2

1593

C.E.RAPPAPORT
LIBRAIRIE ANCIENNE
ROME

A XXIX For

2364 / IA
2365

27045

27048 (1)

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM MEDICINALIVM LIBRI DVO:

Nempe decimusſextus De pectoris pulmonisque vitiis ac morbis:
Et decimusſeptimus De cordis ac quibuſdam mammillarum affectibus.

In quibus eorum cauſſæ, ſigna, prognoſes, curatio graphicè depinguntur:

Etiam adiectis SCHOLIIS,

Cum rerum & locorum inſignium pleniſſimo INDICE:

D. PETRO FORESTO Alcmariano, Reipublicæ Delfenſis Medico, Auctore.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex officina Plantiniana,
Apud Franciſcum Raphelengium.
cIↃ. IↃ. XCIII.

Illuſtri Generoſoque

WILHELMO LVDOVICO COMITI A NASSOV, CATZENELLEBOGEN, Vianden & Diets: Gubernatori Friſiæ & Omlandiæ;

Domino ſuo clementiſſimo.

MEDICINAE pars illa, Generoſe Comes, quæ ægros curat, & in priſtinum ſanitatisgradum reponit (Græcis θεραπευτικὴν) licet omnium aliarum partium medicinæ ſit difficillima, eadem tamen pulcherrima & præſtantiſſima meritò habetur. Vnde dignitatem quoque maiorem habet, quoniam ab hac parte vniuerſa noſtra ars nomen accepit, à medendo medicina dicta. Magis

enim ad morbidos ſanandos vocamur, quàm ad præuenienda corporis mala, ſanitatemque tuendam. Cognitio certè medicis neceſſaria, vtilis ægrotis. Quid enim vtilius, quid magis neceſſarium? quàm morbos propulſare, qui vitam mortalibus vel adimunt, vel fractis animi corporisque viribus, ita eos labefactant, vt nec humana nec diuina officia exercere poſſint. Ad hæc medicinæ pars iſta medico ſuo glorioſa eſt, cùm ex curatione & reſtitutione ægrotantium, laudem tam apud doctos quàm indoctos conſequatur, ac ſi quid in aliis partibus medicinæ erratum ſit, huius vtilitate tegatur. Nam ſi aliquando in ſola prædictione futurorum ſubſiſtit medicus, veluti cùm in deſperatis morbis mortem præſagit, id ſanè facit, quòd videat nullum cura-

tioni

tioni locum relictum eſſe. Admiratur quidem vulgus medicum, qui de generibus & cauſis ſanitatis morborumque probabiliter diſſerat; eum tamen faciliùs ſequetur, quem in curatione excellere didicit. Iam quoque hæc pars medicum animis hominum acceptiſſimum reddit, vt à multis & ametur & colatur. De quæſtu nolim addere; amicorum numerum inde mihi augeri, abundè ſatis erit. Quæ res cùm ita ſe habeant, aliorum iudicio non inuitus permiſerim, an noſtræ in re medica Obſeruationes candidatis artis, lucis aliquid, exercitatis verò adiumentum attulerint, ad medicinam probè faciendam. Spero autem quæ de morbis ad facultatem animalem pertinentibus antè in lucem dedi, vtilia cognitu eſſe, nec minùs neceſſaria quæ nunc damus

De pectoris, pulmonis ac cordis affectibus. Verùm ſcio opus eſſe ſcribentibus Mæcenate aliquo, qui aduerſus maliuolorum morſus, eos tueatur & defendat. Sic anno ſuperiore, De morbis oculorum, aurium & aliarum partium caput integrantium, earumque ſanationibus librum meum Illuſtriſſimo Comiti Mauritio patrueli tuo inſcripſi. Viſum igitur, Tuæ Celſitudini ſequentem De pectoris & cordis vitiis curandis dedicare. Non ſolùm quòd generis claritas & idem natalium ſplendor hoc poſtulare videantur, ſed quòd res abs te in bello præclarè geſtæ, eminentiſſimi pectoris robur tuum cumulatè teſtentur. In hoſtes fortitudo, quæ à barbaris miſeram patriam tuetur, in te maximè elucet, qui rei militaris ſcientiam cum virtute bellica magna cum

laude

laude coniunxiſti. Conueniens erat igitur magni animi viro offerre libros, qui pectoris languores explicant, & ad eos propulſandos viam aperiunt. Subſtiti aliquantiſper, eò quòd animi tui amplitudo altiora iſtis poſcere videretur. Sed naturæ tuæ bonitas, & ingenij candor ille, ab vſu domeſtico mihi probè perſpecta, exſtimularunt me, vt Obſeruatiunculas haſce meas tuo nomini conſecrarem; præſertim quòd intelligam à legendis noſtris libellis te non abhorrere. nec dubito quin pro tua humanitate gratos eos habiturus ſis. præter enim pietatem tuam ſingularem, morum & vitæ ſanctitatem, exerit ſe tuum in doctos quoſque ſtudium & munifica liberalitas; quam vt ego in me, ita & alij largiter experti ſunt. Viſum ergo grati animi ſignificationem

aliquam, libellis iſtis tuo nomini inſcribendis publicitus dare, quos à ſeptuagenario compoſitos, & in lucem miſſos, hilari ſpero fronte accipies, & me in eorum album adſcribes, qui Celſitudinē Tuam amant, venerantur, & obſeruant. Vale. Ex noſtro Muſeo Delfis Batauorum, ipſis Calendis Martij anno cIↃ. IↃ. XCIII.

Celſitudini tuæ addictiſſimus cliens

Petrus Foreſtus Alcmarianus,
Reip. Delfenſis Medicus.

AD

AD LECTOREM ET REI MEDICÆ STVDIOSVM PRÆFATIO.

TRACTATV *noſtro abſoluto de primo inſtrumentorum genere (benigne Lector) facultati ſentiendi & mouendi ſubſeruientium (quam animalem facultatem appellant medici) ad ſecundum genus inſtrumentorum, facultati ſpirandi dicatum peruenimus: De quo in iſtis duobus libris ſequentibus, quos nunc iterum perlegendos offerimus, agimus; & quibus vitiis organa ipſa ſpirabilia afficiantur, docemus; & quibus modis malè affecta in integrum reſtitui poßint. Quàm digna ſit hæc facultas ſpirandi (quam vitalem nominamus) vel ex hoc ſolo cognoſcitur, quòd ipſius ſedes cor ipſum ſit, primùm omnium viuens & vltimò moriens; imò animæ ſepulchrum & clauſtrum, Platone in Cratylo affirmante. Qui & in Timæo ait, id idem eſſe ſanguinis fontem. Cui & Ariſtoteles conſentit 3. De part. animalium cap. 4. Nec non Galenus 5. De loc. affect. cap. 1. & alibi ſæpe: cùm dicat innati caloris cor velut fontem eſſe, ipſúmque per arterias in vniuerſum corpus diffundens, omnibus eius partibus vitam elargiri. Nam cordis cauſa reliqua ſpirabilia organa creata ſunt, vt eius inſitus calor refrigeretur, augeſcat & nutriatur. Idcirco ſummi opificis Dei prouidentia, ſpirandi officinam pulmonem*

creauit, vt attractus per ipſum externus aër in cor tranſmitteretur, eius calorem refrigerans, nutriens augénſque. Idem & Plato teſtatur in Timæo. Verùm quia non per ſe pulmo, ſed ad modum pectoris cietur, ne vacuum in rerum natura ſit, initium exponendorum ſpirantium membrorum à thorace ſeu pectore in hoc lib. 16. faciemus, & in 17. ſequenti de corde agemus. Thorax itaque ſeu pectus corpus compoſitum eſt, ex dextris læuíſque coſtis: in priora autem duobus ex oſsibus conſtans, quorum vnum στῆθος, *alterum* στέρνον *Græci vocant; à tergo duodecim ſpinæ vertebris, quæ vnà cum pectore deſinunt. Inter ſeſe autem vertebræ vtrimque coſtarum compagibus deligantur. Sternon quidem, os ſupra mammas vocant; quod infra eſt, Stethos: ſuperiùs quidem iugulo & collo terminatur; ab inferioribus tranſuerſo ſepto, ſupra pectus enim eſt. Thoracis itaque pars non vno oſſe conſtat, vt ſuo flexu homo ad neceſſaria opera incuruetur, ac reſpirare faciliùs poſsit. A coſtis vtrimque (Galeno auctore 6. De vſu partium) determinatur ac circumſcribitur, antè quidem ad pectus & phrenas pertinentibus, retrò autem ad dorſum flexis. totum hoc ſpacium conſueuerunt medici nominare Thoracem. Et tibi magnitudinem internæ cauitatis eius, ambitus foris apparens manifeſtè oſtendit. Paulò minùs æqualis magnitudini thoracis apparenti, eſt capacitas interna, paruam aliquam diſtantiam abſcindente & occupante corpore ipſo coſtarum eius, ſubtili omnifariam exiſtente. Hac autem cauitate, piſcibus quidem cor ſolum continetur: & propterea mutum eſt omne genus eorum,*

vno

vno organorum ad vocis generationem neceſſariorum, ſcilicet pulmone, deſtitutum. Quæcumque vero aërem inſpirant animalia, & rurſus tantundem per os exſpirant, omnibus iis pulmo thoracis ſpacium vocis ſimul & reſpirandi eſt organum. Principium autem motionis ei à thorace eſt, ſicut in ratiociniis de reſpiratione ab eodem Galeno monſtratum eſt. At etiam quantum ad vocis generationem confert, idem longo ſermone de voce lib. 7. De vſu part. ſcripſit, cùm etiam ad vocem non ſolùm partes ipſius thoracis, ſed & pharynx ſeu aſpera arteria, gula ac pulmo faciant, vt cap. 5. De partibus hominis ab antiquiſſimo medico Ruffo oſtenſum eſt: nam & aſpera arteria vocis inſtrumentum exiſtit, ac reſpirationis via eſt; vt in libello De cauſa reſpirationis, idem Galenus diligenter annotauit. Pulmo autem tamquam profundus venter, ſpiritui ſubiacet; pulmonis dilatationes & contractiones thorax moderatur, muſculis agitatur, atque oſſibus articulatur. Præterea & ſeptum tranſuerſum, etiam reſpirationis inſtrumentum exiſtit, cum muſculis intercoſtalibus & dorſalibus, & his qui abdominis ſunt; vt à Galeno latè explicatur, & ex iis quæ de anatomicis adminiſtrationibus, ab aliis, tum de vſu partium ſcripta ſunt, cernere licet. Pectus igitur ſpiritus inſtrumentum eſt, ipſum trahens reddénſque, voluntatis motu agitatum. Nam per muſculos & neruos ipſi motus ineſt, interiùs concauum, vt ſenſus declarat. Totum verò internum ſpacium pulmo occupat, vocale ſimul ſpirabiléque inſtrumentum. Conſtat autem, vt paulo antè diximus,

ſpira-

ſpirationis vſum cordis cauſa fuiſſe inuentum, quod ſanè externo aëre indiget; ſiquidem externus aër attractus, ipſum calorem præferuidum refrigerat. Duplex verò cùm ſit in corde motus, per diſtenſionem videlicet & contractionem, dum diſtenditur, refrigeſcit; dum contrahitur, fuliginoſa recrementa propellit, neque ſtatim à faucibus cor ſpiritum adducit: medius enim pulmo inter fauces córque intercedit; idque diuinæ ſapientiæ eſt teſtimonium. Nam ſi protinus à faucibus cor animam acciperet, rurſúmque expelleret, duorum incommodorum alterum venire neceſſe foret, aut importunè aërem lædentem immitti, aut dum nihil attrahitur, confeſtim ſuffocari. Propterea Dei conditrix prouidentia, non cor ſolùm ſpirabile viſcus machinata eſt, ſed extrà pulmonem pectuſque ipſi aërem temperantes circumdedit; ſimúlque per ipſorum compreſſionem vocem animali fabrefecit. Hæc autem pleniùs docentur à Galeno lib. 6. De vſu part. Medium autem, inquit idem Galenus, in toto ſpacio cor poſuit, regionem hanc maximè idoneam ad tutelam ſimul, & ad eam quæ ex toto eſt pulmone, æqualem & iuſtam vndique refrigerationem ei aſſignans. Pectus quidem membranis diuiſum, vſum hunc præſtat; quòd dextra parte læſa, animal ex dimidio ſpirans & ſemiuocale ſeruauit, incolumi ſiniſtra remanente: qua & ipſa laborante, animal voce ſpiritúque priuatur. Leuis autem, rarus, carnoſus, & velut ex ſpuma ſanguinea (teſte Galeno) coagulatus eſt pulmo. Atque idcirco vaporoſo, ſubtili & puro ſanguine nutritur, & non ſicut hepar fæculento & craſſo:

ita

ita vt omnia hæc mirabiliter conſtructa ſint à creatore noſtro. Cordis ſubſtantia dura, ex variis fibris compoſita eſt, ob motiones per diſtentionem compreſsionémque factas: nam per rectas attrahit, per tranſuerſas expellit, per vtraſque, obliquis additis, retinet. A pulmone, quatuor lobis, tamquam digitis, vtente, præcingitur, & quinto exiguo tamquam ſtrato quodam & venæ cauæ vehiculo. Sicut enim hepar (aſſerente Galeno lib. 7. De vſu part.) lobis quibuſdam ventrem, ita & pulmo cor amplectitur. Pulmones in duas fibras deducuntur, arteria in geminas partes ſe diuidente, intermedia membrana, quam alij Diſſeptum, alij Præcordia appellant. Atque ita pulmonibus ſpirandi officina data eſt, continuò attrahentibus ac reddentibus animam; alioqui homo ſtatim rumpitur; quoniam ex voluntaria ac naturali virtute compoſitus eſt anhelitus, muſculorum, cordis & pulmonis officio. A collo ſtatim dependet; diſſepto medio diuidente, hunc protinus panniculus veſtit. De iis quæ inſuper ad cor pertinent, déque eius ventriculis, ac ſinu, Galenus & Veſalius conſulendi, déque eius ſpecu dextro ac ſiniſtro, & medio cordis domicilio (in quo ſpiritum vitalem inhabitare dicunt) Benedictus Veronenſis lib. 3. De membris ſpirit. legendus. Satis eſt hæc paucis commemoraſſe, vt tirones ſi hæc membra quouis modo lædantur, corúmque actiones minuantur, deprauentur, vel omnino aboleantur, certis ſignis cognoſcant quibus modis illa ipſa curari poſſint. Nos eandem medendi methodum obſeruabimus, qua hactenus in libris noſtris vſi ſumus, ſylua medicamentorum, præter cauſa-

rum,

rum, ſignorum & morborum cognitionem, ſemper adiuncta, iiſque quæ vtilia eſſe cenſuimus ad ſanitatem recuperandam. Si non iiſdem vſi ſumus (ídque rariſsimè) tamen ſimilibus; hac cautione, quòd tale vel huius æmulum medicamentum ſumpſerint ægri, vt nihil deſiderari poſsit, quod ad plenam morborum curationem requiratur, de quibus egimus in iſtis noſtris commentariis, vel acturi ſumus. Quem quoque ordinem ab initio à me obſeruatum, etiam nunc in reliquis libris ſequar, à multis doctiſsimis & peritiſsimis medicis commendatum.

His interim, beneuole lector, noſtris laboribus fruere, dum reliqua pari diligentia (Deo permittente) in commodum reipublicæ paramus. Vale.

Ad

Ad præſtantiſſimum, doctiſſimumque virum D. PETRVM FORESTVM Medicum,

Carmen ex meris Iambis.

ITA ergò nos vigentis ingenî bonis
Beas FORESTE denuò?
Ita ergò meſſis hæc opima, frugibus
Abundè fœta, crebriùs
Adeſt reditque, quàm ſtata illa quam gradu
Ceres reducit annuo?
Tuo ergo ruri, agriſque, & hiſce frugibus
Nihil ſenecta detrahit?
Ita eſt profectò. plurimis priùs tua
Labore & arte profuit
Iuuenta: nunc labore & arte non minus
Senecta, litteris magis,
Libriſque docta multo ab vſu, hoc efficit,
Vt vſui ſit omnibus.
O ergò peruigens iuuenta, fertilis
Senecta, diues vtraque,
Proba atque recta; quæ iuuare publicè
Iuuare ſingulos queunt!
Beate tu FORESTE; proſper, vtilis,
Quater beate, & ampliùs:
Domi foriſque clare; qui domi & foris,
Propè ac remotus, integri
Vigore iu æi, & optimè omnium ſenex
Volens mederis & valens.
Secus profectò quàm Parœmia aſſerit,
Τὸ γῆρας αὐτὸ ἐστι νόσος. *Senecta & ipſa morbus eſt.*

Bald. Berlicomius.

Ad Clariſs. & Excellentiſs. virum D. D. PETRVM FORESTVM Delfenſium Archiatrum, editionem Obſeruationum De Morbis Pectoris, Pulmonum ac Cordis meditantem.

BELGARVM decus & ſacrate Phœbi
Myſta, ALTER Batauis tuis GALENVS,
Rarâ tincte animum eruditione,
Princeps Pæoniæ FORESTE gentis:
Quid tantum tibi plaudit Æſculapi
Muſarúmque chorus, ſauente trigâ?
Num rurſus grauidâ gerens in aluo
Fœtus ingenij tui beatos
Venâ nectare turgidâ, recludes?
Fallor, parturis, & fauente Phœbo
Rurſum enixuriens recens in auras
Edis ter nitidos tuos labores
Optatos ἰατροῖς *tuos labores,*
Horarum & Charitum fluente lotos.
Sic quondam è cerebro ſuo Mineruam
Excluſiſſe Iouem ferunt Poëtæ.
Macte his, macte laboribus FORESTE,
Dignis ingenio vel Æſculapi.
Quos non liuor iners edáxque rerum
Tempus conteret, ô ſacrate Phœbi
Myſta, ALTER Batauis tuis GALENVS.

Gualterus Verdoëſius Medicus.

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimusſextus,

DE PECTORIS PVLMONISQVE VITIIS AC MORBIS,

PETRO FORESTO *Alcmariano, Reip. Delfenſis medico, auctore.*

OBSERVATIO I.

De Tuſsi ex frigida & nuda intemperie.

CVM aquilonia conſtitutio eſſet, vir quidam hieme vrgente dum iter faceret, tuſſi eaque moleſta correptus eſt, licet non valdè violenta. Hic verò cùm auxilium à me peteret, in mentem mihi venit ex 2. de cauſis ſympt. licet Galenus tuſſim quandoque fieri ſcribat ex refrigeratione inſtrumentorum reſpirationis; ab eodem quoque, ab intemperantiis eorundem inſtrumentorum fieri poſſe non negari: namque cùm non de malignis tuſſibus (quas Hippocrates aridas, ac parum ſeu leuiter irritantes, tum eodem ſexto de morbis vulgaribus, tum aphor. 54. 4. lib. appellat) ſer-

inopem faceret, eas aut ob faucium, arteriæúe aſperitatem, aut inſtrumentorum ſpirabilium intemperiem oriri aſſerit; quam intemperiem interim frigidam eſſe teſtatur, vtpote in aquiloniis conſtitutionibus, In quibus Hippocrates aphor. 5. lib. 3. tuſſes ac fauces excitari aſſerebat; non propter aliud (vt Galen. fatetur comment. eiuſdem aph.) quàm propter inſtrumentorum reſpirationi obſeruientium intemperiem, & propter faucium aſperitatem: aër namque admodùm frigidus inſpiratus interdum faucium aſperæque arteriæ locos exaſperat atque refrigerat: nonnunquam & toto pulmoni pectorique intemperiem affert: ſæpiùs verò & ambo hæc contingunt: quapropter ex his arida modicaque tuſſicula (vt huic viro euênit) vexantur. quod quidem cognoui ex ſigno ab eodem Galeno ſic deſcripto: cùm æger ſpiritum attraheret, ad tuſſim prouocabatur, potiſſimùm cùm multus ſubitò aër, ipſi loquenti ac oſcitanti, ac ore ſpiritum ducenti intraret. ſed cùm per nares aërem extrinſecum attraheret in ædibus calefactis, tunc omnino parùm aut nequaquam tuſſiebat. Ideò nos conſuluimus, vt in domicilio calido verſaretur, & vini dulcis calido potu vteretur, parteſque pectorales linteis calidis muniret: nam & animæ retentio, pedum calor & capitis, ſufficienti remedio aliquando eſſe poſſunt. Si verò ex inæquali duntaxat intemperie ortum ducat; frigida ea exiſtente, per calefacientia emendamus, vt inquit Aëtius. Hæc, inquam tuſſis (modò non valdè magna fuerit) ex ſpiritus cohibitione, iuxta Galeni ſententiam 2. de cauſ.

ſympt.

ſympt. curari poterit. Quamobrem huic ægro inhibuimus frigidam inſpirationem, frigidum quoque cibum ac potum: & vt in calidis locis verſaretur, imperauimus, & vt calidis cibis tum potibus vteretur; & ſummatim, vt thoracis partes à frigidis defenderentur, ac calidæ ſeruarentur, priùs vnguento infraſcripto inunctæ: ℞ olei chamomill. anethini, amygd. dul. lilior: añ ℥ ij. pinguedinis anſeris, gallinæ, butyri recentis añ ℥ iij. miſc. zaccharo etiam enulato vtebatur: & breui conualuit.

SCHOLIA.

Cum in hoc libro rectè propoſuerimus agere de pulmonis & cæteris thoracis vitiis, æquum eſt vt omnium primò de Tuſſi agamus. Hæc enim cum omnibus vitiis ac affectibus pulmonis & thoracis ferè ſemper copulatur. Vt in ſternutatione cerebrum; in vomitu ventriculus, quod noxium eſt, concitato quodam naturæ impetu expellere conantur: ita in tuſſi, partes thoracis ſimul inſurgunt, concutiunturq́; muſculi, vt vel quæ carni ſuæ moleſtæ ſunt, in pulmonum arterias expellant, vel quæ in aſpera arteria præter naturam continentur, foras eÿciant (non per contractionẽ, ſed confertim emiſſo per eius interiores ductus, plurimo ſpiritu; haud ſecus ac ſi quis, quæ in fiſtulæ cauitate hærent, efflatione vehementer expurgare velit) ſiue humor aliquis impactus fuerit, vel corpuſculum, vel intemperies liberum ſpiritum prohibeat; vel compreſſio diaphragmatis à tumore, aliæq́; cauſæ id præſtent: de quibus poſtea latiùs. Et ſic tuſſis eſt motus inſtrumentorum anhelitus, à virtute animali motrice, qua natura intendit expellere, quod Tuſſis.

 in tra-

in trachea arteria lædit, vel in propinquis membris. Opifex ſublimis, inquit Galenus, duplicem motum in animali conſtituit, vt contraria expellat, alterum ſternutationis, alterum tuſsiendi. Quædam animalia tuſsiunt, quædam nunquam tuſsi vexantur, veluti boues: quoniam, vt tradit Ariſtoteles, humoris materia iis extra ſaliuari fluxu effertur. Tuſsis itaque, quam Græci βῆχα appellant, pertinet ad genus deprauatorum motuum; non à natura, ſed à morboſa cauſa violenter facta. Eſt duorum generum, iuxta Galenum 2. de cauſis ſymptom. quorum vna eſt vehementiſsima efflatio, qua plurimus ſpiritus celerrimè foras erumpit, ad quam pertinet vehemens & magna tuſsis: quales tuſſes fiunt ex deſtillatione à capite in aſperam arteriam atque pulmonem, teſte Aëtio cap. 54. lib. 8. quas tuſſes malignas & contumaces appellabat Paulus cap. 28. lib. 3. Aliud genus eſt, de quo iam exemplum poſuimus, non adeò violenta, neque coacta, ſed exigua, vt Galen. 2. lib. cauſ. ſympt. etiam teſtatur Priorem autem ſequi volunt morbum in via, nempe obſtructionem viarum ſpiritus, quæ quidem valida eſt, vehemens, ac violenta, nec ſupprimi, ſeu prohiberi poteſt omnino ne eueniat. vide de his 4. de loc. aff. Alteram verò, exiguam ſcilicet, ſequi volunt intemperiem frigidam aut calidam: Trallianus addit, ſiccam & humidam: alij, vt Donatus, humidam cum Galeno non admittunt; eundem ad longum videas. Alij verò ſymptomatis cauſas, id eſt, morbos, multi generis eſſe volunt, vt Iaſchinus: Primum, repletionem arteriarum pulmonis, quod eſt frequentiſsimum; eſtq; ex obſtructio ex puluere & aliis corpuſculis quæ mordicant. Secundum genus apud eundem eſt intemperies inæqualis, quamquam & humidam prorſus moleſtia carere

Affectus qualis.

Duo genera tuſſium.

Quem morbum ſectentur.

Tuſſis cauſę, id eſt, morbi ſunt multi generis.

carere vult. quibus additur & vitioſus humor. Tertium genus ad aſperitatem reuocat; quæ ex ſiccitate ortum habere poteſt: & eſt vitium in tunicis: aliquando in ſummo gutture ſolùm, vel in tota arteria ex cauſis branchi. fit & ex aſperis corpuſculis irruentibus cum aëre. Galenus hoc genus reducit ad obſtructionem; ſed Iacchinus potius ad noxam partis ad ſuperficiem: quam natura lenem fecit, propterea quòd in aſperam impingit ſpiritus, non in lenem. De hac Galenus 1. de diff. morb. cùm dicat tuſſes excitari ex faucium aſperitate. Exaſperant & acres humores & medicamenta extergentia; 2. de cauſis morb. Cuncta verò quæ exaſperant, dolorem faciunt, & continuum ſoluunt. Quartum genus mordicatio eſt, & omnino dolor partium: & videntur omnia ad vnitatis ſolutionem reduci. Siue enim ex aſperitate, ſiue ex intemperie dolor excitetur, ſeu ob morſum humoris influentis ſponte, vt in deſtillatione, vel extrinſecus, vt pipere, euphorbio, oleo præſertim acri. Hæc enim omnia eadem ratione tuſſim videntur efficere. Sæpe igitur vnus ex his morbus eſt qui tuſſim facit, ſæpe & varij iunguntur ſimul, quia & ab vno eodemq́ principio & cauſa, varios gigni affectus appâret. Partes autem quæ in tuſſi afficiuntur, ſecundum aliquos, ſunt reſpirationis organa, præſertim thoracis muſculi. Verùm (vt dicebat Iacchinus) in hac re multum laborant Sophiſtæ, parùm verò proficiunt: quoniam nec definientes, nec diſtinguentes omnia confundunt: Si de ſymptomate ſolo quæritur, parùm vtilis eſt quæſtio, quoniam ipſi primò non debetur curatio, niſi raro, cùm cauſæ & morbi rationem obtinent. Ideò muſculorum pectoris motrix eſt, quæ ſymptomate afficitur. At tuſſis apud medicos aliud quoque ſignificat, quod nomine accidentis

Quæ pars in ea afficiatur.

ſignificatur, & cui remedia adhibentur; & ſunt quatuor morborum genera iam dicta, quibus curatio debetur, quorum ſedes requirimus. Hîc ergò non vnam partem lædi videas, neque vno modo: Aliquando enim membra reſpirationi deſeruientia, per ſe læduntur, vt muſculi, ſeptum, pulmo. aliquando ſolùm conſenſu quodam, cùm in ipſis læſio propria non ſit: vt cùm iocinoris gibba phlegmone laborant; aut cùm gula læſa eſt: nam coniuncta tracheæ, in conſenſum eam trahit, & tuſſim facit. ſimiliter & cùm fauces mordentur extrinſeco vel intrinſeco aliquo irritamento. Cùm verò propriè afficiuntur, quæret quis, num ſemper pulmo afficiatur. videtur autem Galenus dicere, aliquando muſculis pectoris moueri; ad noxam propriam intemperiei pellendam, 2. de ſympt. cauſis. Experientia tamen monſtrat quòd niſi affectus pulmoni aliquo modo communicent, tuſſim non faciant: confoſſi enim latus tuſſiunt; propterea quòd aut ſanies decidit & pulmonem tangit; aut medicamenta, quæ iniiciuntur. Sed cur tuſſis ſicca in pleuritide accedit, cùm pulmo adhuc non repletur? Similiter & tumores, qui in externis partibus thoracis eueniunt, tuſſim non faciunt. Contrà verò ſtatim, vbi aërem frigidum multum inſpiramus, aut parte aliqua pulmoni attinente lædimur, fit tuſſis: ideò motus ille pectoris, vt ſeruit in reſpiratione, ita in expurgatione à noxis pulmoni ſeruire videtur. Igitur obſtructio aſperarum arteriarum pulmonis tuſſim facit; & vulnera & morſus circa eas partes, & intemperies viſceris. Aër enim in ſimplici illa carne (quam Affuſionem dixêre) non ſentitur. Quòd ſi extrinſecus aër pectus refrigeret, certum eſt qualitatem illam frigidam ad pulmonem quoq. velociſſimè peruenire. Quamuis verò per motum

hunc

hunc intendat natura expultrix noxas pellere, fruſtratur tamen ſæpe fine ſuo. cuius ratio eſt varia: prima, quoniam nihil aderat obſtruens corpus quod expelli poſſet; ſed intemperies, vel vlcus, vel affixum tuberculum: & dicitur tuſsis ſicca. Secunda cauſa eſt, quoniam materia eſt rebellis & contumax, non cedens impellenti; vt cùm viſcida nimium eſt, & hæret; aut craſſa quæ non facilè per minores arterias præterlabi poſsit. Tertia, quoniam à ſpiritu diſsipatur, dum impellitur ob tenuitatem, quod accidit in aquoſa & tenui deſtillatione: Hæc ex primo epid. 4. de tuſsi arida Iacchinus quoque ſumpſit. Sed nunc aliud exemplum proferamus.

OBSERVATIO II.

De tuſsi ex intemperie calida.

SICVTI autem ex aëre circumfuſo frigido tuſſis generari poſſit, ita quoque ob vehementem æſtum, immodicamq. ariditatem à circumfuſo aëre tuſſis oriri poteſt. quod iuueni euênit poſt deambulationem in ſole: qui cùm etiam cibis calidis pipere conditis vſus eſſet, aſperitatem tracheæ arteriæ incurrebat, & arida & exigua tuſſi afficiebatur, qualis & in febribus aliquando euenire ſolet. Contrariam igitur huic victus rationem ſuperiori præſcripſimus, tum medicamenta aliaq. omnia ad frigidum & humidum vergentia, cùm huic ſiccitas quædam permixta eſſet. Dedimus autem ptiſanæ cremorem, lenienteſque cibos tum potiones, propter aſperitatem; ſyr. pap. de iuiubis cum muccag. gummi tragac. Arabic. extract. cum aqua vngulæ caballinæ, ſem. coto-

neorum: Et gargariſma ex lacte & elect. diatrag. frig. oleoque viol. & amygd. pectus inunxi; quibus & hic breui reſtitutus eſt.

SCHOLIA.

Cauſæ tuſſis. FREQVENTER *tußit homo pluribus de cauſis, vt in ſcholio præcedente dicere cæpimus: à ſola intemperie, aliàs frigida, aliàs calida, ſiccitate tracheæ, vnde exaſperatur; vel ſi quid in eam fortuitò inciderit aridum aut humidum, quoniam nihil aliud præter quàm ſpiritus ingreditur. Offendunt extrinſecus nix pota, aut aqua gelida, vinum item, aër quoque, & quæ frigida pectori imponuntur, ferrea vel plumbea, quibus vocis ſtudioſi vtuntur; aut nimium calefacientia exiccantiaq́ue, qualis fumus & calx; vel iis qui aurum & argentum ex metallicis facere arbitrantur, continuus venenatis vaporibus pectora replentur: cuiuſmodi & puluerum genera; hinc lapicidæ facilè tußi afficiuntur, tum alij prædicti; & plurimi horum ſuffocati ſunt. Cauſæ verò horum affectuum ſunt expoſitæ ferè.* Nam *obſtruentes dictæ ſunt, deſtillatio, tuberculum, & quæ extrinſecus in arteriam incidunt: quæq́ue intemperiem faciunt, externæ ſunt: quæ exaſperant, ſiccantia multum & extergentia, vt pulueres inter reſpirandum attracti, ſitis nimia in febribus. ita & in acuta, aut peſtifera febre, vel frequenter in pueris, cùm boa vel papulis laborant, non ſine contagioſa febri; tum enim antequam puſtulas emittant, aſperrimè tußiunt. Tuſſiunt & hepatici, hecticiq́ue, quàm importunè, quoniam tußis ſomnum aufert. Addit* Hippocrates 6. Epid. *lib.* 2. *in eo aphoriſmo. Siccæ tuſſes ex cibis & potibus exaſperantibus, cuiuſmodi ſunt auſtera nimis & acerba: quæ etiam*

etiam mordent, aut acria ſunt intrinſecus incidentia, vt acetum, oleum vetus rancidum, piper, euphorbium. Sapor enim acutus aut acetoſus tuſsim excitat. Ex deſtillationibus nihil magis & frequentiùs, pituita acuta liquida, aut craſſo phlegmate, cùm in pulmonis tramitem deſtillauerit. Fit quoque in his, quibus exeſa eſt columella, vel diuiſa: à compreſsione ſepti tranſuerſi, vt in tumoribus hepatis arida tuſsis: à liene quoque, vel à tuberculo innato in aliqua parte tracheæ arteriæ vel pulmonum. Aëtius quoque fieri vult ex lumbricis ſtomachum infeſtantibus, & acri humore ipſum perturbante: ſimiliter & in his qui ſtomachi morſum ſentiunt; ſed potius circa gulam irritationes à quacunq. cauſa fiant: quibus Iacchinus adnumerat vermes in pueris: quam cauſam cùm quidam ſcripſiſſent, Galenus nec negat, nec probat. dicit ſolùm, eos non ſcripſiſſe, num ita fieri experientia an ratione compererint. Sed ipſi (inquit Iacchinus) loquebantur de ore ventris, quod non communicat arteriæ: nos dicimus de gula, quæ illi iuncta eſt; & experientia id monſtrat fieri aliquando. A materia igitur fit, cùm aliquid in arteriam dilapſum eſt, ſiue ſit humor, ſiue corpus aliquod, vt mica panis, potus, aut aliud quoddam humidum, vt ſanguis, pituita à capite, vt in catarrho, aut acri defluxione: à materia, quæ in pulmonem, vel in thoracem, vel tracheam arteriam; vt à ſeroſa humiditate, quæ in ſpacium reſudauit, ſicut in hydrope: vel à tenui materia, quæ ab inflammata membrana reſudat, vt in pulmonis inflammatione, quando materia in aſperam arteriam reſudat. Plura de cauſis videas apud Benedictum Fauentinum præceptorem meum in ſua magna Praxi. Tuſsis prætereà alia ſicca eſt; alia humorem continet; alia recens, alia

 vetuſta.

vetuſta. Celſus in duas tantùm differentias redigit, in humidam & ſiccam. Verùm hæc omnia exemplis clariora euadent.

OBSERVATIO III.

De tuſsi ex deſtillatione acri orta.

QVONIAM igitur tuſſis non vnam, teſte Tralliano, ſed multiplicem cauſam ſortita eſt, conuenit etiam nos omni ſtudio eniti vt cauſam eius effectricem internoſcamus, diſcernamuſque. Nam apud omnes hoc in confeſſo notumque eſt, citra internotionem non poſſe rectè curari. Exemplum autem paulò antè attulimus de nuda intemperie calida: qui autem eam ſentiunt, aërem frigidum reſpirare deſiderant, iuuanturque magis aëris inſpiratu, quàm aquæ potione: & facies rubicunda magis, & caput, appâret. Quòd ſi igitur ſola adeò nuda qualitas (vt in præcedente) fuerit; nihil pænè aut nequaquam exſpuunt: ſin autem exſpuunt, ſputum ſalſam habet qualitatem, aut fumoſam colore, aut leuiter bilioſam; idque modicum admodum & tenue appâret. Nihil verò minùs etiam ex his quæ præceſſerunt; hoc fieri poteſt, nempe inſolatu magna parte, balneis calidis, victuque calefaciente. Tales, vbi materia acris ex iiſdem cauſis præcedentibus coaceruatur, in deſtillationes acres incidunt. Sic domina illuſtris de Abbenbroeck, filia Domini de Bergen, cùm fluxione tali acri laboraret, & ex deſtillatione rimas & puſtulas quoque in lingua haberet, vt lacte tepido gargariſſaret

riſſaret iuſſi,& vt præſumpta caſſiæ ℥ j.cũ decoct. hordei mundati, viol. glycyrrhizæ ℥ iij. & mandaui vt ſyr.viol.pap.cum decoct.hordei mundati, ſe. 4. frig. maior. maluæ ſumeret, & diatrag. Deinde etiam & illa quæ ad tabem conferunt, vt puluerem Haly contra phthiſim.Hæc enim tuſſis, etiamſi initio leuis eſt, facilè in tabem tranſire poteſt. valet & his diacodion iuxta Galenum, vt fluxio in principio inhibeatur. Poſteà etiam dedi loch de pino cum ſyr. viol. pap. iuiubino, & ſimilia. Pro cibo utebatur luteis ouorum, gallinarum alis, teſticulis gallorum, piſcibus durâ carne præditis,tum aliis à Tralliano deſcriptis,pro iis qui ex tenui & acri fluxione tuſſiunt. Quibus remediis & hæc curata fuit: quemadmodum & vxor mea Eua Teylingia,mihi chariſſima:quę ſub noctem, cùm pauca materia adeſſet, ex acri fluxione tuſſiebat. cui deglutiendum exhibui vitellum oui crudum cum zacch. candi. quod cùm in introitu lecti ter quatérve degluriiſſet, ilicò in principio tuſſis ceſſauit,neque aliis remediis opus fuit. Prætor Reniburchius, cùm de tuſſi mentio fieret, dicebat ſe omnem tuſſim curare pomo excauato,& melle roſato impleto ſupra prunas viuas aſſato & ſub noctem deuorato.quo ſe ipſum ſemper,tum alios plurimos à tuſſi curaſſe iactabat.

Idem refert l. 18. obs. 50

SCHOLIA.

TVSSIS *licet ab omnibus & viſu & auditu, teſte Ariſtotele, percipiatur: attamen à quibus cauſis oriatur, id non omnibus, ſed medicis peritis, per ſigna quædam innoteſcit. ideò diligenter æger percun-*

ctandus,

Signa.

ctandus, quibus de cauſsis tuſsire inceperit, vnde & ſigna ſpecialiùs diſtinguimus. Si ex nimia caliditate, tum in parte pectoris, aut capitis feruor quidam facilè percipitur cum ſiti & faciei rubore, tum aëre frigido gaudet, pulſus magis excitatur. Si enim ab intemperie calida fuerit, neceſſe fuit præceſsiſſe cauſas externas, vt in duabus obſ. præcedentibus oſtenſum eſt; aut ſaltem præcedentes in corpore, vt febrem ardentem, calfacientem. Si adſit ſimul materia calida vel deſtillatio acris, ea quoque facilè dignoſcetur ex iis quæ de diſtillationibus acribus & de raucedine diximus. Ex frigida verò cauſa ſigna iis contraria apparent, pallor faciei, frigiditas capitis ſine ſiti, cùm & calida prodeſſe ſentiuntur, ſaliua aut aquoſa eſt aut acetoſa, & victus ratio his ſubſcribere creditur: Acidum enim, inquit Trallianus, magis quàm amarorem ſentiunt, neque ſalſum exſpuunt. Præcedit hos potius frigiditas, quàm ardor ſolis: item intempeſtiuorum balneorum, potuum, & ciborum frigidorum vſus. Si autem materia admixta, & quis ſit humor à capite deſtillans in fauces, aſperam arteriam, in pectus, vel pulmonem, & ex iis quæ de deſtillatione & catarrho diximus, numquid lentus, viſcidus, pituitoſus, bronchiis infixus, vel acris, mordens, ſalſus, vel tenuis, vt aqua, etiam ex ſputo cognoſcemus: Si à bile, erit citrinum, ſubrubeum, aderit amaritudo oris, ſitis, tuſsis moleſta, magiſq; ſonora. Si ex ſanguine vel plenitudine, facies rubet, venæ tenduntur, pulſus grauis eſt & mollis, ſputum rubrum cum dulcedine oris. Sic ſi à pituita ſit, facies albeſcit, ſapor inſipidus, aut ſalſus, ſputum album, viſcidum, aquoſum. Sic tuſsis à ſola intemperantia ſicca eſt. Si ex materia, quæ à capite fluit, vti coryza ſiue grauedo indicat. Si in pulmonis vias defluxerit, ſpirandi difficulta-

Ex cauſa calida.

Ex cauſa frigida.

Signa materiæ vel humoris.

difficultatem facit, febrem inducit. Hinc ſi ab obſtructione ſit, erit vehementior & magis impetuoſa. & ſi ſigna alia deſtillationis adfuerint circa fauces, nares, oculos, vel etiam totum caput, aut ſonitus aliquis ſentiatur in pectore, certò id ſignificatur. ſi ab aſperitate, cauſæ exaſperantes aderunt vel præceſſerunt. Si à morſu, iam dolor ipſe manifeſtat, & eò magis ſi de mordente aliqua cauſa certi ſumus. Si non ſit affectus obſtructionis, moderatiores tuſſes ſunt. Porrò tuſſes, quæ ex influxa materia ſuperueniunt, ea re innoteſcunt, quòd copioſa expuantur. ſed ex quibus particulis materiæ tranſmittantur, diſtinguendum, num à capite. tunc enim irritationem quandam in vua vel aſpera arteria concitari neceſſe eſt. Si ex inflammatione pulmonis, ex ſpirandi difficultate, febre acuta, lingua ſcabra, genis rubris & ſenſu grauitatis, vt latiùs de pulmonia dicetur. Si bilioſum exſpuatur ſine grauitate & anguſtia, ab eryſipelate pulmonis. ſi ſtrepitus elidatur cum grauitate pectoris, ex pectore. & ſi à pleuritide, ſigna huius præceſſerunt. ſi ab vlcere vel tabe, huius ſigna quoque aderunt. ita ſi tuberculum ſit in pulmone, accedet anguſtia maior & ſpirandi difficultas, modò ſubitò, modò paulatim: nihil exſpuet, ſtrepitum aliquem aut ſtridorem ſuſtinebit: quæ euenire nequeant dum pituita incocta ſit & nondum reijciatur. Si autem æger anguſtiam ſubitò citra moleſtiam febris ſitimq́; multam percipit, ſtridorem autem quendam cum tuſſi experitur, interdum etiam humoris eductionem; craſſum viſcoſumq́; in pulmone humorem contineri, & ex capite, aut alia quadam particula, eò confluxiſſe liquet. Caput verò materiæ thoraci influentis cauſam exiſtere, inde manifeſtè cognoſces, quòd irritatio quædam & garga-

Alia ſigna.

Ex fluxione capitis.

Ab inflammatione pulmonis vel eryſipelate.

A tuberculo in pulmone contracto.

Indicia viſcoſi humoris in pulmone.

gargariſmus circa vuam præceſſit. Si ex vlceratione, ruptura, eroſione, propria habebunt ſua ſigna. ſi & vitio ſtomachi, tuſsiunt in crapula magis quam in fame. Ex abſceſſu iecoris, lienis, ex propriis quoque ſignis. Vir quoque ex Tralliani hiſtoria (vt anteà quoque mentionem fecimus, cùm de lingua loqueremur) calculum exquiſitè figuratum exſpuit. meminit & Galenus aliquem non calculum ſed grandinibus ſimilia exſpuiſſe. Cauſæ itaque primitiuæ, vti & externæ, ex relatu ægri & aſsiſtentium facilè habentur, ex iis quoque quæ præceſſerunt ſiue à puluere, fumo, cibo, potuq́ue, aut aliis rebus ortæ. Internæ ex intemperie & materia abundante, tum ex iis quæ diximus cognoſcuntur. Quæ per eſſentiam fiunt membrorum ſpiritualium & maximè pulmonis, habentur ex continua & laborioſa tuſsi. quæ verò per conſenſum à toto poſt febrem conſequuta, cuius augmento augetur, & diminutione diminuitur. Si à capite per catarrhum dignoſcitur; ex ſignis catarrhi, deſluentis modò per tracheam arteriam ad pulmonem, qui cùm per naſum exire deberet, nunc in pectus defluat. Si ob ſplenem, hepar, ventriculum aut ab aliis membris; id læſiones & dolores eorundem indicabunt, tum ſigna ex propriis locis petenda. Signa autem præſagientia tuſsim, ſunt corpora pectoris minùs lata, collumq́ue longum ac humeros eleuatos inſtar alarum habentia, debilia; & quæ cerebrum debile ſortiuntur, maliq́ue regiminis, ſenilia, tempore hiemali parata ſunt ad tuſsim. Vbi æſtas aquilonia, ſicca, autumnus pluuioſus, auſtrinus, tunc in hieme, teſte Hippocrate, tuſſes exſpectandæ; & tempore boreali: quemadmodum & auſtrinum liquefacit borea ſubſequente, tunc tuſsis ſequitur auſtro dilatante, borea conſtringente, infrigidante, comprimente.

Hiſtoria de viro, qui calculos expuit.

Signa præſagientia.

mente. Prognoſtica ex ætate: Tuſſes infantium deterrimæ, quòd reſpirationem & ſomnum impediant & præſocent, ſæpe & ex multa agitatione febres acutas & comitiales excitent: plurimi ergo pereunt. Senes verò ob ætatem non maturantur, & affectus eos ad mortem comitatur. Secundò ex cauſis: quæ ex deſtillatione acri, periculoſiſſimæ de tabe, præſertim in iuuene. quæcunque igitur tuſſes ex deſtillante humore à capite oriuntur, ſiue ex alicuius ſpirabilium viſcerum vlcere, aut ex aliquo in iiſdem orto abſceſſu, ſiue ob ea, quæ vocantur empyemata, quæ ab Hippoc. ferinæ appellantur, lib. 6. de morbis vulgaribus, omnes malignæ ſunt, vt Galenus eodem loco teſtatur, maleficæ & contumaces, vt inquit Paulus. Quæ autem à fixa cauſa obſtruente, difficillimam habet affectus ſanationem, & periculum tandem minatur. & ideò validæ & vehementiſſimæ tuſſes nequaquam prætereundæ: nam vbi diu protelentur, propter vehementem thoracis motum ſputum ſanguinis ſuperuenire conſueuit. At cùm nihil excreatur, materia intùs putreſit, & febrem mouet, & putridæ materiæ aut hecticam. Et ideò tuſſis diu perdurans & ſicca, reiectiones facit ſanguinis, aut ſaniem aut phthiſim, quæ omnium teterrima eſt. Celſus quoque tuſſim propter faucium exulcerationem ferè moleſtam eſſe aſſeruit: ſolent tamen (vt ipſe inquit) interdum per ſe quoque malè habere, & vix cùm vetus facta eſt, eliditur. Quæ in hydrope quoque ſuperuenit tuſſis, dira eſt. Cæteræ cauſæ faciles ſunt curatu, vlcere excepto: nam reliquæ tuſſes quæ malignæ non ſunt (ab his ſiquidem diuerſæ, ac exiguæ dictæ) periculum (quantum in ipſis eſt) non minantur; ſuntq́ue curatu faciles. Tuſſis ex qua materia facilè excreatur, qua pulmo lenior fit, ſalutaris habetur. Prognoſtica.

Exemplum

Exemplum tradit Galenus cuiuſdam, qui ſubita tuſſi purulentum excutiebat tenue, deinde aliud craſſius; exinde ſanguinem; vnde corpus eius macie eliquata ſubſtantia conficiebatur, & mortuus eſt. Et ſe vidiſſe tradit quemdam qui pulmonis partem putris excreauit: & alium diutinè tuſſientem, qui fruſtum pariter pulmonis exſpuerat, & ſubinde quaſdam veluti glandulas quotidiano excreatu. Tertio itaque prognoſticum habetur, ſi febris multum eam exaſperet. Si grauida mulier, de abortu periclitatur. Et licet tota ætate moleſtæ ſint tuſſes, ſenioribus tamen moleſtiores & periculoſiores, vt conſtat Aphor. 5. comment. 69. & 3. comment. 24. ex Galeno. & 3. 31. Quicunque in febribus ardentibus ſicca tuſſi moleſtantur, ij parùm ſitiunt 4. aphor. 54. conſule de his Galenum. Hepate quoque tumido facto, malum: ex 6. aphor. comment. 16. & tuſſis ex aqua intercute mala. Et qui gibbi facti ſunt ex tuſſi, ante pubertatem moriuntur. id quod nos in praxi ſæpe obſeruauimus. Quicumque tuſſi premuntur à frigido aëris ambientis, cauere frigida oportet, dicente Galeno 5. aphor. comment. 24. Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica, tuſſes mouent. Quòd verò tuſſes in aquilonia conſtitutione ac hieme generari magis aptæ ſunt, decretum reliquit Hippocrates Aphor. 5. & 25. lib. 3. Nunc ad alia exempla curationis procedamus.

OBSER-

OBSERVATIO IIII.

De tuſſi ex materia viſcida pituitoſa tam pectori quàm aſperæ arteriæ infarcta.

ANDREAS Petrus Sellius, vir conſularis apud Alcmarianos, cùm ad 64. annum perueniſſet, anno 1547. menſe Octobri, tuſſi valida correptns fuit,(alioquin anheloſus)ex materia pituitoſa viſcida, partim in pectore, partim in bronchiis aſperæ arteriæ infarta. Per ea igitur quæ extenuant ſuccos frigidos & craſſos, & diſcindunt, iuxta mentem Aëtij, curationem inſtituimus; vtentes eodem victu quem diximus catarrho ex cauſa frigida conuenire. Et hunc ſyrupum præſcripſimus: ℞ ſyr. de hyſſopo, de praſſio, de liquirit. añ ℥ j. ß. aquar. hyſſopi,fœniculi,helenij añ. ℥ iij. miſ. & à ieiuno per triduum bibantur. Deinde in diluculo ſolutiuum ſequens ebibit: ℞ diacatholici ℥ ß diaphœnici ʒ ij. ß diſſolue cum ℥ iij. decoct. pectoral. addendo ſyr. de hyſſopo ℥ ß miſc. & quinquies aluum depoſuit. Rurſus ſumpſit decoctum rad. ireos,inulæ,hyſſopi, glycyrr. adianthi, caricarum pinguium,etiam marrubij, ſyrupis vnà cum melle roſ. ſuperiùs ſcriptis adiectis. Fiant quoque rotulæ in tabul. ex ſpecieb. diaireos ſimplicis ad ℥ ij. & ʒ ij. vel iij. cum decocto ſumantur, & ſæpe de eo in ore detineat, & quod ſupereſt deglutiat. Poſtea iterum pilulis infra ſcriptis illum purgaui: ℞ pilul. de agarico, cochiar. de aſſaieret añ ℈ j. cum aqua hyſſopi; fiant pilulæ vij. quæ circa noctis dimidium ſumantur. Intereà & hoc linctu vtebatur,

vel eius æmulo, cum baculo glycyrrh. ℞ loch ſani & experti ℥ j.ß diapenid.℥ ß. ſpecier. diatr. calid. diaïreos an̄ ℈ j. pinearum recentium maceratarum in aqua vngulæ caball. contuſarum ʒ ij. pilul. ſub lingua ʒ j. ſyr. de hyſſopo, de liquiritia, an̄ ℥ j. fiat eclegma. Pectus inungebat vnguento pectorali, adiecta dialthæa, & quia ex parte aſthmaticus, vtebatur inula condita. Modò per ſe vtebatur loch ſano & experto, modò eclegmate de pino: modò diatragacantho calido per ſe. Et ſic tandem à tuſſi liberatus rectè valuit.

SCHOLIA.

Curatio.

QVONIAM *verò neque vnum duntaxat habent tuſſes ipſæ generationis modū, nec cauſam vnam, propterea pro cauſarum diuerſitate earum quoque curationē variari contingit. Cùm enim conſtat ſymptoma eſſe & morbos ſequi, illius nulla eſt curatio, cùm curatio ad morbum referatur. Sed illius ablatio erit, auferendo cauſam; ſcilicet morbum curando, qui illius tußis cauſa eſt. Nam vt morbus non tollitur, niſi cauſa prius auferatur; ſic neque ſymptoma. Nam, vt philoſophi dicunt, non tollitur effectus, qui fit, niſi auferatur cauſa; & ablata cauſa tollitur effectus, ſi morbus adhuc ſit in generatione & in fieri, & à cauſa dependeat fiente vel conſeruante. Interea qui curaturus eſt hunc morbum, primùm conſideret oportet, aliquando affectum eſſe reſpiciendum, aliquando ſymptoma. Etenim tußis eſt ex his, quæ ad ſe aliquando vertunt curationē, etiam neglecta cauſa; non ſecus ac dolores: ideò quòd rationem cauſæ obtineat, aliquando & alia grauißima ſymptomata gignat & morbos. Ex tußi enim febres exaſperantur, tum motione, tum &*

tum & vigiliis, quarũ ratione etiam vires debilitantur, vt & motione ipſa. Nam tuſsis vehemens caput replet: videmus enim & venas capitis intumeſcere & faciem rubere, non ſecus ac vomitione. Verùm tuſsis, vt dolor & alia ſymptomata, ſi tantùm ſuâ vehementiâ moleſtent ægrum, tunc neglecta cauſa ad mitigationem veniemus, tamquam ad id quod magis vrget. mitigatur autem, dolorem, id eſt, diſpoſitionem minuendo, vel ſenſum partis auferendo vel ſtupefaciendo ne tuſsiant: qualia ſunt pilulæ de arnogloſſa, & cynogloſſa, & diaſpermaton: ſed iis non vtendum niſi cogamur, & cum cautione, vbi metus eſt ne ex tuſsi rumpatur vena, ne vehementia præfocetur æger, ne acris catarrhus pulmonem erodat: ideò non vtimur iis niſi in moleſtiſsima tuſsi & perpetua vigilia, vt ſyr. pap. cum decocto palmularum, quod tutius eſt, vel pilula vna de cynogloſſa pondere ſcrupuli ſemiſsis: & horum vſus tutior eſt repurgato iam corpore, & thorace non ita pleno. Aliqui vehementer commendant ſyr. myrtillorum ſedandæ & reprimendæ tuſsi: calidæ quidem cum iuleb roſato; frigidæ verò cum decocto paſſul. aromatizato cum modica ſpica. Sed hæc eſt cura coacta; alia verò propria, quæ morbi cauſam tollit. Morbi itaque curatio pro cauſarum varietate varia quoque eſt. Quapropter ſi ex peripneumonia, pleuritide, empyemate, tabe, aut ſimili aliquo affectu in ſpiritalibus inſtrumentis orto, (veluti etiam dyſpnœa, ſeu aſthmate) tuſsis fiat, ex eorum affectuum curatione (vt in ſequentibus etiam exemplis patebit) curabitur & ipſa. Si verò à morbo inſtrumentario incipiat, id eſt, obſtructione, ſi ea à re externa fit, ſponte ſua ſoluitur affectus: nam tuſsi cauſſa eijcitur, niſi vehementer inhæſerit: quando & præfocari metus

Mitigatio tuſſis ac doloris.

Curatio tuſſis pro cauſarum varietate non vna ſed diuerſa exiſtit.

eſt, & aliqui viſi ſunt, (vt hiſtoriis eſt proditum) non adeò, quòd via clauſa eſſet ſpiritus tam exiguo corpore: ſed tanta & tam vehemens exſpiratio ſine intermiſſione ad præfocationem adducere poteſt; quòd ad cor aër inſpiratus non perueniat (vt rectè dicebat Iacchinus) & præoccupatus à pulmone extrà feratur. Nonnumquam in his, qui aqua præfocantur, plenus eſt aquâ pulmo, & ex ſyncope, amiſſo ſenſu, non proritatur ad pulſionem.

Ab obſtructione curatio.

Si ex calida vel frigida ſola intemperie naſcatur, curationem eam duobus exemplis oſtendimus. In frigida, calidis vtendum extrà admotis, fotu, vnguentis, tum victu ex his, quæ actu & poteſtate ſunt calida: contrà verò in calida: & hîc quoque vtendum erit his, quæ hebetant ſenſum. Nihil enim obſunt materiæ quæ non adeſt, & ex tuſsi periculum eſt in refrigeratis, vbi duriora vaſa ſunt affecta ne rumpantur: ideò admonebat hoc Hippocrates, cùm frigidum diſruptorium appellet 6. Epid. In calida aërem calidum fumoſum declinabimus, ſomno & quieti indulgebimus, ac balneo aquæ dulcis, modò abſit febris: iam & aqua hordei, ſyr. viol. pap. muccag. pſyllij vtemur. In frigida imperabimus vt vigilia ſomnum ſuperet; aërem calidum naturalem vel arte paratum eligemus, ſomnumq́ moderatum, ventumq́ frigidum & borealem vitabimus, iiſq́ præſcriptis vtemur, quæ temperiei frigidæ conferre exemplis docuimus.

Ab intemperie ſola.

Si ab aſperitate, ſuccum tragacanthæ dabimus ciboſq́ lenientes, & potiones molles, vt diximus. Si ab acritudine, ſi quidem intrinſecus irruat, facilè ſedatur, obtundentibus frigidis, & humidis abluentibus, aqua, mulſa, lacte. In tuſsi, inquam, omni quæ fit ex cauſis primitiuis, omnibus modis illæ amouendæ ſunt: & quæ ex ſola intemperie, alteranda eſt. & ſic etiam cauſa aſperitatis

Curatio tuſſis ab aſperitate.

tatis ſtatim tollenda ſeu ex puluere, ſeu ex fumo oriatur: interea & in exaſperata arteria valent viſcoſa ſine mordicatione: quale eſt tragac. gummi Arab. oui luteum ſorbile, butyr. ſem. cydon. lac per ſe, mel paſſulatum, ſuccus iuiubarum, ficuum, dactylorum veterum non recentium; nam recentes exaſperant: hordeatum, lac amygd. penidia, zacch. violatum. Si verò tuſſis fiat ex deſtillatione, multis modis communicat cum cura branchi. Primùm enim, vt ibi, totum vacuare, & à capite reuellere oportet; ſi quidem copia humorum adſit in toto. vacuatiò autem molienda iuxta qualitatem copiæ: nam vbi ſanguine æger abundat, præcipuè circa capitis venas, & præſertim calida quoq; fluxio appareat, expedit venam ſecare; mox purgatione vti pro qualitate humoris, vt iam ſæpe dictum eſt. mox capiti proſpicere oportet, aliis præterea auertendi ingeniis: cuiuſmodi ſunt frictiones, quæ ab infernis incipiant & ſemper ex ſupernis deorſum fiant; & cucurbitulis itidem. mox &, ſi opus ſit, vtemur auerſione ad poſteriora per ſinapiſmum facta, priùs abraſis occipitij capillis iuxta eminentiores partes. Dehinc deriuatione vti oportet & tralatione. Deriuatio quidem ad nares fiat: tralatio autem ad cutim ſincipitis per ea quæ ſiccant. Hîc tamen iam diuerſificantur remedia, pro natura materiæ & intemperiei. In frigida enim hæc acria ſunto: in calida verò ſiccantia citra calorem. Poſt hæc ad partem affectam deſcendendum: primùm verò prohibere oportet ne in fauces materia deſcendat: mox pectus expurgare iis, quæ defluxerunt. Primo igitur ſcopo ſatisfacimus ſi calidâ materia ſit, frigidis ſiccantibus, cuiuſmodi ſunt trochiſci diaſpermatum, de quibus 5. method. Sunt enim in his ſemina ſiccantia & frigida vi; quatenus ſiccant, cogunt

Curatio ex deſtillatione replente.

Quæ calidæ fluxioni conferunt.

& denſant: quatenus frigida ſunt, caliditate mobilem humorem immobilem reddunt: huius generis eſt diacodion. fit verò cum ſapa & cum zaccharo: & confectio ex ſucco nucum, pinulæ de cynogloſſa. Cùm enim ſiſtere oporteat, ſi prohibere volumus, id faciunt ſiccando & refrigerando: cùm verò & aſtringere partem, quæ recipit; id aſtringentia faciunt: ideò & diacodion admiſcêre ſolemus, bolum Armenum & zaccharum roſatum, quouſque materia ſenſibiliter influere à capite cernitur.

Ex acri & tenui deſtillatione curatio.

In tuſſi igitur quæ ab acri fluxione ac tenui fit, proba victus ratio inſtituta, qualem in catarrho calido deſcripſimus, conuenit: & in omni tuſſi ſpeciatim vtilis eſt, Celſi auctoritate, peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima & natationes. Sed in acri, iuxta Aëtium, medicamenta conferunt, quæ vim refrigerandi, ſpiſſandi, acrimoniamq́ obtundendi habeant; quorum copiam & apud Aëtium & Paulum, & præcipuè Trallianum, (cuius quintus liber nihil aliud quàm de tuſſi agit) inuenies. Materia itaque incraſſata cum ſyr. de pap. viol. & aliis; purgatio quoque adhibenda cum caſſia, manna, zacch. viol. vel ſyr. ex pluribus infuſ. viol. deinde antidota in ore detinenda ex pap., diatrag., diapenid. piluliſq́ bechicis refrigerantibus, tum aliis ſupradictis, quorum formulas à practicis mutuabimini. & thorax oleo violaceo inungetur: quibus adiunges ea, quibus nos Obſer. 3. huius libri in tuſſi ex deſtillatione acri vſi ſumus. Habes & pulcherrima remedia ad acres fluxiones, apud Trallianum libro iam citato.

Quibus modis ſiſtitur fluxio à cauſa frigida.

Verùm, quantum ad fluxionem ſiſtendam in frigida fluxione, quamuis non multus ſit fluxionis plerumque impetus; aliquando tamen propter tenuitatem & aquoſitatem vehementer fertur. Ideò iis ingeniis quoq. vti oportuit: ſed erunt vi maiore ſiccandi

prædita

prædita pharmaca, cuiuſmodi ſunt paſtilli, quibus vtitur Iacchinus, ex thure, maſtiche, croco confectis, addito glycyrr. ſucco & tragacãthæ. Similiter & theriaca noua veſperi exhibita id facit, vel ſola, vel roſato zacch. admixta. Sequitur pòſt, vt omni ingenio pectus expurgari iuuemus: impediri verò ſcimus expurgationem viſciditate, craſsitie, tenuitate humoris: his omnibus contrariis inſiſtemus; ſi viſciditas ſit, iis quæ incidant; ſi craſsities, quæ extenuent: ſemper verò detergendi vi eſt opus, ne inhæreant. Sed quæ incidunt, inquit Hippoc. nimis ſicca ne ſunto, ne magis glutinoſum faciant: ideò aquoſum oxymel eſt optimum; & ad craſſos aliquando mulſa iuuat humectando. Hîc ſyrupi omnes ad calidam, vel frigidam, vel craſſam, vel tenuem materiam, conferunt: ſed parùm valent, vbi non diu in ore detinentur. Modus verò applicandi communis erit omnibus faucium morbis, id eſt, vt diu in ore teneantur, & ſenſim dilabantur: ideò & conſiſtentia glutinoſa eſſe opus erit, eclegmata vocant: aut aquea ſenſim demittantur; ſemper enim aliquid in arteriam percolatur, 4. meth. Iam ergo hîc multæ compoſitiones occurrunt, vt eſt cõpoſitio Iacchini de terebinthina & ſucco praſsij & ſucco braſsicæ. quæ verò in officinis confectæ ſunt, eſt loch ſanum, de pino, de ſcilla in viſcida materia: confectio ex iridis radice, & alia quæ fortiora ſunt, in capite de aſthmate proponentur. Ex potionibus verò ſunt, quæ ex hyſſopo & marrubio & melle fiunt cum ficubus, & paſsis vuis: pectus verò inungendum butyro & croco. Quòd ſi materia aquoſa ſit, ſi frigida, ſiccantibus & calfacientibus vtemur: ſic enim craſſeſcens à natura per tuſsim expurgabitur. Pectus ergo iuuat concalfacere, & cibis & potione actu calida vti, & paſtilli illi iuuabunt, & demum quæ calo-

Idem commendat obs. 11. & Heur. T. de mor. cap. c. 29. f. 333.

Curatio tuſſis materia exiſtente frigida & aquoſa.

rem innatum fouent: contrà verò in calida, quæ ſiccant & acritudinem tollunt, quæ dicta ſunt. Optimum verò eſt, quod glutinoſum reddit, quod eſt fluidum, vt confectio ex tragacanth., & ſuccus ex tragac. ſolus: & loch de zaccharo candi, & quod vulgò Sauoneam dicunt; delicatæ ſanè confectiones. confectio verò ex radice tuſſilaginis prodeſt in omni humore. Sic igitur vbi craſſus & viſcidus fuerit affligens humor, per ea quæ extenuant & diſcindunt, medebimur, ex Aëtij ſententia, eodem victu vtentes, vt de catarrho ex cauſa frigida diximus, & decocto glycyrrh. caricarum ping., hyſſopi & adianthi: & in craſſiore pituita adiecta radic. irid., inulæ, & herba ſcabioſa, & marrubio, & melle: vel ſyr. è glycyrrh., adiantho, hyſſopo, marrubio, melle roſ. ſcillino, & ſimilibus: & humore repurgato cum pilulis de agarico vel ſimilibus, vt in Obſer. præcedente diximus. Cornelius Celſus laudat ouum ſorbile cum pauco ſulphure adiecto: alij vtuntur diahyſſopo. Plurima attenuatoria tam ſimplicia quàm compoſita habes apud Trallianum & Aëtium, tum alios: qualia & præceptor meus Benedictus Fauentinus in ſua magna Praxi ſcripſit. Tuſſi valida Cornelius Cannius ſacerdos Alcmarianus afficiebatur vnà cum pectoris anguſtia & ingenti dolore ſub dextro hypochōdrio, annos 25. natus. hic cùm bolū ſumſiſſet, & ſyr. ſequentem, ab omni dolore leuatus ſimul & tuſſi liberatus eſt: ℞ caſſiæ mundatæ ℥ vj. diacathol. ℥ ij. ſeminis dauci pul.ti ℈ j. ß. agarici trochiſ. ℈ ß. cum zacchar. albiſſ. fiat bolus: quatuor inde ſeceſſus habuit, multis excrementis vnà cum ventoſitatibus emiſſis dolor ſtatim ſedatus eſt; ſæpiusq; deglutito ſyr. de glycyrrhiza, multa deinde expectorauit, & tuſſis ſedata fuit. In plurimis commodè vſi ſumus loch de botryde. vel ficus

Si ex craſſis & frigidis ſuccis defluentibus tuſſis fiat, curatio.

F. Dioſcor. l. 5. c. 83.

vel ficus aridas ad ignem parùm toſtas vt roridæ tantùm eſſent, ſub noctem dum cubitum irent, deuorare iuſsimus: & hoc vnico remedio multi à tuſſe liberati ſunt. conficiuntur quoque tabulæ ex botryde ad tuſsim.

OBSERVATIO V.

De inueterata tuſsi quæ per annum durauerat.

GERARDVS ædituus Alcmarianus ſupra ſexaginta octo annos natus, per integrum annum tuſſi validiſſima laborabat; homo admodum macilentus, vt vix per cubiculum incedere poſſet: ſubinde ventriculus etiam ructus emittebat. decoctum ſequens cùm ſumpſiſſet, & purgationem, & eclegma, tuſſis ita ſedata fuit, vt rurſus in publicum exiret: ℞ rad. glycyr. raſæ, fœniculi, petroſ. añ ℥ j. hyſſopi, capill. Ven., viol., bugloſſ. añ m. j. tuſſilaginis cum rad. flor.: cord. añ p. j. radic. althææ, inulæ añ ℥ ß ficuum ping. num. v. prun. Damaſc. num. x. iuiubar. ſebeſten añ num. vij. vuar. paſſ. detractis vinaceis, hordei mundati añ m. j. ſem. aniſi, carui añ ʒ ij. ſe. 4. frig. maior. & minor. añ ℈ iij ß fiat decoctio in lib. iij. ceruiſiæ communis ad conſumptionem medietatis: maneant per noctem infuſa: fortiter exprimãtur. addatur q̃r. j. zacch. cand. & rurſus bulliant ad ſyrupi longioris conſiſtentiam. capiat bis in die manè & poſt meridiem hora quarta pomeridiana ℥ v. Deinde ℞ diacatholici ʒ vj. caſſiæ recens tractæ ℥ ij. diſſol. cum ℥ iij. decoct. pector., addendo ſyr. de bugloſſ., viol. añ ℥ ß miſc. ſexies aluum excreuit, cùm facilis ſolutionis eſſet: & febris hectica,

quæ videbatur ſublatitare, deſiit; & tuſſis eclegmate ſæpiùs repetito etiam ceſſauit: ℞ loch de pino ℥ j. ß diapenid. ſine ſpeciebus ʒ ij. ſyr. viol. capill. Ven., de liquir. añ ℥ ß miſce. pectus inunximus manè & ſerò cum butyro recenti. & his ſanus euaſit præter mentem multorum;& bene ſe habuit: quanquam idem poſt tres annos anno ætatis ſuæ 71. pleuritide correptus eſt; cumque eo tempore non ſatis tempeſtiuè ſibi conſuleret, ea ipſa pleuritis in ſuppurationem conuerſa eſt: qua etiam, viribus paulatim deſtitutus, ſenex obiit.

SCHOLIA.

Lib.8.cap.21 ad veterem & ſiccam tuſſim aliquot medicamenta Veterum.

TVSSIS *ſicca vehementiſſimè hominem vrget: quam emollit ſyr. viol. cum ptiſana. Veteres medici (teſte Alexandro Benedicto Veronenſi medico) laſeris optimi paulum deuorandum dabant: plebi fabam ſine cortice coctam ex amygd. oleo. Prodeſt ex horto porrum, malua, vrtica in cibo ſumpta, aut allium ex lacte coctum: ſed addendum, modò non adſit febris. Apud eundem plura habes; tum apud Aëtium, ad veterem tuſſim. Plinius Secund. lib.* 1. *cap.* 58. *ficus aridas coquit cum hyſſopo. iiſdem ferè, tum aliis, vtitur Aëtius lib.* 8. *cap.* 54. *vbi & ſiluam medicamentorum ad veterem tuſſim & diuturnam inuenies. Quidam in inueterata tuſſi ob humorum qui influxerant rebellionem,* ~~*etiam ſuffumigiis vtuntur ex*~~ *foliis bechij. Inter Veteres Trallianus, ex reſinæ terebinthinæ, auripigmenti, ſtercoris leporis pares modos in collyrium, inquit, redigito, & carbonibus abiegnis & terebinthinis fumum excitato ad triduum, ſi vires permiſerint, & affectus ex omnibus notis apparuerit frigidiſſimus; atque id quod influit,*

Suffumigia.

influit, tale ad amuſſim exiſtat. Nam in quibus calidus eſt affectus, talibus vti periculoſum eſt. Aliud ab eodem ſæpe expertum: thuris, ſandaracha, medulla ceruinæ paria pondera in paſtillos leuigata. Cautione tamen *opus eſt, vt materia in pectore vel natura vel arte ſit imminuta, reiteratis euacuationibus cõmunibus & propriis: deinde quòd abſit febris: tertiò viribus conſtantibus: quartò ſtomacho ieiuno: quintò, vt in minima quantitate priùs attentetur: ſextò, ſi ſequatur conſtrictio anhelitus, aut febris, corrigantur cum humectantibus pectuſq; dilatantibus & infrigidantibus, aut in actiuis temperatis: vt aqua hordei glycyr., paſſul. & ſimilium cum iuleb aut zaccharo violaceo. Alij autem ſtatim à fumigiis iubent ægros ſumere aliquid quod egregiè humectet, vt eſt aqua hordei cum butyro ouino. fit autem fumigium per embotum aut cannulam ore aperto ter quaterve in die, prout æger tolerare poteſt. Hæc autem volunt eſſe medicamenta extrema, quæ conferre dicunt phthiſi, aſthmati, empyemati, & propriè quando materia eſt ſubtilis & ſanioſa. Refert Matthæus de Gradi cap. proprio, ſe feliciter vſum fuiſſe fumigio Rhaſis in muliere 60. annorum, matre ſcilicet illuſtris poëtæ Maphæi de Vegiis Laudenſis, quæ materiam catarrhalem quaſi ſanioſam longo tempore in pectore contentam habuerat, cùm aliis remediis curari non poſſet, hoc fumigio intra quinque dies ſanitati præter opinionem reſtituta eſt. Deſcriptionem huius fumigij habes apud Rhaſ. 9. ad Almanſorem cap. de tuſſi. Ad omnem tuſſim proſunt pulmo ceruinus cum gula ſua arefactus in fumo, deinde tuſus ex melle, quotidiano eclegmate: cocta oua & trita cum melle. Ego ad tuſſim ſiccam & veterem ad tabidos, pleuriticos, aſthmaticos, & eos qui valida tuſſi*

Cautio.

Hiſtoria Mathæi de Gradi.

laborant,

laborant, vtor hoc eclegmate: ℞ ſucci tuſsilaginis ſeu farfaræ lib. ß. muccag. althææ extractæ cum aqua hordei ℥ ij. cum zaccharo penid. q. ſ. fiat loch.

OBSERVATIO VI.

De tuſsi puerorum.

INFANS vnius anni, filiola Theodori Verhochij cereuiſiarij Delfenſis, cùm valida tuſſi afficeretur, quæ & nullis præſidiis mitigari potuit; tandem neſcio cuius mulierculæ conſilio mures coctos nutrix maſticabat, & pro cibo infanti dabat, quo remedio à tuſſi liberata eſt. At altera puella annos 5. nata, ex Perſinorum familia, cùm validiſſima tuſſi longo tempore (quam vulgus idiomate vulgari *die kinchoeſt* appellant) detineretur, nec vllis medicamentis curari poſſet, alterius mulierculæ conſilio vtens, guttam vnam atque alteram ſumſit aquæ deſtillantis à limace, exiguo ſale conſperſo (hoc enim modo limaces in liquorem reſoluuntur) quam cum cyatho ceruiſiæ communis ebibit, & ex incontinenti curata fuit. Inſulanus medicus quidam hoc eclegmate ad tuſſim puerorum commodè vtebatur magno experimento: ℞ rad. althææ bene mundatæ ℥ iij. coquantur in lib. j. lactis vaccini, vel melius in flore lactis ad optimam diſſolutionem: tundantur, & cribro cremor excipiatur; addendo zacch. candi, zacchari penidiarum ana ℥ iij. miſce: tempore tuſſis vehementis detur cochlear vnum; deinde bis in die. Hoc magna cum vtilitate vſus ſum, & rarò me fefellit: quanquam ſubinde (cùm facilè

facilè ſitum contrahat, ob lactis pinguedinem, neque diu eclegma durare poſſit,) iubeo radices althææ in aqua farfaræ decoqui, deinde per ſetaceum, vt priùs, extractis reliqua addo. Vtor quoque commodè & vtiliter ad tuſſim non ſolùm ſucco glycyrrhizæ vel radice ipſa recenti; verùm etiam radice althææ zacchаro incruſtata; quam pharmacopœi noſtri in vſu paratam vt habeant, iubeo.

SCHOLIA.

MVLTI (inquit Amatus) *qui tuſſi veteri laborabant, experti varia medicamenta, hoc vno liberi facti ſunt: ℞ ſulphuris viui vel communis optimè triti ℨ ß beniuini ℈ j. in ouo ſorbili excipito, & ieiuno ſtomacho in aurora ſorbenda dato, vel poſt cœnam eunti dormitum: hoc enim remedio repetito, ſani omnes facti ſunt, vt ſæpe experti ſumus. Cæterùm pueri qui abſque manifeſta aut procatarctica cauſa, tuſſi ingenti cruciabantur, hoc alio ſanati ſunt: ℞ ſucci petroſ. vulgati ℨ ß lactis mulieb. ℨ j. pul. cumini ℈ j. miſce, & propina tepidum: & illico pectus pueri hoc inunge linimento: ℞ ſem. lini, fœnug., rad. maluauiſci añ parum. in aqua incoque, & poſtea muccaginem illam excolatam butyro excipe, & calida pectus pueri inunge, & faſcia; breuiq; rectè habebit. His adde quæ Sebaſtianus Auſtrius ex Paulo, Rhaſe & Auicenna contra tuſſim, branchum & coryzam libello ſuo De morbo 34. puerorum ſcripſit.* Cent. 6. curat. 90.

OBSER-

OBSERVATIO VII.

De Aſthmate, per modum Conſultationis, pro M. Adriano Goeſio ſenatus populiq; Hollandici Aduocato.

MALVM, quo tua dominatio laborat, vir doctiſſime, crebram efficit reſpirationem citra febrem, qualis eſt iis, qui citatiore fatigati ſunt curſu, ob tenacium & craſſorum humorum copiam pulmonis branchiis cartilaginibúſve infartam: conqueſtus enim mihi es, de anhelitus difficultate; potiſſimùm infeſtante, ſi per gradus vel ſcalas, altiora loca vel montes aſcendere debeas. Hoc quidem vitium ad aſthma pertinet: quod quidem ſenibus non tantùm graue & moleſtum, imò vix curatur : verùm nunc nondum eò proceſſit malum vti anheloſis euenit, qui vix procedere poſſunt, & interdum etiam corporis partes, quæ ſupra thoracem ſunt, rectas habere coguntur, ſuffocari metuentes, niſi recta ceruice ſpirent. Et licet à catarrho originem ſumpſiſſe videatur, cùm deſtillationem priùs ſenſeris, & ob hoc difficulter etiam in ſene curetur; verùm cùm tantùm in primo ſenio hæreas, rectè facis, quòd conſilium tempori adhibeas : iacula enim præuiſa (teſte Diuo Gregorio) minùs feriunt. propterea neque ipſa curatio adeò leuis habenda eſt, neque omnino omittenda atque negligenda, tamquam omnia præſidia inutilia exiſterent: ſed omnibus modis elaborandum, vt huic malo quantum poſſimus reſiſtamus, ne incrementum recipiat;

recipiat: quod commodè inprimis fiet optima victus ratione, & vitæ regimine probè priùs obſeruatis. deinde iis medicamentis adhibitis quæ aſthmati ſuccurrere ſolent, & id curare valent. Aër igitur vitetur frigidus & humidus, niuoſus, pluuioſus, ventoſus. Victus ſit prorſus calidus & ſiccus: non tamen ita ſiccus, neque pharmaca ita ſicca, quin eadem talia ſint vt viſcoſitatem & craſſitudinem humorum diſſecare poſſint, quum talia & humiditatem quandam habere oporteat, Gal. auct. 7. de compoſ. medic. ſecundum locos. Cibi igitur ſint leues, Celſo teſte, & ſorbitiones. Vtendum igitur carnibus perdicum, auicularum montanarum, gallinarum, pullorum, phaſianorum, ſternarum, caponũ, potiùs aſſis, quàm elixis: intereà & elixis cũ pauco hyſſopo, oreoſelino, thymo, calamintha, aut fœniculo, aut reliquis eiuſmodi extenuantibus. Piſces vitandi omnes, quantum fieri poteſt; niſi ſaxatiles potiùs ad ſaporem concedantur. Vitabis in genere fructus ac omnia quæ craſſos & lentos humores procreare poſſunt. Vini potus, iuxta Galenum, tibi conuenit ſubſtantia tenuis: nec exiguus eius potus tribuendus erit, imò multus, vt ipſe inquit: nam humectatione multa opus habent, quo facilè efferatur per tuſſim, id quod in bronchiis continetur. A ceruiſia craſſa abſtinebis. ſed pro potu ſi mulſa vti cupias aliquando, vel melicrato cum cinamomo clareti inſtar, concedo. Somno autem moderato, præcipuè nocturno, vtere, caputque in lecto ſublime habeas: id & Celſus iubet: & diurnum fugias. Præſtat autem anheloſos altioribus ſtramentis, thorace,

thorace atque capite ſubleuato, loco lucido atque calido decumbere. Clyſteriiſque aluus ducenda, vel glande irritanda, præſertim vbi natura eadem humecta non ſit. Prodeſt & ambulatio lenta, pænè vſque ad laſſitudinem: frictio quoq. multa, præcipuè inferiorum partium, vel in ſole vel ad ignem, & per ſe ipſum & per alios vſque ad ſudorem. Exercitio vti quoque debes ante cibum, & nequaquam ſubitò, quòd complures hac ratione extincti ſint. Animi perturbationes fugiendæ; maximè verò mœror, & ira. Præter cibos ſuperiùs dictos, quidam commendant aliquas carnes à proprietate anheloſis conferre, vt bubonis, ericij, vulpis, vt habetur apud Gradum: ſed noſtratibus non ſunt in vſu. Quod ad medicamenta, breuiter me his quoque expediam: alia rationem habent materiæ contentæ in pectore; alia verò eius, quæ fluit, & adhuc fluxibilis eſt, & nondum fluxa. Et ſic non minùs capitis ratio tum catarrhi habenda, quàm pectoris aut pulmonis & membrorum ſpiritualium; quippe cùm curatio aſthmatis quid commune obtineat cum aliis morbis: nempe vt redundantia humoris hæc vitia procreantis abſumatur & cibo aboleatur. Secundò cùm proprium quiddam obtineat, vt ſi ab humoribus craſſis ac tenacibus oriatur, malum per extenuantia & extergentia medicamenta curetur. Omnium primò igitur vniuerſalem euacuationem inſtituemus. Sed quia craſſa difficulter ſoluuntur, priùs materia coaptanda ad expulſionem cum decoctis conuenientibus ex glycyrrhiza, marrubio, hyſſopo, herbarum capill., ſcabioſæ, beton

paſſulis

paſſulis, caricis & ſimilibus, adiectis ſyr. de hyſſopo, praſſio, de glycyr., oxymelite: vel ſyrupi per ſe dandi. deinde vniuerſalis euacuatio adminiſtrāda. Sed quia ſolſtitium hiemale tranſiit, & in hieme ſumus, & in ſene, potiùs pharmaco vtendū, quàm venæ ſectione: à purgatione leui incipiendo, vt hoc modo. ℞ agarici optimi ʒ j. rhab. ſelecti (quia dominatio tua hepar calidum habet) ʒ ß zinz. alb. ℈ j. ſchœnanthi ℈ ß. infunde per noctem, facta priùs leni ebullitione in ℥ v. decoct. pectoral. manè fortiſſ. expreſ. adde ſyr. de liquiritia ℥ j. electuarij lenitiui, diaphœnici aā ʒ ij. miſce: detur in diluculo. Vel ſi mauis pilulas, ℞ pilul. de agarico ℈ ij. rhab. optimi ℈ j. cum aqua fœniculi; fiant pilulæ vij. præterea cùm etiam adeſt catarrhus, vnde & aſthma, duo præcipuè membra in curatione reſpicienda; nempe cerebrum tanquam mandans; pulmo verò & pectus tanquam recipiens. Primo membro, nempe cerebro, debetur exiccatio ac roboratio, ne humor catarrhalis generetur: mox & humoris incraſſatio vel potiùs ſuſpenſio, ne amplius fluat; poſtea vt humor diuertatur, & per aliam viam fluat. Si itaque catarrhum fluere ſentias, fiat ſacculus ex ſale toſto cum furfure; & capiti imponatur, ad capitis exſiccationem & roborationem. Vt autem incraſſetur, ſi opus eſt, detur pilula vna ex olibano in introitu lecti. alij ex olibano fumum recipiunt per os: illud tamen aſthmaticis ſuſpectum. Quæ autem auertunt humorem fluentem, ſunt hæc: ſuccus maioranæ vel betæ per nares attractus, vel radix gentianæ naribus impoſita, cucurbitulæ quoque

ſcapulis admotæ. At ſuſcipiens membrum, trachea arteria, pulmo, pectus, præter communem purgationem etiam pectoris cum agarico, proprio quoque remedio indiget, quodque materiam in pectore exiſtentem expurget, extenuet & extergat, & partim per ſputum expectorationem, educat. qualia ſunt decocta rad. helenij, iridis, hyſſopi, praſſij, vngulæ caballinæ, ſcabioſæ, ficuum & vuarum paſſularum. Eclegmata de pino, de botryde, loch ſanum, loch de caulibus, loch de pulmone vulpis, etiam ſcillinum. Intereà & pectus inunges cum oleis calfacientibus, liliaceo, irino, vng. dialthæa, pectorali. Quibus cùm vſus fueris, cùm in Hagam-Comitis acceſſero, ſi malum non ceſſerit, reliqua medicamenta addam: cùm ad alios euocamur, te quoque inuiſam. Hæc pauca pro tuo affectu annotaſſe ſufficit. Ex noſtro Muſeo Delphis 23. Decemb. anno 1559.

PETRVS FORESTVS *Alcmarianus Delphenſis Reipub. Medicus.*

SCHOLIA.

Aſthma. ASTHMA *eſt affectus qui reſpirandi difficultatem cum magno conamine præ ſe fert, Latini crebram anhelitum, vel anhelationem dicunt. Nomen eſt à ſymptomate ſumptum. etenim ſpecies eſt vitij in reſpiratione; & eſt actio deprauata, non ſecus ac tuſſis, & ſternutamentum. mouet enim natura, ſed irritata à cauſa præter naturam, & morboſum affectum ſequitur. Qualis autem ſit vitioſa reſpiratio, deſcribunt; quoniam creber eſt, inſtar eorum, qui vehementer ſunt*

moti.

moti. Creber autem dicitur, vbi exigua quies intereſt inter vtrumque motum, dilatationis & depreſſionis pectoris. Galen. aphor. 6. comment. 46. Multæ, inquit, ſunt ſpirandi difficultates, ſed ſolam illam Hippocrates conſueuit Aſthma nominare; in qua contingit ſatis crebrum anhelitum fieri: eſtq́ difficultas reſpirationis, qualis iis qui diu cucurrerunt. ex quo ἀσμαίνειν, anhelare, id quod in curſibus & vehementioribus exercitiis fit. Vide de his plura apud Galen. 7. de compoſ. medic. ſecund. locos cap. 6. Dicuntur autem tales qui citra febrem denſè reſpirant. dicuntur tales anheloſi ſeu ſuſpirioſi, Aëtio & Paulo teſtibus, & Galeno auctore 3. de difficultate reſpirationis. Intereà ſpirationis difficultas, ſi modica eſt, δύσπνοια Græcè dicitur. vide Galen. lib. 4. de loc. affect., vbi ἄπνοιαν, quaſi non-ſpirationem dixeris, duntaxat à quauis alia reſpirationis oblæſione ſeiunxit. Sic & Galenus lib. De difficultate reſpirationis; tum etiam 6. De morb. vulg. cum Hippoc. δύσπνοιαν ſpiritum denſum crebrumq́, licet non valdè difficilem reſpirationem, intelligit, à reliquis ſeiunctam, aſthmate videlicet & orthopnœa. At cùm vehementior ſit, & ſpirare æger ſine anhelitu & ſono non poteſt, tunc ἄσθμα vocatur: ſi verò accidat in ſpirando, vt non niſi recta ceruice ſpiritus trahatur, tunc ὀρθόπνοια nominatur; eſtq́ hæc maxima, vt ægri iacentes ſuffocentur. Hæ inquam tres differentiæ communicant, quòd videlicet febre careant, vt patet 3. de morb. vulg. & 6. eiuſdem. De his noſter ſermo eſt, & non de eis quæ cum febre fiunt, ad alias videlicet ſeu inflammationes ſpiritualium, ſeu reliquarũ partium ſubſequentes. ſic enim difficultas reſpirationis fit & anguſtia quoque peripneumonicis, ſuppuratis, & pleuriticis, ſed cum febre. à quibus facilè

Aſthma quid iuxta Hippocr.

Anheloſi, ſuſpirioſi.

ἄπνοια.

δύσπνοια.

ἄσθμα.

ὀρθόπνοια.

diſtinguuntur prædictæ anhelationes difficiles, quæ ſine febre fiunt, & ideò facilè diſtinguuntur. In quibus etiam non facultas ipſa reſpirationem efficiens, neq; vſus per ſe afficiuntur; ſed inſtrumenta ipſa, & inter ea aſpera ipſa arteria, quæ in collo & thorace continetur; ſeu eius propagines, quæ in pulmones diſtribuuntur: id quod ſæpiùs accidit; ſunt enim ſtrictiores, & propterea promptiùs obſtruuntur, ac conſtringuntur, ſeu anguſtiores redduntur: quemadmodum liquet 4 de loc. affect. de compoſ. medic. ſecund. locos, & comment. aphor. 26. lib. 3. quamuis non ſemper huius ſymptomatis cauſa, ſiue morbus ipſe in fiſtulis aut cauitatibus pulmonis conſiſtit, vt experientia conſtat. anno enim, inquit interpres Holerij, 1549. menſe Septembri, monachus quidam in collegio, vulgò de Arras, breui aſthmate interiit. corpore diſſecto abſceſſus repertus eſt, in vena arterioſa & ſine pari, integris omnino pulmonibus. In quodam (nomine Britio) aſthmate mortuo pulmo tamquam ſpongia, imbutus multo humore pituitoſo, inuentus eſt. Similem ferè caſum cum ſuperiore refert Dodonæus de difficultate reſpirandi cum ſuffocationis periculo, cap. 19. in ſuis Obſer. medicinalibus, de quodam nobili defuncto, in cuius pulmonis inferiore ſede ac baſi, qua ſepto tranſuerſo incumbit, reperti ſunt abſceſſus duo; vnus in dextra, alter in ſiniſtrà parte. per meatus pulmonis purulentus ferebatur humor, qui inciſo pulmone ex ipſis profluebat. At Beneuenius de abditis morborum cauſis cap. 61. corpus etiam incidit in orthopnoïco, in quo inuenit non parum atræ bilis & ſanguinis nigrioris in eius corde coiſſe: vnde etiam per venas diffuſus, non eſt mirum ſi corrumpente eo ſpiritum ipſum, hominem ad feſtinam mortem deduxerit: quod etiam autore Galeno

Quæ pars in eiſdem affecta ſit.

aliâs contigiſſe nouimus. Intereà quòd quis difficulter ſpiret, tres cauſas ponit Galenus 4. de loc. affectis: vel ex virium imbecillitate, dum ſpiritus ex ſolis naribus emittatur, & narium pinnæ manifeſtè per inſpirationem contrahi videntur: vel aucto in corde & pulmone calore, calido frequenti ſpiritu exufflante. Vel ob ſpiritualium inſtrumentorum anguſtiam, toto thorace magna ex parte celeriter & frequenter dilatato: ſed nec ſpiritum efflant, nec calidum emittunt, vt illi faciunt qui ob cordis vel pulmonis calorem, muſculis thoracis maximè agentibus, difficulter ſpirant. Hîc verò agimus de iis qui ex ſpiritalium inſtrumentorum anguſtia difficilem ſpirationem habent: ita vt cunctæ iſtæ affectiones, de quibus paulo antè diximus, ad ſymptomata referantur functionis voluntariæ, reſpirationis inquam, non quidem ablatæ ſed oblæſæ, vt in apnœa quidem debiliter ſeu imbecillè; aut interim quoque deprauatè, & in orthopnœa, licet rarò. Separatur autem vna ab alia quibuſdam propriis indiciis. namque in ea, quam dyſpnœam nomine generis appellauimus, ſpiritus duntaxât denſus, iſq; modicè citra ſonum, & anhelationem appâret. In aſthmate verò ſeu anhelatione, præter ſpiritus denſitatem maiorem, æger ſine ſono & anhelatione, inquit Celſus, ſpirare non poteſt. At in orthopnœa, nedum ſpiritus crebritas maior percipitur, ſed ita affecti non niſi recta ceruice ſpiritum trahere valent; & cùm decumbunt, ſeu iacent, ſuffocari ſeu ſtrangulari videntur. Symptomata autem hæc ad morbum in via ſuccedunt, quamuis interdum viæ ipſæ obſtruantur, per quas aër inſpiratur: interim conſtringuntur ac coarctantur pro cauſarum diuerſitate; de quibus poſteà agemus. at q; hæc omnia exemplis illuſtriora euadent.

Quod quis difficulter ſpiret, ex vna trium cauſarum prouenit.

Qui affectus præter naturam ſint.

Quibus ſignis vna differentia ab altera ſecernatur.

OBSERVATIO VIII.

De viro pituitoſo dyſpnœa paulatim correpto.

VIR annos quadraginta natus, obeſus, & pituitoſus, cùm in hieme, tempore niuoſo, iter faceret, paulatim anhelitus difficultatem incurrebat. erat autem huic ſpiritus quidam denſus citra tamen ſonum & magnam anhelationem; ita vt potiùs dyſpnœa laborare videretur, quā aſthmate: nam calido tempore hic iuuamen ſentiebat, veluti thermarum vapore; vel ſi in cubiculo paulò calidiore ſederet, meliùs ſe habere fatebatur. Verùm cùm hic pituitoſus eſſet, & non ſine catarrho, ne in aſthma aut grauius malum incideret, huic imperauimus vt in aëre calido & ſicco verſaretur, & exercitium leue, nempe ambulationem lentam ante cibum, ad laſſitudinem ferè conceſſimus; & ſomnum moderatum, & vt diuturnum vitaret præcepimus. vinoque tenui vel aqua mulſa aut cinamomi in qua aliquid praſſij, vel hyſſopi inçoctum eſſet, loco potus vteretur, mandauimus; & ad materiam frigidiorem concoquendam vt oxymelle ſimplici compoſ., & ſyr. praſſij & hyſſopi cum aquis hyſſopi, betonicæ, praſſij, vel decocto ſimiliter vteretur, iuſſi. atque mox illum purgauimus cum diaphœnico. A venæ ſectione, quia in hieme eramus; nec ſanguine abundaret, abſtinuimus. Poſteà vtens zacch. enulato, etiam theriaca veteri ad ʒ j. cū vino, & victu calfaciente & exſiccante; etiam aſſumptis iij. aut quatuor guttis deſtillationis aniſi cum vino; ab hoc ſymptomate probè curatus fuit.

SCHO-

SCHOLIA.

A PRIMITIVA *cauſa, nempe ab aëre frigido, hæc dyſpnœa ortum habebat, poſtea etiam accedente catarrho cum pauco humore pituitoſo in pectus collapſo: ſed facilè ceſſauit malum. ſicuti enim dyſpnœa, ita & aſthma & orthopnœa ab iiſdem cauſis oriuntur: quamquam aſthma à grauioribus, & orthopnœa; à leuioribus verò dyſpnœa. Aſthma itaque, tum reliquæ dictæ affectiones, multas cauſas habere poſſunt; licet à Paulo vna tantùm aſsignetur, quæ quidem potiſsima exiſtit. poteſt namque anguſtia hæc citra febrem excitari, aut à tuberculo quopiam iuxta aſperam arteriam orto, eamq́; coarctante, aut à lentis craſsiùve, ſeu multis ſuccis in bronchiis ipſis exiſtentibus, aut eiſdem ab aliis partibus ad eadem delatis, ipſam aſperam arteriam obſtruentibus. alij volunt cauſam eſſe tuberculũ aliquod crudum in pulmonibus genitum. Nam & Galenus Aphor. 46. lib. 6. fieri ſignificat aliquando à tuberculo nato in ſpina, vt in gibbis: quod ſi magnum eſt & durum ſiue crudum, aſthma facit; ſi non ita durum, & aliquid deſudat in arteriam, tuſsim. Aliquando etiam ſuppuratur, & interimit. Si fuerit in collo, aſperam arteriam contrahit; in dorſo, pulmonem & vicina corpora; ſub ſepto, & renes & lumbos, vrinam quoque intercipit. Malum quoque hoc quandoque generat fumus argenti viui, aër cauernarum, à quibus metalla effodiuntur: ab iis enim vaporibus contingit pulmonem nimium exſiccari: vt & ex metallorum cuniculis, ex nauis carina, vbi multa corrumpuntur; dirum enim odorem emittit triticum, quo ſuperuenientes multi ſuffocati ſunt: etiam in nauibus occluſis ceruiſia onuſtis aut in furnibulis, quibus cinna-* Cauſæ.

baris factitius, aut ſimilia confici ſolent, aut arſenicum, argentum viuum, vel reliqua metallica ſublimantur. Sic ſit à reſiccatione, vt in aurificibus, chymiſtis, fabris ferrariis, & ſimilibus. quibus addi poſſunt, inunctiones & remedia à morbo Gallico. Rhaſ. lib. 4. Continentis adiecit pectus ſtrictum & paruum pulmonem: Qui natura talem conſtitutionem habet, iugiter (inquit) fit aſthmaticus. vel ſi quid incautè in ſpiritalem fiſtulam, veluti in alienum tramitem, exciderit; vt refert Benedictus Veronenſis de quadam Lucretia Veneta, quæ nucem Ponticam in pulmonis fiſtulam imprudenter admiſit. Victus quoque intemperantia, nec non corporis craſſities, otio aut natura contracta, anhelosos ſubinde facit. Omnium autem frequentiſſimè fit à pituita craſſa & viſcida, quæ in aſperæ arteriæ ductibus inuiſcata hæret, ſiue aliunde influat (quo tempore ſæpe ſubitò ſpirandi difficultas oritur;) ſiue ibi generati ſint: ſæpe enim ſpirandi inſtrumenta (vt nunc diximus) ſui mali principium habent, cùm ſcilicet multæ ſuperfluitates in ipſis generantur; quæ aliquando tempore, vi caloris, in pituitam vitream aut gypſeam permutantur; hinc quoque tempore in grandinem atque calculos degenerant: tales enim aliquando, calculos ex pectore tum pulmone expulſos eſſe diximus lib. 14. ſcholio Obſer. 26. cùm & in aſthmatico fruſtum carneum eiectum vidimus; de quo eodem loco mentionem fecimus: quem & nos probè curauimus, qui & poſt carnem illam eiectam meliùs multo ſpirare potuit. Neoterici verò cauſam huius procatarcticam eſſe volunt, caliditatem vel frigiditatem aëris, caſum, percuſſionem, nimium corporis motum, fumigium argenti viui, & quemcumque odorem pectus conſtringentem. Antecedentem verò dicunt

eſſe

eſſe malam intemperiem frigidam coarctantem vel obſtruentem, vel materiam pituitoſam in pulmone vel eius bronchiis infarctam: & cauſam coniunctam volunt eſſe humores infarctos in arteriis & venis pulmonis. Signa per ſe tum vniuſcuiuſque generis per ſe ſatis patent, tum ex iis quæ ſcholio præcedente diximus. At ſigna cauſarum probè ſunt diſtinguenda, ob curationem. Si ſit ex tuberculo, inter reſpirandum ſtertere videtur: nihil exſpuit, malum ſemper augetur, circa arterias pulmonis grauitas ſentitur, veluti Antipatro medico contigit: demũ temporis diuturnitate aſperas pulmonis arterias coarctans, ſpirandi difficultatem facit. iam quoque ſine manifeſta à capite fluxione, ſine ſputo aut humida tuſſi illud patiuntur. Si verò ſtertendo ſtrepitum fecerit reſpiratio, lentorum craſſorumq́ʒ humorum pertinaciter impactorum, multitudinem, pulmonis bronchia infeſtare indicium eſt. Sed nec generatim verum eſt, quòd ex humore craſſo aut viſcido ſemper fiat. ſæpe enim vidimus (inquit Iacchinus quoque) à tenui deſtillatione fieri: & ratio dictat; quoniam omnia corpora, quæ replent, ſpiritum impedire poſſunt: ſic his fieri diximus, qui metallica tractant, qui etiam aliquando præfocantur, vt Galenus in Cypro accidere dicit circa chalcanthi venas: ſic & carbonum fumus præfocat. Videntur igitur hæc fieri potiùs qualitate attracti aëris, quàm quantitate. vt autem externus aër hoc efficit, ita & vapor venenoſus internus. Sed adhuc quæritur, qua ratione fiat hic creber anhelitus: An quia multum refugit eius reſpirationem, ideò crebrò ad inſpirandum reuertitur ob neceſſitatem? tandem verò præfocat, cùm nihil inſpiratur, vel cùm cor refrigerare nequit; quia non admittitur? Hoc euenit etiam in aëre cauernis incluſo, & ita putreſcente.

Signa cauſarum.

vide Valleriol.

Hæc facilè habentur ex cauſis prægreßis & ſermonibus ægri aut aſtantium. Iam quoq. vehemētißimo aſthmate præhenduntur laborantes ex vtero. De ea quæ mulieribus accidit cauſa, nihil fortè inconuenit dicere; quòd afficitur pectus per conſenſum vteri. etenim genitalia pectori multùm conſentire Galenus ait, 1. epid. 13. & cauſam ibi exponit: ideò ab vna parte ad alteram abſceſſus fieri ait facilè. Cognoſcitur autem ex propriis ſignis: ſi ex deſtillatione, quàm primùm ab anguſtiæ ſenſu quis difficulter ſpirauerit, id vel à cerebro, vel à vicinis ſedibus in pulmonem irruentem fieri, portendit; idq́; ſæpiùs ex manifeſta cauſa accidit, propriis deſtillationis ſignis exiſtentibus: pingui etenim (vt inquit Theodorus Priſcianus lib. 2. ad Timoth. cap. 12.) & frigido phlegmate pulmonibus adhærente, cauernæ vel meatus, quibus naturaliter ſpiritus redditur, & accipitur, concluduntur: & ex hoc impedimento ſuſpiriū vel anhelitus moleſtißimus naſcitur; vt ſedendo magis, quàm iacendo reſpirent. Verùm ſi prædictæ affectiones ex aliis quibuſdam præter iam dictas cauſas, interdum oriantur, vt ab hepate, ſplene, ſtomacho, vel diaphragmate inflammatis, vel pulmonem diſtendentibus, vel à ventoſitate, vel quouis modo per conſenſum, vel à vertebris diſlocatis, vel gibboſis, vel à vaporibus, ſanie, cruore, ſanguine trumboſo, vel ab angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, aut ex tumore aliquo abſceſſui ſimili in pulmone genito, ſeu aliis eiuſmodi; licet de his nunc non ſit ſermo, ex propriis tamen prædictorum affectuum notis interſtinguendæ ſunt; potißimùm quòd non citra febrem erunt, cùm & de his poſtea acturi ſimus in propriis quoque ſuis locis, vt de ſanguinis ſputo, pulmonia, pleuritide, & empyemate &c. Nos nunc

ægrè

ægrè ſpirantes intelligimus ſine febre, cuius rurſus exemplum adferamus.

OBSERVATIO IX.

De Aſthmate difficili, hæreditario, antiquo & periodos habente, ex ſuccis craßis & viſcidis.

ASTHMA plurimas differentias in ſe continet, cùm aliud nouum ſit ac recens, aliud rurſus ſine periodis, aliud verò periodos habens, diuturnum quoque & antiquum: quale Iuſta Teylingia, vxoris meæ ſoror, matrona mehercle proba, patiebatur, per certas periodos, tempore potiſſimùm pluuioſo, niuoſo magis & nebuloſo, cum difficili anhelatione, adeò ſonora, tanquam per fiſtulam aër cum magno conamine exufflaretur, vt etiam extra cubiculum ſubinde ſonitus exaudiretur. Inſuper & hoc malum erat hæreditarium: pater enim eius Auguſtinus Teylingius hoc eodem malo afficiebatur; vti & duo fratres Bartolomæus Teylingius Prætor Alcmarianus, & Auguſtinus Teylingius iunior frater. filia quoque eiuſdem Iuſtæ, virgo. Ideò peius malum erat, & hæreditarium & diuturnum: & quia iam ætate ſatis prouectiore; difficulter in talibus aſthma curatur. Etenim de ſignis prognoſticis difficultatis illud commune eſt, quòd in ætate decrepita non ſanantur; neque diuturnæ iam, propter magnam infirmitatem, quam viſcus contraxit; ſicut nec diuturni dolores articulorum; nec aliud malum vllum eiuſmodi quod ad multam infirmi-

tatem

tatem partem trahat : propterea in iis qui malè formato ſunt pectore, vt anguſto thorace, vel in iis qui natura ad hunc morbum inclinant, (vt hîc quidem, & morbo hæreditario, viſcus imbecillum fiebat, & à leui cauſa lædebatur ob anguſtiam malo ſæpiùs repetente & diuturno, ex frigidis humoribus orto) ita in valde ſenibus ſi excitetur, iuxta aphor. 40. lib. 2. ex commento Galeni,eos ferè comitari ſolet ad mortem.Hieme magis corripiebatur: nam, Cælio Aureliano teſte lib. 3. cap. 1. magis grauat atque premit hæc paſſio mulieribus viros, & iuuenibus ſenes atque pueros,& durioribus corporibus natura teneriora hyberno tempore atque nocte magis, quàm die vel æſtate. Omnes autem iſti de quibus diximus, aſthmate laborabant ex pituita viſcida & craſſa arteriam tracheam,tum pulmonem cauitatemque pectoris implente; ſimul & tuſſi quandoque grauiore pituitoſum quid exſpuentes, modò difficili anhelatione tantùm ſine tuſſi. Fratribus verò qui iuniores erant, vena tempore veris commodè fuit ſecta : idque ex Pauli & Celſi, tum Galeni decreto,cùm vires venæ ſectionem admitterent, quæ à Cælio & Priſciano quoque laudatur. Reliquam curationem, quæ plurima cum tuſſi communia habet (vt in cauſis & affectus natura communicat) poſt totius corporis prouidentiam abſoluimus cum iis quæ materiam viſcidam & concoquerent,& deinde euacuarent.Intereà priùs diſtinguendo aliam eſſe curandi rationem in iis, qui iam in acceſſione ſunt; aliam in tempore medio,cùm hoc malum periodos haberet. Ideo tempore

tempore medio & ante acceſſionem diligenter victus rationem inſtituimus, vt cibos concoctu faciles ſumeret,& qui tenues ſuccos gignerent,& vt omnem cruditatem vitaret: in ea enim caput pituita repletur, vinumque modicè ſumptum tenue aquoſum & pallidum,quod minimè caput tentaret,conceſſimus; & vt aërem clarum eligeret mandauimus,à paludibus ſemotum,ſiccum,apricum, inſolatum; & exercitium ante cibum. Per interualla pilulas ex hiera ſimpl. vel compoſ. de agarico & aſſaieret(quæ neque diagridium neque myrobal. reciperent) exhibuimus. Aliqui & hîc ſingulis menſibus vomitum laudant,præſertim ſi facilè vomant; alioqui præſtat per aluum purgatione vti. Deinde etiam decoctis extenuantibus & expectorantibus (capite priùs quoque expurgato & roborato ob catarrhum) vtebamur: & ſyrupis pectoralibus;priùs quoque auerſione & diuerſione facta à cerebro: & poſt pilulas dictas etiam theriaca,cuius vſus (vti & diacalaminthes & oxymelitis ſcillini) eximius eſt præ omnibus,vt prorſus à periodo liberare queat. Dum extra paroxyſmum eſſet,ad nares quoque materiam deriuare contendebamus. vtebantur omnes oxymelite ſcillino, inula campana condita,& ſimilibus.In acceſſione (cauſam antecedentem inſpicientes) ſi copia ſanguinis adſit in corpore, & magnitudo affectus ſuadeat, venam ſecamus communem, vt in duobus fratribus fecimus. mox purgamus: ſed priùs leni purgatione,quæ à capite attrahit & à ſuperioribus reuellit; vt eſt hiera cum agarico: qua purgatione vſi ſumus in his duobus, tum muliere.

Vniuerſo

Vniuerſo corpore repurgato, caput etiam reſiccauimus: deinde & pectus repurgauimus, ideò & oxymel aquoſum dedimus, hyſſopo incocto. Non deſunt qui commodè terebinthinæ ℥ß exhibeant ex oleo amygd. dul. pectus & aluum ſimul purgat. loch etiam de ſcilla dedimus, & confectiones quæ ex helenij radice conficiuntur; tum loch de pulmone vulpis. Sed & huic matronæ egregiè contulit, quòd vrgente ſpiritus difficultate, pitiſſando ſumſerit aliquot guttas vini ardentis è vino Rhenenſi per deſtillationem depurati (vulgus aquam vitæ vocat:) vel cùm ſub noctem ſumeret buccellā paruam panis macerati in tali vino. Poſt materiam paratam & inciſam ac concoctam, fratribus quoque egregiè profuit apozema ex foliis ſenæ, & agarico, cum herbis pectoralibus aperitiuis: ſumebant ſubinde, & rad. althææ conditas, & enulæ, vti & vinum enulatum egregiè quoque contulit, (poſt ſectionem venæ & purgationem) M. Adriano Wentzio, conſiliario, cognato noſtro, qui pectoris & interſcapulij dolore afficiebatur, & aſthmate ex compreſſione diaphragmatis & oris ventriculi repletione, vt aliquando in via ſiſtere deberet; nec progredi poſſet, ob anhelitus difficultatem: qui noſtro conſilio vtens, tum Martini æditui Amſtelrodamenſis, iſtis & ſimilibus remediis bene ſe habuit. Hic tamen poſt aliquot annos in platea concidit ex aſthmate, & ſubitò mortuus eſt. Solebat enim bis in anno ſeſe purgare, noſtro conſilio; quod cùm iam intermiſiſſet, quamquam admonitus, ſubitò extinctus eſt.

SCHO-

SCHOLIA.

PRIMA differentia ſcilicet dyſpnœa (Celſo teſte) diutiùs trahitur; duæ verò inſequentes, aſthma & orthopnœa videlicet, acutæ eſſe conſueuerunt: ob vehementiſſimas etenim acceſſiones interdum ægros ſtrangulare ſolent; id quod dyſpnœa propriè dicta, nequaquam efficere valet, cùm modica in ea conſiſtat ſpirandi difficultas. Si aſthmaticis quoque deliquium animi frequenter ſuperuenit, letale augurium facit. Et quibus gibbi ex aſthmate (teſte Hippocrate Aphor. 47. lib. 6.) aut tuſſi fiunt, ante pubertatem moriuntur: vti euenit filiæ Iodoci Franciſci cereuiſiarij Delphenſis, quam longo tempore ante me Henricus Vergerius medicus Haghanus in curatione habebat: atque cùm ego deinde etiam accitus eſſem, curationem impoſſibilem eſſe diximus: quanto enim magis confirmatur, tanto eius cura, ſecundum Auicennam, difficilior eſt. Ego enim plurimos tales vidi, vt etiam Gradus fatetur, nunquam curatos; licet etiam cum magna diligentia tractarentur. ideò quædam in eâdem puella, vt matri & huic complaceremus, tentauimus; ſine ſpe tamen curationis: cùm illi, qui non ex tuberculo, ſed ex ictu aut caſu gibbi fiunt, meliùs reſtituantur; vel ſi reſtitui non poſſint, diutiùs viuant. Sic ego memini in Iuſta Neoburchia cognata vxoris meæ Alcmariana: quæ cùm decimum ſeptimū annum ageret, ex caſu facta eſt gibboſa. idq; paulatim, cùm propter pudorē parentibus ſe cecidiſſe nō indicauerit: cumq; chirurgum non aduocaſſet. gibbus tandem inualuit; vt parentes tunc priùs animaduerterent, cùm tota incuruaretur filia, alioqui pulcherrima. Conuocatis tunc medicis atque chirurgis, reſtitui non potuit, vt ob gibbum, quamuis nubiles

Signa prognoſtica.

nubiles annos habens, vitam cælibem deinde tranſegerit, factaq; paulatim aſthmatica diu vixerit cum magna miſeria, vſque ad annum 38. ætatis ſuæ: tunc ex aſthmate in pulmoniam lapſa, mortua eſt. Maximum enim periculum imminet cùm aſthma in febre acuta euenit; vel vnà cum aſthmate iungitur. Etenim à calore febris, modò ſi ſuapte natura ſit difficilis ſcreatu, multo redditur difficilior ſiccatione plurima. Præterea cùm ea egeat multa inſpiratione frigidi aëris; hæc autem ob anguſtiam fieri nequeat, breui periclitari vim vitalem eſt neceſſarium. Adde quòd febris irritatur maximè: minimùm verò febri adiuncta lædentur qui ex aquoſa pituita id patiuntur: nam craſſeſcit & excreatur. tunc verò maximè periclitantur, cùm viribus ſunt inualidis: citò enim in ſyncopem aguntur & mortem. Proximos igitur morti iudicabimus, cùm inæquales admodum ſunt pulſus; præſertim ſi intermittant, idq; in iuuene. Hæc ex adiunctis affectibus. Ex pituita frigida ortum malum, ſuperueniens febris ſanat, & varices quoque enatæ id curant. Imbecilles aſthmatici non diu viuunt. Id malum quoque ſi vertebrarum luxatarum vitio contingat: ſi introrſum id fiat, nunquam ſanatur: atque is morbus, vt iam diximus, in peripneumoniam tranſitum facit: & ſi diuturnus eſt, ægrum ad hepatis læſionem deducit & hydropem: & quia periodos habet, præter opinionem ſubitò ſæpe interficit, quamuis in pueris permutatione ætatis ſæpe curetur, ob victum calidiorem & materiæ frigidæ conſumptionem, quæ huius mali cauſæ exiſtebant, cùm & creſcentibus anhelitus organa meliùs dilatentur. At periculum maximum imminet, cùm omnes muſculi intercoſtales, ſuperiores ſcapulæ & omoplatæ trahuntur, virium imbecillitas, vehemens calor, anguſtia

partium

partium ſpiritalium conſpicitur. Vbi omnes aut plures concurrunt, æger morti proximus eſt: vbi duæ, non facilè ſeruari poteſt.

OBSERVATIO X.

De Orthopnœa.

ORTHOPNOEA adeò graui ſubinde laborabat M. Hieronymus presbyter Alcmarianus, & vxoris meæ auunculus, vt in ipſa acceſſione adeò difficilis fieret reſpiratio, vt etiam in platea, ſi exacerbatio contingeret, ſtaret toto tempore acceſſionis parieti innitens, vt ita anhelitum traheret. poſteaquam acceſſio conquieuiſſet, meliùs reſpirare potuit, & quocunque libuit abire. attamen cogebatur leuiter incedere; alioqui facilè periodus reuertebatur. Hoc autem malo multis annis detinebatur: quem alius medicus ante nos curabat. Malum aliquando adeò inualeſcebat, ſubinde reuertentibus paroxyſmis, vt cùm parieti alicuius domus primùm obuiam factæ inclinans erectus ſtare cogeretur, à pariete ſeſe mouere non poſſet, etiam ſi domus fuiſſet combuſta, donec acceſſio quieuiſſet. Multa huic remedia fruſtrà adhibita fuere, cùm tempore iuuentutis apud amicos crapulæ vtcumque induſiſſet, tum etiam Veneri, concubinam domi alens: quam cùm relinquere nollet, malum frequentiùs recurrebat, anno 1548. ſub finem Decembris atrociſſimo obrepente paroxyſmo, ita vt per duos integros dies & noctes corpore erecto in pedes ſtare cogeretur, imò ſuſtentari à duobus

robuſtiſſimis viris: alioqui laſſus ſi ſederet, ſuffocationem incurrebat. Hic cùm me antea cum medico alio in conſilium adhibuiſſet, primo die cùm hoc malo tam ſæuo corriperetur, eundem alium medicum ad ſe vocauerat: cumque eo tempore ego apud dominum de Schagen ex hydrope periculosè decumbentem agerem, ab eo reuerſus ægrotum inuiſens ita miſerè paroxyſmo diuturno detentum animaduerti, ſpirationemque tremulam adeſſe, pulſumque inæqualem ac valdè inordinatum, ſæpiuſque intermittentem ac deficientem, tandem & languidum magiſq. tardum, ita vt ſubinde ſyncopem incurreret. Iam quoque ſpiritus paruus, tardus & frigidus ex ore prodibat; certum indicium, ægrum non diu ſuperuicturum; pulſu quoque ex tardo in nimis crebrum & valdè languidum permutato: ita vt amicis aſtantibus mortem præ foribus adeſſe prædixerim, medico tamen altero ſpem ſalutis ægro pollicente, quòd is breui ſanaretur. Cæterùm cùm paroxyſmus adeò violentus & atrox continuò ad quatuor ferè dies permaneret, atque ipſe æger fatigatus, ampliùs ita erectus à viris ſuſtentari non poſſet, mortem breui adfuturam pronunciaui; ex præſagio doctiſſimi illius Leonelli practici; cuius verba ita habent: Anhelitus per os & nares exiens frigidus, mortale: & in aſthmate ſeu orthopnœa anhelitus tardus & paruus, vel frigidus, vel ſyncopis, vel ſi cogitur ſuper pedes ſtare, quia anhelitum habere non poteſt, mortale. Hæc cùm adeſſe viderem, vt ſi quæ agenda eſſent ægro hinc emigraturo, id conſultum iudicabam, cùm

presbyteris

presbyteris curatio deſperata eſſet: quare extrema inunctione peracta, lecto nunc incumbens cùm ampliùs ſtare non poſſet, mox exſpirauit: ex cuius augurio non minorem honorem habui, quàm ſi ægrum curaſſem. Ita quoque Franciſcus Guilelmus de Bodegem, cognomento Heerius, vir circiter octoginta annos natus, ſingulis ferè noctibus hoc eodem malo preſſus, recta ceruice ſpiritum trahebat difficillimè. ab hac quidem moleſtia ſubinde per me & Cornelium Ericium anno 1559 ſubleuatus, quanquam per totam noctem priùs ſellæ inſidere cogeretur, ſæpe apozemate incidente ſumpto & pilulis de agarico ad ʒ ß. tres pilulas conficiendo ad aliquot dies, miraculi inſtar orthopnœa ceſſabat. Attamen in ſene, cùm tempore paroxyſmi vel pituitoſum quid vel viſcidum, modò etiam cruentum quid expueret, citiùs acceſſio terminabatur; alioqui ſi nihil exſpueret, protrahebatur. Extra paroxyſmum nunquam tale quid cruenti vel viſcoſi exſpuebat. Hic tamen poſt aliquot menſes paroxyſmis reuertentibus cogebatur rurſus ſellæ inſidere; & ſi ſe ad lectum componeret, mox redibat acceſſio. Quid multis? poſt annum vnum, poſt ſonitum campanæ nocte indicantis incendium in vrbe eſſe (ſcilicet noctu, 10. die April. anno 1560.) experrectus & territus, in paroxyſmum vehementiorē incidit; adeò vt antequam ex lecto euocatus illum adirem, eundem (quod anteà ſæpius de morte inopinata in ſene prædixeram) ſuffocatum ac mortuum repperim. Libenter autem mortuum corpus ſecuiſſemus, cùm cauſam mortis vel tuberculum, vel

abſceſſum in pulmone arbitraremur: ſed amici id admittere nolebant.

SCHOLIA.

Cauſa orthopnœæ.

QVID *ſit orthopnœa, iam anteà diximus, cùm non niſi recta ceruice in ea ſpiritus ducatur. cauſas eaſdem habet cum aſthmate, licet efficaciores; eſtq́ symptoma multo periculoſius aſthmate. Fernelius adeò lentum humorem habere quandoque putat, vt in grandinem concreſcat; atque hæc rurſus in calculos veros, quibus interdum diſſectos pulmones confertos deprehendit, alios præduros, alios ſolidos in caſei ſubſtantiam concretos, incipientes alios gypſea duritie; omnes quidem propria cyſti obductos.*

Fernelij hiſtoria.

Ita vir quidam Fernelio occurrebat, qui quoties exercitatione incaleſcebat, concitata tuſsi calculos è pulmonibus edebat præduros, eoſq́ excreabat hordei modò, modò piſi magnitudine. Bona tamen is valetudine fruebatur, præterquam quòd paulo difficiliùs reſpirabat, & in medio thorace grauitatis cuiuſdam pondus percipiebat.

Lapilli è pulmone expulſi.

Apud Brielenſes quidam per quatuor annos ex pulmone tabe laborans, quatuor vel quinque lapillos ad piſi magnitudinem ferè albos induratos calcis inſtar exſpuebat, vt nos vidimus.

Hiſtoria Dodonæi de orthopnœa.

At vir ille apud Dodonæum, XXXVI. *plus minus ætatis annum agens, qui orthopnœa laborabat, cuius acceſsio ſubinde ſingulis menſibus, quandoque rariùs, & bis aut ter in anno, inuadebat: & per humidam frequentius, quàm per ſiccam aëris conſtitutionem: cui & difficilis in acceſsionibus erat reſpiratio, ſtabat toto tempore menſæ aut tabulæ alicui manibus innitens: efferebatur ac profluebat ex ore humor lentus viſciduſq́: cibum vix, potum ægrè admittere potuit: ſæpe toto acceſsionis*

tempore ſtans, abſque cibo & potu complures horas tranſigebat, acceſsione finita liberè ſpirabat, & quocunq; libuit abibat: quatuor aut quinque miliaria quandoque vno die pedes perfecit; ſed decumbere non valuit: quotieſcumque enim iacere conabatur, mox omnia circa reſpirationem moleſta. Noctu ſedendum illi erat in ſedili aliquo; nec aliter ſomnum capere aut conquieſcere illi integrum erat. Agarico purgatus, viſus eſt meliùs habere, ſed ad exiguum tempus. Profuit etiam ſubinde diacyminon & diaſpoliticon. Vbi autem conſenuiſſet, ſponte & abſque vllis remediis à moleſta orthopnœa liberatus hic eſt: ceſſantibus multo tempore exacerbationibus, tandem periculum iacendi fecit: quod cùm citra incommodum ſuccederet, relicto ſedili, in lecto per noctem decubuit. Tenax erat humor, aſperæ arteriæ ramulos obſtruens, ac meatus intercludens: quo ſuperabundante, morbi acceſsio contigit, quæ tantiſper durauit, donec portio eius per os expurgata eſſet. Sed cur intermiſsionis tempore iacere, aut in lecto decumbere non fuit integrum? An quia non omnis humor excretus; & decumbendo minùs liberi ſunt pulmonis meatus, atque coarctari ſic contingit, & idcirco quoque à lento humore faciliùs obſtrui? Decumbentibus enim pulmo (vt Galenus 4. de loc. affect.) in ſe concidit: erecto verò thorace non amplius ſeipſum grauat; tunc enim omnes aſperæ arteriæ propagines dilatari contingit, & interiorem pectoris regionem augeri: vt in commentariis Prorrheticon idem ſcribit. Idem Dodonæus narrat de mercatore quodam etiam iuuene, correpto ſimili orthopnœa; in quo nullum remedij genus intentatum relictum eſt. ſanguis ſæpe detractus, & frequenter purgatus: bibebat & aquam fontis Leodienſis; ſed nullo ſuccedente

fructu. Tandem calculo in renibus, doloribus ac podagra correptus, ab orthopnœa liber factus, decumbere potuit; cùm anteà, aliquot non paucis annis, in ſedili ſomnum capere debuerat. Cæterùm curatur orthopnœa vti aſthma: venæ ſectio adhibetur vti in aſthmate, ſi vires admittant: materia deinde digeritur, prout tenax eſt. Verùm licet ea ſint adhibenda, quæ humorum craßitudinem ac viſcoſitatem attenuēt, incîdant & detergant; ea tamen rurſus tuſſes mouent, vt ex 7. de comp. med. ſecundum locos & 5. de ſimpl. med. facult. conſtat. Bechicis etiam opus erit, ſed non iis quæ materiam incraſſant; verùm opus habent multa humectatione, vt meliùs expectorent: quale diximus eſſe melicratum, oxymeli, & ptiſanam: & ideò etiam Aëtius à multum calidis, tum Galenus, abſtinebant; ne calore viſcoſiores & glutinoſi humores difficulter auellerentur, vitando & refrigerantia & aſtringentia. ideò & ſcillam aſſam cum melle laudabant. nos ſyrup. de hyſſopo, glycyrrh., de praßio, mel. roſ. antea laudauimus. deinde purgationem ex caßia, agarico, trochiſ., & diaphœnico. poſteà & clyſteres validiores ad aluum eluendam: quales & Donatus commendat. mox & diapenid., diahyſſop. diaireon. Extrinſecus cataplaſmata, iuxta Paulum, Aëtium, ex ficubus, hordeacea farina & loliacea, cum reſina & melle imponenda: vel vnguentis & vaporibus calidioribus vtendum: quorum copiam inuenies apud Guainerium cap. proprio. is iubet abſtinere à fumigiis quæ arſenicum continent. Non deſunt qui & vſtiones & cauteria laudant: quale & ab Aëtio deſcribitur lib. 8. cap. 57. de aſthmate. Si ex tuberculo, eadem ferè conueniunt, quæ in cruda, viſcida, pituitoſa, vt Galenus Antipatro (4. de locis affect.) præſcripſit, qui grandines

Aſthmatis curatio & orthopnœæ.

expellebat,

expellebat, quamuis tandem mortuus. ſi per conſenſum, vt à materia venenoſa vel vaporibus venenoſis, curatio eiuſdem eſt cauſæ abſciſsio: vt ſi ab vtero, eidem ſuccurratur. Si à cauſis externis, vel ab aëre corrupto, amoueantur, excitentur: vinum ſorbeant vel aquam cinamomi: ſi ab internis abſceſsibus, illi quoque curentur: ſi à ventoſitate, reſoluatur: ſi ex gibbo, recurratur ad chirurgiam. Reliquum curationis apud alios auctores longo ſermone inuenies.

OBSERVATIO XI.

De cruenta ſpuitione ſæpiùs recurrente.

MONACHVS quidam ex Diui Franciſci ordine, iuuenis annum trigeſimum agens, ſputo cruento quotannis ferè, tum deſtillatione, Alcmariæ afficiebatur. Huic ſtatim, cùm eum adiiſſem, venam internam baſilicam tundere iuſſi: deinde aluo ſoluta cum caſſia, cui pulueris rhabarbari exiguum adiectum eſſet boli modo. etiam per os decoctum herbæ acetoſæ, plantag., polygoni, portulacæ cum ſyr. ex portulaca commodè propinaui. Inſuper eclegmata ſæpiùs guſtabat ex ſyrupo myrteo, portulaca, bolo armeno vero & terra ſigillata, ac zaccharo penidiarum inſperſis; capiti quoque ob deſtillationem, qua frequenter laborabat, quæque tuſſim incitabat, cucupha impoſita, ex maſtiche, roſ. ſiccis, ſandaraca. quibus remediis hic probè curatus fuit: quemadmodum & alter Alcmarianus, qui in vere potiſſimùm ſolitus erat ſputo cruento laborare; idque ex plenitudine quadam. Huic vere

incipiente ſtatim ſanguinem detraximus; mox & aliis commodis remediis exhibitis optimè conualuit. cui & anno ſequenti antequam ſputum appareret, vere quoque incipiente, cùm ſanguis detractus eſſet, in poſterum ab hoc malo præſeruatus fuit. At valdè cuidam tuſſienti, cùm ſputum ſanguinis redderet, poſt venam ſectam ad vncias quatuor, imperauimus vt paulatim lambendo hunc linctum deglutiret; quod egregiè profuit: ℞ conſeruæ roſ. antiquæ, electuarij diatrag. frig. añ ℥ j. ß. boli arm. veri, loti cum aqua roſ. ʒ iij. amydi ʒ ij. excipiantur cum ſyrup. iuiubino & myrteo, & fiat eclegma. NB Multis quibus ſputum valdè copioſè reddebatur, neque medicamina iuuabant, drachma vna philonij Perſici cum aqua plantag. & portulacæ ante cibum propinata profuit: vti & ius frigidum decoctorum ziziphorum, in quo candens ferrum extinctum fuerit: omniaq. actu frigidè ſumenda.

SCHOLIA.

αἱμοπτοὴ. αἱμόπτυσις. αἵματος πτύσις.

SANGVINIS *excretio quæ à Græcis* αἱμοπτοὴ, *&* αἱμόπτυσις, *&* αἵματος πτύσις, *nũcupatur; à Latinis ſanguinis exſpuitio, ſeu reiectatio, ſeu cruenta ſpuitio dicitur. Dicuntur enim* αἱμοπτοϊκοὶ, ἀναφορικοὶ *Græcis, quaſi* ἄνω φέροντες, *ſurſum ferentes, qui ex inferioribus partibus per os ſanguinem reijciunt. Et ſic cùm ad tuſsis genera quædam facilè ſanguinis ſputum accidit, inſuper & ad diſrupta tubercula; ideò de hoc affectu quidam poſt tuſsim agunt: qui quidẽ affectus ineuitabilem ſæpe mortem inducit; non quidem ſubitam, ſed diu miſerè contabeſcente corpore. Et quod ad hunc affectũ attinet,*

cùm

cùm multiplex ſit, vt de ſanguine profluente è naribus diximus, & cùm ſymptoma ſit notiſsimum in excrementis, cùm excernatur id quod non debet, & ea parte qua non debet; ideò & hæc cruenta ſputio, non modò inter alias ſanguinis expulſiones, verùm etiam inter alios præter naturam affectus difficilior exiſtit: nam peßimorum longorumq́; morborum magna ex parte cauſa redditur, Alexandro teſte, cap. 1. lib. 7. Nam quælibet ſanguinis eruptio toto genere præter naturam eſſe cenſetur; eo excepto ſanguinis fluore, qui mulieribus ab vtero defluit, cùm videlicet modum in quantitate non exceſſerit, vt 3. de cauſ. ſympt. Galenus teſtatur. Nulla enim excretio ſanguinis à natura eſt instituta, excepta ea, quæ per menſes fit. Quòd ſi 5. Aphor. 33. ſolum profluuium è naribus laudatur, intelligit Galenus comparatione aliorum, quæ ex ore fiunt: quoniam ex eo, aut nulla, aut facilè euitabilis noxa adeſt: neque quantum in ſe eſt (vt etiam doctiſsimus Iacchinus medicus annotauit) noxam facit, ſed fortè multitudine excretionis. Sed de ſanguinis profluuio narium priùs dictum eſt. At hic affectus (de quo nunc loquimur) ex ore quælibet ſanguinis excretio eſt. Sed rurſus ſanguis ex ore profluens, de multis partibus euenire poteſt, vnde & prognoſticon quàm maximè euariat & curatio: hinc primùm oportet diſtinguere, quæ ſit pars quæ afficitur, & qua ſanguis profluit. Partes igitur hæ ſunt, iuxta Galen. 4. de loc. affect. (quem & alij Græci tum Arabes ac Latini ſectati ſunt:) nam aut è gula, ventriculo, aut ſpiritalibus partibus, thorace videlicet, pulmone, ſeu aſpera arteria, aut ex faucibus & gurgulione, vel ex ipſo proprio ore, ſeu ex gingiuis expellitur. per narium etenim cõmunes palato meatus in os deſcendere poteſt;

Quis præter naturam affectus ſit cruenta ſputio.

Partes affectæ ex quibus ſanguis per os excernitur.

ſecundò à faucium venis; tertiò à lingua & gingiuis, vt lib. 14. Obſer. oſtendimus: quartò ex pectore, vel pulmone, venis, arteriis; vel ab arteria ipſa: quintò è ſtomacho, qui etiam diſtinguitur, quoniam vel à liene eſt, vel à iecore, vel à meſenterio. Vidimus nos & ab vtero menſibus repreßis ſanguinem per os regurgitaſſe, vt ſuo loco ſumus dicturi. Illud tamen animaduertendum, vt inquit Cælius Aurelianus cap. 9. lib. 2. quòd differt fluor ſanguinis à ſputo, quòd neque fluor ſanguinis ſputus dici poteſt: parum enim materiæ ſignificationem ſputus refert, fluor plurimæ: neque ſputus ſanguinis fluor, ſupradicta ratione; paruam enim materiam ſanguinis ex gingiuis, aut vua, aut faucibus emiſſam, ſputum magis quàm fluorem rectè nuncupamus. Differt ergo fluor à ſanguinis ſputo, ratione plurimæ aut exiguæ quantitatis ſanguinis ac partium diuerſarum ex quibus profluit. Hæc omnia exemplis infrà dicendis clariora euadent: etiam methodus diſtinguendi affectam partem illuſtrior fiet.

In quo differt fluor à ſputo ſanguinis.

OBSERVATIO XII.

De cruenta ſanguinis floridi ſpuitione ex vena rupta pulmonis per tußim validam.

THEODORICVS de Loey, Regius conſiliarius, annum 32. agens, cùm apud Haganos ſanguinem floridum valida tuſſi exſpueret, (cui Nieuenius medicus in curatione aſſiſtebat) me atque Cornelium Ericium collegam meum ad conſultandum de huius ſputi origine vocauit. Ex ſignis tũc præſentibus vnanimiter concluſum eſt, hanc ſanguinis ſpuitionem cum valida tuſſi originem

ginem ſuam habuiſſe à vena pulmonis dirupta. ideò ter ſanguis per vires exigua quantitate ex cubiti vena interna detractus eſt, iuxta Galeni decretum 5. methodi medendi. Verùm cùm non perpetuò ſed ſubinde talem reiectionẽ ſanguinis pateretur, imperauimus, vt æſtum, ſoles, ignem, puluerem, thermarum æſtuationes, ſulphuratas aquas, frigora, niues, ſeptentrionum flatus vel Euri calidiores vnicè vitaret: mœrorem præcipuè, cùm gener eiuſdem Adrianus Leydius Penſionarius Delphenſis tabe laboraret, in cuius ædibus hanc ſpuitionem contraxerat. Inſuper conſuluimus vt declinaret iras, iurgia, contentiones, clamores ac vigilias, minimeque purpuram & coccum, ex Galeni ſententia, intueretur. Acria quoque omnia & ſalſa & amara & ſupra modum acida in cibis damnauimus: licet & conceſſerimus moderatè vuam acerbam, citrea & mala punica medij ſaporis, pruna & acria ceraſa; ſimiliter & rhus Syriacum in condimentis, panem quoque ſimilagineum, oryzam, far, panicum, milium, lentem, fabam & amylum: carnem agninam, vitulinam, veruecinam, hœdinam, omniumque inteſtina, iecora, pulmones, cerebella, perdices, coturnices, phaſianos, attagenes, turtures, turdos, merulas, pauones, pullos, alaudas, & his ſimilia; ſed in parua quantitate: nam abſtinentia hos iuuat in principio, ne abſceſſus immineat. præterea & cotonea mala, quemadmodum & pyra & ſorbas, & mora admiſimus: cùm & alij meſpila & palmulas, & myrti baccas extollãt, & ex hortis portulacam, cucurbitam, endiuiam, viridem lactucam, Farc 3ixng

lactucam, cichorium ſine aceto. Lac item decoctum, exempto butyro; quod & macie confectis prodeſt: quidam & in eo commodè candente ferro vtuntur. Dedimus & caſeum recentem (nam ſine ſale valdè efficax habetur) & oua ſorbilia poſteà, triticeamque pultem ex eodem lacte: alij ex vino auſtero dant; vetulum tamen minimè prodeſt: quibus addunt & vinum rubrum in parua quantitate, modò febris abſit; poſtea admixta aqua ferrata vel cæleſti. Valdè damnauimus & Venerem & crapulam & famem. Somnum autem longiorem conceſſimus; & vt erecta ceruice dormiret, aut in latus incolume, iuſſimus. Et ita proba victus ratione huic ſymptomati congrua præſcripta, & adhibitis remediis incraſſantibus ſanguinem & refrigerantibus, vt ſyr. de portulaca, myrtino, ex pap. cum aqua plantag. & vngulæ caballinæ, & decoctis & eclegmate, ex ſyr. de portulaca, diatrag. frig. & bolo armeno vero, priùs repurgato ex ℥ j. caſſiæ & ℈ j. rhab. pul^ti in bolo, bene habere cœpit. rotulis quoque paulatim in ore detentis & deglutitis, in hunc modum præſcriptis: ℞ amygd. dulc. tritarum priùs repurgatarum, amydi añ ʒ j. ß. gummi tragac. ʒ. ß. gummi Arabici, boli armeni veri, añ ʒ ß. ſem. plantag., portul. pap. albi añ ℈ j. puluerizentur, & ſoluantur cum aqua vngulæ caballinæ, equiſeti, plantag., adiecto zacch. q. ſ. fiat confectio ſolida in rotulis ʒ ij ponderantibus. Interim à melle & zacchari vſu nimio abſtinere iuſſimus: nam huius vſum frequentem nocere auctores inuenere. Dedimus in maiori copia conſer. roſ. Quibus cùm vſus

aliquan-

aliquantiſper fuiſſet, quæ ſanguinem incraſſant, infrigidant ac moderatè reſtringunt, & glutinationem quandam habent, optimè habuit. At poſt aliquot dies id victus genus pertæſus, dum & ſorbitiones ex hordeato amygdulato relinqueret, & liberaliore victu præter noſtrum inſtitutum vteretur, & minùs conuenienti, rediit ſputum cruentum, ita vt omnino relictis noſtris remediis alium medicum alioqui doctiſſimum ad ſe vocauerit, qui cum Nieuenio (vt nobis poſtea relatum eſt) diſputationem coram ægro iniit, & non venam ſed arteriam pulmonis ruptam eſſe propoſuit. Quòd ſi ita res habet, inquit Nieuenius, æger procul dubio moriturus eſt. Cæterùm de venis aut arteriis ruptis, licet copioſior ſanguis erumpit atque ſpumoſus, calidior ac reliquo ſanguini ſimilior, is clarus ac tenuis reijcitur. At nos aliam differentiam in ipſis deprehendimus: ex arteriis dilucidior ſubitò & leui cauſa effertur ſpumoſus, antecedente quodam caliginoſo vapore: qui licet in parte externa ſaliendo videatur exire. Id minùs in pulmone cernitur: ſed ex pulmonis materia vniuerſus ſanguis ſpumoſus ex omni parte videtur ſubrubicundus. Sed cũ noſtra deinde & Nieuenij remedia relinqueret; ſola alterius medici opera vſus eſt. Verùm cùm & ille poſteà parum proficeret, ſputo ſanguinis ſæpe redeunte, eundem quoque reliquit, & tandem ſpretis omnium optimorum medicorum præſidiis, ſuo more vixit; ita vt tandem in tabem inciderit: tunc demum Amſtelrodamum profectus, adiit quendam Empiricum valde famoſum apud vulgares in lue

in lue Gallica curanda. Nobilibus quibuſdam ex curatione cuiuſdam Grandij, quem à morbo Gallico reſtituerat,innotuerat: hunc conſiliarium iam tabe confectum hic curandum receperat; qui ſibi(proh dolor!)malè conſulens,breui admodum tempore in huius Empirici manibus occubuit.

SCHOLIA.

Methodus diſtinguendi affectam partem.

QVONIAM *à diuerſis partibus ſanguis reijcitur, diligenti methodo pars affecta erit diſtinguenda, vt egregiè nos admonuit Galenus. ideò operationes læſas primò conſiderabimus,ſi quæ ſint quæ ſenſibiliter lædantur,vt motus praui,cuius ſint,exempli gratia,reſpiratio; num concinna ſit, & ſecundum naturam, an contrà ſe habeat. ſi enim vitioſa ſit, aliquod ex inſtrumentis illi ſeruientibus laborare eſt neceſſarium, arteriam ſcilicet vel pulmonem,vel thoracem,vel ſeptum. Poſteà excrementa ſpectabimus, atque inprimis excernendi modum, num cum tuſſi,an ſine ea fiat. qui enim cum tuſſi ſit,ex membris ſpiritui deſeruientibus educi videtur: & ratio eſt, quoniam vias ſpiritus ingreditur, & eas occupat; vnde irritatur natura ad propellendum. & hoc ſignum ſatisfacit quibuſdam,vt Rhaſi & Auicennæ. ſed ſignum eſt ineſſicax. Etenim,(vt Galen. 4. de loc. affect. habet) is qui à faucibus ſit,& omnino à capite deſcendit,tuſſim facit: id etiam nos in praxi ſæpe obſeruauimus: vnde plurimi tum vulgares, tum medici fruſtrà ſunt perterriti. Idem præceptor meus Benedictus Fauentinus cap. proprio nos admonebat ex decreto Galeni; cùm ſanguis aliquando ex cerebro & gurgulionis partibus internis affatim deſcendat,& ſubitò gutturi irruens(quod caput eſt aſperæ arteriæ) tuſſim moueat, & deinceps tuſſiendo*

per os

per os educatur : quo ſit vt ſanguis is à ſpiritali inſtrumento cum tuſsi exeat, nullo diſrupto in eo vaſe : ita vt inſtrumenta ſpirationis primogenia affectione non lædantur, ſed ſolo defluxu materiæ à cerebro ad ſpirationis vias: ideò diligenter nos adhortatur præceptor meus, vt illud diligenter notemus, cùm viderit præſtantiſsimos medicos, hanc eruptionem periculoſiſsimam fore pronunciantes, vt exeſa vena in organo ſpirationis vel pulmone, prædicant inde phthiſim ac mortem, cùm tamen altero aduentante die æger ſanus euadat; medici iudicio errante, ipſoq́ue in vulgi fabulam concidente. In contrarium & illi labuntur, qui ſanguine à pulmone prodeunte, & cùm aliquid ſanguinis ad nares regurgitatur, ſanitatem promittunt, non diu pòſt phthiſi ſubſequente ac morte. Atque is error peior eſt priori. Quare hoc vnico præcedente ſigno iam dicto non erimus contenti; conſiderabimuſq́ue affectionem, num per conſenſum pars aliqua ſit affecta, vt caput: & num ex aliquo loco oris, aut gingiuarum (vt anteà oſtendimus) ſimplici exſpuitione exſpuatur. Quòd ſi quid per nares feratur, clarior res erit : caput verò vel calefactum, vel omnino dolens hoc mittere ſolet. & quamuis ſubitò ex gurgulione in pectus irruere poſsit, vt nunc diximus; verùm ex dicendis patebit, qua via id interſtingui valeat, quamuis nonnunquam etiam accidat, vt pluribus ex ordine diebus (quemadmodum & anteà meminimus) quiſpiam ſanguinem excreet & emungat; idq́ue citra capitis vel dolorem vel grauitatem præſentem, ſiue præteritam, neque aliquo præcedente ictu, propter deuoratam hirudinem, in ea oris parte adhærentem, qua ad nares foramen tendit. Quare hanc partem, & totum per nares meatum accuratè, & ſæpiùs conſiderare oportet : præterita

Ex hirudine.

terita quoque ſemper interrogando: namque ex his rei ipſius veritatem facilè conijcies. eadem ratione ex ventriculo quoque, epota hirudine, cruor euomitur: verùm is ſiue ex ventriculo, ſiue ex naribus, ſiue ex ore feratur, tenuis erit, ſanieiq́ ſpeciem referet, eodem Galeno teſte. Cæterùm ſi per conſenſum in pectus ſanguis prolabatur, ſicuti intuenti ad ſolem hirudo affixa faucibus inſpicitur, vt & ſanguinolentæ fauces & gurgulio ſi inde excidat: ſed & tuſsis leuiſsima erit: ſolùm enim leuis quædam gutturis proritatio eſt: motus verò excernens ſcreatus: cognoſcimus autem, non poſſe ex tuſsi adeò leui quippiam ex pectore educi. Quòd ſi ſine tuſsi, vt ſcreatu, vel vomitu; ſtatim certò ſcimus, ex pulmone aut pectore non eſſe; & ita arguere negatiuè eſt validiùs. Diſtinguere igitur, num ex faucibus an ex pectore eueniat, coniectura certa non eſt: ideò ſæpe medicos inter ſe certare videas, vt Iacchinus referebat. verùm idem mox addit: Sed ex multis præcedētibus conijcitur, præter operũ læſionem, quam diximus; puta ex affectibus capitis, partium oris & pulmonis vel pectoris. neque enim ſubitò ex his fertur ſine aperta cauſa.

Tuſsis præcipuè conſideranda in ſanguinis ſputo.

Cæterùm ex faucibus & gurgulione (vt libro præcedente oſtendimus) ſcreatu effertur: vel ipſis primariò affectis aut per conſenſum à cerebro ſanguine ad ipſas partes contingit. Verùm ſi à capite (vt & Donatus ex Galeno annotauit) deſcendat, præter id quod ſcreatu, ſeu tuſsi interim eijcitur, aderit ipſius palati titillatio, ac frequens excreatio; irritantur ægri ad tuſsim, licet non valdè tuſsiant: præſertim vbi quippiam ſubitò gutturi irruat: aderitq́ capitis grauitas, aut calor, aut frigiditas, aut dolor. Ex dolore verò ſedes affecta dignoſcitur, vt circa fauces & guttur: dolor, pruritus, titillatio ſi ex partibus capitis. aderit &

Ex faucibus & gurgulione.

A capite.

aurium

aurium ſonitus, faciei rubor: venæ frontis emicant, vertigineſq́ accedunt, præceſſitq́ nimius capitis ictus, frigiditas vel calor, ſeu ebrietas, interim conſueta per nares ſanguinis excretio cohibita. At ſi abſque his cum ſcreatu ſanguis educatur, fauceſq́ ſeu gurgulionem ſanguinolenta inſpexeris, atque veluti exulcerata; eas partes per ſe affectas eſſe non dubitabis: de quibus & anteà diximus, de gingiuis ſanguifluis, veluti ſi ſimplici exſpuitione ſanguis expellatur, ex ore ſeu gingiuis profluit, vt recenſuimus: nec minùs ſenſus diiudicat. Interim verò accidit, vt à capite per gulam, ſeu ſtomachum ſanguis in ventrem defluat, vomituq́ reijciatur: verùm præter id quòd cuncta iam dicta capitis ſymptomata præcedunt, ſanguis hic leuis, æqualis, atque immixtus erit, nec adeò craſſus, & colore nigro; & cum excreatione ſtatim ſe in linguam infert, rotundus, facileq́ reijcitur per ſputum. Sed de aliis partibus ad ventriculum facilis, & certa eſt agnitio. nihil enim ſine vomitu ex eo ferri poteſt. ſi enim è ſtomacho eductio fiat, præterquam quòd vomitione excernitur, non magna erit ſanguinis eruptio; graciles etenim ſunt ſtomachi venæ, vt inquit Aëtius: & cum nauſea quoque ſanguis effertur; ac in deglutiendo mordacitas percipitur; maximè ſi adſtringentia aut acria deglutiantur. Si verò ex ventriculo educatur, nauſeæ plurimæ comitantur & vomitus: & ſi à cibo ſumpto eductio contingat, ſanguis cibis permiſtus, aliquando etiam pituita & bile, efferetur. At ſi ex hepate vel ſplene ſanguis in ventrem deferatur, & ex eo demum vomitione expellatur, in alterutro viſcere aderit tumor, ac dolor, ipſeq́ ſanguis grumoſus, ac niger erit; & magis ſi à ſplene. at ſi ex pectore, ibi dolor aliquis erit. His ita ſpiritalia inſtrumenta (vt paulo antè

Ex ore ſeu gingiuis.

Ex ſtomacho.

Ex ventriculo.

Spiritalia membra affecta quo modo diſtinguenda.

diximus) diſtinguimus: ſed adhuc certi non ſumus (vt rectè dicebat Iacchinus) quænam pars laboret ex his. Quod igitur ad actiones attinet, exigua nota & obſcura haberi poteſt; clarior verò ex excrementis: primùm ex modo. Nam tuſsis minor multò ex aſpera arteria; vehemens & diutina, ex pectore; medio modo quæ ex pulmone. ſemper enim è longinquiore ſpacio motus quoque diuturnior eſt, ſi eadem facultas moueat; maior etiam vis quoniam per anguſtiores vias pertranſire debet, extremas ſcilicet bronchiorum ſciſſuras. Deinde ex qualitate eorum: nam ſpumoſus ſanguis efficax coniectura eſt, quòd ex pulmone proueniat: & eſt ſignum Hippoc. 5. Aphor. 13. Ibi verò Galenus ait, non eſſe ſignum pulmonis abſolutè: Nam ſæpe, inquit, eductus eſt è pulmone, ob externas cauſas irrumpentes, bene coloratus & plurimus ſanguis; vnde eum è vaſe rupto educi eſt veriſimile: ſed ſignificat, inquit, eſſe vlceratam veram pulmonis carnem. Et quidem in animalibus diſſectis apparet, incidenti eius ſubſtantiam, eiuſmodi ſanguis emanare ſpumæ ſimilis, id eſt, bullis exiguis plenus, & albicans ex rubro. At 4. de loc. affect. dicit Gal. efficax eſſe ſignum. cæterùm efficax ſignum eſt (vt ſentit Iacchinus) ſi ex ſpuma de pulmone arguamus: ſed non negatiuè, quoniam à vaſis pulmonis ſpumeus non educitur. Aliud verò ex colore ſumitur, qui tamen obſeruari debet, cùm in præſenti educitur aſtante medico. Etenim qui ex pulmonis vaſis, bene coloratus eſt, inquit Galen. 5. aph. quo verbo & ſpumeum excludit & pectoris. ſpumeus enim bene coloratus non eſt; quoniam albicat: qui verò pectoris, bene coloratus non eſt; quoniam nigricat. At qui in pulmone, egregiè ſanguinis naturam refert; quoniam eſt maximè elaboratus, & florentem illam

purpuram

purpuram repræſentat. tali enim ſanguine nutritur, vt 5. de vſu part. habetur. præterea ſanguinem è pectore latum, neceſſe eſt liuidum exſpui, & admodùm alteratum; quod à longinquis aduenit: etenim & extra vaſa fertur, & in bronchiis diu manet; vnde & tromboſus fit, & color mutatur. Ille verò tenuis, & floridus, quòd citò educitur, & tali ſecundum naturam colore eſt. Attamen, iuxta Iacchinum, dubitatur primò, num ex ſpumeo ſanguine efficaciſſimè ſignificemus pulmonis vlcera, quoniam Auicenna dicit, etiam ex pectore talem educi, & ex arteria: vnde multùm laborant expoſitores: ſed reuerà niſi iungatur aliquando pituitoſum ſputum, non repræſentat ſpumam; neque vndique quaſi ſpuma quædam viſitur: magis tamen ex calore, & colore diſtinguitur, vt Galen. 5. meth. & ratio dictat, propterea quòd è vicinis vaſis egreditur. Dubitant & de trombis, & fabulantur multa. Etenim non coagulatur niſi in bronchiis: vt quærendum non ſit, quomodo coagulatus ſubeat poros pulmonis. Ad excernendi etiam modum attinet conſiderare, num facilè, vel difficilè. ſic enim coniicimus, ex pectore, vel pulmone: vt ſi confertim fluat, ex pulmone potiùs: contrà ex pectore. mox ex doloribus, exiguus in pulmone eſt, aliquando nullus, vbi caro eius interna afficitur. In pectore dolor adeſt ob membranoſam & muſculoſam ſubſtantiam. Sed huc vſque concludimus, excludentes pectus: ſed num ex arteria, vel pulmone? Signum primum erit ex modo excernendi; nam exiguus eſt, qui ab arteria & leui tuſſi educitur. Secundò ex doloris ſitu. Ex ſpiritalibus itaque partibus, licet tuſſi eiiciatur ſanguis, inueſtigandum tamen erit, num ex thorace, pulmone aut aſpera arteria eductio fiat: namque ſi thorax affectus erit, neque multus, neque Si ex ſpiritalibus partibus ſigna. Ex thorace.

 ruber

ruber ſanguis erit, ſed nigricans ac grumoſus, ac minùs calens, ceu è longinquo veniens. Dolores inſuper circa eum intenſiores ſunt, cùm ad ipſum multi adueniant nerui, quibus facilè dolores percipi poſſunt: muſculis præterea oßibuſq́; thorax abundat, vt inquit Galenus. Interim ſanguis qui ex thorace effertur, fœtidum odorem de ſe præbet, & aliquando pure admiſtus eſt. Si verò ſpumans & ſubalbidus, floridus, feruens, confertim, multuſq́; citra dolorem (vt Cypriano medico collegæ

Ex pulmone.

noſtro, qui poſteà ad tabem deuenit & mortem) aut eo multo remißiore exiſtente, cùm tußi ſanguis reÿciatur, pulmonem affectum eſſe notum eſt, ex eiuſdem Galeni ſententia, tum 4. De loc. affect. tum 5. meth. medendi. Eſt namque pulmo laxus & ab affectione tutus, à 6. duntaxat neruorum cerebri coniugatione duos perquàm tenues neruos per eius membranam diſperſos excipiens, qui haud quaquam per viſceris profunditatem extenduntur. At ſi paucus ſit qui cum tußi ſanguis effertur,

Ex aſpera arteria.

ægriq́; doloris ſenſum iuxta aliquam arteriæ partem percipiant, ſitq́; ſanguis hic quodāmodo pure permiſtus, aderitq́; etiam paucitas ſputi, ac tußis non valida, aſpera arteria affecta erit. Hæc priùs conſideranda antequam curationem inſtituamus. quæ, inquam, omnia clariora euadent exemplis infrà dicendis.

OBSERVATIO XIII.

De ſputo ſanguinis ex compreßione & vena rupta in thorace.

TRIBVS modis, vt iam aliâs diximus, è vaſis ſanguis profluit, aut eorum oſculo aperto, aut ipſis ruptis, aut eroſis. Quòd ſi ex vaſorum

ruptura

ruptura fiat, ex multi ſanguinis fluxione ac confertim facta deprehendimus; idque ab externis vel internis cauſis: vt ſi quis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit; aut cùm alter ſuper alterum cadit, vel ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt lapis vel lignum hominem offenderit; item cùm ira cum exclamatione præceſſit: citharœdis quoq. ac tragœdis certantibus acuta vehementique voce vaſa interdum rumpuntur, vbi vehementer clamare conantur, non præmiſſa pulmonis lenitione per præcedentes exclamationes, vt teſtatur Galenus. Et quod ad cauſas externas attinet, quarum nunc vnum exemplum adferemus, facilè ex iis quæ præceſſerunt, & ſermonibus ægri percipiuntur. Sic anno 1566. menſe Maio cùm currum regeret Leonardus Nicolaus Delphgaius ruſticus, equis concitatis, ex curru excuſſus eſt, atque intra murum circa thoracem compreſſus, vt duæ coſtæ quaſi confractæ ac compreſſæ fuerint, ſputo ſanguinis ſubſequente, eoque nigricante ſatiſque grumoſo & minùs calente, vt quilibet facilè conijcere poſſet in thorace venam aliquam ruptam eſſe, tuſſi valida etiam ſuperueniente. Chirurgus hunc primò tractabat. verùm cùm circa tertium diem dolor ingens thoracem occuparet, & tuſſis ſatis valida eſſet, minuſque ſanguinem cum ſputo redderet, neque venæ ſectio facta eſſet, neque vllum medicamentum exhibitum, & iam tertius dies eſſet, quòd aluum non depoſuiſſet, libenter clyſterem inieciſſem, & in eo ſtatim venam ſecuiſſem, cùm nunc prius ad illum accitus eſſem: quamuis

id ab initio priùs factum oportuerit. Clyſterem noluit admittere, ideò vt dimidium huius potionis ſtatim à meridie (cùm eo tempore vocatus eſſem) ſumeret, mandaui: ℞ caulium rub., ſaniculæ, artemiſiæ, vngulæ cabal., garyophyllatæ, an̄ m. j. capill. Ven., polytrichi, hordei mundati an̄ m. ß. ſem. 4. frig. maior., ſeminis nigellæ an̄ ℈ ij. folior. ſenæ ℥ ß. rhabar. ſelecti ʒ j. ſchœnanthi ℈ j. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j. liquiritiæ raſæ ℥ ß. bulliant in aqua communi pro ℥ viij. huius fortiſſ. expreſſ. dimidium capias; in quo diſſolue elect. lenit., diacathol. an̄ ʒ ij. mumiæ ℈ j. ſyr. ex infuſ. roſ., oxymellis ſimplicis (ne ſanguis in pectore grumoſus fieret) an̄ ℥ ß miſ. fuit autem exhibitum ſtatim à meridie; multaque excrementa putida & malè olentia, inſtar ſanguinis concreti, deiecit; dolore thoracis nonnihil ſedato. Manè tamen (ne febris ſubſequeretur, & propter ſputum cruentum) ſecta fuit vena ex vena baſilica in brachio, è regione coſtarum dolentium. Si in principio aduocatus fuiſſem, ſtatim poſt venæ ſectionem, id quod ſequitur dediſſem: ℞ mumiæ ℈ j. rhab. torrefacti, boli arm., ſpodij, terræ ſigill. an̄ ℈ ß. ſyr. cydon. ℥ ß. aquæ plantag. q̄r. ß miſ. hanc potionem commendat vnicè Guainerius cap. proprio in ſputo ſanguinis ex caſu, offenſione vel percuſſione. Cæterùm die ſubſequenti cùm dolor adhuc in pectore hæreret, reliquum potionis ſumpſit, ʒ ij. ſenæ adiectis, & expreſſioni ſyr. capill. ven. ad ℥. j immixto. & ter plurima excreuit, & dolor ſedatus eſt; ſputo ſanguinis ceſſante. Poſt inunctionem priùs olei roſ. & myrtei, poſtea & olei hypericonis, chamo-

chamomillæ, coſtis in fine adhibuit chirurgus oxycroceum: & bene habuit.

SCHOLIA.

HAVD noui (inquit Alexander Trallianus) an alius æquè difficilis ſit affectus, ac ſanguinis exſcreatio. Non enim ipſa per ſe, dum immoderatam vacuationem inducit, vitam adimere conſueuit; ſed peßimorum longorumq́ morborum magna ex parte cauſa redditur. Quare incumbendum eſt, vt vitium hoc priùs internoſcamus, vnde cauſam traxerit, & quo in loco inciderit: atque ita curationem tentemus, neque eam differamus. Quippe mora & dilatio cùm in omnibus morbis nociua ſit, tum verò magis in ſanguinis eductione plurimùm nocet. Scire hîc ante omnia conuenit, ſanguinis reiectionem tribus de cauſis palam excitari, vaſorum ruptura (aliqui ῥηγμοχασμὸν Græcè appellant) cuius nunc exemplum poſuimus, aut eroſione (Græci διάβρωσιν vocant) vel cùm ora reſerantur (Græci nominant ἀναστόμωσιν) vel cùm ſanguis raritate ſua tranſcolatur ſudoris inſtar (Græci διαπήδησιν dicunt) vt etiam anteà de ſanguinis narium profluuio annotatum eſt. Ruptura itaque vaſorum vel in pectore vel in pulmone facilè cognoſcitur, vt nunc exemplo oſtendimus, ex aliqua cauſa primaria ſeu externa præcedente, caſu, ictu vehementi, aut ſi pondus aliquod graue æger ſuſtinuerit: aut etiam à cauſa interna, quam nunc hic addemus, ab ingenti frigore in quo æger verſatus fuerit, aut ex plenitudine ſanguinis aut ex flatibus diſtendentibus. poteſt enim (teſte Galen. 4. de loc. affect.) nulla ex prænarratis manifeſta extrinſecus adueniente cauſa, vas aliquod, tum in cæteris corporis particulis, tum in pulmone diſrumpi, ob ſanguinis

Sanguinis reiectio.

Si ex vaſorum ruptura fiat, ſigna & cauſæ.

guinis

guinis abundantiam, vel per ſe, vel vnà cum crudo & frigido & flatuoſo ſpiritu venas extendente, cùm videlicet vas ipſum extenſioni reſiſtit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem, quemadmodum & ipſa aqua frigida, Hippocratis authoritate venas frangit 24. Aph. lib. 5. verùm non per ſe (vt doctè etiam annotauit Altomarus) ruptiones facit, ſed quia venarum tunicas frigiditate ſua duras, & extendi contumaces reddit, & vt rumpantur paratiores efficit. Erit igitur ruptionis cauſa, aut externa, vt quiuis vehemens motus, aut humorum abundantia, ſeu ſanguinis copia, vt diximus: vtriſq; verò commune exiſtit ſanguinis effuſio repentè. At quæ ſanguinis reiectiones exeſo vaſe eueniunt, diabroſim Græci vocant: Primùm ſanè (inquit idem Trallianus) inde cognoſces, quòd excreationes paucæ fiant: deinde cùm vaſa magis exeduntur, multæ ſimul vacuentur: poſteà verò & quod præceſſerit, aut deſtillatio aut ſalſorum, & valde acrium eſus, aut triſtitia immoderata, aut inedia. Idem Paulus ait quòd præcedat acrium prauorumq; ciborum vſus, vel inedia. Quòd ſi etiam (inquit Trallianus) cum ſanguine carnoſæ quædam particulæ ſiue membranoſæ permixtæ appareant, ſine dubio ſanguinis reiectionem particulis quæ reſpirationi inſeruiunt, exeſis fieri exiſtimandum eſt. Exeſo itaque vaſe ſputa cruenta non confertim ſed paulatim per interualla reijciuntur. Solent enim, teſte Galeno, præcedere ſanguinis exſpuitionem exigua ſputa, atque acres in pulmonem à capite fluxiones, ſi ab eo ſanguis profluat: temporis verò diuturnitate, multi ſanguinis inter tuſſiendum eruptio fit, vt 5. meth. & 4. de loc. affect. & potiſſimùm ſi nulla præceſſerit ex prænarratis externa cauſa: quocirca diligenter conſiderare

Sanguis exeſo vaſe erumpens.

ſiderare

ſiderare oportet num quippiam ſpumoſum ſimul educatur; id enim efficaciſſimum erit indicium, quòd proprium pulmonis parenchyma fuerit exulceratum, haud ſecus ac ſi bronchi pars quædam aut arteriæ aut venæ tunica eijciatur, eædem ipſius pulmonis partes exeſæ erunt, quemadmodum Aph. 12. lib. 5. & prædicto 4. lib. de loc. affect. ſcripſit Gal. Sin autem ore vaſis adaperto ſanguinis exſpuitio venerit, primùm ſanè inde notatur (inquit Trallianus, & Galenus ante illum quoque meminit, vti etiam Paulus poſteà) quòd nihil eorum, de quibus priùs dictum eſt, præceſſerit, ſed potius calidioris humidiorisq; victus, & frequentium balneorum abuſus: item ex eo quòd æger in calidioribus ædificiis præter conſuetudinem, aut loco calidiore immoratus fuerit. Nam ſi horum prædictorum aliquod adfuerit, ſputumq; ſanguinis modicum & paulatim fiat, ſanguinis curſum patefacto vaſorum ore accidiſſe cognoſcitur. Hac igitur ratione cauſam, vnde ſanguinis eductio initium traxerit, internoſcere potueris: locum verò vnde profluit, iam ſatis ſcholio præcedente enarrauimus. Quòd ſi plura de cauſis & ſignis deſideres, perlege caput proprium præceptoris mei Benedicti Fauentini in magna ſua Praxi. Nunc aliud exemplum interponamus, vt ita meliùs quid certi de hoc malo minimè contemnendo prædicere poſſimus, antequam curationem vniuſcuiuſque abſoluamus.

Si ex vaſorũ reſeratione fiat, ſigna & cauſæ.

OBSERVATIO XIIII.

De ſpuitione cruenta ex acri catarrho, pulmonis vaſa, deinde & ſubſtantiam erodente, cui in fine etiam bronchia aſperæ arteriæ in peluim eyciebantur.

IVVENIS Alcmarianus ſupra annos triginta natus cùm ex deſtillatione acri erodente vaſa pulmonis, longa ſpuitione cruenta laboraſſet, & variis vſus eſſet medicis, in fine etiam me vocauit, cùm bronchia aſperæ arteriæ vnà cum ſputo cruento in peluim reijceret; aliquando particulas ſubſtantiæ pulmonis corruptas. cui mortem prædixi: nam cùm ad eum veniſſem, vix per octo dies ſuperuixit.

SCHOLIA.

RECTE *dixit Galenus lib. 4. de loc. affect. cap. 6. ob auctam eroſionem ſæpe plurimum ſanguinem inter tuſsiendum fuiſſe reiectum: atque non pauci ſic affecti pulmonis quaſdam particulas ſimul cum ſanguine eiecerunt. Quocirca diligenter conſiderare oportet, an ſpumoſum quippiam educatur: id enim efficaciſsimum fuerit indicium, quòd ex pulmone facta ſit excretio. Haud ſecus ſi branchi pars quædam, aut arteriæ, aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipſius caruncula eycitur. quæ cùm viderem, mortem prædixi, præter id quòd ſpuitioni ſanguinis vlcera pulmonis ſuperuenire ſolent & conſueuerunt, vt idem eodem loco dicebat Galenus, quæ etiam plerunque & per ſe lethalia ſunt. Scribit Dodonæus pictori cuidam cum valida tuſsi non ex vaſe aliquo rupto aut ex pulmonis vlcere; ſed ab ipſa pulmonis* Bronchos.

ſubſtantia

ſubſtantia ac parenchymate ſanguinem nigrum adeò ſpumoſum eſſe reiectum, vt concretus & vndequaque poroſus ſpongiam aut pumicem referre videretur: in quo reperta fuit pulmonis pars nigricans & ſphacelo corrupta, in qua magnus & profundus ſinus. Et ichthyopolam quoque, tum ceruiſiæ coctorem: eundem ſanguinem exſpuiſſe narrat, atque pulmonē eodem affectu corruptum fuiſſe: pictoremq́; plus quàm menſem ſuperuixiſſe; ceruiſiæ coctorem bis euaſiſſe, ſed in tertia exſpuitione subitò periiſſe; veluti & ichthyopola; qui & in ſanguinis ſputo defecit. De huiuſcemodi ſanguinis ſputo ſenſiſſe videtur Hippocrates Aphor. 13. lib. 5. Quicumque, ait, ſpumoſum ſanguinē exſpuunt, iis è pulmone eductio fit. Nam qui ex vaſe diſrupto, aut vlcere profunditur, haudquaquam ſpumoſus appâret. Fatetur Galenus in commentariis ſe ſæpius vidiſſe ſanguinem plurimum bene coloratum exſpui, quem ratio, ait, dictat ex aliquo pulmonis vaſe prodire. ſed hunc ſpumoſum fuiſſe non addit. Spumoſus ſanguis, vel, vt Hippocrates, ἀφρῶδες αἷμα, naturam ac figuram eius retinet, vnde abſceſſit. Pulmonis ſubſtantia laxa, rara, & poroſa eſt; talis & ſanguis quem cum tuſſi profuſum ſcripſimus: cui parenchymatis partem coniunctam & commixtam fuiſſe appâret. Hæc Dodonæus. At iuuenis noſter etiam vlcus in pulmone habebat, etiam bronchos exulceratos, quas cum tuſſi & pure & ſubinde ſanguine admixto reddebat; & non diu poſt ſuperuiuebat. Conſiderare igitur oportet, ex qua cauſa ſanguinis fiat reiectatio, & qualiſcumque fuerit affectus, vt eiuſdem curationem ſtatim aggrediamur, propter imminens (vt Paulus admonebat) ex immodica euacuatione periculum. ſiquidem copioſè euacuatus ſanguis, quemadmodum in his qui iu-

Capite 24. Obſer. med. apud Rembertum Dodonæum.

Prognoſtica.

qui iugulantur, mortem infert præſentaneam: ſi affectus remanet, in tabem tranſire minatur. Cæterùm prognoſtica ſigna, primùm ſecundum Galenum & alios rectè ex natura affectus diſtinguemus: eroſio enim grauius malum eſt, quoniam minùs glutinationem ſuſcipit: eſt enim neceſſarium cauum vlcus eſſe ac ſordidum, quod eroſum eſt; aliqua enim tunc carnoſa portio, tum membranoſa periit. Namq́ſanguinis euacuatio (Paulo teſte) quæ fit exeſis vaſorum tunicis, numquam commodè cadit, facitq́ valetudini, etiamſi ex pulmone non fiat: etenim grauiſſimè nocet, vt Celſus dicebat. Simpliciter verò affectus reſudationis minus eſt periculoſus: nam aſtringentibus facilè ſiſtitur, Galeno autore 5. method. Et huic in ſalubritate proximus eſt affectus apertionis: nam vacuato multo humore ſiſtitur: quamuis ſæpe multitudine lædere poſſit, & etiam quòd non conuenienti regione vacuatur à natura. aggregari enim & vacuari per eas partes commodum non eſt: tum ob tuſſim, quæ neceſſariò ſequitur, tum ob partem quæ facilè afficitur, ſi mala qualitate aliqua ſanguis ſit præditus. At diuiſio continui ex aliis cauſis mediam naturam obtinet: nec enim periculoſa eſt, vt eroſio: nec ſecura adeò, vt apertio, & exudatio. Simpliciter tamen periculoſus admodum eſt morbus; quoniam, Galeno teſte, non facilè glutinatur vulnus in his partibus, ob perpetuum motum. Quòd ſi vulnus iam inflammationem ſenſerit, vnde & pus contraxerit, tunc multis modis periculum augetur: nam expurgari pus oportet, idq́ tuſſi. vnde & continuè vulnus dilaceratur motu illo violento: ideò, inquit, exigua ſpes ſalutis eſt. At in cruento vulnere ſpes eſt aliqua ſanitatis. Ex ſede quoque affecta ſecundò magnitudinem periculi conijciemus. ex pectore enim

minùs

minùs periculoſum profluuium, vt Galenus affirmauit: primùm quòd venarum vulnus, quòd paruæ ſint, facilè coaleſcit: neque enim impedit ſanguinis copia. Quòd ſi non ſanatur primùm, vt dicebat Iacchinus, ſed vlcus faciat; at hoc periculum non adfert, vt vlcus pulmonis: nam & magna quoque pectoris vlcera ſanantur, & reſtituitur caro, vt nos multis exemplis vidimus. vlcera verò arteriæ ob ſiccitatem facilè ſanantur: plurimùm enim ex eroſione fiunt. At eroſio ſanatur, vbi putredo facilè ſiſtitur. ſiſtitur verò facilè, vbi ſiccum præualet: ideò 5. me[illegible]d. eiuſmodi partis vlcera ſanari ait. Hic autem cùm bronchia tußi redderet æger, tabe obiit. Vbi verò iam phlegmonem contraxit vulnus, coniectura eſt ex tempore, primùm ex quo laborauit, mox ex febre, quæ neceſſariò ad phlegmonem ſequitur, ob viſceris calorem & cordis vicinitatem, præſertim ſi pulmo ſit. Demum & quòd ſanguis paucus, non florens, ſaniebus admiſtus effluit, vtpote qui iam putreſcere incipiat. Hinc Hippocrates dicebat Aphor. 15. lib. 7. à ſanguinis ſputo, puris ſputum malum eſſe: nam purulentum ſputum (vt Galenus in Comment. refert) non omne ſputum ſanguinis ſequitur, ſed quod malignum exiſtit: tale autem omnino eſt ex pulmone, ex quo proueniente ſanguinis reiectatione, ea quæ intra tres dies non curatur, phlegmone deinde adueniente, omnino incurabilis affectio erit, potißimùm ſi ex eroſione ortum ducat, eodem Galeno teſte 5. methodi. Ideò difficilis eſt iudicanda curatio eorum, quibus à pulmone ſanguis profluit, ex Sorano; non impoßibilis omnino: hoc intelligendum eſſe puto, quòd ſtatim curetur non ſubſequente phlegmone. veluti rurſus cuilibet patêre poterit, ſanguinē ex ore & gingiuis profluentem è cæteris minimùm periculoſum eſſe, quem ad-

modum

modum ſi ex faucibus, interioribuſq́; partibus proceſſerit, & metus maior eſt, & cura maior adhibenda, Celſo etiam auctore. At ſi ex thorace ſanguis profluat (vt iam dictum eſt) minoris eſt periculi quàm ex pulmone, vt edocti ſumus 5. meth. & 4. de loc. affect. ex Gal. Quo fit (vt etiam Celſus teſtabatur) quòd modò minus, modò plus periculi habet ſanguinis exſpuitio: etenim ex capite veniens fluor generaliter eſt curatu facillimus: ex ſtomacho vel ventre aut faucibus, curabiles fluores approbat; vlceratione factos curatione difficiles: ita & grauior atque difficilior qui ex pulmone fluit, ob iuge ſpirationis officium; vt videre quoq; licet apud Cælium Aurelianum lib. 2. cap. 12. Cûr verò à 18. anno vſque in 35. vaſa pectoris & pulmonis rumpantur & ſanguinem fundant, vide ad longum Benedictum Fauentinum præceptorem meum de ſignis prog. hæmoptoicæ paßionis: qui hanc cauſam tum alios aphoriſmos ad ſputi ſanguinis reiectationem pertinentes, longo ſermone explicat.

OBSERVATIO XV.

De quibuſdam ex caſu, ſputo cruento laborantibus & curatis.

SIMON monachus, portæ Egmondanæ Abbatiæ cuſtos, qui à vulgaribus Griſeus abbas vocabatur, eò quòd Abbatem quaſi regere dicebatur, ex curru equis concitatis prolapſus, rota per totum pectus circumducta, animam quaſi agere videbatur, ſanguinem ex pectore extuſſiens. Medicus qui primò accitus erat, venæ ſectionem prætermiſit: interpoſitis aliquot diebus, cùm & ego

ego accitus eſſem, venam libenter aperuiſſem: ſed quia valde debilis erat, neque venæ ſectionem admittere volebat, mumiæ & ſpermatis ceti añ ʒ ß. cum cereuiſia butyracea propinaui, pectore inuncto oleo roſ. & myrteo, puluere myrtillorum aſperſo, vti & Amatus fecit in D. Alphonſo Alencaſtrenſi, ſupremo apud Iulium Pontificem Maximum oratore grauiſſimo, qui intra domum, quam trans Tiberim habitabat, ex equo calcitrone ceciderat, ex caſu in coſtis verſus ſpinam dolebat: quem locum, etſi nullus in eo appareret tumor, aut liuiditas nigritiéſve; ex oleo myrtino, adiectis pulueribus myrtill. & roſ., inungi fecit, ac faſcia optimè faſciari: ſequenti verò die, ſimili modo, quum circa eundem locum doleret, internam eiuſdem lateris, vbi erat dolor, aperire fecit venam, & ex ea ſanguinis vncias quinque fluere permiſit; à qua ſanguinis miſſione paulatim conualeſcere cœpit, donec integram conſecutus eſt ſanitatem. Sic iuueni Leonardi Cornelij cereuiſiarij filio euenit, qui cùm ebrius currum regeret, pede à temone gliſcente, à curru prolapſus eſt, vtraque rota per ventrem ac pectus circumvoluta; ita vt in domum ſemimortuus deportaretur. Ad eundem cùm nocte accitus eſſem, in ventre inferiore potiſſimùm dolebat, & in hypochondrio dextro: ſanguinem extuſſiebat, qui procul dubio ex pectore prodibat. ilicò poſt caſum billioſa vomuit: & ab aſſumpta ptiſana quam præbueram, & cibum crudum, vt ebrius, & potum quoque euomuit. Locum dolentem inunximus oleo roſaceo, cùm neque liuor

exteriùs

exteriùs aut quid luxatum appareret. Mumiam & ſperma ceti cùm ebibiſſet, non retinuit. At manè crapula edormita, & experrectus ad ſe rediit. venam brachij dextri internam ſecare fecimus ad vncias quinque ſanguine extracto; & egregiè profuit. Venit mihi tunc in mentem ægrotus ille apud Galenum, qui in palæſtra graui plaga accepta, ferè duas cotylas ſanguinis exſpuit, qui ſtatim ſecta vena & adhibitis iuſtis remediis conualuit, & in poſterum ſuperuixit. Verùm cùm noſter hic iuuenis etiam in ventre doleret, commodè poſt venæ ſectionem enema inijcere mandauimus: aliiſque remediis aptis, etiam per os ſumptis, hic, vt etiam monachus præcedens, curatus fuit. quemadmodum & alius ruſticus diues, Ysbrandus Paingius dictus, annos ſupra 56. natus, vir robuſtus: qui cùm in pago Limmenſi dicto, non procul ab Alcmaria fœnum in horreum ſeu granaria, ſpicas cum ariſtis conderet, è ſcala prærupta cecidit ſupra pectus, & colliſus ſyncopem incurrebat, quem omnes moriturum putabant. ingenti dolore cùm circa pectus afficeretur, & ſanguinem exſpueret, ad eum accitus, ilicò hoc quod ſequitur exhibui: ℞ mummiæ, ſpermatis ceti añ ʒ ß. decoct. pectoral. ℥ iij. mellis roſ. oxymellis ſimplicis añ ℥ ß. pauco adiecto butyro. quam potionem cùm retineret, vena quoque ſtatim ſecta fuit in brachio: pectuſque inunctum oleo roſ. & myrteo, & alia commoda remedia adhibita; & hic priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus: vti & Vincentius monachus apud regulares Alcmarianos portæ cuſtos, qui ſimiliter ex ſcala in pectus
ceciderat

ceciderat, & ſpuitione cruenta afficeretur, poſt ſectam venam, puluere quoque adhibito ex mummia & rhabarbaro, quo Guainerius vtebatur. Elideus præceptor meus Bononiæ ſequentem puluerem dabat cum decoctione pullæ nigræ in ſanguine coagulato à caſu aut percuſſione, vt vidimus: ℞ mummiæ, rhab. ſelecti añ ʒ j. rub. tinctor. ℈ ij. miſce. ſæpe enim obſeruatione conſpeximus periculoſa ſigna in ſanguine conglobato in pectore aut pulmone hærente, cùm extrema frigore corriperentur, & venarum pulſus interciperetur, anhelitusque creber fieret, anima exitialiter deficiente. Nec mirum hoc alicui videri debet, quòd humor naturæ familiariſſimus, tam ſubitò effuſus ſpeciem veneni gerat. Ideò in ſputo ſanguinis, ſiue ex caſu, concuſſione, collapſione aut vulnere, aut etiam alio modo oriatur, quatuor ſemper timenda ſunt: primum, ne nimis ſuperfluat: ſecundum, ne ſui multitudine ſubitò ſuffocet: tertium, ne in aliqua parte coaguletur; quod maximè obſeruandum eſt, ſi ex percuſſione aut concuſſione fiat: quartum, ne ſequatur vlcus propter ipſius ſanguinis conſtrictioné & putrefactionem, aut quia vulnus non conſolidatum, fiat vlcus. Sed quia hæc etiam ad chirurgiam pertinent, de iis latiùs ſuo loco dicemus: quamquam hæc exempla hîc potiùs ponere libuit, cùm omnes iſti prædicti etiam ſputo ſanguinis laborarent, & rectè curati fuerint.

SCHOLIA.

CVM verò ad profluuium ſanguinis factum & ad cruentam exſpuitionem acceſſerimus, & iam certiſſimus de affectu, quem variũ eſſe diximus, atq; diuerſam cauſam habere, non vnam & eandem curationem poſtulat, neque vnam victus rationem, ſed quodammodò diuerſam: Nam aliter curatur ſputum cruentum ex diſruptione, cuius nunc exempla poſuimus, aliter verò ex apertione vel reſeratione vaſorum: aliam quoq; curationem exigit eroſio, de qua vltimò dicemus; cùm priores duo affectus communem quaſi victus rationem deſiderent, de qua pauca quædam adferemus. Aër itaque frigidus, & ad ſiccum parum vergens confert, calidus & humidus declinandus: qua ratione & auſtrini flatus vitandi. æſtate ad frigidum inclinet, hieme vel ſinere ver temperatũ eligere oportet: calidum enim qualecunque fuerit, ſanguinem fluere facit, Aphor. 16. lib. 5. Potiùs in obſcuro loco degant ægri, & res atras inſpiciant & fuſco colore: lædit enim purpuræ aſpectus, præſertim ſplendidæ. Somnus moderatus hîc locum habet, præſertim nocturnus; diurnus verò fugiendus: caputq; cubantis in ſublime tendat; præſertim ſi ex ſpiritualibus ſanguis profluat, neque conclaue calidum & incluſum exiſtat, aut mobile. Motus verò omnis interdicatur: non loquantur, reſpirationem cohibeant quantum poſſunt, quanto magis tuſſim? niſi vbi pectus expurgare opus ſit. His enim magnopere conuenit quies, ſecuritas, ac ſilentium, Celſo teſte. idem & Galenus 5. methodi medendi vult, vt motum ac exercitium, præſertim vbi ex ſpiritalibus ſanguis profluxerit, declinent, atque vt magnam ac frequentem reſpirationem vitent, imò ſenſim reſpirent ſemperq;

Victus ratio.

ſemperq́ue ſilentium agant, ac reliquam omnem quietem eligant. Animi affectus immodicos omnino fugiant, iram præſertim, pariter & Venerem. Nam omnes animæ vehementes motus nocent, quum & ſanguinem & ſpiritus moueant, quæ conuenit eſſe immota. Quare (vt paulo antè diximus) ſomnus iuuat, ideò aliquando eſt prouocandus: non tamen ita, vt altè diu dormiant ob ſanguinis coagulationem in bronchiis, vnde poſtea non niſi multa tuſsi educatur. Alui quoque excrementa quotidie natura aut arte, clyſteribus præſertim lenibus, excernantur. Quod ad cibum potionemq́ue attinet, eligendi ſunt, qui emplaſticam vim habeant & refrigerent, eodem Galeno auctore. Atque ſi valentior ſit æger, omne ferè nutrimentum circumcidendum erit; ſin aliter, ſorbitionis quod ſatis eſt exhibendum, potiſsimùm vbi pulmonis vas fuerit diruptum. Sit autem (inquit Alexander Trallianus) omnis cibus, qui & leuiter adſtringat, & mediocrem vim obturandi habeat. Cremor igitur alicæ aut ptiſanæ his eſt idoneus. Longè autem melior, valentiorq́ue erit ſorbitio, ſi amyli frumentacei, & mali cotonei paulum cremoribus ſimul incoquas. hoc namque & obturabit magis, & leuiter aſtringere poterit: quod etiam maximè in iis requirimus, qui ob rupturam vaſorum exſpuunt. Inopia verò ptiſanæ, etiam eo vtantur, qui apud Romanos vocatur farris cremor, vel eo qui ex ſimilagine ipſa valenter decocta factus eſt. Item micæ panis tepida aqua imbutæ, & ouorum lutea, ſi quid aliud his ſunt accommoda. At neque ſorbitiones, neque aliorum ciborum quippiam calidum offerre conuenit, ſed omnia potiùs ſint temperata & ad frigidius declinantia; etiam actu, licet non vehementer (vt & Aëtius admonet) neque nimiam humectationem inferre

 debeant:

debeant: pyro quoque vel alio pomo auſtero incoctis, vel mali punici granis immixtis. Item placenta ſuminalis, iuxta Trallianum, non alienus his cibus eſt; ſed & ipſa opitulari poteſt, ſi abſque ſale & multo oleo confecta fuerit. Ex oleribus aſſumant ægri maluam, antea citra ſalem probè elotam; item lactucam decoctam, in poſcam aquoſam ipſam intingẽtes, ſimiliter intybum & portulacam & arnogloſſam, etiam Paulo hoc ipſum cum Tralliano iubente. Horum inopia poſt ſeptimum diem etiam gallinas non admodùm pingues ſumant: quin & perdicum, attagenarumq; pectora comedant, nec non gallorum teſticulos. etenim præterquam quòd valente breui tempore nutriant, augeantq; vires, adhuc etiam læuigandi obturandiq; facultatem obtinent. quòd ſi venter copioſiora excernat, aſsi quoque citra ſalem ſumantur: ſic namq; comeſti ventrem non perturbant, cùm id quod ſeroſum in eis eſt, inter aſſandũ abiecerint: & præterea etiam ſuauiores redduntur. Iam anſerum non adeò veterum alæ offerantur, nec non ventriculi ouaq; ipſorum, abiectis albuminibus. Etenim cùm probè nutriunt, tum obturandi facultatem habent: ſed non ægrè concoquuntur, vt quidam calumniantur. Vbi ſanguis etiam exſpui deſierit, etiam pedes ſuum, & piſces ſaxatiles, aceto inter coquendum adiecto, offerantur: ex leguminibus autem halica, & chidron admodùm decocta, eaq; ipſa ex longiore interuallo, & quum non vehementer ægri febricitant. Nam vbi febris abeſt, etiamſi lac ſimul incoctum ipſis dederis, nihil nocebis; præſertim iis, qui etiam per ſanitatem lac aſſumere conſueuerunt. Ex fructibus pomaceis exhibeantur, qui modicè adſtringant, vt mâla, præcipuè cotonea decocta, pyra, ſorba, meſpila, & ſi admodùm ſiticuloſi fuerint ægri, etiam

pepones,

pepones, & cucumerum medulla, vuaq́ penſilis exhiberi debet. A ficubus, bellariis, piſtaceis, maximè amygdalis & malo punico abſtineant: rarò autem nuces pini & vuas paſſas ſimul aſſumant, eaq́ ipſa poſt ſanguinis reiectionem. Potui autem aqua tepida per totum morbi curriculum exhibeatur, eaq́ non calida ſed temperata. Quòd ſi diu tepidæ potioni inſiſtere nequeant, imbecille ſe ventriculi os habere dicentes, concedendum ipſis etiam paulum omphacomelitis, aut hydroroſati, aut hydromeli ex cotoneis, ſemel aut bis aſſumere debent; in aliis horis rurſus tepidam, aut poſcam aquoſam. Hæc Trallianus de cibo ac potu. Eadem ferè & Paulus habet, quamuis is pro potu ſi febre careant, concedit vinum aquoſum modicum; alioqui, ſi febris adeſt, dat hydromeli Sybariticum. Verùm Iacchinus doctiſſimus, Quod ad victum attinet, non expedit, inquit, hîc catalogum ciborum numerare: quod quidam faciunt: cùm dum ſymptoma vrget, & quouſque ceſſet, ſæpiùs integram inediam ſeruare expediat. Multi ergo fruſtrà inter ſe diſputant de acribus, de aceto, de carnibus, quæ omnia præter propoſitum ſunt. Vel enim nihil dandum eſt, ſi vires ferunt; vel ſola ſorbitione, & ea exigua contenti eſſe debent. Nec enim augere ſanguinem, ſed minuere expedit: & morbus maximè vrget ab initio. extremè ergo tenui victu eſt vtendum; & ſic Galenus facit, quando halicam vel ptiſanam propinat. Potu vtemur medicã vim habente. Illa verò diligens ciborum diſquiſitio iuuabit fortè in præſeruando, fortè etiam in aliis profluuiis. At in hoc eſt inutilis, præſertim ſi ex ruptione fiat. Nam pòſt priuatim de eroſione dicemus. Hæc Iacchinus. interea ſi malum non ſtatim curetur, victum conuenientem, vt nunc diximus, adhibebimus. Et quod ad alia remedia attinet, cùm

Potus ſangui nem reijcien tibus idoneus.

Lib. 3. cap. 31

Lib. 7. cap. 1.

Reiectiones ſputi ob rupturam curatio.

ſanguis ob rupturã vaſorũ ſurſum eruperit, vena cubiti iuxta Trallianum omni modo ſecari debet, non quidem vna vice, verùm duabus aliquando tribúſve horis interpoſitis tentari: præſertim ſi primaria cauſa ſanguinis copia fuerit, aut ſpiritus multi & flatulenti collectio, vel vas aliquod fuerit ruptum ex caſu vel offenſione. Sic & Galenus cubiti venam internam ſtatim ſecare præcipiebat lib. 5. meth. & poſt ipſum Paulus & Aëtius, bis térve gratia diuertendi. Si venæ in conſpectum non veniant, Alexander etiam ex talo commodè mittit, cùm ad longiores partes diuerſio fiat. Holerius verò viribus integris internam brachij anguſto vulnere mittit modica quantitate, ſed bis aut ter vna die, aut duabus detrahi iubet: ſi plenitudo in cauſa eſt, largius; ſi ſuppreßis menſibus, vena cruris aperienda. vnde Rondeletius diſtinguit à qua cauſa fiat. Si ob rupturam venæ, maiorem quantitatem ſanguinis vel vnica vice vel iteratis vicibus: poſteà danda ea quæ vim adſtringendi habent.

Venæ ſectio.

Diuerſiones.

Cauſa quoque diuertendi, artus omnes fricandi vinciendiq́; : imò vincula brachiis & coxis ad articulos, & in eiſdem frictio adhibenda. etiam aliqui cucurbitas hypochondriis affigunt, ilibus atque inguinibus: & ſanguiſugas pectori affigunt. Sanguine detracto iuxta Trallianum ægrum conquieſcere cogemus, compellemuſq́; ne magnam reſpirationem edat. vbi verò reſpirauerit, aquoſam poſcam ipſi ſuperſorbere præcipiemus, quo ſi quis in viſcere trombus, id eſt, cruor concretus latitet, reſolutus exſpuatur: atque hoc nihil vetat bis ternis horis facere, vt idem Galenus aſſerit. poterimus autem eiuſdem poſcæ ℥ iij. vel iiij. aut ſaltem ij. qualibet vice exhibere. Quòd autem in bronchiis ſanguis cogatur aliquando, manifeſtum eſt experientia. Quòd etiam coactum apprimè lædat,

Poſca.

ædat, imò accidentia praua efficiat, omnes norunt: & ponitur inter venena: igitur ſtudendum eſt, vt educatur. Quoniam verò non facilè educeretur, ſi thrombus foret ob craßitiem, ideò medicamentum propinamus ex his, quæ thrombos diſſoluunt. Etenim cùm non niſi tußi educi poßit, ſtudendum eſt, vt quàm minimus motus fiat. Poſcam igitur dilutam & tepidam exhibet: dilutam ne acetum proritet; tepidam vt meliùs operetur. Patet autem, vt Iacchinus quoque annotauit, quòd & ſenſim dimittenda eſt, vt in viſcus aliquid eius penetret. Auicenna dicit, & quandoque Galenus ponit, quaſi ſemper eodem vtendum ſit. Hic verò in vſu aceti contendunt auctores. Sed errant, inquit Iacchinus, ex Auicenna & Auerrhoë, qui poſcam legunt acetum cum aqua: ignari eſſe eam miſtionem, quæ potui iucunda ſit: vnde experientia monſtrat, quòd tußim non facit. eſt autem neceſſarius vſus ob accidentia dicta. Mirum verò videbitur, ſi Auerrhoës non viderit, neceſſe eſſe medico, vt cōtrariis ſimul indicationibus ſatisfaciat, præ eligendo eam, quæ magis vrget, & alteram non negligendo, quod & hîc facimus. Cauere enim oportet grumos: & ſi ſunt, diſſoluere, neque expectare donec eorum euidentes notæ adſint, & ſymptomata grauia inferant: quando etiam valentioribus vti oporteret, vt coagulo leporis, vel hœdi, quibus vis ineſt maximè diſſoluendi, vt omnes teſtantur, & acerrimum viribus. At poſca mitißima eſt, quod maximè ſani experimur, dum bibimus. Et ſcimus eam in externis vulneribus ad glutinationem maximè facere; ita etiam bibita faciet: vnde tantum abeſt vt eius vim pertimeſcat Galenus, quin potiùs etiam ad medicamenta glutinantia propter eius deductionem vtatur. Eſt ergo tunc ea vtendum, cùm iam magna parte fluere ceſſauit:

quod cognoſcitur, quia rariùs fluit, & iam colore non adeò floridus eſt. Hæc de pulmone. Nam ſi malum in arteria ſit, vel in pectore, nihil obſtabit quin tutò vtaris. Non ergo, vt Auicenna ait, quandoque vtendum eſt, quo pectus expurgetur, vt Gal. voluit. Hæc Iacchinus. Nos verò ad ſanguinem congelatum commodè dedimus mummiam & ſperma ceti. Donatus etiam poſt poſcæ aſſumptionem commendat pul. ſequentem: ℞ rhab. ſine ſpica ʒ j. vel ℈ iiij. mummiæ gra. v. vel vj. rub. tinctor. iiij. vel iij. dabat cum aſtringenti vino rub. aut aqua plantaginis, exiguo aceto iniecto. Hoc medicamento non ſolùm concretus ſanguis reſoluitur, ſed foras propellitur atque expurgatur, ruptumq́ue vas ſeu reſeratum ſanatur. quanquam mummiam & ſperma ceti Langius lib. 2. epiſt. 31. his verbis vituperare videtur: Si (inquit) præcipiti ex abrupto, vel equo, caſu vel violenta corporis ſucceſſione, aut venæ in pectore, vel ſub cranio ruptura, aut iugi ſanguinis in ventriculum vel pulmonem deſtillatione, putridi cruoris grumos in corpore coaceruari conieceris; ne viroſo cruoris habitu cor cerebrumq́ue infeſtetur, operæprecium erit, hoc pharmaco deijcere grumos ac per lotium aut aluum expurgare: non, vt vulgus chirurgorum imperitum aſſolet, carbonibus tiliæ, aut Arabum mumia vel ignoto veteribus ſpermate ceti, ſed ſubſcripto puluiſculo: ℞ rad. angelicæ ℈ ij. coaguli leporis ℈ ß. ſuccini ʒ ß. farinæ orob. rub. ℈ ij. exactè contuſa cribro excernantur, ac de illius pulueris farragine ʒ j. diſſoluatur in ſtillatitio chærefolij, aut gingidij liquoris ℥ iij. ß. & oxymelit. ℥ j. fiat hauſtus. oxymel quippe, vt Galen. expertus eſt per ſe abſque adiuncto hauſtum, ſanguinem concretum diſſecat, expectorat, vel per lotium prolicit: quem poſtquam oxymelite incideris,

Iohannes Langius.

deris, tum commodè ex aloë & rhabar. catapotiis per aluum expurgabis. Quod Paulus quoque Ægineta his verbis ſuadet. Sanguine, inquit, circa ventriculum concreſcente, coagulum leporis potandum dabis: aut ex cinere ficus lixiuiũ, addita aqua cherefolij aut thymum, vel thymbram cum aceto, quos lacte σχιςῷ aut aloë quoque euacuabis. Qui autem hoc puluere vti velit, poteſt; licet nos optimo ſucceſſu in præcedentibus ęgris ſpermate ceti & mumia vſi ſumus; quibus & præceptores mei in Italiæ vſi ſunt. Poſt hæc procuranda eſt omni ingenio glutinatio cum emplaſticis & aſtringentibus: quorum prima illa ſiccant ſolùm ſine aſtrictione, vt multa terræ genera & lapidum, vt Lemnia terra, & bolus armenus, & alia eiuſmodi. Aſtringentia nota ſunt, tum ſimplicia, vt ſymphyti rad. decocta ex Tralliano, portulacæ ſuccus vel herba ipſa vel rubi fructus, tunica glandis putamini ſubiecta, polygonij ſuccus, & alia infinita, tum quædam compoſita, vt troch. de terra ſigillata, de ſpodio, & ſimilia: nam aſtringentibus etiam emplaſtica adiungimus, cùm ſine morſu ſiccent. Trallianus quoque, tum Paulus ac Aëtius, externis quoque remediis vtuntur; etiam ſuperfuſionibus thoraci extrinſecus accommodatis per lanas ex roſaceo, aut melino aut myrteo cum aceto modico, aliiſq́; , vt apud eoſdem videre licet.

Lib. 3. cap. 32.

Vru… compta Sog… vis est Heuvnio & Hor. Augenio.

OBSERVATIO XVI.

De vena rupta ex tuſſi in pectore.

MAXIME verendus videtur caſus, cùm ex tuſſi vena rumpitur in pectore, magis verò & in pulmone: quod maximè euenit, vbi refrigeratæ ſunt partes pectoris, & inde tuſſis: nam hic

contrariæ oriuntur indicationes, ſiſtendi ſanguinem, & tuſſis ſedandæ. Quod equidem cùm contigiſſet cuidam mercatori Delphenſi, Philippo Vergoeſio dicto, fratri Prætoris Delphenſis, in foro frumentario habitanti, 5. Septemb. die, anno 1571. cùm nocte præcedente ex frigore contracto tuſſiret, vena in pectore rupta eſt, & ſemiſcutellam ſanguinis extuſſiit. vnde terrore perculſus, Cornelium Heydium collegam meum ad ſe vocauit: ſed is cùm in Hagam-Comitis ad alium ægrum accitus eſſet, me vocârunt; & ſtatim baſilicam venam in brachio dextro aperire iuſſi, ſanguine moderatè extracto. Deinde vt ſequenti condîto vteretur, mandaui, cùm & ego eodem tempore Hagam-Comitis accedere cogerer: ℞ conſer. roſ. ℥ j. diatrag. frig. ʒ ij. boli arm. veri ʒ j. cum ſyr. ex roſ. ſiccis, fiat condîtum: quo cùm vſus eſſet, & poſt venæ ſectionem, cùm ex Haga ſtatim à prandio rediiſſem, meliùs habuit, ſanguinis ſputo non ampliùs apparente. At ſub noctem hora 10. cùm vehementiùs rurſus tuſſiret, ſputum ſanguinis rediit; ita vt tunc Heydium ex lecto, tunc me quoq. vocârit. cùm etiam catarrho tunc laborare quoque videretur & vrinam vtcumque tinctam haberet cum renum calore, & aliquantulum bilioſus eſſet, etiam melancholicus, & calorem quendam ſentiret, licet non febricitaret, iuleb ſequens ad ſanguinem reprimendum & reſtringendum præſcripſimus: ℞ aquæ burſæ paſtoris, plantag., portulacæ añ ℥ iiij. aquæ vngulæ caballinæ ℥ ij. lapid. hæmatitid. ſubtiliſſimè pul[ti] ʒ j. boli armeni veri pul[ti] ʒ ß. ſyrupi myrtill. (qui etiam ad tuſſim facit) ℥ iij. miſce;

miſce, fiat iuleb. capiebat frigidè ſæpe cochlear vnum atq. alterum in nocte; quo remedio minùs ſanguinem expuebat. Pectus verò inunximus linimento ſubſequenti: ℞ olei myrtill. ℥ j. olei viol., roſ: añ ℥ ß, olei amygd. dulc. ʒ ij. ceræ albæ modicum; fiat linimentum: 8. Septembris diatrag. frig. in tabulis fuſo cum aqua roſ. ſæpe vtebatur pro tuſſi. Et quia ſputum ſanguinis tum vix apparebat, capiebat ſubinde myrobalanum vnum empeliticum condîtum. Et glande ſequenti, cùm aluum non deponeret, eam irritauimus: ℞ pul. ſpecier. hieræ picræ ʒ ß trochiſc. alhandal ℈ ß. ſalis & mellis q. ſ. fiat glans. Renesque ac lumbos inunximus vng. roſ. cùm autem ex glande ſtercora dura deieciſſet, decimo die Septembris hanc potionem ebibit: ℞ folior. ſenæ, myrobal. indor. (quia valdè melancholicus erat, & anteà longo tempore lienoſus fuerat) añ ʒ ij. myrobal. citrinor. rhab. ſelecti añ ʒ j. ſem. aniſi ʒ ß ſchœnanthi ℈ ß. infunde in ℥ ix. aquæ fumariæ per noctem, facta priùs ebullitione, deinde fortiſſimæ expreſſioni addendo ſyr. myrtill., de epithymo añ ℥ j. clarificetur, & fiat potio pro ij. doſibus. vna adhibita probè ventrem deiecit 13. die Septemb. Propter catarrhum, ne ſputum ſanguinis quoque rediret, ſæpiſſimè vtebatur conſer. roſ. ad libitum. 14. Sept. tam ad ſomnum conciliandũ, quàm ad tuſſim ac catarrhi incraſſationem, hordeato vtebatur. Verùm eodem die rurſus in maiori quantitate rediit ſanguinis ſputum. quo valdè denuo perterritus æger ac multùm melancholicus, ſibi metuebat de phthiſi. quamobrem imperauimus vt ex decocto

decocto ſequenti ſæpe ſumeret: ℞ rad. conſolidæ maioris ℥ j. burſæ paſtoris, portulacæ, ſaniculæ, pyrolæ, polygoni añ m. j. ſem. end., acetoſæ, portulacæ, vrticæ añ ʒ j. fiat decoctio, vt artis eſt, in aqua communi pro lib. j. colaturæ addendo ℥ iij. ſyr. myrtill. clarificetur, & fiat iuleb. Loco ſem. vrticæ ego libenter vſus fuiſſem ſucco vrticæ, qui pro arcano habetur contra ſanguinis ſputum, vt collegæ meo referebam ex Amati hiſtoria Cent. 6. curat. 4. Nam omnes qui ſanguinem ex pectore reiectârunt & à medicis tanquam deplorati habiti ſunt, ſolo vrticæ ſucco ebibito conualuerunt: poſt multa enim machinata remedia, nullũ remedium ita contulit, vt ſanguis hic cohiberetur, ac ſuccus vrticæ, quem ad quinque vel ſex dies ebiberunt. Singulis namque diebus, ſingulas quatuor vncias ieiuno ſtomacho bibebant, imò & ipſam vrticam incoctam iure pulli aut veruecis ſæpe comedebant: ex iis alter prædicti Bucignolæ nepos erat; alter verò Raguſæus, patritius quoque. Vrticam hoc munus conficere poſſe, difficile creditu eſt, Dioſcorides tamen de ea ita inquit: Vrticæ folia profluuia narium cum ſucco ſiſtunt (quod & nos experti ſumus) trita impoſita; & vltimò vrticæ ſuccus, gargarizatus vuam reprimit. Maluit tamen Ericius ſemine vti; quamuis idem fatebatur ſe ſucco vrticæ fluxũ in vulnere reſtrinxiſſe. ſeniori tamen hac in re nolui ita reſiſtere: quamuis libentiùs ſucco vſus fuiſſem. Verùm cùm ex præſcriptis remediis ſputum ſanguinis nondum ex integro ceſſaret, & catarrhus ad pectus etiam deflueret cum tuſſi; vnde vena licet conſtricta & conſoli-

data de

data de nouo aperiebatur & ſanguinem fundebat; ideò & hanc cucufam vnà præſcripſimus: ℞ flor. roſ. rub., flor. nenuphar. aū p. j. ſem. coriand. præpar. ʒ j. ß. ſandaracæ, maſticis aū ʒ j. ſantal. rub. citrin. aū ℈ j. pulueriſentur omnia craſſiuſculè, & bombaci inſpergantur & ſindone rubra coöperiantur, & fiat cucufa rotunda interſuta, ſuturæ coronali applicanda. 16. Septembris cùm ſputum ſanguinis nondum ceſſaret, ſequens eclegma præſcriptum eſt: ℞ conſeruæ roſ. veteris ℥ j. ß. gummi tragac. albiſſ. ſoluti in aqua portul. ʒ j. boli arm. veri ℈ iiij. troch. de ſpodio, de carabe, de terra ſigill. aū ʒ j. ſem. portul. contuſæ ℈ ij ß. cũ ſyr. myrtill., fiat eclegma: capiebat cum baculo liquir. ad libitum: ſubinde & cochlear vnum ſyr. de portulaca, non qui fit ex ſucco end. & ſem. portul., qui valdè mucilaginoſus eſt, neque illi tum aliis multis placet, ſed qui ex ſolo ſucco portulacæ & zaccharo clarificato paratus eſſet, viciſſim hoc ſyrupo vtens, tum conſer. roſ. & portulaca, in cibis etiam viridem maſticando ac deglutiendo, tandem ſputum ſanguinis deſiit, & optimè habere cœpit. Hic tamen poſteà melancholicus, & rurſus catarrho acri deſtillante in pectus, tabem incurrebat, ac phthiſi obiit ſexto Martij anno 1572.

SCHOLIA.

SANGVINIS *autem reiectatio, quæ ex apertione oſculi alicuius vaſis contingit per ea quæ dilatatum os obturant, curari debet, Galeno auctore 7. de compoſ. medic. ſecundum locos. Obturant autem oſculum (vt etiam ſcholio præcedente diximus) dilatatum medicamenta,*

menta, quæ vim habent adſtringendi: eius verò (vt etiam exemplis anteà oſtendimus) quæ ex vaſi ruptura fit, curatio per eiuſdem conglutinationem perficitur: atqui conglutinatur ruptum per eadem medicamenta aſtringentia, & quæcunque ipſis in compoſitione miſcentur citra mordacitatem reſiccantia, & glutinoſum quiddam habentia, vt & anteà dictũ eſt; quæ idcirco quòd ex lenta, craſſaq́ ſubſtantia conſiſtunt, meatus obſtruunt; & Græci ἐμπλαστικὰ *vocant, vt 5. method. med. & 4. & 5. de ſimpl. medic. facult. liquet. Id verò in vtriſque prius animaduertendum (vt Donatus quoque admonuit) numquid cauſa ruptionem, aut apertionem efficiens deſierit, vel adhuc maneat: namque ſi deſierit, primùm ſiſtere ſanguinem expedit; pòſt verò (vt inquit Galenus eodem 5. method. med.) perruptum vas, aut reſeratum, ſanare eo conglutinato vel obſtructo. ſi autem permaneat efficiens cauſa, vtpote abundantia, ea quidem primò vacuanda erit: etenim manente ea, vas etiam plus rumpitur, aut reſeratur: hinc ſanguis reprimendus, moxq́ vlcus ipſum vaſis, vel eius apertio curanda. Deſinente igitur effectrice cauſa, primùm ſiſtere ſanguinem expediet, Galeni decreto; pòſt vlcus ſanare: obturato quidem, quod perruptum eſt; auerſo autem atque aliorſum tranſlato, quod per id ferebatur: quando ſi id, eo, quo inter initia, impetu confluat, oſculumq́ vaſis pari modo pateat, citiùs planè moriatur animans quod profluuio laborat, quàm ſanguis ceſſet effluere. Siſtitur porrò qui è vaſis profluit ſanguis, aut propterea quòd ampliùs non confluit, aut quòd occluſa diuiſio ſit, ſeu conniueat id, quod reſeratum eſt, vel propter vtrumq́, vt inquit Galenus eodem lib. 5. method. medendi, id quod ipſe dicit tutiſſimum. Hæ quidem ſunt communes*

Quid primò animaduertendum ſit pro curatione ſputi ſanguinis.

curandi

curandi indicationes cuiuſuis cruentæ exſpuitionis, ex diuiſione, ſeu apertione vaſorum cuiuſlibet partis: eſt inſuper & aliud commune omnium internarum partium affectarum, vt idem Galenus 4. method. med. aſſerit, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè ſint familiaria, ſiue ea cibi ſint, ſiue medicamenta: fugiantur reſpuanturq; huic contraria. Intereà partes affectæ aliquo modo priuatim curationem variant. Si ex refrigeratis ſpiritus inſtrumentis ſanguinem reiecerint, his è veſtigio ſanguinem vena ſecta extrahere conuenit, vt ſcholio præcedente diximus, bis eodem die, vt Galenus 5. method. docuit; alioqui, modò ætas vel vires non prohibeant, paulatim euacuatio facienda, vt etiam Aëtius admonet: deinde & ligationes, & frictiones peragendæ. Diximus autem hunc caſum ſi ex tuſsi vena rumpatur, partibus pectoris refrigeratis, ob contrarias indicationes curatu difficilem eſſe. Nam quæ tuſsim à frigore ſedant, neceſſe eſt calida ſint, vt inſpiratio; & ea quæ extrinſecus calida applicantur ad intemperiem tollendam. quamquam in hoc noſtro ægro etiam catarrhus aderat, neque intemperies ita frigida. Calida itaque ſanguinem fluere faciunt, vt ſuprà diximus. Galenus igitur hiſtoriam ponit iuuenis, qui tuſsiens ex refrigeratione pectoris ſanguinem excreauit. Cura verò fuit hæc; primùm enim procurauit vt ſanguis ſiſteretur, quod magis vrgebat, ſecta vena, & vinculis & frictionibus: mox medicamento ſoporante, diaſpermaton eſt vſus: ſecunda itidem detraxit. ſed pectori mox emplaſtrum ex tapſia appoſuit, ad tollendam intemperiem pectoris. ſed diu morari non ſinebat, ne multùm calfaceret. Noui ego medicum quendam alioqui doctum, qui cùm ægro ſuo ceratum calidum pectori applicuiſſet, & peregrè

Quid 2. animaduertendum.

Si cruenta ſpuitio fiat refrigeratis inſtrumentis ſpiritus, curatio.

Hiſtoria Galeni.

& peregrè profectus diutiùs eum reliquiſſet, pectus adeò exulceratum fuit, vt ad interiora vlcus pertranſierit, & æger non diu pòſt obierit: quo factum eſt vt deinceps ille medicus omnem authoritatem amiſerit. Alio ſimiliter die Galenus appoſuit, licet etiam tunc non diu morari ſinebat: itaque per interualla & vacabat ſymptomati tuſſis, & ſpacium naturæ præbebat, vt glutinaret; nec adeò calfaciebat, vt venam aperiret: & ſemper medicamentum diaſpermatum dedit vſque in quartam diem. Sed dices, qua de cauſa? Reſpondet Iacchinus, vt tuſsis ſymptomati occurreret, ſenſum hebetando, & ita proritationem, & vt ſanguinis fluorem ſiſteret. deinde ad Tabias miſit pro ſiccanda magis cicatrice, vt firmior eſſet.

Si ex aliis cauſis eadem vaſa rumpantur aut reſerentur, curatio.

Si ex aliis cauſis eadem vaſa rumpantur aut reſerentur, etiam tunc vena incidenda eſt, ex mente Galeni, Pauli & Aëtij ac Tralliani, vt ſcholio præcedenti diximus: artuſq; fricandi & vinciendi, atque poſca tepida exhibenda; mox medicamenta emplaſtica & aſtringentia.

Documentum Galeni.

Illud tamen perpetuò ſeruari debet ex Galeni decreto 4. meth. med. & 7. de compoſ. med. ſecundum locos, quòd congruenti menſura prædictis medicamentis, in his qui ex pulmone, aut thorace, aut aſpera arteria ſanguinem reiectant, miſceantur tum calida, tum tenuium partium exiſtentia: quamuis vaſorum rupturæ ac reſerationi ſint infeſtiſſima, gratia ſcilicet diſtributionis ipſorum medicamentorum: etenim aſtringentia & viſcoſa, ac tenacia ſibi ipſis vias præcludunt: quare opus habent facultate ipſis viam ſtruente, ac præparante. Quapropter omnibus medicamentis, quæ thoracis & pulmonum vlceribus ſunt deſtinata, mel admiſcendum erit: eſt namq; ipſum veluti inſtrumentum quoddam digeſtionis eorum in corpus, ac celeris tranſitus, veluti

vehiculum

vehiculum, vt patet eodem 4. lib. method. med. Quòd ſi ex acri deſtillatione vel ex catarrho vena aperiatur vel reſeretur, aliter curandum erit, & catarrhus priùs tollendus erit, vt exemplum ſequens docebit.

OBSERVATIO XVII.

De ſputo ſanguinis ex catarrho oborto, potiùs inſipido quàm acri.

TVSSIS aliquando ex catarrho deſcendente à capite in pectus vel pulmonem, ſputum ſanguinis inducit: quod equidem bifariam contingere poteſt: vel enim ex tuſſi fit continui ſolutio ob partium diſtenſionem, vel quoniam catarrhus erodens ſit, ideò vlcus facit. Si enim inſipidus ſit catarrhus, ſola tuſſis cauſa eſſe videtur: vti iſtis diebus iuueni euenit, vt ex tuſſi cum catarrho tamen inſipido, ſanguinis ſputo laboraret; & quia plenitudine hic iuuenis aliquo modo laborabat, & ſatis robuſtus erat, venam incidere iuſſi; moderatè tamen ſanguine extracto in cubito. ad diuerſionem quoq. à capite, poſtquam leuiter purgatus eſſet cum pilul. ex aloë & rhab. etiam cucurbitulas ſcapulis admoueri iuſſimus cũ ſcarificatione, etiam vinculis membris extremis iniectis, & adhibitis frictionibus, & capiti maſtiche & olibano inſperſis. Præceptor meus etiam cauterium adhibebat capiti, eoque ſic roborato theriacæ ℈ ij. dabat cum ſucco arnogloſſ. vel portulacæ. Nos autem ad conſtrictionem dedimus lapidis hæmatitid. curioſè læuigati & in puluerem tenuiſſimum redacti ℈ iij. cum aqua ſola tepida; & egregiè contulit:

tulit: hoc enim modo Trallianus dabat in iis, in quibus ſanguis copioſè (vt hîc) non euacuabatur; alioqui in his, qui largiùs ſanguinem reijciebant, cum ſucco mali punici & granis, vel cum ſucco polygoni dabat. Hoc enim modo ſine theriaca aliiſque precioſis antidotis multos curauit, lenibus vtens medicamentis, & præſertim lapide hæmatite. Dat autem ex eo ita læuigato, vt ſit aëreus & vento perſimilis, ℈ iiij. & paulò amplius minúſve. Exhibuit etiam iis, qui pus exſpuere inceperant: ac mirum eſt, quomodo vlcus exiccarit ſanaueritque; vt non ampliùs pus generaretur, neque æger à tuſſi infeſtaretur. ideò etiam in catarrho acri corrodente vtebatur. Spectauit autem & alium quendam ex his quibus vas exeſum erat, non modò particulas quaſdam ex faucibus, ſed etiam aſperam arteriam exſpuentem: ac mirum, quomodo in hoc quoque lapis hic maximam efficaciam indicauerit: nam & hic curatus eſt, illo ipſo non admodùm etiam ſperante. Exhibuit autem ægro potui medicamentum frequentiùs, vt commodiùs diſtribueretur. Quare, cùm crebrò ipſum bibiſſet, tandem ſumere ipſum faſtidiuit. Excogitauit autem huiuſmodi rationem: redactum in tenuiſſimum puluerem panniculo lineo impoſuit, & diligenter ipſum undiquaque conſtrictum, colligatumque in poculo, quod vinum odoratum modicum haberet, ſuſpendere permiſit; idque per totam noctem iam inde ab ipſo veſpero: extraxit autem tenuem aëreamque eius partem, vt æger ſolam vini qualitatem perciperet: ex hoc bibere, quantum manè bibere ſolebat, ei

præcepit.

præcepit. Atque hoc ſanè agendo, bibendoque continuè, ſanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem præſeruationis cauſa facere pergebat; bibebatque donec etiam corpore probè permutato, conſueta agendo viribus ſe conſtare ſentiret. Hæc de lapide Hæmatite hactenus à Tralliano viſu & vſu comprobata hîc recenſere nobis vtile viſum fuit: cùm & nos hunc lapidem contritum in tenuiſſimum pollinem cum aqua plantaginis vel burſæ paſtoris ſæpe transfusũ & deinde colatum, vt aqua rubedinem acquireret, accepimus, immixto ſyr. de portulaca vel myrtillo: ac ita ad ſanguinis ſputum commodè exhibuimus.

SCHOLIA.

SI ITAQVE *inſipidus catarrhus ſola tuſſis cauſa fuerit, facilè cognoſcitur, & etiam faciliùs curari poterit. ſi verò ſalſus vel amarus, & flauum quid expuitur, de eroſione ſuſpicio eſt: Gal. autem poſuit vtriuſque affectus curationem; ac primùm eius qui ex ſola tuſſi flebat, vt in illa nobili Romana. Nec enim illa eroſione pulmonis reiecerat. Nam hi, vt mox habet, inſanabiles ſunt, & curam nullam admittunt; niſi vt vita prolongetur. Et errârunt multi in hoc (vti etiam Iacchinus doctiſsimus annotauit) quia crediderunt hiſtoriam illam & curam conuenire eroſioni ex catarrho: vnde fruſtrà e multis dubitant circa eam curam, quomodo appoſuerit capiti calido, toties calidum emplaſtrum. Et ego aliàs (inquit idem Leonardus Iacchinus) de hoc dubitabam: & reſpondi, laborare Galenum contra ſymptoma. Sed verà optima eſt curatio, quæ tollit cauſam, nec lædit; quoniam ſiccat & calefacit: in capite laborante deſtilla-* Error multorum.

 tione,

tione, eſt vtile: vbi ſi eſſet arrodens catarrhus, profectò malum eſſet. Mirum non conſideraſſe hunc locum Veteres, qui hiſtoriam referunt, quaſi catarrhi erodentis. Meſue & Rhaſes nullam hiſtoriam æquè admirantur, & colunt: cui tamen morbo medeantur prorſus ignorant. Vnde iuuenis ille, qui tuniculam gutturis exſpuit, ex catarrho erodente id paſſus eſt: neque in hoc hanc curam poſuit, ſed longo tempore curatum; nempe ratione, quam pòſt poſuit: quoniam ſucci vitium corrigere oportuit purgatione, & alimentis; idq́; non poteſt niſi longo tempore fieri. Quòd hiſtoria mulieris ſit catarrhi frigidi & humidi, patet; primò quia citò ſanata eſt: ergò non eroſione. præterea eroſionem dicit eſſe inſanabilem. prætereà etiam poſt agglutinatum vulnus, ad caput tapſia vtitur, vt pateat non aduerſus ſymptoma pugnaſſe, ſed aduerſus cauſam. Quòd ſi dicas cùm præcauet catarrhum acrem, & erodentem, adhibet capiti tapſiam: Reſpondetur, poteſt eſſe ſine calida capitis intemperie; ſed potiùs cum humida; cùm reliquum corpus plenum eſſet vitioſis humoribus, qui caput petunt. Sed ſi eſſet ex capitis intemperie, hoc non fieret. Verùm ad catarrhum priùs accedamus: atque curationem ex Galeno ita inſtituemus. Primùm itaque, vt in eiuſmodi aliis affectibus ſanguinem mittere decreuerat, quòd id morbus exigeret tum ad minuendam materiam catarrhi, tum ad reuulſionem, & deriuationem à parte. ſed alia diſſuadebant nempe quatridui inedia: fortè verò & gracilis erat, & æſtiuo tempore, & alia aderant contrà indicantia: ſa[...] nobis eſt affectum id exigere. Poſtmodùm qui eam dimiſerat, aliis reuulſorius ingeniis vtitur, clyſtere acri, ſcilicet, & vinculis, & fricat calfaciente pharmaco, vt puta ſinapi ex aceto. hæc enim auerſio maxima eſt. Huc vſque

auerſio

uerſio: mox ad cauſam tuſsis proximam accedens, raſo capite emplaſtrum ex columbino ſtercore impoſuit, ex recenti, inquam, in turribus collecto, cui maxima vis ineſt calfaciendi & ſiccandi, & attrahendi catarrhum ad extimam cutem. Hoc vſus per horas tres eſt, ne ſcilicet exureret nimium. Sed caput pro tempore idoneo operimento contexit; hoc eſt, quatenus externo aëre non læderetur, mox in balneum duxit. Hîc verò dignum conſideratione eſt, quomodo in balneum ducat eos, quibus ſanguis profluit; cùm vniuerſum calidum promoueat profluuia, 5. Aphor. & priuatim balneum ea augeat, 1. ad Glauc. cap. de accid. & in hiſtoria Metonis 3.1. Epid. ad ſanguinis profluuium augendũ caput lauat Hippoc. Præterea in fine curæ, dicit in balnei abſtinentia eum continuiſſe, vt ſcilicet ſiccaret. Reſpondetur: primùm quod reiecerat exiguum erat; itaque ruptum vas erat exiguum; ſed potiùs timor erat futuri, quàm præſentis affectus. Præterea inediâ praeuacuatâ eâ, non videbatur timor fluxionis, & ideò reſtiterat. Vel dicito, non eſſe eandem rationem laborantis pectoris, & capitis. calidum enim balneum caput replet, ideò ſanguinem è naribus profluentem proritat. At à pectore reuellere videtur: non ſecus atque alui profluuia ab inteſtinis. Hic nota, ſolùm lauat, cùm capiti emplaſtrum apponit. & Auicenna dicit, propter medicamen, id eſt, ad tollendam acrimoniam eius, non vngit caput; ſed lauat: quoniam vnguenta plus morantur & humectant; & quia quod attractum eſt, exhalare non ſinit, 6. de ſanitat. tuend. Vt ergo frictione vti potuit, cur non & balneo? Cæterùm hæ reſponſiones ad logicam quidem diſputationem vtiles forent, ad medica verò præcepta inutiles. Neque enim quid reſpondendum ſit; & quomodò dicta aucto-

rum, vt aiunt, ſaluanda, ſed quid vtile præceptum ſit, exquirimus. Non igitur Galenus nobis id, vt præceptum ſtatuit, ſed viſum illi eſt, vtile eſſe eo tempore. Cauſas autem particulares, quibus motus ſit, non refert: non lauat tamen caput, nec vngit pingui, ne humectet. A balneo nutrit ſola ſorbitione, quòd inediam ferre non poterat; poſteà auſterum quid propinat, tum ad tollendam euaporationem ad caput, & vt aluus probè concoqueret, & deijceret; ſed & ad morbum id facit. Veſperi dormituræ theriacen dedit nouam intra menſes quatuor, vt ſomnum induceret: quod tum ſiſtit profluentem ſanguinem & fluxiones ſiccat, & craſſat: vnde non facilè influunt ad pectus. Iam bis catarrhus finitus videbatur: ſed multa erat in pectore materia, quæ expurgari deſiderabat, quod ex ſonitu deprehendit, & ex reſpirandi ſpecie, quæ anguſtiam vaſorum monſtrabat, ſed timuit tuſsim concitare. Itaque quod ab initio fecerat, ſeruauit in taciturnitate, & quiete pectoris; & iiſdem reuulſoriis poſtridie vſus, veſperi theriacen dedit, paulo minus. Tertio die quietem etiam imperauit: ſed manè mel coctum exhibuit, vt pectus purgaret: ac paulo largiùs cibum dedit; & frictione eſt vſus. Quarto manè dedit theriacam vetuſtiorem, id eſt, in ætate vigente; & mel copioſum dedit manè: quoniam non erat ad ſoporem inducendum, ſed pectus purgandum. Rurſus quia feruor prioris medicamenti capiti impoſiti deſierat, iterum admouit. Quinto ad purgandum pulmonem conuertit ſeſe, ſcilicet cum eclegmatis quæ tuſsim excitant; & capiti ceratum ex thapſia impoſuit: mox conualeſcentium victu eſt vſus: ſed à lotionibus abſtinuit: nempe vt ſiccaret corpus: nam & dum ægrotaret, ſolùm prima die & quinta lauit. Hic nugatores ſuſpectam habent

maximè quatuor menſium theriacam : & quoniam gloſſare, id eſt, peruertere, iis mos eſt ſcriptorum verba, dicunt intelligi ab eo tempore, quo incipit fermentari. Sed hæ nugæ ſunt : imò & duorum menſium exhiberi poteſt. Debebant Galenum legere cur ſic dabat, vt in ea vis adhuc opij vigeret. & nos ſic vtimur. Hæc Iacchinus: cuius verba hîc inſerere commodum nobis viſum fuit, cùm hanc Galeni Hiſtoriam egregiè declarent : quam ſi legere libeat, habes eam 5. lib. methodi medendi; & alteram hiſtoriam de alio adoleſcente, cui non ex deſtillatione, ſed ex refrigeratis ſpiritus inſtrumentis orta tußis fuerat, cùm ſanguinem & ipſe ad dimidiam heminam reieciſſet : cui ſtatim venam Galenus incîdit, & poſtridie bis, vt ſcholio præcedente dictum eſt. Habes & eodem lib. de altero adoleſcente hiſtoriam quoque, circiter decem & octo annos nato, qui cùm multis diebus ex deſtillatione laboraſſet, primùm quidem ſanguinem floridum cum tußi exſpuit, non ſanè multum : poſteà etiam tunicæ ipſius partem quæ tegens intrinſecus arteriam, in fauces & os per ipſum arteriæ caput (larynga vocant) aſcendit. Videbatur autem Galeno tum ex craſſitudine eius coniectanti, tum ægri ſenſu ipſius laryngis eſſe interna tunica. quinetiam læſa illi ex eo vox eſt. Atq; hic quoq; longiore quidẽ tempore, ſed tamen ſanatus eſt.

Vide Galeni hiſtorias.

OBSERVATIO XVIII.

De deſtillatione acri à capite in pectus cum tußi, ex quâ vena pulmonis corroſa fuit cum ſanguinis cruenta ſpuitione.

VIR quidam annos circiter quadraginta excedens, cùm longa deſtillatione acri laboraſ-

ſet, neque ſatis tempeſtiuè de remediis cogitaret, & tuſſi valida afficeretur, tandem ſanguinem ſubitò excreauit ſpumoſum, rubrum, humiditati cuidam admixtum: quanquam vltimò paucus, viuidus, nulli rei admixtus exiuerit, quem ex vena pulmonis vel prope pulmonem exiſtente, effluxiſſe exiſtimabam: aſſidua enim humoris deſtillatione à capite in pectus vena quoquo modo corroſa ingenti illa tuſſi aperta fuit, vnde ſanguis ille effluxit: tunc enim priùs me vocauit, cùm iam macilentus & extenuatus ex longo morbo præcedente: ſanguinem hic mittere auſi non fuimus, cùm ad hecticam tendere videretur. Et quamquam deſtillante acri humore, præſertim ad pulmonem aut pectus, toti corpori conſulendum ſit, quò ſiſtatur eroſio, Galeni auctoritate 5. method. medendi; intereà Paulus & Alexander præcipiunt caueri debere ſanguinis miſſionem; præſertim vbi admodum acris fuerit deſtillatio: nam magna ex parte corpus eorum, qui ex eroſione ſanguinem reddunt, gracile ac perſiccum eſt, quale hîc erat, cùm & diutius malè habuiſſet, ideò ſanguinem non detraximus. Si autem ab initio iam priùs ſanguinem exſpuiſſet, Galeni auctoritate fretus (eodem 5. lib. method. med.) vbi validus fuiſſet æger multique ſanguinis, ſtatim à principio ſanguinem detraxiſſem: id quod nec Alexander nec Paulus negârunt. Et ſi parum ſanguinis habere videbuntur, ij ad quendam ſuccum probiorem, victus ratione reduci debent, deinde ſanguis detrahendus, ſi res ita ſuaſerit. Verùm hîc cùm ſub noctem acciti eſſemus, vt ſequens ſumeret mandaui:

daui: ſyr. pap., myrtini añ ℥ j. boli armeni orientalis ʒ ß. miſc. manè cùm ſputum ſalſum ſentiret, atque hic vicioſus ſuccus corrigendus eſſet, atque primò alterandus & contemperandus, licet omnino longo tempore opus ſit, vt Galenus dicebat, quo ſucci huiuſmodi temperentur, & corrigatur vitium. cùm & tales ægri ſanguine detracto ab initio (quod nunc prætermiſſum erat, cùm diutiùs laboraſſet) tum reficiendi ſint, tum purgandi, ac rurſus poſt purgationem reficiendi. quæ omnia tempus habent. Poſt exhibitum hunc ſyrupum, ℞ ſyr. viol., pap., myrt. añ ℥ ß. aquæ decoct. hordei ℥ iij. dedimus ℥. j. caſſiæ recens extractæ cum ſero lactis. deinde ad ſanguinis ſputum, boli armeni veri ℈ ij. cum lacte. Poſteà etiam lac caprillum dedimus, cùm de phthiſi metueremus: nam tales maximè lac requirunt, qui maximè inſanabiles ſunt; præcipuè vbi à capite aliquid defluxerit. De quo Alexander in hoc Gal. imitatus, Omnes autem, inquit, lacte vtuntur, molli recentique caſeo, præſertim caprillo aut bubulo. Eſt valdè accommodum à balneo aquæ dulcis ſumtum. Gal. 7. meth. med. vult vt calens à mamillis ab ægris ſugatur, & vt mellis tepidi pauxillum immiſceatur, ne in ventriculo cogatur aut concreſcat. Verùm licet multis & aptis remediis vſi ſimus, poſt ſemiannũ tandem mortuus eſt ex tabe.

SCHOLIA.

SI EX *acri deſtillatione cum tuſſi, cruenta ſputitio contingat, medicamentorum copiam, ex cap. de deſtillatione tum de tuſſi, requiremus. Illud tamen per-*

petuò in eorum exhibitione ſeruandum, vt quæ magis familiaria ac leuia ſint, eligamus, vitemuſq; acriora, calidiora, ac ſicciora: quæ inſuper non ſemel tantùm propinabimus, quin imò bis & ſæpiùs vbi oportet: nam longo tempore (vt diximus ex Galeni auctoritate) omnino opus eſt, vt ſucci contemperentur, & corrigatur vitium; potiſſimùm ſi ex eo in pulmone eroſio facta fuerit. Quapropter Galenus eos, qui planè deplorati non ſunt, omnes ſeruari fatetur, per hæc tria, per ſanguinis videlicet miſſionem & purgationem, & ea quæ caput roborant: non enim in huiuſmodi affectibus à paruis auxiliis incipiendum eſt, veluti Eraſiſtrato viſum fuit: nam in morbis, in quibus periculum non imminet, à paruis auxiliis incipiendum eſt: quòd ſi nihil profecerint, aggredienda maiora ſunt. At vbi periculum maximum impendet, à maximis quoque auxiliis exordiendum eſt: nam ad vltimos morbos vltima prorſus remedia maximè valere Hippocrates decretum reliquit. ea de re non immeritò ſtatim circa initia venæ ſectione (ſi nihil prohibeat, at hîc in noſtro ægro prohibebant diuturnitas mali, macies, & vires deiectæ) ac purgatione vtendum, nec minùs & capiti confeſtim proſpiciendum, ne ex eo in pulmonem aut pectus aliquid defluat; in quem vſum conducit ſi ℥ ß infraſcripti pulueris, ex Donati ſententia ſumatur: ℞ ſem. hyoſcyami, & pap. albi añ ℈ ß. ſem. coriand. præparati ℥ j. cort. thuris gra. ij. maſticis gra. 4. pul. hirundinis præp ℥ ß. zacchar. ℥ iiij. Tempus autem ſumendi eſt poſt duas vel tres horas ante ſomnum à cœna, vel pilulas duas deuorent ex pilulis de cynogloſſa Nicolai, loco medicaminis, quod diaſpermaton à Galeno priùs appellatum diximus, quo is vtebatur. is quoque tapſiam (vt ſcholio præcedente retulimus) capiti imponebat:

Quando à paruis & quando à magnis auxiliis incipiendum eſt.

nebat: alij ſinapiſmo aut ignito cauterio vtuntur. Sed aduerſus Galenum Trallianus ſentit, & Galenum redarguit; quamquam Donatus eundem contra Alexandrum Trallianum defendit, non vt temperiem capitis calidam curaret, ſed vt humiditatẽ acrem quæ à capite defluebat partim exſiccaret, partim etiam ex interioribus foras traheret, & per cutim euacuaret; idq́ etiam in principio, ne materia defluat ad pulmonem, & tuſsim excitet, ex quo maius periculum, quàm propter reuulſionem & exſiccationem. Quam rem etiam doctè priùs Iacchinus ſcholio præcedente, & adamuſsim interpretatus eſt. Vbi verò hæc pericula non impendent, in calida fluxione poſt redundantium humorum vacuationem, ea quæ infrigidant, pro eius alteratione capiti admouere hæſitaret nemo, & non calida; cùm ſi caput ex calida intẽperie malè habet, talia medicamenta noceant: vt igitur temperamentum melius reddamus, præſtat ipſum roſaceo perungere; atque æſtatis tempore præſtantius erit, eo quod ex crudo oleo, quod omphacinum vocant, componitur, vti: quemadmodum idemmet Gal. præcipit 6. de ſanit. tuenda, damnans medicamentum quod ex thapſia & ſinapi componitur, cùm ex calida capitis intemperie fluxio fiat; eoſq́ balneari iubet, frequenti balneo potabilis aquæ; quo & calidos vapores, qui in capite ſunt, euocemus, & totum capitis temperamentũ melius reddamus: nec minùs balneũ ipſum prædictis lib. 5. meth. med. commendauit. Prædicti quoq́ ſunt (eodẽ Gal. teſte) qui maximè lac requirunt, neglectoq́ eo omnium maximè ſunt inſanabiles, præcipuè vbi ex capite aliquid in pulmonem defluat. Alexander quoq́ de lacte imitatur Galenum vt Obſer. præcedente ſub finem diximus. Horum auctorum loca ipſa perlegere poteritis, cùm Galenus & Alexander de ſputo

Galenus defenditur contra Alexandrum.

de ſputo ſanguinis curando nihil intactum reliquerint. Sit autem lactis quantitas ab ℥ iij. ad vj. pro diuerſa corporum natura, ætate & conſuetudine, ac reliquis: mellis autem vel roſacei mellis, quo & ego vti ſoleo, quarta pars, aut medietas vnciæ vnius. Hoc modo & Donatus vtitur.

OBSERVATIO XIX.

De quibuſdam ex vaſorum exeſione ſputo cruento laborantibus.

GODEFRIDVS Petrus Beaumontius cereuiſiarius, annos (plus minus) 59. natus, cùm aliquando diu aſthmate laboraſſet, tandem tuſſi valida correptus, etiam febre continua ſatis, vt de phthiſi metus eſſet, tandem & ſputo ſanguinis correptus eſt: quod cùm in notabili quantitate cum febre prodiret, multùm ſibi metuebat etiam de tabe, quanquam priùs ſputum non purulentum ſed pituitoſum vnà cum ſanguine extuſſiebat; poſteà verò ſubinde nigriuſculum, ita vt ex eroſione venæ pectoris prodiret, cum pure quaſi tandem permixtum. Tale autem ſputum cum febre ſolet eſſe ſemper ſuſpectum: nam febris putredinem & corruptionem maiorem arguit: & quamuis maius periculum inducit ſputum ſanguinis arterialis quàm venalis, etiam ſi ſine febre fluxerit, ſuſpectum habeatur: tamen omne ſputum ſanguinis ſi cum tuſſi ex pectore aut pulmone erumpat cum febre & ſine febre, malum ſemper eſt: deterius tamen ex pulmone, vt mox alio exemplo docebimus; & magis ex ſubſtantia ipſius, cùm

cùm ducat ad phthiſim: quod ex pectore eſt, ſanatur quidem velociter; ſin minùs, habet malitiam vlceris pulmonis, cùm fiat fiſtuloſum frequenter rediens cum ſanguinis ſputo. Ad húc in principio accitus, cùm febricitaret & valdè tuſſiret, & nondum ſanguinem expueret, ſed materiam putidam pituitoſam, & aliquandiu etiam lenta febre correptus eſſet, vt longo tempore foras prodiret: vbi enim magis cœpit febricitare, me vocauit menſe Maio, propter febrem; & quia quotannis conſuetus erat ſanguinem mittere, quamuis nunc paulo macilentior, tamen multi ſanguinis. Poſt acceptum bolum ex caſſia, aluo ſatis ſoluta, die ſubſequente vena baſilica in brachio ſecta fuit: & pro tuſſi ac febre continuò lambebat ex ſyrupo viol. nam maciem contraxerat, & de tabe metuebamus. Deinde ex hoc decocto tam ob febrem quàm ad vitioſos humores contemperandos bis in die cyathum ſumebat: ℞ corticum rad. cichorij, dentis leonis, glycyrrh. raſæ añ ℥ ß flor. cord. p. j. vngulæ cabal. ſeu bechij, folior. viol. acetoſæ, cichor. capill. ven., polytrichi añ m. j. hordei mundati p. j. ſem. quat. frigid. maior. añ ʒ j. prun. damaſc. num. ix. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j. vuar. corinthiac. ℥ ß. iuiubarum ſebeſten recent. añ num. v. fiat decoct. in aqua communi pro lib. j. coletur, & adiecto rurſus zaccharo cando dicto, ad meliorem ſaporem, denuò ebulliant ad modum iuleb. Intereà quoque pro tuſſi & calore febrili ſubinde capiebat ex tabulis diatrag. frig. Sub noctem ſumebat hordeatum in hunc modum concinnatum: ℞ hordei mundati p. j. amygd. dulc. depilat. ℥ j. ß.

ſem.

ſem.pap.albi ʒ j.ſem. 4.frig.maior. mund.añ ʒ ß. fiat hordeatum pro lib. j. zaccharo parùm dulcoretur, vt artis eſt. hoc multis diebus ſub noctem ſumebat: intereà leuiter eum purgauimus cum ſyr. roſ. pallid., & ſero lactis. Et rurſus apozema, vt ſuperiùs, adiectis ſcabioſa, pulmonaria & hyſſopo, vt ſputa meliùs exirent:& cùm dormire non poſſet, tempora inunximus vng. populeo, & oleo papa.& mandragoræ ſimul mixtis,& vtebatur ſuo diatragacantho. Et cùm ad menſem Iun. perueniſſemus,& in lumbis doleret,eos inungi iuſſimus vnguento roſato. Poſteà ſanguinem extuſſiebat; primò quidem rubrum, poſteà pituitæ immixtum, deinde etiam purulentum, vt de corroſione venæ ſuſpicio eſſet, ſputo aliquot diebus perdurante: quamuis his tabulis frequenter vtens tam pro tuſſi quàm pro ſputo cruento, etiam ſubinde conſerua roſ.accepta cum exiguo bolo immixto & ſyrupo myrteo, tandem ſputum ſanguinis deſiit. tabulæ tales erant: ℞ ſpecier. diatrag. frig. ℈ ij. ß. boli armeni veri priùs pulueri zati ℈ j. poſteà ℈ ß. diſſolutis in aqua vngulæ caballinæ q. ſ. zacchar. albiſſ. ℥ ij.admixtis,fiat confectio in tabul.Intereà ſi aluum non deponeret, glande tantùm irritauimus, abſque alia purgatione. Et vbi ſputa minùs prodibãt,hoc ſyrupo longo ſæpe vtebatur; alioqui tabulis ſuis vel conſerua iam dicta,ſi magis cruentum eſſet: ℞ glycyrr. raſæ ʒ iij. vngulæ caballinæ, pulmonariæ, folior. viol.,hordei mundati añ m. j. ſem.quatuor frigid. maior. añ ʒ j. ß. vuar. paſſul. ab arillis repurg. ℥ j. vuar. corinthiac. ℥ ß. dactyl. pinguium num. iij. iuiubar. ſebeſten recentium

añ num.

añ num. v. fiat omnium decoctio in aqua communi pro lib. j. col. dulcoretur zaccharo candi, & fiat ad modum ſyr. longi, rurſus ebulliendo. Continuabat & ſuum hordeatum ſub noctem. Quibus tandem cum multorum admiratione, cùm in fine pro tabido quaſi haberetur, fuit curatus. Eodem modo ferè Machtilda Alphonſa mulier Delphenſis, non tamen febricitans, tertio quoque anno incidebat, licet vetula, in ſanguinis ſputum ex corroſione venæ pectoris cum catarrho ſalſo: quæ & iiſdem ferè remediis fuit curata; magis tamen aſtringentibus, cùm ex eroſione hæmorrhagia profuſior contingeret: tunc enim iis vtendum medicamentis vehementiſſimis, quoad vehemens eius impetus frangatur: reliquo verò tempore iis vtebamur, quæ celerrimè eroſionem lenire poterant, & modicè ſiccarent, & vlcera ad cicatricem ducunt: quare & puluere lapidis hæmatitis (de quo priùs dictum eſt) vtebamur, radice ſymphyti condita, & bolo armeno & terra Lemnia vera, quam & egregiè iuuabant rotulæ ſequentes: ℞ boli armeni veri ℈ iij. ſpecier. diatrag. frigidi ℈ j. ß. cum aqua vngulæ caballinæ & portulacæ, adiectis ℥ ij. ſacchari, fiant rotulæ ponderantes ʒ ij. & quotidie tres pluréſve rotulas capiebat; & fuit curata. quamuis hæc ipſa cùm annos ſeptuaginta attingeret, rurſus ex catarrho ſalſo incidit in venæ pulmonis roſionem; ita vt ſanguinē rubrum ac purum & ſpumoſum exſpueret, poſteà verò vnà cum ſanguine etiam purulentam materiam, idque longo tempore, vt tandem etiam tabe conſumpta, ex eodem malo ſæpius recurrente, vitam
valdè

valdè vetula finierit. Eodem modo Daniel Georgius longo tempore aſthmaticus, diu in ſella ſedens, ſputum cruentum extuſſiebat valdè nigrum: multis tamen adhibitis remediis & hic quoque ſenex tandem obiit. Cyprianus verò medicus & collega meus, qui poſt obitum Cornelij Ericij in eius locum ſucceſſit, in ſputum ſanguinis ex eroſione venæ pulmonis incidit, & longo tempore laborabat, & aliquando floridum ſanguinem & copioſum ac ſpumoſum profundens; cùm vſus eſſet multis ac variis remediis, aliquando vena videbatur conſolidata, & cicatricem contraxiſſe: poſteà rurſus ex tuſſi vehementiore particulam ſeu cruſtam cicatricis cùm in peluim expectoraret, denuò ſputum ſanguinis violentiùs ſubſequebatur, & deuorato ſubinde diacodio, & aliis medicamentis aptis, paulò conſtitit ſanguinis ſputum: verùm cùm ſæpiùs malum rediret & exaſperaretur, materiam quoq. purulentam longo tempore expellens, hic tandem tabe etiam conſumptus, nullis remediis ad tabem valentibus illi conferentibus, extremum diem clauſit.

SCHOLIA.

QVI verò ex eroſione laborant, ſi quidem iam ſanguinem reijcere cœperint eroſa vena, prorſus inſanabiles eſſe videntur. Et quamquam prior noſter æger curatus fuit, hoc Dei quoque beneficio factum exiſtimamus, cùm ab omnibus ferè qui illum inuiſebant, pro deplorato haberetur: & quanquam mulier illa vetula bis per me curata fuerit, etiam ter tamen in extrema ſenectute, cùm malum ad pulmonem ſerperet, illa quoq. licet

licet in extrema ſenectute, obiit. & alij duo reliqui ex vena eroſa mortem quoque incurrerunt. Quòd autem tales ſint inſanabiles, ratio dictat; cùm ſanguis erodens & vitioſus ſit ex prauis ſaniebus admiſtus. Eiuſmodi autem corpora breui & facilè attemperari nequeunt, quoniam temperatio non fit, niſi vacuatione & renutritione 9. method. Hæc autem longius tempus exigunt. Quare cùm cauſa erodens citò tolli non poſsit, opus omne medici fruſtrabitur. plus enim proficiet ea exulcerando & erodendo, quàm tu attemperando. Præterea cùm catarrhus à bronchiis ad venas peruenire debeat, ſi quidem exulceret, & interim intermediam pulmonis carnem, qua venæ circumdantur, exulceraſſe veriſimile eſt: ſed nec ipſum venæ corpus ſubitò quaſi ictu quodam ferit, ſed ſenſim erodit; itaque vlcus eſſe purulentum neceſſe eſt, & inflammatum. Quare, vt impoßibile ferè erat talia ſanare, ita & vlcera ex eroſione non poterunt. Præterea reſarcire carnem oportet. eſt enim cauum vlcus: id autem breui fieri non poteſt. Si qui verò ſeniores ſunt, & ſicco corpore, hi in longius tempus perdurant, vt euenit huic vetulæ, & Danieli Georgio Melliſſæo. Et, vt apud Arabes legitur, vitam multo tempore protrahere poſſunt: & quidem multos vidimus, præter hanc vetulam, qui vſque in extremam ſenectutem vixerint. Ita ſoror M. Iacobi Muſei Dordraceni, cùm ſputum ſanguinis ex vena pulmonis pateretur, ac quaſi pro mortua haberetur, nec vllis remediis reſtringi poſſet, ita vt frequenter ſyncopem incurreret, vt ex profuſione ſanguinis pro deplorata quaſi haberetur, cùm fruſtrà medicorum quorundam opem experta eſſet, me tandem vocauit; ac Dordracum acceßi quarto Iulij die, anno 1576. quam repperi vires planè habere exhauſtas: ideò ad reſtrin-

gendum ſanguinem hæc præſcripſi: ℞ rad. ſymphyti conditi ℥ j. ſanguinis draconis, lapidis hæmatitis an̄ ℈ j. boli armenæ veri ℈ ij. ß. terræ Lemniæ veræ ℈ j. pul. ſpecier. Haly contra phthiſim ℈ ij. ß. diatragacanthi frig. in tabul. ℥ iij. conſer. roſ. ℥ ij. ß pulueriſanda puluériſentur, vt alcohol, ſeu in tenuiſsimum pollinem, & radices piſentur, ac omnia probè ſimul miſceantur cum ſyr. de portulaca & ſyr. myrtil. q. ſ. & in eclígma coëant, ſumat cum ſpā liquir. ad libitum: modò ſumat particulam vnam rad. ſymphyti. Atque hic puluis paretur: ℞ boli arm. veri ℈ ij. ß. lapidis hæmatitis ℈ j. terræ Lemniæ veræ ℈ ß. corall. rub. gran. vij. fiat pul. ſubtiliſsimus ad modum alcohol, & diuidatur in tres partes. & vna pars exhibita fuit cum vino rubro vel ceruiſia. quibus eo tempore vena fuit conſolidata, ita vt ad tempus quaſi videretur curata; ac deinde domum reuerſus ſum. verùm poſt menſem vnum atque alterum redibat ſputum ſanguinis: ſed iis remediis rurſus deſinebat ſputum, vt poſtea per ſemiannum deinde redierit; & tandem tabida & macilenta euaſit: conſuluimus tunc vt ſubinde ℨ j. pul. Haly contra tabem cum lacte ſumeret, modò cum ſyr. viol. vel iuiubino; & præcepimus vt amyg. dulces recentes conditas ſæpe comederet, & vt pro tuſsi ſubinde radices althææ zacchàro incruſtatas ſumeret: atque ita cum multis deinde & commodis remediis vteremur, ad vitam ſolùm conſeruandam, adhuc tabida per tres annos ſuperuixit, & macie ac marcore tunc conſumta obiit. Et ita plurimos vidimus ad extremam ferè ſenectutē perueniſſe, quamquam aliquos etiam iam conſiſtenti ætate periiſſe conſpexerimus. Quibuſcunq; tandem partibus ex vaſe exeſo reiectio ſanguinis fiat, per renutritionem eroſorum curabimus, Galeno auctore

Cruenti ſputi ex vaſorū̃ exeſione curatio.

7. de compoſ. medic. ſecundum locos. Renutriuntur autem corroſa (vt ipſe inquit) per cibos boni ſucci, & pharmaca carnem gignentia (ſarcotica à Græcis appellata) ea de re (vt teſtatur Alexander) non ampliùs medicamentis, aut cibis admodùm aſtringentibus, aut acidis; ſed potiùs iis, qui contemperare & alterare humoris, qui eroſionem excitârit, acrimoniam poſſunt, vti oportet; niſi profuſior hæmorrhagia fuerit; nam tunc iis quæ vehementiſſimè aſtringunt, vtendum medicamentis eſt, quoad vehemens eius impetus frangatur, vt auctor eſt Galenus 5. method. med. Quapropter ptiſana ægros alere conuenit, aut alica, ſeu reliquis cibis, quibus nihil adſit, aut ſalſum, aut acidum, imò nulla alia tenuis qualitas, ſed è contrario, quæ magis implentem obturantemq́ ipſam reddere queant; ex mente Alexandri: velut eſt amylum frumentaceum. Ex oleribus competunt intybum, cichorium, bugloſſum, lactuca: procedente verò tempore, vbi vires infirmas habeant, citra ſalem offerre expedit carnes gallinarum, pullorum, caponum, perdicum, phaſianorum, ſtarnarum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium: interdum hœdorum, ſeu caſtratorum, vt ita dixerim, aut ſuillorum pedes cum ptiſana decoctos aſſumant: vt ſummatim dicam, cibis vtantur boni ſucci, vt anteà etiam diximus, qui etiam humoris influentis acrimoniam obtundere, & craſſiorem reddere poſſint: potiſſimum vbi ex acri deſtillatione pulmonis ſeu thoracis eroſio fiat. ab acidis, ſalſis, potiſſimùm veteri caſeo abſtinentes, licet molli, atque recenti caſeo, præſertim caprillo aut bubulo (vt Alexander inquit) commodè vti poſſint, tanquam vtili exiſtente. Pro potu aqua vtantur decocta cum ſemine coriandrorum præparatorum, pauco cinnamomo, aut glycyrrhizæ radice:

 vino

vino quoque (vbi aſſueti fuerint) vti aquoſo, aut parùm rubeo ſubaſtringenti conuenit. Reliqua peragenda (quod ad deſtillationem acrem attinet corrodentem) vt dictum eſt ſcholio præcedente.

OBSERVATIO XX.

De ſanguinis ſputo vehementiore & violento, cùm copioſo pure.

APERVS de Dijck capitaneus, cùm militiam diu ſequutus eſſet, & intemperanter vixiſſet (vt milites ſolent) & præter id, quòd multum vini ſæpe ingurgitaſſet, ſæpe ſcamno, nequaquam lecto incumbens, longo tempore ſic pernoctaſſet, vt in lectò poſteà vix dormire poſſet, homo procerus & alioqui robuſtus, circa 42. annos natus, cùm ſeſe ocio dediſſet, militiæ pertæſus, nunc œconomi quaſi officio functus (Galli *concierge* vocant) incidit ex tuſſi vehementiore (cùm aliquandiu priùs circa thoracem dolorem perſenſiſſet) in enormem exſpuitionem cruentam, adeò copioſam, vt totam peluim ſanguine impleuerit, cum pure admodùm malè olente, vt vix aliquis in cubiculo apud ipſum permanere poſſet; vt abſceſſus in pectore eſſe conijcerem, ad eum in nocte accitus: ita vt quotidie ferè peluim plenam cum ſanguine & pure expectoraret. Cui ſtatim lotiuum medicamentum ex decocto hordei communis cum ſyr. ex infuſ. roſ. communi exhibui ad deterſionem puris: & iuſſi vt hanc ptiſanam pro potu biberet: ℞ hordei mundati p. j. glycyrrhizæ raſæ ʒ ij. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j. fiat decoctio in aqua communi

communi pro lib. j. & parùm zaccharo candi dulcoretur, ſemel ebulliendo, quo vtebatur pro ſiti: plurimùm enim ſitiebat, & non ſine febre erat. Et quia valdè tuſſi afficiebatur, ſæpe capiebat fruſtum vnum ex diatrag. frig. in rhombis ſeu rotulis concinnato, & ex eclegmate ſequenti, vt ſputum non ſolùm cruentum & purulentum, ſed & pituitoſum ſubinde meliùs expectoraret: ℞. ſyr. de liquir. ℥ j. ß. ſyr. capill. ven. ℥ j. loch ſani ʒ ij. ſyr. viol. ℥ ß. fiat eclegma; & ſumat cum bacillo liquir. ad libitum. Cùm autem aluum non probè deponeret, & hoc lenitiuum ebibit: ℞. electuarij lenitiui ʒ vj. diacatholici ʒ ij. diſſolue cum ℥ iij. aquæ vngulæ caballinæ, ſyrupi ex infuſ. roſ. capill. ven. añ ℥ ß. miſ., & accepit in diluculo. Poſteà magis febricitauit ſub noctem; eratque febris ſatis continua: & quia robuſtus erat, tam ob ſanguinis ſputum, quàm ob febrem, venam ſecuimus in brachio dextro ex baſilica vena, ſanguine vtcumque extracto: & videbatur paulo meliùs habere. Decocto ſequenti vtebatur: ℞. hordei mundati m. j. vngulæ caballinæ m. ij. glycyrrh. raſæ ʒ iij. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j. vuar. corinth. ℥ ß. ficuum num. v. fiat decoctio in aqua communi pro lib. j. col. adde ſyr. iuiubini, pap., viol. añ ℥ j. ad contemperandam acrimoniam, miſc. Et ſemper bibebat ex ſua priſana loco potus. Et pro tuſſi vtebatur diatrag. frigido in tabulis, & poſt aliquot dies etiam hoc eclegmate: ℞. ſyr. iuiubini ℥ ij. ſyr. de liquir. ʒ ij. ſyr. capill. ven. ℥ ß. zacch. penid. ʒ iij. diatrag. frig. ʒ ij. miſce, fiat linctus; ſumat cum baculo liquirit. ad libitum: & quia dolebat in pectore,

totum thoracem inunxit cum oleo amygd. dulc., & longo tempore ſub noctem (ne ex acrimonia materiæ & ex pure fieret vlcus cauum, & ad pulmonem procederet) vtebatur amygdulato in hunc modum parato: ℞ amygd. dulc. depilat. ℥ ij. ſem. quat. frig. maior. añ ℥ ß. cum aqua furf. fiat amygdulatum pro lib. j. dulcoretur parum cum zacch. perlato. Quibus remediis cùm videretur euaſiſſe, & melius habere, poſt menſem ſubitò rurſus incidit in ſanguinis ſputum copioſum floridum, ita vt ſuſpicio eſſet ex vena pulmonis corroſa eueniſſe, cum maximo impetu vt totam peluim impleret. Quare coacti fuimus aſtringentibus vti; & dedimus bolum armenum verum bis aut ter ad ʒ j. cum vino Gallico rubro aſtringente. & vtebatur continuò decocto aſtringente in hunc modum: ℞ rad. ſymphyti ℥ j. bellidis minoris, pulmonariæ, vngulæ caballinæ, portulacæ, plantag. añ m. j. ſem. acetoſæ, portulacæ añ ʒ j. fiat decoctio in aqua communi pro lib. j. colaturæ adde ſyrupi de portulaca, myrtill. añ ℥ j. ß. miſc. continuò etiam ſumebat ſyr. de portulaca: & portulaca continuò in cibo ſuo vtebatur; etiam conditis ex conſer. roſ. veteri, rad. ſymphyti conditi, adiuncto bolo cum ſyr. de portulaca: & tandem ſputum ſanguinis ceſſauit: hac etiam confectione in tabulis frequenter vtebatur: ℞ ſpecier. diatrag. frig. ℈ ij. boli armeni veri ℈ j. diſſolutis in aqua vngulæ caballinæ, adiecto zacchar. albiſſ. ℥ j. ß. fiat confectio in tabulis. Poſteà cùm minùs ſputum cruentum exiret, & tamen adhuc valdè tuſſiret, ſubinde denuò capiebat ſolùm ex diatrag. frig. in tabulis.

etiam ex hoc ſyr. longo bis terue reiterato: ℞ vngulæ caball. m. ij. caulium rub., pulmonariæ, veronicæ añ m. j. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j. vuar. corint. ℥ ß. fiat decoctio in aqua vngulæ caball. pro lib. j. dulcoretur zaccharo albiſſ., & iterum bulliat ad conſiſtentiam ſyrupi longi. Poſteà rurſus parum ſanguinis cruenti reddebat; & ne rediret, ſemper ſub noctem vtebatur hoc hordeato: ℞ hordei mundati p. j. amygd. dulc. depilat. ℥ j. ß. ſem. quat. frigid. maior. mundat. añ ʒ ß. fiat hordeatum pro ℥ x. dulcoretur parùm cum zaccharo perlato: ℞ conſeruæ borag., roſ. añ ʒ iij. manus Chriſti cum perlis ʒ ij. ß. ſyr. iniubini, myrtini añ ʒ ij. miſce, ſumat ad libitum etiam poſt aſſumptam confectionem in tabulis ex diatrag. frig. cum bolo (& quia adhuc ſanguinem expectorabat) cochlear vnum atque alterum ſubinde ſumebat ex decocto ſequenti: ℞ rad. conſolidæ maioris ℥ ij. pyrolæ, buglæ, vngulæ caball., polygoni añ m. j. liquiritiæ raſæ ℥ ß. fiat decoctio in ceruiſ. communi pro ℥ ix. Interea fuit idem decoctum reiteratum, & vtebatur omni die ter aut quater ℥ ß. conſer. roſ. veteris: & pectus inungebat ac locum dolentem oleo amygd. dulc. & myrteo: & ſæpiſſimè ſumebat particulam vnam rad. conſolidæ maioris conditæ. quibus intra duos menſes (morti deſtinatus & ab omnibus pro deplorato habitus) curatus fuit. Quamquam poſteà poſt aliquot dies cùm foras exiiſſet & bene ſe habuiſſet; Dordracum profectus eſt ad celebrandas filij nuptias, & cùm rediret, ac curru Yſelmondã perueniſſet, flumine traiecto, pedeſtri itinere Delphos venit, defati-

gatus, & iterum in ſanguinis ſputum cum magno impetu hæmorrhagiæ incidit: qui tamen cùm de eius vita alij ac ipſe deſperaret, iiſdem remediis ſupradictis conualuit. Et quia poſteà adhuc tuſſi afficiebatur, poſt eclegmata conuenientia, vt ſubinde lacte caprillo vteretur (ne in phthiſim incideret) conceſſi. Atque his probè curatus, etiam nunc ſanè viuit, dum hæc rurſus recolligeremus anno 1590.

SCHOLIA.

SEDANDAE tuſsi, cui ſputum ſanguinis eſt admixtum, medici egregiè commendant ſyr. myrtill. quo & nos in hoc ægro frequenter vſi ſumus. Valet etiam ſyrupus de portulaca in ſanguinis ſputo, ita & loch de portulaca, quo frequenter præceptor meus Elideus Bononiæ vtebatur cum philonio perſico: nam (vt memini) idem Bononiæ ad puerum quendam vndecim annorum vocatus erat, qui ſputo cruento laborabat: cui (me & aliis ſtudioſis præſentibus) ex vena hepatis cum ſanguiſugis extraxit vncias tres ſanguinis: & poſteà eidem præſcripſit, vt ſæpiùs hoc electuario vteretur: ℞ philonij perſici ℥ j. loch de portulaca ℥ ß. dedit etiam diatrag. frigidum cum bolo: quibus remediis idem ſanatus fuit. Mathæus Gradius dat ℈ iiij. philonij perſici vna vice. Hiſpanus medicus inſignis Bononiæ dabat coralli rub. pul^ii ʒ j. cum aqua arnogloſsi. Gisbertus Horſtius præceptor meus Romæ in noſocomio Mariæ Cõſolationis dabat ʒ j. vel ʒ j. ß. lapid. hæmatitidis ſubtiliſs. pul^ii cum ſucco granat. vel virgæ paſtoris. Benedictus Fauentinus præceptor meus dabat ſtercoris muris pul^ii ℈ ij. cum aqua plantag. Hæc mirabilem effectum habent conſolidandi

dandi venam ruptam, vel quando cum impetu ſanguis erumpit. vbi autem ſimul vlcus vel abſceſſus adſunt, vt in hoc noſtro ægro præcedente priùs erat, opus quoque abſterſione, & vt materia ex pectore educeretur: quod etiam exemplum ſequens docebit; cùm etiam ex ſputo cruento materia viſcida adeſſe poſſit, vel etiam pus, quæ & expurgari & detergeri debent, atque poſteà rurſus cum impetu fluens aſtringi debebat.

OBSERVATIO XXI.

De muliere ſanguinem putridum, nigrum, & viſcidũ ab eroſione venæ thoracis exſpuente.

MARGARETA Anna Suskenia dicta, mulier annos triginta quatuor vix excedens, quæ Alcmariæ in platea Houtilia vocata habitabat, anno 1546. in fine Veris in pectoris quandam anguſtiam ac dolorem collapſa eſt: & tandem longo tempore ſanguinem putidum nigrum aliquando & pituitæ admixtum expectorabat; quæ procul dubio ſymptomata originem habuere ex vena in pectore corroſa; priùs etiam catarrho vtcumque ſalſo & corrodente prægreſſo, vt ab ipſa poſtmodùm intellexi. verùm cùm ita miſerè vitam traxiſſet ſine medico, tandem cùm phthiſim metueret, me accerſiri iubet. Ad hanc cùm intraſſem, & eandem repperiſſem ex hoc diuturno malo progreſſo, valdè debilem eſſe, venam non ſecui, ſed leuiter omnium primò eam purgaui cum caſſia extracta in bolo. & loco venæ ſectionis altero die ad materiæ catarrhalis diuerſionem cucurbitulas ſcapulis cum ſcarificatione applicari

 iuſſi,

iuſſi, ſanguine mediocriter extracto. Præterea cùm copioſa materia in pectus illapſa eſſet, & valdè tuſſiret, ſputum ſanguinis inhibere noluimus, neque eius impetum impedire & ſubitò reſtringere: ſed potiùs nobis viſum fuit vtile iis vti, quæ ad expectorationem facerent: & cùm ſanguis qui exſpuebatur in pelui reſeruatus craſſus eſſet & niger, viſcidus quoque nonnihil cum pituita mixtus, non tantùm opus erat mundificatione, verùm etiam leui inciſione ob pituitam: inſuper & quadam leui lenitione, tum abſterſione, vt ſputum commodiùs exiret, & ſimul materia detergeretur, ne vlcus tantùm ex ea oriri poſſet. Quare & hunc ſyrupum poſt ventris deiectionem ex caſſia propinaui: ℞ ſyr. viol., iuiubin. añ ℥ j. ſyr. de liquiritia, de hyſſopo añ ℥ ß. aquæ fœniculi, hyſſopi, ſcabioſæ añ ℥ ij. miſc. pro ij. doſibus. & quia ſatis ex bolo aluum depoſuerat, & aluus poſteà non ita dura reſiſteret, purgationem aliam non exhibui: ſed vt meliùs ſputa exirent & detergerentur, rurſus & hunc ſyrupum ebibit: ℞ ſyr. de liquir. ℥ ij. mellis roſ. colati pro maiori abſterſione, ſyr. de hyſſopo (ob pituitam tenaciorem) añ ℥ ß. aquæ fœniculi, borag., hyſſopi añ ℥ ij. miſ. pro duabus vicibus. Vtebatur quoque inunctione vnguenti pectoralis, noſtræ deſcriptionis: erat autem in quotidiano vſu apud Adrianum Dodonæum pharmacopœum noſtrum, quod ita conficitur: ℞ olei amygd. dul. ℥ iiij. butyri ſine ſale ℥ iij. axungiæ gallinæ, olei chamomill., viol. añ ℥ ij. axungiæ anatis, medullæ crurium vituli vel bouis ℥ j. ceræ albæ ℥ j. ß. (hîc cera alba magis conueniebat ob

Compositio magistralis

bat ob aliqualem roborationem & aſtrictionem quàm citrina, vt paulo pòſt dicemus) muccilag. ſeminis pſyllii, lini, fœnugræci, althææ añ ℥ j. ß. gummi tragacanthi, arab. añ ʒ ij. ireos ſubtiliſſ. pul^ti, amydi bene triti añ ℥ ß. confice ſic: gummi tragac. & arab. ponantur in ſ. q. aquæ viol. poſteà colentur per cribrum, & addantur vnguento poſt concuſſionem & permixtionem muccilaginum, & vſui reſeruetur. Valerius Cordus ſimili quodam vtitur, cuius hæc eſt deſcriptio: ℞ muccilag. ſem. pſyllij, tragac., gummi arab., ſem. lini, fœnug. añ ℥ j. adipis gallinæ, medullæ vituli, butyri recentis loti cum aqua viol. añ ℥ j. ß. olei viol. olei amygd. dul. añ ℥ j. ceræ albæ q. ſ. fiat vnguentum. mitigat dolores pectoris & tuſſim, digerit, maturat, facilitat ſputum, & reſoluit pleuritidem. Loco autem vnguenti pectoralis, cùm Delphis in vſu non ſit, vtimur commodè vnguento reſumptiuo, quod apud eos ita conficitur: ℞ axungiæ porcinæ recentis ℥ ij. axungiæ gallinæ, anſeris, anatis añ ℥ j. œſypi humid. ʒ ij. olei viol., chamomill., anethini añ ℥ j. ceræ albæ ℥ iij. gummi trag., ſem. cydon., muccil. ſem. lini, althææ añ ʒ iij. ſem. fœnugræci ʒ ij. gummi arab. ʒ ij. fiat vng. ſecundum artem. At alij duo pharmacopœi ſeniores relinquebant gummi arab., & muccilag. cydon. quo & nos communiter vtebamur. In iſtis vnguentis relaxantibus Rondeletius ponit ceram citrinam vide plura apud eundem in ſua Officina. Sed in hac muliere potiùs alba addi debuit. Cæterùm inuncto pectore poſtquam & ſubinde bolo cum diatrag. frig. vſa fuiſſet, ſanguinem minùs excreabat:

ſed ob materiam muccoſam quaſi purulentam; ideò & hoc ecligma continuò lambendum dedimus : ℞ diatrag. frig. in tabul., zacchari candi añ ℥ ß. loch de pino ʒ vj. loch ſani ʒ ij. ſyr. de liquir. q. ſ. fiat ecligma; deinde continuò vtebatur tam pro abſterſione quàm conſolidatione conſerua roſ. duorum annorum; valet enim egregiè, vti & zaccharum roſ. quo ſolo mulierem tabidam Auicenna curauit. quibus quidem remediis & hæc mulier, cùm omnes eam tabe affectam & conſumtam iudicarent, etiam victus ratione probè obſeruata, quam deſcripſimus ſcholio præcedente, cum multorum admiratione curata fuit.

SCHOLIA.

QVOD ſi adhuc non eſt factum vlcus, tunc cùm catarrhus deſcendit, poteſt hîc prouidentia adhiberi, ſiſtendo catarrhum acrem, vt paulo antè diximus; vel eo modo vt cap. de catarrho ſcriptum eſt. quòd ſi illa in principio fuiſſent peracta in hac muliere, non ita diu laboraſſet, & malum eò progreſſum non fuiſſet; quamuis nunc cum maiori periculo euaſerit. Nam *& in catarrho & in eroſa vena corpus purgabimus educentibus excrementa acria, ſiue bilioſa ſint, ſiue exuſta: vel ſerum putrefactum; & temperabimus ſanguinem. & in hoc purgatio ex ſero lactis iuuat: & potus poſtmodum lactis, & balnea & cætera, de quibus dictum eſt, quæ temperant acritudinem. Aliquando tamē nec in pectore nec in pulmone eſt malum, ſed in aſpera arteria fit vlcus ex catarrho: quod ſanè inſanabile non eſt. Cur autem potiùs hac parte ſanetur, cauſa eſt, vt ſimiliter annotauit Iacchinus; primùm quòd medicamenta facilè applicantur,*

cantur, tum extrinſecus vlcus ſiccantia, tum intrinſecus, ſenſim delapſa: & ſunt ea, quæ adduximus ad cruenta ſananda, tum emplaſtica, tum linctus, vt conſolidæ maioris radix, & portulaca, & terra lemnia: ſi ſordidum, extergente & ſiccante eſt opus. Secundò, quoniam pars natura ſicca eſt, ideò leuiter putredinem ſuſcipit. Situs quoque facit lubricus, vt non facilè ibi figantur acres humores. Hinc Galenus recitat multos ſanatos lib. 5. meth. med. ſed præcipuè eos, qui ex febre peſtilenti in hoc inciderant mali; quòd erant ſicca vlcera, & ſcabiei ſimilia, vnde exigua ope ſanabantur. Hæc autem eſt vlceris curatio. Quòd verò talia eſſent vlcera, ex ſputo monſtrabatur; quo cruſtulæ educebantur. maximè verò ad horum ſanationem facit, quod ſanè euenit iis, qui ſunt corpore adhuc vegeti, ſiccare oportet, & curare cura catarrhi acris & erodentis, cum ſiccantibus & temperantibus ſanguinem. Sed hos ſecuritatis gratia, ad Tabias & lactis vſum demittebat Galenus, vt loco citato ad longum videre poteris. Videtur autem collem talem deſcribere, qualis ille eſt apud Iacchinum in ſua patria, S. Iuliani dictus, apricus, non procul à mari, & herbis ſiccißimis conſitus; vnde lac idoneum. Dicit autem Gal. Tabias in imo maximè ſinu eſſe, qui inter Surrentum & Neapolim conſpicitur: magis tamen in latere quod ad Surrentum pertinet. Reliqua vide apud Galenum loco citato. Sic enim Galenus omnes qui primo die ſe illi curandos permiſerunt, ſanauit: qui verò poſt duos aut tres, non omnes curauit: ſed aliquibus eorum inſanabile vlcus fuit. Quotquot autem phlegmone ſic occupauit, vt iam febricitarent, horum nullus eſt in totum perſanatus. Sed qui poſteà ſic per omnia præſidia ritè tranſierunt, vt ſiccaretur vlcus, ij tantum ſaltem lucri fecerunt, vt illud

nec

nec vltrà progrederetur, nec maius fieret; ſed ſiccatum ac callo duratum, longiore vita frui hominem ſineret. Sed illi qui vlcus in pulmone habebant, inſanabiles eidem videbantur.

OBSERVATIO XXII.

De ſanguinis ſputo per periodos recurrente.

VIR quidam annos quadraginta vel paulò minus habens, bona conſtitutione, minimè febricitans, conquerebatur ſe iam ter ſanguinis ſputo vere inſtante laboraſſe, abſque tamen pectoris dolore, cum tuſſi exigua. Quem rogaui numquid ſanguis è naribus fluere ſolebat, vel num aliquando hæmorrhoidum fluxione laboraſſet. quod cùm didiciſſem & ab eo intellexiſſem, cùm nunc ſputo laboraret, quando me accedebat, ilico ſanguinem extrahere iuſſi ex brachij vena interna; & bene habuit. Venit mihi tunc in mentem ſimilis caſus apud Amatum cent. 2. curat. 13. deſcriptus de Angelo de Prato ſingularis doctrinæ viro; qui hæmorrhoïdes ſolitus erat habere & copioſum ſanguinem emittere: qui ſanguis per remedia adhibita ex toto cohibitus fuit. Vnde veris ſtatuto tempore ſanguinis reiectatio illi ſuperueniebat, cui poſt venam internam brachi ſectam cùm bene haberet, deinde imperauit, vt ſingulis ſequentibus annis antequam morbus ipſum inuaderet, venis hæmorrhoidalibus dictis hirudines admoueret, ſanguinemque traherent quoad deciderent: qua ſanè diuerſiua euacuatione, homo abſque ſanguinis ex pectore

reiectione

reiectione, ſanus & incolumis perſeuerabat. Idem quoque conſului vt noſter æger faceret.

SCHOLIA.

Erat hæc anaſtomoſis, quam euenire diximus, vbi fuſus ſanguis, & ita ruens in venas, & replens tandem minores, ora aperit, vel natura proritata, ſicut profluuia menſium euenire ſolent: quibus in mulieribus ceſſantibus, vt ait Hippocrates, mala euenire ſolent: ita & hæmorroidibus conſtrictis his euenit, & ita hæc anaſtomoſis ſimili ratione contingit, quod nos pluries vidimus. Curatio eadem eſt qua vtimur in ſanguinis profluuiis aliis. primùm igitur reuulſione valida vti licet, non adeò leui vt in rupta. Sed ſi à multitudine fuſio facta ſit, vtemur ad remota valdè. Fit autem reuulſio non modò ne multus nimiùm vacuetur ſanguis; ſed & quia per regionem conuenientem non fertur: ideò tametſi vacuatione eſt opus, at ea tamen non facienda eſt via, ſed alia vtemur. Vtemur etiam aliis reuellentibus, quæ dicta ſunt. Dehinc & apertioni medebimur; hoc autem fiet aſtringentibus tum ebibitis, tum foris appoſitis; & ſunt ea omnia, de quibus ſuprà mentio facta eſt. hic & diapedeſis curatur: poterit & æger ſimili modo purgari, vt de eroſione dictum eſt; intereà ſanguis magis retinendus eſt glutinantibus & obſtruentibus, quàm obtundentibus acrimoniam. Solet enim hoc fieri vel ob venæ raritatem, vt diximus, vel ob ſanguinis tenuitatem; & ob id laudantur alimenta, quæ emplaſticam vim habent, & obſtruentem, vt polenta cum lacte, & omnia quæ ex lacte & farina parantur.

Anaſtomoſis & eius curatio.

Diapedeſis.

OBSER-

OBSERVATIO XXIII.

De ſanguinis ſputo ex ore & gingiuis profluente.

SANGVINEM ex ore & gingiuis ſimplici exſpuitione diximus poſſe expelli; quod & ſenſus diiudicat, cuius exemplum poſuimus obſer. 17. lib. 14. Ita etiam mulier maniaca quæ Delphis in aggere nouo habitabat, anno 1565. cùm epulidas nigras tumidaſque ac plumbeas haberet, ex ore, gingiuis & palato ſanguis continuò emanabat. Chirurgus carcinomate affici, & noli me tangere, affirmabat. At nos hæc infraſcripta cùm adhibuiſſemus remedia, mulier maniaca & melancholica curata fuit: ℞ flor. borag., ſummitatum lupul., cochlear., bekabungæ., naſturtij aquatici, fumariæ añ m. j. ſem. aniſi ʒ j. ß. rad. fœni. petroſ., cichorij añ ℥ j. glycyrrh. raſæ ℥ ß. folior. ſene ℥ j. epithymi ℥ ß. polypod. querc. ʒ vj. vuar. paſſul. enucleat. ℥ ß. coquantur in aqua communi pro lib. j. ſtent infuſa per noctem, & colat. adde ſyr. de epithymo ℥ ij. ſyr. de fumoterræ ℥ j. miſce pro iij. doſibus matutinis, quibus quotidie ad minus ſexies valdè melancholica & copioſa excrementa deiecit: ℞ plantaginis, equiſeti, biſtortæ, bekabungæ añ m. j. flor. roſ. rub. cochleariæ añ m. ß. coquantur in aqua ferrata pro lib. j. ß. aluminis ʒ iij. ß. ſemel ebulliant & iterum colentur, addendo mellis roſ. colati ℥ ij. ß. ſyr. ſceletyrbici noſtri ℥ j. miſce, quo gingiuæ fortiter abluantur, vt ſanguis corruptus egregiè defluat. Demum hoc linamento gingiuis ſanguifluis inunctis non ampliùs ſanguis effluxit: ℞ ſucci bekabungæ (alij cæpæam vocant) ℥ ij. ſucci

cochlea-

cochleariæ (alij telephium eſſe putant) ℥ j. ſucci fumariæ ℥ ß. balauſt. roſ. rub. exſiccatorum & puluerizatorum añ ʒ ß. pul. ſaluiæ ſiccæ ℈ j. aluminis vſti ℈ ij. mellis q. ſ. fiat linamentum.

SCHOLIA.

QVANQVAM *hæc ad Scurbuttum malum pertinet, de quo ſuo loco dicemus, ſi idem malum fiat abſque ſcurbutto, exiguum eſt: nam vbi ex gingiuis ſanguis exit vel ſpuitio cruenta ſequatur, portulacam manducaſſe (Celſo auctore) ſatis eſt. vel os ac gingiuas colluemus cum ſtipticis acerbis & gingiuas roborantibus, vt decocto plantag., roſ., gallar., portul., balauſt., ex gargariſmis vel ex iis linimenta parata adhibebimus. Si ex ore ſanguis fluat, proderit continuiſſe eo merum vinum; ſi id parùm proficit, acetum. quo & lingua ſecta ſi ſanguinem nimium profundat, iuuat, adiecta aqua. Celſus, ſi impetuoſè ab ore profluat, cucurbitulam occipitio admouet: ſi id mulieri euenit, inciſis inguinibus admouenda. Conueniunt & collutiones ex aſtringentibus cum vino rubro. alij ſanguinem etiam mittunt ex vena humerali; alioqui in talo in mulieribus ſi menſtrua non ferantur. Si verò ex locis circa fauces aut gurgulionem ſanguis feratur aut per palatum, gargariſſare iiſdem oportet, & aſtringentia fronti & capiti admouere, & ea quæ ex naribus ſanguinem fundentibus accommodantur, Paulo teſte. Et ſi ſanguis ex gutture fluat, ſæpe ad rem fecit ſola portulaca manducata. proſunt & gargariſmata conſtringentia, de quibus ſatis dictum eſt, cùm de malis gutturis loqueremur; cùm & de ſanguiſuga gutturi inhærente diximus. Si à capite ſanguis feratur, multuſq́; ſit, qui defertur, euacuatione*

Curatio cruenti ſputi ſi ex gingiuis proueniat.

Ab ore.

Si ex faucibus aut gurgulione.

A capite.

opus erit, ex Aëtij ſententia, vel per nares vel vena secta, deriuando ad propinqua, aut ad longinquas partes diuertendo. frontem quoque acacia & tempora illinemus; & cucurbitam occipitio, ex Cælij Aureliani ſententia, apponemus. Et licet nihil periculi adferat, ſi tamen vires deijcit, cephalica incidenda, & gargariſmis aſtringentibus vtendum, & cibis ſtipticis & vino rubro. Si autem defluat à capite ad pulmonem, curabimus, vt priùs dictum eſt de ſputitione cruenta ob deſtillationem.

OBSERVATIO XXIV.

De vomitu ſanguinis.

SANGVINEM è iocinore aut liene quandoque per ventriculum vomitione reijci, teſtatur Galenus lib 5.cap.5. A quocunque autem viſcere, ſiue à quacunque parte in ventriculum influat, ſemper cum moleſtia, violentia, magna virium proſtratione, ac λειποθυμίᾳ euacuatur. frequenter enim in ipſa vomitione, ægri deficiunt: veluti Guilhelmo Iohanni Prætori Alcmariano, auunculo vxoris meæ contigit, qui cùm vina calidiſſima in ſecundis nuptiis filij ſui largiùs bibiſſet anno 1547. ipſo D. Auguſtini feſto ſubitò ſublatus eſt, cùm ingenti impetu, ſanguinis neſcio quot heminas infrà & ſuprà deieciſſet. Nos autem cum Oudrgero medico ſeniore Amſtelrodamenſi ad eum ingreſſi, venam cauam ex multitudine vini acris ruptam eſſe exiſtimauimus, cùm tantum ſanguinis profudiſſet, vt & integram ſitulam repleuiſſet. Facilè quoq; deficiunt ægri, præſertim ſi ex iocinore efferatur: veluti etiam accidit cuidam M.Guil-

M.Guilhelmo Braſſerio Theologię licentiato Delphenſi, cui ſanguis ab hepate ad ventriculum deferebatur, & ex eo demum vomitu expellebatur. Huic enim dextrũ hypochondrium dolebat, & tumor aderat, ſanguinemq́. modò grumoſum. modò purum euomebat. Hic bis à me curatus fuit, cùm plus quàm tres heminas ſanguinis tam ſuprà quàm infrà deieciſſet. Hic autem vino admodùm calido & potenti delectabatur, cui valdè indulgebat, quamuis per me admonitus, vt ab eiuſmodi vinis abſtineret. Cæterùm his admonitionibus poſtpoſitis, apud amicos cùm largiùs iis vteretur, tandem in idem malum cùm tertia vice prolapſus eſſet, & per ſuperna ac inferna ſanguinem adeò copiosè profudiſſet (non aliter quàm bos iugulatus ſanguinem effundit) & cum magno impetu indeſinenter euomuiſſet, mox è vita ſublatus eſt. Iohannes Bokellus Delphenſis vino repletus cùm ex menſa ſaltaſſet, incidit in vomitum ſanguinis enormem, vt pluſquam ſex vel plures heminas ſanguinis euomeret, adeò vt pro mortuo haberetur: fuit hic tamen per me curatus. quamquam poſtea ex nimio illo ſanguinis vomitu, cumque ſanguinem copiosè ſimul per anum excreuiſſet cum magno impetu, hepar debilitatum fuit, neque bonam victus rationem obſeruans poſt vnum atque alterum menſem cœpit venter intumeſcere, neque tunc mea opera nec aptis remediis vtens, tandem ad hydropem deuenit; & medicum quendam Paracelſicum ad ſe vocauit, qui ei ſanitatem pollicebatur, variis & multis præſidiis vtens, iiſque vehementiſſimis,

indies in peius vergebat, & venter quotidie in maximam molem increuit, vt iam aſcite confirmata laboraret, viribus paulatim abſumtis. tandem poſt ſex menſes alium medicum adhibuit: cùm nec ille aliquid proficeret, me tunc in conſilium vocarunt, etiam alio chirurgo præſente, qui vnà cum medico altero paracenteſim proponebant, qua & ſalutem ægro promittebant. quam ego tamen admittere nolui, certis rationibus adductus, cùm vires iam proſtratæ eſſent, & cùm ſanguis priùs copiosè & ſine menſura effuſus eſſet, vnde poſteà aſcites & nunc vires deiectæ, vt æger ex lecto ſe mouere non poſſet, quin animo deficeret, validis medicamentis prægreſſis: & ideò nequaquam paracenteſim fieri debere, nec tantam tyrannidem ſufferre poſſe dixi; & ſi fieret in homine in partibus ſuperioribus iam macie conſumto, facie nigra, temporibus collapſis, quòd intra 24. horas mortem ſubiret. Itaque cùm paracenteſim nequaquam admittere vellem, me reliquerunt. Intereà tamen abſtinent ad tempus à paracenteſi: quam poſteà apud ægrum vrgentes, perfecerunt; ſed cum vtriuſque ignominia, adeò vt cum aqua profuſa altero die æger exſpirauerit, ita vt prædictionem meam veram fuiſſe, proh dolor! parentes ſeriùs experti fuerint. Qui verò à vomitione ſanguinis in aſcitem prolabuntur, ex eadem pereunt. Ab hac autem neminem, etiam ſi ſanguis ex liene fundatur, Dodonæus quoque ſeruatum nouit: cùm idem referat mulierem quandam poſt frequentes vomitiones in aſcitem incidiſſe, quæ licet ſanitati reſtituta videbatur, &

ab aquoſo

ab aquoſo humore liberata; paulò tamen pòſt, denuò ſanguinis vomitione ſuperueniente, extincta eſt. Ita & alius quidam vir ex frequenti vomitu ſanguinis aſciticus factus fuerat: per prominentem vmbilicum laneo filo ſiue licio tranſmiſſo, aquoſus humor ſenſim effluxerat, ſed nihilominus non multo pòſt mortuus eſt. Quibus verò ex liene ſanguis funditur, rarò in prima vomitione deficiunt; ſed vel recurrente ſubinde ſæpiùs vomitione, pereunt. veluti cuidam accidit, cùm tertia vice vomitione ſanguinis ex liene vtcumque copioſa laboraſſet, & hic quoque obiit. qui cùm vino Hiſpanico libenter vteretur, admonui illum, vt ab eo abſtineret, alioqui eum, cùm bis atq. ter à vomitione curatus eſſet, ea redeunte moriturum: quemadmodum eidem non obtemperanti noſtris monitis contigit. Verùm Andreas monachus in abbatia Egmondenſi, anno 1550. menſe Auguſto iuuenis annos viginti tres natus, in vomitum enormem ſanguinis cùm incidiſſet, pluſquam tres integras matulas ſanguine puriſſimo repletas vomuit. quod equidem multi mecum & famulus pharmacopœi Alcmarianus viderunt. Cùm aluum non redderet, ad diuerſionem glande indita aluum depoſuit: & quum debilis eſſet, ſanguinis vomitione violenta exiſtente, ita vt nulla ſanguinis detrahendi (quod nonnulli præcipiunt) occaſio relicta eſſet, diuerſiones, veluti brachiorum ac crurum frictiones, adhibuimus; & vnicè laborauimus vt vires conſeruarentur & lapſæ repararentur: nam tales (vt iam diximus) creberrimè in ipſa vomitione, & citiſſimè deficiunt.

& hunc ſyrupum ebibit: ℞ ſyr. ex roſ. ſiccis, de end. añ ℥ j. ſyr. de cichor. cum rhabar. (ne in grumum ſanguinis conuerteretur) ſyr. de portulacæ añ ℥ ß. aquar. end., portul., plantag. añ ℥ ij. miſc., pro ij. doſibus. Cùm autem plurimùm ſitiret, capiebat ex ſyr. de ribes & rob de ribes, & ſyr. viol. Poſteà verò, cùm & ſanguinem concretum euomeret, & plurimùm augeretur, noluimus ſubitò ſanguinem aſtringere: ideò aquam decoct. hordei communis dedimus cum ſyr. ex infuſ. roſ. communi pro abſterſorio medicamento. Sed paucis horis interiectis, cùm iterum copiosè ſanguinem euomeret, hanc potionem ebibit: ℞ ſyr. ex roſ. ſiccis, ſyr. cydon. añ ℥ j. mellis roſ. colati ℥ ß. aquar. plantag., ſcabioſæ, vngulæ caball. añ ℥ ij. miſc. pro ij. doſibus. & pro paulatina reſtrictione ex hoc condito vtebatur: ℞ conſer. roſ. antiquæ ℥ j. conſer. bugloſ., capill. ven. añ ℥ ß. pul. ſpecier. trionſ. ʒ ß. trochiſc. de carabe ʒ j. cum ſyr. myrteo, roſ. ex roſ. ſiccis q. ſ. pro condito. Quibus cùm ſanguis nondũ reſtringeretur, & rurſus integram matulam euomeret, & animo ferè deficeret, quaſi iam moriturus, vltima inũctione munitus vt hinc emigraturus, attamen hanc potionem infraſcriptam dedi: ℞ mummiæ ʒ j. ſucci equiſeti ℥ j. aquæ plantag. equiſeti añ ℥ j. ß. totum frigidè cùm ebibiſſet, ſanguis reſtrictus eſt, neque ampliùs vomuit: ventriculo quoque exteriùs inuncto cum oleo myrteo & cydon., aluo deinde ad quatuor dies aſtricta remanente. Et cùm debilis eſſet, neq. ex lecto moueri poſſet, medicamentum aluum mouens aut leniens per os dare minimè auſus

fui,

fui, ne vomitus ſanguinolentus denuò rediret. quare iniecto clyſtere, ter quaterque aluum depoſuit, in hunc modum parato: ℞ iuris galli decrepiti lib. j. caſſiæ mundatæ ℥ j. olei amygd. dulc., viol. añ ℥ j. ß. ſalis ʒ j. miſce pro clyſteri, quo ter quaterve excrementa priùs dura, mox mollia depoſuit, cum maxima alleuiatione, virtute roborata, vomitu non ampliùs ſubſequente. Cæterùm cùm parùm tuſſiret, & minùs dormiret, ne iterum in vomitum incideret, ecligma ſequens ad libitum ſumſit: ℞ ſyr. myrtini ℥ j. ß. (ſedat tuſſim & vomitum compeſcit) ſyr. pap. ſyr. iuiubini añ ℥ ß. muccag. cydon. extractæ cum aqua vngulæ caball. ʒ ij. ſyr. viol. de liquir. añ ʒ iij. diatrag. frigid. in tabul. zacch. penid. añ ʒ ij. ß. probè mixtis; fiat loch. Interea in ore ſubinde tenebat modò zacch. candum, modò diatrag. frig. in tabulis; eaque paulatim degluiebat. Pro ſomno inducendo tempora illinebat ὀ℞o pap., mandrag. granis tribus opij adiectis: & eclegma ſequens ſub noctem ſumſit: ℞ ſucci flor. nenuph. albi depurati, ſyr. pap. añ ℥ j. ß. miſce. Quibus renediis tuſſis ceſſauit: neque vomitus rediit, fuitque miraculi inſtar curatus. Quamuis poſt duos annos pancraticè viuens, vt mihi poſtea relatum eſt, ex catarrho acri ad tabem tandem deuenit; & cùm fruſtrà à Gallo medico (nam ad eum illo tempore non accitus fui) ſanaretur, phthiſi obiit. At vxor Iacobi Schot mercatoris Delphenſis, cùm febre ſatis continua laboraret, & dolorem in hypochondrio dextro ſentiret, ſanguinem tandem euomuit, modò concretum, modò magis purum: & per infe-

riora ſanguinem quoque deijciebat, mulier valdè obeſa. ad hanc vnà cum Buſennio doctiſſimo collega meo menſe Decemb, anno 1584. accitus, cùm ſatis robuſta eſſet, ilico venam in brachio dextro ad diuerſionem, & etiam ad febrem ſecari vnà iuſſimus, mediocriter ſanguine extracto; & ſatis contulit. Hypochondrio dextro ceratum admouimus ex vnguento ſantalino, cui pauxillum olei chamomill., roſ. & anethini, ob dolorem, admixtum eſſet; pauca cera alba, & exigua reſina adiecta, vt meliùs adhæreret. Et cùm poſteà ex ſanguinis reiectione valdè debilis eſſet, ſumebat ex his tabulis bis in die ʒ j. ß. vel ter: ℞ ſpecier. diarod. abb. ℈ j. ß. ſpec. trionſ. ℈ j. ſpec. diamarg. frig. ℈ ß. diſſol. in aquam borag. & portul., adiecta zacch. albiſſ. ℥ j. ß. fiat confectio in tabulis. Poſteà & hypochondrio dextro ſolum ceratum ſanatinum apponebatur: & ex hoc condito (redeunte ſubinde vomitu, & cùm per inferiora ſanguinem excerneret) vtebatur: ℞ conſer. roſ. antiquæ ℥ j. diacydon. ſine ſpeciebus ʒ ij: ſpecier. trionſant. ℈ ij. ſpodij ℈ j. marg. ſubtiliſſimè tritarum ʒ ß. ſyr. cydon. q. ſ. fiat conditum. vtebatur pullo cocto portulaca adiecta, & nodulo ex rhu obſoniorum iniecto. ius potiſſimùm ſumebat vel eiuſdem colatitium. Cùm circa ſtomachum etiam doleret, hanc mixturam capiebat, quæ & hepati conueniebat: ℞ conſeruæ abſinthij Romani ℥ j. conſer. folior. acetoſæ ℥ ß. ſpecier. diarod. abb. ſpecier. trionſ. añ ℈ j. fiat mixtura. Similiter & hanc poſteà capiebat: ℞ conſer. fol. acetoſæ, conſ. abſinthij Rom. añ ℥ ß. conſer. bor., roſ. añ ʒ ii. ſpecier.

diarod.

diarod. abb., arom. roſ. ſine muſco ſpecier. trionſ. añ ℈ ß. fiat mixtura. Et febris eam relinquebat & vomitus deſiit. tamen ſubinde tum ſumebat ex ſyrupo menthaceo. & quia hæc valdè obeſa eſſet, ne in hydropem incideret, ad hepatis roborationem & eiuſdem deobſtructionem fotu quoque vſi ſumus, in hunc modum parato: ℞ menthæ, flor. roſ. rub. añ m j. abſinthij Romani p. j. ſeminis myrtill. ʒ ij. coquantur in aqua communi & vino rub. pro lib. j. poſt colaturam addendo aceti roſ. ℥ ii. miſce. ſumebat & ad roborationem ventriculi ſyr. menthaceum & byzantinum, duo cochlearia bis in die. Et cùm poſteà adhuc dolore ventriculi afficeretur, & toto ventre cùm lubricam aluum haberet, ad roborationem ventriculi: ℞ vnguenti ſtomac. ℥ ß. olei cydon. roſ. añ ʒ ij. poſtea & huic linimento guttas tres olei garyoph., & olei cortic. limonis, ad meliorem odorem adiecimus. Cùm circiter menſem decubuiſſet, cum multorum admiratione ſanitati fuit reſtituta. Ob debilem ſtomachum ceratum vltimò ex ſola maſtice vtriuſq. noſtrûm conſilio ventriculo impoſitum fuit.

SCHOLIA.

BRASSERIO, *ac Iohanni Bokello, ac mulieri, vomitus ſanguinis & per inferiora eiuſdem deiectio, procul dubio ab ipſo hepate originem habuêre: nam in dextera parte (vbi hepar ſitum eſt) aderat dolor ac tumor, cùm & ſanguis ipſe grumoſus ſubinde exiſteret, atque in ventrem ſeu ventriculum deferretur, cùm etiam copioſè & cum impetu expelleretur: ſanguis enim ſi è ſtomacho educatur, præterquàm quòd vomitione* Vomitus ſanguinis ab hepate.

 excerni-

excernitur, non magna eſt ſanguinis eruptio: graciles etenim ſunt ſtomachi venæ, vt inquit Aëtius: & cum nauſea quoque ſanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur, maximè ſi aſtringentia aut acria deglutiantur, vt antè dictum eſt: & ſanguis quoque aliquando cum cibo, modò etiam cum pituita aut bile permiſtus effertur. Ex ſtomacho. *Hoc modo Theodorus Foreſtus frater meus (cuius mentionem quoque fecimus in lib. Obſeruat. de febribus) ſanguinem cum cibo & pituita, ſed in exigua quantitate, euomebat. hic & melancholia hypochondriaca multis annis laborans, à me curatus fuit.* Ex liene. *At Theodorus medicus ſanguinem ex liene, in ventriculum delatum euomebat, grumoſum & magis nigrum, qualis à ſplene in ventrem fertur. Scribit Dodonæus ſe multos cognouiſſe ſanguinem vomitione ex liene reijcientes: qui pallentes fuêre, & in quibus ſæpenumerò in ſiniſtro hypochondrio tumidus ſplen manifeſtè (vt in noſtro ægro medico) ſentiebatur; ſed ante vomitionem: nam ex vomitione, exonerato iam ſplene, ſubſederat tumor, nec deprehendi poterat. Plerique horum tertia aut quarta vomitione, vel etiam frequentiore (multis inter ſingulas menſibus vt plurimùm intermediis) perierunt. ſic & noſter æger poſt tertiam vomitionem: alij poſt crebras vomitiones in aſcitem lapſi, tandem & mortui ſunt. Refert autem idem Dodonæus vnum aut alterum ſuo conſilio poſt vnicam vomitionem ſeruatum: & quidem frequenti abſinthij quoquo modo vſu; vt in ſuis Stirpium hiſtoriis cap. de abſinthio ſcripſit. Verùm Bokellus noſter ex copioſo vomitu ſanguinis aſciticus factus: neque paracenteſis vllo modo profuit, cùm ſtatim poſt eandem peractam obierit. ita neque in viro illo de quo meminit Dodonæus, qui à fre-*

quenti

quenti vomitu ſanguinis aſcitem incurrerat, per prominentem vmbilicum laneo filo tranſmiſſo, licet aquoſus humor ſenſim effluxiſſet, quicquam profuit, cùm & poſteà mortuus fuerit. Illius enim lien ſanguini concreto ſimilis, ſubſtantiæ ſoliditatem haud retinens, facilè in partes ſoluebatur: quandoque ſiquidem, cùm venter ampliùs diſtendi nequit, vmbilicus foras irrumpit, & in tumorem attollitur, aquoſo diſtentus ac repletus humore: quod Græci ὑδρόμφαλον appellant. Et tunc quidem per hunc laneo filo tranſmiſſo, vel etiam eodem, ſcalpello aperto, humor effluit; nullo ſubſequente fructu alio, quàm quòd æger à diſtentione ventris pauco tempore liberetur. Priùs enim quàm vmbilicus erumpat, iam interna viſcera corrupta ac putrida ſunt: proinde ſanitas nec expectari nec ſperari poteſt. Multo minùs in noſtro Bokello paracenteſis auxilio eſſe potuit, non ſolùm hepate corrupto, ſed viribus ad extremum collapſis: quare etiam ſtatim ab effuſione aquæ, intra viginti quatuor horas, vti prædixeramus, obiit. Nam, vt Hippocrates prorrhet. lib. 2. Eum, qui ab hydrope, ſiue aqua inter cutem correptus eſt, & ſuperſtes eſſe volet, bonis viſceribus præditum eſſe oportet. Præterea, vt omnes medici ſentiunt, in talibus (multo minùs in iis qui vires proſtratas habent) vtilis eſſe poteſt paracenteſis; imò adeò periculoſa eſt, vt mox mortem inferat, vt huic noſtro ægro contigit, vti priùs prædixeramus: ex quo prognoſtico nos honorem habuimus, alij verò infamiam. Qui autem ſanguinem ex iocinore reijciunt, raro euadunt, & ij multo minùs qui vino largiore, eoq́ potenti vtuntur, vt iam exemplis conſtat. A ſplene quoque raro liberantur. Ita & Hadrianus Schoonhouius Delphenſis hypodidaſcalus, cùm ſanguinem grumoſum & nigrum

ὑδρόμφαλος.

nigrum per interualla euomuiſſet, poſteà in tabem incidit, à qua euadere non potuit: quem & collega meus Cornelius Heydius curabat. Quicumqae ſanguinem copioſè vomunt, etiam tuſsiendo, ex largiore vini potu, raròcurantur. Sic miles quidam, iuuenis annos natus 29. cùm integras noctes dieſq; more militum vino calidiore ſeſe impleuiſſet, & frequenti coitu ſupra modum ſe fatigaſſet, vena in pectore ei rupta eſt; adeò vt tuſsi integram concham ſeu peluim tonſoriam ſanguine quem vomebat repleuerit, & ſimul in febrem continuam inciderit ac delirium, ita vt nulla remedia, quantumuis apta, adhibita iuuare potuerint: vnde non diu pòſt mors ſubſequuta eſt, delirio eidem ad finem adhærente.

Curatio. *Cæterùm, quod ad curationem attinet, venæ ſectionem ad diuerſionẽ in exigua quantitate vel etiam repetitam valere diximus: his quidem vena incidenda eſt (modò vires ferant, vt in muliere fecimus) in cubito ſtatim baſilica dicta, ſi ex hepate in ventrem deferatur. Si à ſplene, incidenda erit vena quæ inter paruum & annularem digitum in ſiniſtra manu eſt: ſic namq; probè & propriè auxiliaberis. Hepati verò quidam etiam ventoſam ſiccam imponunt ad ſanguinis retractionem: ſed in corpore plethorico non facilè adhibenda: & præſtat vincula partibus extremis inijcere: primò ad inferiora, poſteà ad ſuperiora. deinde ad ſciptica & adſtringentia veniendum, de quibus ſatis dictum eſt: & prout vas magnum ruptum eſt, eo magis adſtrictoriis vtendum. etiam topica adſtringentia membris ipſis adhibenda; tamen cum cautione, non ante diuerſionem. Si ex ſtomacho ſanguis feratur, venæ ſectio quoque ad diuerſionem iuuare poteſt, tum alia iam ſæpiùs dicta. interea conſiderandum numquid ſanguis in grumum*

concreſcat:

concreſcat & peßima accidentia inferat. Etenim non ſolùm in ventriculo, ſed etiam in pectoris cauo vel pulmone ſi conglobetur, ſtatim periculoſa ſymptomata appârent: extrema frigore corripiuntur, venarum pulſus intercipiuntur, anhelitus creber fit, anima exitialiter deficit. mir. mq; quòd humorum naturæ familiarißimus tam ſubitò effuſus ſpeciem veneni gerat: tunc ilicò diſſoluendus erit ſanguis in grumum congelatus, iiſdem remediis, quæ ſcholio obſer. 15. huius libri recenſuimus.

Sanguinis conglobati ſymptomata.

OBSERVATIO XXV.

De menſtrua purgatione vomitu proiecta.

MONACHA iuuencula vigeſimum quintum annum agens apud D. Vrſulam Delphis, certis menſium temporibus, vomitu menſtruum ſanguinem per ſuperiora reijciebat. Ad eam cùm accitus eſſem, viribus deiectis erat, circa lumbos valdè dolebat; ac pecten intumuit, adeò vt vrina in totum fuerit ſuppreſſa. aderat & dolor intenſiſſimus in rene ſiniſtro, ita vt aſtantes de futuro abſceſſu metuerent. Cùm autem per plures dies aluum non deieciſſet, & ſanguinem euomuiſſet, ad diuerſionem & etiam deriuationem ex rene, clyſterem inijcere iubeo: ℞ iuris pulli decocti, cui pruna, vuæ paſſæ & ſeminis aniſi exiguum incocta erant, lib. j. caſſiæ mundatæ pro clyſteribus ℥ j. olei oliuarum, amygd. dulc., chamomill. añ ℥ j. ſalis communis ʒ j. ſalis gemmæ ʒ ß. vitellum vnius oui. miſce pro clyſteri. quo aluus non ſolùm ſoluta eſt; ſed facta diuerſione vomitus pro eo tempore ceſſauit, & menſes ex vtero more ſolito fluxêre:

fluxêre: atque hoc vnico remedio præter ſpem conualuit. Intereà, cùm anteà ſingulis menſibus vomitio hæc ſanguinolenta redire ſoleret, ne fieret recidiua, conſului vt nouilunio inſtante antequam vomitio contingeret, venam in talo ſeu ſaphenam dictam incidere iuberet, ſanguine vtcumque extracto. Verùm neſcio qua ignauia illud ipſum ſit prætermiſſum: ita vt poſt menſem idem vitium recurreret, adeò vt non ſolùm ſanguinem menſtruum euomeret, verùm etiam cibum nullum continere poſſet: &, quod peius fuit, vrina in totum fuit rurſus ſuppreſſa, ac aluus adeò reſtricta, vt per octo dies nihil excreuerit. Eo autem tempore eram vocatus ad ægrum Leydis decumbentem, atque hæc ipſa aliarum monacharum perſuaſione (vt opinor) medicum Empiricum & tonſorem ad ſe vocauit: is diaphœnicon per os exhibet: ſed cùm aluus eo medicamento non ſolueretur, ſororculæ pharmacopœum accedunt, qui & clyſterem priùs à me deſcriptum injicit, ſed eundem per ſuperiora & os reiecit. Tranſactis deinde duobus diebus me reuerſum accerſiri iubent: cumque ad illam ingreſſus eſſem, & intellexiſſem vndecimum diem prægreſſum quo aluum non depoſuerat, ſtatim balano indito eam fruſtrà irritabam: quare de ſecundo enemate injiciendo admonui. hîc mater monacharum ab empirico edocta clyſterem admittere noluit, nam ſi eo vteretur, eam morituram prædixerat. cui reſpondi, Niſi illud fiat, verè morietur; cùm iam 12. dies eſſet quòd aluum non depoſuiſſet, neque vlla medicamenta per os, neque cibum retinere poſſet.

quare

quare fingebam me diſceſſurum, cùm apta remedia adhibere non poſſem. quibus dictis, mater cœnobij admiſit, & enema ſequens iniectum eſt: ℞ decoct. ſupraſcriptæ (in qua bullierint parietariæ, folior. maluæ, florum chamomill. meliloti añ m. j.) lib. j. caſſiæ mundatæ pro clyſteribus ℥ j. ß. zacch. rub. ℥ ß. olei chamomill., amygd. dul. añ ℥ j. olei anethini, oliuarum añ ℥ ß. ſalis gemmæ ʒ j. ſalis communis ʒ ß. vitellum vnius oui, miſce pro enemate. quo probè aluum depoſuit, primò ſtercore duro reiecto, mox excrementis mollioribus ſubſequentibus: & rurſus ceſſauit vomitus, ac aperti ſunt menſes, & egregiè cum noſtro honore conualuit: & ex noſtro conſilio, periodo menſium inſtante, vena tali cùm ſecta fuiſſet, poſteà nunquam hoc fœdo malo laborauit. Et nunc cùm libertas religionis acceſſiſſet, viro nupta multas proles peperit, & adhuc ſuperſtes eſt, & bene valet dum hæc recolligerem, anno 1591.

SCHOLIA.

CVM hanc monacham curarem, in mentem mihi venit hiſtoria illa Beniuenij de muliere menſes vomitione reijciente. quam lib. De abditis morborum cauſis cap. 41. in hunc modum recenſet: Vrgebatur mulier acerbiſſimo capitis dolore; propterea quòd menſes non prouenirent: verùm his demum vomitione propulſis ilico ſublatus eſt dolor. Sed cùm id iterum iterumq; ac ſæpiùs factitaſſet, abhorrens tandem mulier ab huiuſcemodi vitio, auxilium noſtrum expoſcit: qui ſola ſanguinis miſſione ex venula, quæ ſub talo eſt, & menſtrua ipſa ex naturali loco ritè profluere coëgimus, & quod

Hiſtoria Beniuenij de muliere vomitione menſes proijciente.

ſe.uens

ſequens eſt, mulierem ipſam priſtinæ ſanitati reſtituimus. Memorat & Dodonæus de quadam virgine in hunc modum: Ab vtero autem ſuppreßis menſibus rarò item ſanguinis vomitio ſuperuenit. Virgini verò cuidam mihi obſeruatum, quæ in ipſa vomitione grauiter laborauit: poſteà verò idoneis adhibitis remediis, & ſanguine ex interiore vena prope talum detracto, cùm menſtrua purgatio ſucceßiſſet, bene ſe habuit. quod & aphor. 34. ſect. 5. Hippoc. docet. Mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus ſolutio. Idem affirmat Iohan. Langius epiſtola 40. lib. 1. Intereà mulieres & virgines, quibus ſuppreßi menſes, minùs à ſanguinis vomitione periclitantur quàm viri, quibus à iecore aut liene effertur: neque enim viſcera harum corrupta ſunt, vt exemplis ſuperioribus demonſtrauimus; & ſuperueniens menſtrua purgatio, ab omni periculo eas vindicat. Attamen vbicumque viderimus mulierem ſputo ſanguinis laborare, non tamen ſtatim inferemus (vt nuper quidam Empiricus faciebat) ab vtero efferri. quemadmodum contigit Alcmariæ mulieri cuidam quæ puerpera exiſtens, poſt tres ſeptimanas à partu dolore ingenti in pectore afficiebatur circa latus ſiniſtrum, & ſputum cruentum per tres quatuórve ſeptimanas valida tußi eijciebat. Medicus qui eam priùs tractabat, ex vtero venire dicebat; quamuis ille, cùm ea à partu bene purgata eſſet, originem morbi non intellexerit. vnde cùm ſemper in peius vergeret, & eo tempore agerem in Schaga oppido apud Dominum de Schagen ex hydrope decumbentem, me reuerſum vocarunt. aderat huic & febris lenta: & cùm mulier anteà valde craſſa & obeſa nunc ob dolorem gracilis euaſiſſet, & in partu bene purgata, cùm ſanguis nigrior eſſet, conieci ex pectoris vena

Errores quorundam medicorum taxantur, qui omnẽ cruentam ſputitionem in mulieribus ab vtero euenire exiſtimát.

rup ta

rupta eueniſſe; cùm & ſecretò mihi relatum erat, eandem cecidiſſe, & percuſsionem à viro paſſam, quod ob honorem ſubticuerat. Cùm autem dolor lateris ingens eſſet, & valdè debilis eſſet puerpera, & ſanguinis detractionem abhorreret, & iam tempus mali etiam progreſſum eſſet, à venæ ſectione abſtinuimus; ſed fotu ſequenti vſi fuimus: ℞ florum meliloti, flor. chamomill. añ p. j. ſem. maluæ, lini añ. ℥ j. ß. ſem. anethi, fœnugræci añ ℥ ß. coquantur in aqua communi, & fiat fotus, & deinde inungebatur locus dolens infraſcripto linimento: ℞ vnguenti noſtri pectoral. ℥ j. olei amygd. dulc., chamomill. añ ℥ ß. miſc. quo dolor ſedatus eſt; & deinde optimè dormiuit, quod ante plures dies nocteſq; minimè poterat, & cruentum ſputum minui cœpit, & meliùs expectorabat, & reſpiratio facta eſt liberior. dedimus etiam ſtatim ℥ j. caſsiæ in bolo. etiam exhibuimus mummiæ, ſpermatis ceti añ ℈ j. rubiæ tinct. ℈ ß. cum ceruiſia; & poſt duos dies ceſſauit ſputum cruentum. quamuis cùm poſt vnum atq; alterum diem rurſus rediret, cum ſputo pituitoſo admixto, decoxit flores chamomill. & nepitam in ceruiſia communi, in qua nodulus rubiæ tinctorũ & mummiæ añ ℈ j. ß. pendebat, quam bibebat bis in die: quibus egregiè curata fuit: paucis poſteà ſumtis expectorantibus, ob pituitã paulò viſcidam, quam in fine expectorabat. Et ita cùm tribus ferè ſeptimanis ab alio medico perperam curaretur, intra paucißimos dies à me ſanata eſt. Tota itaque curatione cruentæ ſputitionis abſoluta, nunc ad huic finitimos affectus accedamus, qui etiam per modum reſudationis ſanguinis ſputi & cruentam ſputitionem terminantur: vt eſt pleuritis & peripneumonia. de quibus deinceps agemus.

OBSERVATIO XXVI.

De pleuritide.

CORNELIVS nauium confector, vir fortis & robuſtus, annos natus ferè triginta ſex, mali regiminis, qui & ſubinde potabat; menſe Aprili, cùm paulo intenſiùs naues reparaſſet anno 1546. in pleuritidem lapſus eſt: ad quem quarto die priùs accitus fui; coſtas ſuperiores multùm dolebat, dolore quidem pungente & acuto, cum quo multum tuſſiebat, & ſputum ſanguineum emittebat; continuò verò febricitabat, & vt paucis referam, omnia patiebatur, quæ in graui comperiuntur pleuritide. Quæ cùm animaduertiſſem, cùm eodem die aluum ex ſe depoſuiſſet, ilicò venam baſilicam eiuſdem lateris vbi dolor erat, ſecare feci, ſanguiniſque vncias octo extrahere, in homine ſanguineo, qui procul dubio putridus, & omni corruptione affectus erat, ac ex phlegmone defluxerat. à qua ſanguinis miſſione dolor non nihil euanuit, qui tamen ſub noctem ex parte redibat: ſed fotu ſequenti plurimū mitigatus eſt, loco affecto ſimul inuncto: ℞ flor. chamomillæ, meliloti, maluæ añ m. j. ſem. fœnugræci ℥ ß. fiat decoct. in aqua communi pro lib. j. pro fotu, cum ſpongiis expreſſis, vt artis eſt: ℞ olei amygd. dul., chamomill., ping. gallinæ, butyri recentis añ ℥ ß. ceræ citrinæ modicum, fiat vng. Vnde & dolor ita ſedatus eſt vt ſi tuſſiret, minimè vt antea dolorem perſentiret. Interea vtebamur lambitiuo in hunc modum parato: ℞ ſyr. iuiubini, viol. añ ℥ j. ſyr. de liquir. ℥ ß. diatrag. frig. in tabul. ʒ iij. miſc.

fiat eclegma. Die ſequenti eum purgauimus cum ℥j. diacatholici, ſeri lactis ℥iij. quo quinquies aluum depoſuit: & cœpit meliùs habere, & faciliùs exſpuere;lambitiuo ex ſyr. iuiub. & glycyrrh. adiecto zacch. penid. vtens: & ita paucis diebus hic ſanus euaſit. Pro potu ptiſanam confectam ex hord. mund., paſſulis & glycyrrhiza capiebat.

SCHOLIA.

NVLLVS *eſt morbus adeò decantatus, vt pleuritis. Etenim Hippocrates lib. De acutorum victu, ferè huic vni dicauit priores; quando eo vtitur pro exemplo in victu inſtituendo libro primo: & rurſus libro ſecundo priuatim curationem exponit ordine. Quod factum etiam Iacchinus putat, eò quòd frequentiſſimè euenit; multamq́ inuehit difficultatem ſymptomatum. Argenterius medicorum conſultationem deſcribens, pro exemplo pleuritidem ponit; in quo totam conſultandi rationem comprehendit: nobis ſatis erit pauca hîc adferre, cùm & Galenus in libro* De *conſtitutione artis inter omnes morbos pleuritidem pro exemplo ſumit; in quo demonſtrat, quonam pacto morbi & pars affecta cognoſci & curari poſſint: quod ideò factum exiſtimo, tum quòd frequentiſſimus ſit & inſignis hic affectus, tum quòd multas differentias, cauſas & ſymptomata obtinet: prædicendiq́ rationem difficilem oſtendit; & deniq́ plurima poſtulat præſidia.* Nomen *verò quamuis à coſtis deductum, quaſi* Coſtalem *morbum dicamus, Latini tamen à ſitu partis dolentis lateralem morbum vocarunt. Vt ferè fit nomen, quod per ſe nullum priuatim affectum ſignificat, ſed communem, inſtitutione poſtmodum fit, vt particularem quendam morbum* De nomine pleuritidis.

 ſignificet;

ſignificet: quemadmodum phrenitis à phrenibus, & nephritis à renibus. ita & pleuritidis nomen à latere ſumtum, quoniam eſt in membrana ſuccingente coſtas: & quia paſsio eſt in ea parte, propterea pleuritis à loco appellatur. & vt rem breuiter explicemus, nihil aliud eſt quàm inſlammatio eiuſdem ſuccingentis coſtas membranæ, vt apud Galen. 5. de loc. affectis & 4. de cauſis pul. videre licet: idem & 2. de criſibus & ſexcentis aliis in locis teſtatur Galenus; quem etiam ſectati ſunt Paulus & Aëtius in propriis capitibus, ad quem lectorem relegamus. Conſtat igitur in exquiſita pleuritide membranam quæ coſtis ſubtenditur affectam eſſe. inſuper cùm notas habeat cum phlegmone, erit morbus in magnitudine, intemperie ac ſoluta continuitate: ea ratione ex neceſsitate ſymptomata habebit, tumorem præter naturam, ruborem ac dolorem: quorum duo, tumor, videlicet & rubor, nunc ſub ſermonem non cadunt: relinquitur ergo dolor ſolus, qui ad coſtas firmatur pungenſq; fit. Cuius notas etiam nullo narrante, methodo ex natura affectus & partis affectæ accepta, facile accipere eſt. primùm enim membrana neceſsitate quadam dolorem punctorium ſentit. & hic dolor membranarum à materia in vno loco collecta, diſtenditur ad partes vicinas ob membranas, modò ad iugulum pertingens, modò ad infernas coſtas, quæ hypochondria attingunt. Et ita primum ſignum ſumitur à doloris ſpecie: nam dolor affectum ſignificat, ſpecies ſedem. Rurſus aliud ſignum ab accidentibus ſumitur, ſpiratione ſcilicet; nam ea membrana quòd annexa ſit ſpiritalibus organis, ea quoque organa neceſſariò vnà afficit. Fit autem ſpiratio parua, quòd æger cohibet pro dolore multùm pectus eleuare; atq; ideò fit frequens. nam frequentia minimum percipit

Pars affecta.

Affectus.

Notæ.

percipit dolorem: multum verò, ſiue multùm eleuet pectus, ſeu velociter eleuet. Superuenit & neceſſariò febris ob affectus naturam: nam phlegmone (vt rectè etiam annotauit Iacchinus) conſiſtens in vicina cordis parte, præſertim ad aliquam magnitudinem aucta, febrem faciet acutam & vehementem. Pulſus quoque ob febrem ſunt velociores, frequentiores, & maiores, & ob partis naturam quæ neruoſa eſt, duriores; & ſpecies pulſus eſt, quæ veluti ſerrat tactum. Tenſio enim arteriis communicatur; vnde ſpecies ea duritiei fit, quæ tenſiua dicitur, nō quòd vaſa ipſa indurauerint. De pulſu tamen 5. de loc. affect. cap. 3. ait Galenus, pulſus paruos facere; & ratio dictat. Hæc ergo eſt contradictio. Apertè enim de conſtit. art. dicit pulſant μεῖζον καὶ θᾶττον. lib. de cauſ. pul. ob tenſionem, inquit, minor eſt, quàm febri conueniat. Igitur ſic ſolues: Sed maior eſt, quàm ſibi ſano conueniret; non ſic reſpiratio, quoniam voluntaria eſt, & ab animante prohibetur. Tuſſis quoq; ſeiungi ab affectu non poteſt, quòd aliquid neceſſariò per membranam effluat ab initio, & ita pulmonem afficiat, vnde ad tuſſim proritetur: ſed non ſemper excreant: ideò quia dura membrana eſt, vnde parum effluit, vel quia materia praua eſt, & contumax ſolutu: vnde fit vt proritare quidem poſſit, ſed nihil ſenſile educere: & tuſſis hæc ſicca dicetur. Hæc itaque ſunt propria & inſeparabilia ſigna, quoniam ex natura rei neceſſariò conſequentia ſunt. Cæterùm quamuis tuſſis ab affectu ipſo ſeparari non poſſit; ſcreatio tamen poſt tuſſim inſeparabilis quidem minimè eſt, ſed magna ex parte fit. Verùm ſi excreent, colorabitur ſputum neceſſariò, licet non ſemper eodem colore inficiatur, ſed pro diuerſa natura excrementi in inflāmata parte contenti, diuerſus excreationis Cur pleuritici interim excreant, quandoque non.

adſit color, vt in cauſarum dignotione dicemus. Nam cùm in inflammata parte multa ſimul ac tenuis fuerit humiditas, & ipſa pars rara, plurimum ex ea foras effluit: cùm verò contrà fluxus paucus craſſuſq́, & ſpiſſum corpus fuerit, minimè ad tuſſim irritat, & nihil ſpuunt, veluti & cùm prouenit copioſiſſimus, tuſſiunt plurimùm, nec pauca expuunt, vt patet eodem lib. De conſtit. art. At cur modò dolor ad clauiculam perueniat & interdum ad hypochondria, inter aſſidentia morbi lateralis ſigna referuntur: fieri enim poterit admodùm parua inflammatio ad medium coſtarum, vt neutram ad partem efferatur: quandoque verò magna, in qua ad vtramque perueniet (tum propter læſæ particulæ naturam, tum inflammationem, quæ dolorem efficit extenſiuum, vt priùs dictum eſt) neceſſariò tamen vnum quodpiam ex prædictis conſequetur, vt vel ſurſum ad clauiculam, vel infernè ad hypochondrium dolor erumpat. Ad idem quoque genus aſſidentium pertinet, quòd æger faciliùs in latus patiens, quàm in alterum decumbat: nam euenit interdum quòd minùs dolore afficiatur, ſi in non affectum latus decumbat; interdum verò ſi in vtrumque decumbat, ſimiliter dolor excitatur: licet vnum ipſorũ neceſſariò pleuriticos comitetur, vt eodem lib. de conſtit. art. med. Galenus fatetur. Namque cùm duplex ſit ſubcingens membrana (vti etiam à Donato citatur) ſi pars eius exterior circa oſſa valentiùs phlegmone infeſtetur, faciliùs in oppoſitum declinant ægri: opprimuntur enim ſi ſuper affecta cubant parte. Quòd ſi pars altera, quæ intùs eſt (id quod magna ex parte fieri conſueuit) affecta eſt, in oppoſitum magis decumbentes dolebunt, ſuſpenſa enim eſt ipſis pars phlegmone vitiata: ſi in latus affectũ, minùs; non enim ad oſſa comprimitur, nec

Cur dolor ad clauiculã perueniat & interdum ad hypochondria.

Cur facilius in altero laterũ decumbat.

nec pendet, ſed ab horum vtroque libera euaſit, ac ſuper inoffenſa parte altera firmata eſt. At affectis ambabus ſubcingentis coſtas membranæ partibus, ſuper latere vtroque ſimiliter decumbunt. Non ab re igitur inter aſsidentia ſigna hæc à Galeno connumerantur, quorum natura eſt, non eſſe à morbo inſeparabilia; ſed aliquando ſimul inuadunt, aliquando ſuperueniunt; nonnunquam autem neque omnino veniunt, vt patet Comment. aphor. 12. lib. 1. & lib. De conſtit. art. med. quoniam ex his ſunt, quæ ſæpe morbis accidunt, vt idem Galenus inquit 3. de morb. vulg. Ex his eiſdem omnibus (vt Altimarus refert ex Galeni mente) magnitudo prædicti morbi lateralis deſumitur; magnitudo videlicet, ſeu paruitas in ſpecie ſua potiſsimùm: nam ſi ingens fuerit dolor, iſq; pūctorius valdè, maxima anhelitus difficultas, valida febris, ac ingens quoque tuſsis, aſcenderítque ſimul dolor ad iugulum, ac ad hypochondrium pertineat, decumbantq; laborantes ſuper vtroque latere difficulter, nihilq; cum tuſsi exſpuant, maximam fore inflammationem indicant: ſic ſi exigua prædicta fuerint, dolor videlicet, febris, anhelitus difficultas, ac tuſsis, cum qua aliquid exſpuant coloratum: ac promptè ſtatim, ad neutrámque partem dolor efferatur, ac non ægrè ſub vtroque latere decumbant, exiguam fore pleuritidem manifeſtabunt: nam ſpecies quidem morbi ex propriis accidentibus dignoſcitur, magnitudo verò ex eorundem quantitate, Galeno teſte 3 de criſi. Hæc omnia exemplis clariora euadent.

Signa aſſidentia.

Ex quibus magnitudo ſeu paruitas morbi lateralis arguitur.

OBSERVATIO XXVII.

De pleuritide ſatis exquiſita.

VIR ille qui cupas conficiebat, annos 32. natus, potui deditus, pleuritide ſatis exquiſita detinebatur: difficulter enim ſpirabat, tuſſis aderat, & febris continua, dolor vehemens, in latere dextro vehemẽter pungens ad clauiculam aſcendens, pulſus durus & ſerræ modo aſper. Ad quem tertio priùs die accitus cùm aluum non deponeret, libenter hunc clyſterem inieciſſem: ℞ maluæ, viol., mercurial., parietariæ añ m. j. hordei mundati p. ſ. prun. damaſc. num. ix. fiat decoctio, & huius accipe lib. j. adde caſſiæ, zacchari rub. añ ℥ j. olei viol. ℥ iij. ſalis parum, fiat clyſter. verùm cùm eum admittere nollet, balano aluum irritauimus: & ſtatim eodem die ex vena iecoraria in brachio eiuſdem lateris dolentis ſanguinem extrahere fecimus ad vncias ſeptẽ. & quia incipiebat expuere ſputum rubrum & cruentum (quod quidem indicium erat ſanguinem exuberare) & quia dolor poſt ſanguinis detractionem adhuc vrgeret, licet parùm mitigatus, hunc fotum præſcripſi: ℞ folior. maluar. cum radic. biſmaluæ, flor. chamomill., meliloti, viol. añ m. j. ſem. lini ℥ ß. fiat decoct. in aqua communi pro lib. j. ß. & decoctum calens in veſicam impoſitum lateri dolenti admoueatur ſemel atque iterum: deinde inungatur vnguento infraſcripto: ℞ olei amygd. dulc., viol., chamomil. añ ℥ ß. pingued. gallinæ, caponis añ ʒ iij. ceræ modicum, fiat vnguentum: atque hoc modo dolor ſedari cœpit. Interea ad ſputi facilẽ excreationem

hunc

nunc ſyrupum bibebat, & eclegmate ſequenti vtebatur: ℞ ſyr. viol., iuiubini, de liquiritia añ ℥ j. aquar. ſcabioſæ, bugloſſæ añ ℥ iij. miſc. pro ij. doſibus: ℞ zacchari penid., diatrag. frig. in tabul. añ ℥ ß. ſyr. viol., iuiubini, de liquiritia añ ℥ j. miſce pro eclegmate. Ad materiæ coctionem vtebatur apozemate ex decoct. hord. mund. vuar. paſſul., glycyrrh. ad ℥ ix. adiectis ſyr. viol., capill. ven. iuiubini añ ℥ j. ß. miſce. Quinto die purgationem exhibuimus: nam ſolutiuum pharmacum hoc in affectu minimè conuenit, niſi vbi materia fluxit, quod die quarto plerunque factum eſt, quoniam ſolutiuum pharmacum humores mouet: ideò damus in principio lenientia, & etiam in quarto vel in quinto: nos verò ſequens dedimus (alij in ſeptimo idem faciunt) ℞ diacatholici ʒ vj. caſſiæ recens ex cannis tractæ ℥ ß. diſſolue in ℥ iiij. decoc. pectoral., ſyr. capill. ven. ℥ j. miſce: qua quinquies plurima excreuit, & deinde meliùs habere cœpit. Intereà ad maiorem ſputi quoque & facilem excreationem, plus de ſyrupo liquir. admiſcuimus; & fuit curatus per expectorationem, ſputo paulatim magis albido & concocto euadente.

SCHOLIA.

EXQVISITAE *pleuritidis cauſæ (Galeno teſte, lib. de conſtit. artis medicæ, 2. de criſ. ac 2. de loc. affect. & 2. de diff. feb. ac pleriſque aliis in locis) affluens ſanguis eſt, aut optimus, mediocremq́; craßitudinem habens, aut bilioſus aut pituitoſus, aut melancholicus, quamuis ſæpenumerò magis bilioſus ſit. Quum enim phlegmonem eſſe dicemus, neceſſariò (vt etiam Iacchinus* Exquiſitæ pleuritidis cauſæ.

 annota-

annotauit) niſi vox tranſmutatur, cauſam eſſe ſanguinem dicemus, id eſt, materiam in qua ſanguis dominatur; quamuis modò ſincerior ſit, modò admixtus magis alteri humori, neceſſariò tamen calido & bilioſo, vt Galenus ſcribit: differentia eius à pulmone; quoniam craſſi humores nequeunt membranam afficere. Quòd ſi dicas, Galenus 5. de loc. affect. 2. de conſtit. art. meminit pleuritidis pituitoſæ, & melancholicæ; ergo non eſt verum, quòd ſemper à ſanguine puro, vel bilioſo fiat. Reſpondetur, vt ipſe ait in lib. De conſtit. art. medicæ, Cùm materia illa, nempe vel pituitoſa, vel melancholica, in muſculos & venas vicinas infarcta eſt, tum ex putredine quam ibi acquirit, tum ex dolore, quem excitat, accerſet fluxionem ſanguinis, vnde afficitur membrana: non quòd ab initio inflammatio ex eo humore dominante foret. Et hoc innuitur etiam 6. aphor. 33. vbi ait Galenus: Non valdè pleuritide capiuntur pituitoſi acidum eructantes, quoniam non eſt nata extendi his membrana. Sed poſſumus dicere, muſculos & venas vicinas illum humorem continere; vnde erit phlegmone illa diuerſa in ſuis partibus, vt bilioſior in membrana; in alia parte poterit pituita vel atra conſiſtere. Galenus tamen videtur hîc fateri, poſſe à quatuor humoribus fieri, id eſt, ex eorum miſtione, dum naturam ſeruent phlegmones, id eſt, ſanguis ſuperabundet. Neoterici verò in tres cauſas diſtinguunt: & ſic pleuritidis primitiuæ cauſæ eſſe poſſunt, caſus, percuſſio pectoris, atque ſe denudare poſt laborem in äere frigido, venti Septentrionales, aquæ frigidæ potus, & ſimilia. Cauſæ antecedentes, vt humorum influxus, vel eorum ſuperabundantia vel retenſio ſuperfluitatum conſuetarum exire. Cauſæ verò coniunctæ ſæpiùs erunt ſanguis & bilis, inflammationem

actu

actu producentes, rarò pituita; rariſſimè melancholia, quia quod denſius, rarò ad hæc membra penetrat. Gignitur verò hic morbus, vt omnes aliæ fluxiones corporis, vel ex interna cauſa, cùm natura refertas habet venas, & de parte in partem transfluunt. fluxionibus verò gignendis occaſio eſt, tum externus calor fundens, tum frigidus exprimēs: vnde & Vere fiunt maximè à calore; Autumno verò exeunte à frigore: vtroque verò tempore ſcatet corpus; Vere quidem multitudine bonorum aceruatâ per hyemem; Autumno verò prauis, aceruatis per æſtatem. Sic 4. de victu meminit in angina facta. Plura ſi de cauſis pleuritidis cognoſcere velis, lege Benedictum Fauentinum præceptorem meum capite proprio.

OBSERVATIO XXVIII.

De iuuene poſt exercitium ex aquæ frigidæ potu in pleuritidem incidente.

IVVENIS annos circiter viginti natus, apud Pithueros in Gallia, cùm ibidem praxim exercerem, in ſphæriſterio reticulo ludendo cùm impensè ſeſe exercitaſſet, & ſupra modum concalfactus eſſet, in grauem pleuritidem incidit. Hic cùm bilioſus eſſet & macilentus, & ſputum poſteà vergeret ad flauedinem, cùm in principio ad eum acciti eſſemus, ſecta vena media, quæ magis apparebat in brachio eiuſdem lateris ſanguine vtcumque extracto, qui & putridus & poſteà bilioſus erat, clyſtere emolliente priùs iniecto; deinde vena inciſa dolor plurimùm mitigatus eſt. locum affectum intereà inungi iuſſimus cum vng. reſump. & oleo amyg. dulc. & ad materiæ præparationem exhibui-

exhibuimus decoctum viol., hordei mundati, vngulæ caballinæ, capill. Ven., vuar. paſſul. ab arillis repurgatarum & glycyrr., additis ſyr. iuiub., viol. & capill. Ven. Et quia ſputum ſubflauum erat, ad eiuſdem excreationem primò exhibuimus hoc lambitiuum: ℞ diatrag. frig. in tabul. zacch. penid. añ ℥ ß. ſyr. iuiubini, viol. añ ℥ j. ß. poſteà addendo ſyr. capill. ven. materia parata poſt ſextum diem hanc purgationem exhibuimus: ℞ caſſiæ recens extractæ ʒ vj. elect. de ſucco roſ. ʒ ij. ſyr. viol. ex infuſ. roſ. añ ℥ ß. cum ℥ iij. decoct. ſupraſcriptæ, fiat potio: qua quinquies aluum depoſuit. Et quum quotidie magis magiſque expectoraret, poſtea etiam concocta & alba; & quia hîc citò ſputum apparebat, hæc pleuritis concocta materia, quæ paulatim per ſputum educebatur, intra decimum quartum diem finiit. Volunt enim pleuritidem quatuor vel quinque modis terminari: vel enim reſoluitur humor, vel per ſputum educitur; alioqui ſuppuratur aut induratur, aut in alias partes transfertur, vt poſteà exemplis quoque docebimus. Alij quintum modum addunt, quòd vel putrefiat vel corrumpatur.

SCHOLIA.

CVM *iam paulo antè breuiùs demonſtratum ſit, quomodo pleuritis dignoſcatur, ſcilicet legitima, de mendoſa & ſpuria poſtea dicemus. nunc verò & illud addendum, quomodo eius cauſæ diſtinguantur: & huius diſtinctio præcipua eſt ex colore, cùm exſpuunt, eodem Galeno auctore, cùm color naturam humoris ſignificet. Sed & anteà conijcere ex victu eſt, & ambientis ſtatu, & modo*

& modo doloris, & febris vehementia. Ita hanc bilioſam eſſe pleuritidem cognouimus ex dolore admodùm pungente, ſed non perinde diſtendente, pulſu duro, crebro, & ex febre vehementiore, tertianam imitante, ex creberrima reſpiratione, ex ſputo & vrina ad flauedinem tendente, cùm & tales facilè delirent quoque ſubinde, vt in aliis multis obſeruauimus. Ad hæc habitus corporis, ætas, victus præcedens bilioſus, iuuantes lædenteſq́ue cauſæ & ſimilitudines idem oſtendent. Ita quoque ſi à ſanguine fiat, dolor erit vehemens diſtendens, febris ſimplicior, vehemens tamen, & quæ nullas acceſſiones habeat; ſputum verò rubrum, & vrina rubræ, citaq́ue maturatio & expurgatio, ruber in corpore color, & venæ tumidæ, habitus corporis bene conſtitutus, carnoſus, ſanguineus, victuſq́ue præcedens delicatus, valdè corpus augens, quiq́ue ſanguinem plurimum procreandi vim habuit, tempus vernum, regio humidior ac calidior, ætas iunior, atque homo ſucci plenus, cui conſuetæ euacuationes retentæ, vt ſunt ſanguinis narium fluxus, hæmorrhoides aut menſes ſuppreſſi. Necnon iuuantes, lædenteſq́ue cauſæ & ſimilitudines idem docebunt. Si ex pituitoſo ſanguine, ſputum ſpumans & candidum erit: rariùs tamen contingit: ſi contingat, pituitoſam pleuritidem ſequitur remiſſior & humidior febris, quæ quotidie exacuitur, dolor non admodùm pungens, ſed potiùs cum quadam grauitate hominem vrgens, pulſus molliores tardioreſq́ue, ſputum ſpumoſum, vt diximus, candidum ac viſcidum, & quod non admodùm tardè procedit, & nonnunquam ſopor & reliqua huiuſmodi ſymptomata, quæ indicia ſunt pituitæ redundantis. Ad hæc cauſæ quæ pituitam gignunt, iuuant, aut lædunt, & ſimilitudines præbebunt ſua indicia. At melancholica

Signa pleuritidis bilioſæ.

Pleuritidis ſanguineæ.

Pituitoſæ pleuritidis ſigna.

Melancholicæ.

omnium

omnium rariſſimè euenit. melancholicam verò teſtantur, febris remiſſa, ſed maligna, & accidentia praua & magna, vigilia ac animi corporiſq; malæ actiones. Exſpuunt & hi parùm & difficilè, illudq; vel nigrum vel liueſcens. Dabunt & in hac pleuritide ſuas notas, cauſæ & ſimilitudines vt in aliis. Sed hæc poſteà aliis exemplis clariora euadent. Quoniam verò quidam ſunt affectus pleuritidi admodùm ſimiles, vt qui multis ſignis illi communicant; hinc fit vt notis quibuſdam diſtingui oporteat. Sunt enim dolores pectoris multis modis, ſexto aphor. Dolores pectoris quantum differant, perdiſcendum: hoc enim tum ad curationem, tum ad præcognitionem facit. Primùm ergo accidit, vt muſculos exteriores dolor occupet, ipſis inflammatis, vnde & ſpiratio ſimiliter frequens fit & parua, & febris adeſt, ſed diſtinguũtur tuſsi, & febris magnitudine (hîc enim leuior eſt) & pulſu, qui hîc durus non ſentitur. Sæpe verò dolor ad extima, & tangenti, & prementi dolet; & demum ſuppuratio ad extima præparatur, & inciditur, vel reſoluitur. Eſt & alius affectus, vbi catarrhus cum febre multus eſt, & flatuoſi ſæpe dolores circa latera fiunt, & tuſsis adeſt. Hi igitur pleuritides non ſunt, & concocto catarrho ceſſant. Diſtinguuntur ſputi natura, quæ prorſus pituitoſa eſt: diſtinguuntur & febris magnitudine: nam non eſt acuta vt pleuriticis: quamuis hi periclitentur ne in veram incidant pleuritim. Modum verò Galenus poſuit in lib. De conſtit. artis med. quòd ex dolore ſæpe ad affectas partes materia trahitur, & proceſſu fit phlegmone. Hic tamen lectorem admonere oportet: quòd ſi non aderit inflammatio, ſed flatus incluſus in membrana, vel muſculis intrinſecis, videbitur, quòd ſit pleuritis: ſicut contigit D. Marco Antonio Genuæ, qui

Quibus indiciis diſcernatur pleuritis ab aliis affectibus.

A flatu.

laborauit

laborauit circa latus dextrum dolore quodam; quem cùm tractaret Montanus doctiſſimus medicus, cumq́ conſideraſſet ex ſignis an vera pleuritis eſſet, animaduertens, quòd neque pulſus neque febris, neque difficultas anhelitus, neque tuſſis ita adeſſent, qualia ſolent apparere in vera pleuritide, ſed valdè remiſſa, & quòd febris per interualla rediret, dolore augeſcente, illis quidem ſignis agnouit non eſſe veram pleuritidem. propterea eidem perpetuò vinum exhibuit, quia ſolus erat in curatione, & rexit eum, ſicut reguntur illi qui flatu affliguntur; & febris potiùs erat ephemera, ratione doloris; quia illa remittebatur & euaneſcebat ad remiſſionem & euaneſcentiam doloris. Ideo diligenter ſigna ſunt inueſtiganda, neque ſtatim pleuritidem adeſſe iudicabimus, vt vulgus facit, vbi modò latus dolere videat: neque etiam dolorem omnem ad ventoſitatem referemus, vti vulgus iudicat; nobiſq́ proponemus aliam quoque hiſtoriam Gradi de medico pleuritico, qui ſuo & aliorum iudicio putabat dolorem ventoſum eſſe, cùm vera eſſet pleuritis, vtenſq́ calidioribus confectionibus, Mediolani exiſtens, breui vitam finiit. Similis etiam eſt iocinoris phlegmone: habet enim ſigna omnia pleuriticis communia: nam & dolor circa ſpurias coſtas ſentitur, quibus alligatur; & febris acuta adeſt, & tuſſis, & ſpiratio vitiatur ob diſtentionem diaphragmatis. Tuſſis verò ſuccedit, quoniam exudat intra diaphragma nonnihil humoris, qua parte contingit. Diſtinctio eſt ſtatim, vbi tuſſis humida adſit. Nam à iocinore humida non fit, quia exiguum eſt, quod traducitur. Prӕtereà & malus color corporis comitatur, & dolor infra hypochondria deſcendit, Galeno 2. de loc. affect. & Paulo teſtibus. neq́ in iocinoris inflammatione punctorius aderit dolor, neq́ pulſus

Hiſtoria Montani de dolore latentis ex flatu.

Hiſtoria Gradi de errore cuiuſdã medici.

Quibus indiciis diſcernatur Pleuritis ab hepatis inflammatione.

pulſus adeò durus, qui & ſerræ modo tactum ſecet, velut in morbo laterali: & ſi affectus qui propriè iecorarius nominatur, cum iocinoris inflammatione aderit, erunt alûi ſedimenta ſimilia aquæ, in qua nuper mactata caro fuerit abluta; id quod haudquaquam in pleuritide euenit: ab exigua quoque tuſſi irritantur, qui hepatis inflammatione laborant, eaq; perpetuò ſicca erit. At thorace affecto tuſſis increſcit; & eo tempore omnino apparent, quæ tuſſiendo exſpuuntur, Galeno teſte 2. de loc. affectis. nec non lingua, facies & vniuerſi corporis color alteratur, iecore affecto: ac pallidi fiunt, decoremq; amittunt, Paulo & Tralliano teſtibus: aderitq; dolor ad nothas coſtas in dextro laborantis latere, grauatiuus magis, vt interim ægri iugulum ad infernas partes detrahi ſentiant. Sic itaq; loco, pulſu, dolore, colore, & tuſſi differunt: Loco, quia infra coſtas in dextra tantùm parte ſentitur durities, tumor: pulſu, quia in inflammatione hepatis vndoſius eſt: dolore, quia non acutus, ſed grauis: colore, quia facies malè colorata: tuſſi, quia adeſt ſine ſcreatu ſpirationeq; maiori: contrà verò in pleuritide. Hiſce notis inflammationem iocinoris à pleuritide interſtinguere poteris, quemadmodum Galenus à Glaucone philoſopho ductus ad Siculum medicum iocinoris inflammatione laborantem, cognouit; quem priùs, tanquam pleuriticum, curauerant medici, velut 5. de loc. affect. ſcriptum reliquit. Quidam tamen hîc, vt Auicenniſtæ, inflammationem diaphragmatis ad ſæuiſſimam pleuritidem referunt: & tales quandoque ſentiunt dolorem in extremitatibus coſtarum & in extremitate oſſium pectoris, ſcilicet vbi finiunt ſpiritualia: & accidentia illa quinque ſupraſcripta, quæ pleuritidi ſemper adeſſe ſolent (de quibus anteà dictum eſt) dicunt fore valdè ſæua &

Signa inflammationis diaphragmatis.

intenſa,

intenſa, vt ægrum ad inſaniam ac mentis alienationem deducant. Membranæ (inquit Holerius) thoracem quoq. diſtinguentes, ſi inflammantur, par negotium vitæ faciunt, atque verus lateris dolor. Sæpe etiam in inferioribus coſtis inflammatis, diaphragma atque hinc ſtomachus grauiter laborat, magno periculo. Morbus hic proximo vere (anno 1551. ante paſcha) plurimos & eos maximè, qui vel temerè vel negligenter curati erant, ſuſtulit. Si verò in ſepto aut mediaſtino inflammatio contingat (tres enim membranæ continentur intrinſecus in pectore, vt ὑπεζωκότες, *id eſt ſubcingentes Latinè, inde diaphragma: tertiò quæ rectà per medium thoracis ad iugulum feruntur,* διαφράττοντες, *id eſt, interſepientes, barbari mediaſtinum vocant) dolor communicatur anterius vſque ad oſſa pectoris, & vſque ad collum tranſit, plerumque per medium pectoris in longitudine; aut dolor ſentietur poſteriùs communicans ſpondylibus pectoris, & accidentia quinque ſupraſcripta valdè intenſa ſunt, & ægrum magna ex parte ad delirium trahunt & mentis alienationem. Anno 1567. ſub finem anni, tali ſepti inflammatione laborare videbatur Iohannes Godſcalcus dictus, qui in inſigni Viri ferrei, nempe in foro Delphis habitabat: nam per medium pectoris dolebat, aderat febris continua, ſubinde delirabat, & omnia ſigna quæ in ſæuiſſima pleuritide apparere ſolent, illi aderant; inſuper & ſputum cruentum expectorabat: pulſus erat ſerrinus & minimè vndoſus, & dolor ſentiebatur per medium thoracis. quinto die, cùm nihil eſſet actum, amici me ad illum deduxerunt, ſanguinem in cubito copioſè detrahere iuſſimus ex vena baſilica; deinde adhibitis iis, quæ pleuritidi conueniunt, præter ſpem multorum 14. die curatus fuit. Non erat hæc peripneumonia, quæ à*

Signa inflammationis ſepti vel mediaſtini.

Quibus modis peripneumonia à pleuritide diſcernatur.

quæ à pleuritide diſtat: nam in peripneumonia, pulſus eſt vndoſus, & genarum malæ rubent, ac ſi fuco delinearentur: neque dolor punctorius adeſt, ſed grauans tantùm ob ſenſum exiguum, quem pulmo ſortitus eſt, tantùm in membrana: pulſus quidem vndoſus eſt, pulmone humido exiſtente: & difficultas ſpirandi quoque maior, & anhelitus conſtrictio, & aër qui exſpiratur calidior, qui non euentatur, vel vaporibus calidis reſolutis ex pulmonis apoſtemate. Habet & pleuritis ſigna quædam communia cum phrenitide, in permixtione intellectus potiſſimùm, iuxta Auicennam & eius ſequaces, pleuritidis diaphragmatis, vel, ſi mauis, eiuſdem inflammationis; & in alienatione mentis & anhelitus frequentia, in ſitis vehementia, ac multitudine rixæ, & alteratione coloris faciei ad diuerſos colores tranſmutati, & febris vehementia: ideò hæ diſpoſitiones inter ſe diſtinguendæ. Primùm ſignum id diſtinguens ex ſe manifeſtum euadit: nam mentis alienatio aut intellectus permixtio in phrenitide ſtatim ab initio adeſt, deinde ſuccedunt reliqua ſigna iam dicta, & in proceſſu vehementiora, vt anhelitus frequentia, ſitis vehementia, & febris, & alia iam dicta. Contrario modo fit in pleuritide: nam priùs incipit difficultas anhelitus cum dolore punctorio & tuſſi, & tandem ſuccedunt deliria: & hoc ipſum quoque rarò eſt, niſi in ea quæ eſt in diaphragmate: imò, vt dicebat Auicenna, hoc ipſum non euenit, niſi morte inſtante. In phrenitide anhelitus quoque non æquè difficilis. Propria quoque ſigna phrenitidem conſequuntur, vt oculorum rubedo & ad ſuperiora eorundem attractio. In phrenitide pulſus rarus eſt, & eodem modo ob falſas eorundem imaginationes. In pleuritide ſerrinus: & deliria quæ in pleuritide contin-

Signa pleuritidem à phrenitide diſtinguentia.

gunt, potiùs paraphrenitides ſunt, quàm phrenitides veræ. Hæc de ſignis diſtinguentibus pleuritidem ab aliis affectibus. Propria eius ſigna & inſeparabilia iam dicta ſunt, & quæ aſsiſtentia ſigna exiſtunt. Si autem copioſam tractationem de omnibus ſignis ad pleuritidem ſpectantibus deſideres, perlegas Montanum, quæ de pleuritide commentatus eſt ſupra Rhaſem, & Argenterij libellum De ratione conſultandi.

OBSERVATIO XXIX.

De muliere pleuritica in qua ſigna lethalia aderant.

SVB finem Iunij anno 1545. nempe in iuuētute mea atque primo anno cùm praxim cœpiſſem exercere, accitus ſum ad mulierem quandam quinquageſimum annum agentem, in ciuitate Benna, duobus miliaribus ab vrbe Pithuerienſi in Gallia, (in qua tunc agebam, & praxim exercebam) diſſitam, & pleuritide grauiſſima correptam, vt ab aſtantibus ex ſignis ab iiſdem relatis intelligere potueram. Erat iam decimus dies, quo graue hoc malum mulier incurrerat: nihil, vt priùs, expuens, imò ſputum in gutture plenum feruere viſum eſt, atque multum intus ſtrepitum in pectore edens, viribus collapſis, vt illud expuere non poſſet. Cumque vitæ periculum adeſſe animaduerterem, incepi omnia ſigna diligentiùs inquirere: nam cùm carpum contingerem, repperi pulſum non iam ſerrinum, ſed vermiculantem adeſſe, difficultatem anhelitus extremam, & ab ore anhelitum frigidum exeuntem, nares quoque, tum

auriculas exangues præ frigiditate, inſuper & ſudorem frigidum madidumque emanantem, frontem intenſam, & vrinam vltro profluentem. Ad hæc, longè poſt morbi principia, infirmis iam viribus aluum fuſam, ex qua non corporis inquietudo, non ipſe ſpiritus alleuiabatur: ita vt & nunc ſtercora ipſa ſponte prodirent. Febris vehemens erat, vires deiectæ, ad interrogata vix reſpondebat: mente minimè conſtabat: nam materia tranſlata ad cerebrum in hoc morbo ſola inſania ipſa occidit: magiſq. cùm ſputa in pectore cum murmure detinerentur. Hæc cùm animaduertiſſem, mortem ilicò adfuturam prædixi, & quòd nocte ſubſequente cum plenilunio, vndecimo die exiſtente à morbi initio, moreretur. Quod cùm amici aſtantes audiſſent, iiſque priùs obiurgatis quòd omiſſa ſanguinis detractione aliis remediis neglectis in principio, cùm ex me rogarent vt pernoctarem, & aliquid præſidij adhiberem, reſpondi, Nullam ſpem eſſe repoſitam in arte medica, morte inſtante, cùm tales prognoſticis ſignis ſint relinquendi iuxta Hippoc. 1. præſag. vt calumniam euitemus. Atque ſic equum aſcendo, & vnà cum famulis domum redeo, ſacerdoti, & præcipuè Deo, cura relicta; cùm eadem hora vndecima noctis è vita deceſſit. Ex cuius præſagio cùm eodem tempore iuuenis praxim priùs exercere inceperam, laudem haud exiguam conſequutus ſum, & vulgo magis innotui.

SCHOLIA.

QVAM vtilitatem ſigna prognoſtica præſtent, aliàs in Obſer. de febribus declarauimus: Et ideò non ſatis eſt eſſentiam morbi dignoſcere; ſed & mores ipſius. Qui enim vult profligare inimicum, oportet prius vt ingenium eius ac mores cognoſcat, & quomodo is moliatur illi inſidias: ita & nos qui contendimus cum morbo, idem facere debemus; vt exemplo quodam docuit Montanus medicus ille doctiſſimus, de pleuritide; cuius mores varij ſunt, ac penes tria conſiſtunt, ſcilicet locum affectum, materiam, cruditatem, & coctionem. Et poſt mores idem conſiderat motum morbi, & terminum conſiderat numquid reſoluatur, vel ſuppuretur, vel in alium morbum mutetur, vel interficiat: quæ omnia ad ſigna prognoſtica faciunt, vt apud eundem in lectione de pleuritide ſupra Rhaſ. videre licet. Quæ verò motum morbi ſignificant, plurimùm quoque faciunt ad temporum cognitionem, quæ & viam prognoſticis ſignis aperiunt; cùm & eadem merè ſigna prognoſtica ſint. Hinc ſputum in pleuritide longitudinem & breuitatem morbi ſignificat, iuxta Galen. 1. De criſibus, & iuxta Hippoc. 1. lib. Aphor. 12. Si ſputum ſtatim appareat in pleuritide, morbum breuiat; ſi poſteà, producit. Si circa initia appareat, intelligit per principium non inſtantaneum, & intra latitudinem, nec prout eſt vnum de quatuor morbi temporibus, ſed prout extenditur vſq. ad tertium diem: triplici namque modo iam dicto principium ipſum intelligi poteſt, ex Galeni comment. prædicti aphor. 12. lib. 1. tum 1. de criſibus. Quapropter crudiſſimum eſſe lateralem morbum idem ait Galenus, in quo nihil expuitur, quem & incoctam pleuritidem nominant, ita vt

Signa prognoſtica.

celeriter hominem rapiat, vel longo temporis ſpacio finiatur, vt 5. de loc. affectis etiam liquet. Secundum ordinem (vt etiam Altimarus ex Galeno annotauit) obtinet ille morbus lateralis, in quo ſanies tenuis exſpuitur: tertium in quo craſſior: & quartum in quo perfectam habet concoctionem. quod ſi apparuerit circa tertium vel quartum diem, non contingit morbum tranſcendere ſeptimum: in aliis verò ſimiliter neceſſe eſt, vt pro concoctionis modo menſura temporis conſequatur: quamuis magna ex parte terminum ſuæ iudicationis habeat, quartum decimum iuxta Aphor. 8. lib. 5. Quicunque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem vertuntur. & is quidem terminus per exſpuitiones pleuritidis eſt, non numerando ab eo die quo æger cœpit exſpuere, vt Euſebius putabat: tunc enim falſum eſſet, quod Anaxionis hiſtoria 3. epid. demonſtrat, non enim 14. die iudicatus fuiſſet, ſed ferè 24. quia 11. cœpit priùs exſpuere. Vnde & Altimarus dicit magna ex parte 14. diem pleuritidis terminum eſſe; & ſi non hunc, ſaltem omnino 20. vt eodem comment. Aphor. 12. lib. 1. patet: idq; verificauit etiam in Anaxione, de quo Hipp. 3. de morb. vulg. ſcriptum reliquit: quamuis ad 34. diem extenſus fuerit morbus, quoniam ab initio non exſpuebat, ſed & octauo die tuſſes ſiccæ ſubſequebantur, vt Hippocrates inquit eodem loco. Longitudo prætereà & breuitas ex materia quoque habetur: ſi ex pituita, longiorem, vti & à melancholia: ſi à bile vel ſanguine, breuiorem: ſic etiam ex velocitate motus vel eius tarditate. Si velociter moueat vt cæteri acuti morbi, citò terminum attingit. Sin tardiùs, ſeriùs: motus velocitas deprahenditur ex eius veloce augmento in ſymptomatis,

quodq;

quodq; citò appareant coctionis notæ, vt iam diximus ex Hippoc. de ſputo citò vel tardè apparente: iam & coctio materiam, vt & paulo antè meminimus, ſequitur: & ſicuti tempora ex materia ſeu ſputo cognoſcuntur, ita quoque & ab accidentibus innoteſcunt: cùm enim fluxio & dolor fieri incipiat, principium eſt, & cùm nihil exſpuitur: vbi ſymptomata augentur, & ſputum meliùs procedit, augmentum eſt: dolore ad vigorem progreſſo, ſtatus: vbi remittuntur accidentia, declinatio; ſi etiam ſputum ſimul totaliter remoueatur, accidentibus ceſſantibus. Et ideò ſputum maximè in pleuritide conſiderandum eſt, cùm ex eo cognoſcamus principium, augmentum, ſtatum & declinationem, coctionem, cruditatem, malitiam & malignitatem pleuritidis, & bonitatem ipſius, longitudinem atque breuitatem. Ideò cùm morbus materialis ſit & circa thoracem verſetur, excrementa illa quæ ex pectore educũtur, maximè conſideranda ſunt. In quibus diligenter animaduertemus ea quæ Hippocrates 2. prog. enumerat: primùm, vt promptè, citò ſcreetur: promptè, inquam, id eſt facilè, & leuiori tuſſi & breuiore, ita enim benignitas humoris ſignificatur, vt qui neque lentore inhæreat, nec craßitie; quibus aliquando ægros præfocari contingit: citò verò, id eſt, non longè à morbi initio, vt Aphor. 12. lib. 1. dictum eſt. Et ita ſi ſputum ſtatim appareat, & reliquæ conditiones bonæ non deſint, non ſolùm ſalus ſperanda eſt, ſed & breui fore. Si citò eueniat, è conditionibus & hæc optima eſt: ſecunda equidem conditio ſumitur ex colore: nam rubra admodum ſalutaris eſt 4. Epid. & 47. textu: ſincera omnia mala, excepto ſanguine; tum quia humor benignus eſt, & ſimpliciora ſymptomata inuehere ſolet; tum quia citò

Quare ſputũ in pleuritide præcipuè ſit conſiderandum.

 coctionem

coctionem admittit. Sed ſi bilioſus humor multus adſit, ſi quidem ſincerus ſit & non permiſtus, & temperatus alijs, malum ſignificat; vt & ſi liuet, vel nigricat: praui enim natura ſunt hi humores; & cùm ſinceri excreantur, magnum eorum dominium ſignificatur. Contrà verò ſi ſint alijs temperati, præſertim verò niger, qui modis omnibus inſalubris eſt, quia multo flauo peior. Screatio itaque ſine dolore, prompteq́; facta, mitiſsimum quidem eſt pleuritidis ſignum, potiſsimùm vbi permixta appareat cum ſcreatione admodùm flaua bilis, Hippoc. auctore 2. prog. At ſi quod exſpuitur concoctum fuerit, adhuc magis mitiſsima erit, Galeno teſte De conſtit. art. med. Nihil verò exſpuere (vt etiam paulò antè meminimus) exitiale eſt; partim quòd fluxum declaret à phlegmone deuinctum, partim quòd totus (propterea quoniam intus maneat) corrumpatur. Ex diuerſo item excreationis colore, prout diuerſam indicat inflammationis cauſſam, poſsimus indicia prognoſtica aſſumere: nam perniciosiſsimus eſt melancholicus humor præpollens, id quod indicabit ſputum nigrum aut liuidum; tum quòd & præditus ſit ipſe moribus peſsimis, & maximè erodat, concoquaturq́; ægrè, nec facilè expurgetur, vt conſtat apud Galenum eodem libro; tum quòd plurimæ ſit caliditatis index, à qua aſſatus, genitus eſt. At æquiſsimus (iuxta eundem, & citatur ab Altimaro) omnium eſt ſanguis per cruentum ſputum, ac rubrum indicatus, vtpote qui dulciſsimus exiſtat, & concoctu facillimus. Reliqui verò duo humores inter hos medij ſunt, quod ad ſimplicitatem malignitatemq́; attinet. Tertiò etiam prognoſtica ſigna habentur ex modo ſubſtantiæ: craſſa enim & glutinoſa omnia, mala. Contrà verò quæ mediocritatẽ habent in craſsitie & tenuitate,

bona

bona ſunt. Sed quibus notis coctionis ſigna diſtinguantur, vel in nullas, vel latentes, vel obſcuras, vel manifeſtas & perfectas, iam quaſi diximus: reliqua vide apud Iacchinum: quamuis cruditas ſignum ſit neutrum, eò quòd merito ſui neque ſalutem neque mortem ſignificat. Coctiones verò, vt Hippocrates ait, certam citamq; ſanitatem annunciant. Sed de his vide alios auctores, & Galenum primo De criſibus. Cæterùm quod ad pulſum attinet, ſi in pleuritide pulſus fuerit magnopere durus, paruus etiam atque creberrimus, indicium erit lethale, ita vt pleuriticus cum tali pulſu nemo fuerit ſeruatus, ex Galeni decreto, 4. De præſag. ex pulſ. Maximum quoque ſignum prognoſticum ipſius pleuritidis præbet pulſus ſerrinitas; nam ſi ea remiſſa ſit, mollem & probè maturandam inflammationem indicat; ſi verò magna, difficilem & admodùm crudam; quæ ſi cum imbecilli facultate coniuncta fuerit, periculum; ſi cum firma, aut tardè concoquetur, aut ad ſuppurationem deflectet, aut tabidus eam excipiet marcor, ex Galeni ſententia lib. De pulſ. ad tirones & 4. De cauſis pulſuum. At hîc quæritur numquid vrina aliquid faciat ad temporis cognitionem, an ſit mala, vel cocta vel incocta. Si fuerit bona cum ſuis conditionibus & in ſubſtantia bene cocta, in reſidentia, colore ac liquore, quòd ad pleuritidem refert, nihil prorſus facit, quum in peſſima pleuritide & in inflammatione rebelli, vrina bona exiſtere poßit, licet æger moriatur. Equidem fieri poteſt, vt totum corpus bene habeat; & inflammatio peſſimæ ſit naturæ. intereà ſi vrina malas in ſe conditiones complectatur, peſſimum ſignum eſt. Si enim tenuis & ſubtilis fuerit, nec habens aliam malitiam, indicat materiam raptam eſſe ad locum inflammatum, quemadmodum in pleuritide, cùm

Signa ex pulſu.

De vrina in pleuritide.

vrina talis apparere contingat, etiam mortem notat. Si verò fuerit craſſa, indicat aliquod dominium humoris maligni. Mala eſt, quia indicat cacochymiam eſſe in corpore, quæ ſub ratione cauſæ antecedentis nocebit, fluet ad locum inflammatum; ideò ſemper malum dum vrina eſt mala: tum etiam ſi ſit bona, quoad inflammationem, bona non exiſtit, ſi ea ipſa inflammatio peßimæ ſit naturæ, vt iam dictum eſt. Ad prognoſtica etiam pertinet Aphor. 23. lib. 3. *Hieme verò morbi laterales &c.* Et Aphor. 33. lib. 6. *Qui acidum eructant, non valdè morbo laterali corripiuntur.* Item *morbo laterali, ſi pulmonis inflammatio ſuperuenerit, malum eſt* ex Aph. 11. lib. 7. Cauſam reddit Galenus in commento: quo etiam loco aſſerit, quòd non admodùm conſequi ſolet morbus lateralis ad inflammationem pulmonis. Quibuſdam autem pulmo coſtis affigitur vel adnaſcitur, atque illud quidem rariſſimum eſt, & ſemel tantùm vidi in corpore diſſecto, pulmone plumbeis maculis infecto ac corrupto, vtrimque coſtis affixo. Alij tamen id quoque ante me viderunt. Tales plerumque vel ex aſthmate vel ex tabe tandem commoriuntur: pulmo enim (ſpirandi organum exiſtens vt in præfatione diximus) tunc quidem afficitur vt nec aërem inſpirare nec liberè exſpirare poßit, corde etiam tam per diſtenſionis motum, quàm contractionis, minùs officium ſuum obeunte. Hi quoque ſi in pleuritidem veram incidant, præter illud quòd difficulter curentur, facilè in peripneumoniam eamq́; lethalem dilabuntur, cùm pulmo membranæ coſtas ſuccingenti ex parte adnatus vel affixus, faciliùs in ſe virus recipit & minùs à ſe propellere poteſt, citiuſq́; inflammatur. Sed & Aphor. 16. lib. 6. dicit Hippocrates: *A morbo laterali vel pulmonia habito, alui profluuium*

Si pulmo coſtis adnaſcitur, periculoſum.

adueniens

aduenięns, malum : quod quidem intelligendum eſt de fluxu non regulato (vt ita dicam) à natura: Nam qui à virtute regulante fit etiam in principio, bonus eſſe poteſt, niſi aliud accidens acceſſerit virtutem proſternens. ſic & Auicenna fluxum in principio bonum eſſe exiſtimauit. Quicunque verò ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in 14. diebus purgantur, à die qua fit eruptio, liberantur; ſi minùs, ad tabem tranſeunt. Refert Auicen. pleuritidem propinquam cordi deteriorem eſſe, & parti ſiniſtræ, ſed maturationi conuenientiorem : at remotiorem à parte ſiniſtra, ſalubriorem quidem, ſed ex parte reſolutionis & maturationis magis inobedientem. Pleuriticis quoque ſanguinis fluxus narium eueniens pro optimo ſigno habetur: non tantùm à naribus, ſed ab hæmorrhoidibus quoque & matrice, vt ſæpe experientia vidimus in communi praxi, quod equidem & à Galeno 10. method. cap. 5. laudatur.

OBSERVATIO XXX.

De pleuritide in prægnantibus.

SI pleuritis prægnantibus contingit, valdè perniancioſa eſt, vt Auicenna pronunciauit, quemadmodum & decrepitis : Solet enim hominem interimere, vel ex præfocatione, vel ex ſymptomatum vehementia; ob quam cauſam prægnantes præcipuè moriuntur; decrepiti verò, ob debilitatem virium in ſpuendo. Senes verò cùm frigidæ ſint naturæ, morbos concoquere, etſi diuturnos, non valent : cumque ſanguinis & prægnantes pleuriticæ & decrepiti miſſione egeant, & tenuiſſimo victu; hæc neque prægnantes neq. decrepiti ferre

ferre poſſunt: vnde ſæpe in vtriſque ad mortem comitatur pleuritis. Nos tamen aliquas prægnantes magna cum induſtria curauimus. Ex quibus mihi occurrit quædam nomine Remula, mulier ſi quæ altera, pulcherrima, viginti quatuor annorum, Alcmariæ decumbens, anno 1549. ad quam 18. die Octobris accitus fui. Quæ cùm ſanguinea & boni habitus eſſet ac robuſta, & in nono menſe grauida, & partum quaſi nunc expectaret, ſæuiſſima pleuritide correpta, ſanguinem exſpuebat, & circa mammam læuam in latere, inſigni dolore afficiebatur, qui ad clauiculam aſcendebat cum tuſſi valida & continua febre. Ad quam cùm intraſſem, plurimùm hæſitabam de venæ ſectione, ob aphor. 31. lib. 5. Hippoc. ſic dicentis, Mulier vtero gerens ſanguine miſſo ex vena, abortit. ab altera parte venæ ſectionem vrgebant febris continua vehemens, & inflammatio vrgens, dolor inſignis, virtus fortis, mulier bene habita & ſanguinis miſſioni conſueta, quam & ipſa petebat: itaque aluo priùs per balanum expurgata, venam ſecari iuſſimus ad vncias quatuor, ex eodē latere, in cubito nempe baſilicam. adeò autem profuit, vt dolor magna ex parte ſeſe remiſerit: adhibitiſq. denuò decoctis pectoralibus & aliis remediis aptis poſt ſeptimum diem à pleuritide curata eſt, cùm optimè exſpueret per eclegmata præſcripta. ſeptimo die oborta eſt exteriùs inflāmatio mammillæ ſiniſtræ cum intenſa rubedine: cumque per externam inflammationem terminaretur pleuritis, nolui mammæ inflammatæ repercutientia adhibere; ſed inuncto loco affecto cum oleo viol. &

exiguo

exiguo populeo, inflammatio ceſſauit, & perfectè conualuit. Deinde poſt duas ſeptimanas, cùm optimè valeret, peperit feliciter filium optimè ſanum & robuſtum. Ad alteram eodem tempore accitus eti m in vltimo menſe imprægnatam acceſſi, debilem, pituitoſam; ob quam cauſam ſanguii m extrahere non audebam: ſeptimo die aborſum atiebatur, & 14. die obiit. Quanquam Pithuerienſis mulier cùm prope nonum menſem grauida foret valdè debilis, venæ ſectionem non admittens, adhibitis optimis remediis, etiam fotu ad dolorem ſedandum, circa quartum diem meliùs habere viſa eſt, cùm in principio nihil exſpueret, nunc quædam concocta exſpuens, dolore lateris nonnihil conſopito. At ſexto die febris aucta eſt, & in ſeptimo omnia vehementiora, ita vt vi infantem pepererit, cùm in nono menſe eſſet: ſed non ſuperuixit infans ad tres dies. A partu verò dolor lateris omnino ſeſe remiſit; quamuis ſub noctem intenſiſſimus dolor pectus occupauerit, cum ingenti anguſtia & anhelitus difficultate vehemẽtiori, vt ſuffocatio immineret, ac pro deplorata haberetur. octauò die delirauit & tandem obmutuit, ſacra inunctione, vt ſacrifici ſolent, munita. Nono die delirium increuit. Poſteà meliùs habere viſa eſt, ac concocta exſpuere; & ſub noctem, poſt ſymptomata maligna ſedata, incidit in ſomnum profundum, & per noctem ac diem integrè dormiuit. Vndecimo die compos mentis facta eſt, bene & concocta exſpuebat, & melius ſperabat. vnde magna ſalutis ſpes emergebat: nam ſi ſomnus delirium ſedat, teſte Hippoc.

bonum

bonum eſt. Poſt vndecimum diem, qui erat quartus dies à partu, purgationes per ſe magis ſubſequebantur; plurimaque craſſa & rubra, poſteà & pituitoſa bilioſaque per vterum excreuit, vſque in 14. diem ab initio pleuritidis: atque tunc craſſam vrinam mingens & pituitoſam, conglobatam, inuiſcatam, & in partu bene repurgata, ſputo albo & concocto apparente, hæc quoq. ſanitatem cum admiratione multorum conſequuta eſt. Verùm in alia muliere, quæ Delphis commorabatur, duos ſupra viginti annos nata, cùm prægnans in octauo menſe eſſet, in aſperrima hieme (cùm multæ aliæ, tum viri pleuritide corripiebantur, anno 1565.) commodè quoque in pleuritide ſæuiſſima (quemadmodum & aliis multis prægnantibus) vena ſecta fuit in brachio, è directo loci dolentis; aliiſque deinde aptis remediis adhibitis ad pleuritidem conferentibus, tum decoctis, eclegmatis, inunctionibus & fotibus conuenientibus præſcriptis, etiam & hæc ſanitati reſtituta eſt.

SCHOLIA.

QVOD *in prægnantibus venam ſecare poßimus, id quidem multis exemplis aliâs docuimus; vt lib. 2. obſer. 28. de continua tertiana in prægnante, in cuius ſcholiis ad longum ex diuerſis auctoribus, numquid prægnantibus euacuatio & venæ ſectio conueniat, illuſtrium medicorum ſententia, tum rationibus eorundem adiectis docuimus. de qua re etiam obſeruatione 29. eiuſdem libri, & in ſcholio pertractauimus; etiam obſer. 22. lib. 15. quomodo etiam in angina mulieribus grauidis ſanguis demitti poßit. ad loca citata lectorem relegamus, ne*

opus

opus ſit hæc eadem hîc repetere. Quamobrem cùm de cauſis & ſignis pleuritidis ſatis egerimus, nunc ad actionem ipſam ſeu curationem deueniendum eſt; quæ rectè inſtitui nequeat, niſi certis ſcopis propoſitis, in quos omnia referantur, & niſi certa adhibeamus inſtrumenta, quorum beneficio ſingulos ſcopos aſſequi liceat. De ſcopis ipſis aliâs diximus, qui ab auctoribus variis modis ſumuntur, vt in lib. 3. De incerto vrinarum iudicio oſtendimus, à quibus denuò indicationes ſumantur. de quibus quidem loco exempli de pleuritide egregiè pertractat Argenterius in libello ſuo De conſultatione: vti etiam facit Montanus de pleuritide in lectionibus ſuis ſupra Rhaſem. Quibus ſi lector ipſe, tum iuniores ſeſe exercere velint, habebunt latiſſimum campum, quomodo pleuritidem curabunt. Nos autem breuiter (cùm alij hanc curationem longo ſermone tractarint) in primis victum commodum inſtituemus. Duo autem apud veteres, iuxta Hippoc. erant cibi genera, ptiſana integra, & cremor. ſi ſine periculo videatur, inter initia ptiſana vtemur; aliâs, ſi adſit periculum, & morbus magnus eſt, cremore vtemur: cibus enim maximè tenuis & leuis, præcipueq; ſorbitio, Celſo placuit, potiſſimùm ſorbitio ex ptiſana: nihil verò detur (vt inquit ille) quod aut refrigeret corpus, aut fauces aſperet: qua ratione acria, acida, ſalſa, & aſtringentia vitanda ſunt. ita & Alexander ptiſanæ cremorem largiter decoctum, donec id quod flatuoſum eſt depoſuerit, pro cibo commendat. nos etiam ſi humor ægrè ducatur, amygdala purgata leuigataq; ptiſanæ incoquimus, quo humor magis eductioni paretur: ac commodè vtimur ſubindè & hordeato: & ſic manè, iuxta Alexandrum, ptiſanæ cremorem; veſperi amygdalarum ſuccum offeremus. Si ſit ex pituitoſo ſanguine, Victus ratio.

ſanguine, paululum mellis adiicit idem Alexander. quoties verò dandum ſit, & quantùm in ea conſuetudi ſeruanda, tam ad ægros & ſanos, vt habet aphor. 18 lib. 1. inter initia tamen exiguam & tenuem non tanti alimenti ſeruare oportet. at noſtræ regiones tam exactam inediam, vt Itali & Hiſpani, non ferunt. Et ſic in noſtris ægris aliquando amygdala expurgata & contuſa & emulſa cum aqua exhibemus, vel panatã (vt parant Itali): & ſi vires imbecilliores fuerint, in gallinarum iuſculo panis micas decoctas pro cibo commodè damus. intereà olera vitamus, niſi lingua ſcabra, ſiticuloſaq́; & febris ingens appareant; tunc etiam Alexander antè maluæ aut intybi decoctum exhibet. poſſunt & pleuriticis mala dulcia cocta exhiberi, apia dicta. Initio igitur aqua hordei & hordei pulticula; principiis liquidior, pòſt etiam craßior; deinceps mixtis amygdalis, tum amygdalogala; pòſt etiam eadem ex pullorum iuſculis diſſoluta: tenellæ pullorum carnes in fine, vbi vires deficiunt, intrita madida, quæ & infriatas carnes & ſynterimata appelles licet, vulgò collyria & collaticia iuſcula dicta, expreßiones quoque, quibus defectis viribus vtimur; alioqui integra ſatis virtute tenuiùs nutrimus. de quibus ad longum quoque videas Benedictum Fauentinum præceptorem meum cap. proprio De curatione pleuritidis. Pro potu vtimur aqua hordei, vel radicem glycyrrhizæ ſeu paucum cinnamomum in ea decoquimus. Quidam (teſte Alexandro) aquam tepidam propinant; alij aquam mulſam in pleuritide ex pituitoſo ſanguine. Vbi paulum morbus ſeſe remiſit, alimenta pleniora exhibent. à vino tamen abſtinendum cenſeo, niſi viribus admodùm imbecillibus; etiam vini aliquid Celſus dat, præceptor meus Benedictus Fauentinus non dabat, niſi

Synterimata.

extrema

extrema iudicatione pleuritidis tranſacta, quæ 14. die fit, idq́; aqua permixtum: quòd ſi pleuriticus non fuerit iudicatus 14. die, vinum non exhibet; rationem loco citato explicat. Huc etiam pertinet aër qui temperatus eligendus eſt, parùm tamen ad calidum inclinans: nam frigidum neruoſis partibus, eiſq́; affectis eſt inimicum, teſte Hippocrate Aphor. 18. lib. 5. dolorem quoque inſuppurabilem facit. Somno quoque potiùs longiori vtantur quàm vigilia. à motu omnino abſtineant; iniungendaq́; quies erit: ideò à coitu abſtinendum, cuius habemus exemplum apud Amatum de pleuritico qui poſt venæ ſectionem & ſputi reiectionem ſanum ſe dicebat; quamuis ſequenti nocte cum vxore cùm rem habuiſſet, facta recidiua & dolore reuerſo intra biduum, in fine ſexti diei, obiit: quicumque enim recidiuam patiuntur, etiam ex victu inordinato, tales quoque iuxta Auicennam commoriuntur. Hinc quoque ſummopere cauendum à ſtipticis, cùm & Rhaſes 4. Continentis narret hiſtoriam de quodam medico imperito, qui cùm pleuriticum præ manibus haberet, & videret pleuritidem iam perfectè in declinatione eſſe, ac ægrum iam quaſi ſanatum, craſsiore diæta vtebatur; atque ægro ſuo exhibuit lenticulas cum aceto confectas, vnde ilicò ceſſauit ſputum, ob impedimentum illius nutrimenti, ita vt errore medici miſer ille nocte ſubſequente è vita diſcederet. Sic ego quondam cùm haberem pleuriticum præ manibus, & iam quaſi curatus eſſet, me inſciò ſalſamentum piſcium ebibit; vnde denuò ſuborta tuſsi, dolor lateralis reuerſus eſt, vt aſtantes illum moriturum exiſtimarent; & niſi egô ſtatim adhibuiſſem ecligmata dulcia, tum alia remedia expectorantia, æger ſuccubuiſſet. Veteres, vt paulò antè diximus, pro potu dabant

Hiſtoria Amati.

Hiſtoria Rhaſis.

mulſam aquoſam, vel aquoſum oxymel, vt ſputum facilè educeretur. Nos commodè vtimur aqua hordei mundati, in qua radices glycyrrhizæ, & vuæ paſſulæ ab arillis repurgatæ, incoctæ fuerint. Sed à frigida aqua abſtinendum, quæ ſputum incrudeſcere facit; & ſubitò (vt vidimus) ſuffocati ſunt quidam ex hominibus plebeis, qui cùm ſitirent, frigidam bibiſſent. Hæc obiter de vitæ inſtituto. de medicamentis (alio interiecto exemplo) poſteà dicemus.

OBSERVATIO XXXI.

De pleuritide legitima.

VXOR Magiſtri Henrici cognomento Rabbi, annorum 43. menſe Iulio anno 1549. Alcmariæ pleuritide vera corripi cœpit: aderat enim dolor punctorius in latere ſiniſtro ad clauiculam aſcendens: ſupra modum tuſſiebat: ſputum erat rubrum pituita mixtum, difficilè anhelitum trahebat, continuò febricitabat cum capitis dolore, pulſus durus atque ſerrinus erat. quarto die ad eam primò ingreſſus, iubeo vt in loco lucido mediocriter elato collocaretur, & vt molli culcitra capite ac thorace ſubleuato decũberet: cumque in pedes decideret, lignum aliquod, aliúdve corpus pedibus obiiciebam, vt in ea figura perſiſteret. Deinde cùm noſtri inediam ita non ferant, & iam quartum diem attigiſſet, quod ad victus rationem attinet, poma aſſata dulciora conceſſi, & hordeatum & amygdalatum, & panatam cereuiſiariam vulgarium more paratam, abſque vino, quod quoque interdixi, eò quòd noſtri ruſtici

ſtatim

ſtatim in omnibus pectoralibus morbis ac tuſſi vino dulci vtuntur, apud nos Romano dicto, exiſtimantes à frigore tales affectus ſemper oriri: vt iſtis diebus mihi euênit, cùm extra vrbem in pago Diui Eligij dicto, colonũ pleuriticum præ manibus curandum haberem; atque eidem omnia vina interdixiſſem: cumque is noſtris præſidiis melius haberet; poſt noſtrum diſceſſum ſtupidi homines etiam præter vinum, aquam vitæ ægroto propinarunt; vnde febre denuò accreſcente, & ſputo ob calorem retento, intra quatuor pluréſve horas miſerrimè extinctus eſt. Ita & ſartor quidam Delfenſis prope noſocomium decumbens ex grauiſſima pleuritide, cùm aquam vitæ ebibiſſet, etiam grauiſſimis ſymptomatis obortus; & ventris proluuie, nono die ſua incuria obiit. At in hac noſtra ægra cùm in quarto die acciti eſſemus, & ſponte per ſe aluum depoſuiſſet, ex vena baſilica in brachio ſiniſtro ſanguine copiosè extracto, dolor mirum in modum ſedatus eſt, loco affecto etiam linimento infraſcripto inuncto: ℞ vnguenti noſtri pectoralis, dialthææ, olei viol., amygd. dulc. añ ℥ ij. miſce: ſimiliter & hoc decocto vel huius æmulo ter in die vtebatur: ℞ foliorum viol., ſcabioſæ, maluæ, bugloſſæ & borag. cum toto añ m. j. florum pap. ſylueſtris rubros flores habentes p. j. (volunt autem quidam hos flores proprietate quadam pleuritidem curare; & ita medicos quoſdam noui qui ſyrupum præparatum habebant & confectum ex ſucco papaueris floribus rubris ſylueſtris, & zaccharo partibus æqualibus) quem exhibent cum decocto pecto-

Capera. f. 1434.

tali, ſcabioſæ, vngulæ caball., vel cum aquis iiſdem deſtillatis. Refert autem Rondeletius à tota ſubſtantia decoctum pap. rub. in aqua ſcabioſæ vel pimpinellæ conferre, vel cineres priapi tauri cum vino, vel cum aqua hordei, in hunc modum. ℞ flor. pap. rub. m. ß. aquæ ſcabioſæ lib. ß. aquæ pimpinellæ quart. j. concoquantur leniter, adde ſacch. parum, fiat ad formam iuleb; dētur à principio bis vel ter in die. Vel: ℞ cineris priapi tauri ʒ j. detur, ſi febris ſit remiſſa, cū vino; alioqui cum aqua hordei. Memini enim (vt etiam in ſcriptis Gisberti Horſtij medici Romani & noſocomij Mariæ conſolationis, cùm Romæ agerem, legi) quemdam pleuriticū derelictum à medicis & pro deplorato habitū, cùm ſumpſiſſet ſucci pimpinell. ℥ ij. cum tribus ℥ aquæ flor. pap. rub. ſylueſtris, & calidè cubuiſſet, ſudore euocato, conualuiſſe. Sed reuertentes ad noſtram decoctionem, adiecimus capill. Ven., vngulæ caball. an̄ m. ß. glycyrr. raſæ ℥ ß. prun. damaſc. num. IX. iuiubar. ſebeſten recent. an̄ num. v. ſem. maluæ ʒ j. vuar. paſſul. ab arill. repurg., hordei mundati an̄. p. j. coquantur in ſero lactis ad lib. j. ß. miſce. intereà & ecligmata ſumebat in hunc vel ſimilem modum: ℞ ſy. viol., iuiubini, capill. Ven. de liquiritia an̄ ℥ j diatrag. frig. in tab. ℥ ß. zacchari candi, zacchari penid. an̄ ʒ ij. fiat linctus: poſteà relicto diatrag. etiam adiunximus loch ſanum. Sexto die hoc ſolutiuum cepit: ℞ caſſiæ recens extractæ, diacatholici an̄ ℥ ß. diaprunis lenitiui ʒ j. cum ℥ iij. decoct. ſupraſcriptæ, fiat hauſtus: quo quinquies aluum depoſuit, & dolor ſedatus eſt, ac meliùs

liùs & magis concocta expuebat; febre etiam inclinante: ita vt vndecimo die fuerit curata. Quanquam posteà leuis dolor in capite remanſerit; qui leuiſſimo remedio ceſſauit ex decocto ſimplicium herbarum, videlicet bethonicæ m. ij. viol., borag., bugloſſ., ſcabioſæ (propter tuſſim leuem qua adhuc detinebatur) hordei mund. p. j. fiebat decoctio in ceruiſia communi (cùm apozemata in officina posteà abhorruerit) & poſt colaturam zaccharo dulcorabatur. ex quo decocto bis in die bibens, 14. die ex integro fuit curata.

SCHOLIA.

PROBA victus ratione deſcripta, ſtatim etiam de aliis remediis cogitandum eſt: maiora verò remedia quæ adhibentur, vt ſæpe diximus, ſunt purgatio, & venæ ſectio. Sed hîc ſtatim celebriores medici inquirunt num perpetuò inſigni vacuatione morbus lateralis curari debeat, quæ aut per ventrem aut venæ ſectionem fit: quidam volunt, ſi leuis ſit pleuritis, & ſanguis per halitum digeri poßit & extra corpus educi, fruſtrà auxilia fortiora tentanda, vbi in toto corpore non ſit abundantia humorum: tales Hippocrates fomentis calidis curat. Sic nos puerum 13. annorum apud Henricum Iunium pædagogum anno 1560, cùm poſt columellæ inflammationem & tonſillarũ in morbum lateralem incidiſſet, curauimus fotu infraſcripto, cùm debilis eſſet & per quatuor dies nihil edulij prius tranſglutire potuiſſet: bifariam enim fotus iuuant, teſte Galeno, & quia partem rarefaciunt & molliunt, & quia ſanguinem in halitum ducunt. Fotus hic erat: ℞ florum chamomillæ, meliloti añ m. j. folior. maluæ, ſummitatum Numquid perpetuò inſigni vacuatione morbus lateralis curari debeat. Fotus.

anethi an̄ m.ß.rad. althaæ ℥ ß. ſeminis lini ʒ ij.coquantur in aqua communi, & fiat fotus cum ſpongia expreſſa: quo ſolo puer à dolore euaſit, & à pleuritide curatus fuit: qua curationis ratione ipſe quoque Galenus ſe quendam ægrotum meminit citra venæ ſectionem curaſſe, cùm miti pleuritide laboraret, vt videre licet 6. de morb.vulgaribus. Cuius ſententiæ & Celſus & Alexander Trallianus exiſtunt, quos & Paulus & Aëtius ſequuntur. Alij volunt hanc curationem eſſe tentatiuam, vt Barbari quidam; quod rurſus alij negant, cùm Hippocrates idem faciens minimè ignorabat exactè morbum lateralem fuiſſe, priuſquam calida fomenta adhibuiſſet; id quod de tanto viro haud quaquam aſſerendum erat. Hæc ſimul patefaciunt eorum inſcitiam in curandis inflammationibus, in quibus momentum omne ex mente Galeni conſiſtit in vacuatione ſanguinis, qui in parte ipſa continetur; & extra corpus educunt ſanguinem, vt ſunt eiuſmodi fomenta tenuantia ac per halitum digerentia. Interea ſpectandum nunquid indifferenter in omni morbo laterali, nulla præcedente inſigni vacuatione, poßimus calidis fomentis vti, nondum habita adhuc notitia diſtincta; quòd in toto corpore humorum redundantia non adſit: quibus reſpondet Alexander quòd iis vti poſſemus, cùm ea ratione maximè copiam manifeſtabunt, vtpote ſi fomentis dolor non mitigetur, ab iis abſtinebimus vlteriùs, ne dolor augeatur propter attractionem: idem ſentiunt & Hippocrates & Gal. 2. de rat. vict. in morbis acutis. & tunc vbi dolorem non diſſoluant fomenta, diutiùs non erit calfaciendum: quoniam in toto corpore humorum redundantiam adeſſe indicant; & propterea corpus totum inſigni aliqua euacuatione præeuacuabimus: ſi verò do-

Nunquid indifferenter in omni morbo laterali nulla præcedente inſigni vacuatione poſſimus calidis fomentis vti.

lori

lor his moderatior fiat, cum fiducia adhuc fomentis vtemur, Alexandro etiam iubente; & ideò medici celebriores ſecuriſſimum eſſe volunt, & in omni pleuritide fomentum eſſe adhibendum, tamquàm omnino aliquam adferens vtilitatem, vel vt cauſa ſanitatis, & auxilium corpore non exiſtente pleno; vel tanquam ſignum ad dignotionem (nec minùs eo tempore aliquod afferens mediocre leuamen) ex quo nos diſpoſitionem comprehendentes, ad totius corporis vacuationem peruenimus, vt Donatus ait: quemadmodum pro curatione doloris oculorum, commento aph. 31. lib.6. decretum quoque reliquit. Rectè itaque dicit Hippoc. non abſonum eſſe tentare an diſſolui poſſit, quaſi velit, non ſemper ſpem eſſe, vt iis diſſoluatur: quin potiùs aliquando à fotibus deteriùs æger habet, & aliis remediis eſt opus. Curationem igitur doloris lateris à fomento orditur; ſiue ſtatim inter initia ſit ortus, ſiue poſteà ſuperuenerit. Tentandum igitur vt ſic curetur pleuritis: ſcimus enim phlegmonem ex 13. methodi, quà phlegmone eſt, curari his quæ reſoluunt, & materiam per halitum digerunt: quod eſt tentandum primùm. Sic Galenus, vt iam modò diximus, 6. aph. 31. & in lib. de venæ ſectione, phlegmonas oculorum fouet, tentando an poſſet diſſoluere. Si ſit multa copia, & malum increſcit horum vſu, ad alia remedia ſe vertit; ſcilicet, curatione cauſæ antecedentis vtens, à qua phlegmone augeſcit & fouetur. Quàm vtilis ſit fotus, id etiam experientia ſæpe vidimus, non tantùm in principio dum vocemur, ſed etiam poſteà. Sic memini me in curatione habuiſſe Alcmariæ abbatiſſam ſatis vetulam Clariſſarum graui pleuritide affectam: quæ cùm venæ ſectione & leui purgatione, tum aliis aptis remediis, curari non poſſet, extremo dolore

lateris permanente, & cùm eidem propoſuiſſemus fotum eſſe adhibendum, (quem ratione religionis ſuæ admittere nolebat, cùm veſtes ex huius ordinis decreto exuere non poſſet) tandem poſt duos vel tres dies dolore ſemper increſcente rogaui numquid veſtes circa locum affe-ctum diſcindere poſſemus, veſtimentis non exutis, cùm & poſt fotum facilè iterum ſuendo coniungerentur. quod cùm annuiſſet, fotu adhibito, præter aliarum monacharum opinionem, cùm morti deſtinata videretur, à dolore & pleuritide ſana euaſit. Cæterùm exempla fotuum quatuor ſunt: primum morſu prorſus caret, & tutiſſimum (vti etiam Iacchinus doctiſſimus annotauit) eſſe videtur, ex aqua calida; nos commodè anodyna & emollientia, vt in puero præcedente, adiecimus. Modus verò applicandi ex ventriculo aut bubula veſica, eſt commodiſſimus: vel cum ſpongia, vt nos feliciter vtimur, priùs expreſſa & calidè admota: quo etiam ad acutiſſimas & bilioſas valdè pleuritides vtendum Galenus ait; quoniam à ſiccis, & calentibus proritaretur humor ille, qui contrariis temperari debet; ideò humeſcere & mordentes humores morſu carentibus mitigari. Sed & quia tutiſſimum eſt, quod mitiſſimum; tutius eo in omnibus vtêris, inquit Gal., cùm coniecturam de humore qualis ſit, certam facere non poteris, mox ad alia te transferes. Ad modum quoque applicandi attinet, vt circumueſtiatur linteo, quò calor plus perduret, neque halitus ad laborantis pulmonem feratur vnà cum aëre inſpirato. Alia verò fomenta primùm eruo, poſca, cocto, vel hordeo, vt Galenus notat, humori glutinoſo & contumaci vtile erit; vt ſi flatus adſint, & dolor ex phlegmone, cui multum pituitæ ſit, quoniam ſecat, diſcutit & ſiccat. Alia verò ſicca ſunt, id eſt ſine humore admota,

Quatuor exempla fotuum.

admota, ex milio & ſale, quæ ambo ſiccant; ſed hoc differunt, quòd ſal vim acrem habet, & plus diſcutit, vnde & humori contumaciori conuenit; cuiuſmodi eſt pituitoſus. Milium verò ſolum ſiccat, ſanguineo magis vtile. Plura de fomentis, quæ ſcripſit Benedictus Fauentinus, cap. proprio De pleuritide, videas; tum alios auctores qui hanc rem copioſiùs tractarunt. De venæ ſectione (quæ ſtatim eſt adhibenda, ſi dolor non ſedetur in principio cum fomentis) & de purgatione, ſcholio ſubſequente dicemus.

OBSERVATIO XXXII.

De fabro lignario ter in quatuor menſibus pleuritide vera correpto, & curato.

AVGVSTO menſe anno 1545. faber lignarius Pithuerienſis, annos natus triginta ſex, ſatis robuſtus, & mediocris habitudinis, cùm in pleuritidem veram incidiſſet, & per duos dies aluum non depoſuiſſet, me vocauit. Statim communi clyſteri iniecto, cùm bis ex eo aluum depoſuiſſet, mox ſecta vena cubiti dextri è directo loci affecti & ſanguine vtcumque copioſo circiter vncias decem extracto, deinde ſyrupis pectoralibus ebibitis, & leniente poſteà medicamento aſſumpto ex caſſia & diacathol. añ ℥ ß. cum ſero lactis ſoluta, paucis localibus remediis adiunctis, tum ecligmatibus aptis ad ſputum educendum, poſt ſeptimum diem egregiè curatus fuit, ac ſanus vixit. Poſt menſem tamen denuò in pleuritidem ſæuam & acutam cum grauioribus accidentibus prolapſus eſt: & quarto die ad eum acci-

tus,rurſus cùm phlebotomiam adhibere inſtituiſſem, amici ægrotantis refragabantur, cùm vix menſis præteriiſſet, quòd ſanguis illi detractus eſſet: ratione tamen perſuaſi à me, venæ ſectionem admiſerunt. ita denuò ſanguine detracto ex vena baſilica eiuſdem lateris ad vncias octo, mox rurſus conualeſcere cœpit, & ad conſueta munia demum reuerſus optimè ſe habuit. Sed, quod miratu dignum videtur, poſt duos menſes iterum in pleuritidem relapſus, denuò ſanguine demiſſo ex cubito lateri dolenti correſpondẽte, ilico & præter ſpem conualuit: ita vt hic æger inter quatuor mẽſes ter legitima pleuritide laborauerit, & ſemper ſanguis detractus fuerit ex latere eodem: cuius venæ ſectionis beneficio, adiunctis & aliis præſidiis commodis, mox ſanitatem recepit. Quo quidem exemplo manifeſtum euadit, auxilium citiùs ſanguine ex latere eodem demiſſo, quàm ex oppoſito contingere.

SCHOLIA.

Venæ ſectio quando adhibenda & ex qua vena.

OMNES *quidem medici in hoc conſentiunt in omni pleuritide, exiſtente humorum redundantia in toto, ſemper curationem exordiendam eſſe à venæ ſectione; quamuis in dubium vocant ex qua vena id fieri debeat, numquid etiam ex eodem latere vel oppoſito. Et de hac controuerſia non ſolùm Arabes cum Græcis, ac ipſimet Græci auctores inter ſe, verùm etiam iuniores medici, etiam hi qui Galeni doctrinam profitentur, magnopere digladiantur; ita vt adhuc ſub iudice lis eſſe videatur; & ſi auctoritatem ac numerum ſpectes, vix ſcias penes quem ſit victoria; num penes Græcos, Arabes,*

Arabes, Barbaros, Latinos, veteres aut iuniores victoria conſiſtat. Hinc tot concertationes, tot Apologiæ, tot libelli conſcripti de venæ ſectione vſque ad iurgia ferè & obtrectationes. De qua quidem re diſceptarunt celeberrimi quique medici noſtri temporis, vt Petrus Briſſotus vir in vtraq. lingua doctiſſimus & Leonardus Fuchſius, & ante illum Matthæus Curtius vir integerrimus, qui quæſtionem de hac re non ſpernendam ſcripſit; & Manardus, Ferrarienſis medicus eruditiſſimus, & Campegius, qui in hoc negotio defenſando partem Græcorum non parum temporis conſumpſerunt, dum venam ſecandam eſſe volunt ex eodem latere, contra Arabum partes, qui ex oppoſito latere ſanguinem promunt, validiſſimis rationibus ac auctoritatibus non ſpernendis defenderunt: vt Dionyſius medicus Luſitanus, Hieremias Thriuerius quondam præceptor meus Louanij: Dominicus à Melgutia medicus Romanus, Andreas Turinus qui aduerſus Curtium ſcripſit. Neque hæc noua hæreſis eſt, ſed per multos etiam antè annos agitata quæſtio: ita vt Auenzoar ille glorioſus medicus lib. 1. Theyſir, tract. 16. cap. 3. taxet medicos nouos ſui temporis, qui ſecabant venam ex eadem parte ægritudinis. Huius quoque opinionis ſunt & Auicenna, Rhazes, Haliabbas, Meſue, Auerrhoës, & omnes Auicenniſtæ, & illi potiſſimùm medicinam barbaram ſectantes, & qui in Rhaſem commentati ſunt atque ſcripſerunt. hi omnes à latere diuerſo ſanguinem demunt. & inter Græcos Archigenes ipſe inquit, Si latus inflãmatur circa mammam, & ad clauem dolor peruenerit, in oppoſito cubito venam ſecabis, & ſanguinem detrahes citra animæ defectum; tum peripneumoniam, inquit, non extimeſces; pulmo enim qui rarus & calidus eſt, lateriq; vicinus,

facilè

facilè virus contrahit: at expedit per interualla extrahere. Eundem & Aëtius ſequitur. Alij Græci, vt Hip. & Galenus, & poſt eos Oribaſius, ab eodem latere miſerunt : & Cornelius Celſus inter Latinos præcipuus lib. 2. cap. 9. taxat medicos, qui in dolore pleuritico faciunt diuerſionem à longinquis : & Conſtantinus ille Caßianenſis medicus, ex mente Iſaac lib. 3. Viatici cap. 12. in pleuritide venam quæ ex directo loci affecti eſt, ſecandam docuit: quamquam & is Arabs non deuiauit ab opinione Græcorum: quamuis alij quoque non deſunt qui nituntur Arabes cum Græcis concordare, vt Nicolaus Monardus Hiſpalenſis medicus. At nos etiam inſequendo præcepta præceptorum noſtrorum, commodè ſemper in principio quoque ex latere eodem ſanguinem miſimus, non ſolùm in hoc fabro, ſed in aliis ferè omnibus. Idem Amatus in multis exemplis peregit; vt in Angelo Ferreto nobili Anconitano, præmiſſo clyſtere baſilicam eiuſdem lateris dolentis ſecare fecit, ad vncias octo ſanguinem extrahens, idq́ primo die, vt videre poteris cent. 1. curat. 59. & in mercatore Ariminenſi ad vncias decem in eodem latere, cent. 3. curat. 68. Et in puella annos 17. nata iniecto clyſtere, eodem die bis axillarem venam ſecuit ad vncias viginti ſanguinis; centuria eadem, curat. 69. idem iußit fieri in alio, cent. 4. curat. 88. Et in textore ad duas libras, vbi & in ſcholio ſe cum Briſotto Gallo, Matthæo Curtio & Fuchſio conuenire teſtatur, rationemq́ ibidem addit longo ſermone cur id faciat. Intereà neque illi audiendi ſunt, qui docent ſemper faciendam eſſe in parte dextra, quòd vena azygos magis ad partem illam vergat, quàm ad aliam. At Donatus & Argenterius magis quoque inclinant ad illos, qui ex latere eodem ſanguinem demendum

dum eſſe tradunt, quamuis vterque illud tamen non vult perpetuum eſſe præceptum, quòd numquam in latere oppoſito fieri deberet: de qua re vide prædictos auctores, & præcipuè Donatum. Sic iſtis diebus etiam memini me ſecuiſſe ſaphenam in iuuencula octodecim annorum, cui cùm menſes fluerent, & ſubitò adſtricti eſſent, & in pleuritidem collapſa eſſet; mox aliis remediis hæc ipſa ſanitati reſtituta fuit: nam vbi ſecta fuit ſaphena, aperti ſunt menſes & meliùs à pleuritide euaſit: & quamquam in hoc caſu iuuabat, ſi tamen menſes non ſubitò fuerint reſtricti, ſed fortè longiore tempore, vix video in tam vehementi malo, quomodo tam longinqua diuerſio prodeſſe poßit: licet Holerius eam laudat ſic ſcribens: Suppreſſa aliqua per partes inferiores vacuatione, vbi malum inde ortum eſt, in inſigni plenitudine, in materia virulenta, cumq́; ſtatim in initio materia in caput rapitur, ac mentem commouet, è venis cruris eiuſdem lateris ſanguis demẽdus eſt; alioqui è baſilica eiuſdẽ lateris. Et ideò debet fieri (ne hîc multa verba profundamus) ſecundum rectitudinem, quod Hippocrates & deinde Gal. appellat κατ' ἴξιν: & ita eligit Hip. venam internam eiuſdem lateris, quòd hæc, vt Galenus ait, reuellit & celerrimè, & vacuat à partibus pectoris ſuperioribus. Cùm ergo in acutis morbis celerrima auxilia exigamus, hinc eam præeligemus, & ea non apparente mediam: nam quæ ex oppoſita vena fit, aut exiguum præſtat auxilium, aut non citò ſentitur, ſed ſeriùs. At nos velociter iuuari ægrum volumus in morbis acutis. Sed antequam reliqua explicemus de venæ ſectione, aliud exemplum proferamus.

OBSER-

OBSERVATIO XXXIII.

De pleuritide valdè periculoſa in ſene; & de muliere pleuritica, in qua non ante octauam diem fuit ſecta vena.

IASON Langius Hyperanus, vir inſigniter doctus, Scholæ Delfenſis Rector, familiaris noſter amicus, annum agens 64. anno 1589. menſe Octobri in pleuritidem ſæuiſſimam incidit: ad quem priùs tertio die accitus fui, nempe 23. die Octobris, cùm ſputum crudum, viſcoſum, cruentum, ſubinde & bilioſum expueret, cum ingenti lateris ſiniſtri dolore, vt morti vicinus videretur; glande vix aluo ſoluta cùm tribus diebus nihil excreuerat, neque vena ſecta fuerat, & iam tertius dies eſſet, venam in brachio ſiniſtro, nempe baſilicam, ſecari præcepi, ſanguine ad vncias ſeptem, vel paulo plus in ſene extracto: intereà hoc decocto vtebatur: ℞ rad. liquiritiæ raſæ ℥ ß. hordei mundati p. j. viol. bechij, ſcabioſæ, capill. Ven., polytrichi añ m. ß. ſem. aniſi ʒ j. ß. vuar. paſſ. enucleat. ℥ j. iuiubar. recent. num. VII. fiat decoctio in aqua communi pro ℥ IX. col^a. addendo ſy. capill. Ven. ℥ j. ß. miſce: locus inungebatur linimento ſequenti: ℞ olei amygd. dulc. ℥ ß. olei chamæmil., butyri recentis, axungiæ gallinæ añ ℥ ij. miſce. Pro expectoratione hoc eclígmate vtebatur: ℞ ſyr. capil. Ven. ℥ j. ſyr. de liq^a. viol. añ ℥ ß. zacch. penid. ʒ iij. fiat loch. 24. Octobr. cùm aluum non deponeret, glans acuta iniiciebatur; ſed nihil effecit: & rurſus aſſumpſit hoc lene medicamen-

dicamentum laxans, ℞ ſyr. ex infuſ. roſ. pallid. cum foliis ſenæ ℥j.ß. elect. lenitiui ʒ j.ß. aquæ vngulæ caball. ſeu bechij ℥ ij. ß. miſce: ſed nihil effatu dignum eduxit; ideò hoc apozemate vtebatur: ℞. hordei mundati p. j. fol. maluæ, viol. vngulæ caball., capill. Ven., polytrichi añ m.j. flor. cordialium p. j. prun. damaſcen. num. xiij. vuar. paſſ. ab acinis repurgat. ℥ j. iuiubar. recent. num. vij. folior. ſenæ alexand. à ſtipitibus repurg. ℥ j. ſem. aniſi ʒ j. ß. polypod. querc. ℥ ß. fiat decoctio in aqua communi pro ℥ ix. fortiſſ. expreſſ. adde ſyr. viol., ſyr. ex infuſ. roſ. com., & pallid. añ ℥ j. miſce, fiat apozema pro tribus doſibus matutinis: cùm vnam ſumpſiſſet, ter aluum deiecit: dedimus 26. Octob. altero die rurſus doſim cœpit. At dolor non mitigabatur, quare & hoc fotu vtebamur: ℞ rad. althææ mund. ℥ ij. folior. maluæ, violar., flor. chamæmeli, meliloti añ m.j. ſeminis maluæ ℥ ij. ſem. lini ʒ iij. coquantur in aqua communi pro lib. j. ß. fiat fotus cum ſpongia, vt artis eſt; & rurſus cum vng. ſuperſcripto cœpit dolor mitigari; & nono die ſputum meliùs exibat: ſumens quoque ex linctu ſyrupi capill. Ven. & liq*. anteà quoque ex ſyr. iuiubino de liquiritia, adiectis tabulis diatr. frig. eò quòd ſputum bilioſum erat. ſed 27. Octob. ſyr. capill. Ven., de liquirit. Decimoquarto, ſputo bene exeunte iam meliùs habebat, vtens hordeato: & poſt 14. diem ſputo magis exeunte in ſene, circa 20. diem, perfectè curatus eſt à pleuritide ſæuiſſima, cùm omnium admiratione, cùm pro deplorato habitus fuerat. Intereà in dubium vertitur à quibuſdam, nunquid

poſt

poſt quartum diem ſanguis demendus ſit in pleuritide: quã quæſtionem mouet Valeſcus lib. 3. cap. 8. de pleuritide: & auctoritate Rhaſis, & aliorum ac Auicennæ concludit, cùm tunc adſit augmentum & materia incipiat digeri & expelli ſputo apparente & meliùs exeunte quàm priùs, venam minimè eſſe ſecandam, ne impediatur apoſtematis maturatio. neque propterea id fieri iubet, niſi aliorum medicorum præſentium conſenſu; idque admonens, vt opinor, vt calumnia declinetur, modò vires admittant. Hippoctates tamen in Anaxione octauo die venam ſecuit, vt etiam ex commento Aphor. 12. lib. 1. apud Galenum conſtat. & huius hiſtoriam ad longum habemus 3. de morb. vulgaribus, licet etiam tunc medici (referente Galeno in eodem comment. 3. Epid.) quaſi certa lege vltra quartum diem venam non ſecabant. Sed quòd octauo die priùs venam ſecuerit, aliquæ referuntur rationes à Galeno, vel quòd Hippocrates citiùs nõ eſſet vocatus, vel quòd materia eſſet cruda: quæ tamẽ rationes Montano non ſatisfaciunt, vt ad longum explicat in commento ſupra Rhaſ. de pleuritide: ſed & hanc rationem meliorem eſſe putat: non miſit in quinto, quia erat dies maioris afflictionis, neq. in ſeptimo potuit, quia hi dies erant maioris afflictionis, cùm pleuritides plerumque habeant acceſſiones de tertio in tertium: in ſexto quoque non miſit, quia tunc delirabat, & habuit ſæua accidentia; ideò neceſſarium fuit in octauo mittere. reliqua vide apud Montanum. Quòd Hippocrates hoc priùs in octauo die fecerit, oportet vt aliquam ex his

dictis

dictis cauſam habeat: cùm enim à magnitudine morbi & viribus indicatio mittendi ſanguinis ſumatur, (vt 9. methodi habetur) optimum igitur factu eſt, id quod nos ſemper (inquit Gal.) facere vidiſti, ſtatim non numero dierum, ſed vni virium robori in febribus eius generis (Synochos præcipuè intelligit, ſic & acutas, vt eſt pleuritis) attentum eſſe: quippe quod ſi ſeruatum eſt, non ſolùm ſexto ſeptimóve, ſed etiam ſequentibus diebus ſanguis eſt mittendus: & ita ſi tardiùs vocati fuerimus ad pleuriticos, etiam poſt quartum diem, & omiſſa fuerit venæ ſectio, ſanguinem demittemus, modò vires adſint, & dolor ac febris vrgeat, & ſputum nondum maturuerit: & ſic ego aliquando in muliere pleuritica & vidua annos quadraginta nata (quæ in aggere tinctorio Delfis decūbebat) octauo priùs die venam ſecari feci, cui facies puſtulis repleta erat, pulſus vtcumque fortis; idque ex eodem latere: quæ poſteà aliis quoq. adhibitis remediis, & eclegmatibus ad ſputum facilitandum vtens, per modum reſolutionis ſputum cõmodè expectorãs ſana euaſit, cum aliis nonnullis; cùm anno 1565. menſe Ianuario vſq. ad Martium, cùm aſpera hyems eſſet, quàm plurimi ex pleuritide decumberent. Venit & mihi tunc in mẽtem Oliuerius pleuriticus apud Amatum, cui in principio tantùm vnciæ quatuor ſanguinis detractæ fuerant: & poſteà Amatus ad eundem accitus 10. die, vncias octo detraxit: deinde rurſum 13. die vncias ſex: qui tandem euaſit 27. die, vt apud eundem videre licet cent. j. curat. 21. Hoc tamen exemplar non ſemper imitari

oportet, cùm & vires conſiderandæ ſint, quæ non ſemper toties repetitam venæ ſectionem ferunt: ſed potiùs in principio, cùm vires adhuc fortes ſunt, & exitus ſputi non impediatur.

SCHOLIA.

QVANTVM *ad ſanguinis detractionem, poſtquam Hippocrates quando ſanguis ſit detrahendus & ex qua vena docuiſſet, mox de quantitate agit, dicens, tantum ſanguinis auferendũ, vt color permutari cœperit ipſius effluentis. Eſt autẽ permutatio hæc, vt ſi priùs albidior colore ſit, vt in pituitoſiore habitu contingit, rubidior euadat, id eſt pleniore purpuræ colore: ſi verò calido ſanguine æger ſit & purpureo, loco eius liuidus exeat. Iam enim hoc ſignum eſt, detractionem eò perueniſſe, vt euacuaret ſanguinem circa partẽ impactum in exilibus venis, qui etiam eo modo alteratus eſt à colore phlegmones. Nam calor ita colorem alterat exurendo; quod apertè in febricitantibus videmus, & æſtate exercitatis euenire: ſed contrà quàm hîc; in illis enim ſæpiùs mutatio coloris fit ad melius, propterea quòd ſanguis in extimis venis manens exuritur; qui verò in viſceribus, benignior eſt, (ita procurante natura in febribus, vt excrementitius ad cutem tendat, contrà viſcera potiore fruantur) prætereà quòd exiguus eſt, & in exiguis venis facilè exuritur. Ignari verò medici cùm eam mutationem vident, Hippocratis exemplo ſiſtere volunt. At non eadem ratio eſt, vt etiam doctiſſimus Iacchinus annotauit. hîc enim plurimum educetur, priuſquam eductio ad locum perueniat: itaque bonum erit ibi ſiſtere. At hîc vacuare plenitudinem volumus, & non ſolùm qui in extimis eſt, ſed qui in viſceribus:*

De menſura ſanguinis.

itaque

itaque non ſtatim ſiſtere oportet. Horum autem dictorum Hippocratis Galenus reddit rationem in 2. de rat. victus, & in lib. De curandi ratione per venæ ſectionem. Non tamen, ſecundum eundem Galenum, ſanguis ſemper mittendus in pleuritide ad coloris mutationem, ob infirmas vires, quæ tantam copiam vacuare prohibent, aut ob phlegmones prauitatem. quibus & Gal. iiſdem locis, & 1. De art. curat. ad Glauconem adiungit laborantis temperiem calidam & humidam: nam ſuapte natura talia corpora difflantur, vti & pueris. & licet Græci in pueris vſque ad 14. annum à venæ ſectione abſtinuerint, Arabes (vt alias diximus lib. 1. ſcholiò obſer. 21.) etiam in pueris eam aliquando non reliquerunt. ſic nos in pueris 9. annorum pleuritide laborantibus venam ſecuimus, etiam in quodam 13. annum agente. quidam medicus Bruxellenſis felici ſucceſſu quartò anno venam ſecuit: Galenus vbique prohibet vſque ad 14. annum. Amatus venam ſecuit in puero obeſulo, ſanguineo, quatuor annorum. in pueris tamen pinguiuſculis (vbi venæ anguſtiores ſunt) quidam ſanguiſugis vtuntur, decurtata harum cauda, vt vacuationis modus certò finiatur. Ideò & menſura obſeruanda: in pueris parciùs, in adultis copioſior adhibenda; & tantum, vt aliàs diximus, detrahendum ſanguinis, quantum poſtulat vehementia affectus & copia humoris redundantis; ſed non ad ſyncopem, ne ſputum retineatur, aut humor poſteà regeratur in affectam partem; præſtátque ſanguinem (vt aliàs diximus) in peluiculis demiſſis ſpectare, & eius colorem & conſiſtentiam conſiderare. Atque hæc ſectio fienda præſente medico, vt & colorem ſpectet & vires ex pulſu metiatur. De tempore iam paulò antè diximus, & latiùs lib. 1. Schol. Obſeruat. 12.

Vide cent. 1. curat. 17.

Sed hîc aliquis dubitare poſſet, quòd aliquando non tantùm ob imbecillitatem virium ſanguinis miſsio fieri nō debeat, ſed etiā ob aliam cauſam, vt ſi natura euacuet ſatis per hæmorrhoïdes vel ſanguinis fluxum è naribus aut menſtruas purgationes. Sic ego quondam in nobiliſsima domicella Terlongia, *iuuencula quindecim annorum, quæ ex pleuritide in* Campo regio *decumbebat, eo ſcilicet tempore cùm publicè pleuritides graſſarentur, ad quam quarto die priùs accitus eram, quo tempore menſes aperti erant, & largiter fluebant, à ſanguinis miſsione abſtinui: quæ poſtea (menſibus apertis & ſanguine ſatis copioſè profluente, ſputi expectorationem non prohibente) adhibita leui ventris lenitione, & ecligmatibus ad ſputum facilitandum & linimentis, abſque venæ ſectione conualuit. Quòd ſi tamen non ſatis profluant (vt aliâs fecimus in quadam famula, iuxta* Aëtium, *cùm non ſatis videretur purgari per menſes) commodè venam in brachio è regione dolentis ſecamus. Sed hæc de venæ ſectione dicta ſufficiunt: cùm integri libri de eadem re, de pleuritide curanda, conſcripti ſint. Sed nunc de purgatione etiam quid adiiciamus: & primò à medicis doctiſsimis quæritur num ea vtendum ſit?* Hippocrates *ſolùm ea vtitur, vbi dolor inferna affligit.* Galenus *huic non repugnat, & fatetur vſui eſſe, ſed non eſſe tutum propter febrem, propterea quòd non nouimus ſemper ægri naturam vt ſe habeat ad purgationes & alia incommoda, quæ ibi enarrat: ideò præeligit & hîc venæ ſectionem, quem ſequitur* Rhaſes. *Hinc quoque* Rondeletius *potiùs clyſteriis contentus eſt, cùm viderit aliquos perire ob medicamenta laxantia; cùm &* Hippocrates *alibi dixerit inflammationes internas laxantibus medicamentis non eſſe curandas, quia nihil à*

Num vtendum ſit purgatione in pleuritide.

parte

parte inflammata euacuent, & ſanas colliquefaciant; & ideò in ſolo morbo pituitoſo, qui per catarrhum ſiue defluxionem fit, laxans medicamentum alibi exhibet Rondeletius. Nos tamen dicimus cum Iacchino, ex communi methodo, 4. method. & 13. in cura phlegmones patêre, quòd ſi æger vitioſo ſucco abundet, eſſe etiam adhibendam purgationem; ſed quæ minimè angat: cuiuſmodi ſunt leues purgationes, quarum multa ſunt exempla: & multi iis vtuntur; præſertim ſi morbus non prorſus conſtiterit, ſed adhuc ſemper augeatur. Aliquando igitur ea vtemur, aliquando ſat erit clyſmate vti. Galenus autem praelegit phlebotomiam reſpectu purgationis acrioris, quæ fit à peplio & helleboro. Hippocrates verò etſi ſub ſepto tranſuerſo partes doleant, per inferiora ventrem purgare præcepit 2. de rat. vict. & 4. quam ſententiam etiam poſt Hippocratem ſectati ſunt Paulus, Aëtius, Alexander, quod quidem ſeruari duobus dumtaxat priùs conſideratis perpetuò poteſt, modò non ſint correpti validiſſimis febribus: nam iis medicamēta purgatoria dari non debent, donec febris remiſerit. Vnde & (eodem teſte Aphor. 24. lib. 1.) in acutis morbis rarò, & in principiis tantùm, medicamentis purgantibus vtendum. Iam quoque ex Gal. 2. De rat. vict. ipſius laborantis natura cognita eſſe debet, vt paulo antè dictum eſt: ſi eius naturam cognouerimus, & dolor inferiores partes thoracis infeſtet, & febris non fuerit vehemens, medicamentum purgans iuxta Hippoc. & Gal. dari poterit. Sed quia ſæpiſſimè febris vehemens pleuritidem comitatur, etiam dolore partes inferiores infeſtante & natura incognita plerumque ſit, Galenus ea ratione tutiùs ſemper venā ſecari iubet: quam opinionem ad longum etiam Donatus explicat. Hinc & qui-

dam rarò vtendum purgantibus voluêre, iiſque leuibus in principio, morbo pituitoſo per defluxionem, & ſi materia fluat ab hepate: ſed tutiùs adhuc clyſteribus agitur. Sed quia noſtra medicamenta multo tutiora ſunt quàm veterum, lenientium purgatio etiam ab initio non erit metuenda, quæ leniendo purgant & tuſsi non aduerſantur; qualia noſtro æuo ſunt caſsia, manna, ſyr. ex infuſ. roſ. aut viol. ſolutiuus, & diaprunum ſimplex, aliquando adiecto diacatholico vel electuario leniente, vt exempla curatorum oſtendunt. Sic ventrem lenimus & materiam minoramus, digerimus cum ſyrupis & decoctis, & purgamus cum leuibus iam dictis. Sed à vehementioribus ſolutiuis abſtinemus, & non vtimur pilulis, vt quidam ineptus medicus (vt Guainerius refert cap. 12. De pleuritide) qui nobili pulcherrimæ iuuenculæ pleuritide affectæ dedit ʒ j. pilularum fœtidarum cum gr[is]. iiij. diag. quibus in ſyncopem ſæpiùs prolapſam Guainerius reſtituere non potuit, ita vt in brachiis eiuſdem expirauerit miſera. Sic & quidam alius pleuriticus cùm pilulas accepiſſet, poſteà curari non potuit. Vomitus hic quoque nullo modo confert, nimis etiam pectus exagitat, & ſua commotione malum auget. ideo & vulgares peſsimè faciunt, qui in pleuritide ſemen catapucia exhibent. At clyſteres emollientes vtiles ſunt; & ſtatim iniiciendus emolliens, ſi tempus patiatur; deinde fiat ſectio venæ, vel pòſt. Formulas habes apud Rondeletium & alios. Hæc de euacuatione. de aliis remediis quæ ſputum promoueant, & intùs & exteriùs adhibentur, mox dicemus: quæ inquam dicta & iam dicenda exemplis multo illuſtriora erunt.

OBSER-

OBSERVATIO XXXIIII.

De pleuritide miti & benigna, quæ facillimè fuit reſoluta.

ALEIDA, Petri Opmeri filia, puella 14. annorum plus minùs, gracilis & bilioſa, ac raræ conſtitutionis, anno 1565. 16. Ianuarij die, cùm ingens gelu eſſet, & venti boreales flarent, Delfis apud patrem habitans, vera pleuritide correpta eſt. ad quam ſecundo die accitus cùm parùm coloratum expueret, atq. omnia ſigna pleuritidis veræ adeſſent, ſed benignioris, atque dolor latus dextrum contorqueret, cùm balano aluum depoſuiſſet, ac bis ſtercora licet dura excreuiſſet, poſt duas deinde horas, cùm dolor ad clauiculam aſcẽderet, venam baſilicam in cubito eiuſdem lateris tundere feci, ſanguine ad vncias quinque vel paulo plus extracto. plus verò extrahere auſi nõ fuimus in puella 14. annorum, tempore valdè frigido exiſtente, & in gracili corpore. A ſanguinis detractione mox dolor mitigatus eſt: & poſt inunctionem loci dolentis cum vnguento reſumptiuo, & à ſanguinis detractione ſudauit, & plurimùm febris mitigata eſt: & tunc ſub noctem hordeato pro cibo vſa eſt. Die verò ſubſequenti anhelitus liberior & dolor ex toto ferè ſedatus. Sed, quod omiſeram, à venæ ſectione eodem die hoc iuleb ebibit: ℞ decoct. pectoral. ℥ iij. ſyr. viol., iuiubini ℥ ß. miſce. Tertio die ab initio morbi meliùs ſpirabat, vt dictum eſt, & ſputum optimè procedebat, licet paucum & ſine

dolore, cùm & materia admodum exigua videretur, & minimè rebellis. Sed cùm ventrem non benè deiiceret, dimidium huius potionis ſumpſit: ℞ foliorum ſenæ ʒ vj. bulliant in ℥ ix. decoct. pectoralis, & fiat fortis expreſſio, addendo ſyr. viol., capill. ven., iuiubini añ ℥ ß. miſce. Cùm dimidium huius ebibiſſet, bis excreuit liquidiora. Intereà ad ſputum facilitãdum hoc lambitiuo continuò vtebatur: ℞ diatrag. frig. in tabul. ſyr. viol., iuiubini añ ℥ ß. zacchari penid. ʒ ij. poſteà & ſyr. capill. ven. adiectus eſt. pauca expuebat, ſed mediocriter ſudabat, & cũ inunctione inſenſibiliter materia reſoluebatur. Quinto die reliquum decoctionis ſenæ ſumpſit, & bis denuò excreuit: ſexto die niſi cum glande. in ſeptimo cùm ſudaſſet, continuando ecligmata dicta, cum ſyr. capil. ven. liberata eſt, & febris eam reliquit. Ptiſana pro potu vtebatur, & pro victu, ſolo hordeato, poſteà & panata cereuiſiaria. quibus præſidiis & hæc commodè reſtituta fuit.

SCHOLIA.

QVAMVIS *autem hæc pleuritis mitis eſſet, hoc tamen tempore à menſe Ianuario vſq. ad Martium, continuò pleuritides graſſabantur, etiam ſæuiſſimæ; nonnullæ quoque peripneumoniæ, quæ in ſenioribus magis lethales erant, & multæ pleuritides in peripneumoniam lethalem conuertebantur. Atque hæc omnia videbantur euenire ob aquiloniam conſtitutionem, cùm & per totam hiemem & vltra decem ſeptimanas continuò gelu erat & glacies, & ante natiuitatem Domini gelu atrociſſimum vſq. ad ſecundum diem*

Martij

Martij perdurans, quale tempus hibernum neque ipſe vix in vita viderim. Quòd tunc erant pleuritides & peripneumoniæ, nihil miratu dignum, cùm anteà ex Hippocrate dixerimus ex Aph. 23. lib. 3. Hieme morbos laterales & pulmonis inflammationes fieri; eóque magis, cùm venti frigidiſsimi ſpirarent, nam & verſus orientem & aquilonem flabant, hinc dolores lateris & pectoris increſcebant, iuxta Aphor. 17. lib. 3. cùm aquiloniæ conſtitutiones pectoris dolorem augeant, quod & Aph. 5. lib. 3. oſtendit. Plurimi tunc temporis ſua met negligentia periêre, cùm non ſatis tempeſtiuè medicum vocarent: alij verò nimis naſuti ſibi ipſi medentes medicamentis calidioribus (cùm tamen febre acutiſsima afficerentur,) necem quoque intulerunt. Ceterùm (quod ad curationem attinet) de euacuatione iam dictum eſt, & de maioribus remediis, nempe purgatione & phlebotomia; intereà alia præſidia non erunt negligenda, quæ ad facilem excreationem & ad thoracis expurgationem valent, quæ etiam diuerſa eſſe debent, prout humor quoque varius ſit, qui pleuritidem intulerit: ſic in bilioſa confert ſyr. viol., iuiubinus & adianthi, etiam in ſanguinea: ita & ſyr. de glycyrrhiza, de hyſſopo, de praſsio, ſi ex craſsioribus ſuccis originem traxerit. Huc pertinent & decocta pectoralia, & eclegmata, & epiglottida dicta de tuſsi & catarrho: quorum medicamentorum copiam habes apud Rondeletium, Holerium & alios practicos: vti etiam de vnguentis, linimentis, fotibus, & aliis, præſertim apud eos qui Arabum decreta quoque ſequuntur. Et ſic in vera pleuritide curanda, quæ per ſputum vel reſolutionem terminatur, curationem certis quibuſdam intentionibus abſoluunt, victum commodum deſcribentes, mate-

riam diuertentes, & digerentes; mox euacuantes & ſputum facilitantes; & materiam vltimò reſoluentes: vt apud Gatenariam, tum alios videre licet. & ſic omnibus modis augmentum apoſtematis inhibent, & ſecundò quod fluxum eſt reſoluunt. in his tota curatio conſiſtit. Si verò per collectionem terminetur, ſupradictis quatuor intentiones addunt, maturationem, ruptionem, abſterſionem, conſolidationem. de quibus videas Valeſcum & Arculanum; & quamuis in numero diſcordare videantur, in re ipſa ſatis concordes ſunt. Per exempla hac ipſa manifeſtiora euadent.

Observatio XXXV.

De pleuritide ſanguinea per ſputum, deinde & per menſes critica expurgatione finita.

PVELLA ſucci plena, annum 25. agens, ſanguinea, famula apud cereuiſiarium, cùm eodem tempore hieme quidem aſperrima, lintea-mina extra vrbem lota (vt fieri aſſolet) abluiſſet, domum reuerſa cùm incaluiſſet, 12. Februarij die horrida febre correpta, poſtquam inhorruiſſet, pleuritidem incurrebat, cum febre continua, & dolore ſiniſtri lateris ad iugulum tendente. Primo die nihil expuebat; ſecundo verò cruentum quid. Chirurgi opera vſa eſt: is ſanguinem detraxit in brachio lateris oppoſiti, aluo plus æquo reſtricta, ita vt peſſimè habuerit; & per totam noctem ſubſequentem dolor valdè increuit. lotium ad me mittit, quod rubicundum erat, & quæ acta eſſent narrantur: lenitiuum, præſcribo, cùm tribus diebus aluum non reddidiſſet, quamuis libenter

priùs

priùs illam inuiſiſſem. ex medicamento leniente quinquies aluũ cùm depoſuiſſet, me vocari iuſſit: in ſequentẽ diem venæ ſectionem in brachio è directo loci affecti diſtuli, ob medicamentũ aſſumptum. ſecta verò vena baſilica ad vncias ſex, iterum in loco affectui correſpondente; qui cùm in diuerſis vaſculis reſeruatus, primò niger & corruptus fluxiſſet, & poſteà rubicundior, manifeſtè dolor lateris ſedatus eſt; adhibito quoque linimento ex vnguento reſumptiuo: & bibens ptiſanam confectam ex hordeo mundato, vuis paſſulis ab arillis repurgatis, & glycyrrhiza; & cõtinuo ſumens ex hoc eclegmate, ℞ ſyr. iuiubini, viol., capill. ven. añ ℥ j. conſeruæ viol. ℥ ß. miſce, ita vt ſputa meliùs procederent. ſub noctem reuerſus fatebatur dolorem lateris omnino remiſſum; ſed iam caput dolere, & minùs dormire poſſe: frontem inungo vng. popul., & oleo nymphææ. præſcribo ſimiliter diatrag. frig. in tabulis, & vt continuò eclegmate ſuperiori vteretur. quarto die vrina melior & ſputa concocta exibant, dolore circa imum ventrem apparente, & circa lumbos, ita vt menſtruam purgationem expectaremus; veniſque vteri apertis menſes copiosè fluxere, dolore lateris ampliùs non apparẽte, & ſputo mediocriter exeunte. At quinto die, dum lectus componeretur, & diutiùs ſellæ ſine foco inſediſſet, rurſus horrere cœpit, & in lecto febris eam inuaſit: ad illam reuerſus, cùm neglectim illam habuiſſent, calidis pannis vt tegeretur mandaui, & euocato ſudore, ac latere rurſum parum dolente inuncto cum vng. reſumptiuo, dolor mitigatus eſt,

& ex

& ex ſyr. capil. ven. denuò ſputum excreuit; & menſibus ſatis fluentibus in ſeptimo die decretorio hæc curata fuit, vt eam ampliùs non inuiſerem.

SCHOLIA.

SANGVINEAM *pleuritidem minùs bilioſâ lethalem eſſe, priùs diximus: quamuis conſiderandum veniat, quòd aliquando vnà cum pleuritide purus ſanguis expuitur, venam ruptam ſignificans in pectore; cuius curatio, teſte Rondeletio, inſanabilis quaſi habetur, cùm & iuxta Auicennam in phthiſim mutetur. Sed & Bertrutius de huius curatione meminit, dum præſcribit ea quæ partim leniter ſputum educant & ſimul conglutinent: de quibus dictum eſt de ſputo cruento. Verùm in ſanguinea pleuritide, in qua etiam albedo quædam vnà cum ſputo appâret, liberaliùs ſanguinem mittimus, aluo reſpondente, alioqui clyſteri emolliente præmiſſo. deinde cùm ſanguis non digeratur, ſed ſua ebullitione facilè in bilem tranſeat, incraſſantibus ſyrupis vtimur, vti & in bilioſa pleuritide; ſed minùs tamen incraſſantibus in ſanguinea quàm bilioſa. Ventrem cum caßia lenimus, adiecta pulpa thamarindorum: & in principio vtimur decoctis detergentibus & lenientibus aluum, ex paſſulis, prun. dulcibus, iuiub., & ſem. 4^or. frigid. maior., maluæ & glycyrrh., vngulæ caball., viol, adiecto ſyr. viol.; poſteà addimus ſyr. capill. veneris. purgamus cum ſyr. ex infuſ. roſ. pallid. & decoct. pectorali immixto. ita & in materia calida vtimur elect. diatr. frig., diapenid. ſine ſpeciebus, ex quibus etiam eclegmata paramus, adiectis ſyr. viol. & iuiubino; & ſi maiorem incraſſationem deſideramus, etiam adiicimus*

De curatione pleuritidis ſanguineæ.

adiicimus ſyr. pap., adiecto ſyr. adianthino, ne nimis incraſſet: de quibus videas Rondeletium & alios. Fotus, vnguenta & alia hîc ita calida eſſe non oportet vti in pituitoſa; & fotus magis humidi conferunt, vt dictum eſt priùs: atque tale vel ſimile vnguentũ, ℞ olei viol., amygd. dulc. añ ℥ j. ß. butyri recentis ℥ j. miſce. alia tamen magis conueniunt in principio, alia in ſtatu & declinatione: de quibus omnibus vide iam dictos auctores.

OBSERVATIO XXXVI.

De pleuritide biliosa.

VIR qui ad pontem auenarium Delfis pleuritide bilioſa correptus erat, poſt vini ingurgitationẽ febre validiſſima affligebatur, cum ingenti lateris dextri dolore ad ſuperiores coſtas deſcendẽte. ſputum ſubflauum vix ſanguine tinctum huic aderat, plurimùm angebatur, inquietus erat, & ſubinde paraphrenitidem incurrebat, capite dolebat, vigilabat, manus tremulas habebat; ideò & venæ ſectionem nolebat admittere, quamuis alia vice per venæ ſectionẽ ſimili pleuritide laborans per me curatus fuiſſet. Secundo die cùm ad eum accitus ſum, venter illi ſatis copiosè ex ſero lactis ſoluebatur, decocta pectoralia præſcripſi, adiectis ſyr. viol. & iuiubino. locum dolentem inunximus vnguento reſumptiuo, & ad ſputum promouendum zacch. viol. exhibuimus, & diatrag. frig. At in quarto, cùm venæ ſectionem nollet admittere, & dolor non ſedaretur, eundem cùm vellem relinquere, tandem ſectio-

nem

nem admiſit: & vena ſecta ex brachio è directo loci dolentis, & ſanguine copioſo effluente, ad vncias ferè octo ſatis nigro, meliùs habuit: quinto die peiùs. Sexto delirauit. Sed eidem poſteà copiosè venter fluxit: plurimùm & tunc angebatur, vt aſtantes ægrum moriturum exiſtimarent. Septimo tamen die facta eſt criſis per icterum, & totus croceus euaſit: at poſt ſudores & copioſas deiectiones vrinæ, cùm ſputa ſatis commodè exirent, 14. die ſanus factus eſt.

SCHOLIA.

QVOD *ſeptimo die ictericus & poſteà totus croceus euaſerit, bonum fuit ſignum. Nam & Hippocrates (vt etiam à Celſo citatur lib. 3.cap. 23.) pronuntiauit, poſt ſeptimum diem febricitanti ægro Regium morbum ſuperuenire, tutum eſſe; mollibus tantummodò præcordiis ſubſiſtentibus. Diocles ex toto, ſi poſt febrem oritur, confirmauit etiam prodeſſe: ſi poſt hunc febris, occidere. Hîc autem pleuritis, cùm materia eſſet bilioſa, citiùs terminabatur, cùm eius terminus iuſtus ſit 14. dies, vt aliâs dictum eſt, quamquam in Anaxione ad 34. priùs ſoluta.* Curatio pleuritidis bilioſæ. *Quod ad curationem attinet pleuritidis bilioſæ, ſi feces ſint induratæ, molli clyſteri vtimur, ex decoct. maluæ, betæ, viol., hordei ad lib. j. cui adiungimus caſſiæ, zacch. rub. ana ℥ j. olei viol. ℥ iij. ſalis ʒ j. miſce. alioqui ſi enema abhorreat ℥ j caſſiæ propinamus, cũ decoct. viol, borag. hordei mund. paſſ. & iuiubæ & ſebeſten. venam ſecamus, ſed non copiosè, ob bilem: hîc autem, cùm ſanguis nigrior efflueret, ad ℥ viij. In pleuritide à bile poſt cachexiam, ſi ob imbecillitatem vel ætatem ſanguis mitti non poſſit, Ron-*

deletius

deletius leuiter purgat cum decocto aliquo vel iam dicto, adiecto ſyr. roſ. ſolutiuo. Damus & ſyr. viol. cum aqua hordei, melonis aut cucurbitæ. Syrupus ex ſucco viol. magis lenit: & de cucurbita bilioſi ſanguinis feruorem extinguit. Ecligmata quoque inſpiſſantia in principio conueniunt ſupradicta, vel in hunc modum parata: ℞ ſyr. iuiubini, viol. añ ℥ ij. diatrag. frig. ʒ iij. zacchari penid. ℥ j. miſc. Topicis quoque remediis commodè vtimur, vt fotu ex decocto clyſteri, vng. reſumpt. vel pectorali ex adipibus, adiectis oleis viol. & amygd. dulc. In ſtatu verò quæ magis reſoluunt, & in declinatione quoque, vt ad longum videre licet apud Arculanum & alios auctores. Nunc ad exemplum pituitoſæ pleuritidis accedamus.

OBSERVATIO XXXVII.

De pleuritide pituitoſa.

MVLIER vtcumque pituitoſa, hyeme quoque aſperrima, pituitoſam pleuritidem experta eſt; cui dolor lateris ſiniſtri paulo remiſſior aderat, non ita pungens, vt in præcedente; febris quoque mitior, quamuis continua & quotidiè affligens: pulſus aderat paulo tardior ac mollior, ſputum ſpumoſum, viſcidum atque album. Ad quam vocatus primo die, cùm aluum non deponeret, clyſterem iniiciẽdum præſcribo, in hunc vel ſimilem modum: ℞ foliorum maluæ, betæ, parietar. mercurial., ſummitatum caulium ana m. j. flor. meliloti p. j. fiat decoct. pro lib. j. in qua diſſolue caſſiæ ℥ j. zacchari rub. ℥ ß. hieræ picræ ʒ ij. olei communis ℥ iij. ſalis ʒ j. ß. fiat clyſter.

mox

mox fecibus eductis, eodem die per chirurgum venam ſecari iuſſi ad vncias ſex ex vena media, cùm baſilica minùs appareret in brachio ſiniſtro. Poſteà & hunc ſyr. propinaui: ℞ ſyr. capill. ven. de liq^a. añ ℥ j. ſyr. viol. oxymel. ſimpl. añ ℥ ß. cum ℥ ix. decoct. pectoral. fiat iuleb pro iij. doſibus. purgaui bolo ſequenti: ℞ elect. lenitiui ʒ vj. diacatholici ʒ ij. agarici trochiſ. ℈ ß. fiat bolus aſperſo zacch. Ad exſpectorationem hoc ecligmate priùs vtebatur: ℞. ſyr. capill. ven. ℥ ij. ſyr. de liq^a. ℥ j. zacch. penid. ℥ ß. miſce. poſteà etiam vtebar loch de pino, & loch ſano; addito ſyr. de liq .poſteà etiam ob materiam viſcoſam, ſyr. de hyſſopo ad maiorem inciſionem. Fotu quoque vſus ſum ad dolorem ſedandum (qui potiùs grauior erat quàm pungens) ex decoct. althææ, maluæ, flor. chamæmel., meliloti & fœnugræci. commodè vtebar poſteà & hoc linimento: ℞ olei amygd. dulc., chamæmelini, anethini, liliacei añ ℥ ß. axungiæ gallinæ, anatis, butyri recentis añ ℥ ß. ceræ q. ſ. fiat vng. quibus remediis hæc probè conualuit.

SCHOLIA.

IN *pleuritide curanda, vt iam oſtenſum eſt, aliter procedimus ſi ex ſanguine bilioſo vel aquoſo fiat, aliter ſi à craßiore ac viſcoſiore ſanguine vel pituitoſo. Ab his duobus humoribus pleuritis frequentior fit, rarißimè verò à melancholico humore: à quo ſi fiat (vt etiam dictum eſt priùs) raro aut nunquam curatur, & ferè ſemper in tabem tranſmutatur; vt cuidam Petro Guilhelmo cuparum fabro Roterodamenſi euenit, ex cuius ædibus, cùm foris cupas igne torreret (vt moris eſt) ſub*

tempore

tempore ventoſo, ingens incendium ortum eſt anno 1563. 10. Iulij die, vt tertia ferè pars vrbis Roterodamenſis conflagrata fuerit; vnde coactus Delfos accedere: cui, anno 1566. menſe Maio ad aqueam foſſam decumbenti ex pleuritide à melancholia contracta, debili exiſtenti, ſanguinem ex vena baſilica è directo loci dolentis extrahere feci, ſed minùs copiosè ob debilitatem. Die verò ſequenti cùm ℥ j. elect. lenitiui in bolo exhibuiſſem, aluum mediocriter depoſuit: & locum dolentem inunximus vng. reſump., & ecligmata ex conſ. viol., borag. ſyr. viol. & borag. & capil. veneris ſumebat. quibus ſputa, ſed nigra, expectorabat; & ſtatim benè habere cœpit, ita vt ampliùs mea opera ſeſe minimè indigere diceret. Quamuis nono die rurſus oborto inſigni dolore me reuocauerit: qui cùm nullo modo neque fomentis neque aliis remediis ſedari poſſet, iterum ſanguis detractus eſt, ſed niger & valdè corruptus, idq́ in mediocri quantitate: à qua venæ ſectione iterum meliùs habuit, & febris multo mitior facta eſt, & dolor fotu conuenienti poſt venæ ſectionem ſedatus: adhibitis etiam ecligmatibus, ad ſputi facilitationem. Sed cùm per decimumquartum diem non ex toto per ſputum ſolueretur pleuritis, nullis deinde remediis iuuantibus, & cùm melancholicus indies debilior fieret, ſuppurationem metuebam, & tandem tabem. Et ita circa 20. diem purulenta expuebat, & paulatim in tabē mutata eſt pleuritis; & tandem ad hecticam deuenit febrem, & mortem multò anteà prædiximus, ſub finem ſuborto vomitu bilioſo ex atra bile fluxu ventris ſubſequente: & poſtquam ſex ſeptimanis decubuiſſet, viribus conſumptis, vitam finiit. Sed inter curandum præcipua quoque ratio habenda eſt ſymptomatum: qualia plerumque in

Symptomata quæ in pleuritide oboriri solét.

pleuritide ſolent eſſe: vehemens dolor, ſitis moleſta, fluxus ventris, vigiliarum inſtantia, ſubeth, ſeu caros, anhelitus difficultas, mentis alienatio, aluus ſicca, ſyncopis, calor ingens, fluxus ſanguinis narium, alcola. In principio dolor lateris aliquando fotu tollitur; qui ſi non iuuat, ſæpe venæ ſectio prodeſt. Sic ego memini textoris cuiuſdam Alcmariani, cui agnomen Spanckius erat; viri, ſi quis alius, voraciſſimi: qui circa annum ætatis ſuæ 36. in pleuritidem ſæuiſſimam incidit, cum febri acuta putida, ita vt etiam vermes deiiceret. cùm dolor ingens eſſet, quarto die priùs accitus ſum, & ſpontè aluum deiiciebat; & tonſor, cùm plenilunium eſſet, & luna in Geminis deuolueretur, venam minimè ſecare audebat, nos tamen ſanguinem extrahere iuſſimus in magna copia: à qua ſectione venæ dolor ſedatus eſt: & aliis præſidiis vtens commodis, 14. die curatus eſt: quanquam ad tempus à ſectione venæ brachium rigidum permaneret; quod tonſor putabat factum ob lunam brachium reſpicientem. In morbo vrgente, Aſtrologia locum non habet. Verùm poſteà rigiditas illa fotu ceſſauit. Quidam etiam hîc vtuntur cucurbitula; ſed poſt ſeptimum diem, ſi eodem modo dolor perſiſtat: & ſic

Cucurbitula

Aëtius cucurbitam lateri affigit: manifeſtiſſima enim in pleuriticis (vt ipſe refert) vtilitas ex cucurbitulæ appoſitione appâret. Celſus verò vbi lenior ſiue vetuſtior fuerit lateris dolor, ad cucurbitulas confugiendum eſſe (antè ſumma cute inciſa) præcipit. Verùm, ne in errorem incidamus, in cucurbitularũ adhibitione, ſeruanda erit Alexandri ſententia: qui dixit commodius & tutius eſſe hac vti curatione, in quibus parua copia eſt vacuanda. nam per eam, quod in affecta parte continetur, ex alto extrahitur: atque hoc facto mirari licet,

quomodo

quomodo inde etiam dolor, qualiſcunque fuerit, licet vehementiſſimus, conquieuerit; vt neque fomento neque alio præſidio indiguerit. Sic ego in alio quodam textore, octauo die priùs accitus, non in loco affecto ſed in natibus cucurbitulis cùm ſcarificatione vſus ſum: cui in principio vena ſecta fuerat per alium medicum in brachio oppoſito, & nunc in debili viro exiſtente cucurbitulas admoui, qui & in 11. *concocta expuebat; & in* 14. *ſanguis è naribus fluxit, & curatus fuit. is quidem ſanguinis fluxus criticus cùm eſſet, nullo modo erat reſtringendus niſi admodùm exceſſiſſet: idem, etſi non ſit criticus, ſed propter exuberantiam ſanguinis confert; imò ſi non ſatis excerneretur, venæ ſectio vtilis eſſe poſſet. propterea ſi in die critico fiat, poſt ſigna coctionis, vt hic, bonum præſagit, nec inhibendus, niſi vires ad extremum deiiceret; tunc reſtringi poteſt: & quando fit ex vehementi ebullitione, cum extinguentibus & ebullitionem ſedantibus inhiberi poterit; ita tamen vt non compingatur materia & ſputum inhibeatur. Si in principio contingat, ex multitudine materiæ à natura regulatæ, & anhelitus inde minoretur, & febris vehementia ceſſet, vtilis quoque eſſe poteſt, vt non ſit inhibendus: ſi contrarium eueniat, & ſymptomata non alleuientur, contingit plerumque ægrum mori in quarto. Verùm quod ad dolorem lateris attinet, ſi is, tum tuſſis, & difficultas anhelitus, cùm expurgatur materia, vel cùm iam ad maturationem deuenerit, & ad ſaniem reducta fuerit, perſeuerent, vel augeantur, peſſimum ſignum eſt. Nam in principio minùs timorem incutiunt hæc: neque in generatione puris aut ſaniei, quando dolores & febres magis accidunt, vt Aphor. Hippocrat. habet: Sed in aliis temporibus declarant materiam eſſe*

Sanguis è naribus fluens quando reſtringendus & quando non.

Dolor lateris, tuſſis & difficultas anhelitus quando perſeuerant expurgata materia, peſſimum eſt.

corroſiuam, & valdè prauam ac malignam: & tunc feſtinandum eſt ad mitigationem horum ſymptomatum in cauſa calida, cum ſyr. viol. & aliis quæ ad tuſsim valent, & embrochis, & fotibus dictis, cum oleo amygd. dulc. viol., & ping. gallinæ & ſimilibus. in frig. addemus aliquid olei lilior. prout cauſa exigit, cum anodynis quæ dolorem mitigant.

Siti, vigiliæ & paraphrenitidi quomodo ſuccurrendum.

Sitis extinguitur cum aqua hordei, citrulli, melonis, cucurbitæ, peponis, vt de ſiti dictum eſt: Vigiliæ cum ſyr. viol., pap., nenuph. & inunctionibus ſæpe dictis: cauendo tamen ſtiptica etiam in paraphrenitide: & ſic potiùs vtemur iis quæ materiam auertunt: vt ſunt frictiones extremorum, & lotiones: de quibus vide Meſuem.

Caros.

Caro ſeu ſubeth occurritur odorando acetum, vel tempora & frontem aceto liniendo. clyſteres quoque & frictiones fortes, & vincula iniecta, & ventoſæ ſcapulis appoſitæ proſunt.

Aluus aſtricta.

Si aluus ſtringatur, lenientibus clyſteribus mollienda:

Aluus nimiū fluens.

aluus ſi nimium fluat, conſiderandum nunquid in principio morbi ſit: quod duobus modis euenire poteſt, aut ex multitudine materiæ naturâ fluxum regulante (vt ita dicam;) neque tunc vt de fluxu ſanguinis narium dictum eſt, reſtringi debet: nam ex tali fluxu ſequitur anhelitus facilitatio & febris deliteſcentia, & ideò non eſt malus. Aut eſt propter multitudinē materiæ, præter hoc quòd reguletur à naturâ: imò eſt (dicente Arculano) ſicut regurgitans; & malus eſt, præſertim cùm non ſedatur per ipſum difficultas anhelitus, & febris inflammatio: tunc enim fortè ſuperuenit mors in quarto vel antè: neque hic eſt reſtringendus, niſi modum excedat; ſed potiùs obuiandum erit malæ qualitati humoris, ſiue occultè ſiue manifeſtè impedientis naturam, vt regulare non poſſet: & natura ſeu virtus ipſa fouenda vt

da vt non cadat. Si verò acciderit fluxus in fine morbi, aut morbo procedente, talis quoque ſecundum alterum dictorum modorum, aut criticus expellens id quod noceat, vel ſeparans id quod bonum eſt, poſt debitam coctionem: & ſubſequetur ægri ſalus ac incolumitas, neque eſt reſtringendus, niſi menſuram exceſſerit. Vel accidit ex debilitate membrorum naturalium, videlicet contentiuæ & digeſtiuæ virtutis deiectione atque proſtratione, quem & mors ſubſequitur. Cui ſubueniendum roborando vtramque virtutem per interiùs aſſumpta & exteriùs admota: ita tamen vt hæc ipſa non inhibeant ſputum: & ita conuenit ſyrupus myrtinus, & topica adſtrictoria ſupra ventrem. Si in principio contingat, & magnus ſit, præſcribemus potiones quæ neque ventrem irritant, neque expectorationem impediunt, ex decoct. hordei, ex ſem. 4. frig. maior., aniſi, cum ſyr. capill. ven. & myrtini. Et ita quoque in principio, ſi vires debiles ſint, neque ſanguis demiſſus eſt, abſtinebimus à potionibus; & topicis remediisq́ ventrem roborabimus. Quod ad ſyncopem attinet, diligenter conſiderandum qua ratione contingat: nam poteſt euenire quòd rupto apoſtemate vel abſceſſu nondum maturo, acuitate materiæ, vel eius multitudine rumpatur, vbi fit collectio, & ad cor materia ſubitò ruat, ac tremorem & ſyncopem inferat, & æger ilicò intra diem moriatur, vt aliquando ſpectauimus: quemadmodum etiam narrat Guainerius, duabus nobiliſſimis matronis eueniſſe. ſed hæc ad tranſmutationem pertinent, de quibus ſuo loco. Vel contingit ex virtutis debilitate: cui ſubueniendum exhibendo modicum vini dulcis lymphati cum aqua hordei vel cum iure reſtaurante. Si verò fiat raptu humorum aut vaporum ad cor, auerſiones

Syncopi quo modo ſuccurrendum.

imperandæ, frictiones, vincula, tum alia ſuperiùs dicta: & cor roborandum, ac ſpiritalia membra odoribus bonis reficienda, quæ ex propriis capitibus de ſyncope deſumenda. Si materia ad caput repat ſeu neruos, adhibendæ frictiones in latere contrario; clyſteres iniiciendi ad auerſionem. Si nerui dolere incipiant, vel contrahantur, inungendi ſunt oleo chamæm., lilior., vermium terreſtrium; & lana ſuccida inuoluendi. Si alcola ex vapore febrili & humore putrido vel ex pectore membriſque ſpiritalibus ſurſum ſublatis vaporibus, vel ex pulmone contingat, iiſdem vtere quæ cap. De aphthis dicta ſunt: valdè ſtiptica interim cauendo, ne iis ſputum impediatur, quòd multo aphthis deterius eſſet. Lac in ore detentum, vel gargariſſatum, quo nos vtimur, conuenit, & gargariſmi ex decoct. iuiubar. diamor. & ſimilibus, quæ & aphthis proſunt, neque ſputum retinent. Hæc ſatis dicta ſunt de accidentibus corrigendis in pleuritide. Nunc ad alia eiuſdem morbi exempla progrediamur.

Si materia in caput vel neruos irruat, quid faciendum.

Quibus alcolis proſpiciendum.

OBSERVATIO XXXVIII.

De pleuritide in prægnante curata.

DICTVM eſt priùs, morbos acutos in prægnantibus eſſe periculoſos; attamen præter prægnantes paulo ſuperiùs dictas, Maria Theodori, vxor illius Isbrandi Chirurgi loripedis Alcmariani, mihi familiariſſimi ac coætanei, in quarto menſe prægnans, pleuritide ſæua correpta, per me in hunc modum curata fuit. Hæc cùm ſub finem menſis Septembris anno 1555. pleuritidem veram incurriſſet anteà per duos dies, cùm

puerum è terra ſubleuaſſet, in dorſo dolorem patiebatur: maritus diſlocationem in lumbis eſſe ſuſpicabatur, quamquam dolor paulo pòſt euanuit, licet ab eo tempore vrinam tinctam meieret ſine febre, neque decumberet. At peractis duobus diebus, febre acutiſſima cum dolore lateris dextri admodùm pungente corripi cœpit. atque omnia illa aderant quæ in vera & ſæua pleuritide adeſſe ſolent: difficultas anhelitus, dolor punctorius, tuſſis valida, & pulſus ſerrinus. Ad eam ingreſſus, oleo amygd. dulc. chamæmel. & anethino locum affectum inunximus, & ſacculum ex floribus chamomillæ & ſale roſto appoſuimus, cùm & ipſa tum maritus ventoſitatem eſſe exiſtimarent. Verùm cùm iis dolor non ſedaretur, ſecta vena baſilica eiuſdem lateris in cubito, ſcilicet dextro, ad vncias ferè ſex, cùm niger efflueret, & inter fluendum dolorem mitigari diceret, dolor plurimùm ſedatus eſt; ita vt deinde poſt tres horas in ſuauem ſomnum inciderit. Secundo die cùm reuerſus eſſem, dolor lateris ex parte ſedatus: parum expuere cœpit: vnde ego morbi breuitatem expectabam, ex Aph. 12. lib. 1. Si ſputum ſtatim appareat, morbũ breuiat. quare & ad ſputi facilitationem; & febrem, decoctum ſequens præſcripſi, cùm ſatis per ſe aluum deponeret: ℞ viol., borag., bugloſſ., hordei mundati añ m. j. ſcabioſæ m. ß. rad. bugloſſ., liquir. añ ℥ j. paſſ. ab arill. repurgat. p. j. coquantur in aqua communi pro lib. j. zaccharo dulcoretur. intereà & ex hoc ecligmate ſumebat: ℞ ſyr. iuiubini (erat mulier imbecillis, propria natura bilioſa, & raræ texturæ)

℥ j. ſyr. de liquiritia, zacchari penid. añ ℥ ß. miſc. & in ore tenebat, ſæpiùs deglutiendo, ad tuſſim, zacch. candi dictum. At cùm poſt meridiem reuerterer, rurſus dolor lateris auctus eſt, ac febris inualuit: nec aluum depoſuit, niſi glande irritata. fotum pro loco affecto præſcripſimus cum ſpongia: ℞ rad. althææ mund. ℥ j. ß. folior. viol., maluæ cum toto, flor. chamomill., meliloti añ m. j. coquantur in aqua, & fiat fotus: quo dolor iterum egregiè ſedatus eſt, & meliùs expuebat. Nutriui eam pomo aſſato dulci, zaccharo aſperſo, ſub noctē ne fœtus deficeret. optimè habuit ad mediam noctem; ſed deinde inquieta, parùm dormiuit. Tertio die ſputum, quod in paropſide reſeruatum erat, album & quaſi coctum apparebat, & bene exibat. ſed mox agitationem quandam circa præcordia pectuſque, & anguſtiam ſentiebat, cum anhelitus difficultate & calore intenſo. at vrinam copioſam ſed croceam inſtar ictericorum emiſit, pannum lineum valdè tingentem, ex hepatis calore & bilis ebullitione (de qua re latiùs in ſcholio:) ideò tabulæ præſcriptæ ſunt: ℞ ſpecier. diatrag. frig. abſque camphora ℈ iij. ß. ſpecier. trionſan. ℈ j. ß. diſſoluta in aqua cichor. & vngulæ caball. (tam pro hepatis calore quàm ſputi facilitatione) & aqua viol. adiecto zaccharo albiſſ. q. ſ. fiat confectio in tabulis. Quarto die meliùs exſpuebat. manè iterum fotu vtebamur; poſt meridiem eo abſtinentes, cùm calor febrilis vehementior eſſet. At nocte præcedente quartum diem decretorium (licet dolor lateris ceſſaret, ſed dolore magis increſcente circa pectus) & circiter horam

ram decimam noctis cum anguſtia & ſputi incraſſatione, ſymptomata adeò increuêre, vt aſtantes illã morituram putarent; atque me inſcio ſacra inunctione eam more ſolito munirent, licet anteà prædixeram noctem illam, diem decretorium præcedentem, grauiorem fore. Cæterùm poſt mediam noctem ſudor irrupit per pectus primò, deinde per totum corpus, quaſi vniuerſalis; à quo alleuiabatur, ita vt manè optimè dormierit, & meliùs habuerit. Quinto die plus tuſſiebat, ſputo nonnihil retento ob ſæuiora accidentia prægreſſa: ſed pectore inuncto vnguento pectorali, & ſæpiùs exhibito ſyr. de liquir., meliùs exſpuere cœpit & concocta. Verùm cùm aluus non reſponderet, balano feces emiſit, & decoctum ſequens ſumpſit: ℞ glycyrrh. raſæ ℥ ß. folior. viol. maluæ cum toto, borag., bugloſ. hyſſopi añ m. j. ſem. aniſi ʒ j. ß. prun. damaſc. dulc. num. ix. vuar. paſſ. ab arill. repurg. p. j. fiat decoct. in ſero lactis, & colatura zaccharo candi dulcoretur. quo ſumpto bis excreuit liquida. ſed cùm ob ſerum lactis, vt illa exiſtimabat, nauſeam haberet ac ventris tormina, metuebat aborſum: ideò ampliùs non exhibuimus. Poſt ſeceſſus dictos melius habere cœpit. At à meridie, me inſcio, comedit tria vel plura cochlearia lactis cum oryza. pectus inde conſtringebatur: ſed eius vſum inhibentes, ſorbitiunculas & poma aſſata conceſſimus; & denuò ſputa meliùs exibant. Sexto die copioſè minxit vrinam croceam, febre magis inclinante. Diætam auximus ob fœtum, & ſyr. liq. lambebat, pectore inuncto cum vng. pectorali; & vrina poſteà minùs

tincta videbatur. Septimo meliùs adhuc habuit, & vix febrem ſentiebat; & ceſſauit difficultas anhelitus, mox & lateris ac pectoris dolor. tunc ad ius veruecis, cùm pulli ius abhorreret, deuenimus, optima hypoſtaſi in vrina apparente, etiam minùs tincta. Octauo die febris quaſi nulla fuit, vrina minùs tincta, valdè craſſa & ſubſidens: bene expuebat, & ſpontè aluum deponebat, & excrementa naturalia ſpectabantur. Nono die ſanitati perfectè reſtituta eſt.

SCHOLIA.

PLEVRITIS *in prægnante, vt antè dictum eſt, non ſine periculo eſt, quamuis hæc euaſerit: cùm & Hippocrates prædixerit mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale eſſe. cauſam huius declarat Galenus in Commento. Sed ſanguine emiſſo (qui tamen, Hippocrate teſte, Aphor. 31. lib. 5. facilè abortum facit) meliùs habuit; cùm & ſecundum eundem & in quarto menſe purgatio, imò magis ſine periculo (vt aliâs oſtenſum eſt) miſsio ſanguinis conferat. Et quamquam hîc vrina crocea in tertio icteritiam notabat, non tamen illam quæ totum corpus inficit colore croceo, ſed tantùm vrinam ex calore hepatis; non tamen ex inflammatione aut apoſtemate hepatis, nam nullus tumor durus aderat. & ideò hæc icteritia non fuit ita iudicatoria, cùm totum corpus non tingeret, ſed potiùs ex calore hepatis: neque fuit ex tumore aut obſtructione, quia ſubitò venerat, cùm nec tumor exteriùs ſentiretur, neque grauitas aliqua circa hepatis regionem. Dolor enim lateris, qui aderat, ad mammillam dextram tendebat; deinde ad partes ſuperiores. Vnde quoque non*

fuit

fuit tanta inflammatio in hepate, aut apoſtema, ſed potiùs ebullitio caloris, quæ vrinam tingebat. vel ſi velimus vrinam illam fuiſſe criticam, id quidem poteſt eſſe: nam nos aliâs diximus in obſ. noſtris de feb., etiam ictericos ante ſeptimum in feb. euaſiſſe. idem teſtatur & Amatus centur. 3. cur. 49. ideò neque ille Aphor. 62. lib. 4. ſuperficietenus intelligendus eſt, quòd ante ſeptimum icteritia accidens mala ſit. De his vide loca citata. Sed hîc aliquis dicet: quomodo vrina flaua, & ſputum album? poteſt pleuritis commixta eſſe cum calore hepatis & ebullitione bilis in ipſo fonte: vnde vrina ſolùm tincta. Sed ſputum in pectore non flauum erat, cùm ibi bilis non multa eſſet, vt ſputum ſuo colore inficeret. At mulier cùm videret lotium ita citrinum, metuebat ſibi mortem, cùm pater ictero obiiſſet, & mater pleuritide, & duo fratres ex phthiſi. Sed ſputo bene exeunte, illam optimè ſperare iuſſimus, & ita nono die, abſque aborſu quoque, de quo etiam metus erat, fuit curata.

OBSERVATIO XXXIX.

De pleuritide in peripneumoniam conuerſa: & quomodo ea fuerit curata.

PVELLA famulam agens, annos 23. nata, admodùm robuſta, nigriuſcula & bene carnoſa, febre cum horrore correpta fuit, quæ quidem acuta & continua erat: in latere ſiniſtro cùm doleret cum tuſſi, & vix pauca expueret, & pulſus duriuſculus eſſet, & primo die dolor neque vehemens eſſet, ſed ſecundo die magis & punctorius; accitus ſecundo die cùm per ſe excrementa depo-

ſuiſſet,

ſuiſſet, in cubito ſiniſtro baſilicam tundere feci, ſanguine ad vncias octo extracto: quo & dolor, cùm vera pleuritide affecta eſſet, nonnihil ſedatus eſt, & anhelitus paulo liberior factus. interea & vnguento reſumptiuo locus affectus inungebatur, & commoda lambitiua ſumebat. Tertio die accidentia dicta magna ex parte fuêre ſedata, quamuis capitis dolore afficeretur & minùs dormiret. Tempora inuncta fuêre vnguento populeo, & oleo nymphææ commixto: & hordeatum ad nutritionem exhibitum. Quarto die dolor lateris iterum vehementior, febriſque validior cum maximo æſtu totius pectoris. Sed rurſus latere inuncto, dolor nonnihil mitigatus eſt, qui & pectus magis inuaſit. tunc & liquida per ſe excernebat. Quinto dolore lateris punctorio ceſſante, & cùm parum expueret, pituitoſum quid ac ſubflauum in principio vix cruentũ: febris poſteà aucta eſt, & anhelitus difficultas increbuit, malæ ac oculi rubêre incipiebant, & dolor grauans totum pectus occupauit.& ſexto die in pectore grauiora omnia ſenſit, pulſu vndoſo; vt pleuritidem in peripneumoniam conuertendam coniicerem, cùm & cogeretur in dorſo iacêre, minusque in latere materia ad pulmonem reperet, cùm & ſputum cum murmure quodam ex pectore prodiret. Quinto die lenitiuum medicamentum cum decoct. pectorali exhibitum: quo ſatis aluum depoſuit. Septimo die, vti prædiximus, pleuritis in peripneumoniam commutata eſt: & cùm aluum non redderet, balano impoſito excreuit. Octauo die peſſimè habuit, grauiſſimis accidentibus oppreſſa:

preſſa: vigilabat, noctem inquietam egit, nonnihil delirabat: pectus inunctum oleo amyg. dulc. & liliaceo; eclegmata ſumpta & decocta pectoralia ebibita. Nono die quamquam ſputum vtcunque expelleretur, poſt meridiem peſſimè habuit. ſacram ſynaxim ſumpſit, & pro deplorata habita eſt. Sub noctem tamen, cùm redirem, pulſum altum repperi & valdè inæqualem: horrorẽ quoque ſentiebat in lumbis & circa inguina & imum ventrem: delirabat, plurimùm anguſtia afficiebatur. Ego verò ſperabam criſim futuram (vrina concocta apparente priùs, nunc perturbata & nigriuſcula, qualis plerumque meitur cùm menſes expectantur, ſputo quoque concocto exeunte, quamuis cum maiori moleſtia) per mẽſtruas purgationes. quod equidem euênit: nam nocte ſubſequenti aperti ſunt menſes, & largiter fluxerunt, & paulatim anhelitus difficultate ceſſante, ac tuſſi deliteſcente, & febre euaneſcente, 14. die, magno cum noſtro honore, ſanitati reſtituta eſt, non ſolùm à pleuritide maligna, ſed etiam à pulmonia, menſibus largiter profuſis; neque minùs miratu dignum erat, cùm etiam ſanguine per nares effluente, præter mentem medicorum, quædam lethales peripneumoniæ (teſte Aëtio) ſanatæ fuerint.

SCHOLIA.

PLEVRITIS *quandoque in peripneumoniam tranſit, modò ſubitò, vt in hac puella contigit, quum ſcilicet humor facilis eſt ad motum, & pulmo ad ſuſceptionem aptiſſimus; modò paulatim id fit, quando ſcili-* Quomodo pleuritis trãſit in peripneumoniã, & eius notæ

cet

cet contraria adſunt. vbi verò tranſit pleuritis in peripneumoniam, ex Gal. 4. de cauſis pulſuum, dolor ceſſat lateris, & licet pulmo ſit inſenſibilis, ſentit grauitatem quandam æger circa pectus, & durities & ſerrinitas pulſus ceſſat, & ſit mollis, & inæqualitas maior euadit, quia materia colligitur in membro magis cordi propinquo: & ideò magis opprimitur virtus, constrictio anhelitus augetur, febris increſcit, & accidentia peripneumoniæ ſuccedunt; de quibus etiam latiùs cap. proprio De pulmonia dicemus. Et quamquam hæc noſtra puella euaſerit, plurimos ægros vidimus ſuccumbere; vnde etiam rectè dixit Hippoc. Aphor. 11. lib. 7. à morbo laterali inflammatio pulmonis, malum. His enim dictis, inquit Galenus in commento, Hippocrates innuere voluit, peripneumoniam vehementiorem & maligniorem morbum eſſe pleuritide: nam morbo lateris recedente inflammatio pulmonis malũ: fit enim tranſmutatio ad maiorem & periculoſiorem morbũ, quia pulmo propinquiorem cordi locum obtinet quàm pleura, & maiorem colligantiam habet pulmo cum corde; cùm magis ſpirationi deſeruiat; & ob hanc cauſam pulmo inflammatus magis lædit cor, quàm pleura, dicente Galeno 4. De præſag. ex pulſu cap. 2. Celerrimam cordi & omnium maximam noxam dat pulmo, & maiorem difficultatem ſpirandi efficit, & maiorem anguſtiam inducit, teſte Gal. 4. Aphor. comment. 34. & ita ſiue pulmonis inflammatio laterali morbo ſuperuenerit, ſiue laterali morbo abeunte, ipſe in pulmonis inflammationẽ tranſmutetur, ſemper malum eſt: quamuis peripneumoniæ in pleuritidem minùs mala eſt. Difficulter tamen Galenus admittit peripneumoniam in pleuritidem conuerti, quòd priuſquam materia à pulmone in coſtas

Peripneumonia ex pleuritide ſuccedens mala.

tranſeat;

tranſeat, æger ſtrangulatione pereat. attamen fieri poſſe, quamuis difficulter, idem admittit 7. Aphor. 11. de qua re ad longum videas Benedictum Fauentinum præceptorem meum. Cæterùm quomodo peripneumonia curetur, poſteà dicturi ſumus, cùm de pulmonia & inflammatione ac peripneumonia agemus: volunt autem quidam eodem modo curari vt pleuritis, niſi quòd magis ſputum ſubtiliantia ſint exhibenda in pulmonia, & maior ſollicitudo in mundificando ſputum; & medicamenta, iuxta Auicennam, quæ exteriùs admouentur, magis in profundum tranſeant: de qua re vide Arculanum & alios auctores, & ſic ſi ad pulmonem pleuritis tranſeat, peripneumoniæ curationi intendendum. intereà, quod ad venæ ſectionem attinet, ſi peripneumonia ex pleuritide accidat, ſi in principio pleuritidis ſanguis ſit detractus, & timeatur magna debilitas, tunc venæ ſectio non erit iteranda; vel ſi ab alio chronico morbo, vel ab angina aut pleuritide fiat, iuxta Rhaſ. 4. Continentis, & Paulum & Gradum ſupra Rhaſem; & commendant tunc potius clyſteres & cucurbitulas cum ſcarificatione ſupra pectus. de quibus videas Arculanum, Valeſcũ & alios auctores. quamuis, vt alij ſentiunt, ſi in principio non ſit dimiſſus ſanguis, & vires adhuc conſtent, vel in principio non ſatis extractus ſit, in ſanguinea extrahi poterit. In hac famula abſtinuimus à ſecunda ſectione, debili exiſtente, & in affectu frigidiore, & hiberno tempore. Quod ad reliquam curationem peripneumoniæ attinet, poſteà dicturi ſumus. Nunc de pleuritide exemplum adſeramus quæ ad ſuppurationem peruenit; & quomodo illa ipſa curata ſit.

Si pleuritis in peripneumoniã tranſeat curatione peripneumoniæ perficienda.

OBSERVATIO XL.

De pleuritide conuerſa in ſuppurationem.

SCRIBIT Fernelius doctiſſimus, ex deſtillatione quemquam in veram pleuritidem poſſe incidere: quod equidem filiæ Iodoci Berendrechtij annum 14. agenti euenit, admodùm gracili, extra murum habitanti Delfis: cùm ſeptimus dies eſſet quo laterali morbo correpta eſſet antequam ad eam accitus eſſem, & ſputa vix exirent ob debilitatem, ſanguinem in puella priùs valetudinaria & longa tuſſi laborante, mittere non auſi fuimus: & cùm dolor neque fotu neque linimentis & aliis commodis remediis non recederet, neque reſolueretur, & in loco fixo maneret, mihi ſuſpicionem præbuit futuræ ſuppurationis, cùm febris ac dolor augerētur, & etiam in aphthas incideret. quare ad promouendam ſuppurationem, emplaſtrum præceptoris mei Benedicti Fauentini ad maturationem faciens, in eius Empirica deſcriptum, vt loco affecto apponerent, conſului; quod ex foliis maluæ cum rad. viol. & radice althææ ac lilior. alb. & enulæ ac flor. camomill. & meliloti conſtabat, bullitis ac colatis, & adiectis farina fœnugræci, frumenti, & in fine exiguo fermenti, pingued. porci, butyro, & oleo communi ad impinguandum emplaſtrum & decocto ficuum, vuar. paſſ., liq., rad. maluæ, althææ, intùs vtens, zaccharo adiecto: tum aliis commodis remediis poſt 14. diē: dein aliquot diebus interiectis, dolor cœpit ſedari, & eroſa mēbrana ac perrupta ſanies non admodùm multa in pectus collecta eſt: tandem

dem cum aptis remediis ſaniem expurgantibus ante 40. diem curata eſt, pure paulatim per bechica medicamenta & eclegmata excreto, vt in tabem non tranſierit. conſului ſtatim ab eruptione, vt ter quatérve in die naturali aquam hederæ terreſtris (poſt decocta hordei, mellis roſ. ſyr. viol., & infuſ. roſ. communium, & alia ecligmata pectus repurgantia) ad ℥ iiij. pro vice ſumeret; id enim, iuxta præceptorem meum loco citato, diſruptum apoſtema pleuriticum à ſanie repurgat, ne ex empyemate in tabem æger incidat.

SCHOLIA.

Dictvm *eſt priùs, ſi pleuritis in* 14. *diebus non reſoluatur inſenſibiliter, vel ſeſe mundificando per ſputum; tunc tranſit in ſuppurationem, iuxta Aph.* 8. *lib.* 5. *Quicumque morbo laterali laborantes in* 14. *diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem vertuntur; materia enim artis beneficio vel naturæ ſi non abſoluatur, in pus vertitur, atque erumpens pelliculam intrinſecus coſtas tegentem in thoracis cauitatem intrat, & aliud genus morbi gignit, vt Galenus* 3. *De cauſ. pulſuum cap.* 7. *&* 5. *De locis affect. cap.* 2. *& conſtit. artis medicæ &* 1. *Aph.* 12. *pleniùs enarrat; licet rariùs materia fortè ante collectionem vel meliùs poſt collectionis ruptionem, defluens per veſicam vel ventrem exoneretur; quemadmodum etiam enarrat Amatus cent.* 3. *curat.* 64. *de quodam mercatore Ariminenſi, qui pleuritide affectus per lotium ſaniem quinto die emiſerit, & in ſeptimo à pleuritide euaſerit. Idem Beniuenius narrat de abditis rerum cauſis cap* 43. *de quodam Antonio, in quo cùm pleuritis ad maturatio-*

Quomodo pleuritis tráſeat in ſuppurationem.

nem perueniſſet, euacuato per vrinam pure, penitus ſanatus eſt. Sed hæc in ſuppuratione raro contingunt, cùm potiùs per ſputum expurgentur. Ideò pleuritici poſt collectionem membrana dirupta, niſi in 40. diebus (iuxta Hipp.lib.5.Aph.8. & Gal. locis iam citatis) per ſputum repurgentur, in tabem tranſeunt. Ideò diligenter ſigna notanda quæ ſuppurationem futuram indicant: ſi enim dolor fixus in loco manet (vt in hac noſtra puella contingebat:) vel etiam incendatur vnà cum febre, haud exiguum indicium eſt futuræ ſuppurationis: ſputum præterea non ita procedit in pleuritide, quæ ſuppurari debet; aut paucum omnino eſt quod excernitur; illudq; maximè ſanguineum, nequaquam verò malignum: & ita magnæ pleuritides & propriè ſanguineæ magis ſuppurantur, & pituitoſæ minùs. Non deſunt tamen alij, vt Gradus, qui etiam volunt in frigida ſæpe ſuppurari. Vnde, hæc pleuritis à deſtillatione orta, licet magis ab humore pituitoſo: credo id eueniſſe ob ſalſedinem in pituita admixtam, & acrimoniam habente, vnde corrodebat membranam, & licet materia pauca, citiùs rupturam fecit: nam circa ſeptimum diem à collectione, ex ſignis prædictis, ſuppurationem metuimus: & huius coniecturam fecimus ex Hippoc. 2. prog.text. 52. ſic dicente: Si dolor perdurat, & nullis auxiliis ſedatur, nec etiam naturæ ope per ſputum, exſpectanda eſt ſuppuratio. Intellige, ſi nihil exitiale appareat; *puta nec vires inualidæ, nec alia ſigna praua: ſic enim mors eſſet exſpectanda. Ratio eſt; quoniam collecta eſt plurima materia in parte, quæ etiam cùm non poſſet à natura educi per conuenientes vias, abſceſſum per faciliores partes molitur, diſrumpitq; membranam, niſi dicas diſrumpi multitudine & acritudine humoris*

Signa ſuppurationis futuræ.

Quæ pleuritides magis ſuppurãtur.

diſten-

diſtendentis, & eam erodentis. Nam in ea, quæ ritè ſolui debet, pleuriti, ſemper excernitur, & excretio multo amplior fit indies, adeò vt multo plus excernatur quàm influat. At in hac ſeu nihil excernitur, ſiue exiguum præ multitudine, neceſſe eſt multum colligi, & tandem diſrumpi. In hac noſtra puella 7. die à collectione, facta eſt; neque mirum, cùm & Iacchinus meminerit ſe vidiſſe aliquando in tertia factam præ influxus multitudine; & cùm in præcedente morbo vis eſſet inualida, præfocatus citò periit. At noſtra hæc puella licet priùs deſtillatione affecta faciliùs in tabem tranſiiſſet ex ſuppuratione, tamen ante 40. diem repurgata, aptis præſidiis curata fuit, neque in tabem tranſiit. Ideò non reſeruatur tota materia, quæ ad collectionem deducitur, ad vnam criticam expulſionem, vt quidam putârunt: verùm aliquando pars materiæ per tempus ſenſibiliter reſoluitur per ſputum, poſteà alia pars collectionem facit: & vbi iam rumpitur abſceſſus, paulatim etiam per ſputum excernitur, & repurgatur intra 40. dies, & ſi non perfectè repurgetur, tunc fit tabes. Quum verò iam fit ſuppuratio, certa adſunt indicia ex rigore, qui neceſſariò omnes internarum partium ſuppurationes comitatur. Pulſus præterea ſuppuratorum in his apparere incipiunt, qui prorſus conſpicui ſunt, dum facta ſuppuratio eſt: quam monſtrant & dolor qui minuitur, & febris, & reſpiratio, & virtus. Principium autem collectionis habetur ex vehementia doloris & difficultate anhelitus, & conſtrictione eiuſdem ac febris vehementia, & vigiliis, mentis permixtione, & grauitate, quæ in loco ſentitur; & adeſt tunc tuſsis ſine ſputo, ob materiæ inobedientiam, & velaminis ſpiſſitudinem, & virtutis debilitatem. Eadem ferè habent

Qualia ſigna adſunt cùm fit ſuppuratio.

Principium collectionis.

& Hippocrates & Gal. 2. Prog. & Alexander Trallianus cap. De purulentis. Nam dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt, magis quàm iam confecto, ex eiuſdem Hippoc. ſententia, Aphor. 47. lib. 2. Adeſt & tunc grauitas pectoris, tuſsis valida & ſicca cum dolore, vt in hac puella erat, aliquando etiam cum humiditate, ob quam releuari quoque videntur, vt Paulus refert. Verùm licet confecto pure & febres mitiores & dolor fierent, tamen inſtante tẽpore diſruptionis ipſius, vehementiùs cum horrore iterum febricitant, ac in ſermonis proprietate conturbantur, offenduntur'q; ſpiritus (quod huic puellæ 11. die circa noctem fieri aſtantes narrauerant) adeò vt difficiliùs quàm anteà ſpirent, ex eiuſdem Pauli teſtimonio. Sic & Auicenna inquit: Cùm rumpitur apoſtema, accidit tremor diuerſus, & dilatatur pulſus cum diuerſitate ſui; ſcilicet fit tremor diuerſus ab eo, qui communiter in principio paroxyſmorum fit: nam qui in principio paroxyſmorum euenit, totius corporis communis eſt: qui verò ſequitur rupturam, fit ſolùm circa membra vicina abſceſſui, ad quæ materia ſanioſa effunditur: aut fit propter punctionem & acuitatem materiæ, & eo tempore cadit virtus, & debilitatur anhelitus, & multoties accidit febris vehemens, & hoc propter dolorem aut materiæ mordacitatem. Et hæc ruptio fit vt plurimùm in pectoris concauitate: vnde ſæpe fit empyema; de quo poſteà: nunc autem aliud exemplum pleuritidis in ſuppurationem conuerſæ adferamus.

Signa diſruptionis abſceſſus.

OBSER-

OBSERVATIO XLI.

De pleuritide in ſuppurationem lethalem conuerſa, cum variis ſymptomatibus.

PLEVRITIS quæ in ſuppurationem tendit, quàm periculoſa ſit, iam diximus; & quibus notis deprehendatur, ſi 14. die non reſoluatur, etiam enarrauimus; & ſigna quoq. eruptionis in pus conuerſæ enucleauimus; & quod ad tempus eruptionis attinet, illius ſuppurationis, quæ fit à natura & non arte, plerumque fit ſeptimo die, ſcilicet à principio collectionis, vt in puella præcedente euenit. ſed eſt ex iis, teſte Auicenna, & qui eum ſequuntur, quæ raro euenit: & addit, quòd plurimùm vſque ad 20. & 40. & 60. tardetur: quod & neoterici ſequuntur. Idem voluit Hip. 2. Prognoſticorum textu 57. cùm ita dicat: Aliæ ſuppurationes ferè rumpuntur 20. die & 30. & 40. & ad 60. diem deueniunt. Sed de his latiùs in ſcholio. Sic iſtis diebus, anno 1587. 23. Iulij ad mulierem prægnantem in ſeptimo menſe accitus ſum, ſæuiſſima pleuritide correptã, annos circiter 30. natam in foro Delphis habitantem, cui cùm chirurgus purgationem fortem adhibuiſſet, adeò aluum depoſuit enormiter cum torminibus & vomitu, vt aborſus metueretur: ad quam poſt octauum diem, cùm pleuritide ſæua correpta eſſet, accitus, adeò debilem eam inuêni, vt ilicò illam morituram aſtantes putarent, & aborſum ſubſequuturum. Sectio venæ in hac prætermiſſa erat; neque nunc ob fluxum & debilita-

tem ea vti nobis tutum videbatur. Dedimus autem amygdalatũ,ad fœtus nutritionem & virium refocillationem, & ſyrupum myrtinum, qui pectori conuenit & ſputum non impedit; viribuſq. paulatim refocillatis, ſputum vtcumque excreabat. ſed dolor lateris neque linimentis neque aliis anodynis ſedari potuit; & cùm fluor alui aliquo modo ceſſaſſet per amygdalata, ſemper tamen peius habuit, febre magis increſcente, & dolore aucto: ita vt cùm poſt 14. diem pleuritis non reſolueretur, de ſuppuratione metus fuerit,cùm vehementiùs ſemper febricitaret & ſiti afficeretur, noctesq. inſomnes ageret,poſtea ſimiliter & delirarет, ac in aphthas incideret, & ſputum minùs exiret, collectionem faciens. Varia remedia,prout accidentia poſtulabant, præſcripta ſunt. pro ſiti enim & febre bibebat ptiſanam vulgarem ex hordeo mund. glycyrrhiza cōfectam;& pro ſomno vtebatur hordeato cum ſem. 4. frig. maioribus mundatis concinnato,zaccharo perlato addito ad ſaporem delectabiliorem:& pro febre iulebos accepit ex decoct. hordei mundati, adiecto ſyr. de limonibus & iuiubino,& viol., & pro inflammatione gutturis, cùm aphthæ metuerentur, lingebat ſyr.granat., & diamorum cum baculo glycyrrhizæ: & gargariſmata apta, ex decoct. viol.,bellid. minoris, & hordei communis ad maiorem abſterſionem,& vuis paſſ.& ſem. coton.præſcripta ſunt: quibus & ſyr.granat. adiiciebatur,& latus inungebatur vng. reſumpt., & oleo viol. primò: poſteà, cùm ad collectionem tenderet, adiecimus magis maturantia. Pro ſputo, quia valde febricita-

febricitabat, ſyr. iuiubinũ & viol. lingebat frequenter; & cùm aluũ non redderet, hac leni purgatione, vel potiùs lenitione, vſi ſumus, ne ſubſequeretur aborſus: ℞ diaprun. lenitiui, ſeu ſimplicis, ʒ vj. pulpæ thamarind. recentis extractæ cum aqua maluæ ʒ ij. ſyr. ex infuſ. roſ. ℥ ß. aquæ cichorij ℥ ij. ß. miſce; quo probè aluum deponebat. Et quia valde dolebat in lumbis, ne fieret aborſus, inunximus vnguento roſ. Si aluus paulo durior eſſet, & nihil excerneret, glande ex hiera, melle & ſale irritabatur. Pro dolore lateris, præſcripſimus fotum ex rad. althææ mund., foliis maluæ, viol., florum chamomill., meliloti, ſemine maluæ, & ſimilibus: ſed antequam apponeretur, horrore affecta & valde delirans & febricitans, facta eſt eruptio collectionis in nocte, circa 20. diem à collectione, cum tanto metu, vt omnes illam morituram putarent: nam & in ſyncopem incidit paulo pòſt, cùm materiam plurimam purulentam poſt eruptionem ſubitò tuſſiendo expueret: ſolet enim materia plurima aliquando, quæ ſubitò à vomica euomitur, facta eruptione ſubitò effundi circa præcordia; & cùm virtus tunc debilis eſt, ſæpe inducit mortẽ per viã ſuffocationis: & ſic aliquando pleuritis ad ſyncopẽ permutatur; quod etiam cognoſcitur à tremore cordis, ſeu palpitatione vehementi, à pulſu & à ſyncope ſubitò adueniẽte & ſuffocante. Verùm hæc per frictiones à ſyncope releuata (quod mirum eſt) non paſſa eſt aborſum: ſed quia valdè debilis erat, conditum ſequens præſcripſimus: ℞ conſeruæ boraginis, bugloſſæ, viol. añ ʒ iij. corticum citri conditi ʒ ij. ß. manus

Chriſti cum perlis ʒ ij. ſyr. de ſucco boraginis ℥ ß. miſce; intereà dolor lateris remiſſus eſt, rupto abſceſſu, & effuſo pure inter thoracem ac pulmonem: Et quamquam tunc febres quieſcere ſolent, & magna ex parte dolor quoque, licet indeſinenter febricitent habituali quadam febre, vti & huic noſtræ mulieri euenit, atque indies debilior fieret, (licet tunc operã daremus vt paulatim reliquum puris expurgaretur, ne in tabem incideret) ſemper debilior facta eſt, & tandem etiam in octauo menſe exiſtens, valida tuſſi ſubinde etiam correpta, cùm quotidie plurimum puris peſſimè olentis expueret, partus conamina acceſsêre, & peperit infantem quidem viuum; ſed diem non ſuperuixit. Et ſic etiam pure in concauitate pectoris collecto, grauitatis autem ſenſus remanebat intùs in profundo thoracis: ſimulque aliquando aliquid transfluere apparebat, iuxta multiplices reclinationis permutationes; & maximè cùm ab vno latere in alterum decumbunt; tunc ſanè multitudo puris manifeſtatur, & fluctuationis cuiuſdam ſonitus ſæpe ſenſibiliter in reclinationibus ipſorum auditur, prout legitur apud Galenum lib. 4. De locis affect. & Aëtium lib. 8. cap. 65. Sed hoc notatu dignum, cùm ſuppuratio ſit puris in thoracis capacitatem collectio, in cuius illuuie pulmo totus immergitur. Eò autem confluxit vel ex angina vel ex peripneumonia, vel (quod frequentius contingit) ex pleuritide, de qua nunc loquimur: his enim tuſſi non expurgatis, abſceſſus exoritur, è quo tandem rupto, pus ſæpe vniuerſum in thoracis capacitatem influit:

eoque

eoq́ne etiam diu poſteà è ſordido vlcere ſtillat, dum tandem ingens ac pænè ſuffocans copia cumuletur: interdum ex abſceſſu pus ſurſum in os irrumpit, expuiturq́ue, ac tum ſuppurationis periculo liberat, vt ſæpe in quotidiana praxi obſeruauimus. Cæterùm febre magis incrudeſcente & non deſinente, & ſiti accedente, tum ſputo nigro & liuido apparente, talia ſigna (vt poſteà de ſuppuratione & empyemate dicemus) lethalia ſunt, ſi febris denuò recaleſcat. Quæ omnia noſtra mulier experiebatur: nam aliquando & pus per tres dies vel plures retinebatur: mox rurſus peluim plenam extuſſiebat cum tanto fœtore, vt perdurare nemo apud illam poſſet; vnde rurſus ex putredine febre increſcente, & aphthis deinde oborientibus,& purulenta fœtida ad tempus cùm expuiſſet, viribus conſumptis & ad extremam maciem redacta miſera, poſtquam duobus menſibus decubuiſſet, & quotidie purulenta fœtida malè olentia expectoraſſet, etiam ab initio facto prognoſtico, tandem obiit.

SCHOLIA.

M*VLTIS quidem ingeniis ſuppuratio rumpi poteſt tardiùs vel citiùs. Sed de ea ruptione hîc non loquemur, ſed poſtea: verùm de ea quæ à natura fit vel ſeptimo vel* 20. *vel* 30. *&* 40. *vel* 60. *ex Hippocratis mente. Sed harum differentiæ omnium communes habentur ex commento Gal. lib.* 2. *prog. text.* 57. *ob quas ſpatio temporis euariant inter ſe ex affecta ſede, & item nocuo humore: ſedes enim calidior ac mollior citiùs ſuppuratur; frigidior verò durior ac gluti-*

noſior, tardiùs: item ex humoribus, calidior citiùs, frigidior tardiùs. Hæ igitur rei ipſius differentiæ ſunt. Porrò accedunt extrinſecus ea quæ ab ætate ducuntur, natura, tempore, terræ conditione, ac viribus ægri. In omnibus his calidus humor citiùs, frigidus tardiùs ſuppuratur. Hæc igitur vniuerſim ſcire (inquit Galenus) de omnibus ſuppurationibus bene eſt: ſed mihi (idem ait) videtur operæpretium nunc quoque ſcire de iis quæ in thorace ac pulmone fatigent. Eadem ferè Auicenna ex loco Galeni deſumpſit; quæ & Gradus longo ſermone explicat. Sed aliquis verum & præfixum tempus eruptionis definire non poteſt, quamquam in pleuritide poſt 14. diem ſi non reſoluatur, poſteà ſequitur collectio puris, deinde eruptio, temporibus iam dictis, prout materia ſit multa, calida, acris, erodens, vel frigida & contumax. Et ideò hæc non ſunt quaſi abſolutè intelligenda; ſed quòd plerumque iſtis temporibus fiat eruptio, facta computatione à die collectionis, quæ tamen tardiùs vel citiùs aduenire poterit, ſecundum occurſum cauſarum eruptionem facientium: & ideò illud principium conſiderandum, quo tempore collectio fiat, quod facilè dignoſcetur cùm infirmus diuerſo modo ſe habere cœperit, modò magis frigere videatur, modò plus calere; & quòd dolores punctioneſq́ intendantur; & quòd anteà fiebat exſcreatio, nunc verò retentio, tum alia iam antè dicta. Ideò auctores cùm videant pleuritidem non terminari 14. die, ampliùs reſolutionem non ſperantes, ſed collectionem & ſuppurationem, ex ſignis iam dictis, ſtatim maturationi intendunt, & vbi abſceſſus maturus eſt, ad ruptionem deueniunt, & abſceſſu perrupto ad abſterſionem & repurgationem: & vltimò conſolidationi & quartæ intentioni animum adhibent. Ma-

turationem complent res temperatè calfacientes & communiter humectantes cum viſcoſitate quadam, inhibente tamen fortem reſolutionem: & ita puris confectio ſeu concoctio iuuanda, iuxta Paulum; nam concoctio vnum quid ex naturalibus operibus exiſtit, eſtq; ea (iuxta Gal. 5. De ſimpl. facult. medic. & 1. De diff. febrium) in pus conuerſio. Hæc vel intùs ſumuntur vel exteriùs applicantur. Intùs iuuant decoct. rad. biſmal. liq., ſcabioſ., hord., mund. paſſulæ, dactyli, ficus, & cremor ptiſanæ; & eclegmata ex muccag. ficuum ping. butyr. recent., & oleo amyg. dulc., zacchato candi & penid. adiecto: qualia habes apud præceptorem meum Benedictum Fauentinum & Rondeletium ac alios deſcripta. Cibi quoque adhibendi tempore maturationis molliores, vt iura, ex malua, beta, ſpinachia, ex oleo amyg. & butyro confecta, ius caulium, aqua hordei craſſior: ficus ſiccæ, paſſulæ, dactyli, poma dulcia. Exteriùs valent fotus ex decoct. maluæ, althææ, fœnug., ſem. lini; emplaſtra ex viol., mal., farina hordei, fœnug., butyro, axungia porci, & cataplaſmata ex rad. liliorum, ficubus, farina lini, fœnug. & ſimilibus: inunctio dialthææ, olei lilior., ex diachylo, & alia infinita apud auctores iam dictos, tum alios practicos deſcripta. Sed hîc quæritur numquid venæ ſectio conueniat tempore maturationis: quam quæſtionem longo ſermone Gradus explicat, cùm dicat non eſſe iterandam phlebotomiam, cùm ſit intentio ad ſuppurationem, ne congeletur materia; quod equidem intelligi volunt, virtute iam debilitata, vel propter euacuationes præcedẽtes, & ſectionem venæ vel victum tenuiorem, & accidentia prægreſſa quæ virtutem deiecerunt. Sed conſtante virtute, & in corpore robuſto, ex quo in principio collectionis*

Maturatio quomodo perficiatur.

Vtrũ venæ ſectio poſſit fieri tempore maturationis.

ctionis accidentia augeantur, dolor ſcilicet ac febris, reiterari poterit medica detractio ſanguinis ad diuerſionem & infrigidationem: hoc enim modo magis, quàm alio vllo ingenio mitigabitur dolor; cùm & Auicenna dicat phlebotomiam plus conferre doloribus vincentibus: attamen cum cautione hoc faciendum, prout vires ferunt, & venæ ſectio copioſa præceſſerit. Sed vbi vires fortes ſunt, aliquando iuuiſſe experti ſumus ſtatim in principio collectionis; vt in famulo quodam annorum quadraginta, robuſto, ſtante dolore vehementiſſimo, & febre valida, vt anhelitum vix ducere poſſet, exiguo detracto ſanguine dolor imminutus eſt, & meliùs ad ſuppurationem deuênit, aliis aptis remediis: idem intelligendum de ventris ſolutione cum lenitiuis, etiam ſi anteà præceſſerit.

Ruptio quomodo perficiatur.

Cæterùm vbi iam maturatum cognouerimus apoſtema ex remiſſione doloris & febris, & grauedine exiſtente in loco collectionis, tum omnibus modis rupturam promouebimus, vociferatione, clamore, & forti locutione, motuq́; inordinato: Deinde & medicamentis id efficientibus, nempe calidis lenientibus, ſubtiliantibus, tam intùs ſumptis quàm extrà admotis, vtemur; ſed non, niſi præcedente maturatione & ſignis eiuſdem: vt eſt ſyr. de hyſſopo. de praſſio, in cauſa magis frigida; in calida oxymel propinant. Auicenna ſucco ſcabioſæ vtitur, vel eiuſdẽ aqua & theriaca, modò non fuerit febris nec debilitas aut extenuatio. Exteriùs emplaſtra apponunt ex ſupradictis, adiecto fimo columbino. vel ex butyro, adipe antiqua, melle & fermento, fimo columbino, vel rad. althææ, ireos, axungia veteri, ſem. lini, fænugr., oleo lilior., & pauco adiecto fermento & fimo columbino: formulas vide apud auctores iam dictos: hoc tempore, quod ad cibum attinet, dentur

ſorbitio-

*ſorbitiones cum melle, panis fermentatus, paſſulæ, ficus, dactyli, aqua mulſa, & oua ſorbilia: vomitus valet & ſternutamentum. Volunt quidam, ſi circa 20. diem à collectione hoc modo non rumpatur, ægrum deſperatum eſſe: alioqui ſi per ſyncritica medicamẽta non rumpatur, volunt phlebotomo vel cauterio aperiri, priuſquam corpus contabeſcat: de quibus videas & Rondeletium, & Arculanum. Sed quia difficile eſt inuenire locum ſaniei, id nequaquam faciendum, niſi aliquis tumor aut qualitas mutata manifeſtè exteriùs appareat, cuius poſteà exemplum dabimus. Alij vſtionem præferunt, de qua aliâs dicemus. Quod ad tertiam intentionem attinet, facta eruptione oportet abſtergere, lauare, mundificare, & repurgare. Sed conſiderandum num ſanies expellatur per pulmonem cum tuſsi vel magnam venam ingrediatur, & reſudet ad hepar, & expellatur per renes: vel ad concauum hepatis tranſiens ad inteſtina pus effluat, cùm hæc omnia poſſe euenire anteà diximus. Quòd ſi in concauitate pectoris coaceruetur, poſt eruptionem tandem tabem inferet, vt dictum eſt, ſi in 40. diebus non repurgetur. ideò quæ detergant conferunt, vt aqua zacchari, aqua hordei & mellis, ſyr. de liq*a*., & decocta in aſthmate & tuſsi deſcripta, & lambitiua ex penidiis, melle roſ., ſucco enulæ, & pulmone vulpis: tum alia apud præceptorem meum in ſua Empirica deſcripta, & apozemata, & ſyr. apud Rondeletium tum alios relata, & exteriùs adhibita fomenta, quæ reſoluant, tum alia topica. Si pus ad vias vrinæ decumbat, decocta rad. apij, aſparagi, fœniculi, alkekengi, & cicerum iura proſunt; vel caſsia diſſoluta in eodem decocto. Si ad inteſtina pus defluxerit, valet ius galli antiqui & decocta hyſſopi, caulium, & rad. ireos, & clyſteres*

Abſterſio & repurgatio.

Si pus ad vias vrinæ decumbat.

& clyſteres leniter lauantes & abſtergentes: & in fine ſyrupi aliqui aſtringentes, quibus inteſtina exulcerari prohibeantur, vt decocti plantag. ℥ iij. ſyr. ex roſ. ſiccis ℥ j. ß. Si diutius pus per ſputum expurgetur, aliqui theriacam dant: alij ʒ ß. diaſulphuris, ex quo ſi ſequatur exiccatio, corrigunt cum humidis, vt Meſue docuit. Quod ad cibum attinet, eo tempore dandi cibi abſtergentes pus, vt ius cicerum, piſorum, caulium, galli antiqui, & cibaria zaccharo & melle condiantur. Si ad vias vrinæ transfluat, aſparagi, ciceres, pineæ incruſtatæ zaccharo, aqua mellis, hordei, vel paſſul.

Cõſolidatio. *Poſt repurgationem ſequitur conſolidatio, cum lacte aſinæ, capræ. Sed cautio adhibenda, quòd ſubinde incarnantibus vtendum, mox rurſum detergentibus, prout affectus poſtulet, vel ſimul mixtis. Lac igitur plurimum caſei continens, plus conſolidat; è contra plus ſeri habens, magis detergit & mundificat: cibi tunc conferunt, pedes vituli, parteſq́; viſcoſæ, & porcellorum, & caſeus recens non ſalitus, farina hordei, orizæ. prodeſt & ſyrupus myrtinus.*

Signa permutationis ad putredinem, corruptioné, cancrũ & mortem. *At ſi in putredinem pleuritis conuertatur, vel pus ad corruptionem tendat, tunc augentur lethalia ſigna, abeunt verò quæ ſalutem aliquam promittebant, apparetq́; ſubinde latus liuidum aut nigricans, aut vireſcens: nam cùm ad mortem tendit & in corruptionem mutatur, quia pernecat, calorem innatum ſuffocat, & gangrænam efficit, & ſphacelum, ſyncopam, & defectum. Si in cancrum tranſit (addit Arculanus) augebitur febris, aut ſaltem non minuetur & ſequitur dolor quidam fulmineus, id eſt; exurens cum grauedine, & ſi idem vlceretur, emittetur per ſputum virus valdè fœtens: & vbi terminetur ad putrefactionem, ſputum apparebit liuidum, & tandem viride ac nigrum,*

ac nigrum, valdè fœtens, cum reliquis malis ſignis, & magno anhelitus fœtore, vt in hac noſtra muliere poſteà euenit, vt ipſamet fœtorem dum ſputum egrederetur, ferre non poſſet. ſed tales ſemper ferè ſuccumbunt, quamquam nonnulli ſcribant in hoc caſu prodeſſe oxymel ſua acredine corruptionem inhibens. In cancro opus eſt tantùm cura blanditoria, cùm tandẽ moriantur. De pleuritide quæ induratur, pauci mentionẽ faciunt, excepto Arculano, cùm raro contingat, neq. ego vidi: ſi contingat, caliditas & febris paulatim declinant, ita & anhelitus difficultas, donec in totũ auferãtur: nam ſputum diu retinetur & aboletur remanente grauitate in loco affecto. tunc procedendũ emollientibus intùs aſſumptis & extrà admotis, qualia ad ſcirrbũ ſcribuntur conferre. His alij etiã addunt conuerſionẽ ad phrenitidem, quæ habetur ex vigilia præter conſuetudinẽ, capitis caliditate, vigiliis, dolore, & delirio, ſputo deſinẽte, vrina tenui, ſubtili & anhelitus paruitate & frequentia, pulſu raro & intermittente, & alui exiccatione: ea adhibenda quæ phrenitidi, delirio, & vigiliis conferunt, abſtinendo tamen ab iis quæ ſputum retinere poſſent: Si ad neruos, apparebit aliquis neruorum affectus, ſtupor, tremor, ſpaſmus, paralyſis, dolor pectoris & lateris deſinit, & manifeſta euacuatio. Curatio petenda ex propriis locis. Ita quoque ſi permutetur ad membra exteriora, collum, axillas, inguina, quæ per ſe patent, materia iuuanda eſt cum attrahentibus, tum reliqua abſoluenda, quæ auctores de curatione apoſtematum exteriorum ponunt: ſi ad pulmonem, curationem iam ex parte diximus, & latiùs dicemus, cùm peripneumoniam aliis exemplis declarabimus: & ſi ad tabem, eius curationem inſtituemus de phthiſi. Et ita abſoluimus omnem curationem

Si induretũr quomodo curanda.

Si ad phrenitidem conuertatur.

Si ad membra exteriora.

de vera

de vera & legitima pleuritide: nunc etiam vnum atque alterum exemplum addamus de pleuritide mendoſa.

OBSERVATIO XLII.

De pleuritide mendoſa ex flatu.

QVIBVS modis pleuritis vera diſcernatur, non ſolùm ab aliis affectibus, verùm etiam ab illegitima & mendoſa, ſatis ſuperque diximus ſcholio obſer. 28. cùm & ſæpe fiat dolor lateralis à deſtillatione, qui & prægreſſam habet cauſam & manifeſtam, dum in ceruice vel ſcapula primùm afflixit, deinde in latus delapſa eſt deſtillatio, in quo preſſu contractuque exacerbatur. tales ſæpe in praxi habuimus: qui dolor non tollitur fomentis, ſed potiùs iis remediis quæ ad deſtillationem faciunt: atque horum dolorum nulla febris comes eſt, niſi aliunde fortaſſe accerſita: quamquam ex diuturna deſtillatione aliquando vera pleuritis ſubſequuta ſit, vt priùs oſtenſum eſt obſer. XL. huius libri. Fit etiam pleuritis mendoſa in muſculis externis, vt ſcholio citato enarrauimus, ipſis inflammatis; cuius etiam exemplum poſteà adferemus: iam quoque à flatu dolor lateralis & pleuritis mendoſa oriri poteſt, vt Montani exemplo recenſuimus in Marco Antonio Genuenſi. Sic iſtis diebus, cùm vir quidam ichthyopola intẽſo dolore lateris laboraret, ceruiſia epota, in qua flores chamomillæ incocti erant, priùs colata, ex noſtro conſilio ebibita, in ſudorem incidit, oleoque rutaceo & anethino loco affecto inuncto, ſine ſanguinis detractione ſtatim

miraculi

miraculi inſtar curatus fuit. Hac enim via citiſſimè & pueros & ſenes curauimus ſine aliqua purgatione vel ſanguinis miſſione, qui ita reſtituti ſunt; etiam grauidas ſola inunctione vel ſacculis aut fomentis, ſed intùs non dando decoctum florum chamomillæ, cùm illud menſes euocet & facilè abortum faceret. Curantur tales ſine venæ ſectione: nam & Aëtius in mendoſa pleuritide ſanguinem extrahere periculoſum eſſe voluit, eò quòd ab humore pituitoſo, & flatulento eueniat ſanguine, & virtutis robore pro ipſius diſcuſſione opus ſit: quo detracto humor magis crudeſcit, & dolor intenſior fit, qui pro ſui ablatione venæ ſectionem expoſcit: proinde & Amatus ſcholio curat. 13. centur. 1. vbi agit de textoris telæ bombicinæ puella, quæ pleuritide mendoſa laborabat, cui bis ſanguis demiſſus erat, pleuritim mendoſam ob hoc verâ periculoſiorem eſſe voluit. Is tamen dolor tantùm ventoſus eſt abſque febre, de quo nunc loquimur, quales nos multos habuimus: à flatu enim vagus eſt, nec diu eádem ſede perſiſtit, ſed calore & fomentis miteſcit, atque etiam ſæpiùs diſcutitur.

SCHOLIA.

SI dolor lateralis in illegitima pleuritide ſit ex frigore, aut ab aliis cauſis flatulentis atque euidentibus, tunc vtendum eſt carminantibus ventoſitatem. In quibus & hic vel ſimilis ſacculus proderit: ℞ florum chamomill., meliloti, ſambuci añ p. j. ſummitatum anethi, vnà cum ſem. ℥ ß. ſem. fœniculi, maluæ añ ʒ ij. (in materia frigida vel ventoſa, addi poteſt ſemen rutæ,

Q *cumini*

cumini ℥ j. & erit efficacius) fiat ſacculus interſutus, & calefactus ſuper patellam ardente vino irroratam; & parti affectæ applicetur. Valent & alia linimenta, & vnguenta & cataplaſmata calfacientia & reſoluentia, quorum formulæ ab aliis auctoribus petendæ. Sed hic etiam notatu dignum exiſtimamus, quandoque dolorem lateris phthiſicis ſuperuenire, qui tamen non eſt vera pleuritis, cuius etiam meminit Dodonæus cap. 22. in ſuis Obſeruationibus: Phthiſicos, inquit, diuturnitate mali etiam extenuatos, lateris dolore quandoque corripi accidit: qui ſubinde valdè moleſtus & reſpirandi libertatem impedit; febrilem tamen non multùm intendit calorem. His pulmo membranæ coſtas ſubcingenti ita firmiter adglutinatus adhæret, vt ſæpenumero non abſque violentia auelli queat. Concepto aliquo ſpiritu frigido, dolor ſuperuenit: tollitur ac curatur calorificis, vt fomento ex floribus chamæmeli, & cumino, quod multis benefecit: ſacculo hæc inſuere oportet, qui deinde vino candido rigatus, calens dolenti loco imponitur. Venam ſecare qui temerè audent, quantum ſanguinis demunt, tantum vitæ detrahunt. Non modò autem iſtis ſanguis perperam detrahitur; verùm & aliis, ex craſſis viſcidiſque humoribus, latere dolentibus. Ingerunt enim quandoque ſeſe craſſi viſcidiq́ pituitoſi humores in thoracis ſpacium, tum & in ipſos pulmones qui multitudine ſua ſubcingentem membranam diſtendentes dolorem adferunt; & vias ſpirituum intercipientes, ſpirandi difficultatem inducunt. Nam & his ſanguinem, præſertim copioſum, detrahere, eſt morti cauſam ægris præbere, vt Aëtius ſcribit Tetrab. 2. lib. 4. capite vltimo.

De lateris dolore qui phthiſicis ſuperuenit.

OBSER.

OBSERVATIO XLIII.

De pleuritide ſpuria, ab externa membrana coſtas ſuccingente, tum muſculis intercoſtalibus exterioribus inflammatis.

VIR quidam apud Clariſſeas ſorores pleuritide non exquiſita, ſed mendoſa & ſpuria dicta corripiebatur: inflammatio coſtas ſuccingentem externam membranam & intercoſtales muſculos exteriores infeſtabat. exterior pars thoracis dolebat dolore extenſiuo & pulſatorio; aderatque tuſſis exigua vel nulla, nec reſpiratio admodum difficilis; quamquam in exſpiratione æger maius percipiebat nocumentum quàm in inſpiratione: pulſus non admodùm durus erat,& ſupra idem latus affectũ decubitus difficilis erat: continuò febricitabat. Venam ſtatim huic ſecui ad vncias ferè ſex; cùm bonæ habitudinis eſſet, fotuque adhibito ex viol.,malu., flor. chamomil. flor. roſ. rub. & meliloti,oleoque roſaceo,amygd. dulc., chamomill. & anethini, dolor ſedatus eſt, facta reſolutione, vt aliis remediis opus nõ fuerit.

SCHOLIA.

SIMILEM *quoque curationem ferè ponit Amatus centur. 3. curat. 67. in qua axillarem venam dolentem locum reſpicientem ſecare fecit, vncias ſanguinis octo extrahens: deinde ſecundo die filtro admouit fomentum ex roſ. malua, parietaria, chamomill., anethi, ſem. lini, fœnug. decocto, in fine adiectis ℥ ij. olei roſ. mox loco affecto inuncto hoc vnguento: ℞ axungia*

gallinæ, butyri recentis añ ℥ j. pul. chamomillæ ℥ ß. olei roſ., amygd. dulc. añ ℥ ß. ceræ q. ſ. ad ignem miſceto, & fiat vng. molle. iis & cucurbitulis loco affecto affixis ex toto intra octo dies inflammatio reſoluta fuit. Solet hæc inflammatio ad cutem aliquando deuenire, adeò vt neceſſum ſit tumorem aperire, vt 5. De locis aff. cap. 3. Galenus refert. id ſe ſemel obſeruaſſe in quodam Luſitano, idem Amatus ait, quem tumorem ſcalpello incidi fecit: idem & Zoarglorioſus ſe feciſſe narrat in muliere quadam, vt lib. 1. ſui Theiſir cap 4. tract. 16. videre licet. Rondeletius omnia fieri in mendoſa pleuritide vult, vt in vera, ſi dolor vehemens vrgeat, omnibus conſentientibus venam ſecare iubet, niſi ætas & cruditas materiæ obſtiterit, vel aliud impediat, apponit ventoſas ſuper nates ſine ſcarificatione, ſi materia omnino frigida ſit; vel cum ſcarificatione, quando eſt permixtio ſanguinis: additq; curari pleuritidem iiſdem ferè remediis vt vera, niſi quòd in parte externa fortiora remedia ſunt adhibenda, vt emplaſtra, ſacculi, vnguenta, quorũ formulas, apud eundẽ deſcriptas videre poteritis. In hac pleuritide idem laudat cucurbitulas ſupra affectam partem poſitas, priùs verò natibus admotas, antè lenito ventre & miſſo ſanguine. Si verò ad partem externam trahatur, & vertatur in ſaniem (quod patet ex inundatione, & partis inflammatæ pulſatione,) aperiatur locus vt in aliis abſceſſibus; vel vtendum emplaſtro de meliloto, vel alio digerente, vt materia potiùs per inſenſilem tranſpirationem, quàm per manifeſtam euacuationem educatur. Si muſculi pectoris externi circa latera dolent, & adſit inflammatio, curetur vt aliæ inflammationes; & ſi in abſceſſum terminentur, curetur vt alij abſceſſus in locis externis, viſu, & tactu apparentibus.

De pleuritide non vera eiuſque curatione.

parentibus. Solent & aliquando lateris dolores in peripneumonia apparere, quamuis non ſit vera pleuritis. Sic noſtra ætate peripneumoniam populariter graſſatam aliquando vidimus, vt in lib. noſtro 6. Obſer. De febribus epidemicis & peſte recenſuimus. Memorat Dodonæus, ſua ætate bis quoque ſæuiiſſe, & in memoria multorum adhuc eſſe, ſemel anno 1557. Octobri; deinde iterum anno 1565. Ianuario menſe. Ab initio Iulij menſis anni 1557. ſicca præceſſerat conſtitutio, & mediocriter pro temporis ratione calida, præſertim Iulio ac Auguſto. Sub finem Septembris tertio ac quarto Kalendas Octobris, ſuperuenit validiſſimus à Septentrione ventus, admodùm frigidus, mox deſtillationes plurimæ ſunt natæ: vnde citò validæ vehementeſq; tuſſes, & lateris cum febri, & reſpirandi difficultate dolores præceſſerunt. Lateris dolores non vehementes, non punctorij erant, ſed clementes admodùm: tertio die vel priùs ſputum prodiit cruentum: quinto, aut ſexto, aut ſeptimo, ad ſummum octauo mortui omnes ſunt latere dolentes; quibus ſectio venæ prætermiſſa, aut tempeſtiuè non facta. At quibus ſanguis vel primo vel altero die detractus, euaſerunt, quarto aut quinto die ſanitati reſtituti. Quarto verò aut quinto ſanguinem detraxiſſe nihil profuit, morbo iam confirmato. Humores deſtillantes tenues admodùm, & nonnihil acres fuerunt. Ecclegmata idcircò vtiliſſima, quæ inſpiſſandi vim habent, acrimoniam retundunt, & aſpera leniunt: quale eſt ex ziziphis (iuiubas vulgò vocant) ſerapium, quod tenues deſtillationes inſpiſſat, acrimoniam obtundit, aſpera obliniendo lenit. Altera peripneumonia diſſimilem occaſionem habuit. Decembri menſe anno 1564. gelu admodùm acre extitit, per quod nõ modò omnia reliqua

Peripneumonia populariter ſæuiens cum lateris dolore.

flumina vbique, ſed ipſe Scaldis in portu Antverpiæ (quod admodùm raro contingit) adſtrictus fuit. Decidi per id temporis nix admodùm crebra. Poſt Kalend. Ianuarij anni 1565. frigoris remiſſio ſex aut ſeptem dierum ſucceſſit, ſed exigua admodùm, ſic vt neque nix neque glacies diſſoluerentur. Per hos dies vapores multi eleuabãtur, qui cùm interdiu diſſolui ac diſcuti non potuerunt, nec altiùs adſcendere, nocturnis frigoribus denſati, inferiorem & quem haurimus aërem inficientes, craſſum humidúmque eum admodùm reddiderunt. Ab huius autem tam craſſi aëris, & vaporibus infecti inſpiratione, morbi circa pulmones, atque in ipſis etiam pulmonibus exitiales nati ſunt: quibus infinita hominum multitudo mox correpta fuit. Nulli autem citiùs aut grauiùs affecti, quàm qui hora vna aut altera post ſolis occaſum aëri ſeſe expoſuerunt. Nam interdiu, & præſertim ipſa meridie, aut paulo poſt, aër minus craſſus exſtitit, nec ita citò aliquem offendit. Multis pro fuit focus elegans ex quernis lignis, qui hos in ſanitate continuit; aëre in cubilibus ac cœnaculis reſiccato ac puriore reddito. Morbi per hos dies erant tuſſes, raucedines, reſpirandi difficultates, & plurimi vnà laterum clementes, non punctorij, cum febri dolores, hoc eſt peripneumoniæ. Fuit autem hæc peripneumonia non minùs quàm ſuperior exitialis: neceſſum quoque erat in hac mox primo aut altero die ſanguinem detrahere; quando ceſſatum eſt, nulla ſalutis ac vitæ ſpes reliqua erat. Sputum in hac proceſſit craſſum, ſanguini permixtum, nonnullis bilioſum; quorum nemo ſeruatus. Eclegmata deſiderabantur, quæ pulmonis meatus expurgarent, & ab infarctu liberarent; non tamen valde calida, vt ſerapium ex capill. veneris, & quod ex dul

radic

radice paratur: ex hyſſopo quoque quandoque profuit. Vtroque autem tempore morbum hunc non pleuritidem, ſed peripneumoniam fuiſſe, mortuorum quorundam corporum diſſectiones oſtenderunt. Iſtis exemplis fit manifeſtum (vt idem aſſerit) non ſemper pulmonis inflammationem citra lateris dolorem accedere. Nam licet parenchyma eius ſenſu ſit deſtitutum, vt ſatis in phthiſi apparet; non tamen membrana, quæ ipſum ambit, ſenſus & doloris, ſi diſtendatur, eſt expers. quando enim inflammatio ad vnam aliquam exteriorem pulmonis partem conſiſtit, dolor in latere, diſtenta membrana ſentitur: vbi verò interiùs accenditur, grauitatis ſenſus quidam circa ſternum & dorſi ſpinam tantummodo percipitur; niſi ſimul & pelliculam ſiue membranam qua dorſo ſternoq́ adhæret, inflammari contingat; tunc enim dolor circa ſternũ etiam adeſt, Aëtio teſte. Hactenus Dodonæus. Cæterùm pleuritide nunc abſoluta, ad peripneumoniæ maiorem enucleationem accedamus, ab ea incipientes, in qua plurimum pituitæ prædominabatur: tum aliis exemplis adductis, quæ non à pleuritide, ſed per ſe ipſa ortum habeant.

OBSERVATIO XLIIII.

De peripneumonia in qua pituita plurimùm prædominabatur.

MVLIER Hornana quæ fratrem viſendi cauſa, Alcmariam acceſſerat, annos trigintaocto vix accedens, aſthmate ſubinde tanquam morbo familiari laborans, ſatis pituitoſa, fluxioni ac catarrho obnoxia, anno 1550 Ianuario menſe, in peripneumoniam incidit. quam magna ſpi-

ritus difficultas vrgebat; ac oculos tumidos habebat, aderatque præcordiorum pectoriſque anguſtia, ſimul & grauitas ſumma, ſternum dorſúmque contrahens, & febris acuta, ſed non admodùm vrens, tuſſis valida, ſputum crudum pituitoſum, vix aut parùm cruentum: ita vt à ſanguine pituitoſo, pituita plurimùm prædominante, hoc malum originem traxiſſe exiſtimaremus, in muliere aſthmatica pituitoſa, tempore quoque hyberno. Ad quam vocatus cùm aluum non deponeret, balano ſequenti feces cõmunes depoſuit: ℞ pul. ſpec. hieræ pic. ℨ j. mellis ℥ j. diacrid. grª. iij. ſalis exiguum; fiat ſuppoſitorium. Eodem die poſt aluum ſolutam ſtatim ex vena baſilica in brachio dextro ſanguinem extrahere iubeo ad vncias ſex: qua detractione anguſtiâ pectoris nonnihil ſedatâ, multo meliùs ſpirare potuit. intereà hoc decocto bis in die vtebatur: ℞ rad. fœniculi, maluæ, glycyrrhizæ añ ℥ j. capill. ven., ſcabioſæ, hordei mundari, hyſſopi, vngulæ caball. añ m. j. flor. cord. p. j. ſeminis aniſi ℨ j. vuar. paſſul. detractis vinaceis p. j. iuiubar. ſebeſten recent. añ numero vij. prunor. aliquo modo dulc. numero xiij. coquantur in aqua communi pro lib. j. ß. colatura zaccharo dulcoretur, & hunc ſyr. lambebat: ℞ ſyr. viol., capill. ven. añ ℥ j. ſyr. de liqª., de hyſſopo añ ℥ ß. miſce. pectus inungebat vnguento pectorali, oleo chamæmel. & amygd. dulc. adiectis. Poſt duos dies, ad expectorationem & maiorem inciſionem, vtebatur ſequenti ecligmate: ℞ loch de pino ℥ j. ß. loch ſani & experti ℥ j. miſce. Quarto die materiam magis coctam hoc modo expurgauimus

uimus per vices: ℞ hordei mund., vngulæ caball., hyſſopi, ſcabioſæ, capill. ven. añ m. j. flor. cord. p. j. cort. rad. fœniculi, liq^z. raſæ añ ℥ j. ſem. aniſi ʒ j. ß. folior. ſenæ alexand. ℥ j. prun. damaſc. dulc. num. xiij. vuar. paſſ. mundat. ab arillis p. j. iuiubar. ſebeſt. añ num. v. coquantur aqua communi pro lib. j. zaccharo dulcoretur: modò bis, modò ſemel ex hoc decocto capiebat, & quotidie modò bis, modò ter excreuit cum maxima pectoris alleuiatione, febre non increſcente. Sed cùm aliquo modo cor doleret, cochlear vnum ſyr. borag. propinauimus. Lingebat quoque ex electuario ex pulpis prunor. damaſc. parato cum ſucco liq^z., & ſpecieb. diatrag. confecto, pro febre & ſiti. Poſt tres dies à decocto purgante difficilis ſpiratio ceſſare cœpit, ſed oborto in muliere ſatis craſſa lateris dolore, quem ex ventoſitate contractum coniecimus, & fotu decoctionis flor. chamomillæ, meliloti, & ſem. lini, fœnug., aniſi ceſſauit, & liberiùs extuſſiebat & expectorabat concocta vndecimo die: & quia per ſputum peripneumonia tendebat ad reſolutionem & declinationem, ſyr. ſequentem lambebat: ℞ loch ſani & experti ℥ j. ſyr. capill. ven. de liq^a. de hyſſopo añ ℥ ß. ita vt tandem 14. die à peripneumonia ſatis periculoſa euaſerit, à febri in totum ac tuſſi liberata; ſolùm relicta appetitus deiectione, quam ob dulcia medicamenta ſtomacho refragante eueniſſe exiſtimabat: ſed hoc condito ſumpto ſubinde ad magnitudinem fabæ maiuſculæ, appetitus quoque rediit: ℞ conſeruæ borag. ℥ j. ſpecier. diarod. abbat. ʒ j. ß. ſpecier. aromatici roſ. ſine muſco ʒ j.

corticum citri conditi ʒ iij.conſer. capill. ven. ℥ ß ſyr. menthacei & zacch. parum, ne tuſſis rediret, fiat conditum.Intereà cùm ſanitatem conſequuta eſſet, ac iam diſcederet, & domum reuerteretur, conſului vt ſubinde vteretur inulâ campanâ conditâ & ſaccharo incruſtatâ, ad aſthma morbum ſibi familiarem.

SCHOLIA.

Varia peripneumoniæ nomina.

CVM pleuritis aliquando in peripneumoniam mutetur, vt priùs dictum eſt, deinde quòd parùm à curatione pleuritidis diſtet, ſolent medici ſtatim poſt pleuritidem de peripneumonia agere; quæ quidem variis nominibus decoratur. Nam alij περιπνευμονίαν, ſeu πνευμονίαν, vel (vt Celſo viſum eſt cap. 7. lib.4.) περιπνευμόνικον Græci vocant; Latini verò & Peripneumoniam appellant. & hæc inter eos morbos connumeratur

Peripneumonia quid ſit.

à Galeno 2. Method. med. quibus à læſa particula nomen fuit inditum. Eſtq; ea (teſte Celſo) vehemens & acutus pulmonis morbus, quam & Paulus lib.3.cap.30 inflammationem pulmonis eſſe ait, cum febre acuta, vt etiam Galenus confirmat 2.& 4. De locis affect. & lib. De pulſ. ad Tirones & 4. de cauſis pul. & Aëtius lib.4. cap.66. Non deſunt qui in veram & legitimam & notham diſtinguunt: vnde & Fernelius raram admodùm veram peripneumoniam eſſe aſſeruit, cùm & tenuis & acris multaq; deſtillatio è cerebro cōfertim in pulmones illapſa, interdum ardore præter naturam inceditur, æſtum ac febrem inferens: ac plerique eam affectionem

Peripneumonia notha.

peripneumoniæ nomine deſignant, in qua & tuſſi & ſpirandi difficultate & lenta febre ſenſim cōficitur æger, ſine vlcere, ſine expuitione cruenta. Hæc ſi peripneu-

monia

monia dicetur, ab exquiſita profectò plurimùm, tum cauſa tum ſymptomatum magnitudine diſsidebit. At nos nunc loquimur de vera peripneumonia: poteſt enim hæc inflammatio, vt in ſequentibus de cauſis latiùs dicetur, nedum ex ſanguine optimo ac laudabili, mediocremq́ue craſsitudinem habente initium ſumere; verùm etiam ex eodem pituitoſo aut bilioſo aut melancholico exiſtente (quamquam quidam hoc vltimum de melancholico vix admittunt, & nonnulli in totum negant:) vt patet apud eundem Galenum 2. De loc. aff. & commento Aph. 36. lib. 6. vt etiam à Donato Altimaro citatur, cùm dicebat pulmonem aptum natura eſſe, cùm raræ ac laxæ ſubſtantiæ particeps ſit, ad omnes humores percipiendos: non obſtante 4. de cauſ. pul. vbi Galenus potiùs à pituitoſiore & craſsiore ſanguine inflammari vult, cùm ſubtilis bilioſusq́ue fluat ferè, nec cum viſcere vlla ratione coaleſcere poſsit. quibus reſpondetur, intellexiſſe quidem promptiùs hoc fieri ex pituitoſo ſanguine; non tamen negauit vtraſque partes ab vtriſque inflammari poſſe, licet in laterali morbo ſæpenumerò magis bilioſum, in peripneumonia verò magis pituitoſum ſequi conſueuit. Pars affecta hîc facilè cognoſcitur pulmonem eſſe, & compertum affectum præter naturam vitiū hoc eſſe inflammationem, & ideò morbum in quantitate, ſubſequente immodica ſpirandi difficultate atque anguſtia; adeò vt ſuffocari laborantes videantur, vt ſæpe rectè ſedere cogantur. hoc enim modo ſentiunt thoracem magis dilatari; quippe decumbentibus in ſeſe concidit, idq́ue magis ſi inflammatio particeps fuerit eryſipelatis. Quocirca, vbi plurimum efflant, iuuari videntur; ac multum aërem frigidum attrahere concupiſcunt. Thoraci quoque grauitatis ſenſus adeſt & dolor

Dubium.

Reſponſio.

Quæ ſit pars affecta & quis affectus præter naturam.

Signa.

& dolor ſpinam contingens, ob membranas ambientes: vehementi enim dolore pulmo numquam cruciatur, niſi ob dictas membranas & earum extenſionem. adeſt & acuta febris: incendium verò magis in eryſipelate; ſed tunc anguſtiæ & grauitatis ſenſus minor. Si igitur eryſipelas, aut phlegmone eryſipelatodes ſit, haud difficulter deprehendetur; ſi verò inter tußiendum ſputum expuunt, id (vt in pleuritide dictum eſt) modò hoc, aliâs alio colore infectum videbitur, pro ratione diuerſi humoris inflammationem cauſantis. Proprium item in peripneumonicis ſignum eſt (eodem Gal. teſte 1. de loc. affect.) quòd maxillæ rubræ appârent, pulſuſq́ magnus, languidus, molliſq́ atque inæqualis & vndoſus eſt, interim quoque dicrotus: & cùm acutè omnes febricitent peripneumonici, nonnihilq́ comatis habeant, vtrum horum excellat, maximè ratione crebritatis pulſus inuenitur: nam vbi ardentior febris fuerit, pulſus abundè creber erit; ſi comatoſior, minùs creber. & huius cauſas requiras apud Gal. 4. de cauſis pulſuum. Sed & alia ſymptomata peripneumoniam comitantur, vt anxietas, impotentia, iactatio, lingua flaua, licet temporis progreſſu nigreſcat, lib. 3. de morb. vulg. & delirium atque oculi intumeſcentes, teſte Paulo, & naſus in ſumma ſimus & venæ temporum eleuatæ, iuxta Aëtium, & proſtratus appetitus. Simili autem via ex quo humorũ ortum duxerit, indagabimus, quã de pleuritide docuimus, licet ſæpenumerò ex pituitoſiori ſanguine gignatur, & aliis quoque humoribus fieri poterit, vt priùs dictum eſt: idq́ potißimùm percipiemus ex eiuſdem ſputi colore diuerſo; ex rubro ſanguinem, ex flauo & rufo ſeu pallido biliosum ſanguinem: ex ſpumoſo albo atque candido pituitoſum; ex liuido & nigro melan-

Proprium ſignum peripneumonicorum.

Cauſæ.

Cauſarum ſigna.

melancholicum ſanguinem, vt 2. de locis affectis, & 2. Prog. à Galeno ſcriptum reperitur. At ſi nihil exſpuant, ex aliis id coniectabimus, ex maiori vel minori calore, ſeu incendio in thorace percepto, ex maiori minoríve anguſtia, reſpirationis difficultate, ac grauitatis ſenſu, temperamento, ætate, habituq́; diuerſo, regione, aëris conſtitutione, anni tempore, ac præcedente victus ratione. At de cauſis & ſignis plura videas apud præceptorem meum Benedictum Fauentinum in ſua Praxi cap. proprio, & Gradum, tum alios qui longiore ſermone hæc proſequuntur: quæ exemplis ſubſequentibus adhuc clariora euadent.

OBSERVATIO XLV.

De peripneumonia ex ſanguine magis prædominante, cum mediocri pituitæ portione.

MATRONA honeſta ac iuuencula, annos plus minùs octodecim nata, & nuper nupta, veris principio ſubitò peripneumonia ſanguinea correpta fuit: genæ enim plurimùm rubebant, ſputum ſanguinolentum erat, mixtum cum exigua pituita; febris acuta erat cum inflammatione & venarum omnium extumeſcentia, cum pulſu vndoſo pectoriſque grauitate, habitu mediocriter carnoſo, victu ſatis lauto præcedente, ac ætate iuuenili, & tempore verno reſpondentibus, cum vrina rubra modò clara, modò craſſa, venis apparentibus ac per totum corpus ſatis repletis, cum tanta anhelitus difficultate, vt ſuffocari videretur, ita vt facilè, cùm ad eam ſubitò vocatus eſſem, intellexerim pneumoniam eſſe ex ſanguine magis

ne magis prædominante; & cùm dolor grauis pectus occuparet, ad mammillam ſiniſtram tum humerum ſiniſtrum tendens, cùm aluum intra duos dies non depoſuiſſet, libenter ante venæ ſectionem enema molliens inieciſſem. ſed cùm non admitteret, balano id tentauimus: quo nihil vel vix effatu dignum excreuit. Anguſtiâ pectoris magis increſcente, precibus amicorum eò perducta eſt, vt clyſterem emollientem admitteret, hoc modo deſcriptum: ℞ rad. althææ mundatæ ℥ j. ß. maluæ cum toto, viol., parietariæ, mercurialis añ m. j. flor. viol., meliloti, chamomillæ añ p. j. ſem. lini, fœnugr. añ ʒ ij. ſem. aniſi ʒ j. ß. ſem. 4. frig. maior. añ ʒ ß. prun. damaſc. num. xv. coquantur in aqua communi & in lib. j. huius decoct. diſſolue caſſiæ mundatæ ℥ j. diacatholici ʒ ij. olei viol. amygd. dulc. añ. ℥ j. olei anethini ℥ ß. ſalis ʒ ij. miſce pro clyſteri: quo bis aluum depoſuit, dolore & difficultate anhelitus parùm diminuta. Sed cùm poſt meridiem rediremus, & malo increſcente, cùm verſus mamillam magis ſiniſtram doleret, vena lienari in manu ſecta, cùm in brachio minùs appareret, ad vncias ſex, optimè tulit, & anhelitus liberior proceſſit, ſputo meliùs quoque exeunte, pectore inuncto oleo amygd. dulc. & amar., viol. & anethino; & lambitiuo ſæpiùs deglutito, ex ſyr. viol. ℥ j. ß. ſyr. capill. ven., de liq^s. añ ℥ ß. & hoc iulebo ebibito ad materiæ præparationem: ℞ ſyr. de liq^a., iuiubini, capill. ven. añ ℥ j aquæ vngulæ caball., ſcabioſæ añ. ℥ iij. miſce pro ij. doſibus. Quinto verò die ita eam purgauimus: ℞ caſſiæ mundatæ ℥ j. diacatholici

ʒ j.

ʒ j. agarici trochiſcati (quia leuis aderat portio pituitæ) ℈ ß. zaccharo candi aſperſo & granis tribus pulueris cinamomi & hyſſopi adiectis, fiebat bolus; quo ter aluum excreuit. Vbi enim morbus venæ ſectione & clyſteribus non cedat, ſolent medici ipſi, præſertim in primis quatuor aut quinque diebus, purgante medicamento aluum ſubducere, & hoc paulo ampliùs, quo & febres obtuſiores ſint & dolores leuiores, vt Hippocrates iuſſit lib. 3. De morb. Ad hoc opus eliguntur ea quæ leniendo purgant, cuius generis ſunt noſtris temporibus, manna, caſſia fiſtula, diacatholicon, diaprunum non laxatiuum, & medicamentum lenitiuum dictum, in bolo vel cum decoctis pectoralibus. Oportet autem infernam aluum ex eiuſdem Hippoc. mente neque valdè ſuppreſſam eſſe; ne febres ſint acutæ; neque valdè egerere, quo ſaliua atque ſputum ſurſum educi poſſit, & æger viribus valeat. Intereà & ad diuerſionem vſi ſumus frictionibus: eiuſmodi diutiſſimæ non parùm conferunt, ſi bis quotidie fiant in ſcapulis; proximè ab his in brachiis & pedibus & cruribus, leuiter contra pulmonem, vt teſtatur Celſus. interim neque ſyrupis neque eclegmatibus abſtinuimus, vt promptè ac celerrimè pulmo expurgaretur: quare & ſequenti ad expectorationem vſi ſumus: ℞ ſyr. viol. (ob calorem) ℥ j. ſyr. de liq., capill. ven. an̄ ℥ j. zacch. candi pul. ℥ ß. miſce. Sexto rurſus die, cùm durioris alui permaneret, vt hoc decocto vteretur, mandaui: ℞ folior. viol., borag. an̄ m. ij. rad. liq. ℥ ß. ſem. 4. frig. maior., ſe. aniſi an̄ ʒ ß. folior. ſenæ ℥ j. prun. damaſc.

damaſc. ad dulcedinem tendentium num. xv. hordei mund. p. j. capill. ven., hyſſopi, ad magis incidendum añ m. ß. iuiubar. ſebeſten recent. añ num. v. fiat decoct. in ſero lactis ad lib. j. zaccharo parùm dulcoretur. ex eo decocto cùm ſemel ℥ iiij. cepiſſet, quatuor ſeceſſus in die habuit cum alleuiatione. quare ampliùs non ſumpſit: quotidie meliùs expectorabat. Intereà topicis digerentibus & reſoluentibus minimè relictis, bis facta pectoris inunctione ex vnguento noſtro pectorali. ſeptimo meliùs habere cœpit, & cum minori moleſtia extuſſiebat ſputa magis alba, & concocta. Eclegma continuabat ſyrupo poſteà violaceo relicto, addito eius loco ſyrupo de hyſſopo. Octauo die iterum aluum non niſi balano depoſuit. Nono die ſuborto dolore cum quadam inflatione circa inguina & quadam grauitate circa vterum, pectinem, & lumbos, morbum per menſtruas purgationes finiturum expectauimus: cùm neque grauida eſſet. & cùm per ſuperiora, calidis (quæ febrem augerent) vti & menſes euocantibus non auſi eſſemus; ideò cùm vteri dolor vrgeret, per obſtetricem mandauimus vt digito oleo ſequenti intincto collum matricis intus confricaret: atque hoc modo ora venarum matricis aperta ſunt, & menſtrua copioſè fluxêre. Oleum verò tale erat: ℞ olei lilior. ℥ j. croci orientalis pul^ri ℈ ß. miſce. Menſtruis itaque fluentibus, morbis eo modo ſignis coctionis anteà in ſputo tum in vrina apparentibus, ad ſalutem terminabatur, vt decimo quarto die perfectè ſanata fuerit. Victus huic idem qui pleuriticis confert, niſi

quòd

quòd magis attenuatorius eſſet, iuxta Aëtium: à ſalſis tamen abſtinẽdo, tum ab acribus atq. amaris: neque aluum aſtringentibus, vt Celſus admonebat, vſi ſumus; ſed leuioribus; dando in principio vel primis diebus ſorbitionem ptiſanæ, aut ptiſanam ipſam cum melle, vel butyrum recens cum ptiſana, vt Paulus facit, in qua & recens adeps iuxta Celſum incoqui poſſet: primis enim diebus, ex Hippocrate 3. De morbis, ſorbitiones dulciores dat. quarta autem die & quinta, & ſexta non ampliùs dulces, ſed pingues dat: nam ad ſurſum excreandum dat, vt ptiſanam cum iure galli pinguis vel gallinæ. Nos commodè in principio hordeata exhibemus; deinde & ſorbitiunculam ex pane, zacchаro & butyro exiguo cum ceruiſia leuiter coctam, vel panatam. Sed à ſuccis frigidioribus abſtinent, & aliquid hyſſopi incoquunt, & panem ex aqua mulſa ſubinde cum melle exhibent. Celſus etiam oua ſorbilia concedit. Potus erat ptiſana parata ex hord. mund., liq[a]. & paſſulis, detractis vinaceis. In fine etiam victum auximus, exhibendo colaticium cum emulſione hordei, zaccharo adiecto.

SCHOLIA.

D*ECIMO quarto die in totum morbus ſolutus fuit, & nono iudicatus, menſtrua euacuatione ſubſequente, qua & terminum ſuum compleuit. Iudicatur autem hic morbus (Hippocr. teſte 2. & 3. De morb. & lib. De affect.) breuiſſimus quidem in diebus ſeptem, aut quatuordecim; longiſſimus verò in duobus de viginti: Pauci autem hunc morbum effugiunt: ve-* Signa prognoſtica.

rùm poſtquam trigeſimum diem tranſgreſſus fuerit, non ampliùs moritur, ſed pus ſpuit, & pectus dolet & tuſſit: nam ex hoc morbo fiunt etiam pectore ſuppurati, ſi nō in iudicatoriis diebus pulmo fuerit purgatus. Iiſdem modis verò terminatur, vt pleuritis: vel enim per ſputum, & eadem ſigna aderunt vt in pleuritide, ſi ſputum bene exeat & bene coctum. Sed quod ad breuitatem attinet & longitudinem, ſolet eſſe aliquando longior pleuritide, cùm à materia craſsiore pendeat; citiùs tamen à bile quàm à pituita: & ideò ſi poſt 14. diem non reſoluitur per ſputum, tranſit quoque in ſuppurationem; & tunc aderunt eadem ſigna quæ de ſuppuratione diximus, & poſteà dicemus, cùm de empyemate agemus: & ſi non repurgatur etiam in 40. diebus, ad tabem tranſit multo faciliùs quàm pleuritis: & ideò ſi in ſeptem diebus non curatur peripneumonia, plerumque interficit vel ſuppuratur, vel in tabē tranſit. intereà aliquando inflammatione in pus commutata, ſi per vrinarios meatus aut ventrem pus excernatur, omni ſtatim moleſtia liberantur. Si verò aceruatim in pulmonem irruperit, aut ſuffocat, aut in tabem permutatur. Terminatur etiam in alios morbos; in pleuritidem (quod rariùs fit) & minùs malum eſt; licet tamen non ſemper illud tutum eſt: & licet peripneumoniæ ex pleuritide tranſmutatæ ſecuriores ſint his, quæ ab initio fiunt ex ſe; non obſtante tamen, etiamſi ſuperuenerint, ſunt malæ, vt patet 11. Aphor. lib. 7. à morbo laterali inflammatio pulmonis malum: quia pulmonia, vt anteà quoque dictum eſt, pleuritide periculoſior eſt, quia malum magis vicinum cordi, & maius impedimentum in anhelitu. ſiue igitur fit à pleuritide ſiue ab angina, vel ab alio morbo, non caret periculo, vti qualibet peripneumoni-

moni-

monia etiam ab aliis cauſis prægreſſis, vt contuſione, caſu, vulnere, à valida frigiditate aëris ambientis. Hæc omnia externæ cauſæ peripneumoniæ eſſe poſſunt. Et ſic quoque pulmonis inflammatio quæ fit per materiam ex angina & pleuritide delatã, periculoſior eſt, & difficilioris curationis, quàm quæ ex defluxionibus à cerebro in pulmonẽ fit: ab acuto enim morbo maior fit læſio. Et ſicuti cerebri defluxio (vt præceptor meus Ben. Fauentinus cenſebat) gignere valet pulmonis inflammationem, ita pulmonia phrenitim gignere valet, teſte quoq. Gal. 7. Aph. 12. cùm à calido humore fit inflammatio pulmonis, quæ multos vapores tranſmittit ad caput, cerebrum implet vaporibus, & facit phrenitidem: in quam ſi permutetur pulmonia, peſſimum eſt, iuxta eundem Aphor. à pulmonis inflammatione phrenitis malum: ratio eſt quia mutatio fit in peius. Verùm ad parotidas conuerſam poſt aures, vel ſub alares abſceſſus excitaſſe, hoc innocentiore malo, ac augurio magis tuto accidit. Sed ſi prolongatur peripneumonia, vt quidam volunt, inducit pedum tumorem & hydropem, ob hepati nocumentum communicatum: quod aliquando & in ſuppuratis euenit. Si induratur (quod rariſſimè contingit) vt quidam volunt, paulatim accreſcit anhelitus difficultas, & tuſſis ſiccior, frequens, calor exiguus, dolor grauis, anhelitus conſtrictio modò alleuiatur, modò redit. At ſi in pulmonis fiſtulis caro paulatim excreuerit, febricula aderit cum quodam pulſu in medio ſcapularum, & vocis pariter raucitas, cum oris, narium grameolentia, odore piſcium: quæ ſi exulceratur, fœdioris erit odoris & ſine ſaliua tuſſis, & cum corporis interdum pruritu: illa tamen peripneumonia non eſt, quamquam hæc ipſa pulmonia vel diſſoluatur vel in vomi-

cam tranſeat, aut paulatim quidem indureſcat in carbunculos, vt Benedictus Veronenſis ex aliis annotauit. At ſi aquoſitas pulmonis fiſtulas vexat, differt plurimùm à materia pituitoſa; mouetur enim in diuerſa latera, & æger fatetur ſonitum ſeſe percipere. ex huius vapore continuò febricula excitatur, cum difficultate ſpirandi. at hæc legitima peripneumonia non eſt, cùm & his ſaliua tenuis aquoſa & plurima ex ore prorumpit, & in cæteris hydropem imitatur. At inter reliquas ſpecies peripneumonia bilioſa, reliquis aliis malignior eſt, & quanto magis ad eryſipelas pulmonis accedat: cuius exemplum nunc adiungemus.

OBSERVATIO XLVI.

De peripneumonia bilioſa.

PVLMONIA grauiſſima & bilioſa, Procurator in monaſterio (cui Sion nomen erat, prope Delfos) laborabat, annum quadrageſimum agens, vir bilioſus, ac ſatis raræ conſtitutionis, & plus æquo vino deditus, quemadmodum tales ocio diditi apud amicos præſertim eſſe ſolent: ſaliua huic ruffeſcebat, & ſputum citrinum ſubtile ſpumoſumque erat, ſine grauitatis moleſtia, oris amaritudo aderat, pulſus celerior, vrina valdè tenuis & citrina, dolor acutior pectoris ſine grauitate, linguæ aſperitas cum nigredine ſpectabatur: febriſque continua & ſatis ardens. hæc enim bilem prædominari notabant. Ad quem decumbentem priùs quinto die accitus fui, cui & in manu priùs vena ſecta fuerat per chirurgum, nullo adhibito medico, & à coquo, qui medicum

agebat, ſed empiricum, electuarium de ſucco roſarum exhibitum: ex quo præter rationem multa excreuit ſine alleuiatione: nam quinto die cùm illum acceſſiſſem, vigiliæ accreſcebant, & ſitis valida erat: parùm cruentum cum flauedine expuebat; priùs tamen magis flaua & bilioſa in pauca quantitate. Pro ſiti decoctum hordei mund. & flor. viol. & liquiritiæ præſcripſi, & vt ſub noctem hordeatum cum ſero lactis concinnatum ei daretur, mandaui, & ad expectorationem ſequens eclegma: ℞ ſyr. viol., ſyr. iuiubini añ. ℥ j. ſyr. de liq^a. ℥ ß. loch de ſucco farfaræ, zacchari, viol., penid. añ ʒ ij. diat. frig. ʒ ij. miſce, & diatr. frig. in tabulis ſæpe capiebat. Sexto magis expectorabat. ſequens decoctum præſcriptum: ℞ viol., maluæ cum toto, hordei mundati añ m. j. ſem. 4^or frig. maior. añ ʒ j. ſem. maluæ ℈ iiij. ſeminis aniſi ʒ j. liquiritiæ raſæ ℥ ß. fiat decoctio in aqua cucurbitæ (ſed quia non habebat pharmacopœus, in aqua vngulæ caball.) priùs adiectis iuiubis & ſebeſten recentibus, ſcilicet num. vij. pro lib. j. colaturæ addendo ſyr. viol. ℥ ij. & ſyr. iuiubini, capill. ven. añ ℥ ß. miſce. pectus inungebat ad refrigerationem oleo viol. & amygd. dulc., pauco adiecto olei de ſem. cucurbitæ, vel melonum, modò ad manum eſſet. Septimo die delirauit, & metus erat de phrenitide: non dormiebat, aſtantes illum pro deplorato habebant. Hic rurſus coquus me ignorante malè in die decretorio elect. de ſucco roſ. propinauit: & quamquam tantum ʒ ij. exhibuerat, ter aluum depoſuit. vnde & peiùs habuit, materia commota & non omnino educta: nolui ta-

men aliquod medicamentum adhibere in die decretorio: ſed tantùm tempora ſub noctem, cùm vigil permaneret, inungi feci oleo papaueris; & ſyrupum viol. per ſe lambendum dedi, & ſubinde partem vnam diatr. frigid. in tabulis. At in octauo dedi decoctum ex ſero lactis ex prunis paratum, viol., malua & hord. mundato, liqª. cum zacharo dulcoratum. quo potu etiam priùs quotidiano vſus fuerat, quo probè etiam aluus ſoluta fuit, & magis cocta cœpit expuere, etiam hordeato ſub noctem aſſumpto, & prunis ſuffocatis & coctis in aqua vtebatur ad oris ſiccitatem. poſteà & poma aſſata cibi loco ſumpſit. Decimo die bene expectorabat, minuſque delirabat, paraphrenitide magna ex parte ſedata. intereà & hunc linctum ſumebat: ℞ ſyr. de liqª. iuiubini, viol. zach. pen. añ ℥ ß. miſce. Vndecimo verò die & 13. concocta magis expectorabat, & in 11. delirium ex toto ceſſauerat, & mente conſtabat. Decimo quarto die ab initio morbi plurimum ſudauit per totum corpus, bene lotiū reddidit ac excrementa, ſputo ſine moleſtia quoque exeunte. Nocte ſequente bene dormiuit, & magno noſtro honore ſanitatem conſequutus eſt, neque ampliùs febricitauit, ac cùm optimè ſe habere diceret (niſi quòd adhuc quandam caliditatem in pectore ſentiret) idcircò, vt colophonem huic curationi imponerem, hoc conditum illi præſcriptum eſt: ℞ conſeruæ viol., borag. bugloſſæ añ ℥ ß. zacch. viol ʒ iij. pulueris diatraganti frig. recenter parati ʒ j ſyr. viol., iuiubini añ ℥ ß. miſce. Quibus remediis priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

SCHOLIA.

Hæc inflammatio pulmonis bilioſa erat, proximè accedens ad pulmonis eryſipelas, quod & ſitis & deliria tum alia in obſeruatione dicta indicabant. In eryſipelate magis vruntur; & ſæpe in phrenitidem mutatur, vt euênit Ioanni Henrico Statori Alcmariano, qui & perpetuo delirio moriebatur. Non ſolùm hæc ſed & bilioſa exitialior habetur; quamquã hic procurator euaſerit, cùm in 14. egregiè ſudaſſet: ſolet enim hic morbus magna ex parte ſolui ſudoribus, vt iuuenibus fluxu ſanguinis narium, larga & frequenti expũtione; & ita in muliere illa iuuencula quoque (de qua egimus obſ. XLV. huius libri) menſtrua purgatione pulmonia finiit. ita & puto etiam ſolùi hæmorrhoïdibus fluentibus, ſignis coctionis priùs in ſputo & vrinis apparentibus, & debitè in diebus decretoriis contingentibus. Ex quouis igitur redundante fiat ſucco, id genus morbi (inquit Celſus) plus periculi quàm doloris habet. At ſi ſcreatio flaua non multo permiſta ſanguine inter initia excernatur, ſalutaris admodùm pulmonis inflammatio eſt; ſi 7. die pigriúſve, minùs ſecura eſt, eodem Hippoc. auctore 2. Prog. Quæ verò peripneumonia cum virtutis imbecillitate fit, pernicioſa eſt, Galeno teſte 3. Prorrhet. & 10 Meth. medendi: namque vna ſalus, tum pleuriticis (vt ipſe refert) tum peripneumonicis, adde etiam ſynanchicis, ipſum virium robur. Harum etiam partium (vt etiam citatur à Donato) inflammationes, veluti etiam ventriculi, & iocinoris, non modò iis, qui tam imbecillis ſunt viribus; ſed etiam iis, qui valentiores ipſis ſunt, mortiferæ eſſe ſolent. Si verò quid per tuſsim efferatur in peripneumonia, ſpumoſum ac bilioſum eſt,

Quæ inflammatio pulmonis peior, & quæ magis ſalutem promittit.

& aliquando cruentum, & floridum vehementer, vt Aëtio placuit, quod etiam peßimæ ſignificationis exiſtit: & ſi mortale quidem malum fuerit, vigiliæ ampliùs aderunt, aut ſomni breues, ſtuporem ac delirium inducentes, & imaginatione mentem vicißim perturbante, non ſentiunt valde præſentia mala: extremitates frigidæ, vngues liuidi incuruantur: quarta aut ad ſummum ſeptima die hi moriuntur. Verùm ſi ad ſalutem permutetur morbus (vt idem fatetur Aëtius) ſanguinis eruptio ex naribus abundanter ſequitur, aut alui exturbatio, multis exeuntibus bilioſis, & ſpumoſis humoribus. Verùm licet Aëtius dicat pulmoniam fluxu ſanguinis narium terminari, Galenus 3. De criſibus contrarium videtur docere, cùm dicat: Contingit aliquando propter ſanguinem è naribus fluentem phrenitim finiri: non tamen lethargus aut peripneumonia fluxum ſanguinis amat. Sed ſi quis attentè dicta Galeni inſpiciat, intelliget eum loqui de peripneumonia, quæ à pituita fit, in qua ſanguinis fluxio è naribus non ita conuenit. Sed in bilioſa & ſanguinea, prodeſt vt in phrenitide; & argumento eſt Galenum de pituitoſa intellexiſſe, ex eo quòd lethargo coniunxit: lethargus enim pituitoſa eſt inflammatio, in qua ſanguis non ita euacuari debet, cùm in deterius vergunt poſt fluxum ſanguinis pituitoſæ inflammationes. Sed in peripneumonia bilioſa & ſanguinea ſæpe fluxu ſanguinis finitam vidimus. Præterea cùm Aëtius ſcribat pulmoniam terminari alui perturbatione bilioſis multis excrementis, id videtur eſſe contra Aphor. 16. lib. 6. vbi Hippocrates pronuntiauit, à morbo laterali vel pulmonia habito, alui profluuium aduenieus malum eſſe. Et licet ita ſe habentibus id ſolet aduenire (Galeno dicente in eodem commento)

Aëtius cum Galeno de ſanguinis narium fluxu in peripneumonia conciliatur.

mento) non potente hepate ad ſe trahere alimentum, neque conuertere in ſanguinem,& quandoque ventriculo idem alimentum corrrumpente: idem tamen Galenus in mediocri morbo laterali atque pulmonia affirmat prodeſſe poſſe ratione euacuationis, & magis cùm ſigna coctionis apparuerint ineſſe paßionibus: neque adeſt timor, ſed morbus eſt citra periculum. Sed in morbo vehementiori, nullo ſigno coctionis apparente, neque in ſputo, neque in vrina, & cùm venerit vi morbi, peſſimum ſignum eſt: & quando perſeuerat, peßimum quoque eſt, ratione curationis. nam illa quæ aluum retinere debent, cùm conſtringant ſputum in pectore, retinent quod peßimum eſt: cùm enim dulcibus & ecligmatis opus eſt, quæ expectorant, aluum magis fluidam faciunt, quæ in his morbis facilè vires proſternunt, & minùs conueniunt, fluxum irritantes. Quòd ſi alia ex cauſa veniat, vt cibo aut potu aliquo,& non vi morbi; tunc eiuſmodi profluuium alui non ita malum eſt: at malignæ peripneumoniæ ſuperueniens, aut pleuritidi ſæuæ, lethalis eſſe ſolet; vt in muliere illa aſthmatica & pituitoſa valdè craſſa, quæ extra portam qua Schidamum itur decumbebat, pluſquam 50. annos nata, quæ in hyeme anno 1562. pleuritide pituitoſa correpta eſſet, cui & portio bilis & atræ bilis admixta erat, vt ex ſputo modò nigriuſculo, modò flauo & ſubalbo, parum ſanguinis mixto, conſtabat, cui vena ſecta quidem fuit in brachio è directo loci dolentis, & cùm ſanguis nigriuſculus & valdè corruptus fluxiſſet & limoſus, peßimum ſignum erat, & plerumque mortem præſagiens, cum aliis ſignis malis: quod quidem ego longa experientia in praxi quotidiana animaduerti, præcipuè verò in pleuriticis, pulmoniacis, & aliquando in inflammatio-

Quádo alui profluuium malum ſit ſignum in pleuritide aut pulmonia, quando verò non.

nibus hepatis & lienis, & in phreniticis, ſi ſanguis demiſſus è vena corruptus, niger, limoſus, tenuiſq; in fundo & in parte ſuperiori aquoſus, corruptus, pituitoſus ac nonnihil liuidus cernatur, neque ab aëre externo congeletur, ſanguine nullas fibras habente, qualis in lue Gallica ſubinde apparere ſolet. Talis enim ſanguis in diuerſa vaſcula receptus arguit maximam corruptionem, & humorum putrefactionem haud exiguam, & tandem caloris naturalis extinctionem, & in multis mortem ipſam. Eſt autem talis ſanguis limoſus in fundo, qualis eſt atramenti limoſitas, & non congelatur aut craſſeſcit ſanguis, vndique liuiditatem & nigritiem habens, quæ non ſpiſſatur. Eodem tempore & alius pleuriticus extra portam habitans, qua in Hagam Comitis itur, cui ſimilis ſanguis è vena dimiſſus fluxit, & quinto die etiam ſanguinis multitudo è naribus erumpebat, morbo nondum concocto, & vrina cruda exiſtente (idq; in die non decretorio) peſsimè ſputo crudo vix exeunte, 7. die fluxu quoque ventris oborto, morbo crudo permanente, nono die obiit. Ita & alteri mulieri ſimilis ſanguis fluxit; etiam in nono obiit: quemadmodum & huic mulieri, (de qua paulo antè diximus extra Schiedamam portam habitanti) contigit: quinto enim die febris aucta, ſputa nigriora, vrina cruda in ſexto; ſeptimo verò die lateris dolor in totum euanuit; ſed pectoris auctus; atque obtuſi ſenſus, malis rubentibus in peripneumoniam pleuritide conuerſa, ſuperueniente fluxu ventris, cùm fœtida nigra quaſi partes pulmonis excerneret, viribus deiectis, in vndecimo facto prognoſtico obiit. Cæterùm pulmonia tamen ſi ex phlegmate fit, minùs peſtifera eſt; verùm diuturnior, ſicut & ex atra bile:illioſa verò, vt antè meminimus,

Sanguis dimiſſus qualis in pleuriside, pulmonia & aliis inflammationibus magna ex parte mortem præſagiat.

exitialior

exitialior habetur, quoniam ociùs ad cordis penetralia pertingat virus: tum remedia foris intúſve imperata minùs proficiunt, frigiditate ante penetrationem fere euanida: nam hæc, ſicuti eryſipelatoides phlegmon, ex feruenti oritur materia; & ideò inter acutos morbos enumeratur, qui quinto vel 7. die hominem interimit: quemadmodum euenit vxori lanionis Delfenſis, quæ cùm anno 1568. menſe Feb. in bilioſam pulmoniam incidiſſet, & me quinto die priùs vocaſſet, cùm nulla remedia admodùm annoſa tentaſſet, & aſtantes putarent illam peſte laborare, cùm plurimi hoc tempore morirentur, hæc ſexto die, cùm prætermiſſa eſſet venæ ſectio, & vigiliæ tũ deliria eam vrgerent, mortua eſt. At Auic. ex mente Hippoc. teſtatus eſt, ſi in pulmonia appareant puſtulæ circa mammillas & crura, & rumpantur, bonam eſſe ſignificationem; materia ad exteriora conuerſa. Sed intelligendum, modò minuantur accidentia maligna, & tales vel ſimiles abſceſſus fiant circa aures vel inguina, modò poſt ſigna coctionis cum bonis ſignis appareant: at deliteſcentibus carbunculis, febre acuta perſeuerante, peſſimum pronunciauit Hippocr. 2. prog. Vide egregia & plura de his 2. Prog. à textu 64. donec perueneris in textum 69. in Commentariis, quos Benedictus Fauentinus præceptor meus edidit. Sed & hoc his adiungendum, quòd aquilonia tempeſtate pleuritides & pulmoniæ, iuxta Aphor. 5. lib. 3. magis oriantur: nam hoc tempore tùm hic procurator, de quo diximus in obſ. præcedente, decumberet, paſſim lethales pleuritides & pulmoniæ oriebantur, eiuſmodi temporis conſtitutione per duos ferè menſes perdurante: quo tempore etiam euocatus Alcmariam ad Mariam ſororem mihi chariſſimã, cùm eam à pleuritide & aphthis curaſſem,

Hiſtoria mulieris peripneumonicæ in ſexto occumbẽtis.

in pagis

in pagis vicinis vulgus referebat nouum morbum graſſari, nempe pulmoniam & pleuritidem, ex quibus multi non ſatis tempeſtiuè medicos conſulentes, non nouo ſed veteri morbo, nempe pulmonia vel pleuritide, extinguebantur. Calidæ peripneumoniæ curatio. *Si igitur à calida cauſa pleuritis eueniat, ſanguis liberior detrahendus in ſanguinea quàm biliosa: attamen hæc ipſa neque in bilioſa ſtatim in principio negligenda: valent & clyſteres ſecunda & tertia die lenientes & alterantes, vel in debilibus etiam glandes, ſi aluum non deponant: atque in hac opus eſt maiore extinctione quàm in pleuritide ob membri caliditatem & cordis vicinitatem; non tamen conſtringentia, ne ſputum retineatur: vt eſt aqua melonis, cucurbitæ, & ecligmata ex muccag. ſem. cotoneorum extrac. cum aqua viol. ℥ j. & emulſ. ſem. 4. frig. maior. ℥ j. & zaccharo candi, penid. cum ſyr. viol. q. ſ. ad formam loch. tenuiſſimo quoque victu vtendum, (qui humectet moderatè, refrigeret ſine aſtrictione:) & quo acutior eſt morbus, eò magis ad tenuitatem debet accedere. Quare ſint contenti cremore hordei, aqua bullita cum ſyr. viol., vel de cucurbita in bilioſa. Aluus ſi conſtricta ſit, ſolicitanda clementibus: ſed ſolutiuis fortibus non irritanda; nam ſi fluxus ventris ſuperueniat, mortem ſignificat, & leuiter refrigerantibus & conſtringẽtibus ſiſtendus cum iis quæ etiam ſputum non impediant, vt de pleuritide quoque priùs dictum eſt. Sed in bilioſa exteriùs non applicentur emplaſtra, quia diu immorantia calefaciunt: ſed potiùs vnctiones ex oleo violaceo conueniunt. Arculanus tamen in puro eryſipelate ad epithemata confugit, ex aqua viol. cum pauco aceto.* Frigidæ & pituitoſæ curatio. *In frigida verò & præcipuè pituitoſa, magis incidentibus opus eſt; & ſanguis in minori copia trahendus; & in ſenibus ſi mi-*

tior

tior eſt, & poſt alios morbos, potiùs cucurbitulis ſecundum alios in emunctoriis inferioribus vtendum, ne ſanguis ad partem affectam deſcendat: nam ſi pituitoſus affectus ſit ex morbo præcedente, frigidior redditur; neque concoquere neque expellere, ob virium imbecillitatem, poſſunt. iniiciendi & clyſteres & decoctiones lenientes in principio. Valet decoctum hordei cum ſyr. capill. ven., aqua mulſa, hyſſopi decoctum cum ficubus; poſteà & pro cibo ius pulli: & topica debent magis eſſe attenuantia quàm in calida ex oleo amyg. amar., irino. Poſteà & aliis topicis vtendum; de quibus vide Paulum & Aëtium, & quæ Donatus commendat ac alij; & quæ Benedictus Veronenſis cap. 40. lib. 8. ſcripſit valere in materia phlegmatica & melancholica.

OBSERVATIO XLVII.

De peripneumonia ex catarrho præcedente.

PETRVS Bronckhorſtius, in Haga Comitis habitans, diu catarrho laborauit: quem parui faciens, febris acutiſſima cum horrore eum inuaſit, & ſubitò inflammatione pulmonis oborta, ſputum cruentum magna cum moleſtia & anhelitus difficultate ac pectoris grauitate expuebat. Hugo Nieuenius Haganus medicus cùm eidem aſſiſteret, electuarium lenitiuum exhibuit ad feces communes expellendas: die ſequenti venam ſecuit, & ſanguis valdè corruptus fluxit. Tertiò die ego accitus ſum: decoctum pectorale præſcriptum, & eclegmata apta ad ſputum facilitandum. Septimo die peſſimè habuit, & dolor latus occupauit: ſed ſacculi adhibiti ex milio, ſtatim profuêre.

fuêre. Die octauo acceſſit & alius quidam medicus Amſtelrodamus. cùm autem in ſudore eſſet & melius haberet, nihil innouatum, quamuis decoctum agarici, rhab. & coluteæ cum pectoralibus propinandum propoſuerat alius ille medicus: ſed ſatis fecit colutea cum pectorali decocto; & ſeceſſum habuit. Nono meliùs habuit, ſed non ſatis purgatus: nodulum ex agarico, rhab., ſen cum ſuis correctoriis in ceruiſia infundendum per noctem, & expreſſum, libenter alius ille propinaſſet: ſed quia debilis erat, & calor febrilis vehemens, caſſia ab Hugone & à me propoſita in bolo ad ℥ j. deuorata eſt; & quinquies multa biliosa & pauca pituitoſa excreuit cum alleuiatione. Duodecimo die cùm eam rurſus expeteret, denuo exhibita; & optimè eduxit: & ita profuit, vt à febre liberaretur; & ſputa ſumptis ecligmatibus magis concocta procedebant, alba neque cruenta; & vrina cocta cernebatur. Decimotertio die & decimoquarto bene ſudauit, & ex integro curatus eſt, cùm à multis pro deplorato haberetur. Huic in principio diæta tenuis erat: & ſolo hordeato contentus fuit ad ſeptimum diem: deinde ad panatam cereuiſiariam & poma deuentum: primò pro potu vtens ptiſana, poſteà inclinante morbo ceruiſia tenuiori: & poſt vndecimum diem victum auximus, & ad ius pulli, deinde ad oua ſorbilia venimus; & per totum morbi decurſum à vino abſtinuimus.

SCHO-

SCHOLIA.

CVRATVR *autem peripneumonia, vt iam dictum eſt, vt pleuritis, miſsione ſanguinis & alui deiectione & expectoratione. atque hoc quidem intereſſe volunt (vt Rondeletius) quòd in pleuritide rectitudo ſeruanda; in peripneumonia ex vtraque parte fluit ſanguis. Differt etiam (eodem auctore) quòd in peripneumonia prima detractio minorem copiam, ſecunda maiorem requirat: & ſi in aliquo morbo, in hoc copioſa facienda eſt detractio ſanguinis, quia affectus magnus eſt & circa cor poſitus. Fit tanta defluxio vel attractio ſanguinis, tum ob cordis calorem, qui trahit, tum ob venarum frequentiam, tum ob ſanguinis tenuis copiam, quæ in cordis ſinibus eſſe ſolet. Ob partis affectæ dignitatem, & interni affectus magnitudinem, trahendus eſt ſanguis, ſi fiat à ſanguine vel bile naturali; in pituitoſa, vt dictum eſt, minùs. Ita & Celſus & Paulus dicunt, ſtatim venam ſecandam eſſe, ex quacunque cauſa ac quouis modo genita ſit peripneumonia; idq́; in cubiti externa ac ex vtroque brachio, ſi vires admittant: quamquam Paulus ex aliis morbis ſi obrepat & diu in ſtatu fuerit, & ſanguis in principio dimiſſus ſit, detractionem diſſuadeat; ita vt videatur Aëtij ac Celſi ſententiæ diſcordare: minimè quidem, cùm Paulus non prohibeat, ſi diuturnus morbus fuerit & inter initia ſanguis dimiſſus, ſed quòd vires imbecilliores prohibeant; vbi enim valent, id etiam licet. Sic ego quondam feci in peripneumonia, quæ ex ſe ipſa incepit, in quodam lictore, qui faciem rubram puſtuloſam ob craſſæ ceruiſiæ potum habebat, & ex nimia ingurgitatione in eam inciderat, & ex ſuis combibonibus quendam empiricum ad ſe*

De venæ ſectione.

*ad ſe vocauerat, & potionem infrà ſupráque multa de-
turbantem acceperat, tùm alium tonſorem ad ſe voca-
uerat, prætermiſſa venæ ſectione, neſcio quæ medica-
menta ebibens, cùm res ad reſtim deuenerat, vndecim
die ad illum accitus ſum; viribus mediocriter adhuc con-
ſtantibus, cùm ſputum cruentum eſſet, venam ſecari
iuſſi: deinde aptis remediis 17. die ſanitati reſtitutus
fuit.* Cucurbitula *Quidam verò ſi quid venæ ſectionem prohibue-
rit, thoraci cucurbitulas admouere iubent, ac lateribus
defigunt, quibus tantum ſanguinis eliciunt quantum vi-
res ferunt, vt Paulus facit: vel acri clyſteri aluum ſub-
luunt, meliùs in principio emolliente: quibus ſi morbus
non cedat, leuioribus purgationibus vtuntur, & ecli-
gmatibus & decoct. ad expuitionem; adhibitis topicis
digerentibus & diſcutientibus, de quibus ſatis dictum
eſt, tum de pleuritide, tum paulo antè.* Quomodo aquoſitas in pulmone vel thorace coaceruata educenda. *Sed aquoſita
illa de qua priùs mentio facta eſt, quæ non refertur ad
legitimam pulmoniam, quæ in pulmone vel thorace
collecta eſt, iis remediis educenda quæ aquoſitatem edu-
cunt, vti eſt ſuccus ireos ad ℥ ij. cum aqua mellis exhi-
bitus. Si autem in pulmone bothor vel aliæ puſtulæ
paruæ vel apoſtemata generentur, vt alia apoſtemata*
Quomodo bothor in pulmone curetur. *& vti peripneumonia vel pleuritis ſanguinea curatur:
interea propter paucitatẽ materiæ & paruitatem eiuſ-
dem eſt facilis curationis & citæ terminationis: quam-
quam vt plurimùm eiuſmodi apoſtemata parua, vel
tumores ſuppurentur: & ideò ipſo erupto regendus erit
æger diligenter cura vlceris, vt priùs de pleuritide dixi-
mus in ſuppurationem verſa: & accuratiſſimè ſunt re-
purganda, ne aucto vlcere ad malignitatem conuerſo in
tabem tranſeant: quod neque mirum alicui videbitur,
cùm ex eiuſmodi paruis tumoribus in abſceſſum tranſ-
mutati*

mutatis phthiſis ſubinde orta ſit; imò ex variolis pulmonem occupantibus tabidos quoſdam factos vidimus. Et ideò magis ad honorem medici, tum ægri vtilitatem pertinet, tales morbos plus periculi poſſe adferre, neque eos parui facere, vt & ipſe diligens ac prouidus, quoſuis ſiniſtros euentus præmeditans, omnibus ſymptomatibus ſuccurrere poßit; ne id quod ſtolidis contingit vbi mala ſubitò irrepunt, dicant ſe hoc non putaſſe. eſt enim homo omnium animalium præſtantißimus, quæ ſunt infra concauum orbis lunæ, qui ſemel occumbens denuo non reuiuiſcit, niſi in nouißimo die. Ideò omnibus modis operam dabit peritus & pius medicus, ne pleuritis aut pulmonia (de qua nunc agimus) in ſuppurationem tendat; omnibusq́ modis reſolutioni operam dabit: ſi tamen ſuppuretur pulmo (cùm facilè in vomicam tranſeat) ilico iuuanda erit vt citò rumpatur vel aperiatur, & rupto abſceſſu citiùs repurgetur; ne in tabem tranſeat: quod etiam priùs dictum eſt de pleuritide ad ſuppurationem tendente & in eam conuerſa.

OBSERVATIO XLVIII.

De empyemate ſeu ſuppuratione.

ADOLESCENS Hornanus, nomine Ioannis Garbrandi inſignitus, cùm annum 23. ageret, vulnuſque illi anno 1551. 29 die menſis Maij inflictum eſſet in parte pectoris anteriori, eoque vulnere non ſatis repurgato & nimium citò conſolidato, puris collectio paulatim facta eſt in pectoris concauitate, vt aliquot menſibus quotidie pus, ad extremam maciem redactus, expueret. Circa 12. diem Septembris materia copioſa

in vnum latus magis collapſa, dolorem & anguſtiam inferebat; duobus medicis tum chirurgo præſentibus falſa opinione deceptis, pleuritidem eſſe iudicantibus. Sed ſecta vena & fotu adhibito, tum aliis remediis nihil profecerunt, dolore magis augeſcente & anhelitus difficultate. quare pro deplorato ægrum habuêre, quem & euchariſtia & extrema inunctione muniendũ eſſe duxerunt. cumq. ob purulentiam etiam hectica febre conſumeretur, & vigiliæ vrgerent, ſemper in lecto erectus manebat; alioqui præ nimia copia puris ſuffocari videbatur. Decimo quinto Decembris die ipſe Hornam accitus, toto pectore nudato iuuenem inſpicio; & animaduerti cicatricem ex vulnere inflicto, & vt locum mihi affectum monſtraret rogo: & cùm tangerem, repperi etiam foris tumorem (qui quatuor aut quinque digitorum craſſitudine in eodem loco diſtabat à vulnere intempeſtiuè curato) intra coſtas apparentem, vt ſimul etiam puris fluctuationẽ perſentirem. quare hoc totum malum à vulnere ortum habere dicebam, nulloque modo pleuritidem eſſe: neque poſſe curari niſi locus ille tumidus inter coſtas ſtatim ſcalpello aperiretur; alioqui pure non effluente, ægrum ſuffocatum iri, neque ægrum per tres dies poſſe ſuperuiuere. Prima vice neque æger neque aſtantes vel amici hoc genus operationis admittere volebãt, medicis præſentibus nimium meticuloſis id etiam primò diſſuadentibus: ſed rationibus explicatis, cùm Paulus, Aëtius, & ante illos tum Hippocrates, tũ Galenus hoc ſuadeant, antequam pulmo corrodatur, nullũ aliud quàm
hoc

hoc ſupereſſe remedium, tandem admiſere, & idem mecum faciendum cenſebant. facta tamen priùs inter nos conſultatione, num id vſtione vel cauterio aut ſcalpello peragendum, cùm prædicti auctores, & præcipuè Arculanus, de his omnibus mentionem faciant, quamquam tutiùs & citiùs eorumdem auctoritate, tum Auicennæ poſſe fieri ſcalpello, oratione ſatis longa demonſtrauerim: ita vt in hanc meam quoque ſententiam irent, cùm & Benedictus Veronenſis lib. 9. cap. 26. idem probet. Tumorem itaque ſcalpello aperiri iuſſimus, pure per vices albo (quod bonum erat) effluente, ne vires deficerent; præſcriptiſque decoctis quæ pus intùs repurgarent, reliquum curationis, vt tandem vulnus occluderetur, Chirurgo reliquimus; & ita his optimis præſidiis ſanitati reſtitutus fuit: quamquam poſteà Chirurgus longo tempore, cùm vulnus occludere non poſſet, tamquam in fiſtulam vlcus propter longam puris fluxionem & ob debilitatem partis mutatum eſt: nam per ſemi-annum & vltrà pus ex vulnere fluxit antequam conſolidaretur, cùm diuerſi chirurgi fruſtrà conſolidationem tentarent. Quare cùm denuò me accederet, conſului vt victu exiccante vteretur, & decoctis etiam ad fiſtulam facientibus, ex agrimonia, piloſella, centaurio minore & capillaribus aliiſque remediis aptis ad fiſtulam; de cuius curatione videas Arculanum & alios auctores: his probè conualuit: cuius quidē curatione haud exiguū adeptus fui honorem, cùm ab omnibus pro deplorato haberetur. Deo habenda laus, qui ſuis gratiam impertit ſanandi.

SCHOLIA.

SIMILEM ferè caſum ponit Amatus centur. 1. curat. 61. de muliere nobili, empyemate laborante; pro cuius ſalute cùm in conſortio doctorum hominum eſſet, conſultum fuit vt inter tertiam & quartam coſtam ſectio fieret: à qua mulier bene habuit. in qua Arculanum reprehendit, qui præcepit quòd inter quartam & quintam fieri debeat. Neque hoc nouum genus eſt curandi: cùm Rondeletius cap. altero de purulentis, ſub finem, de iuuene quodam à ſe liberato narret, qui per annum pus in thorace collectum poſt pleuritidem geſtauit, & quaſi abſumptus erat; qui tamen vſtus fuit, & per vulnus pus purgatum: Adhuc, inquiens, ſupereſt, & dicitur Salomon: ſicuti & multi quorum nomen ſupprimo. Et hoc de ſuppuratis vnum theorema addens, Omne pus factum & in quacunque parte collectum expurgandũ eſſe. Quod per emiſſarium à natura inſtitutũ expurgandum, ſiue trahendum & faciendum, vt in abſceſſibus partium, apertione facta, vel ruptura, vel phlebotomo. Si ſub cranio, trepano; in ventre, punctura. Sic in thorace punctura vel vſtione: punctura melior eſt; vel, vt nos fieri iuſſimus, ſcalpello. Quòd ſi hæc pati quis noluerit, tamquam deploratus (vt idem ait) prognoſticis relinquendus eſt. Ita & Æmylius quoque medicus inſignis Alcmarianus, Alcmariæ ante me praxim exercens, quendam Nicolaum Dellium ex vomica in pectore laborantem & in thorace ſuppurationem habentem facta inciſione curauit. Hanc formam curandi deſcribit Gal. comment. Aph. 27. lib. 6. & eam fortunâ inuentam eſſe aliqui putant: nam miles quidam cùm de ſua ſalute deſperaret, ad bellum acceſſi-

ceſſit, & ab hoſte punctim læſus eſt in thorace: pus fluxit, & liberatus fuit. Cæterùm Purulentos vocant Latini, quos Græci ἐμπύυς communiter eos, in quorum corpore vniuerſo pus eſt conditum: propriè verò medici ſolent vocare eos, qui in thorace & pulmonibus pus habent; ex quo tabidi fiunt, niſi citò excernatur. Morbus qui à Græcis ἐμπύημα, à Latinis Suppuratio, ſeu Purulentia dicitur (& propterea qui hoc morbo laborant, ἐμπυικοὶ καὶ ἔμπυοι Græcè, Latinè verò Suppurati & Purulenti appellantur) non vno dumtaxat modo in Hippocratis & Galeni doctrina intelligi debet: nam interdum ſignificat omnem tranſmutationem, quæ fit ad pus, in quacumque parte fiat; vt patet Aphor. 8. 5. & 45. lib. 7 & 2. & 1. Prognoſticon: interdum verò ſolos eos, qui in thorace ac pulmone vniuerſum pus cõtentum habent (priùs tamen prædictis partibus inflammatione affectis) Purulentos nominant: vt dicatur ſuppuratio hoc modo tranſmutatio ſeu alteratio prædictarum inflammationum ad pus, vt anteà quoque dictum eſt; vti etiam liquet Aphor. 8. lib. 5. & 2. Prog. Tertiò ſignificat illam quæ propriè dicitur Suppuratio; non ſiquidem conuerſionem inflammationis lateris ſeu pulmonis ad pus, ſed collectionem ſeu effuſionem puris in ſpacio thoracis atque pulmonis intermedio poſt prædictæ ſuppurationis diſruptionem. de ea igitur agemus, non de primo, ſed de iis quæ pus in ſpacio thoracis inter thoracem & pulmonem habent: etiam per tranſennam de altera, licet non propriè dicta, ſuppuratione, aliquo modo faciemus mentionem; quamuis de ea diximus ſcholio obſer. 40 huius libri, cùm de pleuritide loqueremur in ſuppurationem conuerſa, quæ tamen non præcipuè ſuppuratio aut purulentia propriè dici poſſit. At

Quot modis dicatur ſuppuratio.

De qua ſuppuratione hic tractatur

in verè purulentis perpetuò thorax afficitur, præſertim ſecundùm eius cauitatem, hoc eſt, inter mediam regionem, quæ inter thoracem atque pulmonem eſt: quapropter anguſtiam ſentiunt laborantes loci illius, pure repleta intermedia ea regione: acciditq́ eis anhelitus difficultas ac tuſsis, & in imo thoracis grauitas quædam ſentitur. Verùm ſi nondum pus in idem ſpacium effuſum ſit, ſed vniuerſim conſtiterit in parte priùs inflammatione affecta, pulmonem, aut ſubcingentem membranam affectam eſſe dignoſces, ex præcedente peripneumonia, aut pleuritide, quæ haudquaquam adhibitis præſidiis diſcuſſæ fuerint. Præter hæc ſi in pulmone pus contineatur, & in vtraque parte potiùs, quàm in altera, dextra ſcilicet & ſiniſtra, pus colligitur, in vtriſque incidens, veluti quoddam onus perſentiſcit æger, & æquè calidæ ambæ partes ſentiuntur, neque ægriùs, aut promptiùs in vno latere, quàm in alio cubabit: ſi verò in altero latere tantum fuerit ſuppuratio, in altera quoque parte thoracis, dextra ſcilicet aut ſiniſtra, potiùs quàm in vtraque, pus collectum erit: neque in dextra parte exiſtens, in ſiniſtram; neque è contrario in ſiniſtra, tranſmeare in dextram poteſt. Ceterùm pars affecta cognoſcitur, quia calidior eſt, quàm reliqua, & in eadem quoque dumtaxat dolorem ſeu grauitatem ſentiet æger: & eo in incolume latus cubante, veluti onus deſuper aliquod illi pendere videtur, vt apud Hippocratem atque Galenum legitur 2. Prog. Suppuratio itaque præcipuè dicta, quæ nihil aliud eſt, quàm collectio puris inter thoracem & pulmonem vt priùs diximus, morbus eſt in numero, toto genere præter naturam, ac in exceſſu, vt lib. De diff. morborum patet. At ea ſuppuratio quæ tranſmutatio eſt, ſeu conuerſio inflammationis

Pars affecta.

Suppuratio propriè dicta, quid ſit.

Quis affectus præter naturam.

tionis lateris aut pulmonis ad pus, cùm eodem tempore fiat abſceſſus dictarum partium, morbus poßit dici in magnitudine, velut quoduis aliud genus abſceſſuum, ex Gal. ſententia 14. Meth. med. Vtraque tamen morborum genera in numero ſcilicet, & magnitudine, ſub vno prædicamentorum genere continentur, vtpote ſub Quantitate, velut patet eodem lib. De diff. feb. Sed vt harum prædictarum ſuppurationum dignotio clarior fiat, eas ſeparatim diſtinguere oportet; & quod ad ſuppurationem attinet, quam abſceſſum nuncupauimus, de ea ſatis dictum eſt ſcholio obſer. 40. huius libri, cùm ſigna huius ſuppurationis ſeu inflammationis cùm in abſceſſum vertitur, ibidem explicauimus & principium collectionis & ſigna diſruptionis eiuſdem abſceſſus. Si longiorem ſermonem de iiſdem deſideres, lege Donatum cap. proprio De ſuppuratione, & præcipuè Benedictum Fauentinum præceptorem meum cap. 7. de ſuppur. in ſua magna Praxi & paragrapho de ſignis demonſtratiuis, qui hanc rem longiore ſermone pertractat. At rupto abſceſſu, ac effuſo pure in thoracem, ac pulmonem, tunc ſigna ſuppurationis propriè dictæ apparent: vehementes febres quieſcunt, & magna ex parte dolor quoque, licet indeſinenter, vt priùs quoque dictum eſt, febricitent, habituali quadam febri: grauitatis autem ſenſus remanet intùs in profundo thoracis, ſimúlque transfluere aliquid apparet, iuxta multiplices reclinationis permutationes; & maximè cùm ab vno latere in alterum decumbunt: tunc ſanè multitudo puris manifeſtatur, & fluctuationis cuiuſdam ſonitus ſæpe ſenſibiliter auditur, prout legitur apud Galenum lib. 4. De locis affect. & apud Aëtium lib. 8. cap. 65. totuſq; thorax iiſdem attollitur: & ſi neque calidus ſit ipſorum

Suppurationis propriè dictæ ſigna.

ſpiritus, neque exſufflando emittatur, niſi adurens fortaſſe febris acceſſerit, vt idem teſtatur Galenus, potiſſimùm vbi magna quantitas puris collecta ſit. Educitur quoque eiſdem pus nunc purum, nunc feculentum, vt inquit Paulus. Ex pulſu item poteris diuerſa ſuppurationis tempora interſtinguere (vt etiam à Donato citatur:) nam initio ſuppurationis ſtatim ſuppurati pulſum habebant, qualem habere ſolent in vigore inflammationis; nam hoc tempore initium eſt ſuppurationis: erit itaque pulſus durior quàm anteà, & vibratus magis; ſed minor, quàm dudum, non tamen languidior, quin etiam crebrior, ac celer: nonnumquam etiam erit inæqualis & inordinatus: verùm omnibus erit hecticus; quoniam perpetuò eſt illa in motu arteriarum agitatio, donec fiat eruptio; licet cùm pus propè maturum ſit, æqualior fit pulſus; cùm verò eruptio fiat, languidior, latior, tardior & rarior pulſus redditur, vt lib. de pul. ad tyr. & 4. de cauſis pulſ. ſcriptum eſt. Hippocrates verò eodem 2. lib. Prog. omnes purulentos dignoſci his indiciis fatetur: nam principio febris non dimittet, ſed interdiu tenuior, noctu verò vehementior eſt. Copia ſudoris elicitur, ac tuſſiendi cupiditas adeſt; quamuis nec quicquam commentatione dignum expuant. Oculi caui redduntur, genæ rubent, vngues curuantur, digiti verò, potiſſimùm ſummi, caleſcunt, atque in pedibus tumores exiſtunt, procedente videlicet tempore; neque cibum appetunt, ac puſtulæ circa corpus erumpunt: quorum omnium Galenus eodem loco cauſam reddit, vt apud eundem ad longum videre poteris.

Quales ſint ſuppuratorũ pulſus.

OBSER-

Observatio xlix.

De ſuppuratione ex catarrho priùs orta, deinde in tabem lethalem conuerſa.

Cvm ſuppurationum diuerſæ ſint differentiæ, ideò & plures quoque cauſas habet, vt Galenus 2. Prog.comment. 57.docuit: nam ex inflammatione in pus verſa & demùm diſrupta, ſiue ſubcingentis, aut alterius thoracis membranæ, ſiue pulmonis, fieri poteſt, vt de pleuritide & peripneumonia in ſuppurationem conuerſa diximus; veluti etiam ex iam dictis liquet; ac etiam Galenus, Paulus & Aëtius ac alij auctores teſtantur. Sed & propter ſanguinis eruptionem, vlcere ad cicatricem non perducto oriri poterit, vt idem Paulus aſſerit. Sed & ab externis cauſis alterantibus, vt ictu, contuſione, percuſſione, caſu ab alto facto, vel ab obuiatione rei duræ, cum impetu & violentia membra thoracis lædente, fieri poteſt: & cùm quæuis alia dolorẽ excitant, horum ratione humores à toto corpore & potiſſimùm à vicinis membris ad thoracis locum læſum confluunt, teſte Gal. 5. Aphor. comment. 53. & 3. qui ob membri læſi debilitatem relinquuntur ab opere naturæ membri, illicque inflammationem gignunt in putridum verſi: qua inflammatione diſrupta à die ruptionis incipit pus ſenſim aceruari in medio ſpatio inter thoracem & pulmonem. Et hic modus eſt quo ſuppuratio ab externa cauſa gignitur, quæ in thorace & pulmone fatigat: ſed ab ea non ſumitur indicatio curandi, niſi

firmet cauſam præcedentem, cuius ſunt actus & intentiones modorum curandi. Ex angina quoque (vt anteà de angina diximus) cùm ab ea ægri liberantur, & ad pulmonem vertitur, ſi non in ſeptem diebus pereant, ſed eos effugerint, ſuppuratio fit; quemadmodum Aph. 10. lib. 5. ab Hip. & Galeno ſcriptum eſt. Sed hîc meminiſſe oportet, quòd ab angina & à peripneumonia ſuppuratio in vtrumque ferè capacitatis latus influit; à pleuritide in alterutrum duntaxàt, in id quippe quod dolore vexatum eſt. Quandoque etiam per conſenſum à pulmone dirupta vena (vt ſæpe in praxi vidimus:) expuitur enim ſanguis primò, & inde pus, iuxta Aphor. 15. lib. 7. à ſanguinis ſputo, puris ſputum; indeque ſuppuratio fit. Quæcunq. verò prædictarum cauſarum ſuppurationem excitauerit, haud ægrè dignoſci poterit ex propriis eorundem affectuum ſignis: vt ſi pleuritis, aut peripneumonia, aut ſanguinis eruptio, aut vulnera, offenſiones, ſeu angina præceſſerint. Ex confluxu etiam è capite ad thoracem manante (vt Paulus aſſerit) ortum ducit quandoque ſuppuratio; ſeu (vt inquit Aëtius) ex ſeroſo aut pituitoſo humore, ex reliquo corpore in vacuum thoracis delapſo iſticque putrefacto: id quod confirmari videtur ab Hippocrate ſimul atque Galeno Aph. 38. lib. 7. cùm dixit Hippocrates, Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies: & lib. 1. De morbo ab eodem Hippocrate, dum aſſeruit ſuppuratos interdum fieri, cùm pituita de capite copioſa & aceruatim in ſuperiorem ventrem fluxerit, quæ ibi putreſcit & in pus vertitur:

tur: nec minùs huius cauſæ notitiam habebis ſi præcedentem deſtillationem cōſiderabis, ac eiuſdem ſigna pernotabis. De delapſu pituitoſi præſertim & ſeroſi humoris, multi dubitant, cùm pus generetur ab inflammatione ex effuſione aut collectione puris in thoracem & pulmonem; aut vbi contuſa caro fuerit, aut ex humore qui phlegmonem produxit (vt 5. de ſimp. med. facult. & 1. de diff. feb. de generatione puris per inflammationes & phymatoſes) tumores omnes ſuperante quidem natura, quemadmodum in humoribus intra vaſa putreſcentibus, id quod ſubſidet in vrina, proportione puri correſpondet: reſpondent ſimiles puri reddi, & non in pus verti. Vel erit non immediata, ſed mediata cauſa ſuppurationis, deſtillatio. Sic nouimus mulierem & vxorem cuiuſdam cereuiſiarij, ex catarrho ſubitò in pectus collapſo ibique putrefacto tandem (cùm ſtatim non adhiberet apta remedia) ad ſuppurationem deueniſſe, & per aliquot annos quotidie magnam copiam puris in concauo pectoris diu morantis tuſſiendo expuliſſe, & tunc varios medicos conſuluiſſe, nihilque profeciſſe, donec per octo annos pus continuò extuſſiret, pulmone quoque corrupto & exulcerato; vt ita miſeram vitam trahens ex tabe obierit. Hanc autem ſuppurationem ex catarrho cap. proprio De cauſis Suppurationis præceptor meus Benedictus Fauentinus fieri dicebat per conſenſum, magis autem ſenibus aſthmaticis tuſſi & deſtillationibus obnoxiis, cerebri vitio etiam conſentiente.

SCHO-

SCHOLIA.

QVIDAM verò fieri ſuppuratos volunt, ſi pituita ex capite deſtillat ad pulmonem, ex qua temporis progreſſu exaſperatur pulmo & intùs exulceratur à pituita inhærente, ac putreſcente, vt viſum fuit Hippocrati lib. De morb. 1. quos tamen aliqui potiùs tabidos vocari volunt, quàm ſuppuratos. Cæterùm in ſuppuratis diligenter ſigna prognoſtica ſunt examinanda, cùm aliqui ex ſuppuratione vel paulatim vel ſubitò pereant ac ſuffocentur, & quòd plurimùm ſuppurati pereunt, & nonnulli eorum ſuperſunt: Potiſsimum verò hi ſuperſunt (vt inquit Hippocr. 2. Prognoſticorum) quos febris eodem die dimiſerit poſt eruptionem, ac cibum citiùs appetunt, & ſiti liberati ſunt, & venter exigua ac conſiſtentia deiicit, & pus album lene, concolorq́ eſt, ac vacans pituita, & abſque labore ac valida tuſsi expurgatur: tale enim pus, quoniam optimum eſt, futuram ſuppurati indicat valetudinem. & quòd valida tuſsi pus expuunt, id indicat thoracis facultatem expultricem ſupra morbum & cauſam validam fore & materiam eidem obedientem, & vias ad propulſionem patentes & paratas; & ij quoque ſuperſunt, quorum ſpiratio & reliqua accidentia mitigantur. At horum quibus alia adueniunt, alia non, ij partim in multo tempore incolumes euadunt: verùm ex iis indiciis omnibus, quæ in iis exiſtunt, de cæteris quoque vniuerſis coniecturandum: nam qui prioribus indiciis omnibus tentatur, proculdubio celerrimè liberatur. Ita optimè quidem ſic ac celerrimè vindicantur, quibus ad hæc proximè accedunt: moriuntur verò ij, quos febris non deſerit, aut cùm videatur deſerere, denuò recaleſcens,

Signa prognoſtica.

leſcens, innoteſcit: & ſitiunt, nec cibum appetunt. Aluus humida eſt, pus viride liuidumq́ ſpuunt, vel pituitoſum ſpumoſúmque: pereunt ergo ſi hæc omnia adſint. Quòd autem pus nigrum ac viride 2.prædict.tex. 63. malum ſit, eo quòd natiui caloris extinctionem, & offenſæ partis corporis mortificationem ſignificet. Seniores quoque ſuppurati ob facultatem expultricem debilem non reſtituuntur. De iis verò ſuppuratis, ac purulentis, qui ex pulmonia fiunt, eodem 2. Prog. Hippocrates ſic ſcriptum reliquit: Quod ſi maiores natu fuerint, potiùs intereunt: per alias verò ſuppurationes, minores natu potiùs moriuntur. Etenim (vt inquit Gal. in commento, & citatur à Donato) purulenti ex pulmonia, quia propter excreationem ſanari debent, viribus propterea egent validioribus; & ob id potiùs minores natu, quàm maiores ſeruantur. In cæteris verò ſuppurationibus iuniores natu anteà moriuntur, propter vehementiores dolores, ac febres, quæ magis dum ſuppurationes fiunt, illis accidunt: quo fit vt propter magnitudinem febrium ac doloris, morte præoccupentur. De iis verò qui ex morbo laterali ſuppurantur, talem protulit ſententiam Hippocrates, vt priùs quoque dictum eſt, Aph.15.lib.5. Quod ſi in 40.diebus purgantur, à qua fit eruptio, liberantur; ſi verò non, ad tabem tranſeunt. Conuerſa autem inflammatione lateris aut pulmonis in ſuppurationem, rumpitur nonnumquam ſurſum verſus, quando etiam periculoſior eſt, Aëtio & Paulo teſtibus: aliquando verò deorſum, vti antea quoque diximus: ſi ſurſum, & non quàm citiſſimè pus per ſputum reiiciatur, tabidi fiunt, Aëtio teſte; & Paulus illud idem confirmat, niſi eiſdem ſumma adhibeatur diligentia, protinus purulenta illa collectio tabem accerſit, pul-

ſit, pulmone exulcerationem contrahente. Quæ verò ſuppurationes inferiùs tēdunt ac rumpuntur, non adeò periculoſæ exiſtunt; cùm in aluum & inteſtina (vt anteà quoque diximus) aut in veſicam transfundātur per vaſa quædam, tranſmiſſione ad ea membra facta, vt diſertiſſimè Gal. 6. De locis affect. & comment. Aphor. 30. lib. 7. docuit. At ſuppurati quibus propter magnam puris copiam inter thoracem & pulmonem collectam totus thorax in reſpiratione attollitur, celerrimè ſuffocantur ex Galeni teſtimonio 4. De loc. affect. tum ob affectum ipſum, vt ipſe refert, tum quòd vires omnibus ſuppuratis defeſſæ (ſiquidem propter pugnam ex neceſſitate) imbecilliores redduntur. Quod ad curationem attinet, quomodò illi curentur quibus ſuppuratio incipit, diximus priùs ſcholio obſer. 41. huius libri, & quomodo puris confectio ſeu concoctio ſit iuuanda, & ita fomentis per ſpongias natura, ex Paulo, adiuuanda, nempe hydrelæo; etiam farina triticea pura aut pane puro modicè cocto cum hydrelæo, adeps ſuillus, vitulinus, gallinaceus, ſeu anſerum cum maluæ ſeu althææ radice permiſtus: vel cataplaſma ex caricis decoctis in retardantibus ſuppurationibus, hordeacea farina, althææ radice, columbino ſtercore, & modica reſina therebinthina, ex Paulo & Aëtio: & cerata ex butyro, ruta, iride, baccis lauri, vt Aëtius iubet, adiectis radice maluæ, althææ, & adipe prædicta farina hordeacea, triticea, oleo communi, amygd. dulc. chamæmel. & cera adiecta. Formulas horum & cataplaſmatum & emplaſtrorum vide apud Rondel. cap. altero De purulentis, & alia quæ intùs dantur hoc tempore & decocta & ecligmata. Quæ autem pure genito competant, eodem ſcholio obſ. 41. diximus, quibus modis fiat ruptio: eo tempore

[Margin: Quæ puris generationi opitulentur.]

[Margin: Quæ competant pure genito.]

tempore danda mulſa ſorbitio, interpoſito tempore & ptiſanæ cremore vtendum, cũ melle, & in valentioribus, ex Paulo, decocto hyſſopi, & thymi cum melle: commendat & ſalſorum eſum, & pilulas de hiera ex colocyntide, à quibus tamen abſtinere cenſeo: potiùs darem ſyr. ex hyſſopo, marrubio, idq; crebrius. Conducit quoque non parùm ad abſceſſus rupturam, ſuper ſanum latus decubitus. Pluribus cibis & ſalſis ac pinguibus & vino auſtero vtendum, & tuſſis inducenda ex Hippocr. lib. De locis in homine, & excreationem facere oportet. Extrà, iuxtà etiam, confert cataplaſma ex ſolo ſtercore caprino præſertim vbi ruptura tardauerit. Verùm rupto abſceſſu adiuuare oportet puris excretionem, quocunq. repere cognoſcatur, ex decreto eiuſdem Aëtij: ſi ad aluum, magis emollientia danda; ſi ad veſicam, ea quæ vrinam ciunt: ſi per tuſſim, puris repurgatio fiat, vt loco citato anteà diximus. Valet ptiſana cum melle mixta, & iuxta Paulum hyſſopi, iridis aut dulcis rad. decoctum in mulſa diluta, vt Aëtius quoque ſentit, & radicis dulcis ſuccus commanducatus. Aëtius ea quæ vrinam ciunt, cibis commodè miſta laudat: contrà Galenus nimis acria medicamenta vrinam cientia, aduerſa ſcribit puris ex thorace expuitioni, lib. 5. De ſimpl. medic. ſed intelligendum quæ minùs calida, & acria ſunt, etiam in cibis adminiſtrata, nempe humidis, iuxta Aëtium prodeſſe, & cum potionibus & ſorbitiunculis. At vbi diuturnior affectus & vires imbecillæ, & calor febrilis moderatior euaſerit, neque thorax multum puris contineat, iuxta Alexandrum lac dandum, aſininum præcipuè, vbi ſordidum, ac fœdi odoris pus expurgatione indigens exiſtat; poſt ipſum, equinum; & tertio loco bubulum & caprillum, calculis fluuiatilibus candentibus in-

Quæ competant medicamenta ſuppurationi propriè dictæ.

bus iniectis coctum. Sed de his plura, cùm de vlcere pulmonis ac phthiſi agemus. Reliquam victus rationem quæ ſuppuratis conuenit, apud Paulum & Aëtium inuenies, & præcipuè apud eundem Alexandrum Trallianum, qui copioſè de hac re ſcripſit.

Observatio I.

De ſuppuratione à ſanguinis ſputo.

DICTVM eſt priùs ex Aph. 15. lib. 7. ex ſanguinis ſputo puris ſputum malum. Dicit Galenus in cõmento, neq. omne ſputum ſanguinis ſequens habet ſputum purulentum: ſed quod malignum exiſtit. tale autem omnino eſt ex pulmone: tales vix euadunt, cùm omnes, vt ſæpe in praxi vidimus, ad tabem perueniant & moriantur. Et quamquam Galenus dicat ex pulmone id fieri, non negat tamen ex vena thoracis perrupta vel eroſa poſſe euenire, vt intùs eroſa vena vel perrupta, ſputo ſanguinis poſteà ſuccedat empyema vel ſuppuratio, pure in concauitate pectoris coaceruato. Nouimus enim quendam annorum circiter 35. ex ſputo ſanguinis, ex vena pectoris exeſa, in tantam ſuppurationem deueniſſe, vt ſubinde integram peluim puris fœdi odoris, ac ſordidi expueret; qui tamen noſtra induſtria euaſit, præter omnium hominum opinionem, qui eundem ſalutandi cauſa inuiſebant. Iubebam vt aërem ſiccum in calido & frigido temperatum inhabitaret, vel paulo ad calidum vergentẽ, quem & in quiete diligenter cuſtodiui: cui & imperaui ne motum aut exercitiũ iniret, ſed potiùs ſomno

temperato

temperato vteretur; ac ſingulis diebus excrementa excerneret natura, vel arte, ſi per aliquot dies dura maneret, clyſteri præſertim leni: namque exonerata natura ab eiuſmodi excrementis, promptiùs ſuppurationi vacat, expurgando. Deinde vt immodicas animi affectiones vitaret, conſului; præſertim verò metum & triſtitiam. Pro nutritione, cùm debilis eſſet, ptiſanæ ſuccum dedi, & mulſam, non vniuerſim ſed paulatim, & totam ptiſanam & cremorem cum iure gallinarum ſeu pullorum gallinaceorum, phaſianorum, aut perdicum, & columbarum, vt vlcus magis detergerent, ventrem humidiorem efficerent, modò thymo, hyſſopo aut fœniculo adiecto, braſſica ſubinde aut aſparago: & vt carnes eorundem animalium ederet, conceſſi. Potus erat aqua hordei vel mulſa: aliquando vinum (licet febri habituali laboraret, ſed non valida) ad dulcedinem declinans, lymphatum cum aqua hordei, vel admixto zaccharo candi, ſi dulce non adeſſet. Iridis radicem, hyſſopum cum melle decocta & ficubus, adiecto ſyr. capill. ven., hyſſopi, è marrubio ad magis abſtergendum dedi. Nam ad pus fœdi odoris & ſi ſordidum exſpuitur, fœnugræci cremorem cum palmulis pinguibus decoctum Aëtius propinat, & horum inopia ficus ſiccas modicas incoquebat. Lac aſininum etiam vt daretur conſului, quod & ſordidum ac fœdi odoris pus (vt ex Tralliano anteà diximus) egregiè expurgat: ſed cùm deeſſet, eius loco caprillum dedimus, cùm febrilis calor moderatior eſſet. Atque his & ſimilibus præſidiis curatus fuit.

SCHOLIA.

Cur tanta copia puris in ſuppuratis reijciatur.

HIC tantam copiam puris (ita vt in alijs ſuppuratis ſæpe vidimus) ſæpe extuſsiebat, vt ſingulis ferè diebus dimidiam peluim impleret. imò multos vidi tantum puris eieciſſe, vt tota peluis ad puris expuitionem vix ſufficeret. quod minùs quis mirabitur ſi locum Galeni 5. De locis affect. de ſuppuratis aduerſus Eraſiſtratum perlegerit, cùm velut non paucos perire, ita & alios complures ſeruari viderit Galenus: quorum ſi quis per ſingulos dies reiecti puris quantitatem collegerit, interdum ſex aut octo heminas, interdum quindecim, atque interdum plures totam ſummam æquare inueniet. At ſuppuratorum per expuitiones purgationem eodem loco Galenus explicat: namque exſpirationis tempore, inquit, vniuerſo thorace vehementer conſtricto per validam tuſsim (ſine qua fieri nequit) pus quod inter ipſum, & pulmonem continetur, comprimendo cogit, atque pulmonem ipſum impellit, concedente pulmonis membrana, eiuſdem puris, ac ſimiliter cuiuſuis alterius excrementi penetrationem. etenim thorax vehementer admodùm hoc tempore pulmonem omni ex parte comprimit: & demum cùm & maiores ſint in earum extremitate aſperæ arteriæ partes, quàm venæ, & arteriæ leues, ac multo ampliora habeant ora, nec ita concidant, neq. omnifariam concludantur, propterea quòd cartilagineæ ſint, in aſperas ipſius pulmonis arterias recipitur, & non in leues, ac venas, ac deinceps expuitur Hæc ſatis de curatione ſuppuratorum: plura de his vide apud Benedictum Veronenſem lib. 9. cap. 21 & 23 De remedijs quibus veteres medici ad purulenta vſi ſunt. ſic & cap. 25. addit curationem quæ manu fieri ſolet.

ſolet. Inter coſtas, inquit, ſcalpello infixo vomica ſubitò aperitur (vt nos fecimus obſer. 48. huius libri) idq; à medicis laudatur plurimis. Hippocrates inuri docuit, tuto experimento. ſed cauendum eſt, inquit, ne plurimum puris ſubitò effluat, ne anima deficiat; atque id remedium tempeſtiuum eſſe debet, antequam pus pulmonem erodat: ſed ſi latus ſiniſtrum feriendum eſt, cordis vicinitas cauenda. Si in vtroque latere vomica fuerit, vtrumque latus, non tamen eodem die; perforamus: ab eo tamen incipiendum eſt, quod magis tumet. Idem in pectore medio fieri quidam iubent, & deindè quæ ambuſtis proſunt, imponenda ſunt. dempto pure, vomica eluenda eſt mulſo aut hydromelite, donec perpurgetur. Hæc ab Arculano mutuatus eſt.

OBSERVATIO LI.

De ſuppuratione ſeu vomica totius pulmonis.

PVLMONEM exulcerati nouum non eſt, ſed totam eius ſubſtantiam in pus conuerti, & nihil aliud quàm pus eſſe, & ſola membrana ſuccingente pulmonem contineri, vt in cauitatem ea minimè rupta defluxerit, id rarum eſſe exiſtimo. Id equidem euenit Domino de Abbenbrouck œconomo tunc exiſtenti Regis Hiſpaniæ ac Angliæ, qui cùm longo tempore catarrho acri in pulmonem collapſo, tabe conſumptus in domo Regia in Haga Comitis decubuiſſet, variis afflictus ſymptomatibus, potiſſimùm arthritide & gonagra, renum calculo, & pulmonis vomica: varia ſunt præſcripta remedia per

duos medicos Haganos: atque iis nihil proficientibus, dũ & hectica febre conſumeretur, ego tunc Alcmariæ habitans, ad eundem accitus, primo Ianuarij die, anno 1555. perueni. tunc nihil niſi oſſa pelle circumducta reſtabant: cùm nulla medicamenta iuuarent, dudum facto prognoſtico quòd moreretur, vltra menſem apud eum hæſi. Cùm alium medicum ablegaſſet, & alter ipſe morbo detentus illum non ampliùs inuiſeret, ſolus in curatione permanſi. Sed paulò ante eius mortem lotium ad quendam medicum tranſmiſſum, cùm ex hepatis debilitate potiùs quàm abſceſſu per vnum aut alterum diem ſanguinem per aluum reddidiſſet, quod clam medicus intellexerat; quare iudicabat apoſtema in hepate latêre: ita vt Domina de Abbenbrouck filia Dominæ de Bergen, me tum alios medicos qui paulo ante me ægrum tractaſſent, ignauiæ accuſauerit, quòd apoſtema illud in hepate minùs agnouiſſemus. Ego verò inquiebam, (cùm alij non ampliùs ægrum accederẽt) Id autem poſt mortui inciſionem minimè reperietur, ſed tantùm malum eſſe in pulmone, & calculos aliquot nos inuenturos renibus ipſis infarctos: quod & poſtea inciſio demonſtrauit. Nam 10. Februarij die mortuus eſt, agens 38. annum: & cùm Domina de Bergen, & vxor Domini de Abbẽbrouck filia eiuſdem Dominæ de Bergen, mihi cum chirurgo iniunxiſſent, vt cadauer priùs inciſum à nobis balſamo (vt moris eſt) conditetur; corpore diſſecto inuenimus pulmonem nihil aliud quàm vomicam eſſe, & renes calculo infarctos: hepar quidem integrum eſſe, ſed flaccidum,

cidum, nullo abſceſſu corruptum, ita vt fortè ante mortem organum ſanguinis ex debilitate ſanguinem retinere non potuerit: pulmo enim planè ſuppuratus & putrefactus, membrana integra exiſtente, maculis tamen plumbeis & cæruleis interſtincta: quam ipſemet digitis cùm attingerem, perrupta membrana tamquam vomica magna, pus inſtar olei amurcæ erumpebat valdè fœtidum & corruptum; adeò vt totus pulmo nihil aliud quàm purulentia eſſet: quæ & mortis cauſa cenſenda erat.

SCHOLIA.

HÆC vomica totum pulmonem occupabat: ſed vomica illa pulmonis, quem abſceſſum exiguum pulmonis vocat Fernelius, ab hac plurimùm diſtabat: nam Fernelius ita appellat puris in pulmonis parte aliqua collectionem, quod membranula propriáque cyſti arctè adeò concluditur, vix vt quicquam de ſe tetrum in cor exſpiret. Hæc frequens eſt in tabidis; ſed & plerumque ſine tabe fit, quum ſanguis ex aperta, rupta, aut exeſa vena, in paruam quandam pulmonis regionem ſecedens, illìc putreſcit, ſenſimq́ mutatur in pus, ac per ſumma ſicceſcens, ſibi cyſtim efformat. Latens profectò & in primis abditum vitium, ſæpe nec laboranti nec medico notum, quo laborans ipſe nec conſueta munia intermittit, nec ſe morbo teneri putat, cauſamq́ interitus ſui neſciens intùs gerit ſub pectore. Adoleſcens quidam, à paulo vehementiore exercitatione, quum acerba tuſsi, nullo puncto temporis intermiſſo torqueretur, vomicam integram columbini oui magnitudine excreauit: in qua aperta pus exquiſitè album & Lib. 5. cap. 5 Hiſtoria Fernelij de vomica pulmonis.

 æquale

æquale deprehenſum eſt: cruenta excreatio integrum biduum perſtitit, magna febre magnaq́ corporis perturbatione. At nihilominùs ſeruatus is eſt, atque ſanitati reſtitutus. Non pauci inopinatò è viuis horæ quadrante erepti ſunt, in quibus diſſectis non alia mortis cauſa comparuit, quàm repentina vomicæ diſruptio in pulmonibus, è qua pus in cordis arcem penetrauerat, ipſius vim extinguens atque obruens. Quanquam ex his duo (inquit Fernelius) medici eſſent percelebres, attamen nec febre, nec inappetentia, nec alio vllo ſymptomate, impendentem ſibi diem vitæ ſupremum præſenſerunt. Id mihi quidem perſæpe eius loci memoriam refricauit, quo inquit Hippocrates, Quibus ſuppuratio in corpore abdita non innoteſcit, ea propter craßitudinem, vel puris vel loci deliteſcit. Etenim haud rarò efficit obuoluens membranæ denſitas, vt nihil tetrum à pure in cor, vitæ fontem inſpiretur. Omnibus tamen ſic affectis multo tempore antequam vomica rumperetur, cruenta excreatio proceßit è pulmonibus, eaq́ cum tußi: adfuitque ſpiritus grauis ac fœtidus, corporis grauitas, pectoris leuis oppreßio, & ſpiritus difficultas; quibus tabes rarò comes. Sed hæc quidem ſigna aliorum quoque affectuum communia ſunt. Hactenus Fernelius. Sed vomica de qua nos nunc loquimur, non erat in aliqua regione pulmonis, ſed in ipſo toto pulmone; quæ etiam ad ſuppurationem pulmonis referri poteſt: dicitur enim Vomica ab Alexandro Benedicto Veronenſi à vomendo cùm virulentum quid vomat: & ſub empyemate quoque continetur, vti aliæ omnes abditæ collectiones in aliorum viſcerum partibus, pectore, iecore, liene, ac vulua, vt tradit Ægineta; quamuis propriè (vt antè dictum eſt) ſuppuratio collectionem in pectore notat.

Differe-

Differebat igitur à vomica ipſius Fernelij duplici modo, cùm neque cyſtim haberet, neque tam exigua eſſet, neque ſine tabe: imò hic phthiſicus erat, non ſine vlcere ipſius pulmonis, cùm etiam pus cum pituita quotidie excrearet, quod quidem vlcus ſuppurationem totius pulmonis induxit, manente intra pelliculam ipſius pulmonis pure: ſed diſſecto corpore, pelliculâ perruptâ nil niſi pus effluxit olidum, vt quis in loco in quo ſectio fiebat, vix permanere potuerit. atque hæc cauſa mortis fuit.

Siue igitur velitis vlcus appellare in pulmone purulentum, vel ſuppurationem pulmonis, mihi perinde eſt. Et quamuis in principio dum nondum quis febri in habitu laboret qui purulentum vlcus habet, neque ſenſibilis ſit extenuatio, aliquando Galenus tentauerit curationem, tamen non ſemper perfecit. Eſt enim difficillima, nec de glutinatione ſpes eſt, vt aliqui ſomniant, qui ægrum eò curatione quam imaginantur deducunt, vt vlcus purgetur, & glutinetur, quaſi id fieri poßit ſine tußi, & tußis non dilaceraret partes pulmonis, vt dixit Galenus. Si tamen ſiccemus id, vnde & putredinem ſiſtamus, tunc facilè præſeruabimus corpus illud, ne interiùs labatur. calloſum ergo & ſiccum, quo ad labra vlcus fiet, & velut ſicca quædam labra habens, vnde neque ſanguis profluet, neque ſanies, niſi recrudeſcat accidente aliquo. Quòd ſi eius prouidentia ſemper habeatur, poterit ſic diu perdurare; perfectè ſanari eſt impoßibile: quamuis enim vlcus ſemper aliquid tenuis ſaniei tranſmittat, vt vetuſta, & calloſa vlcera facere videmus; id tamen exiguum eſt, neque tale, vt febrem accendat: & quidem vidi ſæpe diu ſine febre perduraſſe. Tales autem priuſquam magna accederet putredo & febris, imò cùm vlcus purulentũ ſit, ſeu eius ſit ſuſpicio,

Sicut nec vlcus pulmonis, ita neque eiuſdem ſuppuratio perfectè curari poteſt.

Gal. ad Tabias mittebat omnes, cùm à mari non longè abſit hic mons, & modicè editus ſit, nec ventis nimis ſit expoſitus, & humidis nebulis irroretur, nec è paludibus fluuiisq́; proximis id accipere poßit: ideò Galenus aërem eligebat ſiccißimum, quod maximum auxilium adferre putabat, cuiuſmodi deſcribit eum, qui ad Tabias erat: nam hic collis Tabiarum etiam hoc commodum habebat (vti & Maſſetanus collis qui Piſas Lucamq́; interiacet, & Florentiæ Veſulanus mons) quòd conſitus eſſet fruticibus & herbis ſiccis & odoratis, quæ ad ſananda vlcera multam vim habent. Secundum remedium erat lac, vlcus abluens & detergens, ad ſiccandum præualidum, ex herbis depaſtis, quæ ſunt rubi, arbuti, lentiſci, myrti, abrotani, cyſti, hederæ, cytiſi; quibus nullæ ſunt, quæ æquè ſiccent, & partem adſtringant & roborent: ideò ad eiuſmodi lac ſunt mittendi. Et hoc primùm quoque remedium eſt quo vtitur Rhaſes. Galenus præfert aſininum, mox caprinum, cuius vſum expoſuimus 4. lib. obſer. noſtrarum De feb. becticis: facilè nutrit, eò quòd natura familiares ſuccos celeriter vincat, & trahat, & ob id illo ad extenuatos & exiccatos commodè vtimur: & ideò veteres mulierem lactantem his, qui tabe conſumerentur, aſtare voluerunt. Tertium remedium erant medicamenta vehementer ſiccantia, vt Theriaca, mithridatium; & laudant quidam zaccharum roſ. è purpureis confectum roſis: Vetus illud enim ſiccat, extergit, aſtringit, & non eſt calidum: vnde poteſt aliis dictis admiſceri ad contemperandum. Hîc tamen multum obfuit has curationes miſcere: neque enim omnia in omnibus laudantur; ſed & multa prioribus nocerent, quæ ſubſequentes iuuabunt: de quibus etiam diximus de feb. hectica. ſunt enim quibus febris iam adeſt, &

extenua-

extenuatio, ſed non confirmata, id eſt, perfecta, quæ ſolida inuaſerit. Hic enim non modò vlceri attendere oportet, ſed & febri hecticæ, & extenuationi: quamobrem lactis vſus exquiſitiſſimus hîc eſſe debet, de quo ſatis ſuperq́ diximus 4. lib. obſer. noſtrarum De febribus hecticis. Sed & lactis vſus abundè eſt expoſitus 7. methodi & loco iam citato. Verùm cùm vlcus pulmonis tabem inducat ſeu phthiſim, atque ea ipſa ſit vlceroſa diſpoſitio in pulmone exiſtens, de ea nunc exempla quædam adducamus, quæ ad maiorem huius affectus explicationem, tum etiam curationem, plurimùm iuuabunt.

OBSERVATIO LII.

De vlcere pulmonis & phthiſi, ex ſanguinis ſputo priùs malè curato.

SCRIBIT Rondeletius magna ex parte phthiſim (quæ fit à ſanguinis ſputo, cùm ſanguis remanet intra pulmones, & illîc putrefactus acquirit acrimoniam, qua erodit ſubſtantiam pulmonis, vnde & vlcus eiuſdem) euenire ob medicorum imperitiam ſanguinis ſputum curantium, qui nulla facta diuerſione, vel per ſanguinis miſſionem, vel per ligaturas aut cucurbitulas, aut alio modo, ſtatim dant potiones adſtringentes, quæ ſanguinem defluxum ibi retinent; cùm debeant potiùs aquam mulſam, aut poſcam dare, & poſteà quæ conſtringant. Quod iſtis diebus euenit cuidam mulieri, quæ cùm ita perperam per empiricum curaretur, in phthiſim poſteà incidit,

adeò vt nullo modo curari potuerit, cùm tardiùs ad eandem ingreſſi eſſemus. Ideò quoties timemus phthiſim à ſputo ſanguinis, debemus ea vſurpare (vt anteà quoque de ſputo ſanguinis docuimus) poſt ſanguinis detractionem & diuerſiones, quæ venam conſolidant, vel ſanguinem ſupprimunt, cum facultate diſſoluendi ſanguinem coagulatum; vel quæ per ſputum pulmones expurgant, vel contraria commiſcentes, tale medicamentum conficientes, quod vtrumque poſſit tum abſtergere, tum venam conſolidare: cuius exempla anteà poſuimus, cùm de ſputo ſanguinis egimus. Habes alias formulas huic rei accommodatas apud Rondeletium cap. 12. De vlcere pulmonis & phthiſi: vbi etiam ad vlcus pulmonis curandum tum phthiſim egregia habes medicamenta.

SCHOLIA.

De nomine. *QVAMVIS Cornelius Celſus (vt oſtendimus ſcholio obſ. 97. De crurum atrophia lib. 10.) tabem in tres ſpecies diſiunxerit, in atrophiam, cachexiam & phthiſim; nos hîc de tertia ſpecie longè omnium periculoſiſſima loquemur, quam Græci (vt idem Celſus inquit) φθίσιν nominauerunt; quemadmodum Hippoc., nonnullis in locis, præſertim Aph. 16. 7. libri; licet hanc etiam Græci, potiſſimùm Athenienſes, (vt Galenus in commento refert) φθόην appellant: φθύσιν quidam ſcribẽtes, per υ, à πτύζω, quod eſt ſpuo, deducunt: alij meliùs (vt Lacchinus cenſebat) per ι deducunt à φθίω quod eſt abſumo & corrumpo, quòd vniuerſus corporis habitus in his corrumpatur. Latini*

Tabem

Tabem dixere, & Tabeſcentes & Tabidos. Quæ autem melior etymologia ſit, patet. Non enim ſolùm phthiſis ad ſputa cruenta & purulenta ſequitur, ſed ad alias cauſas, vt febres ardentes, & ſiccitates quarundam partium, quæ multam vim altricem tribuunt vniuerſo corpori. Significat igitur id nomen, morbum in magnitudine, & ab obeſo diſtinguitur. Adeſt verò vnà & alius affectus, nempe corporis ſiccitas; & erit ſimilarium ſicca intemperies: atque his affectibus phthiſis deſcribitur: Eſt enim ſiccitas corporis. ſed preſſiùs tum ſumi videtur à ſcriptoribus, vt ſolùm dicatur de ea ſiccitate, quæ vlcus pulmonis conſequitur: aliàs verò Maraſmos ſolos appellauit; vt maraſmus genus ſit, hæc verò ſpecies quædam, licet nomina id ſignificent. Poſſumus & definire tabem vniuerſim, vt Gal. facit, Quòd ſit animantis vel etiam viuentis interitus ex ſiccitate, lib. De Tabe. Tale enim quid his contingit, qui ſic laborant, quale per naturam ſeni contingit: quæ etiam arefactio, ineuitabilis eſt, vt Gal. docuit 1. De ſanitate tuenda. Solidæ enim partes areſcunt; quarum humiditas propria reſtitui nequit. Eſt hæc ſiccitas modò ſola & ſimplex tabes, cùm actiuæ qualitates mediocriter ſe habent, modò cùm alteri qualitati iungitur, idq; bifariam: ſi calori, tunc torrida tabes appellatur; ſi frigori, ex morbo ſenium, quoniam ſic afficiuntur, vt ſenes refrigerati, ſecundùm partes omnes, & ſiccati. Dicitur autem iuxta Iacchinum, ſecundùm partes omnes: nec enim tabes de vna parte dicitur, ſed totius eſt morbus: vnde neceſſe eſt, neceſſariò principem partem, ſcilicet cor, affici. Neque enim poteſt vniuerſalis aliqua intemperies euenire vniuerſo corpori, niſi cor afficiatur, vt ſæpe ait Galenus. Poteſt tamen hic morbus primò à

corde

corde ipſo oriri: vel ab aliis partibus quæ cor in conſenſum trahunt, ob vicinitatem, vel multam colligantiam, quæ partes à Galeno numerantur 10. meth. & 7. vti iecur, mox & venter, tum hoc, tum vicinitate. iecur autem citiùs ſiccatum in conſenſum trahit alimenti ratione: reliquæ partes, vt ſeptum, renes, vicinitate vel colligantia ſimiliter. A pulmone hoc modo tabes fieri non ſolet, inquit Gal., quòd humida pars ſit, nec facilè ariditatem ſentiat: quamuis id prorſus non neget, cùm & vlcus patiatur pulmo; & eius ratione poteſt facere, quòd cordi calorem impartit, & tempore hecticam febrem facit. Ex iſtis iam dictis habemus morbi naturam, & cauſas: nam ſiccatio hæc totius habitus, modò ſolum affectum cordis ſequitur, vt in febre hectica; modò ab aliis partibus ſiccitas cordi communicatur, vt in ſicca ventris & iocinoris intemperie. Febris verò illa hectica aliâs inſequitur vlcus pulmonis, vt Hippocrates inquit, A ſanguinis ſputo, puris ſputum; à puris ſputo tabes. Sed num ex aliis quoque vlceribus pectoris? profectò ex fiſtulis pectoris diuturnis non ſanatis id fieri vidit & Iacchinus. Sic & nos vidimus in milite in noſocomio Delfenſi vulnerato in pulmone ſæpe per fiſtulam in pectore multis annis pus regurgitaſſe, & ad extremam maciem deueniſſe, & poſteà in tabem & mortem. tum alium vulneratum in pulmone (de quo mentionem fecimus lib. 2. obſ. De feb. ſcholio obſ. 37. De febre typhode) etiam ſpectauimus, qui deinde vlceratus obiit. poſt eius obitum facta ſectione, cauſam mortis inuenimus mediam partem pulmonis conſumptam à pure. & in altero vulnerato in eodem noſocomio, qui vltra annum cum dimidio ibidem decubuiſſet, etiam facta ſectione poſt eius mortem, totam ſubſtantiam

pulmonis

pulmonis (ſiue παρέγχυμα) in pus conuerſam & paulatim excretam, membranis pulmonem ſuccingentibus in globum ſolùm relictis, cor denudatum, ſine pulmone, (dictu mirum) ſpectabatur. Quod paulatim ita per vulnus in pectore pus euomere vidimus, non ſolùm ex fiſtulis pectoris eiuſque vlceribus non ſanatis & diuturnis; id quoque ſæpe ſpectauimus ex fiſtulis aliarum partium, ſuperueniente his hectica febre, quæ viſcus ipſum exiccat. Et 5. Aphor. 15. non alia ratione Hippocrates videtur dicere, quòd ex empyemate poſt quadraginta dies tabes ſuccedat: niſi quia pectus exulceratum eſt; & cùm ſordidum & inſanabile ſit vlcus: quamuis Galenus dicat in eo caſu pulmonem quoque exulcerari ex putreſcente pure: cùm verò multis modis tabes contingat (vt longiore ſermone diximus lib. 4. obſ. noſtrarum de febribus hecticis) non de omni, ſed de phthiſi ſolùm loquimur, id eſt de ea, quæ ad purulenta è pulmone ſputa ſuccedit, vel etiam quacunque parte pectoris: Non obſtante quòd φθίσις ſeu tabes non vno modo iuxta Galenum dicatur, quum & tabidos nominat omnes, quomodocunque extrema macie confectos, & illos quibus pulmo vlceratus eſt, & eos qui prompti ac proni ſeu apti ſunt ad hunc morbum; velut videre licet comment. 10. & 13. 3. lib. & 8. 4. ac 1. De morbis vulgaribus & ſexcentis aliis in locis. Nos verò per tabidos audiri volumus, non eos qui extremè emaciati ſunt quomodocunque; nec eos, qui parati ſunt ad hunc morbum, vtpote anguſto & reſtricto thorace exiſtentes, vt à tergo in morem alarum promineant operta ſcoptula, quos propriè Græci πτερυγώδεις, quaſi alatos vocant, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur: (namque hi quoque facilè tabeſcunt, cùm caput

facilè impleatur, ſpirituſq́; organis multas deſtillationes demittat, Galeno teſte eodem libro de morb. vulg.) Verùm nos eos duntaxat, quibus pulmo exulceratus eſt, Tabidos; veluti per tabem intelligi volumus vlceroſam diſpoſitionem in pulmone exiſtentem, quam idem Galenus deſcribens comment. præcitati Aphor. 16. lib. 7. totius corporis extenuationem eſſe dixit, cum febre tenui, ſeu exigua, conſequentem ad inſanabilia pulmonis vlcera. Huius itaque rurſus exemplum adferamus: nam ſatis nunc de nomine egimus.

De qua tabe hic tractatur

OBSERVATIO LIII.

De vera phthiſi & vlcere pulmonis.

MATRONA nobilis, verâ & exquiſitâ tabe cum vlcere pulmonis laborabat, vt ex ſputo purulento cognoui & totius corporis macie. videbatur enim complicatus affectus; etenim in toto ſiccitas aderat, & erat affectus magnitudinis & intemperies ſolidarum partium, & pulmonis vlcus; & febris hectica. Intereà cùm hic vlcus eſſet, cum eroſione, & cùm eroſionem inſanabilem eſſe (quibuſdam amicis id indicantes) ſciremus; attamen non erat planè dimittenda, cùm nondum ad extremam tabem tranſmigraſſet, & tales diu detineri in vita poſſint, cùm nondú magnitudo vlceris eò perueniſſet, vt mortem ilico vel breui futuram ſignificaret, vti illa cum qua vaſorum fruſtula expuuntur; vel etiam arteriarum iam eroſa: hoc enim vlcus ſiccari præ magnitudine nequit. Sic enim putris pulmonis portio

portio Claræ Adriani vxori Auguſtini Teylingij ſororij mei contigit, quæ antequam tabe moreretur, per ſputum eiiciebat: etiam duobus fratribus tanquam ex morbo hæreditario laborantibus, ſimiliter contigit, qui & bronchia pulmonis & aſperæ arteriæ corroſa & putrilagine infecta paulo ante mortem excernebant, quibus & ſputum carbonibus iniectum aut etiam per ſe graue olebat: nam & illud ſæpe halitus contagione imprudentes inficit, vt quidam volunt. Hinc & nonnulli ſunt, quos imaginantur occultas cauſas habere, tamquam hæreditaria, cõſequentia ex principiis generationis; propterea & commiſceri cum talibus coniugio euitant. Quòd igitur filij parentibus ſimiles ſint, & vt quo ad externa liniamenta ſunt ſimiles, nihil obſtat etiam quo ad internas ſimilares partes: quoniã formatiua vis naturalis extéſa eſt per ſeminis corpus: ideò iuxta ſeminis partes, poteſt & partium oriri varietas. Sic & elephantici tales ſæpe gignunt; & debili cerebro debiles; ſic & articulis. Attamen cùm formationem & tẽperamentũ longè diſtare viderimus à parentibus, quid prohibet etiam lõgè à periculo morbi diſtare? At inter initia vitæ fere manifeſtantur iis expoſiti (vt paulo antè diximus) ex capitis temperamento, & figura: & ſimiliter pectoris, & corporis totius temperamento & habitu. Quod verò & cõtagione quadam ij, qui vnà verſantur, affici ſoleant, fama eſt apud omnes, & Galenus fatetur. Cauſa etiam prompta eſt (quam & Iacchinus adferebat) quoniam putridum ſpirant. At putredo illa vaporum ſi per aërem trahatur, malè

poteſt

poteſt pulmonem afficere. & ſic Iacchinus quoq; nullum vidit contagio periiſſe. Cæterùm iſtis tribus cùm & capilli defluerent alimenti inopia, inualeſcente febre, & vngues in manibus curuarentur, mâlæque liueſcerent, tetro vapore eò ſublato, mors non diu pòſt ſequuta eſt. At matrona nobilis, de qua nunc agimus, longo tempore ſuperuixit, bona victus ratione vtens præcipuè. Aërem commendauimus purum, ad ſiccum vergentem; in calore verò & frigore tẽperatum, cùm nobis locus ille deſit cuius meminit Galenus, Tabiæ ſcilicet inter Surrentum & Neapolim, 5. method. medendi ab eodem Galeno deſcriptus. Nos autem vt ſolem tum frigus vitaret, conſuluimus; & auſtri flatum caliginoſumque aërem, vel pluuium, qua ratione autumnus phthiſicis inimicus eſt: nam & ſeptentrionalis flatus acerrimus obeſt, ſi ſine pluuia fuerit: ſiccitas enim iuuat hunc morbum: montana propterea laudantur, è contra paludes ac plana damnantur: & propterea imperaui vt pluuiis diebus in conclaui calidiuſculo ſeſe contineret, in quo largiùs reſpirandum: vtiliſſimè enim iuuat attractus perſeueranter ſpiritus ex Galeno, aſſeuerante tota medicorũ ſchola. Et quia frictiones ac deambulationes vel geſtationes initio morbi valent; ideò ſi vires ferrent, iis vt vteretur concedebam. Hinc medici quoque illuſtres longas nauigationes & cœli mutationes laudabant: ideò aptiſſimè Alexandriam ex Italia iri Celſus dicebat, potiſſimùm vbi à deſtillatione Tabidi fiebant. Nunc etiam cymba vehi molli ac delicata iuuat, quali Venetiarum vrbs ætate nóſtra

ſtra inclyta (vt nos vidimus cùm Venetiis ageremus) inter delicias vtitur. ad decem enim millia (vt refert Benedictus Veronenſis) nauicularum ſingulis diebus peragrantur innumeros canales, ciuium deliciæ; præter onerarias & traiectionibus diſtributas: multum enim virium adiicit hæc nauigatio, & corpora implet. Intereà à cibo quietem imperaui, nec niſi poſt duûm horarum interuallum ægra dormiret, & vt ſomno potiùs indulgeret, nocturno tamen, eoque moderato. A vigiliis abſtinendum & modicis exercitiis, ſed potiùs ambulationibus lenibus vtendum, præſertim vbi febris ſeſe remiſerit, vel lenibus frictionibus ante cibum. Iuſſi quoque vt ab ira, triſtitia, aliiſque immodicis animi affectibus, tum à negotiis omnibusque rebus, quæ ſollicitare animum poſſunt, abſtineret, & vt omnem cruditatem vitaret, & vt ſorbitionibus ex ptiſana, alica, amylo vel oriza, lacte adiecto, vteretur; vel vt eiuſmodi ſorbitiones cum lacte amygd., gallinarum ſeu pullorum iure, caponum, perdicum, phaſianorum conficeret: aut ſimul cum pedibus vitulorum, hœdorum aut caſtratorum decoqueret: vel prædictas carnes cõtuſas, aut earum ſuccum ſumeret, quem ius conſummatum appellant; adiecta ptiſana aut eius cremore exiguo. Amygdalas quoque amaras vt cum ptiſana decoqueret, imperaui: eo enim vtitur & Aëtius: nam & ea eligenda quæ maximè nutriunt, vt iecora gallinacea, gallorum teſtes, perdices, attagenes anniculi, columbacei pulli non altiles, merulæ, turdi, alaudæ, hœdus, ac vitulus, omnia aſſa potiùs quàm elixa (vt vlcus magis

exiccetur) ex ſucco arantiarum aut mali granati ſiue vuæ acerbæ ſucco laudantur. Aluo verò præcipiti (quæ imbecillis ægris periculoſa) conuenit caſeus recens, & panis ex vino mali punici acri, aut cydoniorum ſucco. Alioqui aluo nimis aſtrictæ, atriplex, beta, aſparagus, & quod ſpinachiũ à ſpinoſo ſemine, dicitur, dari poteſt, ac melopepones; in eſca enim cucumis ac cucurbita laudantur. Intereà aluus lenis licet conferat, non tamen hîc immodicè cienda erit. Sed & cancros fluuiatiles, crudos, tritos & cum lacte potandos conceſſi, aut coctos in cibo: nam & ius eorum inſuper abſorbere laudat Aëtius. Admittuntur & cuniculi, leporeſque iuniores, aut capreoli: oua ſorbilia, ius braſſicæ & amygdalinum ferculum. Laudantur & ſaxatiles piſces, & cochleæ in cinere coctæ; teſtudines item, aut ranarum crura, mirè enim recolligentibus vires conueniunt: ex quibus etiam morſelli & in formam pignolati parantur in hunc vel ſimilem modum: ℞ carnis teſtudinis, & cancrorum añ ℥ j. nucleorum pini maceratorum in aqua roſ. vel vngulæ caballi. ℥ j. ß pul. diatrag. frig. pul. Haly contra tabem añ ʒ j. diaireos ſimpl. ʒ ß zacch. albiſſ. diſſoluti in aqua capill. ven. & roſ. perfectè cocti q. ſ. fiat ad formam pignolati remanentibus pineis integris; vel adde amygd. contuſ. q. ſ. fiat tarta. Plures habes eiuſmodi compoſitiones apud Guainerium de hectica febre, de quibus etiam nos mentionem fecimus, cùm de hecticis & tabidis ageremus. Aqua etiam ex cochleis, teſtudine, cruribus ranarum, ex ſublimato vapore collecta efficaciſſima ad hunc morbum

perhi-

perhibetur. Quidam & pſittacum miris laudibus præferunt, incerto tamen auctore. Inter præcipua remedia quæ præcipuè à Galeno commendantur (lib. De maraſmo, de cibis boni & mali ſucci; & 5. & 7. methodi medendi & ſexcentis aliis in locis) & ante ipſum ab Hippocrate Aphor. 64. lib. 5. quem ſequuntur vno ore medici omnes, lac optimum in hoc morbo cenſetur: eò quòd omnium ferè, quæ mandimus, lac optimum, ac optimi eſt ſucci ac multi alimenti, & promptè concoquitur ac diſtribuitur: tale quidem exhibuimus ſecundum modum quem Galenus docuit 7. methodi medendi, & nos latiùs de huius vſu & modo exhibendi egimus lib. 4. obſ. de feb. hecticis, ſcholio obſ. v. Matrona hæc nobilis iiſdem quoque medicamentis vtens in eadem obſer. deſcriptis, tum lacte, licet hæc ipſa non conualuerit; tamen iſtis tum ſupradictæ victus rationi inſiſtens, etiam lac è mammillis cùm ſugere nollet, ſtatim mulctum & calens ſumens, (quod & ab Herodoto, Euryphone & Prodico ac aliis medicis celebrioribus cõmendatur) longo tempore vitam traxit; quamuis paulatim omne corpus conſumptum tabefieret, calorque natiuus exhauſto pabulo interiret: & ſub finem alui fluxus accederet; qui plerumque lethalis eſſe ſolet: vnde cùm multis menſibus decubuiſſet omnino, in viuis eſſe deſiit.

SCHOLIA.

QVAMQVAM *Hippocrates præter eas ſpecies tabis, de quibus diximus, lib. 2. De morb. & lib. De internis affectionibus, tres alias quoque poſuit, quarum primam à pituita ſcribit fieri, è capite ad pulmonem fluente, ſecundam à latere; tertiam à ſpinali, ſeu dorſali medulla, quæ maximè corripit recentes ſponſos, & veneri deditos: ſed his poſthabitis, tum aliis iam dictis, de tabe illa, quæ vlceroſa pulmonis diſpoſitio eſt, loquimur: nam & hanc exquiſitam tabem eſſe dicimus, quæ eſt corporis conſumptio, ſeu colliquatio cum febre lenta, ex pulmonis vlcere: quamuis auctor libri De definitionibus medicis per tabem propriam dictam, nedum pulmonis vlcerationem, verùm etiam thoracis, vel faucium ſubintelligi voluit, quam & tuſsicula, & debiles comitantur febres, atque in eis corpus conficitur: & licet dicamus, in exquiſita vnà cum pulmonis vlcere adeſſe & corporis conſumptionem; impropriè tamen ac non exquiſitè, tabes nuncupari poſſet ea quoque totius corporis demolitio, ſeu extenuatio, quæ thoracis, aut faucium, ſeu aſperæ arteriæ vlcera comitatur, præſertim vbi non exactum adeò ſermonem occaſio requirat; licet re vera, qui hoc modo laborant, tabidi non ſint; eandem tamen curationem exigunt: Tabeſcit ſiquidem & in his temporis progreſſu corpus totum, veluti in propriè dictis tabidis; præſertim ſi in thorace aut aſpera arteria exulceratio fiat; propterea quòd cor ipſum ſimiliter eiſdem ſiccari oporteat: abſque enim principis membri paſsione fieri non poteſt, vt animal in toto afficiatur, vt libro de Maraſmo decretum reliquit Gal. quamuis nõ æqualiter ſingulæ corporis partes tabeſcant:*

Tabes vlceroſa dicta diſpoſitio pulmonis bifariam dici poteſt.

ſcant;verùm cor & iecur minùs quàm partes aliæ attenuantur in tabidis: cor ſiquidē, quoniam facultate trahendi vehementer pollet,ea propter ſanguinē vehementiſsimè attrabit, & non priùs quàm vltima ſit membris omnibus inopia, ipſum alimento caret: iecur verò,quòd ſanguis totus inde initium habuerit, vt apud Gal. legitur præcitato lib. De maraſmo. Id verò quod in ſingulis partibus, & præcipuè in corde (vt diximus) per tabem primò deperit, eſt humor in eiſdem inſitus, ac per loca media partium ſimilarium diſperſus, ex quo membra primùm aluntur: verùm quouſque in corpore cordis aliquid ipſius ſeruatur, licet propiùs veram tabem accedant,tabidi reuerà appellandi non ſunt. Cùm verò ad carnoſum genus conſumptio pertranſit aut ad fibroſam, ſeu membranoſam ſubſtantiam, omnimoda facta conſumptione, ob ebullitionem iam dicti humoris inſiti, exquiſitus tunc marcor exiſtit, vt legitur apud Gal. 7. & 10. meth. ac primo De differen. feb. Nos verò vnà cum Donato, qui adeò exacto ſermone de extenuatione nunc loqui non intendimus (nam longiore ſermone de ea diximus lib. 4. De feb. hecticis) etſi de ea loquamur, quæ vlcera pulmonis, aſperæ arteriæ aut thoracis conſequitur, quoniam exiccatio humoris duntaxat diſperſi per loca media partium ſimilarium, cordis præcipuè ac totius corporis; iuſdem corporis exſiccatio quædam, ac extenuatio fit, adhuc tabem eam eſſe dicimus: nam licet perpetuò exulceratio procedat, non tamen ex ea confeſtim carnoſarum partium, aut fibroſarum ſeu membranoſarum conſumptio ſequitur, ſed priùs nuper dictus humor conſumitur. Ex tuſsi itaque ac anhelitus difficultate aliquam prædictarum partium affectam eſſe coniicere poteris: quæ autem earum ſit, percipies ex aliis Pars affecta.

Quis affectus ſit præter naturam

aliis ſignis poſteà dicendis, nunquid pulmo ſit exulceratus, vel aſpera arteria vel thorax. Affectus verò hic cùm exulceratio ſit, morbus planè erit in ſoluta continuitate. Sed antequam de ſignis agamus, priùs quædam de cauſis adiungamus, quamuis cauſæ & morbi natura ex præcedentibus iam ferè nota ſint. Phthiſis itaque ex variis cauſis oritur, ictu vel ex alto lapſu, vulneribuſque perſanatis, forti ictu, aut percuſsione: nam eiuſmodi

Cauſæ.

cauſæ alterant corpus extrinſecus, & excitant præcedentes; ſicuti vulnus in thorace factum in partibus pulmoni vicinis, aggregat in ſe paulatim materiam, quæ ſenſim intrans pulmonem, in eo vlceroſam inducit diſpoſitionem; ita & fortis ictus ſeu percuſsio, aut caſus ab alto ſupra eaſdem partes, à quibus ſoluta vnitas in pulmone fit, & inde dolor, qui rurſus attrahit multitudinem ſuperfluitatum ad pulmonem; quibus & putredo

Procatarcticæ.

accedit, & ſui putrida acrimonia pulmonem corrodit, & diſpoſitionem vlceroſam inducit; vti & fortis calor, ſub radiis ſolis canicula æſtuante cerebri humiditates colliquans, quæ in pulmonem defluentes putreſiunt, & acrimoniâ ſuâ pulmonis ſubſtantiam vlcerant. Et ita ferè oritur à capite tabes, inde in pulmonem deſtillat; huicq; exulceratio accedit ex Celſi decreto: etenim quæ capitis deſtillationes tuſsim primò concitant hominibus, & raucedinem, neque tandem conſiſtunt, tabem generant, Galeno teſte 1. De morbis vulg. Cuius duæ maximè ſunt differentiæ, vt ipſe refert: vna ex illis quos caput demittit, fluxibus conſtat; altera, quæ ab ipſius pulmonis malis proficiſcitur; omninoq; poſtquam expuitur ſanguis, potiſsimùm vaſe rupto; ſæpenumerò etiam fluxione impleto viſcere hoc; alia de cauſa ex partibus aliis non ex capite. Et ſicuti ex calore, ita & ex

forti

fortiſrigiditate per viam expreſſionis ſuperfluitatum quæ ad pulmonem deuenientes intranteſq́ eius ſubſtantiam, in eo generant vlceroſam diſpoſitionem, atque hæ cauſæ externæ phthiſis appellari conſueuerunt, vt Galenus inquit, 1. De procatarcticis cauſis, & lib. De cauſa morb. cap. 2. Cauſæ verò præcedences ſunt quæcunque intùs corpus alterant, vt catarrhus qui ſui tenuitate penetrans in pulmonem ſui acrimonia mordens, vlcus in eo gignit: & ita ſit ex deſtillationibus acutis, abſceſſibus peripneumonicis pleuriticiſve, aut ſynanche, aut vomicis introrſum erumpentibus, vel ex propinquis pectoris partibus, diaphragmate (vt quidam volunt) nobiliſſima membrana, vel altera, quæ medium diuidit pulmonem, Diſſepto dicto; & in ipſa quoque pulmonis ſubſtantia hæc peſtis oriri poteſt. aliqui ad hanc etiam contagium referunt. Vel poſſunt hæc ipſa vltima, vt pulmonia (tum reliqua dicta, vt præcedentes cauſæ phthiſis) cùm putruerit & in ſaniem verſa eſt, & vlcerata, cauſa continens eſſe ipſius phthiſis, vt Benedictus Fauentinus præceptor meus cap. proprio declarabat. Ab aliis igitur partibus quoque euenire poteſt hoc malum. Sic & Aëtius pulmonis exulcerationem ad ſanguinis ſputiones conſequi fatetur; cùm videlicet ſanguinis eruptione ſuppreſſa, vlcus non fuerit conglutinatum, neque cicatrix inducta. Paulus quoque, & ante illum Hippocrates, Ex vomica, inquit, ſi ex toto non perpurgatur, in phthiſim protinus æger rapitur, tabeſcente pulmone. Quo autem modo interſtinguendæ ſint prædictæ tabis cauſæ, facilè patêre poterit, ſi quis eas, quæ præceſſerunt deſtillationes, ſanguinis reiectationes, ſuppurationes, vomicas, peripneumonias, & pleuritides ac anginas, ex his quæ in propriis earum af-

Præcedentes

Cauſæ continentes.

fectionum capitibus hactenus retulimus, conſiderauerit. Nunc ad alia ſigna progrediamur, primò adferentes exemplum pulmonis vlcerati.

OBSERVATIO LIIII.

De vlcere pulmonis ac tabe, modò cùm ſanguinis ſputo, modò ſine eo pus expuente.

CYPRIANVS medicus doctiſſimus, collega meus, melancholia diu affectus, longa & diuturna tuſſi & catarrho, tandem in ſputum ſanguinis, mox & in tabem & pulmonis vlcerationem incidit, licet longo tempore vitam protraheret, antequam decumberet: tandem præſidiis nihil iuuantibus vix 47. annum excedens, vera tabe ac pulmonis vlceratione obiit: nam ſigna quæ perpetuò illi aderant, vlcus eſſe pulmonis & tabem ſignificabant, tum ex frequenti tuſſi per quam pus excreabatur interdum & cruentum aliquid; quod & Celſus animaduertit. Hac enim incipiente frequens tuſſis moleſta eſt, qua cruentum aliquid ſine ſenſu doloris extunditur: hoc interdum ſubſiſtit etiam, dicente Fernelio, tuſſique ſordidum quiddam editur, deinde purulentum. Tuſſi perpetuò perdurante dum ſubinde ſputum cruentum eſſet, ſubinde purulentum, rurſus verò cruentum, denuò verò purulentum, non dubitauimus hunc vlcus in pulmone pati: cumque febris fixa, licet puſilla, ſemper ſui ſimilis eueniret, eo certius ſignum habuimus huius affectionis, multoque magis, cùm priùs præceſſiſſet ſputum

tum ſanguinis, & nunc etiam ſaniem expueret:& ideò cùm ſputum cruentum ſubſiſteret, & tuſſi ſordidum quid ederetur, & febricula leui adorta; cuius nulla fiebat intermiſſio: quæ tandem etiam hectica facta eſt, mox à cibo aliarum more inualeſcente, & ſenſim vniuerſo corpore liqueſcente, certius adhuc indicium huius mali habuimus. Comitatur enim neceſſariò affectum hunc totius corporis extenuatio, ac carnium conſumptio, & febris quædam lenta ſeu exigua, vt patet commentario Aph. 16. lib. 7. potiſſimùm vbi pulmo exulceratus fuerit: nã &, iuxta Celſum, febricula leuis, etiam cùm quieuit, tamen & repetit. Sed quod modò cruentum, modò rurſus purulentum excreabat, id idem & Fernelius refert in hunc modum: Vlcere magis magiſque ſerpente & ſordeſcente pus excreatur, fitque, quod dixit Hippoc. à ſanguinis ſputo puris ſputum. Hoc quum ſyncerum eſt, aquæ iniectum minimè alterius ritu innatat, ſed (ſi purum eſt) in imum deſcendit ſubſidetque. Ac nihilominus quoties vel labore, vel tuſſis impetu, vel excandeſcentia vlcus puris lentore obductum refricatur, cruenta excreatio redit. vti & noſtro collegæ eueniebat. Confirmato ac iam inueteraſcente vitio, putris pulmonis portio tandem exibat (vti & Laurentio Adriano Alcmariano contingebat, de quo anteà diximus) & ſputum carbonibus iniectum, aut etiam per ſe, graueolebat; ſæpe etiam halitus cõtagione id imprudentes labefactat. quod cùm in aliis quoque ægris ſpectauiſſemus, pulmonis parenchyma iam vlceratum eſſe cognouimus, quod ex eiuſdem

pulmonis eſſentiæ proprietate percepimus, cùm ipſius pulmonis caruncula per tuſſim reiiceretur, haud ſecus quàm bronchij pars quædam tuſſiendo ab ipſo Laurentio Adriano reiiciebatur, vt exulceratio pulmonis ſecundum aſperam arteriam proceſſerat. Hoc enim proprium pulmonis vlcerati indicium erat (vt ipſe Gal. 1. & 6. De locis affect. docuit) ſi vocatum ramentum, ſeu cruſtula quædam eius particulæ à qua excernitur, Græcis ephelcis dicta, ſpiritalium inſtrumentorum, tuſſiendo excernatur; proprietas verò eſſentiæ eiuſdem affectæ partis proprium indicium eſt. Quod de ſputo carbonibus iniecto diximus, plurimi hoc modo diſcernunt purulétum liquorem, vt ex Cælio Aureliano liquet 2. lib. cap. 14. Phlegmata carbonibus imponentes, quo exuſtá probentur: nam tetri odoris eſſe neceſſe eſt, omne quod naturâ fuerit mutatum, velut ex fluxione carnis veniens: item in aquam mittunt ægrotantium ſputamina; etenim naturalia facilè ſoluuntur, vitiata verò atque mutata perſeuerant, quadam tenuitate coacta, & ſubſidunt, ſi quidem ſint grauia, & contra naturam ex defluxione carnis venientia. Verùm tunc priùs confirmatam tabem cognouimus præter carnium conſumptionem, quòd genæ liueſcerent, tetro vapore eò ſublato, & inualeſcente febre vngues in manibus curuarentur, & exalbidi & pallidi euaderent: & malo iam vincente capilli è capite profluebant, idque alimenti penuria, aluique profluuium ſuperueniebat, quæ peſſima ſigna ab Hippocrate quoque numerantur: iam & præcordia ſurſum conuel-

conuellebantur; cùm & coſtarum extrema ſiccitate (vt Fernelius refert) ſurſùm quandoque conuelluntur, dum tandem corpus omne conſumptum contabeſiat, calorque natiuus exhauſto pabulo intereat. Sitis quoque illum magis tandem conficiebat, & faſtidium vrgebat, & id quod ſurſum vergebat ac per ſputum reiiciebat, vehementis ac fœdi odoris erat, quale & Paulus extremè laborantibus adeſſe ſcribit; pulſuſque eidem, vt omnibus tabidis, languidus erat, ac paruus, propter imbecillitatem virtutis ſeu facultatis; non nimiùm celer, vt plerique febricitantes habent, quòd non detineantur vrente febre. aderat & pulſus hecticus, talem enim tabidi pulſum habent, hoc eſt vndequaque ſimilem: quoniam & febrem habent hecticam; ſic enim à febre, quæ vniuerſum corporis habitum occupauit, appellatur pulſus, vt libro 4. De cauſis pulſuum Galenus ſcriptum reliquit.

SCHOLIA.

SIGNA igitur pulmonis vlcerati, ex hac obſeruatione ſatis cognita ſunt. At ſigna hecticæ febris habenda ſunt ex capite proprio, & de maraſmo & eius, tum hecticæ, ſpeciebus, vt longo ſermone 4. lib. obſer. De febribus hecticis, in quibus & diuiſiones febrium hecticarum poſuimus & maraſmi, per gradus quoſdam, vt horum ſigna non opus ſit denuò repetere. Verùm quòd ad ſigna aſperæ arteriæ exulceratæ attinet: ſicuti enim in vlcere pulmonis carunculam pulmonis per tuſſim aliquando reiici diximus; haud ſecus, ſi bronchij particulam reiiciant ſecundùm aſperam arteriam, pulmo-

nem

Aſperæ arteriæ exulceratæ ſigna.

nem tunc exulceratum exiſtimamus: ita quoque ſi arteria quæpiam aut vena in ea exulcerata fuerit, ipſarum quoque portionem aliquam (præſertim vbi fruſtum vaſis haud paruum fuerit) tuſsiendo expui oportet. orto verò in aſpera arteria vlcere, præter hoc, quòd ſputum purulentum appâret, dolorem quoque in loco affecto, laborans ſentire conſueuit: ipſum verò per ea, quæ ſcreantur, quia exigua ſunt, ab vlcere, quod in pulmone natum eſt, diſcerni poteſt; quippe ab vlceribus pulmonis plurimùm reücitur. Ita quoque videmus interdum per exulcerationem excreari ex gutture corpuſculum aliquod à ligula (Græci ἐπιγλωττίδα vocant) cùm pars ipſa afficitur; id verò non ſolùm hoc indicio deprehenditur, verùm etiam ex eo, quod in vlcerato loco doloris ſenſu laborans infeſtatur, veluti de aſpera arteria dictum iam eſt. At ſi nullus in prædictis partibus dolor ſentiatur, nec aliquod iam dictorum ſignorum adſit, verùm cum purulento ſputo in thoracis parte aliqua manifeſtè ſenſus doloris adſit, thoracem affectum eſſe cenſeto. At hic medicus non ſine cruenta excreatione tabe reſolutus eſt. Magna autem inter ſcriptores controuerſia eſt, poßit ne quis citra cruentam excreationem tabe reſolui. Nonnulli poſt ſolam ſcreationem humoris liquidi & ſubflaui, leui febricula correpti tabeſcere cœperunt, ac multo pòſt tempore cruoris exiguum quiddam cum pure reiecerunt: ita & alius quidam flauam bilem excreauerat, & exili vel minori febre correptus, ac tußi purulentum expuit, deinde cruentas excreationes: inualuit ſubinde febris, ex qua membra tabeſcebant: demum ſanguinem reiecit; vnde tabefactis membris, & deficientibus viribus, mortuus eſt: vlcus enim, vt tradit Galenus, occultum, irremediabilem morbum

Signa exulcerati thoracis.

morbum reddit. Alius quidam ſex menſibus ſic affectus obiit: quidam verò pluribus vitam miſeram traxerunt, donec morerentur. Sed non paucos animaduertit etiam Fernelius tabe ſenſim ſublatos, in quibus omnino nihil cruoris toto morbi decurſu comparuit: & nos tales quoque in praxi quotidiana vidimus phthiſi enecatos, ſolùm pus expuendo. Volunt quidam hoc fieri vix poſſe; neque ex catarrho qui in phthiſim labuntur, quin priùs aliquid ſanguinis exſpuant. Vide de his Iacchinum. Poteſt tamen fieri citra ſanguinem vt in externis vlceribus, quæ citra ſanguinem pus habent ſæpe. Tunc ergo aliis notis inueſtigare oportet, num vlcus adſit, ſputum conſiderando quale ſit. Etenim cùm id ex catarrho accidat, color concocti in pectore catarrhi, & pus adeò ſæpe inter ſe ſimilia ſunt, vt peritos quoque fallant colore & conſiſtentia; ſicut & fallit vrinæ hypoſtaſis, quæ ſaniem referat, aut crudum ſuccum. Primùm igitur febris ipſa aderit neceſſariò, hectica in proceſſu, quæ ſigna euidentia referet, quæ de hecticis aliâs diximus. Deinde ſputum conſiderando, quoniam ſaniem refert. nam in globum & rotunditatem multam ſe colligit ſputum pituitæ: vnde & talia damnantur in prognoſticis: At ſanioſum diſpergitur, vtpote minore viſciditate, & craſſitie iunctum; vnde & minùs albicat ex incluſo aëre, quantumuis coctum ſit, ſecundo lib. 46. vbi candida glutinoſa ac rotunda ſputa appellat: vt verò facilem diuiſionem agnoſcant, in aquam ſpuere iubent. nam materia facilè medium diuidens deſcendit; quæ verò non deſcendit, craſſa & glutinoſa eſt. Sæpe tamen admiſcentur; & impeditur agnitio: tunc ego ſputa in aquam calidam fundi iubeo; atque baculo aliquo concutiendo, puris partes diſſoluuntur & ſubſidunt, & pituitæ ſuperiùs

Pus ſeu ſanies, quibus modis differat à pituita.

periùs

periùs natant & cohærent. Aliud purulenti ſputi ſignum eſt (etiam à nobis dictum præcedente obſeruatione, quod ex 5. Aphor. 12. etiam deſcribitur) ex fœtore, qui tum aliàs, tum maximè ſentitur, cùm ſupra carbones proiicitur ſputum effumando. Sic fœtorem annotauit in veſicæ vlcere. Nec obſtat quod dictum eſt, optimum eſſe pus album, & minimè fœtens, 1. prog. vltimo. Neque enim ſine fœtore eſt pus, cùm ſine putreſcentia non fiat, & veſtigia habeat putridi caloris: ſed ſicut graueolentia, vt Galenus ibi ait, eſt putredinis, non coctionis indicium; ita & modicè fœtere bonum ſignum eſt: ideò non ſimpliciter pus eiectum vult eſſe olidum, ſed tunc ſentiri, cùm exuritur. ſic enim maximè odores tetri, & boni quoque ſentiri ſolent. Præ omnibus verò ſaniem ſignificat colligi facilè, & diſſipari in aqua: quod pituitæ ob viſcoſitatem non poteſt contingere: nam pus reſiduum eſt eius, quod eſt exuſtum in phlegmone partis, vt 3. præſag. ex pulmone dicitur; & ita vrinæ hypoſtaſis vera, non crudus humor. Illud tamen indicium ex ſputo & pure non ſemper ſignificat verum, vt quidam annotârunt; cùm ex empyemate & aliis vlceribus pectoris & non pulmonis tuſſi reiici poſſit. illa tamen ſanies quæ expectoratur cum vehementi tuſſi, phthiſim veram deſignat: & quando ſputum ſanioſum ſequitur ſputum ſanguineum proprium ſignum vlceris corrodentis: ſicut è contra quandoque ad ſanguineum ſequitur ſanioſum. Sed vbi cum pure ſimul cruſtæ (quas in collega vidimus) vel aliud ex pulmonis ſubſtantia exſcreatur, tunc minimè dubitandum eſt de vera phthiſi. Iam quoque ſalſedò arguit vlcus corroſiuum. De differentia verò puris & pituitæ, eadem ferè refert Gradus quæ ſuperiùs attulimus; quem legere poteritis. Et ita ſigna

demon-

demonſtratiua phthiſis ſatis enucleauimus: quæ etiam trium ſunt generum, vt in locis diuerſis ex Galeno colligitur; & per ordinem à Benedicto Fauentino præceptore meo in ſua Praxi declarantur: quum primum ſit indicantium eos qui inclinati ſunt, vt ſua natura aptè ad phthiſim perueniant: ſecundum autem eorum qui iam facti ſunt phthiſici: tertium verò à quibus generantur cauſis & humoribus ipſi phthiſici, vti ad longum ipſe explicat; quem conſulere poteritis. De quibus quidem ſignis quoniam ſatis nunc egimus, ad prognoſtica ſigna progrediamur; ſequenti tamen exemplo priùs interpoſito.

OBSERVATIO LV.

De quibuſdam phthiſicis longo tempore ſuperuiuentibus & tandem mortuis; & de quibuſdam præter ſpem curatis.

REFERT Gradus cùm loqueretur cap. proprio De phthiſi & vlcere pulmonis, de induratione & exiccatione vlceris, ſe mulierẽ quandam cognouiſſe Mediolani, quæ tamen non vtebatur medico niſi regimine communi, ſed quaſi continuò igni adſiſtebat, & in locis valdè ſiccis, cùm furnaria eſſet; fuitque phthiſica plus 28. annis. ambulabat per domum & laborabat, atque perpetuò clibano aderat, cùm panem coqueret; vnde ſiccitas plurimùm indurando & exiccando vlcus, vitam multis annis prolongauit. At ego etiam mulierem Dordracenam noui; vxorem illius Petri Gualtheri cereuiſiarij Delfenſis, pro

cuius

cuius ædibus ciuitas Dordracena pro inſigni erat; quæ octo annos phthiſica ſuperuixit; continuò quid pituitæ aut purulenti quid exſcreans, licet tandem tabida obierit. Sunt & alij qui ad 15. annos vel plures, eodem Grado teſte, vitam protraxerint; ſed de iis latiùs in ſcholio. Non deſunt quoque Hiſtoriæ, quoſdam phthiſicos eſſe curatos: ſic Arculanus, ſuo tempore egregius medicus, dicit, Vbi phthiſis parùm impreſſerit, neque fiat vlcus ambulatiuum, neque pendeat à cauſa incorrigibili, ſanari poteſt; ſed non apud negligentem neque ſtolidum aut imperitum: vbi verò maximè proceſſerit, vt plurimum cura caſſa eſt & vana, niſi iuſſu Dei omnipotentis id contigerit; quemadmodum eueniſſe Mediolani monacho cuidam Franciſcano ſcribitur, qui poſt annum quartum, quo phthiſi correptus fuerat, ex ſanguinis ſputo, pluries reiterato, tandem peruenit, poſt multam corporis tabẽ, ad impotentiam expuendi cum oregmone: & cùm crederetur ipſum eſſe morti proximum, miraculo quodam euaſit impinguatus. Refert etiam Valeſcus cap. proprio ſe quemdam monachum etiam phthiſicum verum curaſſe cum puluere Haly cõtra tabem (quo & nos vſi ſumus in fratre meo Theodoro Foreſto ex tabe & hectica laborãte; & etiam curatus fuit, cùm pus longo tempore ſubinde expueret; cuius hiſtoriam, tum aliorum etiam à maraſmo curatorum, poſuimus lib. 4. obſer. noſtrarum De feb. hectica) cuius ægritudo per annum durauerat qui videbatur interdum partem pulmonis cum ſputo eiicere: cui & tantus fœtor aderat, vt nullu

monacho

monachorum neque in refectorio neque in menſa auderet illi approximari;ita vt perfectè adeſſent ſigna veræ phthiſis; qui etiam per me (inquit Valeſcus) & multos alios,fuit iudicatus de proximo moriturus. ſed cùm illi eſſet amicus, curationem diligenter iniit,atque remedia ibidem deſcripta continuando, dei iuſſu (inquit ille) curatus fuit. Auicenna quoque ponit hiſtoriam de muliere phthiſica, cuius iam parabantur funeralia: & frater eius (vt etiam citatur à Grado) cùm eidem ſuperueniſſet,eandem curauit cum zaccharo roſaceo.

SCHOLIA.

QVÆRITVR *nunquid omnis phthiſicus hecticus ſit, vti magna ex parte medici celebriores ſentiunt. id tamen quidam contendunt, vt Gradus, non ſemper verum eſſe; cùm aliqui vixerint* x. *aut* XII. *annis, imò pluribus, vt iam diximus: licet Gentilis de* XII. *annis meminit de iis quæ vlcus pulmonis habebant cum hectica adiuncta: quod vix fieri nonnulli credunt, inde colligentes vlcerationem pulmonis hecticam non ſubſequi, niſi vlceratio illa fuerit admodùm magna, praua & ſanioſa. Sed Gradus potiùs reſpondendum putat, etiam hecticos antequam ad gradum debitum ſiccitatis perueniant, vſque ad* 15. *aut* 20. *annos poſſe ſuperuiuere, vtentes victu reſtaurante. Sed vbi hectici ad illam ſiccitatem peruenerint quòd capilli deſluant, & aluus profluat, mors, iuxta Hippocratem, proxima eſt; quia adeò ſunt ſiccata ſolida, vt nutrimentum pilis non adſit. quòd aluus verò profluit, id contentricis ventris imbecillitate fit: inteſtina grauata facilè depellunt,*

Vtrum omnis phthiſicus hecticus ſit, & vtrum ſic exiſtens, diu viuere poſſit

vt nec alimentum in corpus diſtribuatur. Cùm igitur vlcus præ magnitudine ſiccari nequit, tunc magnitudo vlceris mortem ſignificat, licet iam diutiùs ſuperuixerint, vt cùm vaſorum fruſtula expuuntur, vel etiam arteriarum iam eroſa, tunc moriuntur. Diu autem viuere poſſunt, antequam eò res deueniat. Ita in ruſtico quodam vulnerato in pulmone, in pago Scermerio dicto, ad quem accitus, cùm etiam tabidum & in vlcus pulmonis malum conuerſum ſignis præſentibus intelligerem, nec curari poſſet; noſtra tamen induſtria vita ad ſemiannum protracta eſt; ita vt filius qui patrem vulnerauerat, veniam ſollicitaret, ac cum minori mulcta à principe gratiam inierit. Sed vtrum verè phthiſici curari poßint, multi hæſitant: quamquam id fieri exemplis & auctoritate medicorum illuſtrium poſſe, oſtendimus. Conſtat autem (teſte quoque Benedicto Veronenſi) innumerabilibus exemplis, phthiſicos cura & diligentia à medicis ſanatos fuiſſe, & zacchari roſacei (vt ſcribit Galenus) auxilio: abdita enim eius remedij cauſa eſt, nec niſi experimento cognita. Attamen non deſunt quidam, qui curationum vlceris pulmonis nequaquam admittunt: alij rurſus dicunt difficulter curari, vt liquet 4. De locis affect., tum 5. meth. medendi: nam & ipſe Galenus difficillima ſanatu pulmonis vlcera eſſe fatetur, vt quæ nec citra tußim expurgari poßint; & ſi tußim excites, laceraueris: itaque quaſi per mutuas operas, malum iis in orbē redit: tum etiam quòd ea quæ idonea vlceribus medicamenta ſunt, contingere vlcus, ſicuti in ventriculo, non poſſunt; adeò vt per medium interuallum, ferè vim ſuam amittant; & prætereà quòd præter id, quòd tußiendo lacerantur, reſpirando etiam mouentur. & proinde concludebat eodem

Cur pulmonis vlcera ſint curatu difficillima.

dem 5. meth. med. quòd cùm in pulmone ruptum vas eſt, ſcire apertè licet (niſi protinus antequam phlegmone excitetur, glutinatum ſit) id poſteà inſanabile fore: quod ſi aliquando curetur, relinquitur tamen in ipſo res quædam calloſa fiſtuloſáque, quæ tractu temporis à leui occaſione expelli ſolet, vt 4. De locis affect. liquet: quamuis ſi exanthemata quædam in pulmone ſint orta propter vlcerum ſiccitatem, ſanari poßint; præſertim vbi aſpera, & ſcabioſa fuerint, vt idem Gal. teſtatur lib. 5. meth. medendi: quemadmodum & omnino inſanabiles ſunt, qui ex ſucci vitioſi eroſione vlcus in pulmone habent, cùm longo tempore omnino opus ſit, vt ſucci corrigatur vitium. Intereà pro notitia ſpecierum phthiſis (vt Arculanus medicus inſignis dicebat) ſciendum eſt vlcera membrorum ſpiritualium aliquando fieri in pleura; quod & priùs oſtendimus, cùm pleuritici non reſoluuntur, ſed ad ſuppurationem vertũtur: nam ſi illi in quadraginta diebus, vt dictum eſt, non repurgantur, teſte Hippocrate, in tabem tranſeunt: quamuis idem Arculanus refert ſe in duobus ægris vidiſſe vlcus pleuriticum non repurgatum in quatuor annis; nec tamen ad phthiſim perueniſſe. Quod licet fortè contigerit, rarum eſt, imò rariſsimum. Verùm hîc loquitur de pleura; ex qua fit, dum in ea ſuppuratio contingat, phthiſis: modò etiam muſculis intrinſecis pectoris & oßibus eiuſdem cum eorum corruptione; aliquando in diaphragmate, aliquando in mediaſtino, aliquando in canna pulmonis; quandoque in pulmone ipſo. in quibus omnibus & phthiſim & vlcera fieri contendit, quæ etiam ad tabem ſeu phthiſim referuntur. Attamen deteriora, inquit, cæteris paribus, ſunt illa, quæ fiunt in pulmone, deinde in diaphragmate, deinde in mediaſtino,

deinde in pleura & partibus ei continuis: ita vt quidam arbitrentur numquam vlcera pulmonis poſſe conſolidari, eò quòd eſt in continuo motu: quibus Gal. 6. De ingenio ſanit. contradicit, motum non impedire conſolidationem, cùm vlcera pectoris & diaphragmatis, quæ ſunt in continuo motu, poßint conſolidari. Sed materiam limitando dicit, quòd vlcera munda ſiue pura ſuperficialia in pulmone conſolidantur; putrida verò corroſiua, apoſtemoſa, valdè ſordida, aut virulenta, & huiuſmodi, non poſſunt conſolidari. cui ſententiæ Meſue conſentit: hinc & Conciliator (quem & Gradus ſequitur) voluit vlcus factum ex vulnere vt ex ruptura, præſertim in canna pulmonis vel in partibus vicinis cannæ, poſſe conſolidari; licet Auicenna teſtetur ſe tempore iuuentutis quendam curaſſe, in quo caro pulmonis plurima diſſoluta eſſet. quamquam tales (vti etiam mulier illa, quæ licet 22. annis vixit, tandem tamen tabe obiit) vt patet ex 5. De locis affect. omnes ferè tandem extincti ſint. Quòd ſi de confirmatis dicatur conualuiſſe, id potiùs monſtroſum eſſe quidam voluere. ſed tantùm ſolutione facta in venis & arteriis, Auerrhoës id fieri poſſe credit; & aſſentit quidem poſſe fieri, eò quòd filij Auenzoaris ſimile illi narrârunt, & retulerunt; ſcilicet quòd in pluribus hominibus idem viderunt. Intereà etiam credimus quoſdam eſſe curatos, cùm ex pure thoracis tabem paterentur, & pus longo tempore expuerint, cùm medici etiam illos veros phthiſicos eſſe putarent. Sunt etenim aliquando eò progreßi ægrotantes, vt euidentißima ſigna extremæ maciei & tabis præ ſe ferrent, & tamen præter medicorum illuſtrium opinionem ſanati ſint: ita vt in iudicio quandoque expertißimi medici ſæpe aberrent; quod & doctißimu

Quidam volunt quædã vlcera pulmonis poſſe conſolidari.

mus Iacchinus medicus de ſe ipſo fatetur ingenuè, id ſibi eueniſſe in filio egregio equitis, Cæſaris nobilis, qui præter ſpem eſt ſanatus. At quæ in thorace vlcera fiunt, non omnino, veluti iam dicta, curationi reſiſtunt, etiam ſi diuturna fuerint, vt eodem 4. De locis affect. liquet: etenim quæ ex pectore educuntur, triplex cõpendium, præ iis quæ ex pulmone euacuantur, habent: nam & vaſa ipſa multo ſunt minora, & ſanies in ſpacium interius effluit, & in ſumma magis carnoſum eſt pectus, quàm pulmo, vt patet eodem 5. meth. medendi. Sic etiam refert Arculanus, Vlcera pectoris & immunda ſiue impura conſolidantur multis de cauſis: primò, quia pectus eſt carnoſum. ſecundò, quia eſt cum paruo motu. tertiò non habet ſubſtantiam mollem, pronam in corroſionem & putredinem. quartò non habet carnem ſpongioſam, in qua ſanies retineatur; imò quod ab vlcere pectoris reſudat, aut per aliam viam expellitur, ſuper diaphragmate colligitur, ſi non expuatur; poſtea paulatim expellitur ſecundum plurimum. quintò non eſt multùm ſubiectum catarrhis. ſextò, non nutritur ſanguine calidiſſimo, multæ choleræ admixto, impediente conſolidationem. ſeptimò non habet venas magnas & amplas ſicut pulmo. octauò, non ita cordi inſeruit ſicut pulmo. Cauſas verò declarauimus anteà cur pulmo difficulter curetur: addit Arculanus præter id, quòd medicamenta exteriùs admota pulmonem non attingunt, & intùs ſumpta ſi tranſglutiantur, multùm tranſmutantur, & vis earum diminuitur antequam ad pulmonem veniant; etſi in ore vel lambendo ſumantur, parùm de ipſis ad pulmonem penetrat: ita & calida febrem augent; frigida ſputum impediunt, & tardiùs penetrant: ſi ſicca, idem præſtant & nocent hecticæ

Cur nõ omnino curationi reſiſtãt thoracis vlcera.

Cur pulmo vlceratus rarò curetur.

febri; humida vlceri obſunt. Si vlcus ad membranam tranſeat, dolorem auget, & rurſus dolor impedit conſolidationem, humores attrahendo: quare rarò & ob motum & alias cauſas ſuperiùs ex Galeno citatas, vlcera pulmonis conſolidantur, niſi fuerint munda, & ſuperficialia, & non valdè antiqua: quæ tamen exigunt medicum prudentem & diligentem. profundiora verò, ad ſubſtantiam pulmonis penetrantia, difficillimè curantur; & ſi ad cartilagines perueniant, curationem non recipiunt. At cruſtoſa ſuperficialia & paucæ ſaniei facilius rectificantur; & ſi non perfectè liberentur, longiſſimo tempore durant antequam ægrum ad interitum deducant; ita vt tale vlcus, iuxta Auicennam, tempus prolonget ipſius phthiſis circiter 23. annos. Cæterùm vlcera, quæ in aſperæ arteriæ interiore ſunt tunica, & potiſſimùm quæ ſummæ eius parti, quam λάρυγγα vocant, ſunt vicina aut etiam ipſa; hæc & curationem recipiunt, & nos non paucos (vt Galenus præcitato loco inquit) eorum qui ita ſunt afflicti, ſanauimus: quorundam autem eorum hiſtoriam ibidem conſcripſit, potiſſimùm vbi interna eiuſdem aſperæ arteriæ tunica exulcerata fuerit: namque ea ſanatu eſt facillima, ac omnis, qui in ea ortus fuerit affectus, facilè ſedatur, niſi fortè aliquando à putredine aliqua magna ipſius portio corroſa cartilaginem nudam penitus deſtituerit. Verùm ſi ipſius cartilagines exulceratæ ſint, aut inſanabiles, aut ſanatu difficillimæ erunt: namque cartilaginum affectus. (vt Gal. teſtis eſt, lib. 7. De vſu partium) omnino inſanabiles ſunt, aut ſanatu quàm difficillimi. Qua de re priuſquam malum ad cartilaginem peruaſerit, aſperæ arteriæ vlceratio protinus etiam vt ſanetur, laborandum erit. Vlcera verò diaphragmatis in parte

Vlcera aſperæ arteriæ modò ſanabilia, modò incurabilia.

carnoſa

carnoſa (inquit Arculanus) rectificantur, niſi vtrimque penetret; ſed in parte neruoſa, ſi ſint aliqualiter profunda, rarò vel numquam curam recipiunt. Vlcera verò mediaſtini faciliùs rectificantur quàm vlcera diaphragmatis; & adhuc faciliùs vlcera pleuræ & muſculorum intercoſtalium, & coſtarum, etiamſi ſint corruptæ; ſed opus eſt ſectione aut cauterio in parte extrinſeca, vt perueniatur ad coſtam corruptam. Sed de his priùs dictum eſt, quomodo ſectione aliqui curati ſint antequam phthiſim veram incurrerent. Sed hæc iam dicta etiam ad ſigna prognoſtica pertinent, ſicuti illa quæ etiam ſequentur.

Vlcera diaphragmatis.

Vlcera mediaſtini & pleuræ.

OBSERVATIO LVI.

De ſacrificulo vlcere pulmonis lethali laborante, & ex pilulis mercurialibus ſumptis ſubitò vitam finiente.

SACRIFICVLVS quidam apud nos Alcmariæ, cui à puero facies combuſta erat, facie admodùm pallida & macilentus, & propria natura debilis, ex continuo catarrho ſalſo in vlcus pulmonis incidit: ad quem cùm diu decubuiſſet accitus ſum; & pus olidum expuebat, cum totius corporis extenuatione, imò vt iam cruſtulas ſpiritalium membrorum, nempe pulmonis, expueret. quæ cùm vidiſſem, & ſorori prædixiſſem, fratrem non poſſe ab hoc morbo ſanari; illa cùm hæc audiuiſſet, me ſtatim ablegauit, atque in mandatis dedit, ne ampliùs redirem. Poſteà tamen minùs prudens ſoror tonſorem empiricum quem-

dam ad fratrem vocauit, qui ſe diſcipulum Paracelſi iactabat, atque ſacrificum lue Gallica infectum dicebat, ob faciem deturpatam (vt exiſtimo) quam ex combuſtione ignis cùm puer eſſet, vt paulo antè diximus, contraxerat; atque iactabundus, vt hoc ſolet hominum genus, ilicò ægrotantem ſe curaturum pollicebatur. Cùm enim videret ſacrificulum pallidum eſſe, & quòd pili è capite fluerent (quod tamen inopia alimenti ex tabe lethali contingebat; de qua re latiùs in ſcholio) pilarellam (ita enim vocant defluuium capillorum ex lue Gallica) eſſe exiſtimabat, certum morbi Gallici indiciũ, homo inſulſus ac ineptus medicus, quamuis medicinam ſibi falsò arrogabat, ignorans quòd malo vincente in tabe confirmata capilli de capite defluunt, cui & alui profluuium ſuccedit, auctore diuiniſſimo noſtro Hippocrate, vt mox latiùs dicturi ſumus. Verùm quid de prædictionibus Hippocratis dicam, cùm eiuſmodi Theophraſtiani omnes prædictiones contemnant, ac ſuo malo, (ſignis omnibus aliis poſthabitis & neglectis) omnẽ morbum etiam quantumuis lethalem ſe poſſe curare apud miſeram plebem iactant, vti hic Empiricus ſibi perſuaſerat, & conſtanter ægro promiſerat: hinc deprompta vna pilula mercuriali, ex ſua chymica officina, ex argento viuo parata, quam omnibus aliis ægrotantibus indifferenter præbebat, adeò illam extollens, vt illa ſola, omnibus aliis præſidiis relictis, ſufficeret ad quoſuis morbos curãdos. quam cùm ſuo ægrotanti obtruſiſſet, aluus ſuprà ac deorſum adeò perturbata eſt, vt iam pro mortuo

æger

æger haberetur, ac extrema inunctione munitus ad ſuperos remeare crederetur. Sed poſtquam paululum quaſi reuiuiſcere cœpiſſet, vt colophonem curationi adderet, poſt octo dies iterum bis miſero ſacrificulo extrema macie confecto pilulam obtrudit: quam cùm deglutiiſſet, enormi ſubſequente & vomitu & euacuatione, eodem die exſpirauit.

SCHOLIA.

OMITTAMVS *iſtos Paracelſiſtas, qui egregias prædictiones Hippocratis rident: quas ſi hic Cacurgus intellexiſſet, non ita hallucinatus fuiſſet in cognoſcendo morbum hunc fuiſſe lethalem, & ideò minimè curandum, ſed prognoſticis relinquendum, vel ſaltem iis præſidiis protrahendum, qui vires tantùm reſtaurarent; quas ad extremum debiles, ipſe ſuis pilulis facilè extinxit, & mortem maturiùs attulit. Cùm enim hîc duo præcipua mala adeſſent, vt ſputum graue olens, iuxta Hippocr. Aphor. 11. lib. 5. deinde capilli defluentes, iudicium certius, ex decreto Aph. 12. lib. 5. facile perceptu erat, huius tabidi mortem fuiſſe in ianua (vt dicebat præceptor meus Benedictus Fauentinus cap. proprio De phthiſi & vlcere pulmonis.) Quod ſi hoc intellexiſſet inſignis ille Paracelſiſta, tertium indicium non opus fuiſſet ſuis pilulis concitare, cùm & alui profluuium accedat, & tanquam tertium indicium mortis eſſe ſoleat; etſi illa duo ſupradicta in diuturno vlcere pulmonis & confirmato, & in homine planè extenuato vera tabe, ad ſignificationem necis phthiſici ſuffeciſſent: vbi autem citra hæc alui profluuium comitatur vel contigerit, ocyſsima mortis indicium exiſtit; quo-* Signa lethalia.

niam alui profluuium (vt idem præceptor meus aiebat) comitatur dolor, & aſsiduus labor ſubſidendi, timorem ingerit defectionis animi. quæ multò vehementiora hic fuêre ex perturbatione illarum pilularum, ſyncopâ verâ accedente, cui ilico mors ſubſequuta eſt : & ideò rectè dixit Galenus in commento 14. Aph. lib. 5. à tabe habita profluuium alui ſuperueniens, lethale : multoq; magis morti propinqui ſunt, ſi tria hæc in vnum conueniunt, videlicet malè olentia ſputa, & alui profluuium, & capillorum de capite caſus. Tabe itaque laboranti ſi ſputum quod extuſsiunt graue oleat iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, lethale: & iis alui profluuio ſuperueniente, moriuntur, vt Aphor. 11. 12. & 14. lib. 5. patet. Verùm idem Hippocrates de tabidis ſcriptum reliquit 16. Aphor. lib. 7. à puris ſputo phthiſis & fluxus; cùm verò ſputum retinetur, moriuntur: modum ſiquidem oſtendens in hiſce verbis, (vt Galenus in commento refert) illorum qui ex tabe moriuntur : couſque enim extenuati viuunt, donec per ea quæ expuunt, poſſunt pulmonem expurgare : cùm verò intùs manent, obſerantur quidem viæ ſpiritus, patientes verò ſtrangulantur. Morituris vix anhelitus auditur, & qui non ſuffocantur, inter colloquia moriantur ; quibus vngues incuruantur, cum cibi tædio, difficultate anhelitus, nulla propè ſaliua, ventris profluuio, & pedum tumore, ſubitò moriuntur. Et quamuis in principio aliquando tuti videantur, poſteà tamen moriuntur, vt patet exemplo apud Galenum, cùm ſic dicat: Phthiſicum curare auſus ſum vel curioſiùs : odoramenta primùm, quale ſpicatum vnguentum eſt, & alia pariter exiccantia naribus indita ſunt diu noctuq; ac in potu Mithridaticam aut Theriacam & Athanaſiam antido-

tum obtulimus : ægro vitam per annum prorogaui-mus ; ſed tandem phthiſicus interiit. Vide etiam exem-plum apud eundem de Antipatro medico Romano, qui annos quinquaginta exceſſerat, priùs ephemera laborans, ob tuberculum in pulmone per ſex men-ſes tandem difficillima ſuppuratione oborta reſolutus ſtatim obiit. Ita & nos phthiſicam mulierem Brie-lenſem quandam habuimus præ manibus, quæ cùm per interualla pus expueret, & ſubinde tanquam cal-cem induratam in calculos, licet diu ſuperuixit, ta-men poſteà & hæc tabe obiit. quanquam & inter exempla monſtrificam pulmonis naturam Galenus re-fert, quod ægrotus quidam tuſsiens viſcoſam primùm materiam exſcreabat ; deinde per aliquot dies in duri-tiem coacta, in calculos dureſcebat, qui grandinis modo eiiciebantur. Hunc Galenus veluti aſthmaticum cu-rauit, qui de cætero erui dumtaxat magnitudine ac ra-renter eiecit. Cæterùm Hippocrates *lib.2. Prædictio-num, hæc de tabidis quoque ſcripta reliquit : Oportet enim eum, qui probè liberari volet, facilè ſputum per tuſsim reiicere: & id eſſe album & æquale, & eiuſdem coloris, ac ab inflammatione alienum: quod verò à ca-pite defluit, ad nares conuerti, febrem autem non inua-dere, vt ne à cœnis prohibeatur, neque ſitiat: venter au-tem egerat quotidie, & id quod egerit, ſit durum: copia pro ratione ciborum ingeſtorum. Hominem verò quàm minimè tenuem eſſe oportet : pectus autẽ laudare con-uenit quadrangulum & hirſutum; & os ipſius paruum ſit, & robuſtè carnoſum : quicumque enim hæc omnia habuerit, maximè ſuperſtes erit; qui verò nihil horum habet, interitui proximus eſt. Ideò conſiderandum num naturæ ad tabem pronæ ſint : tales autem ſunt (vt* Qui proni ſunt ad tabem.

paulo

paulo anteà diximus) quorum humeri eleuati, & pectoris partes deprimuntur : ita vt à qualibet occaſione pectus egeat dilatatione, ipſum in motu illo alioqui violentiã patitur, ob oppugnantiam, quam inducit pectus per ſui depreſſionem: quo fit vt cogente violentia aut in pectore aut in pulmone vena aliqua diſrupta facilè ſanguinem expuere faciat, inde pus, & poſteà tabes, vt ex Gal. 1. epidem., comment. 18. colligitur. ita & aſthmaticos plurimos noui ad tabem deueniſſe, & multos cognoui eò non progreſſos, ſubitò tamẽ extinctos, etiam in platea: vti contigit M. Adriano Wentio conſiliario, & Hugoni Grotio, vtriſque in platea ſubitò extinctis: quos ſæpe admonueram hoc illis euenturum, ſi tempori ſibi non proſpicerent. Cæterùm in tabem quoque maximè incidunt iuuenes, auctore Hippocr. Aphor. 29. lib. 3. in eam tamen & potiſſimùm (vt Gal. in Commento inquit) quæ ad ſputum ſanguinis conſequitur. Illud verò non ob ætatis imbecillitatem, ſed ob incontinentiam, ſeu intemperatum victum. Hoc idem confirmauit Hippoc. Aphor. 9. lib. 5. cùm dixit, Tabes fiunt præcipuè ætatibus à decimo octauo vſque ad trigeſimum quartum annum, & Celſus morbum hunc ætate firmiſſima maximè oriri cenſuit, id eſt ab anno 12. ad annum 35. ob id quoque iuuenes tabem incurrunt, diſrupto pulmonis vaſe; quoniam in vita & eius functionibus malè morigerati exiſtunt, ita vt malè regantur. Intereà tamen licet maiores natu difficiliùs quàm iuuenes in tabem concidant, ob ſiccitatem tunicæ vaſorum, eorum diſruptioni obſiſtentem, difficiliùs quoque reſtituuntur, ob inopiam humidi glutinoſi, quo ſolita ſunt membra ſolida & denſa diſrupta conſolidari; vt elicitur ex Gal. 5. meth. meden. & 3. & 4. eiuſdem.

Aſthmatici ſubitò in platea mortui.

Minores

Minores natu iuuenibus, difficiliùs tabeſcunt, faciliùs verò ſuo habitui naturali reſtituuntur. Difficiliùs inquam, ob humidum in iis abundans, tunicæ vaſorum cedens: faciliùs autem reſtituuntur, ob abundans humidum glutinabile in iis vigens, ob vicinitatem, quam obtinent ad prima ſemina, vt colligi poteſt ab Hippocr. in lib. De genitura & Gal. in lib. 2. De ſemine. Infantes itaque ac adoleſcentes ad pubertatem vſque facilè phthiſi liberantur. Mulieres quoque ac viri robuſtiores, ſeneſque durioris ſubſtantiæ haud difficulter ſanantur. Diutiùs perdurat phthiſicus, qui materiam benè maturando expuit, Galeno auctore. Verùm non omnes, inquit, quibus trium menſium ſpacio exulcerantur, pulmones ſanari poſſunt; quoniam altiùs inſedit vitium. Acuti humores erodentes, vlcera magis exaſperant; pari modo vlcus irremediabile, ſi in ore marina ſalſugo adfuerit. Quicumque tabe moleſtantur, ſi eorum febri paruæ, glioſa febris acuta ſuperuenerit, malum: tum quoniam ex ardeſcente febrili calore (vt præceptor meus Benedictus Fauentinus dicebat) & ſicco eius, vehementer tabidus exiccabitur: ita vt alimenti inopia phthiſicus pereat. Et qui tabidi facti ſunt cum lenta febre, & ſi iis accidat quartana febris, vt aliquando contigit cuidam matronæ nobili, deterrimum eſt: tum quoniam ex abundanti ſicco ab humore melancholico prodeunte, tabidus ocyùs perimetur, vt eidem matronæ euenit; vel eius ſiccitas augebitur, & tabes in longum prorogabitur: tum quoniam tabido acquiritur intemperantia frigida & ſicca, cum qua vita hominis diu ſtare nequit. Quicumque verò tabe corripiuntur, ſi iis pituitoſa febris acciderit, minori cum periculo eſt: quoniam ob pituitæ frigiditatem in iis remittitur calor habitualis

factus,

factus, & in eiſdem ſiccum humido infringitur: pericu-lum tamen eſt ob pituitæ humiditatem, ne à debili calo-re phthiſici in putredinem vertantur, ſub qua vires corporis perimuntur. Atque hæc ipſa ſatis de ſignis Prognoſticis eſſe puto.

OBSERVATIO LVII.

De pleuritico ſuppurato, qui cùm non repurga-retur, in phthiſim incidit, qua etiam poſteà obiit.

PRÆTOR in portu Delfenſi pleuritide cor-reptus, cùm in principio neglectim haberetur, neque tempori remedia adhiberet, cùm tandem medico adhibito, fruſtrà remedia adhiberentur, neque pleuritis reſolui poſſet, facta eſt ſuppuratio: & cùm illa non repurgaretur inter 40 dies, ad tabem deuênit. tunc & ſecundus medicus eum tractabat, vlcere tamen pulmonis ſemper in peius vergente, ac febre habituali magis accreſcente, autumno iam magis appropinquante. Inter anni tempora autumnus grauiſſimus eſt, auctore Hippocrate: commoriuntur enim ægri, quumplurimùm decidentibus arborum foliis: eo tempore plerique etiam phthiſi corripiuntur: & autumnus tabidis malus, iuxta 10. Aph. lib. 3. tam pulmoni vlcerato, vt ait Galenus in Commento, quàm omnibus aliis quomodocumque tabefactis. Ad hunc quoque ſub finem accitus fui: cumque viderem in homine extremè extenuato, & viribus iam dudum lapſis, atras vi-

ridesque

rideſque excreationes, & quæ colore fuſcarentur, procul dubio mortiferæ erant, cùm & carbonibus iniectæ grauiter olerent, & cum capillorum prætereà & barbæ ac ſuperciliorũ defluuio, mortale pronunciaui apud amicos aſtantes; eoque magis cùm & vẽtris fluxus accederet. & ita facto prognoſtico, tantùm illa eſſe adhibenda dixi, quæ vires reſtaurarent, vt ſunt martij panes, pignolata, hordeata, amygdulata, & iura reſtaurantia, & confectiones ex carnibus cancrorum, conſummata & colatitia, de quibus ſatis ſuperq́ue diximus in noſtris lib. obſer. De hecticis & maraſmo affectis: & cùm ita diſcederem, paulo pòſt hic obiit.

SCHOLIA.

HVIC malo inter initia protinus occurrere neceſſe eſt, ex Celſi decreto: neque enim (vt ipſe inquit) facilè is morbus cùm inueterauerit, euincitur. Cæterùm quomodo ſuppurati tam ex pleuritide quàm ex peripneumonia curentur, iam priùs dictum eſt; & cùm de ſputo ſanguinis verba fecimus, cruentorum adhuc vulnerum, tum pulmonis tum aliorum inſtrumentorum reſpirationi deſeruientium, curandi modum docuimus, & quomodo pleuritici curentur, ſi ad ſuppurationem conuertantur. In eis igitur, qui pus iam exſcreant, & in via ſunt vt tabidi fiant, aggredi curationem oportet. Nam ſpes eſt ſiccato debitis remediis vlcere, priùs tamen repurgato, ceſſare febrem, & ita conſumptionem, vt multis eueniſſe Galenus teſtatur. Sed eos qui iam ad tabem peruenerunt, ſtultum eſt aggredi: & cùm neque in illis integram ſanitatem reſtituere poſſimus, neque id

polliceri

polliceri, ſed ſolùm vitam protrahere, ſiſtendo cauſas ſiccationis, ideò ſemper continua præcautione vti oportebit, vt in his, qui dubia ſanitate fruuntur, & perpetua egent medici opera. Quibus autem modis vlcera in eiſdem partibus orta curentur, iam ex parte diximus: & quamuis ea, quæ in pulmone hæſerunt, vel difficiliora ad curandum ſint, vel eorum curatio perfici omnino nequeat, propter iam dictas cauſas; ne tamen tanquam deplorati destituantur. quomodo hi tractandi erunt, ac reliqui, qui in aliis partibus iam dictis ab vlcere ſunt oblæſi, curandi ſint docebimus; id tamen priùs commonefacientes, quòd etſi nonnullæ traditæ ſint pulmonis, thoracis, ſeu aſperæ arteriæ vlcerum cauſæ, de ipſis haudquaquam ſermo faciendus erit, cùm in præcedentibus ſingularum cauſarum curationem; etiam exemplis quibuſdam oſtenderimus. Quare ſi qua earum adhuc permanſerit, ex iam dictis curationem petas: nunc autem de tabe duntaxat quædam addemus, quatenus vlcera pulmonis, thoracis, ſeu aſperæ arteriæ conſequitur; déque ipſis vlceribus agemus. De victus ratione ſatis ſuperq; diximus obſer. 53. præcedente, hoc ſemper commemorantes, quòd generalis curatio vlceris ſit exiccatio, iuxta Galenum 4. meth. med. cap. 5. ſiquidem vlceris, quà vlcus eſt, ſanatio, mediocris ſiccatio eſt, 2. art. curat. ad Glauc., cap. 2. Ad quam intentionem exiccationis perueniemus, teſte Gal. 3. & 4. method. meden. exactis duabus communibus intentionibus, mundificatione videlicet & abſterſione; ad eas enim ſequitur exiccatio vlceris. Poſt exiccationem vlcus propenſius ſit, vt conſolidetur & in cicatricem vertatur. Itaque initiò abſtergendum ſiue repurgandum atque reſiccandum: vbi iam ſatis deterſum eſt, atque iam nihil ſanio-

Curatio.

ſum

ſum repurgatur, glutinare oportet. ſed dum hac fiunt, extenuatio corporis reſtauranda eſt. Vtuntur ergo quidam mulſa initio ex aquæ potabilis lib. 1. mellis ℥ j. ß. per omnia, vbi detergendum, melle crudo quidam vtendum volunt; vbi glutinandum, melle cocto. Aliqui hîc quæſtionem mouent, mulſum non conuenire hecticæ febri: ſed diluta non nocet, cùm abſtergat vlcus, & marcori nec febri obſit. Hanc quæſtionem longiùs proſequitur Altimarus, quem perlegere poteritis; etiam de lacte exhibendo, cum pauco zacchàro & melle roſ. vt minùs in ventriculo cogatur; maximè caprillum. initio dat ℥ iij. vel quatuor: procedente tempore quantitatem augemus. de lacte dictum eſt priùs, etiam lib. 4. obſ. noſtrarum De feb. hecticis. Lac dandum eſt vacuo ventriculo, & mundato ventre. Quamobrem non ſunt imitandi illi qui lac præſcribunt non purgato ventre, cùm ſua natura lac facilè aceſcat, maximè in ventriculo. Ergo ſi opus eſt, ventriculus purgetur decocto galli antiqui, addita aliqua parte hordei mundati, vel integri iam ſemicocti; vel detur manna cum decocto galli. & ideò ſi aluus reſiſtat, poſſumus tunc quidem vti leui purgatione, cùm materia adhuc fluit, vt manna cum iu. . pulli, vel caſſia, cum ſem. aniſi, vel decocto galli antiqui, in hunc modum parato: ℞ paſſul. mund. p. j. prun., iuiubar. añ num. IX. ſebeſten V. medullæ ſeminis carthami ℥ ß coquantur in aqua communi q. ſ. vtatur illo iuſculo manè; & ſi ſatis nō leniat, adde manna ℥ j. poteſt quidem capere, modò venter non ſit ſuprà modum laxus & ſolutus: nam vbi corpus conſumptum eſt, tunc omnino omittenda ſunt medicamenta purgantia, quia exiccant corpus, & ad tabem perducunt: his enim fluxus contrarius eſt. ideò iis tantùm vtendum, ſi

duriore ſint aluo, quæ ſolùm leniunt, & vires non deiiciunt. His igitur qui ſunt parati ad hunc morbum, & qui incipiunt laborare, ſummum eſt remedium, hordeatum mundatum dare, cum zacch. roſ., poſt tres horas poſt cœnam in introitu lecti. Nam qui obnoxij ſunt huic morbo, calido ſunt hepate, vel ventriculo vel corde, à quibus eleuantur fumi acres ad cerebrum, qui commixti pituitæ, penetrationem addunt, & ad pulmones demittunt. Hordeatum mundatum obtundit acrimoniam vaporum, & eos incraſſat, & prohibet ne aliquid ſurſum aſcendat: nec minùs pulmones abſterget, & corpus vniuerſum humectat. Vel vtatur conſerua roſ. antiqua à cibo, maximè poſt cenam; aut aliqua alia conſerua, quæ conſimilem effectum præſtet. Tota enim cura medici eſſe debet, vt paulo antè diximus, in præcauendo, ne morbus fiat; vel ſi factus ſit, ne creſcat, nec citiſsimè augeatur. Nam illos perfectè curare, difficillimum eſſe diximus. Pro curatione vlcerum vtimur lacte aſinino, vt priùs diximus; quod quidem abſterget vlcus, & corpus tabidum reficit: ſed ſi fieri poterit, citiſsimè mulſum accipiatur. Alteratur facillimè lac & corrumpitur. Lac etiam præparare oportet: nam interdum maior eſt intentio abſtergendi, interdum conſolidandi, aliàs refrigerandi. Cùm refrigerare volumus, capram vel aſinam nutrimus herbis refrigerantibus, vt ſalice, foliis vitis, lactucæ: ſi autem abſtergere, damus eis hordeum integrum: ſi magis nutrire volumus, damus hordei farinam, vel tritici: ſi plus conſolidare ſit intentio, nutriatur oryza, & halica, & carnibus viſcoſis; & nutriatur capra foliis quercinis, pyrorum, rubi, & ſimilibus; ſic etiam magis conſtringet. Ouinum quoque & vaccinum, quia craſsiora, magis nutriunt.

nutriunt & conſolidant, vt Auicenna teſtatur. Statim mulctum vel tepidum dandum eo modo, quo dictum eſt, neque ſuperdormiant, vel alium cibum ſumant, donec ſit concoctum: quod cognoſcetur ſi ſtomachus nihil eructet. imò quidam ita lac commendant, vt ſolo eo quaſi vtendum ſit, etiam cum pane ſiligineo, modò febris vehemens, & putrida non prohibeat, & torrida; tunc ptiſanam præbent, & febre remiſſa denuò ad lac redeunt. Alij ad deterſionem imponunt parum mellis vel zacchari, ad conſolidationem boli armeni momentum. Sed vinum numquam cum eo miſcendum, more Anglorum, qui vinum cum lacte coquunt, & ſerum huius febricitantibus omnibus dant. Lac verò cum amylo vel tragacantho magis glutinat. Aliqui & oxygala vtuntur, ſi valdè ſitiant & febricitent, ad caloris extinctionem. Cùm tuſſis valdè ſubinde moleſtiam adſerat, in ore ſemper detineat diatrag. vel diapenidiatum, vel ſaccharum candi: & noctu zacch. roſ. tabulatum, quo non eſt aliud præſtantius in hoc morbo. Alij verò in principio poſt mulſam dilutam exhibitam, fœnugræci decocto, loti ſubinde, abiecta priori aqua, vtuntur, in qua octaua pars vel zacchari in calidiore conditione, vel alioquin mellis diſſoluitur. & vbi magis detergendum eſt, conficiunt eclegmata ex ſucco marrubij & caulium, cum melle: vel m. j. marrubij decoquunt in lib. VI. aquæ, ad dimidium, colaturæ addendo lib. j. mellis plus minúſve; idq; totum decoquunt ad craſſitudinem. Similiter è butyro, melle & terebinthina duobus horum aut tribus miſtis, eclegmata conficiunt: nam varianda remedia eiuſdem generis, ne fiat ſatietas; diuerſi verò generis ſumenda, cùm mutantur indicationes. Sed vt ſummatim rem complectamur, medicari pulmonis vlceribus

oportet (vt Aëtius refert) eo apparatu, quo facilè ſurſum efferantur humores; curâ ſimul adhibitâ, ne alij congregentur. Excogitata autem à medicis proinde ſunt, vbi expurgandum ex pectore & pulmone pus eſt, fortiſsima, vt inquit Galenus 5. meth. (quæq; maximè diſſecant) pharmaca: in quem vſum ſummopere conducit, præter iam dicta, aqua mulſa per ſe, & cum amylo, aut iride, & radice dulci in ea decoctis, vel hyſſopo, marrubio; aut toſtum hordeum non decorticatum, ſi in ea coquatur. ita & ſyr. ex glycyrrh., ex adiantho, hyſſopo; aliaq; ecligmata, è pulmone vulpis & pino: tum alia de tuſsi & aſthmate dicta, & præcipuè de ſuppuratione. Atque dum hæc fiunt, hordeatis cum ſaccharo, aut melle, lacte amygd., vino albo tenui & ſubdulci, aliíſque rebus quæ vires refouent, vtendum. Iam purgato vlcere, inſtauratis viribus, alimentis partim mediæ materiæ, partim reſiccantibus & glutinantibus vtendum eſt. conſolidant hæc, caſeus recens, lac vſtulatum, teſtæ cancrorum fictili vaſe crematæ; ita enim glutinando ſeruantur, bolus armen., terra ſigillata, carabe, gummi arab., corallus, roſæ: dantur ex vitellis ouorum, & alia quædam ex lacte vſtulato. & propter tuſsim conficimus ex iiſdem eclegmata, adiecto aliquo ſyr. ad tuſsim, quale eſt iuiubinum, vel myrtinum, vt de ſputo ſanguinis dictum eſt. Iam quoque pro vlceris exſiccatione, quæ quidem eorum communis finis eſt, valida non exiſtente febri, veteres tabidis per interualla Mithridatis antidotum aut Theriacam exhibebant; quod & poſteriores quoque fecerunt, Aëtius nimirum & Paulus; nec non & Ambroſiam & Athanaſiam: quibus omnibus, pro forti pulmonis exiccatione, vſus fuit Galenus, vt patet 4. De locis affectis. quin via tabidi

Curatio tabidorũ cum exiccãtibus.

id ſaltem

id ſaltem lucrifaciebant, vt vlcus non vltrà progrederetur, nec maius fieret: ſed ſiccatum, ac ceu callo duratum longiori vita eos frui ſinebat, ſi omnia præſidia ritè fuiſſent adminiſtrata. Extrinſecus quoque per initia, vbi conquieuerit malum, Paulus & Aëtius applicant cataplaſmata ex althææ foliis & ſemine lini, tritis in tenuiſsimum pollinem, cum decoct. fœnugræci & althææ vel maluæ, oleo ac melle permiſta. Et poſt temporis intercapedinem ad cerata tranſeunt, ex butyro, oleo laurino ac cera. & tempore repurgationis ex Aëtio, ex terebinthina, oleo cyprino, butyro, medulla ceruina, & adipe taurino, iridiſque farina, & œſypo, æqualibus omnibus partibus commiſtis. loco autem cyprini olei, ſi deſit, irino vel violaceo vtendum. Tempore autem quo cicatrix obducitur, oleum myrtinum aut roſ. extrinſecus thoraci inungendum, adiectis acacia, alumine, malicorio, & aliis apud Aëtium deſcriptis: et ſi tuſsis moleſta grauiter affligat, thymus tritus, & hyſſopum, cum ſucco radicis dulcis ac melle cocto excepta, formatáque, ſub linguâ tenenda dentur, vt iidem auctores ſentiunt. Verùm tum medicamentum hoc, tum & quoduis aliud humidum, quod ad eiuſmodi curanda vlcera faceret, ægro ſupino cubanti exhiberi debet: & iubent id in ore continere, paulatimq́ permittere in aſperam arteriam defluere, ex Galeni decreto 4. & 5. meth. med. Qua ratione non ſolùm pulmonis vlcera, ſed & thoracis, aſperæ arteriæ ac gutturis curari debent: influit enim ſic ſenſim, ac paulatim de medicamento aliquid ſubtiliter & manifeſtè in ipſam aſperam arteriam, & per eam ad pulmonem ac pectus. Alioqui veteres, deſperatos vrebant aut relegabant ad mare ſeu Tabias. Attamen in tabidis non eſt vtendum cauterio Topica. Cauterium.

 ex his

ex his quæ actu, neque ex his quæ potentiâ inurendi vim habent, nec capiti vllum adhibendum, niſi malum à fluxu acrium humorum ex capite factum ſit: his tantùm, ex Galeni doctrina 5. meth. med., capiti admouendum, præſertim quà parte ſagittalis ſutura coronali committitur; aut occipitio, inter primam & ſecundam vertebram, quo loco tutiùs fiet, non exiguo commodo. reliquis verò nequaquam vtemur, cùm extenuationi eorùm nullo modo proſint, imò maximè obſint: & ideò ab eis abſtinendum.

OBSERVATIO LVIII.

De monacha phthiſica, pro deplorata habita; & quomodo euaſerit: & de altero monacho quoque euadente.

MONACHA quædam phthiſica pro deplorata à medicis relicta, vt Romæ nobis relatum eſt, cùm ibidem agerem, ſequenti remedio intra duos menſes ſanitati reſtituta dicebatur: Pullum exenteratum capiebat, ac in ventre ℥ iij. ſacchari roſati ponebat, ac demum aqua lento igne in olla coöperta coquebat; illoque decocto ſupra cineres per totam noctem ollam relinquebat: manè verò ex pullo contuſo cum ſuo iure manens in lecto ſumebat, ſuperdormiens. quo quidem remedio ſana euaſit. Alius monachus, cui oſſa præ macie crepitabant, vt poſteà lecto decumbere coactus fuerit per ſingulos dies: is quoque à medicis pro deplorato habitus, duo oua recentia igne aduerſo aſſabat in foco calido tantùm:

tùm, vt albumina vix coaleſcerent, albuminibus reiectis, vitella in ſcutella ponens: addebat pulueris ſulphuris viui ad fabæ quantitatem maiuſculæ, ſaccharo cando aſperſo eadem menſura, & ſalis momento: quæ ſimul mixta cum vitellis ouorum capiebat hora vna ante cibos alios; & deſuper bibebat vini optimi dulcis cyathum vnum: modò ſumebat aquam roris ſolis vnà cum vitellis ouorum: interim & pro tuſſi vtebatur ſyr. de liq^a. viol. diatrag. frig. ecligmatis modo; interim & aliis confectionibus deſtillationem inhibentibus. Idem deſtillabat limaces teneros ante ortum ſolis in vinetis collectos; cuius & cochlear cum duobus vitellis ouorum ſubinde capiebat: ita vt macie conſumptus, pinguis paucis menſibus euaſerit, & præter ſpem quoque ſanus factus ſit.

SCHOLIA.

SCRIBVNT *veteres medici, ſulphur linctu prodeſſe tuſſientibus purulenta. hinc & huic monachæ profuit cum vitellis ouorum. Eaſdem purulentias pulmonis pectoriſq; , & ab eo graueolentiam halitus, butyrum efficaciſſimè iuuat, cum pari modo mellis Attici decoctum, donec ruffeſcat, & matutinis horis ſumptum ad linguæ menſuram: quidam & laricis reſinam, vt antè dictum eſt, addunt. Sed hic puluis deſcript. Haly contra tabem, valdè commendatur, quo & monachus ille, de quo dictum eſt priùs, à Tarantano curatus fuit:* ℞ *pap. albi* ℥ x. *gummi arab. amyd. trag. añ* ℥ *iij. ſem. portulacæ, ſem. althææ, mal. añ* ℥ v. *ſem. cucum., melon. ſem. cucurb. citrulli, ſem. cydon. mund. añ* ℥ *vij. ſpodij, ſucci liquir. añ* ℥ *iij. penid. ad pond. omnium, fiat* Puluis Haly cõtra tabem valens vlceri pulmonis & tuſſi.

pul. Feliciſſimè ego & diuerſo modo hoc puluere in multis vſus ſum, modò cum vitello oui, modò cùm ſyr. pap. vel iuiubino: inde etiam conficio morſellas & confectiones in tabulis. qui puluis complet omnes intentiones: prohibet enim deſcenſum pituitæ ad pulmones, incraſſando, ob ſemen papau. albi admixtum in magna quantitate: & quatenus iuuatur à gum. arab. & tragac. lenit pectus, & materiam humectat, vt faciliùs per tuſſim extrahatur. exiccatur autem pulmo à ſpodio. Fieret autem puluis hic præſtantior iuxta Rondeletium: ℞ ſem. pap. albi ʒ ß gumm. tragac. & arabi. farinæ orobi añ ʒ j. ß ſem. althææ, portul., cucumer. melonum, citrulli, bombacis ana ʒ iij. ß. ciner. cancrorum fluuiat., coralli albi vſti, ſucci glycyr. añ ʒ j. ß. zacch. roſ. tabu. ad pondus omnium, fiat puluis: dentur ʒ ij. cum ſyr. de pap. vel iuiubino. Hic puluis eſt efficacior altero, quia ſemen bombacis recipit, ac alia, quæ magis humectant, vt ſemen citrulli, cucumeris. In minori quantitate recipit pro ſpodio (quod conficitur ex oſſibus equi vel alterius animalis,) cineres cancrorum, qui multum laudantur, in cancro & in morſu canis rabidi; & in hoc affectu, ob exiccationem & ſimilitudinem, quam habet eorum caro cum pulmonibus: ob id eius decoctum multum laudatur. Coralli & cineres cancrorum abluantur leuiter cum aqua hordei, poſt aduſtionem. Nec oportet accipere aſtaces fluuiorum (vulgo eſcriuices) qui habent ſimilitudinem cum cancris: cancri tamen non ſunt (vt dicebat Rondeletius) vt ex Ariſtotele conſtat, qui inquit ſolos cancros carêre cauda, inter ea quæ tenui teſta integuntur. Sed adhuc aſtaces præſtaret capere, quàm leporem marinum, vt facit Syluius in ſuis Succedaneis: Eſt enim prorſus venenum

Puluis Rondeletij.

Syluij error.

nenum, & ſua natura pulmonem lædit. Ob id, qui obnoxij ſunt huic morbo, loliginem non edant, quia lepus marinus iſtis commiſcetur, ita vt vix ab ea diſcerni poſſit, niſi tetro ſuo odore. Sed pro cancris fluuiatilibus, qui paßim reperiuntur in Italia, capiemus cancros marinos, vel ſtagni, qui eandem habent facultatem, quamuis imbecilliorem, vt docuit Dioſcor. cap. 10. lib. 2. Neque reiiciantur ob ſalſedinem: nam ea aduſtione deponitur. Cùm autem in cibo vel iuſculis apponuntur vel aſſumuntur, debent priùs ablui aqua hordei; & caro & iuſculum aſſumenda ſunt. Valent etiam contra venenum leporis marini potum. Non me latet (inquit idem Rondeletius) in exemplaribus Græcis pro cancro marino legi leporem marinum; ſed corruptus eſt codex, vt patet ex Dioſcoride, cap. De cancris lib. 2. & ex Plinio: & pro lepore legendum cancrum. Vtimur quoque, vt iam diximus, non ſola aqua cochlearum terreſtrium, ſed & decocto eorundem, & teſtudinum nemoralium. Vide de teſtudinum nemoralium & cancrorum condimentis apud auctores; & apud Benedictum præceptorem meum in ſua Empirica, de vlceribus pulmonis & ſputo ſaniei: quibus ego feliciſsimè aliquando vſus ſum, vt de hecticis febribus diximus. In ſua verò magna Praxi ad phthiſim peruenerat; ſed vita defunctus, non potuit vltrà procedere, cùm Bononiæ in celeberrimo gymnaſio in Italia per quinquaginta annos, & ampliùs, publicè docendo floruit: cuius & ego auditor fui, cùm Bononiæ agerem. Is & plura edidit commentaria, & in Aphor. Hippoc. & in Prædictiones, quibus clariſsimum tanti operis teſtimonium nobis reliquit: ac veluti ideam cum ipſa ratione medendi; cuius & iucunda familiaritate vſi ſumus: quem nos apud Benedicti Fauentini laus.

Deum nunc multo celebriorem eſſe ſperamus, cùm & præfatio eius in Empirica pietatem hominis erga Deum verum declaret. Verùm quantum ad curationem attinet ipſius phthiſis ſeu vlceris pulmonis, quamuis nunc ſatis de ea dixerimus, ſi hæc vobis nondum ſatiſfaciant, poteritis illos adiungere qui in Rhaſem ſcripſerunt, & potiſſimùm quæ longo ſermone narrantur ab Arculano, vel breuius à Gatenaria: Primò victum præſcribunt conuenientem, qui & cauſæ phthiſis reſiſtat: & hinc primò abſcindunt cauſam, quæ agrũ ad phthiſim deducere poſſit, curando catarrhum, vel etiam anginam, pleuritidem, pulmoniam, ſputum ſanguinis, empyema, vel ſimilia, ſi in cauſa fuerint. Sed horum curationem iam diximus. Interea iſta curando, etiam habent rationem phthiſis, ſed rationem cauſæ aliquando habentes, etiam ventrem ſoluunt, & aliquando ſectionem venæ adhibent, vt videre licet apud Arculanum. Sed vlcere iam facto, nullo modo conueniunt; neque phlebotomia; niſi noua fiat expuitio ſanguinis, aut venæ alicuius recens apertio metuatur, & vires ferant, ſed iis deiectis & extenuatis, neque ſolutiua neque venæ ſectio conueniunt. At vbi vlcus eſt pulmonis, duas præcipuas intentiones ponunt, nempe abſterſionem ſeu mundificationem; & conſolidationem; quibus & tertiam adiungunt, correctionem accidentium. Vlcus in pulmone abſtergunt cum ſyr. facilitantibus ſputum, vt eſt ſyr. de liquiritia, hyſſopo, marrubio, cum decoctis pectoralibus, ecligmatibus, potionibus. Deinde conſolidant, quamuis magis ſtudium eſſe volunt, in abſtergendo, cùm poſteà natura ex ſe ipſa ſæpiùs incarnet & conſolidet; ideò præcipuè vtuntur zaccharo roſ. Intereà pro conſolidatione vtuntur pulueribus iam ſupradictis,

Curatio eorum qui Arabum decreta ſequuntur.

ex terra

ex terra ſigillata, bolo, & aliis apud Meſuem tum Arculanum & alios deſcriptis, cum lacte; aqua pluuiali vel chalybeata cum ſyr. è miua cotoneorum, & ſucco myrti, & ſimilibus. cautionem tamen adhibent, quòd, ſi ex eiuſmodi aſtringentibus ſputum retineatur, exhibent cum ſyr. de hyſſopo, de liq^a, vel cum decoct. pectorali & ſimilibus. His & alij adiungunt adhuc intentionem exiccandi & reſoluendi cum iis quæ lambuntur & ſuffumigantur: de quibus vide Arculanũ capite de tuſſi. huius etiam fumigij mentionem facit Rondeletius. Hic tamen canonem obſeruari volunt, etiam cùm de tuſſi loquerentur, quòd non ſint adminiſtranda, niſi cùm febre careant, vel exigua ſit materia. quare cum cautione iſtis vtendum, & videndum nunquid ſputum retineant. Habes formulas deſcriptas ad vlcera pulmonis apud Rondeletium De medicamentis internis fol. 141. & ad alios affectus. Volunt tamen quidam ne iis vtamur in vlcere pulmonis, & vbi multa eſt materia ſanioſa in pectore, vti Gradus admonebat cap. De tuſſi. ideò & Arculanus, cùm ea ſuſpecta ſint, nolebat vti niſi leuioribus, ex gummi cedri cum melle, adiecto exiguo galbano; & licet etiam ad hanc intentionem Galenus vtebatur theriaca; eadem, vt ſuffitus, illi ſuſpecta erant ob hecticam. Sed Galenum Theriaca vſum fuiſſe credendum, febre non admodum valida exiſtente. Vltimò addunt correctionem accidentium, & præcipua duo ponunt, nempe fluxum ventris, & extenuationem: quibus alij addunt tuſſim validam, ſputum ſanguinis, conſtipationem ventris, faſtidium, febrem putridam, vt Arculanus facit; nonnulli & ſitim addunt. fluxui ventris occurrunt cum pul. deſcripto apud Rhaſ. capite proprio, qui fit ex pul. gummi arab., ſpodij, boli arm.,

Correctio accidentiũ.

arm., ſem. myrtini añ p. æqual. vel ℥ j. contritis in farinæ modum: ex ſyr. myrtino vel pap. ſaluberrimè datur drachmæ pondere. In phthiſi igitur rationem accidentium habere oportet. Sic pater meus chariſſimus Iordanus Foreſtus, vir nobiliſſimus, piæ memoriæ, cùm ſenex annum 65. ferè attingens, ex tabe moreretur, licet toto morbi decurſu nihil cruoris expueret, circa finem vitæ guttur quaſi inflatum erat, per abſceſſum, vt videbatur; ſed eo iterum deliteſcente, in alui profluuium incidit, cui ſtatim occurrebamus, cum iure reſtaurante, ex capone & perdice, adiectis pyris, & pomis cotoneis & ſemine berberis, adiecta pauca aqua roſ. & ſumach (& his ſimilibus) vt magis conſtringeret, & exiguo vino cotoneorum, vt illum ſimul reſtaurare poſſemus; etiam ventrem inunximus vnguentis reſtringentibus: nam fluxus ventris, vt rectè admonebat Rondeletius, magis iuuatur ad extra aſtringentibus ventrem, vel remediis infuſis per ſedem: quia ſi per os ſumantur, faciunt anhelitus difficultatem, & tuſſim excitant, vel ſputum retinent. conſerua tamen roſ. cum terra ſigillata vera, vel bolo cum ſyr. myrtino, minùs nocet. Sed cùm talis fluxus plerumque lethalis ſit, præcipuè in fine, vt diximus, parũ in patre meo chariſſimo iuuerunt, ita vt vir ſenex admodùm pius, anno 1559. vlt. Febr. die in Domino quieuerit, poſtquam benedictione vltimò habita nos filios ſuos tum filias deo commendauiſſet Abrahami modo. Extenuationi verò occurritur reſtaurãtibus, de quibus iam ſatis dictum eſt, quale illud eſt, quod habet aliquid carnis teſtudinis mund[r]. & cancrorum fluuiatilium in aqua hordeacea decoctorum, nucum pinearum, piſtaciorum, amygd. dulc., paſſul. mundat. ſeminis cucumeris ſatiui & melopeponis pur-

nis purgati: ſingula ſeparatim conterito, penid. addito & ſacchari perpurgati albiſſimi q. ſ. ex aqua cochlearum deſtillata ad vnitatem redigito. Quidam adiiciunt ſuperſtitioſiùs, vt putant aliqui, gemmarum quarundam farinam, porphyrite marmore tritam, vel aurum: ſed diligenter videndum ne aliqua fraude officinarum lapides illegitimi pro veris & precioſis immiſceantur. Sed de nutrientibus & roborantibus anteà dictum eſt. & auctorum libri his ſcatent. Tuſſi autem ſubuenimus, vt cap. proprio de tuſſi dictum eſt, ita & ſputo ſanguinis: de quo priùs ſatis egimus. Si igitur in vlcere pulmonis denuò ſputum ſanguinolentum appareat, vel ſuperueniat, vel præcedat, ad caput De ſanguinis ſputo recurrito. Conſtipationi ventris, quæ tamen non eſt adeò timēda in hoc malo, facillimè occurrimus cum enemate leniente infrigidante & humectante, vti ex lacte, zaccharo, vitello oui, & oleo viol.; &, ſi neceſſe eſt, caſſia adiecta, vel melle viol. idem præſtat lac ſumptum cum multo zaccharo, & iure gallinarum cum zaccharo. Faſtidio autem & deiectioni appetitus obuiant exhibitione cotoneorum & miua, & emplaſtris ex cotoneis & vino ac aceto roſiſq;, momento galliæ muſcatæ adiecto (modò non ſint mulieres quæ morbo vterino laborant) ventriculo appoſitis. ego vtor ſolo cerato ex maſtiche ad ventriculum roborandum. Febri ſubuenitur aqua hordei & ptiſana hordeacea. ſi inualeſcat febris putrida, conſtante virtute, digeratur humor febrem faciens, & euacuetur ſecundum exigentiam, ſed leuibus ob extenuationem. Et ſi adſit hectica ſine putrida febre, ſuccurratur balneo, eo modo quo De febribus hecticis ad longum docuimus. Vigiliis ſubuenimus emulſione papauer. & ſyr. eiuſdem, qui optimus eſt in hoc morbo,

modò

modò non retineatur materia intra pulmones & craſſitiem: nam tunc vbi ſputum retineretur, ab eo abſtinendum, & potiùs linimentis ſoporiferis circa tempora vtemur: vel ſyr. viol. cum aqua hordei dabimus, ſi ſputum retineatur, & relaxantibus vnguētis pectus inungemus, & eclegmatibus ſputum expectorantibus iam ſuperiùs dictis. Nunquam adeò attentum eſſe oportet ad id, quod magis vrget, vt omnino negligatur morbus aut aliud ſymptoma minus. Siti occurremus cum iis quæ de ſiti diximus in feb., & pilulis ſub lingua ex muccagine cotoneorum, pſyllij, ſem. 4. frigid. maior. mund. & ſucco glycyrrhizæ, & diatr. frig. quæ omnia etiam ad phthiſim & tuſſim ac exiccationem faciunt.

Vlcera aſperæ arteriæ ſeu cannæ pulmonis.

Si vlcera ſint in aſpera arteria, vel vt alij ſcribunt, in canna pulmonis, curantur vt vlcera pulmonis cum medicamentis abſtergentibus & conſolidantibus, quæ potiùs vt eclegma lambendo diu in ore detinenda, & paulatim deglutienda, vt in aſperam arteriam deſcendant ſine tuſſi, vt diatr. cum pauco melle vel ſyr. conuenientibus ad conſolidationem, diatrag. cum bolo vel terra ſigill. cum ſyr. myrtino. ita & in vlcere pectoris procedendum vt de pulmonis vlcere dictum eſt. ſi nec ita ſanetur ſed in fiſtulam tranſeat (quales nos multos annos ſuperuixiſſe vidimus) nulla alia eſt via in curatione, vt anteà dictum eſt, niſi aperiatur exteriùs vbi tumor eſt, vel cauterio vel ſcalpello aut phlebotomo, vt anteà dictum eſt; & egreſſo pure & repurgato vlcere, conſolidetur. Quòd ſi aliquid coſtæ ſit corruptum, pars eius corrupta medicinis vel cauterio actuali euellenda, poſteà rurſus repurganda, & conſolidanda. Nouimus tamen in multis poſt apertionem, exterius vlcus non potuiſſe conſolidari, & perpetuò

Vlcera pectoris.

virus

virus è pectore euomuiſſe & diu ita vitam protraxiſſe: imo noui quoſdã ita fiſtulas in pectore habentes, alioqui bene valere (vt in quodam Cornelio Ioannis apud Delfenſes puerorum magiſtro) præterquam quòd fiſtula tale virus modò plus, modò minus euomat vſque ad vitæ finem ſine incommodo viuentes, quanquam miſerè vitam trahunt ob virus & pus quod ita perpetuò euomitur & effluit. Et ita abſoluimus omnia thoracis ac pulmonis vitia ac morbos, tum partium vicinarum, quibus hunc librum finiendum eſſe duximus, & ad cordis mala accedendum.

Finis libri decimiſexti.

OBSERVATIONES MEDICINALES SECVNDVM ORDINEM, QVÆ IN HOC LIBRO DECIMOSEXTO CONTINENTVR.

Primus numerus notat Obſeruationem: ſecundus paginam.

I. Obser. I. De tuſſi ex frigida & nuda intemperie. Pag. 1
II. De tuſſi ex intemperie calida. 7
III. De tuſſi ex deſtillatione acri orta. 10
IIII. De tuſſi ex materia viſcida pituitoſa tam pectori, quàm aſperæ arteriæ infarcta. 17
V. De inueterata tuſſi, quæ per annum durauerat. 25
VI. De tuſsi puerorum 28
VII. De Aſthmate, per modum conſultationis, pro M. Adriano Goeſio Senatus populique Hollandici Aduocato. 30
VIII. De viro pituitoſo dyſpnœa paulatim correpto. 38
IX. De aſthmate difficili hæreditario, antiquo, & periodos habente ex ſuccis craſſis & viſcidis. 43
X. De orthopnœa. 49
XI. De cruenta ſpuitione ſæpiùs recurrente. 55
XII. De cruenta ſanguinis floridi ſpuitione ex vena rupta pulmonis per tuſſim validam. 58
XIII. De ſputo ſanguinis ex compreſſione & vena rupta in thorace. 68
XIIII. De ſpuitione cruenta ex acri catarrho, pulmonis vaſa, deinde & ſubſtantiam erodente, cui in fine etiam bronchia aſperæ arteriæ in peluim eiiciebantur. 74
XV. De quibuſdam ex caſu ſputo cruento laborantibus & curatis. 78
XVI. De vena rupta ex tuſſi in pectore. 89

XVII. De

xvii. De ſputo ſanguinis ex catarrho oborto, potiùs inſipido quàm acri. 97
xviii. De deſtillatione acri à capite in pectus cũ tuſsi, ex quâ vena pulmonis corroſa fuit cum ſanguinis cruenta ſpuitione. 103
xix. De quibuſdam ex vaſorum exeſione, ſputo cruento laborantibus. 108.
xx. De ſanguinis ſputo vehementiore & violento, cum copioſo pure. 116
xxi. De muliere ſanguinem putridum nigrum & viſcoſum ab eroſione venæ thoracis expuente 121
xxii. De ſanguinis ſputo per periodos recurrente. 126
xxiii. De ſanguinis ſputo, ex ore & gingiuis profluente. 128
xxiv. De vomitu ſanguinis. 130
xxv. De menſtrua purgatione vomitu proiecta. 141
xxvi. De pleuritide. 146
xxvii. De pleuritide ſatis exquiſita. 152
xxviii. De iuuene poſt exercitium, ex aquæ potu in pleuritidem incidente. 155
xxix. De muliere pleuritica, in qua ſigna lethalia aderant. 163
xxx. De pleuritide in prægnantibus. 171
xxxi. De pleuritide legitima. 178
xxxii. De fabro lignario ter in quatuor menſibus pleuritide vera correpto, & curato. 185
xxxiii. De pleuritide valdè periculoſa in ſene; & de muliere pleuritica, in qua nõ ante octauum diem fuit ſecta vena. 190
xxxiv. De pleuritide miti & benigna, quæ facillimè fuit reſoluta. 199
xxxv. De pleuritide ſanguinea, per ſputum, deinde & per menſes critica expurgatione finita. 202
xxxvi. De pleuritide bilioſa. 205
xxxvii. De pleuritide pituitoſa. 207
xxxviii. De pleuritide in prægnante curata. 214
xxxix. De pleuritide in peripneumoniam conuerſa: & quomodo ea fuerit curata. 219
xl. De pleuritide conuerſa in ſuppurationem. 224

XLI. De pleuritide in ſuppurationem lethalem conuerſa cum variis ſymptomatibus. 229
XLII. De pleuritide mendoſa ex flatu. 240
XLIII. De pleuritide ſpuria ab externa membrana coſtas ſuccingēte, tum muſculis intercoſtalibus exterioribus inflammatis. 243
XLIV. De peripneumonia, in qua pituita plurimùm prædominabatur. 247
XLV. De peripneumonia ex ſanguine magis prædominante, cum mediocri pituitæ portione. 253
XLVI. De peripneumonia billioſa. 260
XLVII. De peripneumonia ex catarrho præcedēte. 269
XLVIII. De empyemate ſeu ſuppuratione. 273
XLIX. De ſuppuratione ex catarrho priùs orta, deinde in tabem lethalem conuerſa. 281
L. De ſuppuratione à ſanguinis ſputo. 288
LI. De ſuppuratione ſeu vomica totius pulmonis. 291
LII. De vlcere pulmonis & phthiſi, ex ſanguinis ſputo priùs malè curato. 297
LIII. De vera phthiſi, & vlcere pulmonis. 302
LIV. De vlcere pulmonis, ac tabe, modò cum ſanguinis ſputo, modò ſine eo pus expuente. 312
LV. De quibuſdam phthiſicis longo tempore ſuperuiuentibus, & tandem mortuis; & de quibuſdam præter ſpem curatis. 319
LVI. De ſacrificulo, vlcere pulmonis lethali laborante, & ex pilulis mercurialibus ſumptis ſubitò vitam finiente. 327
LVII. De pleuritico ſuppurato, qui cùm non repurgaretur, in phthiſim incidit, qua etiam poſteà obiit. 334
LVIII. De monacha pro deplorata phthiſica habita, & quomodo euaſerit; & de altero monacho quoque euadente. 342

OBSER-

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimusſeptimus,

DE CORDIS AC QVIBVSDAM MAMMILLARVM AFFECTIBVS:

PETRO FORESTO *Alcmariano, Reip. Delfenſis medico, auctore.*

OBSERVATIO I.

De cordis palpitatione, variiſq́ exemplis eiuſdem, & de quodam vulnerato vehementiſſimam palpitationem cordis incurrente.

PALPITATIONEM cordis (quæ nihil aliud eſt quàm immoderata concuſſio, vehementi diaſtole ac ſyſtole moleſta) veteres vel in ſanguinis exſuperantiam retulerunt, vel in humorem copioſiorem in pericardio infixum, vt Fernelius cenſebat; & ſecundum eundem etiam retorrida bilis aliquando eandem peperit, quæ aliâs ſpontè vacuari conſueuerat, in arterias effuſa. De hac meminit Fernelius, duos à valida pilæ exercita-

tione repentina morte ſublatos, cùm in illis deprehenderit bilem in tophi nigri ſpeciem concreuiſſe. In cæteris verò cauſam animaduertimus bilem eſſe peraſſatam, interdum in præcordiis, ſæpiùs in liene congeſtam. Quamobrem in hoc ſymptoma plurimùm propenſi ſunt, qui hypochondriaca melancholia laborant, vt ſæpe animaduertimus: atque his diebus iuuenem quendam nobilem Manſardum nomine, valdè ingenioſum, doctum, ſed melancholicum, præ manibus habuimus, qui frequenter palpitationem cordis incurrebat, idque ſæpiſſimè ex triſtitia. Vehementer exaſperatur hoc malum immodica exercitatione, æſtu, balneis, venere, crapula, excandeſcentia, meraciore vino. is enim ſi præcipuè vinum Rhenanum (quia ſubtile, vt arbitror) ſumeret, magis hoc malo tentabatur; & præcipuè ex metu & triſtitia: & quamuis ſæpe per me curatus fuerit, ex leui cauſa in melancholico hoc malum redibat. aptis autem hic remediis eo tempore à me curatus fuit; quamquam idē poſteà hinc diſcedens, vt audio, non ſine melancholia viuat etiam hoc tempore anno 1590. cùm hæc rurſus colligerem. Frequentiſſimè contingit à flatuoſis fumoſis, malignis, craſſis vaporibus atque ſpiritibus in pericardio magna ex parte, aliquando etiam in ſinibus cordis concluſis, qui aut in corde generantur, aut aliunde inferuntur, nimirum ex hypochondriis, in hypochondriaca melancholia (vt nunc diximus) & in iis quibus lien bilis atra copia turgeſcit. In his etiam circa lienem & pancreas conſpicua & moleſta percipitur arteriæ palpitatio

pitatio: ex eoq. loco per arterias quibus multis lien perfuſus eſt, teter aterq. vapor promptè in cor vicinũ ſubit, cuius vi & malignitate irritatum, vehementiori pulſatione nititur quod noxiũ eſt excutere; haud ſecus atque cerebrum in epilepſia. Iam etiam hoc malum oritur ſubinde ab vtero, ventre, aliiſq. corporis partibus malè diſpoſitis: ex partibus enim prædictis facilè multi feculẽti fuliginoſiq. vapores per arterias in cor ſubeunt, ſæpe quoque fit ab aquoſo putridoq. humore, vrinæ ſimili, à quo malus odor quoque effloreſcit, qui maiori copia pericardio concluditur, quàm vt cor liberè ſe dilatare poſſit. Et licet ab ira, exercitio, tum ſupradictis ſæpe irritetur, animi & corporis quiete remittitur: contingit equidem cor à prædictis cauſis irritari, tuncque nititur (vt iam diximus) id quod noxium eſt valida pulſatione expellere. Poteſt idem malum naſci ex tumore aliquo aquoſo, ſanguineo vel carnoſo in pericardio enato, vel à tuberculo, abſceſſu, vermibus, cor vellicantibus, ſubita euacuatione, impraegnatione, vt poſteà exemplum ponemus, inflammatione, item ab aqua tunicæ incluſa, & humore putri ac malè olente, lapillis, venenoſa qualitate in illa tunica hærentibus: aliqui addunt & à veneno, quod tamen negat Iacchinus: Ego, inquiens, omnes naturas venenorum legens, ſyncopas quædam facere audiui, cordis palpitationem non audiui. Ab halitu tamen & vapore flatuoſo educto ex vitioſo humore fieri volunt ob eandẽ cauſam & ictericis & ſpleneticis, melancholicis ferè omnibus, & cachexia laborantibus puellis & ſimilibus, &

 qui

qui in aquam intercutem incidunt. Sed & interpres Holerij etiam à venenoſa qualitate & ſpirituoſo halitu tum aliis omnibus iam dictis oriri aſſerit, ſiue ab externis, ſiue ab internis, ſiue in ventriculis cordis, ſiue in ſubſtantia, ſiue in pericardio, ſiue in arteriis cauſa ſubſiſtat, ſiue accidat extrinſecus, vt vtero, liene, hepate, ventriculo. Quæ omnia iam ſupradicta ab Holerio obſeruata ſunt. Sic archidiaconi, hoc malo interempti, corpore diſſecto abſceſſus in ſubſtantia cordis inuentus: in alterius pericardio, aqua: in Britone quodam inflammatio cordis: in alio abſceſſus in vena arterioſa: in multis pericardium flatu diſtentum, qui tandem in aquam ſolet concreſcere, niſi cordis calore diſſoluatur. in muliere quæ quatuor menſium ſpacio incredibili vrinæ cruciatu laborauerat, duo calculi reperti in corde cum multis abſceſſibus, integris renibus & veſica. Sed notatu digniſſima hiſtoria Præſidis primarij Rhotomagenſis, nomine Remon, qui ab ineunte ætate ad annum quinquageſimumquintum, quo obiit, cordis palpitatione corripi ſolebat, præſertim à ſomno meridiano, & vbi arctiùs tibias conſtrictas habebat. Senſus quidam tremulus erat ad carotidas: huic pulſus vel nullus, vel paruus, & ſine ordine. Soluebatur paroxyſmis edito crepitu, ruptu, clyſtere, dolore in mediis clauiculis excitato, deinde in fronte, vel tuſſi ſatis violenta ſpontè mota. Relictis tibiarum vinculis, & ſomno meliùs habebat. Eadem ſymptomata in muliere nobili apparuerunt. Vtriſque hepar calidius, ventriculus frigidior. Hinc multa fuliginoſa ex-

crementa

crementa, ſpirituoſuſque vapor & craſſus, in arteriis interceptus, cõtinebatur, qui in cor exhalans, incutiebat tremorem vel palpitationem, donec motu, attritu, aut calore (quòd ad id non ſufficeret facultas vitalis) diſſolueretur, aut alicunde exitum haberet. Eodem modo & ob eandem cauſam paulò antè & ictericis, ſpleneticis & melancholicis ferè omnibus & cachexia affectis euenire diximus: eodem modo & Galenus, ex balneo & vitioſis lignis accenſis mulierem ſolitam animo deficere & palpitatione cordis laborare, ſcripſit: alteram ab vteri affectibus idem pati: cuidam, ſi vel per horam lauaretur, idem accidere, niſi priùs panis aliquid aſſumpſiſſet: hominem, dum exolueretur, & cor fortiter palpitaret, repentè interiiſſe. ſed omnibus neque eadem cauſa, neque eadem pars affecta: modò enim in ore ſtomachi, modò in corde fit principium defectionis animi. Palpitatio quoque non ſemper cauſam habet in corde, ſed pars affecta eſt, cum qua mutuum habet conſenſum, vt pericardium, & arteriæ, præſertim maiores & viciniores, inde vterus & ſimilia. Cauſa autem modò per ſe morbum efficit, vt tuberculum, lapillus, aqua, inflammatio, de quibus paulo antè dictum eſt; modò aliquid commouet, quod morbum efficiat, vt balneum & ligna ſuccenſa in muliere, cuius meminit Galenus, & hepar ac ventriculus in præſide Rhotomagenſi. quam cauſam Hippocrates manifeſtam appellat aphoriſmo adducto, ſicut priorem non manifeſtam, à qua periculum mortis repentinæ imminet, non ab altera, licet tandem

quoque interficiat. Ob idque vitam præſes ad 55 annum produxit, cùm cæteri eodem morbo, ſed cauſa diſſimili, breui perierint. Verùm hæc eueniſſe compertum eſt: ſed quòd nunc referam rariſſimum & minùs à multis viſum, quod iuueni cuidam accidit robuſto, vigeſimumoctauum annum agenti. Hic in pago Schaga dicto, an. 1549. menſe Iunio vulneratus fuit in dorſo ſub ſcapula ſiniſtra, vulnere thoracem tranſeunte; qui mox febre valida continua acuta correptus eſt, & in cordis palpitationem adeò vehementem & violentam incidit, vt etiam extra domum, in qua æger decumbebat, à tranſeuntibus (potiſſimùm ſi feneſtræ occluſæ aures admouerent) palpitatio cordis exaudiretur: vt in vita ſimilem caſum neque audierim neque viderim, neque à præceptoribus meis obſeruatum compererim: quamquam Fernelius, medicus, ſi quis alius, clariſſimus & doctiſſimus, ſcribit huius tantam vim eſſe, vt ſæpe ſit animaduerſa thoracis vicinas coſtas effregiſſe; ſæpe & eas quæ ſupra mammam ſunt, de propria ſede depuliſſe; ſæpe etiam arteriam foras dilataſſe in aneuriſma, contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & viſu conſpicua erat pulſatio. Ita quidem affecto corde arteriæ omnes vehementiùs pulſant ac interdum dilatantur, præcipuè verò quæ ſupra iugulum ſunt. Ad hunc iuuenem cùm ingreſſus eſſem, hanc grauem palpitationem animaduerti ortum habere ex ſanguine intùs remanente, vel ibidem concreto: quamquam chirurgus (vt ij homines ſolent) omiſſa venæ ſectione potiones vulnerarias & ſanguinem diſſol-

uentes

uentes exhibuerat: cùm tamen venæ ſectio in recenti vulnere facto (niſi in ventre conſiſtat) ſtatim fieri debeat, & expediat quoque ex ipſo vulnere ſtatim ſanguinem plus minúſve effluere: quippe phlegmone ſic minùs tentabitur, tũ vlcus ipſum, tum quæ circumpoſita ei loca ſunt: & ideò etiam ſtatim venæ ſectionem adhibere oportet. Malè igitur tonſores noſtri vel qui chirurgi eſſe volunt, in vulneribus magnis interiora penetrantibus ab initio ſanguinis miſſionem omittunt, ſtatimque tanquam ad ſacram anchoram cõfugiunt ad ſuas potiones vulnerarias conſuetas, eaſque ſubinde admodùm calidas propinant, quibus amethodi perpetuò vtentes febrem ac phlegmonem inducunt, mortis cauſam inferentes. Siue igitur multus ſanguis defluxerit ad cor (nam & à multo ſanguine obſtructionem faciente palpitatio oriri poteſt) ſemper & ratione febris & potiſſimùm palpitationis conueniebat venæ ſectio, idque in iuuene robuſto, licet vulnerato, in quo ſanguis non ſatis ex vulnere fluxerat: cùm & vulneris quoque ratione venæ ſectio ineunda erat, vt 4. methodi medendi Galenus ex Hippocratis decreto docuit. Iam quoque multoties Galenus ſubitò palpitationem cordis ſine alio accidente aut vulnere eueniẽtem detractione ſanguinis curauit: imò omnes palpitatione correptos (vt 5. De locis affectis habetur) venæ ſectione ſanauit: & quemdam quotãnis verno tempore incidentem in palpitationem eodem modo præſeruauit, cùm tales ſi ab ea abſtineant, magna ex parte ſubitò quandoque intereant. Memini non ita pridem

ruſticum quemdam vulneratum in pago Scermerio dicto etiam in palpitationem ferè ſimilem incidiſſe, & ob ſectionem venæ prætermiſſam ſubitò interiiſſe. Quare venam ſiniſtri brachij tundere feci, ſanguine ſatis pro viribus extracto; & ilicò à detractione ſanguinis, inſcio chirurgo, meliſſam viridem & boraginem accepi, contritas inquam herbas, ne ab aſtantibus cognoſcerentur, eaſque ſupra tegulam mundam ignitam poſui, aqua roſacea & aceti momento irroratas: quas cùm cordis regioni admouiſſem, miraculi ſeu incantamenti modo, ilicò ceſſauit cordis palpitatio, omnibus admirantibus qui præſentes erant; adeò vt vix aliquis vulneratus in eodem pago (cùm tunc Alcmariæ in patria praxim exercerem) ſi poſteà decumberet vel malè haberet, me non vnà cum chirurgo in curatione admiſerint, & tempeſtiuè ad quoſuis vulneratos vocauerint. Hoc autem arcano, nulli niſi viro Pythagorico reuelandū, aliquando vti videram præceptorem meum Elideum Forliuienſem, vel Paduanum, in praxi verſatiſſimum; in noſocomio Bononiæ vulgò appellato Vitæ. verùm is ſolo meliſſophyllo vtebatur; nos boraginem hoc tempore adiecimus. Cæterùm licet palpitatio curata foret, nec amplius rediret: attamen ratione febris tum vulneris, cùm poſteà aluum non ſatis deponeret, ſequēs leniens medicamentum propinaui: ℞ diacatholici ʒ vj. elect. de ſucco roſ. ʒ j. ß. diſſolue cum ℥ iij. decoctionis infraſcriptæ: ℞ vngulæ caballinæ viridis, conſolidæ vtriuſque & maioris, & bellidis, ſcabioſæ, buglæ, ſaniculæ, capill. ven. agrimon. viol. ana

ana m. j. rad. fœniculi, bugloſ. glycyrrh. raſæ añ ℥ j. cicerum rub. ʒ ij. fiat decoctio in ſero lactis pro lib. j.ß zaccharo colª. dulcoretur. ſumpſit autem in diluculo lenitiua iam dicta cum ℥ iij. huius decoctionis: altero die poſt venam ſectam optimè aluum excreuit, febre ceſſante nec palpitatione cordis redeũte. Intereà pro vulnere reliquo decocto bis in die vtebatur ʒ j. inter ebulliendum rubia tinctorum adiecta. & pro tuſſi, quæ tunc leuis aderat, modò ex ſyr. ſequentibus, modò ex diatrag. in tabulis exiguum quid ſumebat: ℞ ſyr. viol., glycyrr. añ ℥ ij. ſyr. borag. ℥ j. poſtremò & his herbis in ceruiſia decoctis & colatura facta bis in die pro vulnere repurgando & conſolidando vtebatur: ℞ caulium rub., ſaniculæ, buglæ, vngulæ caballinæ, artemiſiæ rubeſcentis, meliſſæ añ m. j. inciſa in ceruiſia communi coquantur: quibus remediis vulnere intùs repurgato, opera deinde chirurgi, breui vulnus ſanatum eſt, ac nutu Dei æger conualuit.

SCHOLIA.

HIC quidam antequam ad cordis affectus deſcendant, cordis naturam deſcribunt, eiuſq; structuram, & ſitum, ac cordis & cerebri opera. de quibus quia nos in præfatione nonnihil diximus, deinde etiam quia Galenus De vſu partium abundè de iis egit, & poſt eum alij auctores, vt Arculanus & Iacchinus, tum alij plures, eos perlegere poteritis, & Benedictum Veronenſem. Sed quia hîc breuiter de cordis affectibus agere inſtitutum eſt; Cordis igitur mala hæc plerumque ſunt, palpitatio cordis frequens, animi defectus, cardiacus

morbus,

morbus, habitudinis corruptio, ſicuti eſt bectica diſpoſitio, de qua ſatis dictum eſt in libris noſtris De febribus becticis & maraſmo. At vlcuſcula non patitur membri nobilitas, nedum vulnera aut abſceſſus: protinus enim, teſte Paulo Ægineta, ſubducuntur ſpiritus, & extrema ſudore profluunt, & frigore corripiuntur exitiali: imò auctore Plinio quouis modo læſum mortem adfert. Mulier tamen quædam clara nomine & genere, apud Beniuenium cap. 35. cordis dolore interdum vexabatur, quem medici à malo ipſius cordis habitu fieri arbitrabantur. Sed cùm pluribus iam annis connubio iuncta non conciperet, & ſterilitatis cauſam quæreret, ac tollere conaretur multis præſidiis, ita demum dolor ille cordis increſcere occepit, vt perpetuus fieret. Ex quo ſæpius etiam mulier ipſa deficiens, recreari vix poterat, donec, eo iam magis magiſq; inualeſcente, è medio ſublata eſt. Cæterùm mortuæ corpore inciſo, & fruſtulum nigrioris carnis in ſiniſtro cordis ventriculo ſupra arteriam, quod meſpili formã haberet; & vulua à medio infrà verſus imam eius partem iunctis oris obcalluiſſe reperta eſt. quare vt tuberculum illud mortis, ita hoc ſterilitatis cauſam fuiſſe cognouimus. Callum quoque cuidam in arteria magna, loco cordi proximo, natum obſeruauit Dodonæus medicus mihi familiaris. Multis hic annis cordis palpitationi obnoxius crebrò fuerat; ſex verò ante mortem menſibus in ſiniſtro carpo pulſum tam exiguum habuit, vt nullus frequenter apparuerit, ac ſæpe ſentiri non potuerit. Fuit quoque, palpitante corde, difficile admodùm huic potum admittere, ita vt vix vnciam ſimul bibere potuerit. in pectoris huius ſpatio ſubluteì coloris humor collectus quoque fuerat. At vulnus cor penetrans ſtatim lethale eſt:

Hiſtoria tuberculi ſupra cordis arteriam.

vti meo

vti meo tempore euenit in iuuene illo, fratre cuiuſdam chorauli Alcmariani, qui à quodam Veneo dicto vulneratus in pectore iuxta mammillam ſiniſtram, protinus ſanguine effluente mortuus eſt. Galenus hoc ipſum confirmauit, neceſſe eſſe hominem mori, idq́ præcipuè ſi ſiniſtræ partis cordis ventriculus vel venter fuerit vulneratus. Si verò non ad ventrem vſque pertingat, ſed in cordis ſubſtantia conſiſtat vulnus, ex ita affectis aliqui non ſolùm ea die qua vulnerati fuerunt, ſed ſequenti quoque nocte viuere potuerunt; qui oborta deinde inflammatione extincti ſunt: vt vir ille in Scermerio pago de quo diximus obſer. præcedente, etiam mortuus eſt. Sed ij quàm diu vixerunt, mentis compotes inuenti ſunt: vnde euidens ſibi teſtimonium ſumit Galenus, & eiuſdem cordis ſubſtantia ſecta, negat rationalem animæ vim in corde conſiſtere. Cordis vētri vulnerato ſtatim mors ſequitur.

Mirabile tamen quid refert Beniuenius de abditis rerum cauſ. cap. 42. De cordis parte patefacta: Inciſo, inquit, abſceſſu, qui ſupra ſeptimam vertebram innatum longo temporis interuallo ſinum fecerat, intimamq́ membranam ſua ſanie prorſus eroſerat, minima ipſius cordis pars oculis cernentium patefacta eſt. Verùm cùm hominem ſumma & diligentia & ſollicitudine curaremus, in priſtinam redactus eſt ſanitatem. Hîc tamen cor læſum non videbatur, licet aliqua pars ipſius oculis cerneretur: nam ſicuti cor vulnera non ſuſtinet, ita nec eius membranæ inuolucrum cuius aquoſus humor effluit. eo quoque abundante macies ſubſequuta fuit in ſimia ſecta apud Galenum, vt de Maraſmo diximus in 4. lib. febrium hecticarum ſcholio obſer. 10. quæ cùm ad extremam maciem deueniſſet, vitam cum morte mutauit, cùm & palpitatio cordis ex eadem aquoſitate abundante fieri poſſit Hiſtoria Beniuenij De cordis parte patefacta.

Eiuſdem hiſtoria de leui cordis tunicæ læſione.

poßit. Refert tamen idem Beniuenius ictum in cordis tunica coäluiſſe in quodam iuuene à fratre læſo, in quo ſigna lethalia aderant; quem idem ad ſanitatem perduxit, cùm eius cordis tunica tantùm leuiter fuiſſet ex vulnere perſtricta. huius videas hiſtoriam eodem lib. capite 65. Verùm hæc ad vulnera pertinent. Sed nunc de cordis palpitatione agamus, prætermißis iis vitiis, quibus, vt Æ ginetа refert, etiam cor afficitur, nempe ex phlegmone, eryſipelate, cæteris vehementißimis diſtemperantiis, acutißimis febribus, de quibus in libris noſtris obſ. De febrib. egimus: cùm multi ex animi mœrore, terrore & ſubita ingēti & inſperata lætitia animo defecerint, & extincti fuerint. ideò vtile eſt ex quibuſdã notis qualitates cordis priùs dignóſcere; de quibus Gal. inprimis cõſulito in libello qui titulo Artis Paruæ circumfertur, & de calidi, frigidi, humidi & ſicci cordis ſignis; quæ ad longũ etiam à Ben. Alex. Veronenſi lib. 10. cap. 3. referuntur. Sed illud valdè admirandum, quod Beniuenius refert de quodã Iacobo latrone, qui è patibulo, quo ſuſpenſus fuerat veluti iam mortuus, cùm tamen adhuc viueret, depoſitus atque curatus conualuit. Verùm vt erat homo ingenio malo prauóque, ad eadem ſtatim ſcelera reuolutus, quibus anteà extremum promeruerat ſupplicium, iterum capitur atque ſuſpenditur: Quare hominis admirati (inquit Beniuenius) nequitiam, mortui cadauer incidendum curauimus: & inuentum eſt cor eius ob eximiam caliditatem vndique pilis refertum. Hoc idem inuentum eſt in corde Ariſtomenis Græci, qui ſolus perhibetur integras acies pugnando in fugam vertiſſe. Eſt ergo non tantùm ſceleſti ingenij ſignum, ſed quandoque etiam raræ fortitudinis. Ita & alius quidam Iacobus apud Amatũ cent. 6. curat. 65.

De latrone cor pilis refertum habente.

pilos

pilos in lingua genitos habebat, ſatis longos. Sed & Ferrariæ idem vidit alium confectum, cor pilis circumſeptum habuiſſe, eumq; inſignem quoque latronem & graſſatorem. Verùm quod ad palpitationem cordis attinet, cuius iam cauſas ferè omnes retulimus, hanc Galenus à frigidis tantùm cauſis euenire putat; & ideò, vti veteres medici quoque, calefacientibus ac extenuantibus remediis, tum attenuante victu curabat. At Arabes, & iuniores medici quidam, etiam qui Galeni doctrinam profitentur, ex calida poſſe oriri contendunt. Vtrimque inter ſe digladiantur. Sic alij priorem partem defendunt ex frigore ſolo oriri; vt longo ſermone videre licet apud Altimarum & etiam Iacchinum, & alios non paucos. Alij & ab intemperie calida fieri contendunt, vt Rondeletius, qui & contra intemperiem calidam, ſi ab ipſa oriatur, diamarg. frig. & diatrag. frigidum præſcribit. Holerius quoque ab vtraque intemperie poſſe fieri, vt & omnes qui Arabum decreta ſequuntur, autumat. Medici quoque etiam illuſtriores quidam confundunt palpitationem cum tremore. diximus autem obſeruatione 99. lib. 10. (& ſcholio eiuſdem, cùm de tremore manuum loqueremur,) tremorem à palpitatione & iectigatione (etiam ſcholio obſer. 100. cùm de palpitatione & iectigatione in muſculis ageremus) multùm differre; cùm tremor (vt etiam Galenus ſcriptum reliquit lib. De palpitatione, tremore, rigore & conuulſione) Græcis τρόμος dictus, ſit motus inuoluntarius ſurſum & deorſum motarum partium ſub inuicem, vt patet apud Galenum præcitato loco; vt à palpitatione diſcrepet, quoniam non idem eſt ſurſum ferri & eleuari, neque deorſum ferri & deprimi: cùm palpitatio ſit partium eleuatio quædam præter natu-

Vtrùm palpitatio cordis veniat à ſola intemperie & à calida, medici inter ſe non ſatis conueniunt.

Tremor quid ſit.

Palpitatio quid.

moris & ...lpitationis cõuenientia & differẽtia.

ram atque depreſsio, eodem Galeno auctore loco citato. & ita tremor cum alio priorem locum mutat; eleuata verò & depreſſa in palpitatione ſeruant antiquam ſedem. vtriſque tamen commune, quòd moueantur non ſpontè ſed inuoluntariè & præter naturam: ſed proprium palpitationi, maiorem & minorem locum, non relicto primo, occupare: proprium verò tremoris, primum locum relinquere. Tremoris motus quoque mixtus eſt & compoſitus, qualis eſt arteriarum pulſus, & præſertim pulſus formicantis non abſimilis. Nam tamquã in hoc pulſu arteriæ motus in minima ſpacij intercapedine agitur, ſic in tremore animalis, particula quæcumque ab imbecilla virtute mouetur; viciſsitudo autẽ motus non ab vna proficiſcitur natura, ſicut in arteriis, ſed ex pugna virtutis & ponderis corporis: & quamuis omnino huius ſymptomatis generatio cum conatu ſit mouendi, eſt tamen cum virtutis infirmitate.

Modus generationis tremoris.

Neque idem locus in trementibus ac palpitantibus afficitur: nam tremor inualidæ virtutis actio eſt; in ipſa verò palpitatione, facultas haudquaquam læditur, ſed inſtrumenta ſeu partes ipſæ quæcumque præter naturam dilatari poſſunt & rurſus ſubſidere, vt in cute ſæpe incidit & ſubiectis muſculis, poſtremò ventriculo, veſica, vtero, inteſtinis, iocinore, liene, ſepto tranſuerſo ac arteriis & corde, de quo nunc loquimur, quod afficitur per ſe vel ex locis vicinis, vt iam diximus. Tremor autem eſt impotentis ſymptoma, cùm imbecillitas ſit virtutis motiuæ corporis; neque vna cauſæ ſpecies, quæ tremorem efficiat, reperitur, veluti palpitationum, vt quidam volunt: quarum ortus eſt à nebuloſo, craſſo vaporoſoq́; ſpiritu. Neque remediorum vnum genus tremoribus & palpitationibus, vt lib. citato apud Gal. conſtat

Quarũ partium ſit affectio palpitatio.

conſtat de palpit. trem. quo item loco ac lib. 2. de cauſ. ſympt. & de morbis vulg. diuerſas tremoris cauſas conſcriptas diſcere poteris. ideò errant qui palpitationem cum tremore cordis etiam confundunt, licet nonnulli de iiſdem vno capite tractent: & quidam etiam volunt tremorem ex leui cauſa fieri, palpitationem verò ex grauiori. Differt quoque palpitatio cordis à pulſu, cùm palpitatio nihil aliud ſit, quàm ipſius eleuatio & depreſſio, vt diximus, præter naturam, vel ipſiuſmet cordis dilatatio præter naturam. At in pulſu eſt ſecundùm naturam diaſtole & ſyſtole. Palpitatio itaque eſt ſymptoma deprauati motus pulſatilis cordis præter naturam, ſequens morbum conſimilem, nempe malam & inæqualem temperaturam cordis eſſentialem, vel ipſi aliunde communicatam. Altimarus verò ait ſequi intemperiem frigidam cordis: alij & calidam, & ex lib. De palp. dicit etiam ad vnitatis quodammodò ſolutionem conſequi, cùm vel tumor præter naturam in eadem ambiente cor tunica, dura ſiquidem, fieri poſſet, aut humorem in ſe continente, qualem puſtulæ, quas Græci hydatidas vocant, emittere ſolent. facilè autem cognoſcitur ex ægri relatione: namque cor ipſum præter pulſum palpitare ſentiunt, quem proprium motum cordis appellamus: inſuper & medici ipſi manu adhibita ſupra thoracem, loco quo cor ipſum ſitum eſt, tum tangendo ſentiunt, qui adeò grauis fuit in noſtro vulnerato, vt etiam exaudiretur, vt dictum eſt. Adeſt quoque ſpiratio exigua & rara, & pulſus inæqualis, ex eo quòd cor affectum eſt per ſe vel per conſenſum, vt iam ſatis in obſer. præcedente declarauimus.

Quibus differat palpitatio à pulſu.

Quis præter naturam affectus, & quem cordis morbum ſectetur.

Signa.

OBSERVATIO II.

De palpitatione cordis ex ſanguinis multitudine.

IVVENIS quidam tempore veris, integra valetudine vtens, (licet anteà, vt ab aſtantibus intelligere potui, multis alimentis multum ſanguinem gignentibus vſus eſſet, etiam copioſo vino, & carne multa) cùm ſubitò in cordis palpitationem incidiſſet, atque ad eum acciti eſſemus, ſtatim mihi in mentem venit illud Galeni dictum lib. 5. De loc. affect. cap. 1. quòd palpitatio cordis, pluribus integra valetudine degentibus, tum adoleſcentibus, tum adultis, ſubitò ſine alio manifeſto accidente euenire viſa eſt, atque omnes eos ſanguinis detractio iuuit. Atque hoc accidente planè liberati ſunt, qui poſt miſſionem ſanguinis tenui victu, medicamentiſque ſimilibus vſi ſunt: quos verò rurſus huiuſmodi accidens infeſtauit, eâdem viâ curati ſunt. Cæterùm noui quendam (inquit idem Galenus eodem loco) quotannis verno tempore huiuſmodi palpitationis accidente vexatum: qui cùm per tres annos à ſanguinis detractione ſe adiutum intelligeret, anno quarto anteà quàm accidens ipſum inuaderet, ſanguinem miſit: idque pluribus deinceps annis faciendo, illa quæ poſt ſanguinis miſſionẽ facere oportuit, diligenter obſeruauit. At nihilominus hic quoque ante ſenectutem morte præuentus eſt: ſicuti & reliqui omnes, quorum alij quidem per acutas febres, alij verò cùm ſani degerent, affatim

ſyncope

ſyncopa intercepti, interierunt: quamuis vnus vel duo, citra ſyncopam, alia quadam mortis ſpecie perierint. At verò ſic affectorum magna pars, ætatem agebat quinquaginta quidem annis inferiorem, ſed quæ quadraginta annos excederet. Hæc Galenus: cuius verba diligenter animaduertens, ſtatim in iuuene carnoſo, (virtute ac ætate, ſeu alio quopiam non inhibente) venam internam dextri cubiti ſecari iuſſi, cùm totius corporis plenitudo adeſſet, quæ ſi non adfuiſſet, in ſiniſtro miſiſſem: & quia hic ſanguis in bene valente ſatis multus eſſet & craſſus, ſua copia obſtructionẽ faciens coarctatoriam, victum attenuantem & medicamẽta deinceps attenuantia & cordialia præſcripſi; & mandaui vt in aëre mediocriter calido & ſicco degeret, grauiſque odoris experte, quinimò vt ſuauiter oleret arte id pararet. Omnia odorata cordi familiaria ſunt. Somnum verò moderatum admiſi, iubens tamen vt vigilias immodicas vitaret, & maximè immodicos animi affectus, præcipuè mœſtitiam & metum atq. etiam lætitiam immodicam, motumq. vehementiorem & Venerem præcipuè: & ſi leui exercitio vti vellet, illud quidem temperatum conceſſi; & vt aluum leuem ſeruaret arte vel clyſteribus aut balanis, & vt cibos eligeret immodicæ humiditatis ac flatus expertes, ſed boni nutrimenti facilíſque concoctionis: vt ſunt carnes pullorum gallinaceorum, ſtarnarum, gallinarum, phaſianorum, perdicum, merularum, turdorum, cuniculorum paruorum, ac aliarum auium paruarum montanarum, vitulorum, leporum; eiſque

vteretur præcepi modò aſſis, modò elixis, hyſſo-po, ſerpillo, ſatureia, & præcipuè meliſſa, borag., bugloſſ., pimpinella & ſimilibus adiectis, & in carnium iure garyophyllis vel macere aut cina-momo & exiguo croco iniectis, quæ cor refocil-lant: & ad recreandum vires vino exiguo vteretur tenui & dulci, mediæ ætatis, cum aqua boraginis, meliſſæ diluto, vel ſubinde iniectis floribus bo-raginis, bugloſſæ, vel ipſa pimpinella, ſi virides haberi poſſint. Deinde exhibui ſyr. de pomis, de epithymo, de corticibus citri ex infuſ. roſ. cum decocto meliſſæ. Leniente medicamento deinde vtebar, ſumendo ℥ j. ß vel ij. ſyr. infuſ. roſ. pallid. cum foliis ſenæ cum ℥ iij. aquæ meliſſæ. A purga-tionibus fortibus oportet abſtinere. Adhibui quoque medicaméta attenuatoria, vt diambram, diamoſ. dulc. & amar. ſubinde & diacinamo-mum. Poſtremò etiam theriacam dedi ad ℈ ij ß, ſuperbibédo parum aquæ meliſſæ. Exteriùs etiam epithema hoc vel ſimile cordi apponebam: ℞ aquæ meliſſæ, florum citrangulorum, modò ha-beri poſſit, vel eius loco aquæ borag. añ. lib. ß aquæ roſ. ℥ ij. maceris, garyoph. cinamomi, ligni aloes, corticum citri añ ʒ ß. ſeminis ocimi ℈ j. croci grana v. vini odoriferi ℥ iij. ambræ, moſci añ grana iij. (modò non ſit mulier vterino malo laborans, tali etiam vtimur, maximè in viris) fiat epithema cordiale. Quibus remediis vel his ſi-milibus non ſolùm hic iuuenis, ſed alij multi con-ualuêre.

SCHO-

SCHOLIA.

SIGNA *demonſtratiua palpitationis per ſe nota ſunt: at cauſarum & ſpecierum quibuſdam notis indigẽt. ita hîc à ſanguinis quidẽ copia, craßioris ſcilicet, non adeò calidi (alioqui febrem intuliſſet) hoc malũ originẽ habebat, eratq́ʒ ſimilis caſus à Galeno iam deſcriptus. Vbi enim ſanguis valdè calidus eſt, æger maiorem æſtum ſentit, reſpirationem vitiatam ac magnam & velocem. Sed hic erat potiùs craſſus, vtpote ſæpius eueniens & in ſanis, non præcipiti periculo, ita vt curam ſuſcipere poßit: nam altera quæ fit ex ſanguine admodùm calido, periculoſior eſt. At præter hæc quòd à ſanguine obſtruente contingeret, monſtrabat anni tempus (quemadmodum & apud Galenum:) eò quòd vere euenit, cùm funduntur humores, & per corpus mouentur. Sed & copiam animaduertimus in venis, quæ potiùs crudiorem ſanguinem ſignificabat, etiam ex ætate, temperamento, victus ratione, colore corporis, ſymptomatis ſomni, inappetentiæ, & aliorum, de quibus in libro De plenitudine agitur. Si verò à melancholia, vel ab humore melancholico, aderunt & ſymptomata melancholica, triſtitia, ſolicitudo, metus & alia quæ de melancholia diximus. A frigore verò & humoribus frigidis & pituitoſis, cauſæ præceſſerunt quæ calorem innatum extinguere ſolent, vt aër frigidus, & alia quæ etiam per accidens calorem innatum extinguunt, vt euacuationes excedentes, cibi frigidi: aderunt & pulſus tardi, rari, parui & anhelitus ſimilis etiam extra paroxyſmum; frigoris ſenſatio, & alia ſigna adſunt, quæ frigidos, crudos, pituitoſoſq́ʒ humores abundare notant. Qui autem etiam à bile fieri volunt, cauſæ præcedentes*

Signa à copia ſanguinis craſſioris, vel calidi.

Signa ab humore melancholico.

Signa frigoris & pituitoſi humoris.

exiccantes calfacientesq́; & ægritudines bilioſæ id de- monſtrabunt, pulſus, anhelitus magni, veloces, fre- quentes & duri, inflammatio, ſitis, & reliqua, vt ann tempus, habitudo bilioſa, æſtas, qui & fame ſitiq́; & exercitio lædantur, vti pituitoſi ab iiſdem iuuantur. Ali quando ex aquoſitate in pericardio contingit: neq. enim mirum videri debet, tantam humoris multitudinem cumulari aliquando (vt Galenus dicebat lib. 5. De loc affect. cap. 1.) in ambiente cor tunica, vt ipſum ne attol latur, impedire poßit. Quippe in animalibus diſſecti vidimus plerumque plurimum humoris, vrinæ ſpeciem referentis, in eo, qui ipſum inuoluit, panniculo cont neri. Etenim ſimia quædam, quum emaciari indies vi deretur, eam tamen neceſſariis noſtris negotiis impedi ti, ſecare in tempore non potuimus; poſt mortem veri reliquis corporis partibus omnibus illæſis, inuentus e in ambiente cor tunica tumor præter naturam, hume rem in ſe continens, qualem puſtulæ, quas Græci hyda tidas vocant, emittere ſolent. Atque in gallo quoq vidimus cordis tunicam, huiuſmodi tumore, & quide duro, affectam, perinde ac ſi plures craſſæ membra inuolutæ altera alteri fuiſſent: verùm in eo nihil hum ris continebatur. Vnde veriſimilis conie ctura elicitu homines etiam ſimilibus poſſe affectibus infeſtari. Qu autem de ſimia dixit Galenus, id quoque de aliis aqu ſitatem habentibus in pericardio intelligi poteſt, nem hominibus, quoniam & ſine manifeſta cauſa emacia tur & tabidi fiunt. Sed cur id eueniat, Galenus non cit. At cauſa emaciationis eſt, quoniam ſuccedit hect ca febris: nam ex cordis anguſtia febricula fixa nece ſariò oritur: nam ſupercalfieri eſt neceſſarium, ſi n liberè attrahit aërem. Alij & hoc ſignum addunt

ægroru

Signa aquoſitatis in pericardio, [beside "exercitio lædantur"]

Simia. [beside "neri. Etenim ſimia"]

Gallus. [beside "tidas vocant"]

ægrorum relatione, quòd ipſis videatur quaſi cor aqua innatet, & inde comprimatur, & deteriùs pulſet. Gignitur verò & aceruatur auctis cauſis naturalibus, vt ſcilicet denſa admodùm tunica ſit, multaq́ humiditas circa viſcus, vt in mulieribus plus aggregari accidit, & animalibus humidis, ſicut patet ex diſſectione. Si verò conſumitur humiditas exiſtens in capſula cordis ſeu pericardio, corpus exiccatur, vt Arculanus vult, & areſit indies abſque febre: vbi enim fit à caliditate ſuperflua, id per inflammationem in corde perceptam notatur, modò non fuerit fixa: ſi autem fixa per inflammationem ſanatam ante fixionem, pulſus ac anhelitus ſunt magni, veloces, frequentes etiam extra paroxyſmum, ac cauſæ præceſſerunt calfacientes, vt febris, motus fortis & ſimilia. A flatu verò fieri indicant repentina acceſsio, aſthma, motus tremulus in genis aut palpitatio in genis oculorum, vel in aliqua parte, aut dolores repentini, qui ſtatim ceſſant ſponte ſua: oculi etiam quodammodò obtenebrantur, ſonitus aut ſibilus aurium his ſolet accidere: excitatur enim leuiſsima corporis motione, & tandem aſthmatici fiunt. Si ab obſtructione, per diuerſitatem pulſus magni, parui, tardi, velocis dignoſcitur. ita & à debilitate non facit pulſum fortem, eſtq́ cum priuatione ſignorum repletionis. Si ex malo ſitu aut compreſsione, cor ſuffocari & conſtringi videbitur: ita & ſolutio continui per proprias cauſas noſcitur, vel apoſtemate præcedente vel abſceſſu aut vulnere, quod & diſſectio immediatè demonſtrabit. Si per communitatem totius, vt in febribus, id febres indicabunt: nam iis decreſcentibus diſcedet. Si per conſenſum aliorum membrorum, vt à ventriculo fiat, id nauſea, bilis vomitus & ſimilia facilè aperient, & circa

A flatu.

Ab obſtructione.

A debilitate.

A ſolutione continui.

A communitate totius vel aliorum membrorũ.

ſtomachum dolor. ita & de aliis membris cenſendum. & ſi à criſi, ſigna critica aderunt. A vermibus, punctiones id quoque indicabunt. Signa præſagientia. *At ſigna quæ præſagiunt futuram palpitationem, habentur ex cauſis occurrentibus, & malum cordi imprimentibus, atque cordis temperamenti exceſſu & aliis cauſis diſponentibus.* Prognoſtica *Prognoſtica quoque nunc ferè patent ex prædictis in obſer. præcedente: nam licet quidam videantur ab hoc ſymptomate liberati per venæ ſectionem, victumq́ extenuantem, ac medicamentorum ope, nihilominus permulti (vt ex Galeno oſtendimus) poſt annum vel plures menſes eodem malo rurſus correpti, ante ſenectutem morte præuenti ſunt: alij per acutas febres, alij ſani degentes, ſyncope correpti & extincti ſunt; periculum enim repentinæ mortis impendet, ſi diutiùs ſuperfluéque affligat, crebroq́ repetat. Hoc malum quoque familiare eſt ſyncope correptis: quam ægritudinem & antecedere, & in quam etiam mutari ſolet. & iis quoque quibus lien tumidum eſt atro feculentoq́ ſanguine, & qui hypochondriaca melancholia laborant, meticuloſi mœſtiq́ quoque hoc malo familiariter perturbari ſolent. Et licet adoleſcentibus tum adultis euenire poſſit, magis tamen accidit iis qui ætatem agunt quinquaginta quidem annis inferiorem, ſed quæ 40. annos excedat. Si quoque in pericardio multam generet materiam, vel humiditatem conſumat, vel apoſtema adſit, ſubitas mortes infert. At ea quæ ex flatu vel vaporibus fit, aut per conſenſum, minùs periculoſa eſt: ſed quæuis confirmata periculo nō vacat, & quouis modo fiat, circa initia curatio non eſt negligenda: nam aucta vel perdurans in ſyncopem (vt diximus) permutatur. Sed hæc quæ de ſignis diximus, clariora exemplis ſequētibus euadent.*

OBSER-

OBSERVATIO III.

De palpitatione cordis à frigore & materia pituitoſa.

DIXIMVS frequentiùs à cauſa frigida & pituitoſa, iuxta Galenum, palpitationem fieri, vt ex eiuſdem curatione liquet, cùm medicamenta potiùs attenuantia & diſſecantia quàm frigida præſcribat: ita iſtis diebus mulier valdè pallida, ſi aliquo frigore tentaretur, in palpitationem cordis incidebat; caputque huic graue erat, frigebat, crudiſque humoribus frigidis abundabat, eratque hyems valdè pluuioſa & nebuloſa, cùm ad illam accitus eſſem, & cordis palpitatione afficiebatur, qua & anteà quoque correpta fuerat, vt ipſamet narrabat, præcipuè ſi frigore aliquo modo obrueretur. Pulſus huic valdè tardus erat: cui & hoc epithema ſtatim præſcripſi: ℞ aquar. bugloſ., meliſſæ añ lib. ß vini maluatici ℥ iij. pul. ſpecier. electuarij de gemmis, caryophyllor. añ ʒ j ß. pul. diambræ (cùm fateretur morbo vterino numquam ſe obnoxiam fuiſſe) ℈ ij ß. ſem. citri, behen albi & rubri; oſſis de corde añ ℈. j. croci ℈. ß. fiat epithema; quod calidè cordi cum panno rubro ſcarlato applicabatur. Cùm parùm frigeret, iubebam etiam tũ manus, tum pedes panno calido calfieri; quo paroxyſmus ad tempus ceſſauit. Verùm, ne rediret, materiam pituitoſam, adiectis etiam cordialibus, hoc modo vel ſimili digerendam eſſe, propoſui: ℞ ſyr. de bugloſſ., mellis roſ. colati, ſyr. de byzantiis añ ℥ j. aquæ meliſſæ,

betonicæ, hyſſopi añ ℥ ij. miſce fiat ſyrup. pro ij. doſibus, vtatur cum ſyr. ʒ ij. pro vice electuar. diamoſci dulc. in tabulis. Syrupum adhuc ſemel cepit, deinde illam purgaui hoc modo: ℞. ſyrup. ex infuſ. roſ. pallid. cum foliis ſenæ ℥ j ß. diaphœnici ʒ j. aquæ meliſſæ, borag. & roriſmarini ana ℥ j miſce; fiat potio: quibus optimè aluum depoſuit: poſteà dedi theriacæ optimæ ℈ ij. conſeruæ florum boragin. ʒ ij. capiebat poſtridie manè ſex horis ante paſtum, & melius habere cœpit: quamuis poſt menſem iterum eo malo apprehenderetur, ſed non ita fortiter. iuſſi vt ſingulis menſibus caperet has pilulas: ℞. pilul. de hiera ſimplici, pilul. alephang., agarici trochiſcati añ ℈ j cum ſyr. conſeruat. citri, fiant pilulæ vij. manè ſumendæ. intereà quoque præcepi vt ex hoc condito omni manè ſumeret: ℞ corticum citri zacch. conditi, conſeruæ ſummitatum meliſſæ, conſeruæ borag. añ ℥ j. conſer. florum anthos ℥ ß. ſpecier. lætific. Galeni, pul. diambræ, diamoſci dul. añ ʒ j. ſeminis citri, oſſis de corde cerui añ ℈ j. myrobal. vnum empeliticum conditum, fragmen. omnium lapid. pretioſ. ℈ j cum ſyr. conſer. corticis citri q. ſ. fiat electuarium moderatè liquidum. de quo ſumebat manè & veſperi tribus horis ante paſtum, ad magnitudinem paruæ caſtaneæ: quo deglutito vt parum vini maluatici minimè diluti biberet, conſuluit. Intereà etiam ſi vellet, & ſi magis delectaretur ſolido electario, vt modò hoc, modò præcedente vteretur, mandaui: ℞ ſpecier. elect. de gemmis, ſpecier. lætific. Gal., diambræ añ ʒ j.
diſſolut.

diſſolut. in aqua meliſſ., adiect. zacch. albiſſ. ℥ iij fingaturque electuarium ſolidum in teſſellarum figuram; ſintq. ſingulæ ponderis ʒ ij; & ſumatur vna manè, altera veſperi, duabus aut tribus horis ante paſtum; mox cochlear vnum vini maluatici ſuperdeglutiebat. Quibus hæc optimè ſe habuit: interim ei præcepi, vt optimo victu attenuante (de quo ſuperiùs dictum eſt) vteretur, ne recidiuam incurreret.

SCHOLIA.

HVIC *autem mulieri, cùm in hyeme eſſemus, venam non ſecuimus. attamen inſtante vere, cùm morbus hic magnus eſſet, venæ ſectio vt fieret, imperauimus, ſaltem ratione partis affectæ; etſi intemperatum ad frigidum in hoc affectu ſit cor, tamen quia princeps viſcus eſt, & cùm ipſa venæ ſectio ſecundum Galenum ſaltem reuulſionis gratia cõferat, prohibens ne ad ipſum excrementa confluant, tum quòd imbecillum ſit, tum etiam ne propter hunc præter naturam palpitationis motum excrementa quoque trahat, ideò vt fieret venæ ſectio iuſſimus, ex ſiniſtri cubiti vena lienari dicta, eò quòd plenitudo totius corporis non adeſſet: intereà tamen iubebam (vt etiam aliquando in principio facere conſueuimus) ne multa ſanguinis copia per venæ ſectionem vacuaretur; cùm & aliàs, ſi opus fuerit, potius iterandum eſſe ducimus: nam quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tanto reuulſionem efficaciorem effeceris, vt à Galeno decretum eſt lib. De curat. per venæ ſectionem. At in valdè debilibus, frigidis & exanguibus, vt valdè ſenibus, à venæ ſectione aliquando abſtinuimus. Ita frater meus chariſſimus,*

Venæ ſectio ad reuulſionem tantum quomodo inſtituenda.

Nannius

Nannius Foreſtus, ſupremi Senatus Conſiliarius, cùm anno 1589. palpitatione cordis in hyeme afficeretur, iiſdem ferè remediis ſupradictis, ſine venæ ſectione, cùm annum 62. ſuperauerat, vti mulier præcedens, curatus fuit; vir exanguis, debilis & melancholicus, ita vt à venæ ſectione, cùm facilè in ſyncopem incideret, eo tempote abſtinuerimus. Sed huic mulieri tantùm ſemel, inſtante vere, vt ſanguinem, non tamen multum, detraheret, conſului: facilè enim tales deficiunt, ſi plus æquo detrahatur: imò & pituitoſos & melãcholicos vidimus, ſi eis tres aut quatuor vnciæ auferebantur, præſertim ſi paulo debiliores eſſent, animo deficere. Sic cùm Mãſardo nobili melancholico (de quo in 1. obſ. huius libri mentio facta eſt) in vere palpitationi cordis ſæpiùs obnoxio, vix parũ ſanguinis detraheretur, ilicò animo deficiebat, vt ſtatim vena occluſa in palpitationẽ cordis & ſyncopam ſatis frigidam incurrerit; à qua frictionibus & aqua in faciem cõſperſa, magna cum difficultate ad ſe redierit, etiã vertiginoſus. in quibus, tum palpitantibus, maxima huius ratio habenda eſt, vt pulſum tangendo, ſi is minuatur (vti nos hîc fecimus) venam occludi iubeamus.

Si pituitoſus redundârit humor, quo modo is præparandus & deinde purgandus ſit.

Si itaque cum frigida intemperie, frigidorum quoque humorum ſit abundantia, antequam ad valde attenuantia medicamenta perueniamus, à venæ ſectione, ea quæ iam dictos ſuccos concoquendi præparandiq; vim habent, tribuenda ſunt; & deinde purgandum: & ſic in pituitoſo conueniet mel roſ., oxymel ſimpl., compoſitum, aut ſcillinũ, cum ſyr. è cort. citri, aut de hyſſopo, & decocto ſampſuchi, pulegij, origani, meliſſæ, additis ſyr. cordialibus, de bugloſſ., de borag., capill. ven. & ſimilibus: deinde purgandi cum myrobal. empel. vel infuſ. agarici, aliquo cordiali addito; abſtinendo à colo-

cynthide,

cynthide, quia cor lædit; aut hoc modo: ℞ agarici trochiſ. in vino albo infuſi ʒ j. exprimatur fortiter, & cum decoct. paſſ. & flor. cord. in aqua borag. decoct., fiat potio; addendo mannæ ℥ j vel ℥ j ß. & ſi non ſufficit, adde decoctioni ſummitatum thymi & ſeminis carthami contuſi añ ℥ ß. A purgatione verò, vt vſus poſtulat, medicamentis calfacientibus & attenuantibus, vt xyloaloë, & diacalamentho, dianiſo, tum aliis ſupradictis, vtitor. Etiam electaria vel opiata ex diamarg. calid., de gemmis & de hyacintho, confect. alkermes, conſer. rad. bugloſſ. borag. & florum roriſ. bugloſſ. & heleníj, conueniunt: quæ etiam valent in humore melancholico. de quo poſtea etiam exemplum dabimus.

OBSERVATIO IIII.

De palpitatione cordis à materia calida bilioſa.

PALPITATIONEM quoque fieri à materia calida & bilioſa, non ſolùm Rondeletius & Holerius admittunt; verùm & Fernelius, & multi alij de eadem exempla poſuêre: nos autem vnum tantùm adiiciemus. Iuuenis quidam bilioſus, cùm circa caniculam luſu pilæ incaluiſſet, in ſyncopem quaſi incidit cum cordis palpitatione, qua & poſteà ex leui incandeſcentia aut animi motu vehementiore corripiebatur. Hic autem conſultandi cauſa me acceſſit: erat admodùm raræ conſtitutionis, qui ægrè ſanguinis detractionem ferebat: nam cùm illi vena aliquando ſecta eſſet, animo deficiebat; quare ſanguinem detrahere nolui. Nam rectè Rondeletium dixiſſe arbitror:

bitror: Sunt qui (inquit) in omni palpitatione laudant miſſionem ſanguinis; qui laudandi non ſunt, ſi fiat iis, quibus nō competat phlebotomia, ſed tantùm euacuatio. Cùm igitur à bilis copia huius mali origo fieret, conſultius mihi videbatur, primò ſyrupis vti, & refrigerantibus & alterantibus; deinde leuibus medicamentis; cùm cor fortia laxantia non ſuſtineat. Quare vt hunc ſyrupum vel ſimilem per triduum biberet, mandaui: ℞ ſyr. de ſucco acetoſæ, de acetoſ. citri, de ribes añ ℥ j ß. aquæ cichorij, borag., bugloſſ. añ ℥ iij. miſc. & ieiunus per triduum in diluculo bibat. Poſteà hoc infuſo rhab. illum leuiter purgaui: ℞ rhab. ſelecti ʒ j ß. ſpicæ ℈ ß. infunde per noctem facta priùs leui ebul. in aquæ cichorij ℥ v. manè huius fortiſſ. expreſſ. accipe ℥ iij. addendo ſyr. ex infuſ. roſ. pallid. ℥ j. pulpæ thamarind. cum aquæ borag. extractæ ʒ ij. miſce, fiat potio, detur in diluculo; qua ſatis benè excreuit. Vacuato corpore conſului vt quotidie matutinis horis vteretur electuar. ſequenti iij. horis ante paſtum, ad paruæ caſtaneæ magnitudinem: ℞ conſeruæ roſ. vnius anni, conſeruæ viol., conſeruæ rad. bugloſſ. añ ℥ ß. conſeruæ ſummitatum meliſſæ ʒ ij. pul. ſpecier. diarod. abb. trionſant. diamarg. frig. añ ʒ ij. oſſis de corde cerui, ſem. citri añ ℈ j. marg., fragm. lapid. pretioſ. commun. añ ℈ j ß. coralli rub. ℈ ß cum ſyr. de acetoſ. citri; fiat elect. molle. Sed & hoc epithema vel huius æmulum ſimiliter præſcripſi: ℞ aquæ roſ. lib. ß. aquæ borag., bugloſſæ añ ℥ ij. aquæ meliſſæ ℥ iij. coralli vtriuſque, omnium ſantal. ſpecier. diamarg. frig. añ ʒ j caphuræ

grana

grana ij. croci ℈ j. aceti vini optimi exiguum; fiat epithema cordi manè & veſperi ante paſtum tepidè admouendum. Conſului quoque vt ſacculum pyramidali figura de ſericeo panno raro, cui & pulueres ſequentes inſuantur, cordi apponeret: ℞ florum roſ. rub. exiccat., florum bugloſ., borag. etiam ſiccorum, flor. viol. ſiccorum añ ʒ j. folior. meliſſæ exicca. ʒ ß. omnium ſantal. añ ʒ j ß. coral. rub. oſſis de cord. cerui pul^ti^ añ ʒ ß behen albi & rub. añ ʒ j miſce, & fiat pul., qui ſacculo, vt dictum eſt, inſuatur. Irrigetur cum aqua roſ. & bugloſſæ, & regioni cordis applicetur. Talia, vti etiam epithemata in materia frigida Obſeruatione præcedente deſcripta, aliquando adhiberi poſſunt, vrgente palpitatione cordis, extrinſecus, corpore etiam nondum vacuato.

SCHOLIA.

MATERIÆ quæ cordi conueniant, præcipuè in palpitatione & in ſyncope, aliæ frigidæ ſunt, calidæ cauſæ conuenientes; aliæ calidæ in frigida. quæ & medicamenta cordialia appellantur. Ex frigidis verò, violæ, nymphæa, roſæ, ſantali, caphura, acetum, omphacium, berberis, ceraſa, pruna acidula, acetoſa, ſuccus malorum granatorum, citri, limonum, citrangulorum, pomorum odoriferorum, perſica, carabe, coriand. præpar. cydonia, pyra, lac acetoſum, diarod. abb. ſine ſpeciebus diamar. frig., trianſantal., condita ex his, conſeruæ & ſyr. Ambigua, aurum, argentum, margarita, coralli, os de corde cerui, vnicornis, fragmenta hyacinthi, ſmaragd., blattæ byzantiæ, ſpodium, doronicum, meliſſa, borag., bugloſſa. Sed horum quædam ad calida re- Materiæ frigidæ cordiales.

da referri poſſunt, Holerio teſte. Ex his trochiſci comparantur; fiunt epithemata, poma odorifera, ſtragulæ & veſtes ſuaui odore imbuuntur, potioneſq́; & elect. ſolida, quæ & palpitationi & cordi conueniunt. At calidæ, vt ambra, ſtorax, calamintha, muſcus, lignum aloës, caryoph. cinam., cortex citri, & citrangulorum, crocus, nux muſcata, macis, ſem. maior. baſilici, vinum aromat. odoriferum, enula, fœniculus, petroſ. galanga, zedoaria, amomum, cardamomum, cubebæ, roſmarinus, mentha, polium, calendula, theriaca, methridatium, elect. lætific. Gal. & Rhaſ. diambra, diamarg. calidum, diarod. cum ſpecieb., alipta moſcata, gallia moſcata, pliriſarcoticon, capus, perdix, & volatilia. Similes verò cordiales medicinæ deſcriptæ ſunt ab Auicenna, cuius catalogus recenſetur ab Arculano; & harum rationes adduntur, & qua ratione ita dicantur, vel quòd ſint temperatæ aliquæ ex iis, vel quòd confortent virtute ſecunda, vt ſtipticitate vel odore, vt roſa & muſcus; vel à proprietate occulta, adiuta à qualitate manifeſta, vt ſpica, crocus, per aromaticitatem (vt medici loquuntur) & caliditatem, & temperamentum & ſtipticitatem, vel per proprietatem occultam adiuta, vt hyacinthus & ſimiles. Veræq́; cordiales ſunt temperatæ medicinæ, aliæ theriacales vel bezaarticæ dictæ. de quibus ad longum videas Arculanum ſupra Rhaſ. cap. 73. De paßionibus cordis.

Materiæ calidæ.

OBSER.

OBSERVATIO V.

De monacho melancholico ſæpe ex inani metu palpitationem cordis incurrente.

MONACHVS quidam ex ordine Carthuſianorum, & is quem Procuratorem vocabant, natura melancholicus, & etiam ordinis ratione (cùm & ſolitarij ferè omnes tales melancholici euadant) ex inani metu ſubinde palpitationem incurrebat. Hic enim cùm tempore peſtis peregrè proficiſceretur, domum fortè ex improuiſo accedens, in qua nonnulli peſte extincti eſſent, adeò horrore corripiebatur, vt ſtatim me accederent, ſeque ex metu peſte infectum conquerebatur, qua tamen minimè laborabat; & vt hanc imaginationem quamuis falſam ab eo depellerem, remedia quædam apta, tum euacuationem leuem per pharmaca ad præcautionem facientia præſcripſi: quibus licet bene habere cœperit; inanis tamen ille metus per multa tempora, etiam menſes illi adhæſit, vt ſi ſolummodò de peſte cogitaret, melancholia etiam laborans, ſtatim horrore concutiebatur, & palpitationem cordis etiam grauem poſteà incurrebat, & tandem totus melancholicus euaſit: ita vt ſi vel ſtramina præ foribus aëri expoſita ad euentilationem cerneret, aliquem ibi mortuum eſſe ex peſte ſibi perſuadebat, & imaginabatur, neque ædes tranſire audebat; & numquam à longè tantùm ſtramina per plateam diſperſa videret, quin mox palpitatione cordis corriperetur. Cùm itaque ſiccus me-

lancholicus huius palpitationis cauſa eſſet, vt humor concoqueretur, pro huius mali curatione præſcripſi ſyr. ſequentes: ℞ ſyr. de pomis, de corticibus citri, de ſucco borag. an ℥ j ß. decoctionis meliſſæ, borag., lupulorum ℥ ix. miſc. pro iij. doſibus matutinis. Cocto humore & præparato purgauimus cum decocto ſenæ & ſyr. de epithymo. Poſteà etiam ſanguinem in moderata quantitate, cùm in Aprili hoc ſymptomate afficeretur, & in vere eſſemus, extraximus ex vena baſilicæ cubiti ſiniſtri: & poſteà eadem adhibuimus remedia, quæ ad melancholiam hypochondriacam valere ſcripſimus. Eodem modo & curationem inſtituimus in nobili quodam iuuene Manſardo, diu melancholico & palpitatione cordis affecto, de quo priùs diximus. Poſt ſyr. exhibitos ex ſucco borag., bugloſſ. de pomis, de epithymo, & betonica cum decoct. meliſſæ, cardui benedicti, borag. bugloſ. & ſummitatum lupul., eundem purgauimus hoc modo: ℞ ſyr. ex infuſ. roſ. pallid. cum foliis ſenæ ℥ j ß. aquæ meliſſæ ℥ ij ß. elect. lenitiui ʒ ij miſce: reiterauimus ſæpe ſyr. ſupradictos, & è corticibus citri, cum decoctis cordialibus; & iterum illum purgauimus in hunc vel ſimilem modum: ℞ ſyr. ex infuſ. roſ. pallid. cum foliis ſenæ ℥ j. confectionis hamech ʒ iij. aquæ meliſſæ ℥ ij ß. miſce, qua potione quinquies vel ſexies aluum deiecit, dedimus condita ex conſer. borag. bugloſſæ, meliſſæ, betonicæ, adiectis diamarg. calid. diambræ, diamoſci, cum ſyr°. de limonibus, è corticibus citri: & ad ſacculos cordiales, & elect. ſolida ſuperiùs dicta commodè deuenimus

uenimus: quibus ſubinde palpitatio cordis ceſſabat, licet ſæpiùs recidiuam pateretur, ob diuturnam, & longam melancholiam confirmatam. Aliis quoque ſimili malo affectis conſuluimus, vt aliquando pilulas caperent de lapide lazuli ad ʒ j. in paulo robuſtioribus: deinde vt ad attenuantia medicamenta ſuperiùs deſcripta deuenirent, cordialibus medicamentis ſemper adiectis.

SCHOLIA.

Si autem palpitatio cordis fiat ab humore melancholico, eodem ferè modo curatur, vt melancholia hypochondriaca, adiectis ſemper iis cordialibus tum attenuantibus, quæ etiam ad pituitam valere diximus, interim humorem melancholicum priùs concoquendo & expurgando. Si fiat à flatibus, cuius ſigna anteà poſuimus, prima ventriculi cōcoctio perfecta procurari debet, & flatus qui in ventriculo & in inteſtinis ſunt collecti, diſcutiendi: idq́ duabus intentionibus perficietur, & materiam illam pituitoſam expurgādo, & aqueam, ex qua flatus gignuntur, pilulis aromaticis, de hiera & ſyr. materiam concoquentibus cum ſyr. dictis in decoctis, adiiciendo aliquid aniſi: & rurſus euacuando cum pilulis fortioribus, vt ſine quibus, vel aggregatiuis. in craſtinum danda theriaca antiqua vel confect. arom. roſ., vt cauſa illa efficiens corrigatur, nempe calor diminutus. Huc referenda omnia illa remedia quæ dicentur capite De inflatione ventriculi. Si ſit ex melancholia flatuoſa, etiam illa adhibenda quæ de hypochondriaca melancholia diximus, additis ſemper flatus diſcutientibus in maiori quantitate: & ſi fiat ab obſtructione, addenda deobſtruentia. Ferè eadem ratio erit

Curatio à flatibus.

Ab obſtructione.

curandi hunc affectum ab obſtructione, cum illo qui fit à pituita: ſed iſtis decoctionibus addenda erunt, aniſi, fœniculi, & alia flatus diſcutientia, vt galanga, garyoph., macis. Nam magna ex parte morbus hic ex generantibus flatus accidit, illis hominibus qui patiuntur obſtructiones hepatis & lienis, vt licet videre in puellis patientibus cachexiam, vt anteà meminimus, & malè coloratis. detur etiam theriaca, cum aqua bugloſſæ & meliſſæ.

Topica.

Poſt purgationem conueniunt & electuaria vel condita ſuperiùs deſcripta, & epithemata etiam in melãcholicis, & alia topica, vt olea, nempe coſtinum, nardinum, quibus & pulueres addendi, vt ligni aloës, cinamomi, maceris, croci momentum, & ceræ, vt in vnguentum coëant, pauco addito vino odorifero. quibus regio cordis inungenda ſtatim poſt epithemata; eodem modo & ſacculi ſupradicti ex cordialibus compoſiti. Rondeletius optimum medicamentum parat & alimentum ex corde porci (in quo inditi ſint garyophylli) in veru aſſato, vel ſuper prunas priùs cocto in aqua, vt caro tenerior fiat, alioqui dura eſt, quia fibroſa:

Aqua mirabilis ad cordis palpitationem.

vt ℞ cordis porci n. ij. cordis cerui vel bouis n. iij. garyophyl., galangæ maioris & minoris, ſem. baſiliconis ãn ʒ iij. macis ʒ iij. flor. bugloſſ. borag. ãn p. j. flor. anthos p. iij. temperentur in vino maluatico per noctem, & diſtillentur omnia in alembico. aqua vſui ſeruetur: ℞ aquæ prædictæ ℥ iij. zach. parum, fiat iuleb. Aqua illa valet in omni paſſione cordis, à materia frigida, flatuoſa, vel à vaporibus, & in melancholica paſſione: ſed in materia non frigida adde aquæ roſ. partes æquales, & vtatur cum aqua bugloſſæ vel boraginis. doſis huius aquæ eſt ℥ ß, ſuperbibendo vini hypocratici ℥ ij. Sacculi ad fotus cordis, qui etiam ab eodem magis laudantur

quàm

quàm emplaſtra vel epithemata, fiunt hoc modo: ℞ garyoph., roſ. flor. anthos an̄ ℥ ij cort. citri ſicci, macis, ligni aloës, ſantali albi, & rubri & muſcati, lini, ſeminis ocymi an̄ ʒ j. ſpicæ celticæ & lauendulæ, foliorum lauri an̄ ʒ ß. contundantur, & fiat puluis, & ex eo ſacculus interſutus, vt artis eſt, pro corde paretur: irroretur cum vino albo, & aqua bugloſſæ vel meliſſæ; applicetur calfactus. Eſt & hoc optimum: ℞ florum cordial. an̄ p. j. caryoph. maioris, id eſt anthophylli ʒ j. decoquantur leuiter in aqua bugloſſæ & meliſſæ. in lib. j. decoctionis adde vini albi vel clari lib. iij. caryoph. ʒ ij. cardam. ʒ ß. ſacch. q. ſ. fiat ſyr. aromaticetur cum ʒ j cinamomi. Si à ſeroſis humoribus auctis fiat palpitatio, danda eſt opera, vt euacuentur, qui in venis continentur. Nam id, quod collectum eſt in pericardio, ſi nil amplius in illum reſudârit è venis, calore cordis abſumetur. Seroſi autem humores, iuxta eundem Rondeletium, euacuantur vſu ſeri caprini, vel aſinini; vel ſucco roſ. decocto, braſsicæ marinæ, ſeminis carthami follis, ſenæ & aliis medicamentis cap. De hydrope & cachexia. In hoc tantùm differt, quòd hæc remedia ſunt imbecilliora & magis cordialia, & ea, quæ minus cordi aduerſantur, vſurpantur: ℞ rad. graminis, ruſci, aſparagi an̄ ℥ iij. rubiæ maioris ℥ ij galangæ & cyperi ana ℥ ß. herb. capillar., fumar., cich. end. an̄ m. j. ſem. aniſi, apij, petroſ. ana ʒ iij. medullæ ſeminis carthami; polypodij querc., ſenæ orientalis ana ℥ ij cicerū rub. p. j. ſem. hederæ, rad. iridis ana ʒ ij. foliorum braſsicæ marinæ tertiam partem, m. j. florum anthos, bugloſ. ana p. j. fiat decoctio in ſero caprino, ad lib. j. cui adde ſucci roſ., & ſyr. roſ. laxat. ana ℥ iiij. zach. ſolidi ℥ vj. fiat ſyr. mediæ decoct., capiat ℥ vj. pro doſi, alternis diebus, vel quotidie,

A ſeroſis humoribus curatio.

quotidie, prout magis vel minùs operabitur. Si paretur tempore calido, paretur ſine ſero, quia facilè aceſcit, & ſyr. corrumpit. Præter illa remedia, deſcribenda cap. de cachexia, ſunt adhibendi ſacculi ſupra pectus, qui vim habent ſiccandi: ℞ cort. citri, ſantal. omnium, galangæ, cyperi añ ℨ ij. pul. de gemmis, & diamarg. frig. ana ℨ j. caphuræ ℈ j ß. bombace excipiantur, & fiat ſacculus interbaſtatus, qui irroretur vino & aqua meliſſæ. Id in etiam poteſt apponi, ſi à cauſa flatulenta fiat affectus, addendo tantùm aniſum vel cyminum, vel aliud flatus diſcutiens. Opiata etiam cor magis reſpicere debent, quàm quæ in ſupracitatis capitibus deſcribētur: vt ℞ cort. citri conditi cum zach. ℥ ß. conſer. anthos ℥ j. conſer. ſtœchad. & florum cichorij añ ℨ iij. confect. aromatici roſ. ℥ j. pul. diagalang. & diamarg. calidi, vel de gēmis añ ℨ j. cū ſyr. cōſeruationis corticis citri, fiat opiata. Hic aduertere oportet, quòd neq. cōſeruas violarum neq. bugloſſ. vel borag. addimus, quia nimis humectant; & hic potiùs ſiccandum quàm humectandum. Caphura in hoc morbo magnam vim habet, etiam in collo ſuſpenſa, à quacumque cauſa proueniat. Optima victus ratio in hoc morbo eſt maximè neceſſaria, quæ magis exiccans ſit. Rhaſes autem etiam, ſi ex aqua in pericardio fiat, ſiccis & calidis curat, ſed non quibuſuis, ſed aromaticis, vt trochiſcato muſcato, quem in potu exhibet, & diamoſchum pretioſum ad ſyncopen valens & ad triſtitiam cordis & tremorem. Sed horum vſus vtilis quidem priuſquam maraſmus inuadat, nam tunc alia ratione hic affectus curandus. Refert Amatus pulcherrimam hiſtoriam cuiuſdam monachæ Florentinæ, palpitatione cordis ab humore aquoſo laborantis, & curatæ, cui & aſſueti menſes fluebant. ſanguinē detraxit ad libram

Centuria 3. curat. 43. De monacha curata à palpitatione cordis ab humore aquoſo in pericardio contento.

ad libram ſemiſſem, & ſyr. propinauit ex ſucco meliſſæ, zacch. puri ℥ j. ſyr. de pomis Saboris, de mentha añ ʒ vj. decoct. ſenæ, cum additione pomorum camuſiorum optimè redolentium, vt Antverpiæ inueniuntur, vel eorum vice Apianorum in Italia repertorum ℥ v. cum albumine oui, clarificetur & ℈ j. ligni aloës opt. aromatiſetur. per aliquot dies continuauit. Victus ratio huic erat exiccatoria, attenuatoria, ſed optimi ſucci. Potus vinum meracius. Materiam per octo dies præparatam expurgauit pharmaco ex Rhab. & agar. concinnato: & ſi aluum ſpontè non redderet, clyſteri vel balano ſoluebat: & poſt duos dies à purgatione cucurbitulam vnam magnam cum multa flamma ignitam regioni cordis affigi fecit, & cuti, poſt parua vulnuſcula inciſa, ſale reſperſit ſub finem, ex quibus humor multus ad aliquot dies exſudauit: interim epithematis cordialibus ſæpe admotis in hunc modum deſcriptis: ℞ aquar. florum arantij, meliſſæ añ lib. ß. ſpecier. diamoſci, diambræ añ ℈ ij. croci optimi grana iiij. vini maluatici ℥ ij. galliæ muſcatæ Meſ. ℈ j. caryophyl., corticum citri, añ ʒ ß. florum arantiorum, pſeudodiptami añ ʒ j. omnia in olla noua vt decet tractentur, & ad ignem admota, in iiſdem pannus ruber de cocco vel charmuſino infectus immergatur, & paululum expreſſus ſic calidus cordi admoueatur, & ſæpe innouetur. Vſa eſt & conſeruis ventriculum & cor roborantibus: etiam hoc ſacculo cordi admoto, quem ſemper deferebat: ℞ ſpecier. diamoſci dul. ʒ ij. diambræ ʒ j. flor. arant., meliſſ., bugloſſi añ m. j. xyloaloës ʒ ß. cinnam. opt. & veri, caryophyl. añ ʒ iiij. corticum citri ʒ ij omnia in puluerem redacta, ſacculo inſuantur, fiat ſacculus ſerico interceptus. Quibus remediis hæc intra menſem ex toto ſanata eſt.

OBSERVATIO VI.

De palpitatione cordis ab vtero orta.

MVLIER macilenta, procera, nigriuſcula, atrabilaria, quæ Delfis in interſignio Portus Delfici habitabat, vteri ſuffocatione ſubinde detinebatur, cum magna cordis palpitatione. Empiricus puluerem (vt nos poſteà conſpeximus) contra luem Gallicam ex argento viuo mixtum & cinabari, carbonibus ignitis inſpergebat, fumigio facto ad nares, quo malum ita auxit, vt etiam mulierculas medicaſtras in conſilium adhiberet, quæ & puluerem ſuccini nigri (noſtri *ſwerte ameren* vocant) propinarunt, ita vt circa ventriculum ita angeretur, vt ſe veneno intoxicatam clamaret, palpitatione cordis plurimùm aucta, vnà cum vteri præfocatione, vt pro mortua ab aſtantibus haberetur. ac tunc priùs me vocarunt. Frictionibus partium infernarum per me ſtatim adhibitis, & vinculis circa femora iniectis, ad diuerſionem globulum infraſcriptum odorandum naribus obieci: ℞ aſſæ fœtidæ ℈ ij. caſtorei pinguis ℈ j. cum panno lineo; fiat globulus. inferiùs quoque odoriferis ſubiectis, vmbilico emplaſtrum appoſui: ℞ emplaſtri contra matricem ℥ ß. ducatur ſupra alutam rotundam, paulo ampliorem dalero, & in circuitu galbano obducatur. quibus remediis ad ſe redire cœpit. Sed & tunc pro palpitatione cordis, vſus ſum iis quæ vapores diſſiparent; & licet aliquid aromaticitatis haberent, interim & amara eſſent, cùm vterus vix aromata ferat, ſi

dulcia

dulcia ſint. repurgato corpore & vtero cum pilulis maſticinis & de hiera, dedi decoctum florum chamomillæ in ceruiſia decoctorum: ructibus autem emiſſis plurimum iuuabatur. exhibui quoque conſeruam florum roriſmarini, puluere zedoariæ exiguo adiecto; poſtea etiam theriacam circiter ʒ j. cum aqua meliſſæ. quibus bene ſe habuit. rurſus etiam purgaui cum infuſo ſequenti: ℞ folior. ſenæ ʒ ij ß. rhab. ʒ ß. agarici trochiſc. ℈ j. ſeminis aniſi, fœniculi, carui añ ʒ ß. cinamomi ℈ j. infunde per noctem, facta prius leui ebullitione in ℥ v decoct. communis, cum flor. cordialibus; & manè fortiſſimæ expreſſioni adde ſyr. de artemiſia, ſyr. abſinthij añ ℥ ß. miſce, & quinquies aluum depoſuit, quia debilis & facilis ſolutionis. optimè tunc habuit, vt per multos dies malum non fuerit reuerſum: ita vt ampliùs illam non inuiſerem. Poſteà verò, cùm iterum ſentiret cor palpitare ac tremere, mulier ignaua nec ſui rationem habens, ex muliercularum cõſilio decoctum fœni putridi, granorum myrtillorum, & aliarum herbarum fœtentium in vrina valdè olida, ſubtus vaporem excipiebat: vnde iterum ad illam ingreſſus, olidum illum vaporem & fœtidum ſentiens, rogaui quæ circa illam acta eſſent: quæ vix eloqui potuit; reſpondit ſe ex iam dictis rebus fœtentibus ſedentem in ſella perforata, ſubtus vaporem illum excipere. Stultam autem mulierculam increpans, quæ ſibi necem ex inſperato intuliſſet, ea omnia amoueri iubeo; rurſuſque præſidiis ſupradictis adhibitis, à paroxyſmo ac vteri ſuffocatione tum cordis palpitatione liberata eſt.

Mox illam refecimus cordialibus medicamentis, & iterum ceruiſia ebibita, in qua flores chamomillæ incocti eſſent, ructibus emiſſis rectè deinde habuit. interim cùm malum hoc ab vtero originem habuiſſet, & nunc in hyeme exiſteremus, conſului vt inſtante vere vena malleoli pertuſa ſanguinem, moderatè tamen, extraheret, ne idem malum incurreret.

SCHOLIA.

Curatio ſi in febribus fiat

Si palpitatio cordis per conſenſum fiat, conſiderandum numquid per communitatem totius fiat, vt in febribus, curatur tunc febrium curatione, & roboratione cordis, & reſiſtendo malitiæ intemperiei, impreſſæ, vel à febre aut cauſis eiuſdem, quæ ſecundum plurimum eſt calida, & indiget frigidis cordialibus intrà aſſumptis & extrà admotis: licet aliquando ſit frigida, ſicuti in ſyncopali humoroſa; cuius exemplum poſuimus lib. 3 obſer. 29. De febre ſyncopali humorali, de muliere ſyncopem & palpitationem cordis incurrente. Si autem fiat per criſim, eius finem attendere oportet; tamen cor tuendo ſecundum quod expediat. Curatio verò à membris particularibus, duabus intentionibus perficitur, habendo rationem membri communicantis; euacuando materiam, & diuertendo eandem vel vapores, & remouendo malam intemperiem in ipſo membro exiſtentem, vel alterius cuiuſcumque nocumenti, roborando, vt ſit minera laudabilium humorum. Secunda intentio debetur cordi, ipſum confortando, & reſiſtendo nocumento impreſſo, & imprimendo in ipſum, ſecundum quod eſt expediens. Refert Rhaſes carnem accipitris à proprietate valere ad cordis palpitationem,

A Criſi.

Curatio ſi per conſenſum aliarũ partium.

ex hiſtoria

ex hiſtoria viri cuiuſdam ex Syria. Si igitur à ventriculo, vtero, liene, vel hepate, aut aliis membris fuit, horum nocumenta priùs curandæ: & roborentur membra, ne tranſmittant, & ne cor recipiat. Sic de ventriculo, & aliis propriis locis dicetur: ita quoque (vt quidam volunt) ſi fiat à peſte, aër alteretur, & curetur, vt de peſte ſcripſimus. Et ſi à venenis aſſumptis, curetur eductione eiuſdem per vomitum aut pharmacum, exhibeantur antidota propria & bezaartica, & inſiſtatur cordis roborationi. Si à vermibus, interficiantur ſem. zedoariæ, & educantur, vt cap. proprio De vermibus dicetur. ſi ab aliis cauſis primitiuis, remoueantur, & cor roboretur. ſi à rarefactione pororum & ſudore diaphoretico, balneo, aut exercitio vehementi, fiant inunctiones refrigerantes, cordiales & modicè aſtringentes, vt vng. roſ., adiectis roſ., ſantalis pulueriſatis ad maiorem conſtrictionem, inuncta ſpina, dorſo, pectore, pulſu, & hypochondriis. cum cautione tamen, etiam zach. roſaceo exhibito. A ſolutione continui vel cordis apoſtemate non curatur, niſi in principio inflammationis, cum ſang. detractione, euacuatione, & diuerſione. Si à dolore cordis, per remotionem cauſarum doloris curatur: ita ſi & à ſenſibilitate fiat, danda aromatica frigida, prohibendo omnes cauſas potentes lædere cor, & ipſum corroborando, & iis quæ ſenſum remittunt. Sic etiam à debilitate remouendo cauſas debilitatis, & cor quoque roborando. Sic matrona nobilis de Loo, vxor Penſionarij Delfenſis, cùm diuturno fluxu menſtruorum laboraſſet, cordis tremorem paſſa eſt; ſed reſtaurantibus medicamentis, & iure reſtaurante & cordialibus recreata & conſtringentibus; etiam cucurbitula ſicca mammis appoſita, iuxta Aph. 50. lib. 5. ad tempus

A peſte, veneno.

A vermibus.

A cauſis primitiuis.

A rarefactione meatuū. & ſudore diaphoretico, balneo & exercitio.

A ſolutione cōtinui, apoſtemate.

A dolore cordis.

A ſenſibilitate.

A debilitate.

Hiſtoriæ aliquæ mulierum nobiliũ cordis palpitatione ex diuerſis cauſis laborãtium curatarum.

tempus reſtringebantur: quamuis hæc per annum eo malo laborans, viribus proſtratis, hecticam tandem & maraſmum incurrens, fruſtrà medicorum excellẽtium ope vtens, vitam finiit menſe Octobri anno 1562. E contra ſi fiat ex vapore ſanguinis corrupti, vt menſtruorum aut hæmorrhoïdum retentione, prouocentur, & vena ex talo incidatur. Domina de Merode, ſoror Dominæ de Somerdyck, cùm aſtaret ſorori morienti, ex triſtitia me præſente in animi deliquium incidit, & vteri ſuffocationem, ac cordis palpitationem, & vnius brachij tremorem; vt aſtãtes, tum ipſa, apoplexiam metuerent: ſtatim dedi exiguum theriacæ optimæ, cum oxymelite ſcyllino; & hunc puluerem cum ceruiſia: ℞ rad. gentianæ, ſeminis oſtrutij añ ℈ j. ſem. dauci ℈ ß. miſce: eoq́ aſſumpto, miraculi inſtar ad ſe rediit. fuerat tamen anteà iiſdem ſymptomatibus obnoxia, vt referebat Domina de Cornes, vxor Domini de Aſperen, quam Dominam de Aſperen, aliàs cùm prægnans eſſet, à dyſenteria & vrinæ retentione curauimus. Frequenter etiam & hæc prægnans, & aliàs cùm grauida non foret, cordis palpitatione vehementiori afficiebatur, ita vt in apoplexiam, vertiginem vel epilepſiam incidere metueret. Maritus cùm apud Dominum Principem Auraïcum ageret, conſultandi cauſa pro hoc malo me acceſſit. Conditum ſequens per me deſcriptum vxori miſit, quo omni manè vtebatur ad magnitudinem caſtaneæ; cuius vſu, vt poſteà idem ille Dominus de Aſperen mihi rettulit, ab illa palpitatione cordis in totum liberata fuit: ℞ conſeruæ borag., bugloſſæ, conſeruæ foliorum meliſſæ (nam hæc vltima ſæpe ad cordis palpitationem ſola nobis ſuffecit) añ ℥ j: corticum citri conditi ℥ vij. myrobal. empelitic. conditorum ℥ iiij. ſpecier. lætificantis

tificantis Galeni ʒ j. manus Chriſti cum perlis ℥ ß. ſyr. conſeruationis corticum citri, ſyr. de limonibus añ ℥ ij. miſce, fiat electuarium molle. Quòd prægnantes aliquando palpitationem cordis incurrant & ſyncopem, fortè fit à vaporibus ex vtero delatis; cùm eo tempore ob fœtum menſes retineantur. Sic memini matrem meam chariſſimam, Margaretam Nanniam, ex familia Baierorum, cùm prægnans eſſet, facilè ſyncope tentatam fuiſſe, ſi modò altiùs ſederet: ſed ſale ori impoſito ad ſe redibat, quo mulieres noſtræ paſſim vtuntur, magno iuuamento, fortè ideò quòd ſal diſſipat vapores tetros ex vtero eleuatos. Et ita omnem curationem palpitationis cordis abſoluimus, iuxta Veteres & Neotericos medicos: quamquam aliqui, vt anteà diximus, palpitationem non velint fieri ex cauſa calida, vt Altimarus quoque ſentit, licet alij ex verbis Galeni, Aphor. 65. lib 4. velint ex maximo incendio vitalis facultatis, quæ in corde conſiſtit, palpitationem oriri poſſe; vbi Galenus ponderans verbum καρδιωγμὸν ab Hipp. poſitum, ipſum bifariam intelligi poſſe indicat; vno modo, vt idem ſignificet, quod καρδιαλγία: ſecundo modo, vt nonnullis viſum eſt, motum quemdam, cordis palpitationi ſimilem per καρδιωγμὸν intelligunt, hoc eſt crebrum & velocem cordis motum, & præcipuè ſimilem palpitationi. de hoc quoque malo agit Paulus lib.3.cap. 34. ſed de forti cordis palpitatione vult Altimarus Paulum loqui, nihil aliud intelligẽs, quàm crebrum & velocem cordis motum, ſimilem palpitationi exiſtentem, & non de vera palpitatione. Et ſic idem, atque alij nonnulli, hunc morbum cardiacum, & cardialgiam, & cardiogmon, ad oris ventriculi morbum referunt, de quo poſteà. Quamuis & hic morbus cardiacus etiam à do-

ctiſſimis

Cardiacus morbus iuxta Alexan. Benedictum Veronéſem.

ctiſſimis medicis confunditur cum cordis palpitatione; vt ab Alexandro Benedicto Veronenſi fit, qui lib. 10. cap. 5. De cardiaco morbo modò refert ad palpitationem cordis, cùm ita ſcribat: Cardiacus morbus, etſi ſine dolore, tamen periculoſiſſimus eſt; præternaturalis eſt: ſupra modum enim cor palpitat, contremiſcere exinde ſentitur, tum difflatur ſpiritus, ac in totum ſubducitur. & paulo pòſt aſſerit fieri ex cauſa calida modò frigida: vocatq́ cardiacam calidam, modò frigidam: quibus adiungit cardiacam diaphoreticam, quæ in febri cum ſudore iungitur; de qua de febribus diximus. Vocat & aliam cap. ſequenti cardiacam ſtomachicam ob vicinitatem oris ſtomachi euenientem: quam paulo antè ad Cardialgiam retulimus: de ea nos exemplum poſuimus lib. 7. De ſymptomatis feb., obſer. 12. Nunc ad ſyncopem progrediamur, quæ ſubinde palpitationem cordis ſequitur, vel aliam ob cauſam fit: de qua licet longiore ſermone egimus lib. 7. iam citato, de ſymptomatis febrium, & multa exempla ac varia in medium adduximus, & licet ea tironibus medicis ſufficere videantur, tamen pauca hîc adferemus, ad maiorem huius mali enucleationem.

OBSERVATIO VII.

De ſyncope ab vtero orta, ventriculo etiam ſimul patiente.

MVLIER admodùm prolifica, ita vt 23. proles ab vno marito ſuſcepiſſet, cui anno ætatis ſuæ quinquageſimo, etiam menſes non deficiebant, illis ſubitò reſtrictis, poſt aliquot dies in

ſtomachi

ſtomachi dolorem incidit, valdè nauſeabunda,& præcordiis ſimul dolentibus ſubitò ſyncopem paſſa eſt. Frictionibus & ligaturis partium infernarum, à paroxyſmo leuata, loqui cœpit. Verùm cùm hæc ſyncopis mox à cibo aſſumpto illam apprehendiſſet, & ad vomitum procliuis videretur, hordei decoctum tepidè cum zaccharo & exiguo butyro adiuncto adhibui.quo poſtquam plurima pituitoſa vomuiſſet,poſt horam vnam aluus quoque per ſe ſoluta fuit,atque ab omni dolore ſubleuata.quamquam inter auctores quidam quæſtionem mouent, num in ſyncopi vomitus competat,tandemq. concludant competere quidem,his conditionibus, ſi æger ad vomitum facilis ſit, vel materia ſyncopem efficiens in motu ſit, & nauſeam & ſubuerſionem (vti hic fiebat) incitet:quo & dolor ille circa ventriculum & præcordia ceſſauit; quamuis altero die, ſed leuior, rediret abſque ſyncope. at exhibita ʒ j. pilul. hieræ ſimplicis Galeni, cùm huic matronæ aluus facilè moueretur, quinquies & pituitoſa & pauca климиlioſa depoſuit, ita vt dolor ampliùs non redierit: quamuis & huic poſteà ſemel menſes fluxêre, idque naturali modo. ab eo tamen tempore defecêre, nec ampliùs viſi ſunt,defectu naturæ, illa ipſa deinde valida ac ſana permanente.

SCHOLIA.

De ſyncope acturi, ſi omnia denuò excutere vellemus,quæ de hac ipſa diximus in lib. 7. De ſymptomatis febrium, magis hîc occurreret campus diſputandi, quàm in alio quocumque affectu. Primùm propter

pter cauſarum varietatem, quas in pauca capita non facile eſſet reducere; & tamen eſt neceſſarium, ſiquidem ſumma cauſa quærenda eſt apud Ariſtotelem. remota enim propriè naturam rei non aperiunt, neque ab illis indicatio curandi ſumitur, cùm ſæpe receſſerint, vt in ea quæ ex ira, vel æſtu balnei fit. Præterea neque exactè declararunt ſcriptores (teſte Iacchino) quid per eam vocem intelligant, & qualis ſit ægri ſtatus, & quo modo differant ea nomina ἔκλυσις, λειποθυμία, λειποψυχία, συγκοπή. nam ſi hæc confundamus, magnam ambiguitatem faciant.

Ἔκλυσις. *ἔκλυσιν Latini nominant Exolutionem; non deſunt qui velint neque ipſam λειποθυμίαν, ab eo affectu quem Græci ἔκλυσιν nominant, Latini Exolutionem, diſſentire, auctoritate quadam freti ipſius Galeni, lib. 1. De arte curat. ad Glauconem; etſi eo loco aliorum medicorum auctoritate loquatur: nam quòd inter ſe diſcrepent, ab Hipp. decretum eſt Aph. 8. lib. 7. cùm dixit, ἐπὶ φύματος εἴσω ῥήξεως ἔκλυσις, ἐμετὸς, καὶ λειποψυχίη γίνεται. Similiter à Paulo cap. 34. lib. 3. qui inter ſyncopes indicia cùm exolutionem, tum animi defectum connumerauit:*

λειποθυμία. *λειποθυμία verò nomen compoſitum eſt à verbo Græco λείπω, quod Latinè ſonat Linquo ſeu Deficio; & θυμὸς, Latinè animus, Deliquium, ſeu Defectionem animi ſignificat: qua ratione quidam putarunt aliud eſſe λειποθυμίαν, à λειποψυχία:*

λειποψυχία. *cùm λειποθυμία animi defectum, λειποψυχία autem non animi, ſed animæ defectionem ſignificet: compoſitum etenim nomen eſt à verbo λείπω & ψυχὴ, quæ non animus, ſed anima Latinè dicitur. Verùm quamuis nominum ſignificata inſpicienti diſſentire videantur, reperitur tamen Hippocratem interdum vno, quandoq. altero vſum fuiſſe, volentē in re idem intelligere,*

gere, vt patet 23. Aphor. lib. 1. & 8. lib. 7. quod & Gal. 1. De art. curat. ad Glauc. & 12. meth. meden. nam in primo præcitato loco, verbo Leipothymia vtitur, & lib. 12. meth. λειποψυχία, *idem per vtramque intelligens: ideò prædicta nomina haud quaquam diſſentiunt, ſed inuicem confunduntur, ex Hipp. & Galeni ſententia: nam eadem pars quæ afficitur in vtriſque; idem ſymptoma ac eaſdem diſpoſitiones ſeu cauſas conſequuntur; & ita quicquid de vno dicitur, de reliquo dictum putato. Nam nihil aliud per ea ſignificare volumus, quàm animi defectum; per animum intelligentes, animam ipſam animoſam, quæ ex Galeni decreto ſedem in corde habet. Cùm itaque deficit animoſitas, tenor ac promptitudo hæc animæ, ex quacumque cauſa ortum habeat,* λειποθυμία *aut* λειποψυχία *appellatur. At quod Græcis* συγκοπὴ *nominatur, à verbo* συγκόπτω, *Latinè Ferio, verbero, ſeu concido, deriuatum eſt, ita vt etiam animi conciſionem, Latinè ſignificare poßit, licet Latini proprio nomine careant, etiam ſyncopem appellant, licet cum aliis dictis affectibus magna ex parte communicet, & quaſi ſimilis ſit animi deliquio, ab eo tamen diſcrepat. Nam (vt Galenus inquit) defectus animi præcedere conſueuit ſyncopem ipſam; vt patet eodem 1. De art. cur. ad Glauconem: & lib. 12. meth. medendi inter lipopſychiam & ſyncopem differentiam tradit, cùm maiorem cauſam ſyncope requirat, quàm lipopſychia, etſi eadem poßit vtriuſque eſſe; tamen prout maior, aut minor exiſtit, vnam vel alteram affectionem efficit. Idem refert Aëtius lib. 5. cap. 96 nam animi deliquium (vt ipſe inquit) de repente incidit, ſenſu & motu hominem priuans; & omnino non ſudant: ſyncope verò & vigilantes & dormientes inuadit,*

Syncope quid ſignificet.

Quibus ſyncope à lipothymia ſeu lipopſychia differat.

uadit, & omnino cum ſudoribus, qui συγκοπτικοὶ appellari ſolent. cùm igitur ex eadem cauſa proueniant, & non alia ratione curẽtur, ideò etiã cùm de ſyncope verba faciemus, quamuis maius ſit malum, patebit quoque & defectus animi curatio. Syncope quid. *Syncope igitur nihil aliud eſt, quàm præceps viriũ lapſus, & animalium, quoniam ſenſu & motu priuatur homo, cùm ſyncope afficitur; ac primò omnium vitalium, cùm & cor ipſum læditur* Pars affecta. *vel per ſe vel per conſenſum: nam pars affecta eſt ipſum cor; id quod patet ex præcipiti omnium virium lapſu, ex imbecillitate paruitateq́; pulſus, ab extremorum frigiditate. eſt autem ſymptoma pertinens ad actionem læſam omnium facultatum; omnium tamen primò vitalium; eſt enim ſyncope præceps virium lapſus, malumq́; morti finitimũ, cùm ſit ſolutionis initium ipſius naturæ: lipothymia autem præcedens ſyncopen, ſignificat animi quidem defectionem, abſque ſudore tamen frigeſcentibus tantùm extremis corporis partibus; ſúnt q. tunc ſpiritus diſſoluti, vel aliqua ratione vitiati, facultate vitali non omnino diſſoluta exiſtente. At in ſyncope lapſus grauior eſt, quod etiam Galenus ſignificauit per vocem ὀξὺ. nos enim multos vidimus, dum longo tẽpore (nam ſunt iam 46. anni) praxim exercuimus, qui nihil à mortuis differre videbantur, quamuis poſteà reuiuiſcunt: nam pulſus ſunt modò inſenſiles, vel exigui vt plurimùm, languidi, inæquales, vt 4. De cauſ. pul. 12. ſæpe intermittentes, quod mortis aliquando ſignum exiſtit: debilis quoque reſpiratio, aliquando & frigida. Vbi verò acutiſſima eſt, & morti proxima, motus deficit, ſæpe & ſenſus, vel valdè obtuſus fit. abit & omnis flos faciei, tum in figura vultus, tum in colore, quem ſtatum deſcribit Gal. 10. meth. in illo iuuene, quem*

ſciuerat

ſciuerat ſyncopem incidere, qui prorſus ſine pulſu erat: vix ſentiebat impellentem: refrigeratus totus non loquebatur. Sed vt rem meliùs complectamur, lapſus hic magis minusq́ſuſcipit. Quamuis enim quilibet ſubitò fiat: at multa eſt differentia, maioris & minoris, quod experientia ſæpe viſitur. Nam alij hæc accidentia omnia habent; & inter hos, alij mitiora, alij vehementiora, alij quædam horum tantùm, quæ ſymptomata à prioribus plurimùm grauitate vincuntur. Igitur ſyncopem auctores grandem affectum eſſe ſignificare voluerunt, terribilem, & qui mortis ſpeciem multùm referat: & ideò leuiores affectus vel diſſolutiones, vel animi deliquia dixêre Græci ſuis vocibus. nam & gradu ab his differt ſyncope. Quod non aduertentes quidam, vt Auerrhoës, arbitrati ſunt vacuatione Galenum ducere ægros ad ſyncopem: quod numquam dixit ipſe vel Hippocrates: ſed μέχρι λειποθυμίας: & ſic rationes Auer. contra Galenum inefficaces ſunt. Intereà (vt diximus) cor laborat aliquando per ſe, cùm videlicet nullus alius affectus anteceſſit, nullumq́ſignum præceſſit alicuius alterius partis affectæ. Id autem accidit aut propter magnam eius intemperiem, tunc autem ſubitò non perit animal: aut propter vitioſum venenoſumq́ aliquem humorem. ſubinde quoq. fit propter inflammationem tumorémque ab aliquo alio humore excitatum, tunc plerumque ſubitanea comitatur mors. Aliâs laborat per conſenſum, quem habet cum ore ventriculi, diciturq́ tunc ſyncope ſtomachica, & tunc vomitus, nauſea, aut dolor eiuſdem partis, ſeu morſus quidam præceſſit: ſic quoque affectis primò reliquis partibus, vt vtero, vel aliis, corde verò conſentiente, dicendum erit. Ex quibus etiam facilè conſtat ad quos cor-

Auerrhoes deceptus cõtra Galenũ temerè inuehitur.

dis affectus conſequatur ſyncope, nempe cordis intemperiem vel cum vitioſo ſeu venenoſo humore, vel eryſipelas, vel inflammationem, aut quempiam præter naturam tumorem, ſi per ſe fiat, vt patet lib. 5. De locis affect. & ſimplex intemperies minùs nocet, ſed ea quæ ad inſtrumentales partes pertinet, ſubitò enecat, ad ſimilares minùs: inſtrumentales ſubitò id præſtant, priùs tamen præcedentibus quandoque ſignis quibuſdam, quorum vnum meminit Hipp. Aphor. 41. lib. 2. ſic dicens: Qui ſæpe & multùm exoluuntur, ſine cauſa manifeſta, ij repentè moriuntur.

Observatio VIII.

De ſyncope, ab immodico menſium profluuio oborta.

CVM ſyncope ſit præceps virium lapſus (vt diximus) idque ex inſigni ſpiritus euacuatione, alteratione, interceptione; euacuatur ſpiritus, quia ſubtilior factus eſt, quia corpus rarius eſt in acri vehementique calore. In vehementi animi motu, cum iis quæ excernuntur immodicè, doloris grauitate, morbi magnitudine, fame, abſceſſus eruptione, & maximè in parte principe, aut quæ arteriis plena eſt: neruo aut neruoſa parte, affectis longo labore, ore ventriculi inſigniter affecto. Iam etiam virium lapſus, qui ad ſolidorum corporum digeſtam ſubſtantiam ſuccedit, cauſam habere poteſt longiſſimos præcedentes morbos, extenuato ægro ex atrophia, id eſt nutrimenti defectu: præterea ex febribus acutis,

quæ corpus liquant, excitari contingit. Sic Galenus magnum cauſarum chaos ponit 1. ad Glauc. & ita fieri quotidiana experientia monſtrat. Nam ad immodicas omnes excretiones ſuccedit (vt à cauſis manifeſtis ordiamur) ſeu ſanguis euacuetur, ſeu quiuis alius humor; tametſi aliquando noxia materia ſit, vt de his quibus aqua extrahitur per paracenteſim. Sic nos aliquando vidimus in iuuene quodam Delfenſi, cui Ioannes Bokelli nomen erat, qui cùm ex nimio vomitu ſanguinis, incidiſſet in ſyncopem, per nos tamen recreatus, poſt aliquot menſes, idem in hydropem aſcitem incidit: de cuius curatione cùm deſperarē, multis deinde aliis adhibitis medicis & empiricis, ſemper peius habuit, ita vt habita conſultatio fuerit nunquid paracenteſis fieri poſſet: quam minimè admittere volebam, ob certas rationes, cùm eò debilitatis deueniſſet, vt illam ferre non poſſet. altero verò medico tum chirurgo eam ſuadētibus, à curatione excludor, ob veritatem quam prætulerim. poſt duos itaque menſes facta paracenteſi, & aqua copiosè effluxa, mox ſyncope æger hic magno cum prædictorum ignominia extinctus eſt anno 1579. Ian. menſe. qui præ macie niger erat, planè exanguis, & viribus deiectis, antequam in hydropem incidiſſet: quam curationem homo extremè debilis & macilētus, ſpiritibus iam diſſipatis, ferre non potuit. ita quoque contingere poteſt in iis qui vtuntur in empyemate, 6. Aph. 27. etſi abſceſſus rumpatur: vt Bellarmarto, & vxori Boëthi accidit. Qui autem in ſyncopem inciderunt ex dolore, eorum exempla poſuimus obſ. 1. & 3.

& 3. & 4. lib. 7. & qui ob calorem febrilem animo defecerunt, obſer. 7. & qui ex fluxu, vomitu enormi ſyncopem incurrêre, obſer. 8. & 9. ex ſudore nimio in febricitante, & obſer. 10. ex ſanguinis detract. & 13. de muliere quæ in ſyncopem incidit ob exiccationem in febre hectica, lib. 7. iam citato. quibus exemplis euacuationum facilè cauſæ ſyncopis & deliquij animi innoteſcent, ac eorumdem curationes. Sic etiam ab hæmorrhoïdibus, tum menſibus nimium fluentibus contingunt ſyncopes & animi deliquia; cuius nũc vnum exemplum proferemus. Sic mulier quædam Alcmariana, cui nomen Cornelia Cannia erat, anno 1547. menſe Octobri, cùm filia eiuſdem in carcerem detruſa eſſet, & ibidem detineretur; hoc per nuncium ad eam delato, ſtatim paſſa eſt abortum, cùm grauida foret; & ſubſequutum profluuium adeò immoderatum, vt in ſyncopem grauiſſimam lapſa fuerit, cum loquelæ ablatione & ſudore frigido. aſtantes eam pro mortua habentes, vltima inunctione tamquam hinc ſtatim emigraturam munierunt. interea & ego ad illam accitus ſum: & factis frictionibus in partibus ſuperioribus, nempe brachiis, & vinculis iniectis ad diuerſionem, ad ſe rediit, ab orco quaſi in lucem reuocata: & cùm iam loqui cœpiſſet, ſubmiſsè tamen vt vix intelligi poſſet, confectionem manus Chriſti ſumpſit, & ex hac mixtura ſequenti, ad fluxus inhibitionem & virium reſtaurationem: ℞ conſer. roſ. veteris ℥ j. manus Chriſti perlat. ʒ iij. fragmentorum lapid. pretioſ. ad modum alcohol tritorum ʒ ß. pul. ſem. myrtill., roſ. rub. añ ℈ ij.

conſer.

conſer. bugloſſ. ʒ ij. cum ſyr. cotoneorum, fiat mixtura. ſuperbibebat ℥ iiij. vel v. vini Gallici rubri & ſtiptici. & linimento ſubſequenti ventrem & lumbos inungebat: ℞ olei myrtini, roſ. maſtichini, cotoneorum añ ℥ ß. miſce. quibus præſidiis virtute roborata fluxus ceſſare cœpit, ſimul & hoc electuario ſolido vtens: ℞ ſem. plantag. exſicc., ſem. ſanguinariæ, trochiſ. de carabe añ ʒ ß. pul. frag. lapid. pretioſ. gran. x. ſpecier. diarod. abb., trionſ. añ ℈ j. diſſol. in aqua plantag., adiecto zaccharo albiſſ. q.ſ. vt artis eſt, fiat confectio in tabul., doſ. ʒ iij. ſuperbibendo cochlear vnum vini rub. ſtiptici, à ſyncope liberata, & fluxu planè conſtricto, perfectè curata eſt, vt eandem ampliùs non inuiſerem.

SCHOLIA.

SICVTI *quoſdam ex inſperata lætitia ſcimus mortuos, vt etiam apud Valerium legitur, ſanguine & ſpiritu ſubitò ad exteriora retractis: ſic etiam ex triſtitia, ſanguine & ſpiritu cor opprimente, ſyncope fieri poteſt, vti ex omnibus animi vehementibus affectibus. Et ſicuti fit ab euacuatione nimia, vt nunc diximus, ita fieri poteſt à multitudine ventrem grauante, ſeu ſola multitudo ſit, vel etiam materiei prauitas: vt in eo qui bilem æruginoſam euomuit; & omnino ex praua ſubſtantia cibis, vt fungis, fiunt, vti aliquando contigiſſe nobis relatum fuit nobili cuidam, & ex venenis ſumptis ferè omnibus. Fiunt quoque, vt iam diximus atque exemplis oſtendimus in lib. 7. obſer. noſtrarum, ex doloribus vehementibus, non in inteſtinis ſolùm, & ileo, ſed & circa alias partes valdè ſenſitiuas, vt in vulneri-*

Ex gaudio quidã mortui.

Cauſæ variæ

bus quoque circa capita muſculorum. præcedunt & comitiales morbos, & apoplexias: vteri quoque ſtrangulatus comitantur. Accidunt & in paroxyſmorum initiis, vt etiam exemplis oſtendimus in lib. noſtris De febribus: & in ſtatu quibuſdam, etiam inclinante febre, & in febribus acutis malignis, citra manifeſtam cauſam: vt quibuſdam adhuc ſanis ſtatim irruunt, & prægnantibus, vt ſæpè conſpeximus. Comitantur quoque criſes laborioſas, præcipuè prauas, quæ ad necem finiuntur, vel periculum inducunt. Accidit & ventris inflammationibus, ileo affectis, vt obſer. 3. & 4. lib. 7. retulimus, & validis intemperaturis ſtomachi, cordis etiam; & poſt longas palpitationes, vt iuueni nobili Manſardo contigit, & fratri meo Nannio, conſiliario, à me curato; de quibus & anteà dictum eſt. Ex immodico æſtu vel frigore, etiam eueniunt iter agentibus, ex vigiliis, inedia, exercitiis fortibus: vt qui fugati ſunt in bello, cùm currerent, quod his noſtris temporibus (proh dolor) nunc per viginti annos bello graſſante ſæpe viſum eſt. Eædem porrò genere cauſæ faciunt, ſi leues ſint, leues affectus; ſi verò graues, grauiores, vt modò lipothymiam, modò ſyncopem facere dicantur. Omnes autem hæ cauſæ non primò agunt, ſed neceſſe eſt (vt Iacchinus ſupra Rhaſem dicebat) aliquo vno genere vel pluribus comprehendi, quibus primò conuenit id efficere: eruntq; illæ primæ, & ſummæ cauſæ, quas quærere opus eſt. Videntur igitur vires concidere, vel quia grauantur nimium, & opprimitur vel ſuffocatur calor innatus, vel quia eius vehiculum, ſpiritus ſcilicet, abſumuntur & pereunt: vel quia inepti fiunt ad actiones, propter alterationem; quæ alteratio, aut eſt in qualitate euidenti, quia calfacti nimium ſunt, vel ſiccati, vel refrigerati

gerati; aut in occulta, quoniam à venenoſa qualitate inficiuntur: vel aliter vitioſus eſt ſanguis, è quo generari debent: vt ſi ex praui ſucci cibis ſit genitus, vel in corpore corruptus, quod contingit in humorum corruptela. Igitur ad præfocationem pertinet, quæ in principio paroxyſmorum euenit, ob id quòd calor omnis & ſanguis in viſcera confluunt: quòd ſi crudi ſint & frigidi, vt non citò, ſed ſerò incaleſcant, præfocatio talis fieri poteſt, vt prorſus opprimat; ſi leuior, ſyncopem faciet. De hoc vide Gal. 3. De criſ. Similiter accidit hoc, vbi magna phlegmone interna fuerit, vt in lipyriis dictis, vt dicit Gal. De inflam. iocinoris vel ſtomachi 1. ad Glauc. ad hoc etiam genus pertinēt, quæ per principū partium obſtructiones fiunt: nam calor innatus, vbi ventilatio prohibita ſit, ſuffocatur & perit. Sic apoplexiam comitatur, & comitialem prauum, id eſt, qui ad apoplexiam tendit, & illi eſt proximus: opprimitur enim copia obſtruente calor innatus. Huius generis eſt, qui ex humoribus frigidis os ventris grauantibus euenit: infrigidatum enim & moleſtatum ab his, moleſtiam quoq. communicat. omnis autem moleſtia communicata cordi, poteſt ſyncopem facere, ipſum debilitando. Venter autem communicat adeò (dicit Auicenna) ob vicinitatem, etiam ob ſenſus acritudinem, vnde valdè moleſtias ſentit. Alia cauſa eſt, ſpiritus reſolutio, de qua obſer. præcedente ex parte egimus: reſoluitur enim nimium tenuitate cum raritate corporis. & hinc fit ſyncope in quibuſdam febribus, digeſto à calore febrili ſpiritu: præſertim ſi ſit æſtas, & æſtuoſus, vt quibuſdam exemplis in libris noſtris De febribus oſtendimus. Reſoluitur & nimio motu, primùm corporis, vt in exercitiis, etiam in Venere nimia, vt in ſyncopem quoſdam

compertum eſt hac ratione incidiſſe; præſertim quibus molle corpus eſt & rarum. vnde delirantes ſæpe incidunt in id malum. Reſoluitur & ex animi affectibus qui motus quidam ſunt. ſed ex ira non proueniunt: niſi præſocatio accidat ex conferto motu, vel ex bile mota os ventris mordeatur. Reſoluitur, vbi paucus eſt ſpiritus in lætitia expanſus: in conſternatione verò metus intrò latus, & frigidus factus opprimitur; ideò ad primum genus pertinet. Non mouetur igitur ad externa, ſed intrò cogitur, & ſuffocatur, vel ab affectionibus animi vehementioribus, vt ingenti triſtitia, anxietate, mœrore, dolore, cura, & ſimilibus, vnde ſæpe ſyncope & interitus, vt Gal. docet De ſymptomatum cauſis: vel fit à corpore, vt reſpiratione prohibita, multitudine & craßitie crudorum humorum exiguos meatus obſtruentium; vnde ſyncope: aut ſi non obſtruant neque onerent, λειποψυχία oritur, vt Gal. docet 12. meth. Huc referri poſſunt tumor aliquis præter naturam in corde vel pericardio, vt in diſſecto, cuius ex Galeno meminit Philotheus, tunica incluſa in ventriculo cordis, plena humore putri malè olente; tum alia quæ aliquando obſtruunt. Reſoluitur quoque ex doloribus, dum natura multo motu mouetur, vt opem ferat, vndique ſanguinem & ſpiritum perpetuo mouens impetu: ſic ex morſu ventris. Reſoluitur quoque in vacuationibus (vt iam diximus) immoderatis omnibus, quia vnà vtile quoque excernitur, ſiue ſit vacuatio per naturam, ſeu per artem. Quòd ſi ſit per naturam, vt in criſi, ſi laborioſa ſit multùm, reſoluit commotione multa, & agitatione ſpiritus. Sic in ſudoribus, alui profluuiis, ſanguinis fluoribus, etiam in partu, euenit. Sic & motu è corde affatim & repentè aliquando foras dißipatur ſpiritus;

Hæc 2. de ſympt. cauſ.

ritus, & euaneſcit, eodem modo, quo intrò cogitur; vel ab affectu animi vehementiore, vt in gaudio, voluptate, ira, vigiliis, riſu: vel cauſa in corpore contenta (vt iam diximus) nempe inſigni euacuatione, purgatione per medicamenta, quod ſæpe vidimus à Paracelſicis fieri, qui antimonio, turbith minerali, tum ex iis alij colocynthide, ventrem inaniunt, non purgant, ſyncopem ſæpe & mortem inducentes, vel concurrentium ad aliquam partem dolore affectam vehementi, aut eroſam, vt os ventriculi valde ſenſile, ſuppuratione, aut ruptione apoſtematis vel tuberculi, ſiue introrſum facta, vt in ventriculum, ſiue extrorſum, vt in aqua in hydropicis educenda, vt paulo antè diximus: ſimul enim exhauritur ſpiritus, & vnà cum ruptione euaneſcit, vt Aphor. 27. lib. 6. & 8. lib. 7. in partibus quoque exolutionem fieri, vt vacuatione ſanguinis, ita & puris, 2. Epid. Sic & Holerius teſtatur ſe vidiſſe ſyncope mortuos in huiuſmodi ruptione è liene. Diſſipatur etiam ſpiritus (vt modò diximus) pluribus motibus, tenuitate, raritate corporum ipſos continentium, tenui humore & calido, ſudore nimio. Alia verò & tertia cauſa erat, ſpiritus alteratio: vnde vel ineptus fit ad opera naturæ, vel etiam inimicus: vt qui venenoſam qualitatem acquiſiuit, ex ebibito veneno, vel ex mala aëris infectione. Ad hoc genus pertinet euaporatio facta ex odoribus malis, vt cadauerum & aliarum putredinum, vt eorum qui in foueis tritici præfocătur: ſic & euaporatio à matrice ſublata: praua enim putredo in ea gignitur, & per multitudinem arteriarum multùm cordi communicat. ita & alterantur ſpiritus, tum ex vitioſis abundantibus ſuccis, tum ex ambientis malitia, qui aliàs alia de cauſa in hunc eſt mutatus, vtpote ex metallis,

caminis,

caminis, aut barathris; aut ex leguminibus & eorundem putredine, olerũ vel animalium, aut ſi halitum ex ſtagnis, vel paludibus vel fluminibus recipiat, & ex venenatis facultatibus, aut animaliũ, quæ virus reiectant venenis. Cùm itaque vires ſint in ſpiritu calori natiuo iuncto, & temperamento ſolidarum partium calore inſito & humore primogenio ſiue radicali conſtante; ergo in tam præcipiti virium lapſu, vel ſpiritus vitalis, vel temperamentum, vel vtrumque collabitur. Spiritus autem vitalis cùm ſit in corde, duplicemq́; motum habeat, vel intrò, foras: vel foris intrò (vt iam oſtendimus,) deficit, vel non generatur, vel corrumpitur à proprio receptaculo, propter intemperiem fortem cordis, vt ſcribit Gal. 1. lib. 5. De locis affectis: vel defectu alimenti, vel alteratur, vel non mouetur, vel diſsipatur; vt iam oſtendimus. Cunctæ igitur cauſæ, aut cordis ſpiritus vel ſolidum eius corpus offendunt: quæcumque enim cauſa ſyncopem excitat, aut prædictorum corporum ſolidorum, aut ſpirituum eſſentiam corrumpit, vel ſaltem eorum temperiem mutat, quemadmodum apud Gal. legitur 12. meth. med. namque in his duabus ſubſtantiis virium eſſentia conſiſtit: quæ inſuper ſic cuſtodiendæ ſunt, vt tum qualitate, tum quantitate (quoad fieri licet) naturaliter ſe habeant. Iam verò quomodo alterentur ſpiritus, ex vitioſis ſuccis, vel ambientis vitio vel veneno; & quomodo corrumpantur, iam etiam diximus, ex ingenti dolore, crebris motibus, vigiliis, & defectu alimenti. At quibus cauſis digeratur ſolidorum corporum ſubſtantia, id quoque ex parte dictum eſt, ob longiſsimos præcedentes morbos ægro extenuato, ob atrophiam & defectum nutrimenti, ex feb. acutis corpus colliquantibus; cuius exempla etiam poſuimus in lib.

De febr.

De febr. Alterantur autem intemperie mutata, immodica ventris inanitione: de quibus omnibus vide Gal. De cauſis ſyncopis lib. 1. ad Glauconem : & Martinum Acakiam, qui in eundem librum commentaria egregia ſcripſit. Morbi enim tam diuturni quàm acuti temperamentum partium ſolidarum deſtruunt. Et hæc plusquam ſatis dicta ſint de cauſis ſyncopis.

OBSERVATIO IX.

De ſyncope ex nimio ſanguinis fluxu è naribus: & de alia poſt medicamentum purgans oborta.

PVELLA cùm vehementer ſanguinem funderet è naribus, nec vllo modo reſtringi poſſet, ad eam cùm intraſſem & ſyncope corriperetur; crura, iuxta doctrinam Galeni 1. ad Glauconem, pluribus & valentibus ligaturis ſtringere iuſſi; iecori, cùm è nare dextra cruor emanaret, ventoſam magnam affixi: quibus præſidiis à ſyncope liberata, etiam ſanguis qui affatim profluebat, reſtrictus eſt. At iuueni valetudinario, cui medicamentum vehementiſſimum ab empirico propinatū erat, ex nimio alui profluuio & fluxu concitatiore ſyncopem patienti, ſupra lectum poſito, faciem aqua irrorabam, vel potiùs conſpergebam vt ita excitaretur. Brachia tum crura vinciebam, manibus etiam pluribus & vehementibus vinculis iniectis; talia enim ad ſe humores reuocant. intereà & frictionibus partium ſuperiarum vtebar; & exiguum theriacæ recentis propinaui:

pinaui; hæc enim (vt Rondeletius vir doctiſſimus aſſerit) valdè confert ſyncopi obortæ poſt medicamentum nimis purgans: quod ſi non adſit recens, antiquam exhibet, addendo opij gran. ij. cum vino: ſed cùm recentem haberemus, annum vix excedentem, dedimus ℈ ij. cum vino. interim oleo quoq. ſequenti ventriculum tum ventrem inunximus: ℞ olei cotoneor., myrtill. añ ℥ olei abſinthij ʒ iij. aceti parum. Alteri dedi ʒ ij terræ ſigillatæ veræ, & micam panis vino intinctam, cùm viderem ex nimia purgatione ſigna animi deliquij futura, ex faciei pallore, ac pulſus varietate & deficientia: nam ſignis præſagientibus ſyncopem vel eam præcedentibus (de quibus latiùs ſcholio ſequenti,) apparentibus, ſtatim animum intendere oportet ad remotionem cauſæ ſyncopis futuræ, ne ea ipſa confirmetur.

SCHOLIA.

Signa præſagientia ſyncopem.

INTER *ſigna verò (de quibus nunc agendum, cùm omnes cauſas enucleauerimus) ſyncopem præſagientia, non erunt omittenda ea quæ deliquium præcedunt: nam hæc ad præcautionem valdè vtilia cẽſentur, priuſquam quis graui ſyncope prehendatur. Hæc quidem cognoſcuntur ab exceſſu temperamenti ipſius cordis, & à strictura viarum ipſius cordis & pectoris, & raritate totius: corpora etenim calida, rara, facillimè reſoluuntur, & ſicca, & qui ſubtiles humores habent, latoſq. poros, & acuti ſunt ſenſus; tales enim facilè ſyncopen incurrunt: macilenta quoque corpora & extenuata, & ſudoribus & euacuationibus reſoluta, & ex infantibus & ſenibus, qui difficulter famem ferunt, tam ægri quàm*

quàm ſani, & maximè in æſtate, potiſſimùm macilenti extenuati, aut longo morbo conſumpti, cùm id malum peculiare exiſtat pueris ſenibuſq́; micropſychiſq́; omnibus, & conualeſcentibus, & fame laborantibus, & firmioribus quoque, nimio ſudore profuſis. Deliquium *quod à repentina cauſa non oritur, languidos priùs arteriarum pulſus reddit, facies palleſcere videtur, palpebræ reſoluuntur, extrema frigeſcunt, frigido ſudore roreſcit cutis, tremulum redditur cor, ac languet ceruix, oculorum debilis adeſt motus, & liuor, imaginationéſque non conſuetæ, viſui obijciuntur, ex motu ſpirituum inordinato, tum ex vaporibus ad ipſos eleuatis, impotentia loquendi accedit. Signa ipſius ſyncopis præſentis, ex ſe nota ſunt, tum ex illis quæ diximus ex facie homini mortuo ſimili, pallida, cineritia, cùm ſanguis intrò ruat, frigent extrema & ſudor frigidus erumpit, anxietas ſuboritur & animi perturbatio, & tandem animus deficit, ita vt corpus reſolutum ſentiendi mouendiq́; vi deſtituatur, in tantum vt ſtans cadat: pedes, nec non manus, plicabiles manent. Hoc etiam mihi ſemel in lecto contigit, cùm nocte lotium in lecto exiſtens redderem, & genibus incumberem, ſubitò lapſus in ſyncopem, matula è manibus cadente, lotio profuſo & corpus vxoris meæ attingente; atque ita ipſa experrecta, me ſyncope affectum ſine loquela arripit, vnde excitatus reuiuiſcere cœpi. Benè dixit omnium noſtrorum parens omnipotens, hominem ſolum exiſtere non eſſe bonum: ſi enim Eua mea & nomine & re ipſa, mihi non adfuiſſet, ſyncope ita extinctus fuiſſem. Spectra quoque noua, malo inuadente viſui offeruntur; impotentia ſequitur ad loquendum, & pænè reſpirandi facultas intercipitur, palpebræ concidunt, pulſus fit rarus, ob-*

Deliquium præcedentia.

Signa præſentis ſyncopis.

ſcurus

Signa cauſarum.

ſcurus & quaſi abolitus,nec non formicans. Signa verò cauſarum,& quæ cauſa ſyncopem inferat, & quo modo affligat, ſæpiùs in promptu cuique ſunt. Nam ſi cauſæ vacuantes præceſſerint ,ſcimus ad inanitionis genus pertinere, ſeu profluuia, ſeu dolores, vel animi affectus, vt lætitia vel metus vel inedia, vel vigiliæ, vel ambientis æſtus. Si immanifeſtæ ſint & non prægreſſæ, ſtatim ſuſpicio incidit, eſſe ſuccorum tenuitatem, & corporis raritatem: ideò naturam corporis contemplaberis, hoc enim tibi ſtatim aperiet; vt ſi gracilis ſit, calida & ſicca præter modum temperies: quamquam nec ſic ſyncopem faceret, niſi aliqua diſſoluens cauſa iungeretur, vt febris,vel ambientis æſtus nimius. Sed erunt hæ tales,quæ in alio corpore id non facerent; ideò in eas occaſiones referuntur, ex habitu ſcilicet corporis. At ſi quis adeò prætenues ſuccos & ſpiritus habeat, vt ocyßimè exhalent, adeóque imbecillem habeat per vniuerſam corporis molem, retentricem facultatem, expultricem autem immoderatius concitatam, vt propterea in ſyncopem incidat in eiuſmodi affectibus; mortifera illa ſpecies in facie celeriter apparet: naſus videlicet acutus, oculi caui, aſtricta tempora, & reliqua, quæ deinceps ab Hip. 1. Prognoſt. ſunt conſcripta: quamuis aluus non multum excreuerit, neque vigilauerint, aut triſtes fuerint, aut fame affecti ægri ipſi: ex his namque minùs malum eſt, quamuis abſque his emaciati fuerint, eodem Hip. auctore, & Galeno cùm 1. Prognoſticon tum 12. meth. meden., quem ſectati ſunt Aëtius cap. 98. lib. 5. & Paul. cap. 37. lib. 2. Si verò ex grauatione, pulſus monſtrant: habent enim proprias inæqualitates: ſed ſi iam premitur multum æger, & pulſus, affectus ratione, fiunt inæquales, coniicies copiam, & copiæ qualitatem,

Si ex ſuccorum tenuitate & corporis raritate fiat, ſigna.

tem, ſcilicet cruditatem & frigiditatem humorum: præterea & multa ſtomachi nauſea præceſſit, & cibi faſtidium; & color corporis, vt ait Galenus, id monſtrat. Si itaque ex magna humorum crudorum copia ex cruditatibus vel alia quapiam occaſione congeſta ſyncope excitetur, vnà cum oris ventris (quod ſtomachum vocant) offenſione; his namque & præcordia inflata, & totum corpus ampliori mole, quàm pro naturæ modo cernitur: tum color aliis ad albidius, quàm pro naturali habitu, & aqua intercute laborantium magis ſimile, eſt mutatus; nonnullis etiam ad nigrius, aut liuidius, quos medici plumbei coloris appellant. Omnes verò pulſus minores ſunt, quàm pro caloris ratione, ſi febricitauerint: præterea obſcuri, omninoq́ inæquales; ſæpe ea inæqualitate, quam ſyſtematicen Græci vocant; ſemper verò ea, quæ in vno eſt ictu, vt legitur apud Gal. 12. meth. med. & Aëtium cap. 96. lib. 3. ac Paulum cap. 36. lib. 2. Eos verò quibus ex flaua bile, quæ os ventriculi infeſtet, ſyncope incidit, cum ex reliquis, tum etiam ex aſſidua oris ventriculi mordicatione, anxietate, vellicatione ac dolore cognoſces. Si itaque ex vitio ſtomachi, nauſeæ antecedunt, ac varij oculos colores ſubeunt: ex cerebro, vulua & iecore vitia aut offenſiones antecedunt; & aderunt horum propria ſigna: ita ex tineis ſeu vermibus eadem aderunt quæ de vermibus dicentur: præter dolores & crebras punctiones, etiam dentibus ſtrident, importuneq́ clamant, & ij per ſuperna vel inferna quandoque emittuntur. quòd ſi ab apoſtemate, ſigna eius quoque aderunt: ſi ex obſtructione principum partium, hi verò ſubitò concidunt, vt ait Hippocrates, & in acceſſione ſigna habere non potes; ſed ſi releuantur, ex pulſibus hoc dignoſces, vt

Signa cruditatis & frigiditatis humorum.

Si ſyncopes cauſa fuerit cruditatis humorum maxima copia, ſigna.

Signa ſyncopis ortæ ex flaua bile os ventriculi infeſtante.

Si vitio ſtomachi & aliarũ partiũ.

A vermibus.

Ab apoſtemate.

Ab obſtructione.

Ab alteratione ſpirituum ſigna.

Galenus in medico illo ſenſit. Si ex alteratione ſpiri-tuum, ſi ab externa cauſa, ex comeſta nota erit: ſi e: euidenti aëris qualitate, ſimiliter: ſed ſi ab occulta, ab aëre, communis erit multis. Prognoſtica autem hæ ſunt, inquit Paulus, vt etiam Iacchinus annotauit: S affectus vehemens, ſi magna ſyncope, omnino peribit nec eſt remedio locus: neque decipiaris, quia aliquand ex conatu naturæ rurſus reuerti videntur; ſtatim enim leui motu facto concidunt. Significabit prauitatem quòd licet leuati ſint, pulſu carent, vel exiguum & obſcurum habent; prætereà neque color viuidus redit neque ſani facies: frigent quoque vehementer. Quæ verò ſignificant prope aduentare (præter illa ſigna quæ ſuperiùs diximus) pulſus ſunt, vt Galen. docet in lib. De venæ ſect., cùm ad obſcuritatem & inæqualitatem tendit. Præterea antecedunt crebra animi deliquia vehementes illas ſyncopas, dum è lecto aſſurgunt, dum caput attollunt; ſenſus quoque hebetantur. Mortis etiam ſignum eſt, ſi calor non reuocatur. Ex ſpeciebus verò quæ per conſenſum ſalubriores eſſe videntur, vt omni per conſenſum affectus generatim. Verùm ſi ſyncope valida, medicinæ locus non eſt, vt idem inquit Paulus cap. 34. lib. 3. vt etiam Altimarus annotauit. At ſi vires adhuc tantillum conſtant, aliquando ad ſanitatem recurſus eſt, vt ipſe refert: Cæterùm vbi cor proprio affectu laborauerit in ſyncope, valido exiſtente animæ robore, ex quibuſuis animi affectibus, ipſa excitetur numquam æger ſuccumbet, Galeno teſte 5. De locis aff Si verò propter eius intemperiem ſyncope eueniat, perniciosior erit, quàm ex cerebri intemperie; quemadmodum hæc periculoſior eſt, quàm ſi iecur primùm affectum fuerit, vt teſtatur Paulus cap. 38 lib. 2. & Aëtius

Signa prognoſtica.

cap.

cap. 94. lib. 5. quamuis non ita ſubitò ſyncopes necare poſſint, quæ ex cordis intẽperie oriuntur, quàm illæ quæ inſtrumentales eius morbos ſectantur, vt patet eodem lib. 5. De locis affect. Peſtifera autem eſt ſyncope illa, quæ extenuato ſpiritu ac ſanguine originem trahit; potiſſimùm vbi imbecillitas adſit retentricis facultatis totius corporis, ac expultrix immoderatiùs concitata fuerit. Prorſus autem exitioſa ſyncope erit, ſi corpore ſuccis crudis referto generetur, aut ex redundante flaua bile os ventriculi infeſtante: ſiue ex extenuatis ſuccis, vbi iecur vel ventriculum phlegmone obſederit, quemadmodum ſcriptum reliquit Gal. eodem 12. meth. med. Verùm ſi citra phlegmonem ſtomachicæ ſyncopes fiant, ventriculi ore affecto primò ac conſentiente corde, curationem magna ex parte admittunt: nam minùs periculoſæ ſunt; quàm ſi exiccatæ fuerint ex aliquo trium principiorum; quemadmodũ colligi poteſt ex Gal. verbis præcitato lib. 12. method. med. Arabes verò confirmatam ſyncopem ex cauſa cõfirmata incurabilem conſtituunt, quæ ad vltimam malitiam (vt illi referunt) deuenit, in qua facies viridis appâret, calore innato extincto, vnà cum colli connexione, virtute motiua iam debilitata, vt caput eleuare non poſſint ad inſpirandum aërem, ita vt conſtricto pectore mors ſubſequatur. Sed ab vtero licet frequẽs ſit, vt plurimùm ſalua; & ab aliis membris, modò cauſa ad extremum fixa non adſit. omnis verò quæ frequens eſt, & vehemens, damnatur, quoniam ocyſſimè interimit. longo quoque morbo conſumptis frequẽter animus deficit, ac lethalis eſt is morbus, & apoplexiam quandoque denunciat. Ex febribus (vt etiam in libris De febribus egimus) maximè acutis, periculoſa animi defectio, ſicut ex carbunculis vel phle-

gmonibus peſtiferis, ſub principibus membris, vt in peſ[illegible] Delfica ſæpe obſeruauimus, de qua egimus lib. 6. noſtra[illegible] rum Obſeruationum. Pueri quoque & imbecille[illegible] præparci animi, ex animi mœrore vel leui deficiunt: [illegible] iis euenit qui in maioribus muſculis, vel genu præc[illegible] puè, vulnerati ſunt; & qui ex cauſa tacita interna or[illegible] tur, hominem frequenter rapit, magiſq; ſi certo ordin[illegible] ac ſæpius redit. Cor præterea quo magis anguſtum eſt[illegible] eo magis ab ea peſte tutum eſt. Animæ quoque defe[illegible] ctionis conclamatæ indicium faciunt, vana ſternutato[illegible] ria naribus indita; pulſus formicans, exiguam præſagi[illegible] ſpem. Quibuſdam tamen ſenibus pulſus penitus con[illegible] ciderat, quo exinde reuocato, diu poſteà vixêre. In v[illegible] dis ſubmerſi poſt octo & quadraginta horas recreati re[illegible] uixêre. Fœminæ aliquando in vuluæ cruciatu elatæ i[illegible] ſepulchris ad vitam rediere: quæ pro alterius mortui ſe[illegible] pultura detectæ locum mutauêre, atque ita miſerrim[illegible] mortuæ inuentæ ſunt. Qui non ſtatim ſepeliẽdi *ſeptuaginta propterea & dua[illegible] horas antequam humentur decreuere: paria quoqu[illegible] interualla debent iis, qui animo deliquêre ſine manife[illegible] ſta cauſa.*

OBSERVATIO X.

De ſyncope ex nimio ſudore.

QVIDAM cùm curſitando valdè laboraſſe[illegible] ſudore largiter è corpore emanante, ani[illegible] mo delinquebat: cui neque frictiones adhibui[illegible] nec vinum propinaui, cùm talia magis ſudore[illegible] moueant, cùm potiùs ſint meatus cutis obſtruen[illegible] di, vt ſudor ſiſtatur. faciem irrorari iuſſi aqua ro[illegible] ſarum etiam frigida, & apertis feneſtris vt aër in[illegible]

trarēt

traret: ſicuti olim valdè febricitans ex nimio ſudore nobilis quidam ſyncopem incurrebat. imperaui vt leuiter operiretur & euentaretur, atque vt per cubiculum herbæ frigidæ ſpargerentur, vt folia ſalicis & vitis: quibus præſidiis & hic quoque ad ſe rediit, aqua quoque frigida in faciem conſperſa. Huius & aliud videas exemplum à nobis poſitum lib. 7. obſer. 9.

SCHOLIA.

Cvm cauſæ ſint diuerſæ, propterea non vnus modus curationis cuiuſuis ſyncopis eſt, ſed ſingulæ earum propriam curam deſiderant, vt ad longum docuit Gal. 1. ad Glauc. pro diuerſitate cauſarum, ex quibus excitantur. In vno tamen omnes communicant: quòd ſi deprehenſus ſyncope cubans eſt, omnis ſollicitudo medētis ad ſymptoma vertitur: ſi necdum premitur, vtriuſque curam habebit, vt & ſymptoma non incidat, & vt morbus paulatim diſcutiatur, ſecundum Galen. lib. 12. meth. med. Nec minus & in alio quoque conueniunt, quòd ſiue per eſſentiam fuerit orta ſyncope, ſiue per conſenſum affecto corde, ſemper ipſi proſpiciendum erit, cùm & principaliſſimum viſcus ſit, ſaltem quoad vitam: & propterea robur eius perpetuò ſeruandum erit; nec ſyncope aliqua gigni poteſt (vt priùs diximus) niſi & ipſum cor afficiatur. Hanc etiam ob cauſam alij curationē in tria capita diſtinguunt: vel enim imminet acceſſio ſyncopis, vel actu incidit; vel releuatus eſt ab acceſſione, ſed non perfectè, vt facilè relabatur: & in his omnibus quoque diuerſam curam exigit. Nam ſi imminet, ſolum affectum ſummouebimus, à quo incipit: & ita hic incipiendo de reſolutione ſi ſit ex

In quibus cō municāt omnes ſyncopes pro earum curatione.

 euacua-

euacuatione nimia, ſiſtemus, cùm primùm aduentare ex ſignis iam ſuperiùs dictis ſentiamus. Si ex calore, educemus ægrum; hoc ſæpe fit in febricitantibus, cubiculi ratione nimis calidi, cuius exemplum poſuimus lib. 2. obſer. 30. de Domino de Lockhorſt: ita vbi ex diſtemperantia calida contigerit membrorum principalium, contrariis occurrimus remediis. Si ex odore malo, hunc tollemus bonis, & in vniuerſum aërem alterabimus. Si corpus quia rarum eſt, & tenuibus ſuccis reſoluitur, non ſinemus, quin ante acceſſionem cibemus, vt poßit ſufficere; idq́ cibis, qui non facilè diſſoluantur; qui enim ob prætenues ſuccos ſyncope opprimuntur, accedente quoque corporis raritudine; diuerſa ratione curantur quàm illi qui ob crudorum humorum copiam laborant. huius curationem quoque explicauimus lib. 2. obſer. 41. De febre ſyncopali continua à bilioſo humore, & lib. 3. obſer. 19. De feb. ſyncopali intermittente, à bilioſo humore orto. & obſer. 5. lib. 7. De feb. continua cum ſyncope ex acri & tenui humore, ventriculum vellicante, vbi & in ſcholio huius curationem, tum ex Gal. & Aëtio expoſuimus. His frigidus aër aſtringenſq́ conuenit ex roſis, aut myrti foliis ſeu vitium pampinis in domo ſubſtratis, corpuſq́ rarefactum denſandum. Vngendi quoque, ſi opus eſt, vnguentis aſtringentibus, roſaceo, omphacino; & refrigerantia præcordiis & ſtomacho apponenda, cataplaſmata ex roſ., palmulis, hypociſtide: & cibi dandi qui non admodùm promptè diffluant, vt eſt ſorbitio ex alica, fructus auſteri, vt cydonia pyra, mala punica: (de his vide Galenum, Paulum & Aëtium:) & vitellum ouorum 12. meth. & teſtes gallinaceorum, qui lacte ſunt aliti. Et ſi ſyncope ſit ex flaua bile, quæ os ventriculi infeſtet, contrario modo curanda,

randa, quàm illa quæ ex crudorum copia fiat. aër frigidus adhibendus, vt in obſ. citatis oſtendimus; ſomno liberaliori indulgendum; cibis frigidis & potu frigido vtendum, ptiſana cremore, pane non multo ſed modico, ex vino aquoſo frigida diluto: bilisq́ꝫ quæ ventriculum lancinat, calida aqua vel exiguo aceto adiecto aut ſyr. acetoſo ſimplici, vomitu leuiter expurganda, vel aluus cienda thamarindis, vel manna, aut rhab., cum cautione, ſi opus eſt, cùm exquiſitas euacuationes non ferant, vt in obſer. citatis latiùs docuimus. Ventriculum roborabimus ſyr. granat. acidorum, ex acetoſ. citri, oxyzacchar. quidam hic poſt purgationem exhibent decoctum abſynthij. Sed videndum ſi vna febris adeſt, ne nimium calefaciat. ſi ex animi affectibus, hos & contrariis mitigabimus; nimium latos triſti nuncio; dolore animi afflictos, conſolatoriis, & amicorum præſentia. Timor qui ſyncopem facit, quòd inſperato eueniat & caſu, præuiſionem habere non poteſt; vt fortè nec animi affectus. In ſumma, quibus ex reſolutione ſyncope imminet, ſcopi ſunt cauſas tollere, & diſſolutionem quæ facta eſt, reſarcire cibis: quod facilè fieri adhuc poterit, quia vires infirmæ hactenus non adeò ſunt. Si ex ingenti dolore, curanda cauſa doloris erit. Si à dolore, curatio.
Huius ſyncopis poſuimus exemplum libro ſeptimo obſeruatione quarta, de muliere ex ilei dolore ſyncopem grauiſſimam incurrente: ideò ſi ex dolore affectus, ſummouendus, ſi id facilè poſſit, ſi periculum inſtet ſyncopes, etiam neglecta tantiſper cauſa, ſymptoma reſpicientes, ſolùm ſtupefacientibus vtemur; cum cautione tamen: hoc enim eſt propriè aduerſus ſymptoma pugnare, non aduerſus cauſam ſymptomatis. Hæc lib. 12. meth. Fugimus his præſens periculum reſolutionis,

nis, quam per ſe facit dolor ob commotionem in ſpiritu; per accidens verò vigilia, quam inducit; quæ & ipſa motus quidam eſt. His omnibus obuiam hæc eunt: nam & dolore leuant & ſomnum conciliant. Quòd ſi dolor à cauſa calida ſit, vt bile mordente, nihil oberit etiam affectui, vt eodem lib. Gal. teſtatur; nam temperat ſua frigiditate bilis acrimoniam. Sed cùm dolores diuerſi ſint, & diuerſam cauſam habeant, ea ſemper erit tollenda quoque, vt latiùs docuimus ſcholio obſer. 4. lib. 7.

Ex fame.

Si ſit ex fame, ſæpe paulatim nutriemus, & leuibus cibis: cõtingit hoc in obſidionibus aliquando, quod noſtro tempore in his bellis, quibus (proh dolor) affligimur, contigit in obſidione Harlemenſi & Leydana. Reſtituimus verò quod anteà reſolutum eſt, tum alimẽto, tum aëris temperie, tum alterando hunc prout oportet, tum etiam gratos odores adhibendo. Nam & aëre ſpiritus alitur. Hanc enim prouidentiam exigunt, (vt etiam Iacchinus doctè expreſsit) qui mox à ſyncope releuati, in periculo tamen ſunt, ne leui momento recidant. Nam & in his cauſas ſummouere oportet, diſſoluentes, & reſarcire quod eſt amiſſum, tum cibo tum aëre qui inſpiratur. Sed maiore negotio inſtare oportet, quòd maior eſt motus; & exquiſitiore diligentia, quòd vires imbecilliores.

Si vires reſolutæ ex vacuatione.

Primùm igitur ſi ex vacuatione reſolutæ ſunt vires, cùm primùm releuatur: ſi ceſſauit (quod in multis euenit) vt ſanguinis fluore & ventris, tunc nihil circa hoc erit negotij; ſin perſtent, tentandum eſt propriis ingeniis ſuccurrere; primùm auerſionibus, non per vacuationes, quia non ferunt; ſed frictionibus (vt paulo anteà docuimus) contrariarum partium, & vinculis. Iuuat & ad auertendum, cucurbitulas affigere contrariis, quæ rectà reſpondeant; vt in ſanguine è naribus,

ribus, hypochondriis eas applicare; in eo qui per vterum fertur, mammillis; ſi ex hæmorrhoïdibus, nõ dicunt, credo, ratione bona, quòd hypochondriis: nam ad ſuperna traducere oportet, & in principia, vnde eſt fluxionis origo. Sed quomodo ſiſtere oporteat, priuatim diximus, & aliis quoque exemplis oſtendimus lib. 7. obſ. noſtrarum de ſymptomatis febrium. Sed vt ſubita & prompta remedia habeamus, ſi ſit è naribus, aſtringentia & frigida fronti & temporibus admouenda, & per nares traücienda; & facies frigida ſæpe ſpargenda: & ſi adſtringens ſit, melius erit, vt ex myrti floribus, vel liguſtri, vel roſar. etiam ſylueſtrium, quæ ſunt cani rubi. Medicamentum quoque Galeni 5. meth. optimum eſt ad ſanguinem ſiſtendum, ex aloë, thure, albo oui, & pilis leporis. ita & in ſanguinis miſſione (huius quoque exemplum poſuimus obſer. 10. lib. 7. De animi deliquio ex ſanguinis miſsione in febre acuta eueniente) ægros præſeruamus à deliquio, ſi ſupinis mittitur ſanguis, ac naribus odorata ſubdita fuerint, roſacea, vino & aceto permixtis: vino quoque granato madens panis, ſi deuoratur, ſalutaris eſt. Si ſit ventris profluuium, ea quæ capite proprio ſcribuntur, nempe adſtringentia, adhibenda, & fluxus cohibendus: ſi verò ex ſudore & digeſtione multa inſenſili (quæ euenit in febribus, his qui tenuiſsimum ſanguinem habent, & continenter ſpiritum, & raro admodùm habitu ſunt) tunc ſimiliter profluuium ſiſtere oportet, idq; adſtringentibus, & vnà frigidis, aërem alterando, tum aqua inſperſa, & ſæpiùs aëre flabellis innouato. & admiſto aceto, & aqua roſacea: etiam proderit ſtratum ſternere germinibus frigidis adſtringentibus, vt & cubiculum irrorare iiſdem. Similiter & vnguentis eius corporis habitus denſandus,

 quæ

quæ adſtringant. Vomitionibus exhauſti, vino aqua frigida permixto recreandi: verùm febris & capitis ratio habenda eſt. Si animæ defectus ex vomica aperta, aut hydrope ſoluta oriatur, quæ ſpiritus recreant, protinùs danda ſunt. Tales omnes & ſudore reſolutos non oportet mouere, ſed iacentes in omni quiete retinere. iuuat verò & his ſæpe extremis refrigerantia adhibere, & pectori frigida epithemata, & vnguenta, maximè ad cordis regionem in iis qui ſudore diaphoretico reſoluuntur: frigus enim denſat & ſiſtit, & craßiora reddit quæ tenuia ſunt. Quomodo verò reſarciatur quod reſolutum eſt, patet, quoniam prima materia ſpiritus generandi eſt ſanguis bonus: ideò vt hic reſtituatur procurandum eſt. Qualis debeat eſſe cibus, Galenus exponit, id eſt, qui non promptè diffluat, hoc eſt, à quo ſanguis ille adeò tenuis, & difflabilis non generetur; & dat exemplum de alica, quæ ſit ex zea, cibarium ex farre. & cibi adſtringentes, vt fructus & panis: contrà ea, quæ tardas habent excretiones, ſerò quoq. nutriunt. At hic veloci nutritione opus eſt. Reſpondetur, Non eſt hic tanta neceßitas, quando releuatus eſt, ſed datur ſpacium concoquendi interim, vnde hoc eſt interim mederi affectui, qui eſt ſuccorum tenuitas: ſic enim craßior redditur maſſa ſanguinea, vt optimè dixit idem Iacchinus. Aliud eſt cùm ſyncope acceßit. Cùm verò iam validior redditur, etiam validioribus vtetur. De vini potu Galenus dicit, his vinum aquoſum dari: ipſe verò paulo antè eodem libro vniuerſim in omni ſyncope vult dari flauum, & quod celerrimè nutriat. At hoc exiguum nutrimentum præbet (ἥκιστα τρέφει) & non ita celerrimè ducitur, vt tenue, flauum. Auicenna his dari vult vinum nigrum, craſſum, auſterum: ratio eſſe poteſt,

poteſt, ob quam Galenus quoque his auſtera poma dedit, vt languidas partes firmaret, & aſtringeret corpora. Paulus in hac cura vinum aquoſum accipit. Reſpondeo, aliud eſt in acceßione, vbi ſolùm contra ſymptoma pugnamus: aliud extrà, vbi etiam cauſam reſpicimus. Loquebatur priùs Galenus in omni acceßione, hîc verò extra eam. Quoniam verò communiter in his affectibus celeri nutritione eſt opus, ideò & aqua carnis vtimur, quam quidem gratißimam conficimus, capos non ſaginatos capientes, & irrorantes, dum aſſantur, aqua roſata, & aceto roſ. vel ſucco granatorum: poſteà exprimimus. Si etiam febris abſit, loco aceti vinũ flauum admiſcemus. Quantitas ℥ ij. cum modico vino. huius generis eſt vitellus oui. Vino auſtero craſſo vtitur Galenus in fluxu ſanguinis è naribus: quoniam tenuior calore & fuſione poteſt affectui nocere: in cæteris calidum & tenue praeligit. Hîc quoque extra ſyncopem intelligit: nam in ea eſt alia ratio. Si enim vinum dandum, tenue & calidum dandum. Sed num actu frigidum? Gal. in hoc reſpicit conſuetudinẽ & äëris temperiem, & corporis naturam calidam vel frigidã: & ſic calidũ vel frigidum propinat: vbi nota quòd veteribus mos fuit tẽperare vinum calida: vt Horat. Quis aquam temperet ignibus, *&c. Britannicus in calida venenũ hauſit. Nota etiam ex Galeno cõditiones, quæ faciunt abſtinere à vino, ſcilicet feb. ardens, cruda, quia concoquendis ſuccis iuuabit, 11. meth. lædet aliter calore, fuſione, etſi adſit apoſtema, quoniam auget illud: ſic ſi delirium inſtet, vel capitis dolor grauis: Auicenna addit, & ſi reſolutio ex media non ſit; lædit enim neruum iuuenes, ob id, quòd neruos lædit, vnde ſpaſmus, vel delirium: eius loco aqua carnis ſemper & in ſyncope, &*

extra

Vide Jo. Hen. l. 3. m. m. f. 46.

extra vel ſimul admiſta. Si ex morſu ventris, vbi affectum curaueris, iiſdem vtitor. Debet enim interim cauſa tolli. Concludendo igitur, in euacuatione nimia reficiendus æger, vino diluto, theriaca recenti, irrigatione aquæ frigidæ in ipſa acceßione, extra & ante, ventriculi linimento, frictione partium ſuperiorum: & excretio, vt in cæteris, retinenda.

OBSERVATIO XI.

De quibuſdam à difficili ſyncope releuatis & curatis.

QVONIAM ſyncope extraordinarium malum eſt, ac ſæpè præſentiſſimum, omiſſa ſæpe morbi origine, deficientes excitandi ſunt protinus remediis, & ſpiritus reuocandi ad extrema, modò aqua frigida, modò roſacea, aceto mixta, vel vt alij volunt, aqua roſacea moſcata, ſi ad manum ſit, alioqui ſola aqua frigida in faciem ſparſa, de qua latiùs in ſcholio. Odoratus ad nares, frictioneſque adhibendæ, prout ratio dictat, & pro varietate cauſarum. Sic mulier nobis vicina, ex violento partu & fœtu mortuo dum vi pareret, ſanguine etiam per inferiora copioſo profuſo, in ſyncopem validam incidit, vt omnes illam morti vicinam iudicarent. ad hanc ſubitò ingreſſus, cùm nihil capere poſſet, factis frictionibus digitorum, vinum pro odoratu naribus obiiciens, & digeſto intincto in aquam frigidam, cùm nihil ad manum eſſet, & in faciem conſperſa ea aqua, & temporibus confricatis cum vino & aqua

aqua roſacea, quæ tunc adferebatur, oculos aperuit: mox cùm videretur aliquid poſſe ſumere, dedi cum cochleari exiguo parum aquæ cinamomi, qua fuit excitata, & ad ſe præter omnem opinionem rediit, vino atque odoribus gratis, cum nodulo caryophil. poſtea etiam aqua carnis & vino refocillata, optimis aliis præſidiis adhibitis, non ampliùs redeunte ſyncope fuit probè curata. Cuidam qui ex fame in obſidione, ſpiritibus reſolutis, in ſyncopem inciderat, aquam frigidam non inſperſi in faciem; ſed vino & odoribus bonis naribus admotis quieti permittebam, paniſq. fruſta, tum cùm ad ſe nonnihil rediiſſet, vino diluto immerſa exhibui: quod cùm adhuc ex ſyncope nondum perfectè releuatus, comedere non poſſet, pulli ius ſorbendum exhibui, & aliarum recentium carnium cum vino. & hic quoque deinde leuibus cibis, tum vino vtens, diluto etiam cum pane, firmam ſanitatem conſequutus eſt. At ſororcula apud Clariſſæas, quæ adhuc viuit, cùm mammillam cancroſam chirurgus funditus excideret, me & Cornelio Heydio collega meo præſentibus, tam ex fluxu ſanguinis quàm ex ingenti dolore, animo defecit: ſed odoribus vini, & temporibus ac fronte cum aqua roſ. & aceto dilutis, irrigatis leuiter cum leui frictione, tandé excitata & emplaſtro reſtringente mammillæ appoſito, optimis deinde aliis præſidiis adhibitis, & alimentis bonis ac lenibus refocillata, etiam ad ſanitatem peruenit, carcinomate quoque egregiè curato, eadem adhuc viuente anno 1591. menſe Octobri, dum hæc in ordinem redigeremus.

SCHO-

SCHOLIA.

Ad ſyncopis acceßionis & irruentis curationem deueniendo, ſtatim præſidia optima, quæ ægros reuocent & excitent adferre oportet, ratione id dictante, ne ſtatim ſuccumbant. Hi ergo bifariam ſe habent: vel enim adeò oppreßi ſunt, vt nihil poßint capere, vel vt poßint; qualis erat æger ille iuuenis apud Gal. lib. 10. meth. medendi, cuius hiſtoriam legere poteritis: primo modo erat Boëthi vxor. Hîc verò primùm generalia quædam proponunt medici, vt & Iacchinus doctißimus annotauit, in omni ſcilicet acceßione: & ſunt excitatio (eſt enim velut torpor quidam facultatum) prohibitio reſolutionis, & quanto citiùs fieri poteſt reſtauratio. Galenus ita eos tractat: primùm frigida faciem ſpargit, & eſt remedium mulieribus vſitatißimum, quo paßim in quaque ſyncope vtuntur; & illud experientia videmus excitare. Non deſunt tamen aliqui, qui volunt vt in ſyncope à cauſa frigida aut immodico alui fluore non fiat, quem frigida intus comprimens augeret; & in fame quoque ab ea abſtineri volunt. Sed in aliis, vt demittatur in faciem iubent, vt ſopiti ſpiritus excitentur, & ſi qui adhuc in partibus externis remanſerint, reſolui prohibeant: & hanc præcipuè imperant in iis, qui ab æſtu, aut febris incendio aut alia cauſa calida oriantur. Sed expoſitores hoc præſidium cùm legerent apud Auicennam, non excitandi gratia fieri credidêre, ſed denſandi, ne ſcilicet exhalent ſpiritus, ſed detineantur: facies enim ea eſt, ad quam multi concurrunt. Sed prior ratio ſanior eſt, quoniam maximè ſenſilis pars, & neruoſa; ideò ſubito illo occurſu maximè commouetur, & ſpiritus ad eam vertuntur; ſi quidem omnino his deſtitutum

Quomodo excitandi.

ſtitutum cor non ſit, aliter peribit. Aßiduare igitur vult Iacchinus, donec excitetur. Secundum remedium eſt, eos nomine compellare ad aures, donec excitentur. Nam ex ſono feriente vis ſenſitiua aurium excitatur, & reuocat ſpirituum menſuram, & caloris. Subdit Galenus & nares apprehendere ſimiliter ad excitandum, in cura vxoris Boëthi. Alij & os & nares vt comprimantur iubent, vt inſpiratus aër interiora petens, & paulo mox egredi volens, calefactus ad cor redeat, ipſumq́; calfaciat, ſpiritusq́; reficiat & excitet: id fortè in cauſa frigida magis conducit. Addit Gal. & odorata naribus admouenda: quæ ea ſint non ſcribit. Hæc verò tum ad vim euigilandam, tum ad ſpiritus reſtaurandos faciunt, quæ tamen hoc caſu eligi debent, quæ grata illi eſſe ſolent, vt vim animæ alliciant, nec refugiat. vinum ergo maluaticum aut aliter maximè odorum conuenit. Auget verò vim eius, ſi toſtum panem aſſumas calidum, ac perfundas: quòd ſi fortiorem odorem velis, etiam acetum acerrimum roſacea temperatum, & garyophyllis, & ſantalis ſimiliter offeres, & in faciem irrorabis: quòd ſi camphoræ grana iiij. addas, vehemens erit odor & gratus. Sic & aërem totum cubiculi odoratũ reddes ex roſacea, & garyophyllis. Componuntur quoque poma ex ſpeciebus epith. cor. cum ladano; ſed reuocatis deſeruiunt magis. Hic alij in cauſa frigida ſpiritus inſtaurant alúntque, qui non ſolùm naribus ægrotantis admouent vt olfaciant, ſed etiam inflando naribus immittunt odoramenta in tenuißimum puluerem redacta: algalia, moſchus, ſtyrax calamita, ladanum, & id genus alia permulta boni odoris, ad hanc rem ſunt idonea. In cauſa calida odoret ſantala, præſertim citrina, roſas, caphuram.

Intereà

Intereà cautio habenda, ſi à præfocatione vteri fiat, vel mulieres (vt ex interrogatione aſtantium diſcere licet, ſi non loquantur) ei ſint obnoxiæ, à iucundis illis odoribus abſtinendum, quin grauiter olentia naribus quidem iniucunda, at vului ſuauiter olentia admouenda. Quidam altis vociferationibus & clamoribus ſpiritus circa cor ſopitos excitant. Prodeſt quoque ad excitationem artus confricare & ventrem: artus quidem vt calor rurſus ad externa redeat, qui ob paucitatem in cor erat retractus; idq; ſi ad brachia fiat, vino calente odoro, optimum erit. Sic & in hiſtoria Boëthi Galenus facit. Ventrem verò odoratis confricat, vt erat quondam nardinum vnguentum: ego potiùs noſtro ſpicaceo vterer: nam iuuare ſæpiùs vidimus ventris affectus. Hoc fit vt ventrem roboret, qui ſæpe lædi ſolet in ſyncopes affectu ex confluxu bilis, & ſine ea affligi cordis conſenſu: præterea cùm valido ſit ſenſu, eius contrectatio ad euigilandum facit. Sed quid iubet, vt vomat? an quaſi humor in ventrem confluxerit? At hoc accidentarium eſt. neque enim ex ventris morſu, vel dolore ſtatuimus ſyncopem eueniſſe. An ſimiliter vt excitet, nauſeam excitando? Nam nec vomitiua dat Galenus, hoc caſu, ſed proritat ſolùm: ſimiliter ad excitandum poſtrema ſunt, quæ ſternutationem mouent, vt zinziber & piper: illa vehementiora ſunt. Sed quibus modis curetur ſyncope ex bile flaua, iam priùs quoque diximus: ſed quando ea tentantur, vinum etiam flauum tenue vel aquoſa & antiqua vina propinat Gal. alij & panem in vino granato madentem dant. Et ita prohibere ne amplius reſoluantur, fiet remouendo cauſam (vt etiam de febricitantibus diximus) etiam externam ſi adſit, vt calor aëris, & alterando: præterea & auerſiones ad vacuationes

Vomitus.

nes

nes faciendo ad contraria, quamuis ſiſti ſoleant, ſudore excepto; imò hîc augeri ex debili contentrice naturali corporum, vel etiam raritate. In ſudore igitur vtemur his, quæ ad præuiſionem dicta ſunt. Cùm verò à ſyncope releuatus eſt æger, cauſam, ſi adſit, reſpicere oportet. Habes exemplum apud Iacchinum de dolore, ſi cauſa exiſtat, à quo æger leuari debet; alioqui recidet. Cauſa tollitur aut mitigantibus, aut lenientibus, aut ſtupefacientibus; cum cautione, vt 5. ſimpl. 18. & 12. meth. 8. & 5. meth. reliqua vide apud Iacchinum, & quæ nos de dolore diximus lib. 7. obſ. De feb. Quando à ſyncope releuatus eſt æger, quid faciendum.

Auicenna, ſi ſit materia dolorem faciens, ipſam vacuat, cauſam tollendo, vomitu, clyſteri vel ſectione venæ, cùm à ſyncope eſt releuatus æger. Verùm id videtur fieri non poſſe: nam virtus neceſſariò eſt debilis, ideò vacuatio nocet: ſi ita debilis manet, tentanda non eſt, ſed cùm à ſymptomate reficitur; at non niſi ſedato dolore, ſemper enim diſſoluetur ſpiritus. Quòd ſi dicas, quomodo debilis ſtante ſanguinis copia in venis? à ſanguine enim vires. Reſpondetur, non eſſe neceſſarium, ſed primò à ſpiritus copia (non enim ſemper vires augentur) vt in lib. de plenitud. Vnde & Gal. cùm de ſynocha loquitur, quam fieri ait in bono habitu, & multi ſanguinis, cùm ſanguinem vult mittere, addit, ſi vires ferant: ſtat enim cum ſanguinis copia, ſpiritum multum vacuatum, vel alteratum, vnde vires labant. Si ſtupefaciendum, vtuntur philonio, vel pilul. de cynogloſſa, vel theriaca noua ſex menſium, modò robuſta ſint corpora natura & colore. dant theriacam ferè ad ʒ j. pueris verò ciceris forma. ſed Philonis antidotum fortius eſt, cùm reſtinguat, ſiſtat, ſomnum faciat. De aliis cauſis, vt vacuatione immodica, certum eſt quòd retineri debeat,

 ſi ſequa-

ſi ſequatur: ſed de his ſuo loco, & cap. De dyſenteria, cùm & quaſdam ſpontè deficere diximus. Sudores quoque proſequuti ſumus. Si animi affectus, vti paulo antè admonuimus, contrariis ſedandus, aut monitoriis præceptis vtendum: vbi verò timor, ne eueniat, ad cauſam maximè reſpiciendum, eam tollendo: tollitur verò propriis remediis, quæ in his affectibus enumerantur. Sic etiam Auic. dimittit, & dolor ſi eſt ſimiliter ſedandus, primùm tentando cauſam remouere, aut per paregorica, alioqui ſtupefacientibus. Si ex febris vehementia, ad ipſam refrigerandam accedemus, vt de febribus diximus. In reſolutione itaque ſpirituum, alimenti optimi ſucci; facilè & citò nutrientia, humectantia. Diogenes Laërtius ſcribit Democritum multos annos effluentem ſpiritũ retinuiſſe medulla panis albi intincta vino optimo, vt Cretico, & conſperſa puluere menthæ, appoſitaq́; ſtomacho & naribus. Ita quoque ſi ex crebris & inordinatis motibus fiat, quies iniungenda; ex reſpirato[...] prohibito, reſpiratio procuranda; ex animi affectibus, ſtatim ab eo affectu reuocandi. Si verò ex aliqua trium principiorum intemperie fuerit excitata, per contrariam intemperiem (moderatè tamen vindicatam) ſyncope curabitur. Si ob inflammationis magnitudinem, aut vehementis febris malignitatem, ſyncopes generentur, propriis curationibus, inflammationis ſcilicet aut febris. curandæ ſunt, tempore quo ſyncope deprehenſ[...] cubantes non ſint: quouis enim modo fiat ob defectu[...] ſpirituum poſt labores, vel morbos, vel medicamen[...] tum, nutriendus erit æger alimentis optimi ſucci, citò nutrientibus, & humectantibus; de quibus vide auctores.

Si ex ſuffocatione caloris ſyncope fiat, quomodo curetur.

Ad cauſarum genus pertinent ea, quæ calorem ſuffocant, vt ſi copia ſolùm in viſcera irruat, aliquand[...]

& e[...]

& ea frigida ſit: aliquando non quòd copia ſit, ſed quia exilis eſt calor, vt æger, lib. 10. meth. Cauſæ verò ſunt, quòd vel ex victu in viſceribus aceruata eſt, vt iis, qui crapula vtuntur, & in otio degunt vitam: ſæpe verò & intēpeſtiuè exercitantur, vt humores fundantur crudi, & viſcera petunt: ſæpe ex retentis vacuationibus. Cauſas copiæ videre licet lib. proprio De plenitudine. Ad hoc genus pertinent obſtructiones factæ in membris principalibus: ſic quidam in iocinore tales obſtructiones habebat, & crebrò exoluebatur; quem & Iacchinus curauit. Fit ex confluxu etiam confertim facto, vt in timore, & febrium principiis: vel ob prauitatem, vel caloris inopiam in reſolutis, vel apoſtema. Ex apoſtematibus autem magnis, vt 4. Aph. 48. Eadem intentiones in eiuſmodi generis curatione, cauſam remouere, nempe multitudinem, & euigilare & calorem extinctum reſtituere. Primum autem & ſecundum ſcopum explent, quæ euigilare faciunt: retrahunt enim ad externa humores, qui in viſcera ferebantur, & qui manent. Id faciemus per eadem ingenia; aqua tamen non inſpergimus, vt monet Auicenna, ſicut in ſuperiori; ſed extrà vehementiùs fricabimus (nam ſæpè crudorum copia in eo eſt) & ventrem odoratis inungemus, & nares vt oleo iaſmino, benzuino, ſtyracino, ſunt enim hæc acriora. Hîc quoque ſternutamenta magis iuuant. Sic & cordi calida epithemata adhibemus, vt meliſſæ, cardui benedicti, & ſampſuchi aquam, cum vino aromatico & ſpecieb. diambræ; & calidè actu apponimus. Tertia intentio calorem extinctum excitat & reſtituit. Quòd ſi ſponte ſua fiat, vt in febribus, laborandum non eſt, ſed febris curanda remediis propriis. Si non fiat, ſed adhuc langueat, vt in timore, & cauſa tollenda eſt, & cibo

& potu calido ſanandus æger. Sic ſi ſit oppreſſus calor ex debilitate: quanquam præſtabit anteà id feciſſe, vt 10. meth. med. Gal. ait. Si verò ex inflammatione, vel febris malignitate, Galenus abſtinere iubet prorſus, & euigilantibus vti: nam ſi dederis, (inquit) necabis; quanquam exitialis affectus non debeat a medico tractari. Si verò ex crudorum copia hic varius eſſe videtur, illorum artus plurimùm fricat, calfacit ac ligat. Cæterùm à vino & cibis temperare iubet, atque etiam à balneis, ſi febris adſit, & vt contenti ſint mulſæ potu, in qua thymum, origanum, pulegium, vel hyſſopum concoctum ſit. Confert autem & acetum mulſum. Mulſa variè apparatur: vide Acakiam in commento ſupra Gal. ad Glauc. Abſtinet igitur cibo & vino Galenus, potat incidentibus medicamentis. At lib. 12. vinum & cibum dat quo periculum in præſens euitet. Si tamen vehementer non febricitent, aquoſum vinum ſtatim exhibet, & in eo panem dilutum, modò in aliquo viſcere non adſit phlegmone. Vide de his ad longum, Altimarum quæ ipſe
Cautio. tum ex Galeno, Aëtio, Paulo, ad ſyncopem ex crudorum humorum copia refert. Dubitatur & de inflammatione: nam perpetuò accidentibus, vires præſeruantibus vtendum eſt, & dandus cibus. Reſpondetur, cùm dicit abſtinendum, in copia rectè dicit, indicans cauſæ medelam, non ſymptomatis. Itaque diſtinguendum eſt, prout in acceſſione eſt vel extra. Signum quòd hoc velit, quoniam ſubdit dandum oxymel, & mulſum cum herbis illis incoctis: & ſunt remedia quæ ad hunc affectum Galenus affert, quæ cauſam reſpiciunt (vt rectè dicebat Iacchinus) & ita vtilia ſunt quando à ſyncope eſt excitatus. At in acceſſione, cibi aliquid offert, ſi poteſt, & vini, 12. method. Contrà, affectus eget detra-

ctione. Imò errant, inquit, grauiter, qui his, qui ex dolore, & morbi magnitudine deliquium patiuntur, cibum offerunt; ſed potiùs detrahendũ eſt 2. de vict. 48. Reſpondet ipſe, Concedo; ſed id facimus vt periculum euitemus: & hoc annotauit Auicenna, cùm ait: Et non cogas ſumere cibum, niſi vinum, quoniam à ſyncopi cogimur: & recitat curam affectus, itidem vt Galenus & Galeni verba, quòd multi ab ignaris medicis pereunt, dum robur addere viribus volunt, & præfocant. Patet autem quòd vinum calida miſtum dari debet, niſi æſtus impediat. Quæ autem ſit integra affectus crudorum curatio, in lib. De feb. diximus lib. 3. obſer. 29. De feb. ſyncopali humorali. vbi & egregium exemplum habes de muliere egregiè curata. Et lib. 7. obſer. 6. de muliere pituitoſa febricitante, in ſyncopem incidente, ex collectione humorum pituitoſorum in ſtomacho. Si verò abſit febris, horum curatio dum adhuc malum non creat magnum, ad 4. lib. ſanitat. ſpectat: ſi ſyncopem affert, ad hunc locum: contrà ſi accidentia vires deiiciant, dandus eſt cibus, 1. Aphor. 8. Reſpondetur, tantùm vt remedio ſit, non vt ſanguinem & copiam augeat: & vbi euitauerimus periculum, ad abſtinentiam reuertimur. Contrà cur non vbi inflãmatio? An duplex eſt periculũ à cibo, & ratione inflãmationis, & ratione principij febris præfocãtis? Vnde ſi oneretur virtus, prorſus præfocabitur: hic verò nõ niſi cruditas: nam ſi eſſet motus principij, prorſus non daremus, etiam in hoc: ſed euenit his ſyncope, etiam ſine retractione, quæ fit in principio. Contrà cur his ſyncope affectis tribuis, non illis? quomodo viuificabis vires? Reſpondet Galen. 12. meth. cap. 13. quòd ſi deſtituuntur alimento, quoniam crudi ſucci non nutriunt priuſquam concoquantur: ideò

noui aliquid damus in præſens. At in illis non eſt alimenti inopia, ſed copia. Sat eſt ergo reuocare ad extimum ſpiritum, & calorem: habent viſcera quo alantur. Præterea niſi detur aliquid, ſtomachus languet, & in afflicto alias corpore, & debili virtute, facilè ſyncopem accerſet; hoc prioribus non accidit. Nam & in cruditatibus maximè à ventriculo offenſo, & ita imbecillo facto eius ore, ſyncopas euenire innuit Gal. 12.meth.8. Quærendum etiam eſt, num, quod vulgo ſuadetur, faciendum, vt in timore, poſtquam animi affectus ablatus eſt, vacuationem aliquam moliamur? Reſpondetur, viſum eſt ne fiat, ſæpe magna euenire mala, vt in quartanario vidit Iacchinus, ſubita ſpirandi difficultate, & palpitatione & ſyncope mortuo. Sed quid poteſt facere timor, vt hæc exigat? An ex confluxu illo aliqua obſtructio in vaſis, vel phlegmone, vel abſceſſus aliquis fieri poteſt, quamuis multæ copiæ nota non appareat, eſt faciendum. De cauſis verò quomodo obuiam eundum, ne rurſus in ſyncopem decidant, ex propriis capitibus habendum, quomodo tollantur.

OBSERVATIO XII.

De ſyncope ex vtero.

PVELLA nubilis, octodecim annos nata, cùm vteri ſuffocationi ſæpiùs obnoxia eſſet, in grauiſſimam ſyncopem incidit: huic enim crura potiùs quàm brachia, iuxta Galenum 1.ad Glauconem, deligauimus, atque præfricauimus; & quia ſurſum reuulſus retractuſque in latus vterus eſſet, cucurbitulas femoribus appoſuimus, & naribus obiecimus grauiſſimos odores, ex caſtoreo & aſſa

aſſa fœtida; vtero verò ſuaues: atque circa vterum olea relaxantia & calfacientia adhibuimus. quibus præſidiis mox reſtituta fuit, & à ſyncope releuata. Vterum repurgauimus cum pilulis maſtichinis. Sed hæc poſteà viro copulata, ex noſtro conſilio, ampliùs hoc malo, admodùm prolifica, non corripiebatur.

SCHOLIA.

ANIMO *deſtituuntur mulieres (vt de cauſis diximus) quibus vel ſurſum vel ad latus retrahitur vterus, & quibus largè menſes fluunt. In priore affectu crura deliganda ſunt, ac perfricanda, vt humoris copia, quæ hos affectus parit, foras euocetur. communitatem enim vterus, per venas per quas poßit is humor deriuari, cum cruribus habet. hac ratione inguinibus & coxis admouendæ cucurbitulæ ſunt, quibus potenter trahendi facultas ineſt. Naribus quoque obiicienda ſunt, quæ grauiter olent; vtero verò quæ ſuauem ſpirant odorem. natura enim ad id quod obiicitur, ſi iucundum familiareq; eſt, mouetur; ſin triſte alienúmque, auerſatur: à tetro odore naribus obiecto, inferiùs depellitur in locum ſuum; ad ſuauem verò inferiùs admotum ſeſe conuertit. At in largo vteri profluuio, vt obſer. 8. huius libri diximus, brachia liganda, & vinculis conſtringenda, & mammis cucurbitulæ affigendæ ſunt. Ita & in alicuius partis ſympathia, topica, vnctiones, cordis roboratio, partis affectæ curatio, ex ſtomachi quidem imbecillitate, imponenda, iuxta* Galenum, *quæ roborandi vim obtinent; emplaſtra ex palmulis confecta, vino, polentis, croco & aloë, & maſtiche, oleo abſynthino, maſtichino, nardino inungendus.*

Animi deliquium ab vtero.

Si ex ſtomacho.

Æſtuante ſtomacho aliquid refrigerans admiſcendum, vt cucurbitam, lactucam, portulacam, & vuæ acerbæ ſuccum. His verò qui alicuius frigoris ſenſu afficiuntur, diatrionpipereon exhibendum, aut abſinthium in potu. Si vitioſi humores os ventris mordeant, aqua calida epota vel hydrelæo vomitus imperandus. Si non facilè vomant, priùs partes ſtomacho adiacentes, & manus & pedes calfaciendi ſunt. Quòd ſi nec ſic vomant, immiſſis in os pennis vel digitis, ſtomachus irritandus eſt. ſi nec ſic, rurſus oleum calidum adhibendum; quod non ſolùm vomitum prouocat, ſed ventrem quoque emollit. Poſteà abſynthij coma, aqua mulſa incocta, in potu danda; deinde vinum; modiſque omnibus roborandæ partes ſunt, tum medicamentis forinſecus impoſitis, tum abſinthij potu. At non per initia ſed repurgato ventre, quando ſuccos continet, non adſtringendus, ſed calfaciendus vt priùs dictum eſt. Si pituita in ore collecta, mulſam dabimus, in qua vel hyſſopũ vel id genus aliud maduerit, & acetum mulſum & piper, & poſtea diatrionpipereon: plurimumq́ ſtomachum fouebimus oleo in quo abſinthium decoctum ſit: victumq́ attenuantem adhibebimus. Plura vide 1. ad Glauc. De arte curat. apud Galenum, cùm ibidem ad omnes cauſas præſidia vtilia ad ſyncopem ad longum referat.

OBSERVATIO XIII.

De ſyncope à veneno aſſumpto.

MVLIER quæ piſces in foro Delfis vendebat, ex animi deſperatione miſera, vt ſe ipſam interficeret, ℥ ij. auripigmenti in ceruiſia ſumpſit, quæ poſt grauiſſima ſymptomata, vt

ventris

ventris torſiones, cõuulſiones tandẽ in ſyncopem incidit: ſed frictionibus à mulierculis adhibitis à ſyncope quidẽ releuata, peſſimè angebatur. Hoc tẽpore cùm in Haga-Comitis eſſem, accerſitus eſt pharmacopœus, qui oleo oliuarũ propinato vomitũ prouocabat, & mox theriacã potandam dabat, qua me in ſimili caſu rectè vſum fuiſſe viderat. At me reuerſum meridie ex Haga vocãt, quæ tunc pro deplorata habebatur, tam ob cõtinuum ſpaſmum quàm ventris torſiones, ſupernas quoque atque infernas deiectiones: ſitibunda æſtu ſe præfocari clamabat: ideò decoctum ſequens propinaui: ℞ folior. maluæ, viol., hordei mundati añ m. j. ſem. maluæ, cotoneor. añ ʒ ß ſeminis lini ʒ ß. coquantur in aqua communi pro lib. j. colaturæ adde ſyr. viol. ℥ iij. quo iulebo & ventrem deiiciebat & vomebat, ſyncope non amplius reuertente. Dedimus etiam lac calidum; illud enim; iuxta Aëtium lib. 13. cap. 40. ſi aſſiduo vomitu reiectent, valet his, qui calcem, ſandaracham & auripigmẽtum potârunt: nam hæc dolorem ventris, & inteſtinorum, cum vehementi morſu, inducunt. Iuuantur etiam, eodem Aëtio auctore, ſucci maluæ potu, aut ſeminis lini, aut oryzæ, aut halicæ, pinguibus iuſculis potatis & aqua mulſa. Ceterùm ſymptomatis dictis ceſſantibus, decocto iam dicto; pro corroboratione & ſiti continuò ſumebat ex diatrag. frig., & ſubinde ſyr. violar., omnia enim lenientia hîc valdè commendantur, vt oleum amyg. dulcium expreſſum; quo non ſolùm in hac, ſed in aliis (vt de venenis dicturi ſumus, ſi Deus me ſuperſtitem fecerit) commodiſ-

ſimè ſæpe vſi ſumus: propinando quoque indeſinenter butyrum cum ceruiſia, huic negotio admodùm conueniens. Quibus quidem præſidiis hæc mulier euaſit; quamquam poſteà poſt annum vnum atque alterum ad cachexiam deuenerit, & poſteà obierit.

SCHOLIA.

Hoc genus ſyncopis à veneno vel ab aëre infecto, vt in odoribus, ſeu cibis, vt eſu fungorum, ex praua hortorum putredine, pertinet ad caput de alteratione ſpirituum: ſiue prauitatem in corpore acquiſierint, & qualitatem venenoſam; vt cùm corrumpuntur ſucci aliqui, vt de hyſtericis quoque Galenus habet 6. De locis affectis: vel etiam venenum potatum ſit, vel morſu relictum: ferè enim omnibus ſuperuenit hoc ſymptoma. Fit etiam maximè in frigiditate; vnde ad frigidum diſtemperantur, vt in vſu ſtupidorum euenit. nam à calore potiùs reſolutio multa eſſe videtur; ab aliis qualitatibus longi potiùs morbi fient, quàm ſyncope, quòd tardæ ſint actiones. Cùm igitur de natura cauſæ certus fueris (quod hîc facile eſt) quod quidem ad eius ſummotionem attinet, dum actu eſt implicitus æger ad frigidum affectum, calidis vtêris, aëre, epithematis, odoribus, frictionibus; fouendo ventrem, & omnibus modis hos excitando: mox vino maluatico, & aqua carnis, & ouis reſtitues. Si verò venenoſa qualitas ſit (ſi quidem ab vtero) iiſdem modis reuocanda erit, peſſis, ſuffitu, odore tetro ad nares, infernorum frictionibus, cucurbitulis ad coxas & pubem, vinculis, vt ſcholio præcedente docuimus. Cùm verò reſipuerint, cauſa ſpectanda, & ei obuiandum. Si materia venenoſa, vt in vomitu

mitu æruginoſo (de quo etiam mentionem fecimus in libris De feb.) ea quæ abluunt propinanda: etſi adfueris antequam incidat, quæ temperent exhibenda, vt aqua & oleum dulce, vel amygdalinum, mulſa, lac potare debent. A vomitu, terra ſigillata exhibenda, & theriaca: naribus odores, cordi epithemata. Si verò iam inciderit in ſyncopem, exigua ſpes eſt, ſi ſit valida: tentandum tamen iiſdem, facto prognoſtico, ne remediis vacui videamur, ob artis honorem. Si extrinſecus acceſſerit ex odoribus malis, communibus auxiliis vtemur, excitando, & odoribus gratis inſtando, & cibo & alteratione temperando. Nam & præfocatos ex fumo carbonum nos reſtituimus, qui robuſtiores erant, etiam nautas in nauibus concluſos, ceruiſia ebulliente; quoſdam ſubitò extractos è naui reuocauimus; quamuis & hoc modo ſubitò extincti ſint quidã in naui permanentes. Si ebibita venena, proprias habet notas & curationes; de quibus ſuo loco. Rondeletius in ſyncope ab hauſto veneno, ſtatim vomitum prouocat, eoq́; prouocato dat theriacam, aut methridatium; & poſteà ſi ſentitur ardor & acrimonia ventriculi, vel punctura, exhibet lac, butyrum vel pul. cord. ex refrigerantibus & acrimoniam obtundentibus, vt ℞ *diamarg. frig.* ʒ j. *trachiſc. de camphora, confect. de hyacinth.* añ ℈ ß. *aquæ roſ., nymphea, bugloſſ.* añ ℥ j. *ſyr. de acetoſ. citri, vel de limonibus* ℥ j. *miſce, fiat potus, detur pars media & altera poſt aliquot horas. Si autem venenum frigidum ſit, vel affectus frigidos inducat, fiat ſic:* ℞ *confect. de hyacinth.* ℈ ij. *pul. de gemmis* ʒ j. *aquarum meliſ., beton., bugloſſ. helenij* añ ℥ ij. *ſyr. de bugloſſ* ℥ j. *dentur* ij *vicibus. Si deprehendatur quale fuerit venenum, dentur propria antidota; alioqui zedoaria in omni*

veneno

veneno valet, vti & tormentilla ad omnem ſyncopem. Quibus modis excitentur à ſyncope in paroxyſmis febrium, de febribus diximus.

OBSERVATIO XIIII.

De paralyſi ſatis vniuerſali, animi deliquio leui, & aſthmate.

IACOBVS Iunius, quæſtor Domini de Waſſenaer, apud Haganos, ſenex annum ſexageſimum octauum iam attingens, alioqui vir minimè melancholicus, hilaris & facetus, ſubitò incidit in paralyſim quaſi vniuerſalem, cruribus tum brachiis ac manibus reſolutis, loquela etiam nonnihil impedita, valdè debilis, vt animi deliquium quaſi incurreret, cum aſthmate ſubinde ac pectoris anguſtia. Ad quem primò accitus eſt Antonius Schinckelius medicus Haganus, qui aqua lauendulæ tempora & membra paralytica irrorari & confricari iuſſit, & vt eidem ſyrupus infraſcriptus aliquando exhiberetur: ℞ ſyrupi è ſtœchade, de betonica, roſacei ſolutiui añ ℥ j. olei vitrioli guttas nouem. miſce. Hæc præſcripta fuêre 16. Auguſti. Altero die me vocârunt: cumque eumdem reperiſſem in hoc ſtatu, & debilem, neque aluum deponeret, viſum mihi fuit vt glans ſtatim iniiceretur, ad diuerſionem & alui ſubductionem. quod cùm medico præſenti quoque vtile videretur, hæc glans iniecta fuit: ℞ pulueris ſpecierum hieræ picræ, trochiſcorum alhandal añ ℈ j. ſalis parum, mellis q. ſ. fiat glans ſeu ſuppoſitorium;

ſitorium; quo bis térve aluum depoſuit. atque hæc glans,cùm facilis ſolutionis eſſet,ſecundo vel tertio quoque die reiterata fuit, vt 20.Auguſt.27. & 31.& 6. & 14. Septembris. Deinde reliqua ſubſequentia medicamenta vnà præſcripſimus: ſtatim quoque à ventris ſolutione, cum prima glande, inunctionem ſequentem: ℞ olei ſamſuchini, olei coſtini aã ℥ ß miſce; inungatur manè & veſperi tota ſpina dorſi, à nucha incipiendo vſque ad os ſacrum. Intereà cùm paulo meliùs medicamenta ferre poſſet, has pilulas vnà præſcripſimus: ℞ pilul. cochiar. ʒ ß. pilul. aurear. ℈ ß fiant pilulæ vij (maiores deuorare difficilè poterat;) & deaurentur. Habuit inde vij. ſedes, cùm admodùm facilis ſolutionis eſſet, vt paulo antè diximus. poſteà 20. Auguſti etiam & hoc ſolutiuum exhibitum fuit: ℞ ſyr. ex infuſ. roſ., cum foliis ſenæ ℥ j ß. agarici trochiſ., ſpecierum benedictæ laxat. aã ℈ ß. aquæ ſaluiæ ℥ j ß. miſce; qua potione vltra ſex habuit ſeceſſus: tunc etiam imperauimus vt crura & membra paralytica hoc linimento inungeret, ſaltem bis in die: ℞ olei ſampſuchini, olei coſtini aã ℥ ß. aquæ vitæ ʒ j. miſce. 21. Auguſti hoc apozema præſcriptum eſt: ℞ corticum rad. cichorij, pæoniæ, aã ℥ j. florum ſtœchados, roriſmarini aã p. j. herbæ paralyſis, betonicæ, maioranæ, ſaluiæ, origani, foliorum lauri aã m. j. prun. damaſc. num. xiij. vuar. paſſul. ab arillis repurg. ℥ j. ſem. carthami parùm contuſi ℥ ß folior. ſenæ à ſtipitibus repurgatorum ʒ vj. polypodij quercini ℥ j. ſeminis aniſi ʒ j ß. coquantur in aqua communi, pro lib. 1. colaturæ addendo

ſyr.

ſyr. de beton. ex ſola betonica cōfecti: oxymelitis ſimp. añ ℥ jß. miſc. pro quatuor doſibus, deinde & hoc quod ſequitur: ℞ conſeruæ florum betonicæ, ſaluiæ, borag., roriſmarini añ ℥ß. nucis muſcatæ conditæ ʒ iij. confectionis methridaticæ ʒ ij. oxymelitis ſimplicis, ſyr. de ſucco betonicæ añ ℥ ß. miſce; fiat conditum: ex quo capiebat bis aut ter in die, ad magnitudinem caſtaneæ. 23. Auguſti ſequens etiam conditum præſcriptum: ℞ conſeruæ boraginis ℥ j. conſeruæ betonicæ, ſaluiæ añ ℥ß. manus Chriſti cum perlis, propter leue deliquium animi, ʒ ij. miſce. erat autem valdè exiguum illud deliquium, vti & aſthma, quo ſubinde afficiebatur, vt prius dictum eſt, cum pectoris anguſtia: pro quo accidente lingebat aliquando ſyrupos ſequentes: ℞ ſyr. capil. ven. ℥ iiij. ſyr. de hyſſopo ℥ j. miſce. pectus inungebat cum oleo amygd. dulc. Quibus remediis dicta ſymptomata ceſſabant. Sed rurſus ad paralyſim, quæ omnium grauiſſima erat, 24. Auguſti decoctum infraſcriptum in officina fieri iuſſimus: ℞ corticum radicum cichorij, dentis leonis (cùm leuiter febricitaret) añ ℥ jß. florum cordialium p. j. cichorij, boraginis, betonicæ, capil. ven., polytric., herbæ paralyſis añ m. j. ſem. 4. frigido. maiorum añ ʒ j paſſul. ab aril. repurgat. ℥ j. coquantur in aqua communi pro ℥ ix. colaturæ adde ſyr. capil. ven. (ob tuſſim, licet leuem, quæ aderat) ſyr. de beton. añ ℥ j. miſce; fiat apozema pro iij. doſibus. Poſteà & hoc decoctū ſumpſit, cùm adhuc febricitare viderentur: ℞ corticum rad. cichorij, dentis leonis añ ℥ j. flor. cordial. p. j. herbæ paralyſis,

betonicæ,

betonicæ, cardui benedicti, chamæd. añ m. j. ſem. 4. frig. maior. añ ʒ j. ſeminis carthami parùm contuſi ʒ ß. vuar. paſſul. ab arillis repurg. ℥ j. fiat decoctio in aqua communi, pro lib. j. colaturæ adde ſyr. roſacei ſolutiui ℥ ij. miſce: fiat apozema pro 4 doſibus matutinis. ſemper ad minus ex eo bis in die excreuit. Et cùm aliquando dormire non poſſet, hoc hordeato ſub noctem aliquando vſi ſumus: ℞ hordei mundati ℥ j. amygd. dulc. depilat. ℥ j ß. ſem. quat. frigid. maior. mund. añ. ℈ j ſeminis lactucæ ʒ ß. fiat hordeatum pro ℥ viij. dulcoretur zacch. perlato, vt artis eſt. hoc hordeato tantùm bis aut ter vſus eſt, cùm paralyſis magis calidiora requireret, & ſicciora & attenuantia, vt eſt diambra, diamoſcus, confectio methridatica (qua priùs vſus erat) & theriaca. Quamobrem cùm iam bene dormiret, & febricula eum non ampliùs apprehenderet, & ſupradicta ſymptomata ceſſaſſent, ad paralyſim omnino curandam magis attenti fuimus. Et ſic 28. Auguſti pilulas ſupraſcriptas iterum exhibuimus: & 30. Auguſti, vt magis ſudàret, accepit manè ℈ ij theriacæ optimæ, cum pauco vino Rhenano; & egregiè ſudauit; alioqui rurſus exhibuiſſemus ad ʒ j. Deinde continuando inunctiones ſupraſcriptas, manus iam ad caput mouere poterat, & ſimul ſuſtentatus à famulo, per cubiculum leuiter inambulabat. Septimo Septembris ad paralyſim & maius robur mẽbris paralyticis inducẽdum, hoc quoque apozema præſcriptum eſt: ℞ rad. pæoniæ ℥ ß. flor. roriſmarini, ſtœchados añ p. j. ſaluiæ, betonicæ, maioranæ, herbæ paralyſis, folior.
lauri,

lauri, cardui benedicti añ m.j. vuar.paſſ. ab aril repurg. ℥ j ſem. coriand. præparati ʒ ß cubebar ℈ j coquantur in aqua cõmuni pro ℥ ix. ſtent in fuſa ſupra herbas.manè colaturæ adde cinamom ſelecti ʒ j.pro aromatizatione, addendo ſyr.è ſtœ chade, de betonica añ ℥ j. miſce; fiat apozema a modum clareti, pro iij. doſibus. Hoc apozemat bis térve reiterato, & conditis ſupradictis, & iſt omnibus remediis cùm vſus eſſet, continuand inunctionem quoque iam dictam, ad membr paralytica deſtinatam, non ſolùm loquela, ſec omnia membra paralytica intra menſem ſuo ro bori reſtituta ſunt; adeò vt hic ſenex miracul quodam perfectè ſanatus,non ſolùm rectè ince dat, & omnia membra moueat, ſed quouis mo do, quò velit,ambulet & proficiſcatur, nullo ve ſtigio paralyſeos relicto,& nunc anno 1592. 2.Iu nij, cùm hæc reſcriberem atque colligerem,opti mè ac pancraticè valet. Hic autem inter curan dum fuit obſequentiſſimus, & ſtrictè quæ ad vi ctum tum potum probè extenuantem & exiccan tem conueniebant, & vt ſitim toleraret, impera uimus: quod hic maximè vtile eſt. Hæc inquam omnia quàm diligentiſſimè obſeruauit, ne latum quidem digitum ab amborum noſtrorum præ ſcripto diſcedens: quæ equidem maximè ad cu rationem iuuerunt. & cùm venter per ſe ſatis ſo lubilis eſſet, & leuibus quoque pharmacis adiu tus,topica remedia & cõtinuæ inunctiones mem bris paralyticis eo magis robur addiderunt.

SCHO-

SCHOLIA.

QVANTVM ad animi deliquium attinebat, valdè leue erat, & vix effatu dignum, à quo facile euaſit remediis ad aſthma valentibus, vt ſyrupo de hyſſopo & ſimilibus: vt filius Procuratoris Regij apud interpretem Holerij, de quo antè dictum eſt, qui aſthmaticis remediis quoque curatus fuit: quibus & hic aſthma, quod ſimiliter leue erat, facilè diſcuſſum eſt. At paralyſis omnino vniuerſalis multò vehementior erat; quanquam & hæc magna cum noſtra laude in ſene curata à nobis ſit. Cæterùm licet lib. 10. Obſeruationum noſtrarum abundè diximus de paralyſi, tamen, cùm & hic ſenex nobis familiariſsimus, aliique viri non minùs graues quàm docti, me inſtigauerunt, vt hunc caſum hîc infererem, quique hunc virum ita laborantem & viderunt & norunt, voluerunt vt hac curatione eximiâ librum meum quoque condecorarem. Quod nullo modo omittendum duxi; cùm in vita nunquam expertus fuerim curationem feliciorem hac ipſa, licet 47. annis nunc medicinam fecerim. imò idipſum libenter egimus, idq; in laudem medicinæ, & potiſsimùm omnipotentis Dei, cui non ſolùm hæc, ſed omnia alia noſtra debemus. Hoc enim caſu, licet difficillimo, mecum & alij omnes medici docentur, ne ſtatim animum abiiciant in morbis difficilibus curandis, qui & continuam ac indefeſſam diligentiam & maiorē, quàm cæteri morbi, qui minùs contumaces ſunt, requirunt. Quod etiam infraſcriptus caſus, non minùs admirabilis & rarus quàm iam dictus, indicabit.

OBSERVATIO XV.

De prægnante, quæ peperit infantem ſine oſſe coagulato à cubito vſque ad humerum, qui infans egregiè curatus fuit.

ALEIDA de Renes, matrona nobilis, vxor Ioannis de Oeſtrum, viri nobilitate clari & quondam vrbis ac arcis Wordenæ præfecti, anno 1587. Delfis habitans in ædibus Adriani Ioannis ichthyopolæ in platea Frandrica dicta. Quæ quidem prægnans manè ancillis ſuis abſentibus audiens ploratum infantium, ſubitò ex lecto ſurgens, per ſcalas admodùm præcipites inferiùs deſcendens, inopinatò cecidit ſupra latus dextrum, & dextrum cubitum verſus humerum; & circumuoluta etiam in caput prolapſa eſt, nō ſine contuſione eiuſdē cum vulnere. At paulo pòſt reſtituta ſanitati 8. menſes cum dimidio in Haga-Comitis tunc agens in domo Præpoſituræ, an. 1588. 13. Iulij die peperit puellā cum brachio dextro à cubito vſq. ad humerum non tantùm reſoluto, ſed omnino oſſe nō coagulato, vt brachiū inſtar lori in omnem partem flexile flaccidumque concideret, ita vt in brachio à cubito vſque ad humerum os abeſſe videretur. Ad infantem ego accitus vnà cum magiſtro Ioanne Quattellario & Iacobo Timanno Capitone dicto, chirurgis. Ex communi conſilio adhibuimus medicamētum defenſiuum & conglutinans (vt in oſſium fracturis communiter fieri ſolet) ex bolo armeno, farina volatili, puluere myrtillorum, oleo roſaceo, & albumine

oui

oui concinnatum; mox ſuperimpoſitis ferulis, primò ligneis (quas infans ferre non poterat) deinde chartaceis, ex charta paulo duriore & craſſiore, (quas nos magis laudauimus) inſuper ſuper inductis debitè faſciis à cubito vſque in humerum, vt ita os paulatim coagulari poſſet. Quibus remediis præter omnium hominum opinionem hic infans (cui Bruyninc de Oeſtrum nomen erat) miraculosè intra tres ſeptimanas ſanitati reſtitutus eſt, nō ſolùm oſſe coagulato & paulatim indurato, tum brachio etiam valido exiſtente; verùm etiam bellè puellus contritus, ſi quis alius, inter multos infantes & robuſtiſſimus & pulcherrimus euaſit; adeò vt ad libitum etiam quò velit brachium moueat in omnem partem; non ſine admiratione eorum qui puerum viderunt & nouerunt.

SCHOLIA.

CASVS hic apud omnes Haghanos celebris ac notus, certè dignus eſt vt tironibus medicis & chirurgis, necnon & aliis omnibus innoteſcat, vt ſciant quid medicina & chirurgia præſtare poſſint, etiam in illis morbis, qui in vtero materno originem habent; modò opitulante Deo ab artis exercitatis rectè & debitè tractentur. Hic autem omnes puerum nunquam ad ſanitatem poſſe peruenire cenſebant. Attamen Deus opt. max. ſuam benignitatem in puello reſtituendo demonſtrare voluit; qui ſemper laudandus in mirabilibus ſuis, & qui medicinam cælitus ad nos demiſſam ad ſanandos ægros eum colentibus, liberaliter conceſſit. Sed mirabitur hic aliquis, vnde puer in vtero tale vitium

contraxerit? Cui facilè reſpondebimus (cùm aliam cauſam ignoremus) non aliter quàm ex metu vel imaginatione, vt in prægnãtibus ſubito metu perculſis, ex improuiſo diuerſa ſtigmata pueris in vtero materno exiſtentibus imprimuntur, vel alia vitia in vtero contrahunt; tantum valet imaginatio ſubitò impreſſa, vt longiore ſermone dicturi ſumus lib. 28. noſtrarum Obſeruationum, de mulierum morbis, ſi Deus me ſuperſtitem fecerit. Placuit igitur hunc caſum hîc interſerere, quamuis propriè ad illa loca vbi de prægnantibus & puerperis agemus pertineat, ad quæ etiam transferri poterit, cùm ex profeſſo de iiſdem impreſſionibus tunc agemus. Ita huic puello ex caſu matris in vtero exiſtenti tale vitium in brachio inflictum fuit, vt os à cubito ad humerum vſque non rectè nec debitè coagulatum fuerit. Sed rurſus alius inferet: Cur non etiam in capite puello aliquid vitij relictum eſt? an hoc ex metu primo & ſubitaneo per imaginationem factum, cùm mater priùs caderet in latus dextrum ſupra cubitum, poſtea circumuoluta in caput: ita vt primus metus & ſubitaneus, vel prima imaginatio vehementior fuerit ſecunda, cùm in caput prolaberetur? Nam & alia ſtigmata quàm plurima ex momentaneo metu vel ſubita imaginatione contingunt pueris in vtero matris exiſtentibus, quæ & natis in diuerſis partibus corporis per totam vitam permanent: quamquam hic puellus à tam inſigni malo rectè curatus fuerit. Deinde cùm puerpera, ſcilicet mater ipſa, rectè habens & benè valens, puellum optimè lactauerit, & commoda victus ratione vſa fuerit, cibiſq; boni ſucci & optimi nutrimenti, iiſq; quæ & lac augmentare ſolent, vnde quoque magna cum ſucceſſu, etiam adhibitis remediis ad hoc aptis, puellus citiùs

lus citiùs ſanitatem conſequutus fuit, cùm & domi quoque nutrix adeſſet, vt infans modò lac matris, modò nutricis ſugens, debitè nutriretur, & ita robuſtior euaſerit, & attracto nutrimento ad os ipſum, admodùm breui intra tres ſeptimanas (vt diximus) debitè & rectè coagulatum fuerit. At omnibus morbis & ſymptomatibus cordis paulo antè abſolutis, nunc ad nonnulla mammarum vitia progrediemur, quæ poſt pectoris & cordis mala etiam ab aliis auctoribus explicari ſolent.

OBSERVATIO XVI.

De lactis defectu.

CVM thoracis affectus ac cordis abſoluerimus, etiam mammillarum aggredi conſentaneum eſt; quæ cùm thoraci incumbant & cor attingant, (Galeno teſte De vſu partium lib. 7.) de his quoque agemus; non tamen de omnibus, cùm nonnulli mammillarum affectus ad libros potiùs pertineant De tumoribus præter naturam. Mammæ itaque & ipſæ pectori impoſitæ, cordi præſidio ſunt, ipſum ſubiectum contingentes pariter & calore fouentes, glanduloſa ſubſtantia, in quo loco in mulieribus copioſum benigni alimenti ſuperfluum colligi poteſt, lac videlicet, cuius cauſa extiterunt: propterea & mammarum ac vteri maximus conſenſus eſt; ita vt neque lactatio neque menſtrua purgatio ſimul eſſe poſſint. Quomodo autem generetur ex optimo ſanguine, ex Galeno, loco iam citato, quis intelliget, dealbatum quidem natura, licet ex ſanguine, ne

videretur crudele (inquit Rondeletius) pueros ſanguine nutriri. Reliqua de his vide apud Gal. loco citato, & Rondeletium. Nos autem hîc primò de lactis defectu agemus. Cùm igitur lac in mammis ex ſanguine generetur (idem enim eſt cum ſanguine, colore tantùm differens) & cùm ſanguis ſit lactis materia, mulieres quæ lac habere volunt, multo ſanguine præditas eſſe oportet; & vt ſanguis ad mammas fluat, curandum. Quare duæ erunt cauſæ potiſſimùm penuriæ lactis, aut quia paucus eſt ſanguis, aut quia ad mammarum venas non peruenit. ſed de cauſis latiùs in ſcholio. Cæterùm matrona proba Iodoca Teylingia Auguſtini Teylingij vxor, ſocrus mea, quæ viginti proles ex vno marito exceperat, ne lac deficeret, ſemper ſolita erat vti lacte decocto cum hordeo excorticato in partes contrito, vulgares appellant *gort*, alij *grutten*: quo cibo perpetuò vtens, miraculi inſtar lac ad mammillas euocabat. ſolent enim mulieres Alcmarianæ hoc ſolo præſidio vti. Refert Amatus centuria 4. curat. 92 de muliere puerum lactante, cui deficiebat lac, non propter mammillarum aut corporis totius ſiccam intemperiem, neque ob ſanguinem altera qualitatum infectum, calida, frigida, humida, ſicca; neque ob puerũ imbecillem lac ſugere è mammis non valentem: ſed quia ſanguis bonus, ſed paucus, in corpore eſſet; ideò iubebat vt cibariis optimis & ſanguinem gignentibus vteretur. Sic & nos iſtis diebus talem quoque nacti, conſuluimus, vt ouis recentibus, teſticulis gallorum, carnibus gallinaceorum, ficedularum, turdorum,

perdicis,

perdicis, phaſiani, attagenis, tum aſſis, tum etiam iurulentis, adiecta oryza, vteretur: carnibus quoque vitulinis, veruecis, & ferculo Hiſpanico (Græci χδικόβραγον appellant) quod per ſe ſufficit. Dedimus & martios panes, amygdalas zaccharo incruſtatas, vuam paſſam, & varia bellaria, vinumque optimum & odoriferum. quibus lac ad mammas attractum fuit. Anconitanæ mulieres hippocampum piſciculum flexuoſum, in puluerem redactum, & vino exceptum, ad lac prouocandum bibunt; & optimè votis reſpondet.

SCHOLIA.

Quid intelligendū per lactis defectum.

LACTIS *defectum appellamus, vel quòd exiguum admodum exiſtat, vel omnino defitiat. Facilè etiam hic percipitur mammillas affectas eſſe. A partu enim cùm natus eſt infans, mammis rurſum totum alimentum affluit. Quo fit vt lac menſtruo germanum eſſe inquiat Hippocrates; & quòd eodem tēpore menſtrua bellè procedere nequeant, & femina lactare; vt Galenus aſſerit. proinde quibus menſes mediocriter feruntur, iis lac in mammillis non colligitur: quibus verò hoc largè ſuppetit, iis planè menſes ſupprimuntur. Hoc itaque tempore, ac reliquo toto quo mulier lactauerit, ſi lac deficiat, mammillas affectas eſſe non ab re fatemur, ſiue per eſſentiam, ſiue per conſenſum affectæ ſint.*

Quæ pars afficiatur.

Earum verò affectus ſymptoma eſt in genere retentorum immodicè. Cauſas duas potiſsimùm eſſe diximus penuriam lactis: aut quia paucus eſt ſanguis, aut quia ad mammarum venas non peruenit. Si multus ſit ſanguis in corpore, & ad mammas non perueniat, hoc fit vel propter venarum anguſtiam (vt Rondeletius dicebat)

Quis affectus præter naturam ſit defectus lactis.

bat) aut obſtructionem, aut propter ſanguinis craſſitiem. Defectus ſanguinis eſt, aut propter totius corporis atrophiam, quam mulier ob picam, aut alimentorum faſtidium contraxit tempore impregnationis, vel quia poſt partum tanta ſanguinis copia fluxit, vt retractus ſit ad partem inferiorem, aut quia venæ plus iuſto inanitæ ſunt. At quoniam lactis materia ſanguis eſt (vt dictum eſt priùs) in venis contentus, quantitate, ac qualitate contemperatus, tum ab aliis partibus tranſmiſſus, tum etiam à mammis ipſis attractus, vt 5. De ſimpl. medic. facult. eſt videre, proptereà non ab re ipſum ſanguinem contemplari eodem loco præcipit Galenus (& citatur ab Altimaro) quo promptè inueniatur cauſa paucitatis, aut omnino defectus lactis. Namque inuenies quòd aut paucior eſt, quàm conueniat, aut deterior, vt ipſe inquit: paucior autem eſſe poterit, vel quòd in toto corpore exiguus affuerit ſanguis, vel quòd licet exiguus in toto non fuerit, parcior à mammillis attrahitur: id autem interſtinguere poteris ex totius corporis temperamento ac habitu ſicciore exiſtente. Ex immodicis item ſanguinis aut aliorum humorum euacuationibus præcedentibus, vehementibus exercitiis, laboribus, vigiliis, fame, mœrore vel ſolicitudine, aut arida æſtuanteq́ febre, vel id genus aliis, quæcumque plus quàm expediat, corpus deſiccauerint ac calefecerint. Hæc enim ſunt, quæ inter alia lac lædunt, ipſumq́ prouenire prohibent, vt legitur apud Galenum eodem lib. 5 De ſimpl. medic. facul. nedum ſanguinem ipſum minorem reddentia, ſed partim etiam qualitatem ipſius vitiantia, quamuis & immodicè refrigerantia huiuſmodi quoque naturæ ſint. Si verò hæc non adſint, inſpexeris autem aridas, macilentas ac graciles mammillas ipſas

Cauſæ.

Qua via inueſtigandus ſit defectus lactis.

Signa ſi ex ſanguinis defectu proueniat.

ipſius ob propriam earum imbecillitatem, ac aridam intemperiem prouenire lactis defectum conÿcere poteris, vtpote quæ non valeant tantùm quantam indigent pro lactis generatione ſanguinis copiam attrahere. At ſi propterea quòd ſanguis deterior ſeu vitioſus fuerit, vtpote bilioſus aut pituitoſus, vel melancholicus exiſtens, lac ipſum deficiat, id tum ex lactis colore, tum ſubſtantia, & ſapore potiſſimùm interſtinguere poteris: præſertim ſi non omnino defecerit: non tamen poſthabita cognitione temperamenti habituſq́; totius corporis & ætatis. Namque ſi bilioſus fuerit, præter eius tenuitatem ac flauum colorem, amari quodammodo ſaporis lac erit; aderitq́; temperamentum bilioſum, habitus gracilis, ac ætas florens. Si verò pituitoſus ſanguis, craſſioris ſubſtantiæ, albi aut pallidi coloris, acidi ſaporis, odoriſq́; lac exiſtit, lactantiſque intemperies, habitus, ac ætas pituitoſi quoque erunt, quemadmodum ſi vehementioris fuerit ſpiſſitudinis, ac paucitatis, obſcurioriſq́; ac quodammodo nigri coloris lac ipſum & reliqua, quæ diximus, melancholica fuerint, melancholicum quoque ſanguinem adeſſe ſignificabunt. Hæc tamen affectio quamuis infantibus magis quàm mulieribus grauis ſit, teſte Aëtio cap. 33. lib. 16. non propterea deſpicienda erit, cùm abſque aliquo eiuſdem mulieris præter naturam affectu, etiam gigni non poſſit: quapropter vbi imminuitur lac, aut omnino extinguitur, vel corrumpitur, aut ſpiſſatur, vel attenuatur; præſtat quidem alterius nutricis lac præbere, quemadmodum Aëtius præcipit lib. 4. cap. 6. Sin autem id non permittat res aliqua inſtans, victu nutrix curanda eſt, vt ne in morbum incidat infans (vt ipſe inquit:) ac ipſa ſibi quoque meliorem vindicet ſanitatem. Neoterici, vt

Si vitioſus ſanguis cauſa fuerit, ſigna.

Prognoſtica

Valeſcus, hæc ſignis prognoſticis adiiciunt ex Rhaſ. 4. Almanz. Lac illud melius eſt, cuius gutta vna ſupra vnguem ſtillata neq. multùm ſubtile ſit nec valdè craſſum aut congelatum; bonum habens odorem & dulcedinem conuenientem optimum eſt: at ſalſum, malè olens, nullo modo infanti conuenit. At mulieri in vtero habenti lac ex mammillis multum fluens, debilem fœtum (ex 5. aph. 52.) notat. Si mammas duras habeat, fœtum ſanum deſignat: ſi mulier quæ neque prægnans eſt, neque conceperit, lac habeat; huic menſtrua defecêre: 5. aphor. 38.

OBSERVATIO XVII.

De muliere ſatis extenuata & graciles mammas habente, ex defectu lactis laborante.

MATRONA quædam proba cùm peperiſſet & defectu lactis laboraret, neque libenter infantem alteri nutrici commiſiſſet; ad eandem cùm conſilij cauſa intraſſem, atq. animaduertiſſem eam mammas ſatis graciles habere, & quòd ipſa eſſet vtcumque extenuata, huic alimenta optima, calida mediocriter & humida, quæ plurimùm nutrirent, & multum ſanguinem generarent, præſcripſi, cùm & ipſe Gal. in lactis defectu ex ſanguinis paucitate victum humectantem & calfacientem vtilem eſſe ſcribat, 5. De ſimpl. medic. facul. cùm & medicamenta, ait, quæ non deſiccant & modicè calfaciunt, lacti generando vtilia ſint: quorum copiam habes apud eundem, & Paulum & Aëtium lib. 16. cap. 33.

ideò & alimentum augere duxi, & melioris ſucci cibos dare, panem optimum ſcilicet, oua recentia ſorbilia, iuſcula, carnium ſuccos, & vinum optimum, cùm ſatis diues eſſet, & pullos gallinaceos, & ex fructibus vuas paſſas, piſtachia amygdalaſque dulces. iuſſi quoque vt mammas confricarent, & aqua tepida cum ſpongiis fouerent; hoc enim modo venæ quæ ibi ſunt, dilatantur, tum vberum frictione moderata ac fomentis per ſpongias, Aëtio teſte, ſanguis etiam ad mammas trahitur. animi affectus immodicos, præſertim mœſtitiam vt vitaret, imperaui, & vt bene dormiret ac aleretur: caſeum quoque recentem conceſſi, & præcipuè lac cum oryza & hordeo mundato. radices quoque paſtinacæ domeſticæ in iure pulli ac veruecis commodè ſumebat. Quibus quidem cibis medicamentoſis non ſolùm habitior euaſit; verùm etiam infantem alere potuit, vt non opus fuerit aliena nutrice.

SCHOLIA.

In defectu lactis, cauſæ ipſæ diligenter priùs perſcrutandæ, deinde amoliendæ ſi enim diminuatur lac ob exercitium, dimittendum; & nutrix in quiete & tranquillitate ſeruanda: ſi ob aliquem fluxum vel ventris, vel menſtruorum, vel hæmorrhoïdum, is priùs reſtringendus erit. Ideò ſi menſes nimis fluant, retinendi ſunt. Si itaque ob totius corporis atrophiam, ob famem, vel quia poſt partum ſanguinis copia fluxit, & venæ plus iuſto inanitæ ſunt, nutriendæ erunt optimis alimentis calidis & humidis & euchymis, vt iam diximus Si propter craßitiem ſanguis non fluat, leuiter incidentibus & atte- Curatio pro varietate cauſarum.

& attenuantibus, neque multùm exiccantibus, eſt vtendum; & illa ſint potiùs alimenta medicamentoſa, aut condimenta alimẽtis permixta, vt herba fœniculi, apij, petroſ. vel radices aut anethi virid. Illa ſunt iuſculis admiſcenda, & recentia eſſe debent, ne ſiccitate ſua potiùs lac extinguant, quàm generent. Zinziber magis tamen conditum, vel ſiccum, non tamen exangue, & cinamonum in pauca quantitate in condimentis ſunt vtilia. Vinum quoque tenue, album, vel fuluum conuenit. Neque illis vſus eſt interdicendus caparum coctarum, vel in iuſculis vel ſub cineribus. Valent & fotus mammarum cum rebus humectantibus, decocto maluæ, althææ tam rad. quàm foliorum, poſt frictiones, vt venæ dilatentur. Sed minimè audiendi practici illi, vt admonuit Rondeletius, qui pul. ex ſem. fœniculi & aliis calfacientibus & attenuantibus & reſiccantibus componunt, vt corallo, qui nec ſanguinem generat, cùm non concoquatur, nec in ſanguinem vertatur ob ſiccitatem & duritiem; neque propter eius qualitatem, cùm ſit frigidus & ſiccus, poteſt iuuare concoctionem, neque ſanguinis generationem. Herba fœniculi ob ſuam humiditatem minùs ſiccat, & ad ſanguinis diſtributionem multùm valet, & proinde ad lactis generationem; ſemen, cùm ſiccum ſit, deſiccat: ſed recens, vt eruca recens, auget; ſicca minuit. At res calidæ & humidæ, multum ſanguinis generant, vt lac animalium in cibis ſumptũ, dulcia, & alia id genus. Si autẽ ſanguis nõ fluat ob anguſtiam venarum, optimum erit aqua tepida mammas fouere, vel ſinapiſmum debilem, aut dropacem ſupra pectus ponere, vt ſanguinem ad partem trahant. Sed diutiùs non oportet ſupra mammas ſinere, ne id quod attrahunt, digerant, aut inflammationem in

ea parte

SCHOLIA.

QVANTVM ad animi deliquium attinebat, valdè leue erat, & vix effatu dignum; à quo facile euaſit remediis ad aſthma valentibus, vt ſyrupo de hyſſopo & ſimilibus: vt filius Procuratoris Regij apud interpretem Holerij, de quo antè dictum eſt, qui aſthmaticis remediis quoque curatus fuit: quibus & hic aſthma, quod ſimiliter leue erat, facilè diſcuſſum eſt. At paralyſis omnino vniuerſalis multò vehementior erat; quanquam & hæc magna cum noſtra laude in ſene curata à nobis ſit. Cæterùm licet lib. 10. Obſeruationum noſtrarum abundè diximus de paralyſi, tamen, cùm & hic ſenex nobis familiariſſimus, aliique viri non minùs graues quàm docti, me inſtigauerint, vt hunc caſum hic inſererem, quique hunc virum ita laborantem & viderunt & norunt, voluerunt vt hac curatione eximia librum meum quoque condecorarem. Quod nullo modo omittendum duxi; cùm in vita nunquam expertus fuerim curationem feliciorem hac ipſa, licet 47. annis nunc medicinam fecerim. Imò idipſum libenter egimus, idq; in laudem medicinæ, & potiſſimùm omnipotentis Dei, cui non ſolùm hæc, ſed omnia alia noſtra debemus. Hoc enim caſu, licet difficillimo, mecum & alij omnes medici docentur, ne ſtatim animum abiiciant in morbis difficilibus curandis; qui & continuam ac indefeſſam diligentiam & maiorē, quàm cæteri morbi, qui minùs contumaces ſunt, requirunt. Quod etiam infraſcriptus caſus, non minùs admirabilis & rarus quàm iam dictus, indicabit.

purgationem magis præpararetur humor bilioſus. Deinde purgans medicamentum elegimus, quod humectaret & minimè exſiccaret; & ſequens dedimus: ℞ ſyr. roſ. pallid. ſæpiùs infuſ. ℥ j. caſſiæ recens extractæ, mannæ ſelectæ añ ℥ ß. aquæ caſei ℥ ij ß. miſce, fiat potio breuis. ſorbitionibus in quibus lactuca & hordeum excorticatum incocta erant, aluimus; & vt nutrix à laboribus abſtineret, iuſſimus; à vigiliis quoque, tum fame ac mœrore: & ad lac etiam augendum, fœniculi radicem in ptiſana decoctum præbuimus.

SCHOLIA.

Si ex deteriore ſanguine bilioſo lactis defectus contingat, bilis erit contemperanda & leuiter purganda cum ſyr. ex pluribus infuſ. roſ. & ſimilibus: vbi enim acrius tenuiuſque lac euaſerit, iuxta Paulum, multis quidem tunc laboribus nutricem leuare, ſorbitionibus autem & carnibus ſuillis, ſæpeq́; & vini dulcis potu reficere conuenit: omne verò lac vitioſum, ſiue craſſum ſiue acre fuerit & fœtidum, puerum qui priùs ſuxerit, eadem qualitate inficit. Lac autem acre numquam ieiuno exhiberi debet. Fœtorem eius vinum odoratum & cibi dulces (eodem Paulo auctore) emendare poſſunt. At pari ratione nigrâ bilis, ſi ea cauſa vitioſi ſanguinis fuerit, ac defectus lactis; expurganda erit medicamento, quod talem vim habeat, nec tamen exſiccet; veluti eſt diacatholicum ſeu ſyrup. Domini Auguſtini, ſi cum manna aut caſſia fiſtula ea permiſceas. Verùm ſi pituitoſus fuerit ſanguis, medicamenta requirit, Galeno teſte, excalfacientia aut primo aut ſecundo ordine, non tamen deſiccantia; & inter ea potiora ſunt

medica-

medicamenta nutritoria, vt fœniculum & anethum, virentia tamen & humida; radix & ſemen fœniculi ptiſanæ incocta, iuxta Paulum. & ideò ſi lac craſſius fuerit, pituita vomitu elicietur, epoto oxymelite: laboribus cibum præcedentibus eadem extenuabitur; & in cibo conducunt hyſſopũ, origanum. ad lac quoque generandum valet paſtinacæ radix; ita & lini ſemen cum melle linctum, iuxta Aëtium. Sic & radices ſiſeris, caryotæ coctæ cum iure pulli, & comeſtæ, lac præſtant.

OBSERVATIO XIX.

De lactis redundantia.

REDVNDANTIA lactis laborant mulieres primis diebus poſt partum, quia multus ſanguis mittitur (inquit Rondeletius) & non abſumitur; aut quia non ſugitur. Quando enim plus alimenti ad mammas defertur, adeò lac redundat, vt ex eius ampliore plenitudine mulier grauetur ac doleat, ita vt copiam eius ferre nequeat; præſertim cùm è mammis non effluat, & propterea intùs detinetur. contingit autem ſæpiùs puerperis, non rarò autem reliquis lactantibus, vt in ſcholio latiùs dicturi ſumus. Sic nutrix quædam ad nos venit adeò lacte abundans, vt mammæ dolerent, lacte intus retento. huic ſtatim occurrendum eſſe putaui, ne in inflammationem mammillarum incideret, vel caſei inſtar lac coagularetur, ſeu in grumos verteretur: facilè enim ſi & lac vitiatum fuerit, mammarum vaſa exulcerat; ſcabiem, panos, & papularum eruptiones

quoque

quoque inducit, vt Aëtius annotauit,& nos quoque ſæpe in praxi quotidiana vidimus. quapropter vt lac minueremus, pauciſſimos cibos minuſque alentes vt caperet, conſuluimus, exiguum quoq. potum & ceruiſiam tenuem; ita & craſſiorem & vinum inhibuimus: partium verò infernarum exercitia conceſſimus; & quia ſanguine abundabat, & vires ferebant, venam mediam in brachio ſecari iuſſimus. Sic quidam ſi in toto corpore ſanguis abundat, fieri iubent; vel internam venam ſecant: poſteà & tali venam incîdunt, modò vires ferant: imò circa initia, ſi quid non impedierit, poplitis vel tali venam ſecant, copioſumque ſanguinem ex ea vacuant; per eam enim fieri inflammationem prohibent. Et ſi altera mãmillarum magis oblæſa ſit, è directo venam ſecant; potiſſimum autem id ſeruari iubent in puerperis, vbi menſes retineantur; totiſque viribus præter venæ ſectionem, eos prouocare conantur: nam quibus menſes mediocriter feruntur, vt priùs dictũ eſt ex Galeni ſententia, iis lac in mammillis, multũ præſertim, non colligitur. At ſi non retenti ſunt, mediam vel internã ſecant. Poſt venæ mediæ ſectionem ſpongia pura, molli poſca egelida imbuta, expreſſaq. ſuper mãmas, faſciis accommodauimus, atq. linteum aceto imbutum impoſuimus, & aſſiduè iuxta Aëtiũ humectauimús; ita vt non ſit ſubſequuta inflammatio: & corpus etiam purgauimus medicamento non admodùm calfaciente, in hunc modum: ℞ ſyr. ex infuſ. roſ. pallid., cum agarico ℥ j ß. aquæ agrimoniæ ℥ iij. miſce, & victu attenuante vtens, ac

incidente

incidente, & copiam ſanguinis minuente, à dolore mammarũ ex lactis plenitudine ſanata fuit.

SCHOLIA.

LAC autem vt plurimùm colligitur, oppletis ſanguine communibus venis, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Id etiam contingit mulieribus vtero gerentibus, interdum ob conceptus imbecillitatem; interdum verò cùm neque grauida eſt, neque peperit, ſed ei menſtrua defecerunt, Hippoc. auctore Aphor. 39. & 52. lib. 5. de quibus modò noſter ſermo non eſt, cùm de his verba facimus, quibus à partu, aut reliquo lactationis tempore, adeò creuerit in mamillis, vt propterea mulieres grauentur, ac doleant, ita vt metus ſit, ne vbera inflammatione corripiantur. Cauſæ.

At in mulieribus quæ primis diebus poſt partum hac redundantia laborant, Rondeletius ſuadet vt potiùs ante partum aliqua repellentia apponantur ſupra mammas, ne tantam ſanguinis copiam recipiant. Nam poſtquam lac multum receptum eſt, non poteſt repelli, ſed per mammas euacuari debet, aut ſuctu aut alia ratione. Attamen Soranus vbi mammæ aſſiduè doleant, ſcribit non debere à mulieribus neque infantibus exugi, nam ſuctione plus materiæ attrahi aſſerit: id quod Paulus confirmauit cap. 35. lib. 3 Altimarus ex Aëtij ſententia cap. 34 lib. 16. ab adultis ac peritis mulieribus mammas puerperarum leuiter exugi poſſe ſcribit: præſertim vbi non immodicè doleant, ſeu inflammatæ ſint: effertur namque foras leni hac exſuctione, quod in mammillis lac continetur, neque plus materiæ ad eas trahitur; & propterea inflammationem fieri per eam prohibetur, potiùs quàm irritetur. Prohibetur quoque lactis exuperantia, deorſum tra- Curatio.

 hendo,

hendo, & appoſitione cucurbitularum in emunctoriis, & peſſariis, ſi ſufficienter non fluat ſanguis: deinde linimento in circuitu mammarum & ſub alis impoſito, vt boli arm. ℥ ij. ſpongiæ bedeg., rad. biſtortæ añ. ℥ ß. cum oleo roſ. & pauco aceto reducantur ad formam linimenti; illinantur prædictæ partes. Supra mammas cataplaſmata digerentia ex hord. far. cum oxymelite: vel ex herbis digerentibus cum quadam adſtrictione apponenda, vt mentha, abſinth. & aliis: ℞ menthæ ſiccæ m. ij. abſinth. m. j. fiat decoct., tundantur, & per cribrum excipiantur: quibus adde farinæ fabarum vel orobi vel lupinor. añ ℥ iij. cum decoct. & pauco oleo lilior., fiat catap. Supra papillam vtile erit rad. chelidon. maioris decoctam & contortam apponere. ſi hæc non iuuent, ceruſam, litharg. cadmiã in vnguenta reducere commodum erit, & alia adhibere quæ citra calfactionem digerunt, & medicamentis pituitam purgantibus corpus vacuare, & tenui victu attenuante & incidente vtendo, copiam ſanguinis abſumere. Aëtius palmulã cum pane ac poſca tritam apponit: deinde eas moderatè vinciendo conſtringit, vel ouo toto cum roſaceo inducit, vel lentes aqua marina incoquit, & cum decocto mammas abluit, lenteſq; contuſas imponit. Quòd ſi lac omnino reſtinguere volueris, alumen & pſyllium cum aceto & coriandri ſucco ac roſaceo adhibeto, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio. Hæc tamen in puerperis quæ vltrò lactis exiccationem poſtulant, vt ſequenti Obſer. dicemus, cum cautione adhibenda exiſtimo: nam ſæpe vidimus, qui multa repellentia mulierum mammis poſt partum appoſuêre, peßima ſymptomata induxiſſe; præſertim ſi aſthmate vel ex pectore laborarent; vti euenit Barthildæ Verlaniæ, vxori Bar-

tholomæi

tholomæi Teylingij ſororij mei : cui cùm appoſitum eſſet ex alicuius medici alioqui doctiſsimi conſilio, emplaſtrum ſupra mammas poſt partum exiccatiuum, facta eſt deinde magna obſtructio in membris ſpiritualibus, etiam oborta tuſsi cum catarrho ad pectus deſtillante, vt per ſex deinde annos continuò peſsimè habuerit, perpetuo catarrho ac tuſsi obnoxia, vt tandem tabida quaſi euaſerit, & ad finem vitæ perpetuò valetudinaria vixerit, licet noſtra induſtria, Deo auxilium præbente, longiùs vitam protraxerit.

OBSERVATIO XX.

De lactis exiccatione in puerperis nobilibus.

NON deſunt delicatæ & nobiles puerperæ, quæ proles ſuas minimè nutrire velint (quod tamen præſtantius eſſet) ita vt à partu ſtatim lac in mammis exiccari iubeant, vtque mammæ ſolidiores maneant ſine lactatione: ideò quædam obſtetrices mammas oblinunt melle; hoc enim modo Gheertrudi Bronckhorſtiæ cognatæ noſtræ lac exiccatum fuit. Noui & alias, linteum aceto inculcatum, in quo priùs ebullierat crocus hortulanus, commodè applicuiſſe: nonnullas & folia viridia nucum appoſuiſſe. Sunt & qui prohibent lactis generationem in mammillis, cum vnguento populeo, aut panno lineo, ſucco menthæ inculcato & appoſito: aut cataplaſmate inducto, ex rad. caulium, farina fabarum & lentium, cum croco & ſale, & nuce cupreſſi. Matronæ Venetæ, quæ creſcere mammas non patiuntur à partu, inhibent lactis prouentum (teſte Alexand.

Benedicto Veronenſi lib. 11. cap. 16.) emplaſtro ex melle, croco, terebinthina confecto, mammis impoſito. Atque eo tempore iuſcula non ſumunt, neq. vinum albũ bibunt, neq. tenue. Sed & aqua marina fotu prodeſt. Obſtetrices Delfenſes lac exſiccant in puerperis panno lineo, oleo raparum intincto, vndique mammillis impoſito: aliumque pannum lineum melle intinctum vel illinitum primo panno ſuperimponunt: interim ſub parte inferiore incipiendo, mammillas debitè conſtringunt, vt minùs propendeant. illud in Iudoca Teylingia cognata noſtra experti ſumus.

SCHOLIA.

MVLIERIBVS *nobilibus ac ditioribus, quæ à partu lac omnino reſtinguere petunt, præſtat minùs repellentibus ac reprimentibus vti, ſed tutius iis medicamentis, quæ ipſum ſiccant atque digerunt, adhibitis; tamen priùs per vincula, cucurbitulas, frictiones, ſeu venæ tali ſectionem, modò vires ferant, prout poſtulabit vſus. Tale habes medicamentum per Altimarum expertum, miraculo quodam id præſtans, ſine metu futuræ inflammationis. habet autem fœniculi, apij, oreoſelini, maluarum & althææ cum rad. añ p. j. foliorum lauri, florum chamæmeli añ m. ß. quibus in aqua arte decoctis, ac in largiori vaſe proiectis, tectis deſuper panno lineo mãmillis, eas fouere præcepit: deinde eodem decocto mammas abluit, ac poſt ablutionem, roſaceo omphacino illinit, quo tempore vt leuiter quoque exugantur, permittit, vt reliquum quod in mammis continetur lac fuſum ac liquatum promptiùs foris effluat, nec materia aliqua ad eas trahatur. Reſinæ*

tere-

terebinthina deinceps quantitatem, quæ ſatis ſit, aſſumens, vino albo & odorifero, ac aqua roſ. ſæpiùs abluere iubet: cui duo aut tria oua tota, ac croci ℈ j. adiicere permittit, & in emplaſtri formam ſeu cerati, cera addita, redigit: quod ſuper lineo linteo, eoq́ craſſo extenſum (perforato tamen in duabus partibus, ex quibus mamillarum papillæ extrà prominere poſſint) imponit, ac faſciis circumligat moderateq́ conſtringit. Singula autem dicta iterari facit bis ſaltem in die, videlicet manè & veſperi, ante cibum: ita vt priùs mammæ foueantur, abluantur deinceps & illinantur, exugantur q́ leniter, & demum emplaſtrum dictum imponatur; & faſciis moderatè conſtringantur, ac ligentur. Elideus Paduanus medicus, & præceptor meus Bononiæ, lac exiccabat inunctione olei roſ. & menthæ; etiam mammis emplaſtrum de mentha imponens.

OBSERVATIO XXI.

De lacte in grumos conuerſo.

A PARTV aliquando, teſte Paulo, lac in mamillis caſei modo coagulatur; vel in grumos concreſcit: quamquam hic affectus neque idem ſit, vt aliqui ſentiunt; neque eandem cauſam generationis habeat; cùm lac in grumos concreſcat ex ſola cauſa frigida, ſed tantùm coaguletur in ſpeciem caſei à cauſa calida, vt ad longum videre poteris ex mente Galeni, Pauli & Aëtij apud Altimarum: & ambo affectus pertinent ad morbum in numero ſeu magnitudine, & facilè ab inuicem diſtinguuntur, grumeſcens qui-

dem à frigida intemperie, & lac coactum caſei modo, à calida. Vterque autem affectus ſtatim curandus eſt, ne inflammationem pariat aut vlcerationem mammarum; præſertim ſi etiam vitiatum lac fuerit. Ita Maria Ioannis, vxor Iacobi Teylingij, ſororij mei, cum poſt partum lacte in mamilla dextra abundaret, & inter ſugendum mammillam nimis nudaſſet tempore admodùm frigido, mamilla indurata eſt, & dolorem incurrebat. Cùm itaque ſuſpicionem haberem lac in grumum eſſe commutatum, præcepi vt mamillam inungeret oleo liliaceo, amygd. dulc., & butyro recenti ſimul mixtis, addita adipe gallinacea: quo remedio dolor imminutus eſt, & durities mitigata; ita vt denuo effluente lacte infantem lactare potuerit.

SCHOLIA.

AMBO, *nempe coagulatio in caſeum vel grumos, modò fiunt ex lactis copia, modò ex lactis craßitie: vel poteſt lac concreſcere in mammis, poſt vſum medicamentorum refrigerantium, vel nimis calefacientium, aut poſt contuſionem aliquam. Hæc facilè innoteſcunt, vt iam diximus, ex ægræ ſermonibus & temperie: lac enim, teſte Gal., non aliter quàm ſanguis extra vaſa exiſtens, in grumum conuertitur frigefactus. Et quia ex variis cauſis fiunt, curatio etiam variãda. Si enim ex craßitie lactis eueniat, extenuanti victu vtendum. Si ex redundantia lactis, & nondum in grumum conuerſi, à peritis mulierculis, vt priùs dictum eſt, leniter exugendum, atque ſenſim menthæ & fœnigræci ſucco illinendæ, & alia peragenda quæ de lactis exuberantia diximus. Si ab immodico calore caſeatum*

Curatio.

tum

tum ſit, victus ratione ad frigidum inclinante inſtituta, eiſdem ferè medicamentis, præſertim circa initia, vtendum erit, quæ ſcholio Obſer. 17. De lactis exundantia diximus, ex Paulo & Aëtio: priuatim autem Aëtius furfures in aceto coctos, cum decocto rutæ, mammis imponit, vel mentham cum polenta, aut iuglandes cum ruta ac melle: vel cuminum cum polenta, & crocum cum lacte, aut apium viride; vel folia ſolani ſeu haliacacabi., cum braſsicæ foliis, pauca myrrha ac croco adiectis, & exiguo aceto: iuuant & epithemata ex fœnig., ſem. lini & althææ decocto, cum oleo viol., & exiguo aceto. Si in grumos ſit conuerſum lac, victu extenuante vtendum, ad calidum inclinante; lentium decocto, & aqua marina fouendæ, aut oleo calido dulci: inungendæ cum oleo amygd. dulc., aneth., amygd. & polline farinaceo, cum ſem. lini appoſito, coagulum leporis potum, vel pauco aceto, butyro mixtum cum oleis dictis illinendæ. Alij cataplaſmatibus & vng. incidentibus & detergentibus lac diſſoluunt: vt ℞ ſucci apij quart. ij oxymel. ℥ ij. farinæ cicerum rub. & oryzæ añ q. ſ. ad incorporandum, fiat cataplaſma. Si his medicamentis non diſſoluatur, vel glandulæ indurentur, & ſuppurentur, tunc ſuppurantibus iuuanda eſt natura, vt rad. althææ, lilior. alb. añ quart. j. ficuum paru. xx. decoq. in aqua donec molleſcant: quibus adde axungiæ porcinæ non ſalitæ, aut butyri recentis quart. ß. coquantur, & cocta contundantur, & fiat cataplaſma; adde olei communis parum. Quando materia eſt ſuppurata, aperitur locus, & curatur poſteà vt vlcus ſordidum; de quo poſtea. Eſt & aliud quoddam vitium in ipſis mammillis, Græcè τριχία, Latinis Pilare malum dictum: cuius & meminit Ariſtoteles lib. 7. cap. 2. de quo & Bene-

Curatio caſeati lactis.

Lactis in grumos conuerſi curatio

Pilare malũ in mamillis.

dictus Veronenſis medicus etiam mentionem facit lib. 11. cap. 12. Plinius & pilos in mammis è partu innaſci tradit: eos maſtos herba (inquit) ſanat indita. Gisbertus Horſtius medicus noſocomij Mariæ conſolationis Romæ, cùm ibi eſſem, hoc malum fieri dicebat, cùm puerpera pilum hauſerit; tumq́; dolor magnus mouetur in mammis, nec ſedatur donec preſſus exeat, vel ſponte, vel cum lacte exugatur. vtebantur in noſocomio vng. ex lithar., aceto, & oleo; ſed præſtantius eſt vt exugatur.

OBSERVATIO XXII.

De dextræ mamillæ inflammatione.

PVERPERÆ benè purgatæ in partu inflammatio oborta eſt poſt tres ſeptimanas in mamilla dextra: in febrem tertianam quoque incidit hæc ipſa. ad quam acciti, cùm mamilla rubicunda eſſet, cumque aluum non deiiceret, lenitiuum exhibuimus: deinde altero die, cùm minùs febricitaret, internam gibberi venam ſecuimus, moderatè ſanguine extracto. quòd ſi in principio menſes non ſatis fluxiſſent, & retenti fuiſſent, ex tali vena id fieri iuſſiſſem. Mammam quoque ſtatim inunximus vng. popul. & roſ. ſimul mixtis. Sed cùm inflammatio non ſedaretur, roſaceo vſi ſumus, etiam ſucco ſolani cum aceto, poſtea etiam adiecto decocto chamæmeli & ſem. lini. Cùm autem tranſacto inflammationis principio nondum ceſſaret malum, ſpongiis in hoc decocto madefactis, & etiam cum linteis lineis impoſitis, id mitigare in hunc modum ſtuduimus: ℞ folior.

maluæ,

maluæ, viol. añ m.j. flor. chamomil., meliloti añ m.ß. rad. althææ ℥ j. ſe. althææ, lini, fænug. añ ʒ ij. ſummitatum anethi m. ß. bulliant in aqua communi q. ſ. adde olei roſ. chamæmel. añ. ℥ ij. aceti ℥ j. miſce. Poſteà ex farina hordei, lini, fœnugræci cum pane trito in oleo ſeſamino & aqua decoctis, adiectis duobus vitellis oui & croci exiguo; fiat emplaſtrum quod mammis apponatur. Et cùm rurſus purgata eſſet cum infuſ. rhabar., febris ceſſauit; & topicis dictis ab inflammatione etiam liberata fuit, neque ad ſuppurationem malum deuenit.

SCHOLIA.

MAMMÆ, vt cæteræ partes corporis, ſæpe inflammationem incurrunt, non ſolùm confluente ad eas ſanguine, verùm etiam ob lactis copiam vel coagulationem caſei inſtar. de quibus dictum eſt priùs; & propriis ſignis facilè internoſcuntur. Causæ. *Quæ à ſanguine fit, omni tempore euenire poteſt : reliqua non niſi puerperis & vtero gerentibus, vel quibus menſes detenti ſunt præter naturam.* Signa. *Ex quacumque cauſa fiat, non eſt ſpernenda eius curatio : nam cùm latior & adenoſa earum ſubſtantia ſit, nec multum obtineant innatum calidum, metus eſt ne in ſcirrhoſum tumorem & demum in cancroſum vergat, aut ea ſuppurata, ac ad abſceſſum progrediente, exedens vlcus conſequatur.* Prognoſtica *Iuuat autem hic in principio, modò vires ferant, venæ ſectio, vt iam diximus: etiam purgatio quæ leniendo purgat, vt manna, caßia, elect. lenit. diacatholicon. Poſt hæc ad topica confugiendum, quæ reprimunt & repellunt, non tamen valida; vt madefacti linei ex aceto, vini albi* Curatio.

& aqua gelida mammis impoſiti, & ſæpe reiterati. In incremento, farina hordei cum oleo roſaceo; repellentia cum digerentibus permiſcendo, vt farinam hordei cum ſucco ſemperuiui, oleo chamomil. & pul. roſ. poſteà in ſtatu addendo magis digerentia, vt oleum aneth. chamomil., acetum, cum decoct. rad. alth. & ſeminis lini, & emplaſt. ex ſem. lini, fœnugræci & rad. althææ: & in declinatione etiam de muccilaginibus. Quibus ſi non diſcutiatur, & ad ſuppurationem veniat; tunc erit iuuanda ſuppuratio, vt exemplo ſequenti docebitur.

OBSERVATIO XXIII.

De inflammatione ſeu apoſtemate mammillæ ſiniſtræ in ſuppurationem conuerſo.

MVLIER intra mœnia Delfis, ad foſſam aqueam dictam, decumbens, cùm inflammationem mamillæ ſiniſtræ pateretur, quæ neque reſolui poſſet diſcutientibus, & ad ſuppurationem tenderet, ilicò ſuppurationem adiuuandam eſſe duximus, idque medicamentis temperatè calidis & humidis emplaſticam vim habentibus, quæ & maturationi & ſuppurationi, iuxta Galenum 5. De ſimplic. medic. facult., opitulantur. Ideò poſt fotum emollientē ex rad. althææ & foliis maluæ, rad. lilior. & foliis viol., ac flor. meliloti, etiam ſequens cataplaſma mamillæ impoſuimus: ℞ folior. viol., maluæ añ m. ij. rad. althææ ℥ iij. rad. lilior. albor. ℥ ij. coctis & contuſis; adiecta farina tritici, ac hordei, fabar. añ ℥ j. butyri recentis ℥ ij ping. gallinæ, caponis, porci caſtrati añ ℥ j ß. olei liliacei q. ſ. fiat cataplaſma. quo ſine inciſione ru-

ptus

ptus eſt abſceſſus; alioqui inflammatione in pus permutata ad diſruptionem ferro vel acrioribus medicamentis deueniſſem. Quemadmodum iſtis diebus in noſtra vicina, filia Ioannis Montfortij Machtilda nomine, præcepimus vt ſcalpello aperiretur: quam empirica mulier tractans, cùm ingenti dolore & febre magis afficeretur, etiam poſteà ex pure corrupto, noluit adhibere; niſi poſtremò coacta eam admiſit, & ſcalpello per chirurgum aperta, pure effluente, nocte ſubſequente egregiè dormiuit, cùm multis anteà diebus dormire non potuiſſet. Et ita huic, tum alteri mulieri ſupradictæ, repurgato vlcere, chirurgica ope ad conſolidationem tandem abſceſſus deductus eſt. Libet hic apponere quoddam arcanum, licet ſuperſtitioſum, ad inflammationem mamillarum; vt ſi quis occiderit manu dextra 25. ranas, manúmque mamillæ poſteà applicuerit, idque in principio, curabitur inflammatio ſine ſuppuratione. Aliud, quod non eſt minùs ſuperſtitioſum, ſi quis manu tenendo talpam occiderit, tamdiu comprimendo donec moriatur, is ſi manum leuiter ad mammam appoſuerit initio; & hic inflammationem curabit abſque ſuppuratione. Talem fuiſſe in Hagha-Comitis virum conſtat, nomine Cornelium, cognomento Cannium, mercatorem veſtium holoſericarum, vt nobis rettulit matrona alioqui honeſta. nunquid verum ſit, penes matronam ſit fides.

SCHOLIA.

Apoſtema calidum.

APOSTEMA *calidum, præmiſſis vniuerſalibus remediis, in principio ſanat aqua ſolatri, cum aceto & oleo roſ. concuſſa & appoſita. apponatur emplaſtrum ex far. fab., foliis ſolani, oleo roſ., aceto & melle paratum, coctum cum ſucco caulium. diſcutit & reſoluit materiam paratam & dolorem ſedat. alioqui ſi non reſoluatur, ℞ far. fabar. fœnug., ſem. lini, medullæ panis, farinæ hordei, añ ℥ ij. croci ʒ j ß. rad. biſmaluæ coctæ & contuſæ ℥ ij. vitellorum ouor. num. vij. olei viol. chamomill. añ q. ſ. fiat emplaſtrum. valet in augmento & ſtatu. Vbi maturum eſt, aperiatur; mundificetur cum melle & ſucco apij & vitello oui; & linamentum imponatur, & curetur vt aliud vlcus.*

Apoſtema frigidum.

Si ſit frigidum, non conferunt repercutientia ſola in principio, niſi miſceantur cum reſoluentibus & corpore priùs purgato. Chirurgus quidam magna cum experientia in apoſtemate pituitoſo vtebatur emplaſtro ex rad. lapathij acuti, malua, rad. fœniculi in lacte decoctis: quidam in principio adhibent fotum ex vino albo, aqua & aceto ſpõgia tepida admota; poſteà & emplaſtro, iuxta Auicen., ex foliis apij bullitis cum vino, atque contuſis. Si maturandum, fiat empl. ex caricis pinguibus, rad. lilior. & cum farina fœnugræci & lini, & axungia porcina: illud enim maturat & dolorem mitigat. maturum aperiatur, vt dictum eſt. Amatus aperit candente ferro, vt in vxore Eduardi, centur. 1. curat. 47. Sed is admonet quòd rarò mamilla affecta ad ſanitatem reducatur, niſi altera ſana à lacte exiccetur. Exiccabitur autem lac, ſi modò infanti mulier lac ſugendum non dederit. Item ſi lineis pannis frigida madefactis, mamil-

lam

lam frigefecerit, vel ſuper eam pulticulam ex fabis & aceto paratam impoſuerit: Nec enim timeas de lactis exiccatione; quia bene habente mamilla, vel facillimè lac reuocabis; præcipuè infantis attractione ſuctúve. Viſæ enim ſunt mulieres, quibus menſes ob ætatem grandiorem ſuppreſſi erant; & tamen illis lac copioſiſſimum ad mamillas deuenit, ſolo puerorum ſuctu; quos poſtea lactarunt, & ad annum & plus, atque ita ac ſi eos pepererant, tractârunt. Ex iis autem mulieribus ab Amato vna Ferrarienſis, ætatis quinque ſupra quinquaginta annorum viſa eſt: altera verò nobilis apud Luſitanos Santaranenſis, nata annos propè ſexaginta. Lac aliquando in mamillis virorum admodùm calidorum & carnoſorum, in exigua quantitate viſum eſt; ſed rariſſimè, vt quidam medici referunt.

OBSERVATIO XXIV.

De ſcirrho mammarum, & duritie.

SCIRRHVS mammarum fit poſt inflammationes, aut concretiones lactis, aut diuturniorem vſum repellentium, quæ materiam congelârunt; aut poſt fortiter detergentia, quæ id quod tenue eſt, euacuârunt, & quod eſt craſſarum partium, craſſius reddiderunt. Si autem glandulæ indurentur, ſtrumæ, ſiue chœrades à Galeno dicuntur, cùm adenes induratas ait χοίραδας eſſe. Curatur autem ſcirrhus eadem ratione, vt in aliis partibus, nempe partim emollientibus, repellentibus & digerentibus: vbi enim inflammatio ad duritiem vergat; ea quæ molliendi vim habent, adhibere cõuenit: in quem vſum laudauit Aëtius

cap.

cap. 38. lib. 16. ſemen lini, aut fœnigræci, cum aceto mulſo coctum & impoſitum, aut ſeſamum illotum modicè toſtum, cum melle tritū, & calidum appoſitū: vel ſtercus caninum album, terebinthina exceptum ſuperimpoſitum. Cæterùm ſi ex coagulato lacte inflammatio fuerit excitata, eiſdem circa initia vtendum medicamentis erit, quæ paulò antè de coagulato lacte conferre diximus. Verùm ſi neque eis inflammatio cedat, ad ea quæ modò commemorauimus, medicamenta progrediendum erit. Et ſi ad duritiem tendat, ea ipſa quoque adhibenda quæ modò retulimus. Sic mulieri cui mamma ad duritiem peruênit, ceratum ex muccagine foliorum liliorum alborum & biſmaluæ, cui oleum liliaceum incoctum erat, cera modica addita, ſparadrapi inſtar liquata, per pannum lineum rarum ſeu detritū nonnihil tractum, mammæ apponere iuſſimus. eſt egregium medicamentum, ad omnem duritiem, etiam conferens puerperis, ſi puerum ablactare velint; ad lactis quoque reſolutionem: nam appoſitum non ſolùm mammā induratam emollit, verùm etiam lac intra 24. horas reſoluit, & in apoſtema vt tranſeat, præcauet, etſi videantur ſuppurari; eſtque leniens atque emolliens medicamentum & leue maturatiuum. Vtor quoque ad mammarum duritiem cerato de muccilaginibus. At Barthildæ Verlaniæ, de qua aliâs diximus, puerperæ exiſtenti, mammillarum apoſtemate correptæ cùm ad ſuppurationem veniret, & abſceſſus per chirurgum ſcalpello apertus eſſet, cùm pus poſteà non benè exiret, dum repurgantibus medicamentis

vteretur,

vteretur; duritie quoque oborta in mamilla exulcerata, pus minùs effluebat, oborto quoque dolore. Chirurgus cùm pultem ex farina ſiliginis cum vng. populeo mammis impoſuiſſet, dolor magis increuit, duritie etiam aucta, neque pure debitè effluente. Ad quam accitus, febrem metuens, amota pulte hoc emplaſtrum admoueri iuſſi: ℞ rad. althææ ℥ ij. rad. enulæ campanæ ℥ ß. folior. maluæ, viol. flor. meliloti añ m. j. coctis in aqua ad mollitiem, & contuſis adde farinæ hordei, & olei amygd. dul. quod ſatis eſt ad emplaſtri formam; eoque mamillæ priùs oleo amygd. dul. benè inunctæ appoſito, durities ceſſauit, ac dolor & pus, quod antea craſſum erat ac retẽtum, commodè effluere cœpit; ita vt breui facta vlceris mundificatione, ope chirurgi deinde probè curata fuerit.

SCHOLIA.

Ad duritiem mamillarũ.

TRITICVM *ad molliciem coctum & contuſum cum ſabulo quod ex cotibus in lintribus, dũ ſerra acuuntur, defluit, immixtum & appoſitum, iuuat ad duritiem mammarum: & dialthæa cum vnguento Agrippæ, & roſ. oleo ſimul mixta & inuncta. & quod habet farinæ hordei, fabar. añ m. j. farinæ fœnug. lini añ ℥ ß. vel m. ß. olei roſ. ℥ iij. croci ℈ j. miſce. & mammis duris imponantur. Nodi verò ac glandulæ foliis perſici mali recentibus & ruta vnà contritis ſanantur, vt quidam referũt: tragac., gummi arab. vitella ouorum ſimul mixta cum oleo viol. imponantur. At in muliere mammillas vlceratas habente cum duritie, cùm pus retineretur, emplaſtrum emolliens & ſimul maturans appoſuimus:*

ſuimus : & pure effluente, rupto abſceſſu eandem vt vlcus curari imperauimus. Ad vlcera mammillarum corrodentia. *Ad vlcera mammillarum corrodentia ſcribit Tharantanus eadem valere quæ ad linguam & os vlcerata conueniunt & ad aphthas, ponit lotionem ex mente Auicennæ ex decocto vini nigri ſtiptici, ſumach tinctorum, nucis cupreßi, caßiæ ligneæ gallarum & agrimoniæ. Bayrus ad vlcera mamillarum componit cataplaſma ex foliis hederæ, & cum decocto vlcera foueri iubet. refert & cannabem ſyluestrem tuſam cum axungia tumores & duritiës mamillarum curare, ſaniem expurgare, & dolorem auferre, mammis impoſitam.* Ad fiſtulas mammarum *Ad fiſtulas mammillarum ex Valeſco valet quotidie bis cum decocto agrimoniæ, aluminis & myrrhæ lauare, & vnguentum cum tenta imponere: ℞ ſucci agrimoniæ ℥ j. aloës, myrrhæ, ſarcocollæ, aluminis de pluma añ. ʒ j. cum melle incorporetur vnguenti inſtar.* Ad vlcera mamillæ ſigillanda. *Vlcus ſigillatur puluere ſequenti: ℞ aloës hepat., myrrhæ, ſarcocollæ, thuris, farinæ volatilis, ſang. draconis, terræ ſigillatæ, aluminis rochæ combuſti, coralli rub. myrob. citrinorum, balauſt. añ ℈ j. fiat pul. ſubtiliſſimus.*

OBSERVATIO XXV.

De mammarum incremento.

MVLIERI nobili, cùm imprægnata eſſet, conſilium petéti ne mammillæ ſupra modú creſcerent, præcepi vt panno duplicato in medio perforato, per quod tranſit pupilla, tepidè balnearet hoc liquore: ℞ aquæ portulacæ ℥ iiij. aceti ℥ ß. miſce. Hoc modo ante me Ioannes Tiengius medicus Amſtelrodamenſis, idem ponebat

nebat ſupra mamillam eo die quo mulier cognouerit ſe impręgnatam eſſe, vſquequo ſentiat infantem. Alij aquam pomorum arboris quercus in alembico diſtillant, & panno lineo inculcato apponunt, ne mãmæ augmententur; quod etiam à partu fieri iubent, ne lacte repleantur. Idem præſtare volunt aquam tegulæ ignitæ & ſæpiùs extinctæ.

SCHOLIA.

MAMMÆ non ſolùm increſcunt prægnantibus vel puerperis ex abundantia lactis; verùm etiam puellis, poſtquam ad eam magnitudinem ferè peruenerint ad quam natæ ſunt peruenire : vel quia incipiunt pingueſcere, ob redundantiam alimenti, vel quia multus ſanguis ad eas partes profluit, ante menſium eruptionem. Aliis quoque increſcunt mammæ, quia aluntur flatulentis alimentis, vt caſtaneis, rapis: quod mulieribus monticolis accidit, vt refert Rondeletius, quæ mammas admodùm indecoras & magnas habent. Quare ſi quis velit earum incrementum prohibere, ſanguinis attractionem impediat, & partes illas denſas reddat, vt non facilè ſanguinem influentem recipiant. Commendatur ſuccus cicutæ (prohibet enim incrementum) aqua myrti, peculi roſ. & aqua deſtillationis pinearum, cum pauco aceto, & alumine poſitæ ſuper mammas, intinctis pannis. Vt mammæ paruæ & duræ maneant, nouem diebus manè & veſperi cum ſucco cicutæ fomententur; & herba trita ſuperligetur. Galenus ſpongiam ex aceto madentem ſuperimponi iubet. Erigit mammillas pannus lineus madefactus in decocto galitrici, mammis ſuperpoſitus. Vaſtiores minuit, iuxta

Cauſæ cur mammæ increſcant.

Quæ incremẽtũ mammarum minuant.

Vt virginibus mãmæ duræ & paruæ maneãt.

Paulum, cuminum tritum ex aqua impoſitum; & ſpongia aceto madens ſuperimpoſita, & faſciis alligata. Plura vide apud Valeſcum, Gordonium, & Benedictum Veronenſem cap. 17. lib. 11. At extenuatæ mammæ non ita facilè augmentantur: facilius eſt enim exiccare, quàm ſiccum humectare, teſte Gal. 7. methodi. Frictionibus in principio augmentantur, contrectationibus, & emplaſtro de pice, & omnibus iis quæ ſanguinem augent, & illis quæ ad atrophiam anteà valere ſcripſimus. Vide Bert. Bononienſem de ingroſſatione & extenuatione mamillarum. Verùm hîc minimè prætereundum, quòd papillæ mamillarum puerperis intùs lateant abſconditæ, vt pueros lactare non poſſint; quod pauperculis moleſtum eſt, multoq; magis ſi puellæ exiſtentes papillas frictione in totum aboleuerint. Quibus autem latent, phialam vitream (vt Amatus iubet cent. 5. curat. 31. in muliere Veneta nobili) oris non admodùm latam circumferentiam habentem, feruente aqua impleri iubemus, ac illicò ab ea aquam totam deponi: cuius phialæ ſic calentis os ad papillam admouemus (mirum in modum attrahit:) qua attractione pupillæ formatæ manent. Quamuis huius phialæ attractio priùs dolorem pariat: quem facilè poſteà contemnunt muliercułæ, cùm tantum iuuamentum ſe inde conſecutas videant.

Mammæ extenuatæ non facilè augmentantur.

De papillis abſconditis & latétibus.

OBSERVATIO XXVI.

De mammarum cancro.

QVAMQVAM hic affectus ad chirurgiam pertineat, pauca hîc adferemus. Cùm enim tumor durus ſit cancer, qui ſenſim incipit ſcirrho-

ſcirrho ſimilis, niſi quod dolorem parit: ſcirrhus verò ſine dolore eſt. Licet graue ſit malum, ſolet aliquando diu protrahi antequam vlceretur: vti euênit Catharinæ Bokelli Delfenſi mulieri, ſeptuagenariæ, quæ per ſex annos cancrum non vlceratũ in mamma ſiniſtra habuit; poſteà etiam vlceratum: quo cùm integro anno correpta eſſet vetula, menſe Auguſto, anno 1560. me priùs in conſilium adhibuit, cùm hactenus nullis præſidiis vſa eſſet, re iam deplorata, ita vt neque opera manuali, nempe abſciſione, curari poſſet in tam ſenili corpore; neque enim eradicari poterat ſine periculo mortis; cùm neque Bertapalia vnquam viderit cancrum curatum, etiam incipientem, (quamuis multa de eius curatione medici ſcribant, & nunc quidam temerarij multa promittant) abſque inciſione. Sed vidi, inquit, cancrum inſtar ciceris in muliere pulcherrima; & rogatu amicorum, totali inciſione & ruptorio radicitus extirpaui: & partim mihi malè ſucceſſit; & iterum reuerſus fui ad curationem, cum euacuationibus debitis præcedentibus, & bono regimine & localibus remediis, quæ meo iudicio putabam conuenire. ſed qui aliter ſe intromittit curationi, vitam ægrotantium ad mortem deducit. Et narrat quomodo vetula poſt illum in curationem admiſſa ſaluiam piſtam & dentibus maſticatam appoſuerit, & præter ſpem ſanata fuerit; vt ſic ipſe habuerit laborem, & altera honorem. Et quamquam Galenus fateatur 2. ad Glauc. ſe recentes cancros curaſſe; confirmatos tamen nequaquam; ideò prognoſtico habito, hanc noſtram ſeptuage-

nariam curari non poſſe prædixi. idem & mecum ſenſit Henricus Vegerius medicus Haganus doctiſſimus, qui vnà mecum ad conſilium accitus fuit. Poſt purgationem materiæ melancholicæ (quamquam incipienti ſanguinis miſſione & purgatione & topicis remediis, iuxta Rondeletium aliquando curari poſſit, vel abſciſione ſi fieri poteſt) ſectionem venæ hîc in vetula adhibere noluimus; ſed purgationem potiùs, ſed leuiorem, in vetula: deinde & hoc medicamento topico communi conſenſu vſi ſumus, ad palliationem, vt vocant: ℞ ſucci ſolani repurgati ſeu deſpumati, & diu in mortario plumbeo, piſtilloque plumbeo contriti ad leuem ſpiſſitudinem ℥ viij ℞ tutiæ vulgaris decies lotæ in aqua ſolani ʒ ij. plumbi vſti & ſimiliter loti, vt ſuprà, ʒ j. olei roſ. ℥ ß. ſucci ſolani, vt ſuprà repurgati q. ſ. in mortario plumbeo ac piſtillo plumbeo ad linamenti formam ducantur. Sic Gal. lib. 2. ad Glauc. ſolani ſuccum imponit; hoc enim medicamentum eſt eiuſmodi affectibus vtiliſſimum. Quòd ſi ægrotus, inquit, tam liquidum medicamentũ imponi nolit, præſertim cùm domo exire, ſolitaque opera exercere cogitur, medicamentum ex pompholyge imponendum, quo ad vlceratos cancros me vti (inquit Galenus) vidiſti. & ita neoterici quoque vtuntur vng. albo de tutia, de plumbo, de pompholyge. Cæterùm longiore tempore hæc vetula ſic tractata, nec vlcere admodùm procedente, ſuperuixit, donec annoſa obierit. Memini iſtis diebus nobilem virginẽ nomine de Meer quæ cancrum vlceratum in mamma nõ haberet: cui conſului

ſului vt nullo modo vteretur iis, quæ cancrum ad vlcerationem deducerent, cùm iam ſatis longo tempore eodem malo laboraſſet, licet ſatis confirmato: ſed vt venæ ſectione vteretur, cùm vires ſatis conſtarent & non adeò vetula eſſet, & purgationibus inſiſteret, & iis topicis vteretur quæ ad palleationem cancri facerent. Sed noſtro conſilio minimè auſcultans, ad empiricam mulierem lapſa, in mammilla vſtione vſa eſt; & magna facta eſchara locus apertus fuit: vnde vlcus magis ſerpens, totam mammillam occupauit vſque ad alas: & tandem totum brachium inflatum fuit, & magna miſeria & dolore exhauſta, cum cruciatu ingenti, miſerè vitam protraxit, donec moreretur. Eodem ferè modo Margareta Cornelij in inſigni Roſæ Delfis, mulier craſſa & ſatis vetula, cùm cancrum occultum in mammilla haberet, ac conſuluiſſem ne eum medicamentis irritaret, vel aperiret, ad empiricam mulierẽ conuerſa, ad cancrum confirmatum exedentem & vlceratũ deuênit, cum tanto fœtore, vt quis apud eam vix conſiſtere poſſet: etiam ad alas & brachium inflatum deueniens, miſerè tandem obiit. Palliatione ad tempus in ea vſi ſumus, poſt venæ ſectionem & purgationem, cùm denuò noſtro conſilio vteretur, his medicamentis ad tempus pro palleatione chirurgus vtebatur: ℞ gummi tragacanthi diſſoluti in aqua ſolatri ℥ j vitellorum ouorum (propter dolorem & eroſionem) num. ij. camphoræ ʒ ß. ducantur in mortario plumbeo, cum piſtillo plumbeo, adiecto oleo roſ. q. ſ. pro vnguento; deſuper ponebatur vng. diapompho-

 lygos,

lygos, poſteà vng. priori vng. roſ. & ſimul oleum ouorum, ad ℥ ß. aliquando ſucci ſolatri cum oleo ouorũ inodor. etiam poſteà adiecto oleo cheirino, in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo. aliquando ex oleo ouorũ ſolo cum cera, in mortario plũbeo cum piſtillo plumbeo agitatis. Sed etiam febri continua lenta paulatim cum magno fœtore & miſeria vitam tandem clauſit anno 1589.

SCHOLIA.

CARCINOSI *tumores in omnibus conſueuerunt fieri corporis partibus; ſed præcipuè in mamillis mulierum, quando potißimùm naturali ſua purgatione priuantur, vt teſtatur Galenus lib. 2. art. curat. ad Glauc. cap. 10. & lib. 14. meth. med. maximè verò in monachis religioſis & melancholicis, vti in hac vltima domicella de Meer dicta in Campo regio quondam canonica. Vidimus innumeras religioſas apud Clariſſas Delfenſes hoc malo laboraſſe, & etiam obiiſſe; & vnam quæ adhuc viuit, quæ abſciſſo cancro reſtituta fuit, noſtro conſilio, de quo aliàs diximus. Huius etiam exemplum quoq. habes apud Amatum, centur. 3. curat. 32. Quorum originem etiam ad dignoſcendi rationem ante Galenum diuinus Hippocrates proſequitur lib. 2. De morbis mulierum. Zoar verò in cruribus potißimùm cancros naſci lib. 2. ſui Theyſir cap. 27. contendit. In cruribus ego tantùm mulierem affectam vidi; & Amatus vnum tantùm ſe vidiſſe commemorat in crure cancrum patientem. Vidi & ruſticum qui in mento & circa labia cancrum habebat; quem Guilhelmus de Dalen chirurgus, me præſente, excîdit & curauit. Vidimus & mulierem in noſocomio non ſolùm cancrum circa mẽtum & naſum, ſed per totam faciem habuiſſe*

ex lu

ex lue Gallica prius ortũ; & nunc totam faciem exederat ita, vt monſtrũ potiùs quàm mulier videretur; quæ longo tẽpore vitam miſerè protraxit, donec cum horribili dolore moreretur. In locis quoque adenoſis, maximè verò in collo, axillis & inguinibus, eueniſſe viſum eſt. In corporis quoque partibus penitioribus ſæpe innaſcuntur, palato, ſede, & vtero muliebri; vt ſæpe vidimus; (præcipuè in duabus mulieribus Delfenſibus ex qua vna obiit & altera miſerè vitã traxit, donec moreretur) quod & Gal. teſtatur lib. 6. Aph. 38. quos & cancros occultos appellat, nõ ſolùm eos qui abſconditi ſunt, & nõ appârent; ſed & eos qui appârent, & ſine vlceratione fiunt.

Præcipuè tamen contingunt in fœminarum mammis; Quare cãcri in mammis fœminarum potiſſimùm contingant. *quæ quia fungoſæ & inanes, ideò materiam promptè excipiunt: ſed & in eas, tum è capite, tum ex vtero facilis eſt decurſus. Huius obſcura ſunt rudimenta, ac plerumque tumor exoriens ciceris magnitudine, cum dolore & calore, quaſi ferientis candentis acus (ita hiſce* Signa. *quoque diebus Haza Cæſareæ vulgo dictæ in mamma originem habuit) interdum etiam dolore multo: hinc fabæ, deinde iuglandis & oui magnitudinem æquat (ita & in eadem Haza ſeu Heſter vetula muliere iam dicta admodùm biliosa & melancholica excreſcebat) dum tandem in ampliorem molem attollatur & increſcat. Vidimus ſæpe totam mammam occupaſſe in tribus religioſis ſeu monachis, vſque ad axillas, quæ omnes tandem miſerè vitam finierunt. Quum iam illius materia aut vetuſtate aut errore viuendi, aut medicamentis incaleſcit, dolor calorq; citra inflammationem vehementer exercet: pars conſpicuè liueſcit, aut nigricat, venæ in ambitu craſſo nigroq; ſanguine turgent. Huius conti-* Cauſa. *nẽs cauſa eſt bilis atra, ſanguiſve feruidus ac retorridus:*

ſæpe ex ſuppreſſis menſtruis, aut hæmorrhoidibus, non-nunquam ex quartana febri cumulatus. Quo pigrior & ignauior humor eſt, hoc mitiorem cancrum infert: grauiorē verò, quo is calidior acriorq́ fuerit. Sic cancer latens citra vlcus, ſecundū Gal. ab humore melancholico miti oritur: at exulceratus ab acriori & contumaciore fit, vt Gal. De atra bile & variis locis docuit. Ille non niſi irritatus excandeſcit, diu citra perniciem conſiſtit, vt in vetula illa ſeptuagenaria. Hic verò coërceri vix poteſt, qui breui exeſa cute ſe detegat, fiatq́ cancer exulceratus, vt poſteà eidem ſeptuagenariæ tum domicellæ ſupradictæ euenit. Sed domicellæ propter irritationem, in qua & corruptæ carnis ſpeciē tumor exhibebat, cum fœtore & ſordida illuuie, horrido aſpectu (vt quiuis cancer exulceratus) labris præduris & inuerſis. ex quo & ſanies tenuis, nigra aut fulua manabat: vapor enim cordi expiratur cerebróque grauis, febris aſsidua (vt & Fernelius doctiſſimè annotauit) eaq́ lenta ineſt, frequens animi defectio, quum præſertim cancer mammis inhæret: exeſis ſæpe venis ſanguis profunditur (vt in domicella prædicta & monacha apud Clariſſeas) & niſi malignitate ocyùs interimat, longè lateq́ prorepit. Curatio clarior euadet exemplo ſubſequenti.

OBSERVATIO XXVII.

De cancro mamillæ per modum Conſultationis.

MALVM hoc, quo vxor tua laborat, vir doctiſſime, cancer eſt, toti mamillæ inhærens, vt eam quoque apprehendiſſe videatur: qui licet nondum ſerpat procedendo, eſt tamen oc-cultus

cultus & latens, quamuis ſit tumor inæqualis liueſcens & aſpectu teter. Incepit autem per ſe (licet aliàs ſcirrho ſuccedere ſoleat) quantum ex tua chariſſima vxore intelligere potui; licet primò exiguum locum tenuerit: nunc tantam in molem excreuit, vt totam mamillam occupauerit inſtar cancri animalis fluuiatilis (vnde nomen habet) cùm in iſto pedes ex vtraque parte ſint corporis, ita in hoc malo venæ oppletæ & in ambitu tenſæ, pedes huius animalis repræſentare videntur: vel quia adeò pertinaciter hærent loco, quem apprehendunt, vt cancer animal. Puto hoc malum ab atra bile originem traxiſſe, etiam à menſibus ſuppreſſis: nam præter id, quòd menſes ſuo tempore non debitè fluxêre, etiam vxor tua ſterilis eſt, cùm numquam proles ſuſceperit; ſupra modum etiam melancholica eſſe videtur. Et quamquam hoc malum per ſui initia, priuſquam in membro figitur, curari poteſt: tamen vbi in molem ſatis inſignem attollitur, inſanabile efficitur, nemoque illud ſine manus opere curabit. Idipſum autem accidit propter ſui craſſitiem: nam nec repelli nec diſcuti poteſt, nec totius corporis purgationi cedit: ſed tanta eius vitij malignitas eſt, vt mitiora planè contemnat remedia; vehemẽtioribus verò irritetur, excandeſcatque, atque efferetur. Præterea cùm ipſa iam longo tempore vſa ſit optimis remediis per inſignes medicos adhibitis; & ſanguinis miſſione & purgatione, & parùm medici iuuârint, vix ſperandum eſt quòd curari poſſit medicamentis: neque etiam abſciſione, cùm iam multum locum occupauerit: quoniam ſi cùm

paruus eſſet,neq. altas radices egiſſet ac abſcindi poſſet, ſectionem admittere noluit; certè nunc minùs ſectio eſt admittenda, cùm nullum iuuamentum adferre poteſt. Sola igitur palliatione vtendum: atque tribus ſcopis; primò humorem atrabilarem prohibendo cum victu conuenienti & concoctu facili, & ſanguinem bonum generante, vtendo carnibus gallinæ, caponis, hœdi, ouorum luteis, cremore hordei, borag., bugloſſ. malua, beta, atriplice, ſero lactis, & piſcibus ſaxatilibus; abſtinendo à carnibus bubulis, ſalſis; fumo induratis, ceruinis, leporinis, caſeo, & ab omnibus cibis melancholicis & flatulentis. Secundò humorem genitum & per totum corpus diſperſum vacuabimus, priùs eundem præparando cum ſyr. de fumoterræ, de pomis, de epith. de acetoſ. de bugloſſ. deinde euacuabimus, ſemper lenioribus incipiendo, vt cum epithymo in ſero lactis, ſyr. ex infuſ. roſ. pallid. cum foliis ſenæ: poſteà cum elect. lenit., confect. hamech., diacath.; idque ſenſim & per interualla. & ſi medicis præſentibus viſum eſt, menſes euocabimus; etiam ſecta vena in talo. Tertiò humorem qui in particulam affectam procubuit, digeremus, & particulam firmabimus, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat. Regerendi vel repellendi quod influxit tempus accommodum eſt in principio, tam in ipſo purgationis tempore, quàm antè. Vbi verò totum corpus exquiſitè purgauerimus, tunc digeremus. Vti poteris vng. de tutia ſeu pompholyge: & mihi videretur commodum, laminam illam plumbeam,

quam

quam diu geſtauit, relinquere; quia virus è mammilla exhalat, ita vt breui vlcerabitur & aperietur: nam cancer hic magnus eſt ſatis, & videtur materia in eo ſatis collecta eſſe & putrefacta: ſatius itaque erit materiæ exitum dare, & non retinere per laminam, aut materiam illam putrefactam ibidem relinquere: cuius habemus egregium exemplum apud Rondeletium: nam experientia (inquit ille) didicimus, materiam illam grauiſſimos dolores inferre, qui poſt apertionem mitigantur. Adde, quòd ex diſſectione nouimus, thoracem repleri ſero ſanguineo, nimio vſu repellentium: quod ſuperiori anno 1553. mercatori cuidam euenit in Montagnac, ciuitate Galliæ Narbonenſis; qui priuſquam moreretur, laborauit magna anhelandi difficultate: nihil aut parum exſpuebat: tandem vita diſceſſit; & in thorace repertæ ſunt ſeri amphoræ quatuor. Quod accidiſſe puto propter laminam illam plumbeam, quam ſemper geſtabat, & medicamenta fortiter refrigerantia, & repellentia, quibus vſus eſt, etiam poſt ſuppurationem. Argumento eſt ſanguinem refudaſſe in pectus, quia tumor maximus erat, qui detumuit & longè minor factus eſt poſt vſum illorum remediorum: & cùm priùs laboraret difficultate anhelandi, ab eo tempore difficulter anhelauit, donec è vita deceſſerit. Serum illud erat ſanguineum, id eſt, videbatur ſanguis paucus in ſero diſſolutus, nec tale eſſe, quale reperitur in peritoneo & pericardio. Ideò chirurgus vel medicus qui vxori medetur, admonendus erit vt à valdè repellentibus & refrigerantibus abſtineat. Audio

dio medicum apponere aquam cardui benedicti; illa quidem non ita refrigerat & repellit. Non deſunt Neoterici, qui ad palliationem apponant herbam Roberti, ſcabioſam, chærefolium, caprifolium, tapſum barbatum, puluerem ſtercoris humani, cum anetho. Nonnulli procedunt cum appoſitione carnium gallinarum; propter quod vulgares Lupum appellabant, eò quòd cancer in die gallinam vnam comedebat; quam ſi non comederet, ægrum comediſſet. Sed caro talis facilè putreſcit, & putredinem qua cancer vlceratus facilè afficitur, augeret; ita vt eiuſmodi remedia muliercularum, quæ & carnem crudam collo apponere iubent in dolore capitis, fœtorem inducendo, plus noxæ quàm commodi adferant. Hæc ſunt, vir humaniſſime, quæ ad palleationem huius mali quo vxor tua laborat, valere putamus: quæ in commune hoc tempore conſulere voluimus. Vale: Raptim. Delfis 26. Iulij anno 1585.

SCHOLIA.

HÆC mulier Amſtelrodami habitabat: verùm non diu pòſt, cancer hic exulceratus fuit, cum tanto fœtore, vt vix quis adeſſe potuerit, totam mammillam occupans, ad axillas vſque; ita vt poſt duos deinde annos miſerè quoque vitam trahens (vt poſtea mihi relatum fuit) tandem obierit. At cauſa cancri vlcerati eadem eſt cum ſuperiori, ex humore atrabilari, ſed acriore vt diximus; & ideò exulcerat. Signa quoque in hoc ſolummodò differunt, quòd in cancro vlcerato, præter dolorem, duritiem tumorémque, vlcera eroſa ac inæqualia conſpiciuntur, plurima ex parte ſordida,

dida, labris prætumidis, aſpectu horrenda, & concreta humorum colluuie ingrata. iiſdem ſcopis & remediis curatur, venæ ſectione, purgatione humoris atri acrioris; & in mulieribus, ſi menſes deſunt, tali venæ inciſione; vel menſes euocentur. in viris hæmorrhoides proritandæ, ſi modò eas pati conſueuerint. Locum laborantem firmabimus cum ſupradictis topicis. Inſigniter etiam leniunt, & ſolantur plurimùm in ipſis exacerbationibus, & cruciatus tempore, malua aut althæa in mulſo ſubacta liquefactáve, & roſaceo paululo læuigata, inſtar cataplaſmatis illita. Quod ad abſciſionē attinet, modò paruus ſit & altas radices non gerat, hæc ad chirurgiam pertinent: de quibus ſuo loco: hoc tantùm nunc admonito, quando abſcinditur, oportet ſectionem incipere à parte ſterno proximiore, procedendo ad ſuperiorem partem; propterea quòd venæ maiores vltimo loco ſint abſcindendæ. Nam copia ſanguinis vtriuſque (ſcilicet venarum & arteriarum) ægrum ſeu ægram & aſſiſtentes perterret, & ægri ſeu ægræ vires deiicit: ideò oportet hoc modo incidere, deinde cauteriis vel potiùs cauſtico medicamento conſtringente (vt nos in lithotomo Guilhelmo de Dalen vidimus) ſanguinem ſiſtere. Neque ſtatim compeſcendus eſt ſanguis, proptereà quòd vtcumque infectus, eſt euacuandus. At Rodolphus lithotomus, cùm noſtro conſilio mammillam cancroſam in Gheertrude Nicolai exſcinderet, quæ fruſtrà cauſticis remediis curabatur, ita vt denuò cancro mamilla multo maior intumeſceret vlcerato, cum acu filo perducto, vt manu vna mammam eleuare poſſet, cum nouacula dextrè abſcindebat, venaſq; ſanguinem effundentes filo alter miniſter conſtringebat; & radicitus cancro cum tota mamma abſciſſo, mox reſtrictorium

rium

rium medicamentum applicabat, poſtquam craſſiorem ſanguinem ex ipſis venis expreſſiſſet; deinde aliorum vlcerum modo curabat. Hæc autem mulier habitabat Delfis in Elephante; quæ rectè per abſciſionem fuit curata: vti & altera mulier è Viana, me præſente; & tertia ſatis vetula. Hæc peritis chirurgis committenda: cuius modum abſcindendi apud alios auctores, qui de tumoribus præter naturam ſcripſerunt, tum apud chirurgiæ ſcriptores inuenies, ita vt non opus ſit hæc omnia hîc commemorare: quamuis ille modus exſcindendi, quo Rodulphus ſupradictus vtebatur, præ cæteris mihi placebat.

OBSERVATIO XXVIII.

De fiſſuris papillarum.

PAPILLÆ aliquando finduntur vel vlcerantur, vt puerperæ & nutrices pueros præ ingenti dolore ſugere non permittant aut ferre poſſint. Sic Ataliæ vxoris Hugonis Iacobi pharmacopolæ, papillarum ſciſſuras habentis, oleo liliaceo, in quo pul. tutiæ immixtus eſſet, papillæ inunctæ ſunt, inſperſo deinde puluere tutiæ exiguo, & ſuperimpoſito folio violaceo viridi, ne camiſia adhæret: quibus præſidiis ſana facta eſt. Vxori Ioannis Foreſti fratris mei, in puerperio axungia canina inuncta ſola profuit: & anno ſequenti etiam pomatum album. Sed & in alia vſus ſum feliciter vnguento ex pul. tutiæ lotæ in aqua roſ. & vng. roſ. ſimul mixtis. Vxor Adriani pharmacopœi noſtri, gummi tragacantho diſſoluto in aqua roſ., adiecto exiguo torneſol, vt magis rubeat,

beat, ad ſpiſſitudinem mellis ſoluto, inungebatur; & ſtatim ſanata eſt. Retinuit hoc remedium in officina ſemper paratum; quo etiam ad lichenes, vulgo *haerworm*, vtebatur, magna cum experientia, vti & nos ſæpiùs experti ſumus. Commendatur prætereà oleum de ſpermate ceti, ſi eo papillæ vlceratæ & fiſſæ inungantur. Bickerus quidam ſolo zacchara papillis inſperſo vxorem ſuam curauit, ſuperimpoſita argentea capſula ad papillæ formam eleuata, ne camiſiæ adhæreret: zaccharum enim vim abſtergendi & mundificandi habet: ideò vlcera leuia ac vulnera minuta, nequaquam effatu digna curat; poſt abſterſionem naturâ ipsâmet poſteà eadem conſolidante. ita & vulnera in manu cultello leuiter inciſa ſolo zaccharo inſperſo idem curabat: ſed huius rationem ignorabat, quam eidem aperui, propter abſterſionem hoc fieri. ſibi ſatisfactum dicebat.

SCHOLIA.

AMATVS *ad papillarum dolores & fiſſuras hoc vnguentum commendat cent.6.cur.38.* ℞ *vng. populei, vng. de plumbo añ* ℥ j. *opij thebaici gran.* v. *miſce; fac vnguentum, & eo inunge mammillarum papillas: quas cùm mulier lac dare voluerit puero, vino diluto lauet: & poſteà iteret; eſt ſanè remedium hoc certum & indubitatum. Aliud Petri Spinolæ quondam pharmacopœi noſtri, nunc Dordraci agentis, quod in officina paratum erat, ad fiſſuras papillarum (& ideò à mulieribus vulgo vocatum* tepel-ſalf) *valet etiam ad vlcera inueterata, tum crurum vlcera, & ad noli me tangere:* ℞ *lapidis calaminaris præparati (ſcilicet*

in vrina

in vrina pueri non polluti, igniti, & ter quaterq; extincti & in pollinem ſeu puluerem ſubtiliſſimũ redacti) ʒ iij. terræ ſigillatæ ʒ j. olibani, ceruſæ, terebintinæ, ceræ añ ʒ j. maſticis, aluminis vſti, olei roſ., lini añ ʒ j ß ſeui ouilli ʒ ij. axungiæ porcinæ recentis ſeu inſulſæ ʒ ß. vini Rhenenſis ʒ ß. fiat vng. vt artis eſt, vel ad formam emplaſtri; & ſuper pannum lineum ducatur, & papillis applicetur. illa quoque valent quæ obſer. 1. lib. 14. ſcripſimus vtilia eſſe ad fiſſuras labiorum. Sed illud hîc minimè prætereundum puto, quòd labra infantium ex papillarum duritie & calore, ſubinde ſcindantur & fiſſuras incurrant: quas facilè cum lana ſucco plantaginis minoris, butyro & adipe gallinaceo recenti inuoluta, & rimis indita percurabimus. Abſolutis mamillarum vitiis, quidam hic annectunt ea quæ vitia alarum & grauem odorem abolent. ideò vnum exemplum addemus.

OBSERVATIO XXIX.

De fœtore alarum.

IVVENIS quidam bilioſus, cùm alas & axillas fœtentes haberet, vt puellis ferè ob odorem fœtidum exoſus eſſet, huic conſului vt, bile priùs euacuata & contemperata, cypero cum oleo illineret axillas. Ad alarum enim vitia valent, & grauem odorem totius corporis abolent. Si vitio ſanguinis eſt, Benedictus Veronenſis lib. 11. cap. 18. illum demere, inquit, priùs neceſſe eſt, ac corpus perpurgare. Si bilis in vitio fuerit, eam perpurgabis; in vtraque cauſa humores temperabis. Graucolentiam abolet iris, ſcholimonque

per

per ſe; nam per vrinam effluit id vitium. roſæ quoque ſuccus per ſe, oleumque myrteum, ſeminis fœnugræci decoctum graueolentiam alarum emendat; nitrum quoque ex aqua quotidiano fotu, virus earum tollit, & alumen; nam & ſudores ſedant. Ægineta has mixturas commendauit, aluminis liquidi p. j. myrrhæ p. j. vino diluta illinuntur.

SCHOLIA.

CAVSÆ huius mali poſſunt eſſe procatarctica, vt motus excedens, & labor, tempore calido, tarda veſtium mutatio, & coitus ſuperfluus: Antecedentes ſunt multitudo humorum corruptorum in corpore. Gordonius etiam ab humore melancholico fieri putat, & corruptione propriæ ſubſtantiæ. Cauſas coniūctas ad vapores refert ab humoribus corruptis elatos. Axillæ in iuuenibus magis fœtent, quàm in ſenibus, licet materia corrupta ſenes quoque abundent; deficit tamen calor mouens: nam & iuuenes peioris ſunt regiminis; & calor eſt fortis. Craßiores quoque quia facilè ſudant, plurimùm fœtent. Sed cur febricitantium corpora in febribus putridis, in quibus mali ſunt humores putridi, ita non fœtent? an quia calor febrilis vehemens & fortis conſumit illam putrefactionem, cùm & fœtor cum febrili calore expellatur? neque corruptio diu manet, ſed incipit immediatè cum febre, & cum eâdem ceſſat. Quòd coitus ſuperfluus fœtorem exci- tet, fit eò quòd materiæ ad exteriora moueantur, & exeat ad cutem vapor putridus. Præterea ſciendum, quòd coarctatio & non euentatio vaporum venientium ad axillas, inguina & pedes, iuuant multùm ad inferendum fœtorem: nam illi conuerſi in ſudorem, non

Cauſæ.

Cur corpora febricitantiū putrida febre non ita fœtent.

euentantur. is verò ſudor corrumpitur, & facit fœtorem. Quibus pedes fœtent. *Hinc pedes frequenter propter ſudorem retentum & incluſum neque euaporatum, emittunt fœtorem. Plurimis hoc vitium familiare eſt, quibus conuenit vt caligas ſæpe mutent, & ſoccos lineos ſæpe induant & mutent, præcipuè æſtate; hoc enim tempore magis obnoxij ſunt: pedeſq́ frequenter lauentur aqua decoct. nucum & foliorum cypreſſ. & aliarum rerum atque herbarum aromaticarum.* Signa. *Signis hîc non opus eſt, cùm ſatis innoteſcant (ſiue in axillis ſiue in pedibus ſiue in toto corpore) per ſuas cauſas & effectus: cùm & is qui apud eos verſetur facilè odorem olidum & fœtentem percipiat.* Prognoſtica. *Hanc quidem putredinem ex Prog. 1. comment. 16. Galenus non abhorret; cùm & eandem laudet: tamen odor vehementis fœtoris, notat putrefactionem, & non maturationem. idem dicit Galenus 3. Prog. comm. 22. Axillarum fœtor & totius corporis per longum tempus durans ſine manifeſta cauſa, lepram præſagit, iuxta Gordonium, & Gerardum Cremonenſem ſuper Viaticum.* Curatio. *Curantur fœtores humoribus priùs præparatis & expurgatis, vel venæ ſectione, ſi opus eſt. deinde cōfert vti balneis, decoct. herbarū odoriferarum, vt ſyſimbrij, meliſſæ, lauand., rad. ireos, & ſimiliū. & in exitu balnei axillæ, tum totū corpus, lauari poterūt hoc decocto: ℞ aniſi, cumini, roſ. rub. añ ℥ ij. cyperi, ſpicæ nardi, ſchœnāti añ ℥ ij. rad. ireos ſiccæ pul* ℥ j. fiat decoctio in q. lib. aquæ. Poterit & camiſia in eodē decocto lauari & demum exiccata indui, iiſdē, tum veſtibus ſæpe mutatis. Reliqua vide apud Benedictum Veron. loco citato & apud Paulum. Nunc tempeſtiuum eſt vt hoc finito libro, ad ventriculi affectus tranſeamus.*

Finis libri decimiſeptimi.

OBSERVATIONES MEDICINALES SECVNDVM ORDINEM, QVÆ IN HOC LIBRO DECIMOSEPTIMO CONTINENTVR:

Primus numerus notat obſeruationem: ſecundus paginam.

I. OBSERVATIO, De cordis palpitatione, variiſque exemplis eiuſdem & de quodam vulnerato vehementiſſimam palpitationem cordis incurrente. pag. 355
II. De palpitatione cordis, ex ſanguinis multitudine. 370
III. De palpitatione cordis à frigore & materia pituitoſa. 377
IV. De palpitatione cordis à materia calida bilioſa. 381
V. De monacho melancholico, ſæpe ex inani metu palpitationem cordis incurrente. 385
VI. De palpitatione cordis ab vtero orta. 392
VII. De ſyncope ab vtero orta, ventriculo etiam ſimul patiente. 398
VIII. De ſyncope ab immodico menſium profluuio oborta. 404
IX. De ſyncope ex nimio ſanguinis fluxu è naribus: & de alia poſt medicamentum purgans oborta. 413
X. De ſyncope ex nimio ſudore. 420
XI. De quibuſdam à difficili ſyncope releuatis & curatis. 428
XII. De ſyncope ex vtero. 438
XIII. De ſyncope ex veneno aſſumpto. 440
XIV. De paralyſi ſatis vniuerſali, animi deliquio leui, & aſthmate. 444
XV. De prægnante, quæ peperit infantem ſine oſſe coagulato à cubito vſque ad humerum; qui infans egregiè curatus fuit. 450

XVI. De

XVI. De lactis defectu. 453
XVII. De muliere ſatis extenuata, & graciles mammas habente, ex defectu lactis laborante. 458
XVIII. De defectu lactis, ex lacte vitiato. 461
XIX. De lactis redundantia. 463
XX. De lactis exiccatione in puerperis nobilibus. 467
XXI. De lacte in grumos conuerſo. 469
XXII. De dextræ mamillæ inflammatione. 472
XXIII. De inflammatione ſeu apoſtemate mamillæ ſiniſtræ in ſuppurationem conuerſo. 474
XXIV. De ſcirrho mammarum & duritie. 477
XXV. De mammarum incremento. 480
XXVI. De mammarum cancro. 482
XXVII. De cancro mamillæ per modum conſultationis. 488
XXVIII. De fiſſuris papillarum. 494
XXIX. De fœtore alarum. 496

INDEX COPIOSISSIMVS
RERVM OMNIVM INSIGNIORVM ET MEMORABILIVM,
quæ in Lib. XVI. De pectoris & pulmonis vitiis: & quæ in XVII. De cordis malis continentur.

Numerus notat paginam.

ABBATISSA Clariſſarum vetula mirabiliter à pleuritide curata 183
Aborſus quibus metuitur 229
Aborſus vehemens 405
Abſceſſus duo in pulmone inuenti 36
Abſceſſus in pectore 116
Abſceſſus repertus in vena arterioſa. 36. 358.
Abſceſſus in pleuritide quando tabem adfert 227
Abſceſſus ſubalares 259
Abſceſſus boni 267
Abſceſſus in ſubſtâtia cordis poſt mortem inuentus 358
Abſceſſum cor non ſuſtinet nec apoſtema 395
Abſceſſus mamillarum 474. 475
Abſterſio & repurgatio in pleuritide conueniunt rupto abſceſſu 237
Acerba & auſtera tuſſim inferunt 8
Acida tuſſim mouent 9
Accidentium correctio in vlcere pulmonis & phthiſi 347
Actio deprauata in aſthmate 34
Actio inualidæ virtutis in tremore 368
Actio læſa omnium facultatum in ſyncope 402
Adenes 477
Adrianus VVentius conſiliarius ſubitò in platea ex aſthmate mortuus. 46. 332
Adrianus Vergoeſius aſthmate laborans. 30
Adrianus Penſionarius Delfenſis ex tabe mortuus 59
Adoleſcens Hornanus ab empyemate, vulnere præcedente, curatus 273
Adoleſcens apud Fernelium à vomica pulmonis curatus 293
Aër frigidus inſpiratus quid efficiat 2
Aëtius cum Galeno de ſanguinis narium fluxu in peripneumonia conciliatur 264
Affectus exitialis à medico non tractandus 436
Affuſio 6
Alcmarianus quidam à ſputo cruento curatus 55
Alcola in pleuritide 215
Aleida Petri Opmeri filia à pleuritide miti & benigna per modum reſolutionis curata 199
Aleidæ de Renes nobilis matronæ caſus mirabilis 450
Amati remedium ad veterem tuſſim 29
ἀναστόμωσις 71
Anaſtomoſis eiuſque curatio 127
Andreas Petrus Sellius à tuſſi ex materia viſcida tam pectori quàm aſperæ arteriæ infarcta curatus 17
Andreas Mònachus Egmondenſis ab enormi vomitu ſanguinis curatus. 133
Aneuriſma 360
Anhelitus per os & nares exiens frigidus, lethalis 50
Anheloſi ſuſpirioſi'que 35
Anheloſi in Cypro ex chalcanthi venis 41
Anima animoſa ſedem habens in corde. 401
Animi deliquium curatum 449
Animi deliquium ab vtero & ſtomacho 439
Animi deliquium leue 444
Anna Suskenia ſputo ſanguinis laborans & curata 121
ἀναφορικοὶ, ἀναφέροντες qui dicantur 56
Antipater medicus ex tuberculo pulmonis aſthmaticus 41. 331
Antonius quidam à pleuritide per ſaniem per vrinam effluentem curatus 225.

XVI. De lactis defectu. 455
XVII. De muliere ſatis extenuata, & graciles mamma- habente, ex defectu lactis laborante. 455
XVIII. De defectu lactis, ex lacte vitiato. 465
XIX. De lactis redundantia. 46
XX. De lactis exiccatione in puerperis nobilibus. 465
XXI. De lacte in grumos conuerſo. 46
XXII. De dextræ mamillæ inflammatione. 47
XXIII. De inflammatione ſeu apoſtemate mamillæ ſi- niſtræ in ſuppurationem conuerſo. 47
XXIV. De ſcirrho mammarum & duritie. 47
XXV. De mammarum incremento. 48
XXVI. De mammarum cancro. 48
XXVII. De cancro mamillæ per modum conſultatio- nis. 48
XXVIII. De fiſſuris papillarum. 49
XXIX. De fœtore alarum. 49

INDEX COPIOSISSIMVS RERVM OMNIVM INSIGNIORVM ET MEMORABILIVM,

quæ in Lib. XVI. De pectoris & pulmonis vitiis: & quæ in XVII. De cordis malis continentur.

Numerus notat paginam.

ABBATISSA Clariſſarum vetula mirabiliter à pleuritide curata 183
Aborſus quibus metuitur 229
Aborſus vehemens 405
Abſceſſus duo in pulmone inuenti 36
Abſceſſus in pectore 116
Abſceſſus repertus in vena arterioſa. 36. 358.
Abſceſſus in pleuritide quando tabem adfert 227
Abſceſſus ſubalares 259
Abſceſſus boni 267
Abſceſſus in ſubſtãtia cordis poſt mortem inuentus 358
Abſceſſum cor non ſuſtinet nec apoſtema 395
Abſceſſus mamillarum 474. 475
Abſterſio & repurgatio in pleuritide conueniunt rupto abſceſſu 237
Acerba & auſtera tuſſim inferunt 8
Acida tuſſim mouent 9
Accidentium correctio in vlcere pulmonis & phthiſi 347
Actio deprauata in aſthmate 34
Actio inualidæ virtutis in tremore 368
Actio læſa omnium facultatum in ſyncope 402
Adenes 477
Adrianus VVentius conſiliarius ſubitò in platea ex aſthmate mortuus. 46. 332
Adrianus Vergoeſius aſthmate laborans. 30
Adrianus Penſionarius Delfenſis ex tabe mortuus 59
Adoleſcens Hornanus ab empyemate, vulnere præcedente, curatus 273
Adoleſcens apud Fernelium à vomica pulmonis curatus 293
Aër frigidus inſpiratus quid efficiat 2
Aëtius cum Galeno de ſanguinis narium fluxu in peripneumonia conciliatur 264
Affectus exitialis à medico non tractandus 436
Affuſio 6
Alcmarianus quidam à ſputo cruento curatus 55
Alcola in pleuritide 215
Aleida Petri Opmeri filia à pleuritide miti & benigna per modum reſolutionis curata 199
Aleidæ de Renes nobilis matronæ caſus mirabilis 450
Amati remedium ad veterem tuſſim 29
ἀναςόμωσις 71
Anaſtomoſis eiuſque curatio 127
Andreas Petrus Sellius à tuſſi ex materia viſcida tam pectori quàm aſperæ arteriæ infarcta curatus 17
Andreas Mònachus Egmondenſis ab euormi vomitu ſanguinis curatus. 133
Aneuriſma 360
Anhelitus per os & nares exiens frigidus, lethalis 50
Anheloſi ſuſpirioſiſqui 35
Anheloſi in Cypro ex chalcanthi venis 41
Anima animoſa ſedem habens in corde. 401
Animi deliquium curatum 449
Animi deliquium ab vtero & ſtomacho 439
Animi deliquium leue 444
Anna Suskenia ſputo ſanguinis laborans & curata 121
ἀνωφορικοὶ, ἀνωφέροντες qui dicantur 56
Antipater medicus ex tuberculo pulmonis aſthmaticus 41. 331
Antonius quidam à pleuritide per ſaniem per vrinam effluentem curatus 225.

225.226.
Aperus de Dyck mirabiliter à ſanguinis ſpute copioſo curatus 116
ἄπνοια 35
Aphthæ in pleuritide 237
Aqua in pericardio inuenta poſt mortem 358
Aqua mirabilis ad cordis palpitationem valens 388
Aqua carnis gratiſſima 427
Aquilonia conſtitutio ad tuſſim apta. 2.16
Archidiaconus palpitatione cordis interemptus & abſceſſus in ſubſtantia cordis inuentus 358
Ariſtomenes Græcus integras acies pugnando in fugam vertens, habens cor pilis obſitum 366
Artus confricatio cur conueniat in ſyncope 432
Aſcitis in qua malè paracenteſis facta eſt 405
Aſperæ arteriæ exulceratæ ſigna 315. 316
Aſtaces 344
ἄσθμα 35
Aſthma 34.35 quæ pars in aſthmate affecta 36 cauſæ, & quis affectus 37 ſigna cauſarum 41 ſigna prog. 43.44.47
Aſthmatum differentiæ plurimæ 43 prog. trium ſpecierum differentiæ anhelitus 47.98
Aſthmatis curatio 54
Aſthmaticis qua ratione fit creber anhelitus 41
Aſthma à tenui deſtillatione 41
Aſthmate quomodo ſuffocatione vteri laborantes præhenduntur 42
Aſthma malum hereditarium in quibuſdam & à ſuccis craſſis 43
Aſthma hæreditarium & diuturnum difficulter curatur 43
Aſthma ex nuce pontica ſubitò in ſpiritalem fiſtulam delapſa. 40
Aſthmatica ex gibbo mortua 47
Aſthma ex fumo argenti viui, a re cauernarũ è quibus metalla effodiuntur, ex cineribus metallorũ, ex nauis carina 39
Aſthmatici quidam ſubitò in platea mortui 332
Aſthma leue cum paralyſi 444
Aſtrologia in morbo vrgente locum non habet 210
Atalia vxor Hugonis Iacobi pharmacopœi habens ſciſſuras papillarum, & quibus modis curata 494
Atrophia 404
Audaciæ ſignum 366
Auctor in nocte in ſyncopem incidens 415
Auerrhoës deceptus contra Galenum de ſyncope temerè inuehitur 403
Auguſtinus Teylingius aſthmaticus 43
Auripigmentum aſſumptum 440. 441
Auicenna mulierem tabidam ſolo zacharo roſaceo curauit 124.321

B.

BALNEORVM intempeſtiuus vſus 12
Barthilda Verlània apoſtemate mamillarum correpta & curata 478. 479
Barthilda Verlania ex emplaſtro lac exſiccante mamillis impoſito, grauiſſima accidentia incurrens 466. 467
Bartholomæus Teylingius aſthmaticus 43
Bechica medicamenta quibus conueniant 54.225
Βὴξ 4
Bellarmartus poſt abſceſſum apertum pure nimis fluente mortuus 405
Benedicti Fauentini laus 345
Bezaartica 395
Boethi hiſtoria apud Galenum 432
Bothor in pulmone quomodo curetur 272
Boues non tuſſiunt 4
Britius ex aſthmate mortuus in quo pulmo tanquam ſpongia multo humore pituitoſo inuentus eſt 36
Bronchi ſeu cartilagines aſperæ arteriæ per ſputum reiectæ 74
Bronchia pulmonis in duobus fratribus tabe laborantibus ante mortem reiecta 303
Brunich de Oeſtrom infans natus cum oſſi in brachio non coagulato, & mirabiliter curatus 450

C.

CALCVLI ex pectore & pulmone reiecti 40
Calculi duo in corde reperti cum multis abſceſſibus 358
Calidum qualecumque fuerit, ſanguinem fluere facit 82
Callus in arteria magna loco cordi proximo inuentus 364
Cancer vlceratus 482

Cancer in quibus locis maximè eueniat 487
Cancer non vlceratus in vlceratum tranſiens 483
Cancri palliatio 484.485.490
Cancri occulti qui dicantur 487
Cancri cur magis contingunt in mammis mulierum 487
Cancri abſciſio 493
Carcinoſi tumores in quibus partibus fiunt 486
Caro nigrior in ſiniſtro cordis ventriculo ad meſpili formam poſt mortem inuenta 364
Caro accipitris à proprietate valet ad palpitationem cordis 397
Cardiacus morbus 397
Cardiacus morbus iuxta Alexandrum Benedictum Veronenſem 398
καρδιαλγία, καρδιωγμὸς 397
Cardiaca diaphoretica 398
Cardiaca ſtomachica 398
Caros 212
Catherina Bokelli mulier ſeptuagenaria cancro vlcerato in mamilla ſiniſtra laborans 483
Cauſæ internoſcendæ ante curationem 10
Cauſa ablata curatur morbus 18
Cauſa ablata tollitur effectus 19
Cauſa ſumma quærenda eſt apud Ariſtotelem, cùm remotæ propriè naturam rei non aperiant 400
Cautio in tuſſi adhibenda de ſtupefacientibus 19
Cautio de ſuffumigiis ad tuſſim adhibenda 27
Cautio in cucurbitulis adhibendis 210
Cautio adhibenda in curando vlcus pulmonis 347
Cautio de ſuffumigiis adhibendis in vlcere pulmonis 347
Cautio adhibenda in palpitatione cordis à ſudore diaphoretico 395
Cautio adhibenda in curatione ſyncopis ex dolore 423
Cautio adhibenda in curatione ſyncopis ex bile 423
Cautio de ſtupefacientibus adhibenda in ſyncope ex dolore 433
Cautio obſeruanda in defectu lactis in mamillis 460
Cautio de lacte repellendo ſi abundet 466
Ceratum ex ſola maſtiche valde roborat ventriculum 349
Chœrades 477
Chirurgi malè omittunt venæ ſectionem in vulnere recenti 361
Clara Adriani vxor Auguſtini Teylingij ex tabe mortua 303
Clyſter per ſuperna reiectus 142
Clyſteres vtiles ſunt in pleuritide 198
Clyſter emolliens & diuertens in menſtruæ purgationis vomitu 141
Clyſter in pleuritide ante venæ ſectionem iniectus 152
Clyſter in peripneumonia iniectus ante venæ ſectionem 254
Coagulum leporis ſanguinem concretum diſſoluit & reijcit 89
Collis Sancti Iuliani ſimilis Tabiæ Galeni 125
Conſultatio de aſthmate 30
Condimentum teſtudinũ nemoralium & cancrorum contra phthiſim 345
Conſultatio de cancro mamillæ 488
Cor denudatum pulmone inuentum poſt mortem 301
Cordis palpitatio 355
Reliqua vide in littera P. de Palpitatione
Cordis mala qualia plærumque ſint. 363.366
Cordis ventriculo vulnerato ſtatim mors ſequitur vt fratri cuiuſdam chorauli Alcmariani 365
Cor inflammatum poſt mortem in Britone inuentum 358
Cor latronis pilis obſitum inuentum: idem & in corde Ariſtomenis Græci 366 & in alio latrone 367
Cornelia Cannia ex menſibus nimium fluentibus ſyncopem paſſa 406
Cornelius Cannius à tuſſi valida cum ingenti dolore ſub hypochondrio dextro curatus 24
Cornelius nauium confector à pleuritide curatus 146
Cornelius Ioannis puerorum magiſter Delfenſis ex fiſtula pectoris diu laborans virus è pectore euomens vitam protrahit 351
Cur tanta copia puris in ſuppuratis reijcitur 290
Cur corpora febricitantium putrida febre non ita fœtent 497
Cura coacta quæ dicitur, & quæ propria 19
Cyprianus medicus ex ſputo ſanguinis in tabem, & tandem in mortem incidens 68.112.312

D.

DANIEL Georgius aſthmaticus & tandem in ſputum ſanguinis in-

 cidens,

cidens, deinde in tabem & mortem. 112
Deſtillatio acris tuſſim inferens 10
Deſtillatio acris venam pulmonis corrodens cum ſanguinis ſputo 103
διάβρωσις 161
διακώδιον Diacodion 11.23
διαπήδησις 71
Diapedeſis curatio 127
Diaphragma 161
διαφράττοντες 161
Diaſpermaton 106
δύσπνοια 35
Diſpnoia in quibus differat ab aſthmate & orthopnoia 37
Diſpnoia in viro pituitoſo curata 38
Dolor punctorius 148
Dolor affectum ſignificat, ſpecies ſedem 148
Dolor lateris in pleuritide, tuſſis & difficultas anhelitus quando perſeuerant expurgata materia, peſſimum eſt 211
Dolor ſi ſyncopem inferat, quomodo curandus 423
Domicella de Meer in Campo regio ex cancro mamillæ mortua 486
Domicella Terlongia à pleuritide curata 196
Domina de Abbenbroec à tuſſi ex fluxione acri curata 10
Domina de Merode ab animi deliquio & ſuffocatione vteri & palpitatione cordis curata 396
Dominus de Schagen ex hydrope laborans & mortuus 144
Dominus de Abbenbroec, Oeconomus Regis Hiſpaniæ ex vomica pulmonis & aliis ſymptomatis mortuus 291
Dominus de Lochorſt febricitans in ſyncopem cadens 422

E.

ECLEGMATA 23.201
Eclegmata ad tuſſim puerorum 18
ἔκλυσις 400
Empiricus malè curans ſputum ſanguinis 297
Empirici error notatur malè curantis palpitationem cordis 392.393
Empirica medicaſtra malè curans cancrum 484
ἐμπύημα 277
ἐμπυϊκοί, καὶ ἔμπυοι 277
Reliqua vide infra de ſuppuratione.
Empyema 233.273.294
Emplaſtica medicamenta quæ dicantur 201
Emplaſtrum ad ſuppurationem promouendam 224
Ephelcis 314
Epiglottidos medicamenta 201
Epithema cordiale ad palpitationem cordis 372.377.382
Error quorundam notatur de ſputo ſanguinis curando ex hiſtoria Galeni 99
Error Meſues & Rhaſis de muliere Romana apud Galenum à ſputo ſanguinis curata 100
Errores quorundam medicorum taxantur, qui omnem cruentam ſpuitionem in mulieribus ab vtero venire exiſtimant 144
Error cuiuſdam pleuritici 177
Eryſipelas aut phlegmon eryſipelatodes pulmonis 252
Eſcrenices 344
Experimentum contra omnem tuſſim. 11
Experimentum ſed ſuperſtitioſum ad mamillarum inflammationes 475
Exanthemata pulmonis curari aliquando poſſunt 323
Eua Teylingia vxor auctoris à tuſſi curata 10

F.

FABER lignarius ter in quatuor menſibus pleuritide vera correptus & curatus 185
Fames in obſidione Harlemēſi & Leydana 424
Famula apud cereuiſiarium à pleuritide curata 202
Febricitantium corpora putrida febre cur non ita fœtent 497
Filia Iodoci Franciſci cereuiſiarij Delfenſis aſthmatica ex gibbo, & tandem mortua 47
Filiola Theodori Verhochij à valida tuſſi curata 28
Filia Iodoci de Berendrecht ex pleuritide vera in ſuppurationem conuerſa curata 224
Fiſtulæ pectoris laborantes, & quoſdam iis laborantes vitam longè produxiſſe 351
Flores pap. rubri ſylueſtris à proprietate curant pleuritidem 179
Fluor ſanguinis in quo differat à ſputo ſanguinis 158
Fluxus ventris in pleuritide cur modò bonus, cur modò malus cēſendus 171

Fluxus

Fluxus ventris tabidis lethalis 330. 328
Fœtor alarum 496 cauſæ 497
Fotuum quatuor exempla in pleuritide 184
Fotus ſeu fomentum anodynum 154
Fomentum ſedans dolorem in pleuritide 152.191.208.216
Franciſcus Guilhelmus de Bodegem ex orthopnoia mortuus 51
Fruſtum carneum ex pulmone, vel potius pectore reiectum 40
Fumo præfocati quomodo reſtituendi 443
Fuchſius à Montano taxatur 166

G.

GALENVS de particulis à pulmone reiectis 74
Galeni documentum de vaſis ruptis vel reſeratis in pectore aut pulmone 96
Galenus defenditur contra Alexandrum Trallianum 107
Galenus de pulſu in pleuritide cum aliis conciliatur 149
Galenus ſolo fotu ſine venæ ſectione pleuritidem ſe curaſſe teſtatur 182
Galenus defenditur cõtra Auerrhoëm 403
Gallus tumorem durum in corde habens, & corpore inciſo hic tumor inuentus eſt 374
Gaudio quidam mortui 407
Gherardus Aedituus Alcmarianus ab inueterata tuſſi curatus 25
Gheertrudi Bronckhorſtiæ puerperæ quomodo lac exſiccatum fuerit & quo remedio 467
Gheertrudi Nicolai in elephante Delfis cancer mamillæ exciſus 493
Gibbo laborantes ex tuſſi ante pubertatem moriuntur 16
Gibboſa quædam ex pulmonia mortua 48
Gibboſa altera aſthmatica tandem mortua 47
Glandulæ 477
Godefridus Petrus Beaumõtius à ſputo ſanguinis curatus 108
Gort, Grutten 454
Grandines à pectore per tuſſim reiectæ 14
Guilhelmus Ioannis Prætor Alcmarianus ex enormi ſanguinis vomitu mortuus 130
Guilhelmus Braſſerius Theologiæ Licentiatus ex vomitu ſanguinis ab hepate veniente mortuus 131
Guilhelmus de Dalem lithotomus quo modo cancrum exſcindebat 493
Gutturis exulcerati ſigna 316

H.

HADRIANVS Schoõhouius ex ſanguinis vomitu in tabem lethalem incideus 139.140
Haer-vvorm 495
αἱμοπτοῒ, αἱμοπτύσις, αἵματος πτύσις 56
Hæmorrhagia 115
Haza, ſeu Heſter vetula, Cæſarea dicta, cancro mamillæ affecta 487
Hieronymus preſbyter Alcmarianus orthopnoia mortuus 51
Hippocrates ſuppuratos inuri docuit 291
Hippocampus piſciculus quomodo lac prouocat 455
Hiſtoria Galeni de phthiſico præſeruato per annum 331
Hiſtoria Galeni de ægro grandines tuſſi reijciente 331
Hiſtoria Galeni de quodam ex tuſſi mortuo 16
Hiſtoria Galeni de ægroto duas cotylas ſanguinis exſpuente & curato 80
Hiſtoria Galeni de iuuene ex refrigeratione pectoris ſanguinem excernente 95
Hiſtoria Galeni de muliere Romana ex ſanguinis ſputo curata 99
Hiſtoria Galeni de Antipatro medico ex tuberculo pulmonis mortuo 331
Hiſtoria Galeni de iuuene qui tunicu-lam gutturis exſpuebat 100
Hiſtoria Galeni de adoleſcente ex refrigeratione inſtrumentorum ſpiritus laborante & tuſſi ſanguinem exſpuente 103
Hiſtoria Galeni de Siculo medico iocinoris inflammatione laborãte 160
Hiſtoria Galeni de palpitatione cordis 170
Hiſtoria Galeni de ſimia emaciata 374
Hiſtoria Galeni de iis quæ palpitationem cordis incurrerunt 359
Hiſtoria Galeni de iuuene ſyncope laborante 402
Hiſtoria Galeni de Boethi vxore ſyncope affecta 405.431.432
Hiſtoria Tralliani de viro qui calculos exſpuebat 14
Hiſtoria Tralliani de ſputo ſanguinis curato 98

Hiſtoria Auicennæ de muliere phthiſica curata 124.321
Hiſtoria Matthæi de Gradi de ſuffumigio adhibito 27
Hiſtoria Gradi de errore cuiuſdam medici de pleuritide 159
Hiſtoria Gradi de muliere phthiſica furnaria multis annis vitam prolongante 319
Hiſtoria Rhaſis de medico imperito pleuritico necem inferente 177
Hiſtoria Anaxionis apud Hippocratem 166
Hiſtoria Arculani de duobus ægris vlcus pleuriticum non repurgatum in quatuor annis habentibus, nec illos ad phtiſim perueniſſe 323
Hiſtoria Guainerij de medico perperam pilulas fœtidas in pleuritide exhibente, vnde mors ſubſequuta. 198
Hiſtoria Beniuenij de orthopnoico, in cuius corde poſt mortem ater ſanguis inuentus eſt 36
Hiſtoria Beniuenij de muliere vomitione menſes proijciente 143
Hiſtoria Beniuenij de muliere mortua ex tuberculo ſupra cordis arteriam. 364
Hiſtoria Beniuenij mirabilis de cordis parte patefacta 365
Hiſtoria Beniuenij de leui cordis tunicæ læſione, & de latrone cor pilis refertum habente 366
Hiſtoria Benedicti Veronenſis de Lucretia Veneta cui nux Pontica imprudenter in fiſtulam pulmonis fuit immiſſa 40
Hiſtoria Montani de dolore lateris ex flatu 159
Hiſtoria Fernelij de calculis ex pulmonibus reiectis 52
Hiſtoria Fernelij de duobus ſubito palpitatione cordis ſublatis 356
Hiſtoria Fernelij de vomica pulmonis in adoleſcente 293
Hiſtoria Amati de veteri tuſſi curata. 29
Hiſtoria Amati de D. Alphonſo ex equo calcitrone cadente & curato. 79
Hiſtoria Amati de ſucco vrticæ ad ſanguinis ſputum valente 92
Hiſtoria Amati de muliere empyemate laborante 276
Hiſtoria de Angelo de prato à ſanguinis ſputo curato 126
Hiſtoria Amati de lactis defectu 454
Hiſtoria Amati de monacha curata à palpitatione cordis ab humore aquoſo in pericardio contento 390
Hiſtoria Amati de muliere cancrum in cruribus habente 486
Hiſtoria Rondeletij de iuuene ab empyemate à ſe curato 276
Hiſtoria Dodonæi de orthopnoia 54
Hiſtoria Dodonæi de pictore parenchyma pulmonis reijciente 74
& de ceruiſiæ coctore & de ichthiopola 75
Hiſtoria Dodonæi de muliere měſtrua euomente 144
Hiſtoria Dodonæi de virgine ex ſanguinis vomitione in aſcitem prolapſa 132 & de alio 133
Hiſtoria Dodonæi de peripneumonia populariter ſæuiente cum dolore lateris 245
Hiſtoria Dodonæi de callo in arteria magna cordi vicino poſt mortem inuento 364
Hiſtoria Dodonæi de quodam qui ex vomitu ſanguinis in aſcitem incidit. 138.139
Hiſtoria Dodonæi de quibuſdam ſanguinem ex liene euomentibus 138
Hiſtoria Holerij interpretis de abſceſſu in vena arterioſa reperto 36
Hiſtoria pleuritici perperam ſalſamentum piſcium bibentis 177
Hiſtoria pleuritici aquam vitæ bibentis vnde mortuus 179
Hiſtoria mulieris peripneumonicæ in ſexto occumbentis 267
Hiſtoria de tuberculo ſupra cordis arteriam inuento 364
Hiſtoriæ aliquot mulierum nobilium cordis palpitatione ex diuerſis cauſis laborantium curatarum 396
Hiſtoria Præſidis primarij Rhotomagenſis palpitatione cordis laborantis & mortui 358
Hiſtoria Bartapaliæ de muliere pulcherrima cancrum in mamilla inſtar ciceris habente 483
Hiſtoria Rōdeletij quod lamina plumbea non ſit vtendum in cancro 491
Homo frequenter tuſſit pluribus de cauſis 8
Hominis ſceleſti & audacis ſignum 366
Hugo Grotius aſthmaticus in platea mortuus 332
ὑπεζωκότες, 261
ὑδρόμφαλος 139

IACO-

I.

IACOBVS Iunius quæſtor Domini de Vaſſenaer, à paralyſi vniuerſali, animi deliquio & aſthmate curatus. 444
Iacula præuiſa minus feriunt 32
Iaſon Langius Hyperanus rector ſcholæ Delfenſis ſenex à pleuritide curatus 190
Ichthyopola pleuritide mendoſa laborans & curatus 240
Icteritia ex calore iecoris 218
Infans ſine oſſe coagulato à cubito vſque ad humerum natus & curatus 450
Inflammatio membranæ thoracem diſtinguentis 161
Inflammatio in coſtis inferioribus anno 1551. multos ſuſtulit 161
Inflammatio mammillæ 472
Inflammatio mammillæ in ſuppurationem conuerſa & curata 474
Iodoca Teylingia quomodo defectum lactis in mammillis reſtituebat 454
Interſepientes membranæ quæ 161
Ioannes Bokellus ex vomitu ſanguinis enormi in hydropem lethalem incidens 131
Ioannes Godſcalcus mediaſtini inflammatione laborans & curatus 161
Ioannes Heynricus ſtator Alcmarianus ex eryſipelate pulmonis mortuus. 263
Ioannes Bokellus ex vomitu ſanguinis incidens in ſyncopem 405
Iuuenis à tuſſi ab intemperie calida curatus 7
Iuuenis ex tuſſi cum catarrho inſipido in ſanguinis ſputum incidens 97
Iuuenis Alcmarianus ex vlcere pulmonis mortuus 74
Iuuenis bilioſus alas & axillas fœtentes habens 496
Iuuenis ex curru prolapſus & curatus 79
Iuuenis apud Galenũ tuniculam gutturis exſpuens 100
Iuuenis poſt exercitium ex aquæ frigidæ potu in pleuritidem incidens 155
Iuuenis ab empyemate curatus 276
Iuuenes cur tabem incurrant 332
Iuuenis à palpitatione cordis ex ſanguinis multitudine curatus 370
Iuuenis bilioſus palpitatione cordis laborans ex materia calida bilioſa. 381
Iuuenis valetudinarius ex medicamento aſſumpto ſyncope affectus & quomodo curatus 413
Iuſta Teylingia per periodos aſthmate laborans 43
Iuſta Neoburchia ex gibbo aſthmatica & tandem mortua 47
Ius conſummatum quale medici appellant 305

K.

KINCHORST 28

L.

LAC exempto butyro macie confectis & ſputo cruento prodeſt 60
Lac aſininum, equinum, bubulum, caprillum diu ſuppuratis quando conuenit 287
Lac aſininum ſordidum & fœdi odoris pus expurgat, & eius loco caprillum datur 287
Lac aſininum valet ad ſordidum ac fœdi odoris pus 289
Lac ad quid prodeſt 296. 297
Lac calidè ſumptum valet his qui venenum ſumpſerunt 441
Lac vlceri pulmonis prodeſt 307
Lac quomodo phthiſicis cõueniat 337. 338. 339 & quando dandum 337
Lactis defectus 453
& quomodo curatur 454
Quid intelligendum per lactis defectum, & quæ pars afficiatur, & quis affectus præter naturam 455
cauſæ, qua via inueſtigandus ſit lactis defectus. Signa ſi ex ſanguine lactis defectus fiat 456
ſi vitioſus ſanguis, & quæ cauſa, ſig. & ſig. prog. 457
Lac in mamillis quomodo generetur. 453. 454
Lactis penuriæ cauſæ 454
Lac quale optimum cenſetur 458
Lactis defectus curatio pro cauſarum varietate 459
Lactis defectus ex lacte vitiato 461
Lac vitiatum quomodo corrigendum. 461. 462
Lac quale laudatiſſimum 461
Lactis redundantia 463
Lac vitiatum qualia mala producat. 463
Lactis redundantis cauſæ & curatio. 465
Lactis exſiccatio in puerperis nobilibus quomodo fiat 467. 468

Lac in grumum conuerſum vel coactum 469.470
Lactis caſeati curatio & lactis in grumum 471
Lac in grumum commutatum & curatum, cauſa congelationis lactis in caſeum vel grumos. curatio eiuſdem 470
Lac aliquando in virorum mammillis inuentum 477
Lamina plumbea num mammillis cancroſis diu ſit applicanda 490.491
Lapilli ex pulmone reiecti 52
Lapis hæmatitis eiuſque virtus 99
Lateris dolor qui phthiſicis ſuperuenit, non eſt vera pleuritis 242
Latro cor pilis refertum habens 366.367
Laurentius Adriani pulmonem putridum per partes exſpuens 313
Leonardus Nicolaus Delfgaius ex curru excuſſus circa thoracem compreſſus, à ſanguinis ſputo curatus 69
Lepus marinus 344
Leucophagon 455
Loch de botride, Loch de pino 24
Loch de pulmone vulpis, de ſcilla 46
Loch ad ſiccam tuſſim, tabidos, pleureticos, aſthmaticos 27
Locus de lepore marino corrigitur. 345
Loligo 345
Lupus quale malum 492

M.

MACHTILDA Alphonſa ſæpius à ſputo cruento curata: quamuis poſtea vetula in tabem incidens tandem exſtincta fuerit 111
Machtilda filia Ioannis Monsfortij ab apoſtemate & abſceſſu mammillæ curata 475
Maiora remedia quæ dicantur 181
Mammilla cancroſa 429
Mammillæ defectu lactis laborantes. 453.454.455.456.457
Mammarum vſus 453
Mammillæ quomodo lac in ſe recipiunt 453.454
Mammillis ſi lac deficiat quæ cauſæ. 454 curatio 458.459
Mammillæ ſi lacte redundent 463 cauſæ, curatio 465
Mammarum dolor 465.470
Mamillæ dolor & durities curata 470
Mammilla dextra inflammata in puerpera & curata 472
Mammarum inflammationis cauſæ, ſign. progn. curatio 473
Mammillæ ſiniſtræ inflammatio ſeu apoſtema in ſuppurationem conuerſum & curatum 474
Mammillæ apoſtema 474
Mammillæ apoſtema calidum & frigidum quomodo curatur 476
Mammarum ſcirrhus & durities 477
Mammas induratas ceratum emolliens 478. aliud 497
Mammillarum nodi & glandulæ quomodo curentur 497
Mammillarum vlcera corrodentia 480
Mammillarum fiſtulas medicamenta curantia, & quibus mammillæ vlcera ſigillentur 480
Mammarum incrementum quomodo inhibeatur 480
Mammillæ increſcentes quomodo inhibeantur 480
Mammæ cur increſcant 481
Mammarum incrementum minuentia 481
Mammæ vt virginibus duræ & paruæ maneant 481
Mammillas erigens 481
Mammillas vaſtiores minuens 481
Mammæ extenuatæ nō facilè augmentantur 482
Mammarum cancer 482.483.484.485
Mammillæ cancer vlceratus longo tẽpore in eodem ſtatu præſeruatus. 483
Mamma abſciſſa ob cancrum in Clariſſa 486 & in duabus aliis mulieribus 493
Mammillæ ob cancrum exciſæ 493.494
Mammæ mulierũ cur potiſſimum cancrum incurrant 487 ſign. cauſæ 487 curatio per modum conſultationis 489
Manſardus palpitatione cordis laborans 356.380.386 idem à ſyncope curatus 408
Maraſmus 299
Marcor exquiſitus 309
Margareta Anna Suskenia à ſanguinis ſputo putrido, nigro, viſcido curata 121
Margareta Nannia mater auctoris prægnans ſæpe in ſyncopem incidens. 397
Margareta Cornelij in inſigni Roſæ Delfis ex cancro vlcerato in mammilla mortua 485
Maria ſoror auctoris à pleuritide & aphthis curata 267

Maria vxor Theodorici chirurgi prægnans à pleuritide curata 214
Maria Ioannis vxor Iacobi Teylingij puerpera lac in grumum commutatum habens in mammillis & curata. 470
Maſſetanus collis quid præſtet 296
Materiæ frigidæ cordiales quæ 383
Materiæ calidæ cordiales quæ 384
Mater Maphæi Poëtæ à Grado curata ſuffumigio, quæ materiam catarrhalem quaſi ſanioſam longo tempore in pectore contentam habuerat 27
Matrona nobilis de Loi ex diuturno fluxu menſtruorum incidens in palpitationem cordis 395
Matrona honeſta à peripneumonia curata 253
Matrona nobilis ex vera phthiſi cum vlcere pulmonis, mortua 302
Matrona nobilis tabi ſuperueniente quartana, mortua 333
Matronæ Venetæ quomodo inhibent lactis prouentum 467
Maturatio in pleuritide quomodo perficitur 235
Maturationis tempore vtrum venæ ſectio poſſit fieri 235.236
Mediaſtinum 161
Medicamenta quæ leniendo purgant. 198
Medicamentum ex pompholige ad vlceratos cancros valens 484
Medicamenta diuerſa expectorantia in pleuritide 201
Medicamenta ad veterem & ſiccam tuſſim 26
Medicamentum Galeni ad ſanguinem ſiſtendum 425
Medicamenta cordialia conuenientia ſyncopi, palpitationi cordis 383.384
Medicamentum Amati puerperis nobilibus lac exſiccans & inhibens 468
Medicamentum egregium ad omnem duritiem 478
Medicamentum Amati ſeu vnguentum ad dolores & fiſſuras papillarum. 495
Medicaſtræ malè curantes 392.393
Medici quamuis docti aliquando in iudicio aberrant 324
Medici præſtantes ſæpe deluſi in cognitione ſputi ſanguinis 63
Medici cuiuſdam error applicantis ceratum pectori 95
Medici Inſulani linctus ad tuſſim puerorum 28
Medicus Bruxellenſis in puero pleuritico quatuor annorum venam fœliciter ſecuit 195
Medicus prouidus eſſe debet 273
Medicus malè iudicans ex lotio apoſtema in hepate eſſe 292
Medici quidam illuſtriores confundunt palpitationem cordis cum tremore cordis 367
Medici præſentia vtilis eſt dum ſanguis mittitur vt colorem ſpectet, & vires ex pulſu metiatur 195
Mel cur adijciendum medicamentis quæ vlceribus thoracis & pulmonis deſtinata ſunt 96
Mercator orthopnoia laborans apud Dodonæum 54
Mercator pleuritide affectus per lotiũ ſaniem emittens 5. die, & in 7. curatus 226
Methodus diſtinguendi affectam partem à qua ſanguis reijcitur 60
Miles ex ſanguinis vomitu mortuus. 140
Miles caſu ab empyemate curatus 276
Miles ex pulmone vlcerato in tabem & mortem deueniens 300
Modus applicandi medicaméta ad tuſſim 23
Monacha phthiſica quomodo euaſerit. 342
Monachus aſthmate breui exſtinctus apud Holerium 36
Monachæ tres ex cancro in mammilla mortuæ 487
Monachus à cruenta ſpuitione curatus 55
Monachus Vincentius ex ſcala cadens & ſanguinem exſpuens curatus 80
Monachus Abbas Griſeus dictus Egmondenſis ex curru prolapſus à ſputo ſanguinis curatus 78
Monacha 25. annorũ menſtruam purgationem vomitu reijciens 141
Monachus Franciſcanus Mediolanenſis à phthiſi curatus 320
Monachus phthiſicus curatus à Valeſco 320.321
Monachus macie conſumptus phthiſicus pro deplorato à medicis habitus & tandem curatus 342
Monachus Carthuſianus melancholicus ex inani metu palpitationem cordis incurrens 385
Mora & dilatio in omnibus morbis noxia 71
Morbus non tollitur neq. ſymptoma, niſi cauſa prius auferatur 18
Morbus lateralis 147

Motus tremoris mixtus eſt & compoſitus 368
Mulier maniaca cui ſanguis ex ore & gingiuis profluebat 128
Mulier ſanguinem putridum ab eroſione venæ thoracis profundens 121
Mulier Hornana à peripneumonia, in qua pituita prædominabatur, curata 247
Mulier pleuritica cui octauo die vena ſecta fuit & curata 190.193
Mulier prægnans à pleuritide in ſuppurationem conuerſa obiit 229
Mulier perperam curata à ſputo ſanguinis in ſyncopem prolapſa 297
Mulier pleuritica in qua ſigna lethalia aderant & mox exſtincta 163
Mulier menſtrua purgatione à pulmonia curata 263
Mulier pleuritica, ex fluxu alui ſuperueniente mortua 265 alia quoque 266
Mulier Brielenſis phthiſica calcem induratam expuens, & tandem mortua 331
Mulierculارum remedia inepta non imitanda 492
Mulier nobilis palpitatione cordis laborans 358
Mulier macilenta ex palpitatione cordis ab vtero eueniente laborans 392
Mulier admodum prolifica ſyncope laborans ab vtero orta, ventriculo ſimul patiente 398
Mulier Alcmariana ſyncopem incurrens ex menſibus nimium fluentibus 406
Mulier palpitatione cordis laborans. 377
Mulier ex violento partu & fœtu mortuo, ſanguine admodum profuſo in ſyncopem cadens curata 428
Mulier extenuata & graciles mammas habens defectu lactis laborans 458
Mulier puerum lactans cui deficiebat lac, & quomodo curata 454
Mulieres Anconitanæ quomodo lac prouocant 455
Mulieres binæ ex vteri cancro mortuæ 487
Mulier apoſtemate mammillæ laborans 474
Mulier nobilis impregnata ne mammillæ creſcerent conſilium petens. 480
Mulier veneno aſſumpto in ſyncopem cadens 440
Mulier in cruribus cancro affecta 486
Mulier in noſocomio Delfenſi cancr… circa mentum, naſum, & faciem ha… bens 486
Mulieribus monticolis cur mammæ in… decoræ & magnæ fiant 48…
Mulſa 43…
Multi exſtincti ex animi mœrore ſubi… to, & quidam ex ingenti & inſperata… lætitia 36…

N.

NANNIUS Foreſtus frater auctori… à ſyncope curatus 40…
Nannius Foreſtus palpitatione cordi… laborans 38…
Nicolaus Dellius à vomica in pectore… per inciſionem curatus 27…
Nix & glacies pectori inimica 16…
Nobilis febricitans ex ſudore ſyncopem incurrens 421
Nobilis ex fungis ſumptis ſyncopem incurrens 407
Nulla excretio ſanguinis à natura eſt… inſtituta, excepta ea quæ per menſes fit 57…
Nullus morbus adeò decantatus vt… pleuritis 147
Nũ perpetuò inſigni vacuatione pleu… ritis curari debeat 18…
Numquid indifferenter in omni morbo laterali, nulla præcedente inſigni… vacuatione poſſimus calidis vti 18…
Num vtendum ſit purgatione in pleuritide 196.197
Nunquam adeò attentum eſſe oporte… ad id quod magis vrget, vt omnino… negligatur morbus aut aliud ſymptoma 35…

O.

ODORATUS ad nares quomodo… ſyncopi conueniant 428.431
Oliuerius pleuriticus apud Amatum… 192
Omne pus factum & in quacunque… parte collectum expurgandum eſt. 276
Omnia odorata cordi familiaria ſunt… 371
Omnis affectus per cõſenſum ſalubrior… eſt, quàm qui fit per ſe 41…
ὀρθοπνοία 3…
Orthopnoïci 49.51.5…
Orthopnoici cur in lecto decumbere… non poſſunt 53…
Orthopnoiæ cauſæ 52 curatio 54…

Orthopnœa mortuus 49.51
Oxymel ſanguinem concretum diſſoluit & expellit 88

P.

PALLIATIO cancri quibus modis perficitur 484.485.490
Palpitatio cordis quid 355
Palpitatione cordis duo ſubitò apud Fernelium ſublati ibid.
Palpitationi cordis obnoxij qui 356
cauſæ 356.357.358
Palpitatione cordis laborantibus non ſemper cauſa in corde exiſtit, nec pars in eodem ſemper affecta 359
Palpitatione cordis vulneratus laborans & egregiè curatus 360
Palpitatio cordis vtrum veniat à ſola intemperie, & à calida, medici inter ſe non ſatis conueniunt 367
Palpitatio quarum partium ſit affectio 368
Palpitatio in quibus partibus fieri poteſt 368
Palpitatio quibus differat à tremore. 368
Palpitatio cordis quibus differat à pulſu 369
Palpitatio cordis quis præter naturam affectus, & quem cordis morbum ſectetur 369 ſig. eiuſdem 369 ſig. à copia ſanguinis craſſioris vel calidi 373
Palpitationis ſig. ab humore melancholico à frigore & pituitoſo humore 373 à bile 374 ſig. aquoſitatis pericardij 374 à flatu, ab obſtructione, à debilitate, à ſolutione continui, à communitate totius vel aliorum membrorum 375 à ventriculo 375 ab obſtruct. 375 à criſi, à vermibus 376 ſigna præſagientia, prog. 376
Palpitatio cordis ex ſanguinis multitudine 370
Palpitatione cordis quidam ante ſenectutem mortui, alij per acutas febr. alij ſyncope intercepti mox perierunt 370.371
Palpitatio cordis à frigore & materia pituitoſa 377
Palpitatio cordis curata 379.380
Palpitatione cordis laborans ex leui venæ ſectione deficiens 380
Palpitatione laborantibus quo modo humor pituitoſus, ſi abundet, præparandus & deinde purgandus 380
Palpitatio cordis à materia calida bilioſa 381
Palpitatio cordis in melancholico ex inani metu 385
Palpitatio cordis ab humore melancholico quomodo curatur 385.386. 389
Palpitatio cordis à flatibus quomodo curatur, ab obſtructione 387
à ſeroſis humoribus 389
Topica ad palpitationem cordis 388
Palpitatio cordis ab humore aquoſo in pericardio contento curata 390. 391
Palpitatio cordis ab vtero orta 392
Palpitationis curatio ſi per conſenſum fiat, in febr. à criſi per conſenſum aliarum partium 394 à peſte, veneno, à vermibus, à cauſis primitiuis, rarefactione meatuum, à ſudore diaphoretico, à balneo, ab exercitio, à ſolutione continui, ab apoſtemate, à dolore cordis, à ſenſibilitate, à debilitate 395
Palpitatio cordis ex diuturno fluxu menſtruorum 359
Paracelſiſtæ Hippocratis prædictiones contemnunt vel ignorant 329
Paracelſicus hydropem ſe curare poſſe malè iactabat 133
Paracelſici ſæpe antimonio turbith minerali ventrem perturbando ſyncopem inducunt 411
Paracenteſi mortuus 132
Paracenteſis quando periculoſa 139
Paralyſis vniuerſalis & curata 444
Paraphrenitides 163
Parenchyma pulmonis vlceratum 73
Papillæ abſcōditæ & latentes in puerperis quomodo exterius extrahendæ 482
Papillarum fiſſuræ & quibus modis curentur 494
Pater auctoris Iordanus Foreſtus ex tabe mortuus 348
Pectoris vena rupta 145
Pectoris vena eroſa 114.108.121
Pedes quibus fœtent, ſign. prog. curatio & ad alas fœtentes 498
Pericardium flatu diſtentū poſt mortem inuentum 358
Peripneumoniæ graſſantes 201
Peripneumoniæ quædam lethales ſanguine per nares copioſè effuſo 221
Peripneumonia 48
Peripneumonia à pleuritide veniens mala 222

Peripneumonia difficulter in pleuritidem conuertitur 222
Peripneumonia populariter ſęuiens cũ lateris dolore 245
Peripneumoniæ lethales 246
Peripneumonia in qua pituita plurimum prædominabatur 247
Peripneumoniæ varia nomina 250
Peripneumonia ex ſanguine magis prædominante cum mediocri pituitæ portione 253
Peripneumonia quomodo diſtinguitur à pleuritide 161 prog.ſig. 257
Peripneumonia etiam in ſuppurationem vertitur, vel reſoluitur, vel in tabem tranſit 258 vel ad parotides vel hydropem, vel induratur 259 vel in pleuritidem 258 vel in phrenitidem 259
Peripneumonia biliosa curata 260
prog. 263
Peripneumoniæ calidæ & frigidæ curatio 268
Peripneumonia ex catarrho procedente 269
Peripneumoniæ curatio 271
Peripneumonia quidam lictor curatus 271
Peripneumonia graſſata anno 1564. anno 1557. & anno 1565. 245
Peſtis Delphica 420
Petrus Guilhelmus Roterodamenſis faber cuparum in pleuritidem melancholicam lethalem incidens 208
Petrus Bronchorſtius à peripneumonia curatus 269
Philippus Vergœſius à ſanguinis ſputo aliquando curatus, mox in idem recidens, & tandem phthiſi mortuus 89.90.93
Phthiſis 93
Phthiſis ex paruis tumoribus in pulmone, vel thorace ſubinde oritur. 273
Phthiſicus 295
Phthiſis ex ſanguinis ſputo malè curato 297
Φθίσις vnde dicitur 298
Phthiſis ad quæ ſequitur 299
qualis affectus ibidem.
Phthiſis ex vulnere pulmonis, deinde mors in milite 300
Pthiſis de qua hic loquimur in hoc libro 301
Phthiſis vera 302
Phthiſis hæreditaria 303
Phthiſis, tabes vel vlceratio pulmonis, quæ pars in ea affecta 309
quis affectus, quæ cauſæ, & quæ cauſæ procatarcticæ 310
præcedentes, continentes 311
externæ 310.311
Phthiſis & tabis cauſæ quo modo diſtinguendæ 311
Phthiſici quidam longo tempore ſuperuiuentes & tandem mortui: alij quidam præter ſpem curati 319
Phthiſici veri vtrum curari poſſint 322
Pro notitia ſpecierum phthiſis quæ conſideranda 323
Phthiſis & vlcera in quibus membris fiant 324
Phthiſis prolongatur multis annis, aliquando vſque ad 23. annos 326
ſig. lethalia in phthiſi & vlcere pulmonis 329 ſigna bona in phthiſi & vlcere pulmonis 331
curatio 336.337.338.339
Phthiſis & vlceris pulmonis curatio iuxta Arabes 346
Phymatoſes 285
Pilare malum quid 471
Pilulæ de cynogloſſa 106
Pilulæ fœtidæ malè ſumptæ in pleuritide 198
Pilulæ mercuriales Paracelſicorũ 328
Pleuritis 146
Pleuritis pro exemplo aliorum morborum frequenter decantata 147
Pleuritis vnde nomen habet 147
Pleuritis, phrenitis, nephritis cur ſic dicantur 148 quæ pars in ea affecta, quis affectus, quæ notæ 148
Pleuritis exquiſita 148
Pleuriticorum pulſus 149
Pleuritici cur tuſſiant 149
Pleuritici cur interim excreant, quandoque non 149
Pleuritidis propria & inſeparabilia ſigna 149 ſigna aſſidentia 150.151
Pleuritidis dolor cur ad clauiculam perueniat, & interdũ ad hypochondria 150
Pleuritici cur facilius in altero latere decumbant 150 ex quibus magnitudo eiuſdem ſeu paruitas arguatur 151
Pleuritis ſatis exquiſita 152 eius cauſæ 153
Pleuritis quibus modis terminetur. 156
Pleuritidis bilioſæ, ſanguineæ, pituitoſæ, & melancholicæ ſigna 157
Pleuritis quibus indiciis diſcernatur ab aliis affectibus, ab inflammatione muſculorum, à catarrho, à flatu 158

ab he-

ab hepatis inflammatione 159
ab inflammat. diaphragmatis. 160
ab inflammatione membranæ thoracem diſtinguentis, ab inflammatione ſepti vel mediaſtini, à peripneumonia 161 à phrenitide 162
Pleuritica mulier in qua ſigna lethalia aderant 163.164 ſig. prog. in pleuritide 165
Pleuritis in prægnantibus eaque etiam periculoſa 171
Pleuritis curata in prægnante 172
Pleuritis in decrepitis periculoſa 171
Pleuritis lethalis in prægnante 173
Pleuritis in alia prægnante curata 173
Pleuritidis curatio 175
Pleuritici in noſtris regionibus non ita inediam ferunt vt Itali & Hiſpani. 176 qualis victus conueniat pleuriticis 176.176 qualis potus conuenit pleuriticis 176 à quibus potiſſimum abſtinendum in pleuritide 177
Pleuritis mitis facilè curatur per reſolutionem 199
Pleuritides continuò graſſantes anno 1565. 199.200
Pleuritis legittima curata 178
Pleuriticus aquam vitæ bibens ſubitò mortuus 178
Pleuriticus deploratus curatus 180
Pleuritici ab initio ſi à fotu malè habent, ab eo abſtinendum 183
Pleuritis valde periculoſa in ſene tamẽ curata 190
Pleuritis ſanguinea quomodo curetur 204
Pleuritis ſanguinea per ſputum, deinde & per menſtrua, critica expurgatione finita 202
Pleuritis biliosa curata 205
Pleuritidis biliosæ curatio 206
Pleuritis pituitoſa 207
Pleuritis ex humore melancholico in tabem tranſiens 208.209
Pleuritis ſæuiſſima curata in textore. 214
Pleuritis in prægnante periculoſa 218
Pleuritis in peripneumoniã conuerſa & curata 219
Pleuritis quomodo trãſit in peripneumoniam, & eius notæ 221
Pleuritis ſi in peripneumoniam tranſeat, curatione peripneumoniæ curanda 223
Pleuritis conuerſa in ſuppurationem & curata 224.225
Pleuritis poteſt contingere ex deſtillatione 224
Pleuritis quomodo tranſeat in ſuppurationem 225 notæ 226 & quæ pleuritides magis ſuppurantur 226 qualia ſigna adſunt cùm fit ſuppuratio, principium collectionis 227 ſigna diſruptionis 228 Quid faciendum ſi per inteſtina 237 238 conſolidatio 238 ſig. permutationis ad putredinem, cancrum & mortem 238
Pleuritis ſi induretur quomodo curanda, ſi ad phrenitidem commutatur, ſi ad membra exteriora 239
Pleuritis quomodo in tabem tranſeat. 226
Pleuritis tertia die in ſuppurationem conuerſa cito interficiens 227
Pleuriticorum pulſus qualis 149.152
Pleuritis in ſuppurationem lethalem conuerſa cum variis ſymptomatibus 229
Pleuritis ad ſuppurationem tendens periculoſa 229 in pleuritide quo tempore fiat ſuppuratio 229 & quomodo maturatio perficiatur, & numquid tunc venæ ſectio conueniat, & quomodo ruptio perficienda 236 abſterſio, repurgatio 237 ſi ad vias vrinæ decumbat, quid faciendum 237 per inteſtina 237
Pleuriticus ſuppuratus in phthiſim lethalem incidens 334
Pleuriticus mortuus cui ſanguis ex vena dimiſſus niger ſine fibris erat 266
Pleuritis mendoſa ex flatu, & Marcus Antonius Genuenſis ea laborans apud Montanum, & ab eo curatus. 240
Pleuritis mendoſa ex ventoſitate quomodo curatur 241 Lateris dolor qui phthiſicis ſuperuenit, non eſt vera pleuritis 242
Pleuritis ſpuria ab externa membrana coſtas ſuccingente, tum muſculis intercoſtalibus exterioribus inflammatis 243
Pleuritis mendoſa quomodo curatur. 244
Lateris dolor in peripneumonia aliquando apparet, quamuis non ſit vera pleuritis 247
Pneumonia π. Δμονία 250
Reliqua vide ſuperius de Peripneumonia
Poma Camuſia & Apiana 391
Poſca 86.87
Potus ſanguinem reiicientibus idoneur

neus 85
Prægnans mulier pleuritide exſtincta. 173
Prægnans cadens, & poſtea pariens infantem ſine oſſe coagulato à cubito vſque ad humerum, qui infans egregiè curatus fuit 450
Prætor in portu Delphenſi pleuriticus in ſuppurationem veniens, deinde in phthiſim lethalem 334
Procurator in Sion monachus à pulmonia bilioſa curatus 260
Procurator Regius apud interpretem Holerij curatus ab animi deliquio. 449
πτερυγώδης 301
Puella 25. annorum à pleuritide curata 202
Puella ex pleuritide in peripneumoniam conuerſa & curata 413
Puella nobilis ex vtero in ſyncopem ſæpius lapſa & curata 438
Puellis mammæ cur increſcant 481
Puerpera à ſputo ſanguinis curata 144
Puer 12. annorum à ſputo cruento curatus 120
Puer 13. annorum à pleuritide ſolo fotu curatus 181
Pulmonia mortua gibboſa 48
Reliqua vide ſuperius de Peripneumonia
Pulmo tanquã ſpongia imbutus multo humore pituitoſo poſt mortem inuentus 36
Pulmonis ſphacelos 75
Pulmonis ſubſtantia qualis 75
Pulmonis vena corroſa 118
Pulmo exeſus & bronchi aſperæ arteriæ in peluim reiecti, morte ſubſequente 170
Pulmo coſtis adhærens 170
Pulmonis eryſipelas 260
Pulmonis inflammatio quæ peior & quæ magis ſalubris 263
Pulmo organum ſpirandi 170
Pulmo labaſcens 311
Pulmonis vlcus 312
Pulmonis vlcerati proprium indicium 314
Pulmonis vomica 291.293.294
Pulmonem exulcerari nouum non eſt, ſed totam ſubſtantiam in pus conuerti rarum eſt 291.293
Pulmo ſuppuratus & putrefactus poſt mortem inuentus 293
Pulmonis pars media & in altero tota eius ſubſtantia conſumpta poſt mortem inuenta 300
Pulſus ſinæquales, intermittentes, le[…] thales in aſthmaticis 44
Pulſus qualis in pleuritide 149.152 162.169
Pulſus ſuppuratorum 27[…]
Pulſus phreniticorum 16[…]
Pulſus vermicularis 165
Pulſus tabidorum 31[…]
Pulſus formicans 365
Pulſus qualis in palpitatione cordis […] 369
Pulſus in ſyncope qualis 204.415.41[…]
Puluis Donati ad ſputum ſanguinis […] 106
Puluis ad ſanguinem congelatum edu[…] cendum 83
Puluis Haly contra tabem 320.344
Puluis Roundeletij ad tabem 344
Purulenti qui dicantur 277
Pus optimum 284.311
Pus malum ac peſſimum 288
Pus ſeu ſanies quibus modis differat […] pituita 317.311
Puſtulæ hydatidæ 369,377

Q.

QVAE pars in tuſſi afficitur
Quæ partes in ſanguinis exſpuitio[…] ne afficiantur 55
Quæ pars affecta in pleuritide 14[…]
Quæ pars affecta in peripneumonia […] 251
Quæ pars affecta in ſuppuratione 27[…]
Quæ pars affecta in phthiſi 30[…]
Quæ pars affecta in ſyncope 40[…]
Quæ pars affecta in lactis defectu 45[…]
Quæ pars in anheloſis & aſthmate affi[…] citur 3[…]
Quæ puris generationi opitulentur, […] quæ competant pure genito 28[…]
Quæſtio de mulſa adbibenda phthiſic[…] & tabidis, & vlcus in pulmone h[…] bentibus 33[…]
Quando alui profluuium malum ſit ſ[…] gnum in pleuritide aut pulmoni[…] quando verò non 26[…]
Quando à paruis, quando à magnis a[…] xiliis incipiendum eſt 10[…]
Quantum ſanguinis ſit detrahendu[…] in pleuritide 194.15[…]
Quare aſthmatici crebrò anhelant […]
Quare dolor in pleuritide ad clauic[…] lam perueniat, & interdum ad h[…] pochondria 15[…]
Quare cancer potiſſimum mammill[…] mulierum occupet ac inuadat 48[…] 487

Quare pleuriticus altero latere decumbat 150
Qui proni ſunt ad tabem 331
Qui non ſtatim ſepeliendi 420
Quibus modis ſiſtitur fluxio à cauſa frigida in tuſſi 22
Quidam ex fame in obſidione ſpiritibus reſolutis in ſyncopem cadens curatus 429
Quid primo animaduertendum pro curatione ſputi ſanguinis 94
Quidam valde tuſſiens à ſputo ſanguinis curatus 56
Quidam ex caſu ſputo cruento laborantes curati 78.79.80
Quidam ex vaſorum eroſione ſputo cruento laborantes 108
Quidam ex vomitu ſanguinis ex liene mortuus 133.138
Quidam aquam frigidam bibentes in pleuritide mortui 178
Quidam ex pleuritide curatus 211
Quidam apud Galenum à palpitatione cordis curatus 370
Quidam ex ſanguinis ſputo ex vena pectoris exeſa puris integram peluim expulit & tamen curatus 288
Qui repente moriuntur ex Hippocratis ſententia 404
Quidam in ſyncopem cadens ex nimio ſudore 421
Quidam in naui concluſi exſtincti 443
Quidam mortui ex ruptione apoſtematis in liene 411
Quidam à difficili ſyncope releuati & curati 428
Quibus pedes fœtent ſign. prog. curatio 498

R.

Ῥηγμοχασμὸς 71
Religioſæ & præcipuæ Clariſſæ ex cancro vlcerato laborantes 486
Remedia tria ad vlcus pulmonis exſiccandum 296
Remedia varianda eiuſdem generis ne fiat ſatietas 339
Remedia ad alas & axillas fœtentes. 496. 497
Remedia maiora quæ à medicis dicantur 181
Remula mulier prægnans à pleuritide curata 172
Rodolphus Lithotomus quomodo cancrum in mammillis exſcindebat 493
Roterodamenſis vrbis cōflagratio 209
Ruptura vaſorum quomodo dignoſcatur 71
Ruſticorū error, qui in omnibus morbis pectoralibus vtuntur vino dulci vel apud nos Romano dicto 179
Ruſticus in pago Scermerio vulneratus in pulmone, eoque vlcerato per annum tabidus vixit 322
Ruſticus in pago Scermerio dicto vulneratus, palpitationē cordis incurrens, omiſſa venæ ſectione, interiit. 362
Ruſticus in mento & circa labia cancrum habens per exciſionem curatus 486

S.

SACRIFICVLVS vlcere pulmonis lethali laborans ex pilulis mercurialibus ſumtis vitam finiens 327
Sanguinis reiectio difficilis affectus 71
Sanguis tribus modis profluens, oſculo aperto, vel ipſo rupto aut eroſo 68 ex ruptura vaſorum 69
Sanguis eroſo vaſe erumpens 73 ex vaſis ruptis 71 ex reſeratione vaſorum 73
Sanguinis reiectatio ex apertione oſculorum quomodo curatur 93
Sanguis extra venas grumoſus quo modo ſpeciem veneni gerat 81
Sanguinis reiectionis prog. 75
Sanguinis ſputum quomodo curatur. 82.83.84.85.86.87
Sanguis è ventriculo vel ex hepate aut liene in eundem confluens quomodo reijcitur 65
Sanguis coagulatus quomodo educitur 88 Sanguinis vomitus 130
Sanguinis conglobati ſymptoma 141
Sanguis è naribus fluens quando reſtringendus, & quando non 211
Sanguis per ſputum aut aliter reiectus quomodo conſiderandus 62.63.64
Sanguis demiſſus in pleuritide, pulmonia, & aliis inflammationibus in fundo limoſus, & atramenti ſimilis, non coaleſcens, ſine fibris magna ex parte mortem præſagit 266
Sartor Delphenſis pleuriticus bibens aquam vitæ mortuus 179
Sauonea 24
Scurbuttum malum 129
Siculus medicus à Galeno ab inflammatione iecoris curatus 169
Simia ſecta apud Galenum 365
Simia emaciata 374
Si materia ad caput vel neruos irruat in pleuritide, quid faciendum 214

Simon monachus Abbas Griſeus dictus à ſputo cruento ex caſu curatus 78
Siti, vigiliæ, & paraphrenitidi in pleuritide quomodo ſit ſuccurrendum. 212
Sophiſtæ 5
Soror M. Iacobi Muſij Prætoris Dordraceni ſputo ſanguinis laborans 113
Sororcula apud Clariſſeas quæ ex mamillæ exulceratæ exciſione in ſyncopem cadens, & quomodo fuerit releuata 429
Sperma cæti & mummiam Langius vituperat 88
Spodium 344
Spuitio cruenta quis præter naturam ſit affectus 57 quæ pars affecta. 57.62.63
Spuitio cruenta ſubſtantiam pulmonis erodens, lethalis 74
Sputum ſanguinis ex hirudine 63
Sputum ſanguinis ſæpe rediens 55
ex faucibus, gurgulione, à capite 64
ex ore ſeu gingiuis, ex ſtomacho 65
ex membris ſpiritalibus 66.67
ex thorace 67 ex pectore, ex aſpera arteria 68 Spiritalia membra affecta in ſanguinis ſputo quomodo diſcernenda 66.67
Sputum ſanguinis ex pulmone in Cypriano medico 68, 112.312
Sputum ſanguinis ex compreſſione & vena rupta in thorace 68
Sputi cruenti reiectionis ob rupturam curatio 86
Sputi ſanguinis curatio ex refrigeratis inſtrumentis ſpiritus 95
Sputum ſanguinis ex catarrho inſipido potius quàm acri 97
Sputum cruentum ex acri deſtillatione cum tuſſi quomodo curatur 105
Sputum ſanguinis ex vena pulmonis corroſa, plærunque inſanabile eſt. 112
Sputi cruenti ex vaſorum exeſione curatio 114
Sputum ſanguinis vehemens cum copioſo pure 116
Sputum ſanguinis per periodos recurrens 126
Sputum ſanguinis ab ore & gingiuis profluentis 128 eiuſdem curatio ſi ex gingiuis, ore, faucibus, aut gurgulione, vel capite proueniat 129
Sputum in pleuritide quare præcipuè ſit conſiderandum 167
Sternutamentum quomodo ſiat 3
Sternutamenta extrema remedia ad excitandum ſyncope affectos 431
Stigmata infantibus in vtero materno exiſtentibus quomodo imprimantur 452
Suffumigia ad tuſſim 26.27
Suffocati quidam ex diuerſis cauſis 31
Strumæ 477
Suppuratio 232.225.27
Suppuratio quæ à natura fit 233
& quo tempore 233.234
Suppuratio poſt vulnus relictum in pectore & mirabiliter curata 273
Suppurati & purulenti qui dicantur 277
Suppuratio quot modis dicatur 277
quæ pars in ea affecta, & ſuppuratio propriè dicta quæ ſit, & quis affectus præter naturam 278 & ſuppurationis propriè dictæ ſig. 279
ſuppuratorum pulſus 280
Suppuratio ex catarrho prius orta, deinde in tabem lethalem conuerſa 281
Suppurationum diuerſæ ſunt differentiæ, ita & cauſæ 281 ſign. prog. de ſuppuratis 284
Suppurationem iuuantia, & quæ competant pure genito 286 & quæ competat ſuppurationi propriè 287
Suppuratio à ſanguinis ſputo 288
Suppurati cur tantam copiam puris reijciunt 290
Suppuratio ſeu vomica totius pulmonis 291.295
Symptomata quæ in pleuritide oboriuntur, & quomodo curentur 210.211.212.213
Syncope 231.330.396.397
Syncope prægnantibus cur ſæpe contingat 397
Syncope ab vtero orta, ventriculo etiā ſimul patiente 398
Syncope vnde dicatur 401
Συγκοπὴ quibus modis differat à λειποθυμία à λιποψυχία, & ἐγκλύσει 400
Syncope quid ſignificat 401
Syncopem ſolet præcedere animi defectus 401
Syncope maiorem cauſſam requirit Lipopſychia minorem 401
Syncope quibus à lipothymia ſeu lipopſychia differat 401
Συγκοπτομαι 401
Syncope quid, quæ pars in ea affecta, quale ſymptoma 402 fig. in ſyncope modò cor per ſe, modò per conſenſum

ſenſum laborat 403
Syncope ſtomachica 403 ad quos affectus ſyncope ſequitur, eiuſque cauſæ 404. 407
Syncope ab immodico menſium profluuio oborta 404
Syncopis variæ cauſæ 407
Syncope ex nimio ſanguinis fluxu è naribus oborta 404
Syncopem ſigna præſag. 414 ſigna deliquium animi præcedentia, ſigna præſentis ſyncopis 415 ſigna cauſarum, ſigna cruditatis & frigiditatis humorum, ſigna cauſarum ex maxima copia crudorum humorum, ex flaua bile, ex ſuccorum tenuitate & corporis raritate 416 os ventriculi infeſtante 417 ſigna ex vitio ſtomachi & aliarum partium, à vermibus, ab apoſtemate, ab obſtruct. 417 ab alteratione ſpiritus, ſigna prog. 418
Syncope malum morti finitimum 402
Syncopes ſtomachicæ 419
Syncope ex nimio ſudore 420
Syncopem incurrens febricitans ex ſudore 421
Syncope cùm varias habet cauſas, non vno modo curatur 421
In quibus communicant omnes ſyncopes quoad curationem 421
Syncopis curatio in tria capita diſtinguitur 421 & ex variis cauſis 422. 423 ſi à dolore, curatio 423 ex fame ſi vires reſolutæ, ex vacuatione curatio 424
Syncope laborantes quidam releuati, & curati 428. 429
Syncope laborantes quomodo protinus excitandi 428. 430
Syncope quando releuatus eſt æger quid faciendum 433
Syncope ſi ex ſuffocatione caloris accidat quomodo curanda 434
Syncopis diuerſarum cauſarum curatio 434. 435. 436. 437
Syncope ex vtero orta & curata 438. 439
Syncopis curatio ex crudis humoribus 437
Syncope ex veneno 440. 442 ab aëre infeſto, à materia venenoſa, vel eſu fungorum 442. 443
Synterimata 176

T.

TABES 281
Tabes in tres ſpecies diſtinguitur, & quæ tabes vlceroſa dicitur 308
Tabes in tres ſpecies diſtinguitur 298
Tabes exquiſita 308
Tabes, tabidi, & tabeſcentes qui dicantur 299. 302
Tabidi pulmonis ſubinde laborant 293
Tabidi 284. 285
Tabes torrida 299
Tabes ex fiſtulis pectoris diuturnis 300
Tabes multis modis contingit, & de qua hîc loquimur 301
Tabidorum curatio 336. 337. 338. 339 340. 341
Tabiæ 125. 296. 304. 343
Tabiarum collis 296
Tabulæ ex loch de botride ad tuſſim 25
Tepelſalf vulgò dictum 495
Theriaca valde confert aſthmaticis 45
Theriaca noua ad quid vtilis 102
Theodoricus de Loe Conſiliarius regius ex ſputo ſanguinis, ex vena rupta pulmonis, tandem ad Empiricum prolapſus, mortuus 58
Theodorus Foreſtus frater auctoris ſanguinem cum cibo exſpuens 138
Idem à tabe & hectica curatus 320
Theophraſtiani ſeu Paracelſici, omnes prædictiones contemnunt, & lethales morbos ſe poſſe curare iactant 328
Textor Alcmarianus Spanchius dictus a pleuritide curatus 210
Thoracis exulcerati ſigna 316
Thrombus ſanguinis concretus quomodo reijciatur 86
Tormentilla ad omnē ſyncopem valet 444
Tophi nigri poſt mortem in corde inuenti 356
Tonſoris Empirici error phthiſico exhibentis pilulas Mercuriales, vnde mors ſubſequuta 327. 329
Tonſores in vulneratis malè aliquando venæ ſectionem omittunt 361
Trallianus quomodo curabat ſanguinis ſputum 98
Tremoris & palpitationis conuenientia & differentia, modus generationis tremoris 368
Tremor quid ſit, & quomodo à palpitatione differat 367
Τριχίς 471
Τρόμος quid 367
Tuberculum crudum in pulmonibus, in ſpina, in gibbo, & aliis locis 39
Tuberculum in pulmone ex quo mors ſubſequuta 331

Tuberculum quomodo palpitationem cordis inferebat 359
Tuſſis ex frigida & humida intemperie curata 1
Tuſſis ex conſtitutione aquilonia 2.16
Tuſſis ex quibus cauſis fiat 1.2.4.8.9
Tuſſis quomodo fiat 3
Tuſſis omnibus vitiis pulmonis & thoracis ferè ſemper copulatur 3
Tuſſis quid 3.4
Tuſſis arida 1.2
Tuſſis exigua 7 qualis affectus & genera duo, & quem morbum ſectetur: Tuſſes multi generis 4
Tuſſi boues non vexantur 4
Tuſſes ex deſtillatione, & quę malignæ, contumaces, & quæ exiguæ 4 quæ pars in ea afficiatur 5
Tuſſis ex intemperie calida curata 7 & qui facilè tuſſi apprehenduntur. 7 ſigna 10
Tuſſis ex deſtillatione orta & curata. 10 ex fluxu acri & curata 11
Tuſſis quæ facilè in tabem tranſit 11 ſig. tuſſis 12.13 ſigna præſagientia 14 prog. 15.16
Tuſſim omnem quidam vno medicamento curabat 11
Tuſſi mortuus apud Galenum 16
Tuſſes ferinæ quæ ab Hippocr. dictæ, & quæ malignæ 15
Tuſſis ac doloris mitigatio 19
Tuſſis in grauidis facilè abortum facit. 16
Tuſſis curatio ex diuerſis cauſis 19.20. 21.22.23.24
Tuſſis valida curata 24
Tuſſi lapicidæ facilè tentantur 8
Tuſſis quomodo fiat in hydropiſi 9
Tuſſis in iuuene curata 7
Tuſſis ſomnum aufert 15
Tuſſium differentiæ 9
Tuſſium cauſæ internoſcendæ ante curationem 11
Tuſſim antiquam curantia 26
Tuſſis curata in pueris 28 29
Tuſſis maximè conſideranda in ſanguinis ſputo 64
Tuſſis ex ſpiritali inſtrumento, ex hirudine 16 ex faucibus, à capite 64 ex ore ſeu gingiuis, ex ſtomacho cum ſanguinis ſputo 65
Tuſſis ex catarrho ſputum ſanguinis inducens 97
Tuſſis valida cui ſputum ſanguinis admixtum erat 120
Tuſſis valida vomicam pulmonis expellens 293
Tuſſientibus purulenta iuxta veteres quæ conueniant 34[illegible]

V.

Vasa rupta quomodo curentur 9[illegible]
Venetia vrbs egregia in qua ad decem millia nauiculæ in deliciis habentur 30[illegible]
Vena eroſa ex catarrho quomodo curatur 12[illegible]
Venæ ſectio quando in pleuritide adhibenda, & ex qua vena 18[illegible]
Vena ſaphena ſecta in pleuritica puell[illegible] 199
Venæ ſectio quomodo in pleuritide i[illegible] mulieribus prægnantibus fieri poſſet 172.173.17[illegible]
Venæ ſectio in peripneumonia quomodo peragenda 27[illegible]
Venæ ſectio non conuenit pleuritic[illegible] mendoſæ ex flatu 24[illegible]
Venas pectoris exeſas ſubſequutū ſputum ſanguinis, deinde ſuppuratio[illegible] 288
Venæ ſectio cur in vulneratis fieri debet 36[illegible]
Venæ ſectio in palpitatione cordis 36[illegible] 379
Venæ ſectio cur aliquando reiterand[illegible] ad reuulſionem 37[illegible]
Vermes in pleuritide 21[illegible]
Vermes quomodo tuſſim inferant au[illegible]ctoritate Aëtij
Vermes quomodo palpitationem cordis inferant 35[illegible]
Veſulanus mons 29[illegible]
Vinum cum lacte coctum more Anglorum, quibus non dandum 33[illegible]
Vinum quibus competat in ſyncope [illegible] quibus non 426.427.436.43[illegible]
Vir quidam à tuſſi ex frigida & mal[illegible] intemperie curatus 1[illegible]
Vir pituitoſus dyſpnœa correptus [illegible] curatus 3[illegible]
Vir quidam ex deſtillatione acri ve[illegible]nā pulmonis corroſam habens cum ſanguinis ſputo 103 & tabe mortuus 10[illegible]
Vir ſputo ſanguinis laborans per periodos recurrente 12[illegible]
Vir ex vomitu ſanguinis aſciticus [illegible] mortuus 13[illegible]
Vir qui cupas conficiebat, à pleuritid[illegible] ſatis exquiſita curatus 15[illegible]
Vir quidam à pleuritide bilioſa curatu[illegible] 210

Vi

Vir quidam à pleuritide mendoſa curatus 243
Virgo vomitu menſtrua reijciens 143. 144
Virgo nobilis de Meer ex cancro vlcerato in mammilla miſerè obiit 485
Virginibus vt mammæ duræ & paruæ maneant 481
Vitia thoracis ferè ſemper cum tuſſi copulantur 1
Vlcera in aſpera arteria à Galeno curata in feb. peſtilentibus 125
Vlcus in aſpera arteria ex catarrho. 124
Vlcus in pulmone inſanabile 126
Vlcus pulmonis 295
Vlcus pulmonis, ita neque eiuſdem ſuppuratio perfectè curari poteſt. 295
Vlcus in pulmone non ita perfectè curatur 295
Vlcus abluit, deterget, exſiccat lac, & quomodo lac hecticis & tabidis conferat 296.297
Vlcus pulmonis & phthiſis ex ſanguinis ſputo malè curato 297
Vlcus pulmonis cur aliquando hecticam febrem inducit 300
Vlcus pulmonis in nobili matrona 302
Vlceroſa pulmonis diſpoſitio quæ dicatur 308
Vlcus pulmonis ac tabes, modò cum ſanguinis ſputo, modò ſine eo pus exſpuente 312
Vlcerati pulmonis ſig. 312.313.314. 315
Vlcus in pulmone poſt vulnus inflictum 322
Vlcera pulmonis cur ſint curatu difficilia 322
Vlcera pulmonis quidam conſolidari poſſe contendunt 324
Vlcera pulmonis cur rarò curentur. 325
Vlcus quandoque pulmonis cruſtoſum ſuperficiale tempus ipſius phthiſis prolongat circiter 23. annos 326
Vlcera aſperæ arteriæ modò ſanabilia, modò incurabilia 326
Vlcus pulmonis cum febre habituali. 334
Vlceris pulmonis ac phthiſis curatio. 335.337.338
Vlceris pulmonis curatio iuxta decreta Arabum 346
Vlcera diaphragmatis 327
Vlcera thoracis cur non omnino curationi reſiſtant 325
Vlcera mediaſtini & pleuræ 327
Vlcera aſperæ arteriæ ſeu cannæ pulmonis quomodo curantur 350
Vlcera pectoris quomodo curantur. 350
Vnguentum pectorale auctoris 122
Vnguentum pectorale Valerij Cordi. 123
Vnguentum reſumptiuum 123
Vnguentum ad papularum fiſſuras 494 495.496
Vomicam pulmo facilè experitur 273
Vomica ſi ſit in vtroque latere, vtrumque latus perforandum, vel aperiendum 291
Vomica totius pulmonis 291.293
Vomica pulmonis qualis apud Fernelium 293
Vomicæ, repentinæ diſruptiones in pulmonibus ſæpe cauſæ mortis ſubitaneæ fuere 294
Vomica curita dicta 294
Vomitus ſanguinis ex liene tertia vice rediens quendam interficiens 133
Vomitus ſanguinis ab hepate 137
Vomitus ſanguinis ex ſtomacho 137
Vomitus ſanguinis ex liene 138
Vomitus ſanguinis curatio 140
Vomitus non conuenit pleuriticis 198
Vomitus num ſyncope laborantibus conueniat 399.432
Vomitus in qua ſyncope confert 430
Vrina in pleuritide quid notet 169
Vrticæ ſuccus ad ſanguinis ſputum facit 92
Vrticæ ſuccus gargariſatus vuam reprimit 92
Vtrum quis citra cruentam exſcreationem ſine tabe reſolui poſſit 316
Vtrum omnis phthiſicus hecticus ſit, & vtrum ſic exiſtens diu viuere poſſit 321
VVilhelmus de Dalé lithotomus quomodo exſcindebat mammillas cancroſas 493
Vulnus cor penetrans ſtatim lethale. 364
Vulnus palpitationem inferens 360
Vulneribus quomodo venæ ſectio aliquando conueniat, & fieri debeat. 361
Vxor Iacobi Schot febri continua laborans cum vomitu ſanguinis, & curata 135
Vxor Petri Gualtheri cereuiſiarij Delfenſis octo annis phthiſica ſuperuixit 320
Vxor M. Heynrici cognomento Rabbi à pleu-

à pleuritide legittima curata 178
Vxor cuiuſdam cereuiſiarij ex catarrho in ſuppurationem veniens & tandem in tabem lethalem 283
Vxoris Ioannis de Oeſtrom mirabilis caſus 450
Vxor Ioannis fratris mei quibus remediis vſa eſt in papillarum fiſſuris 494
Vxor Adriani pharmacopœi noſtri Delfenſis quomodo curata fuit à fiſſuris papillarum 494.495

Y.

YSERANDVS Paingius à ſcala ſupra pectus cadens, à ſputo ſanguinis curatus 80

Z.

ZACCHARVM roſaceum confert phthiſicis 321
Zoar in cruribus cancrum innaſci contendit 486
Zedoaria in omni veneno aſſumpto prodeſt 444

ELEN-

ELENCHVS AVCTORVM qui in duobus iſtis Libris citantur.

Acakia
Aëtius
Alexander Trallianus
Andreas Turinus medicus
Archigenes
Arculanus
Argenterius
Ariſtoteles
Auerrhoes
Auenzoar
Auicenna
Bartapalia
Bayrus
Benedictus Fauentinus
Benedictus Veronenſis
Beniuenius
Bertrutius
Briſottus Gallus
Calius Aurelianus
Campegius Medicus
Celſus
Conciliator
Conſtantinus Caſſinenſis
Democritus
Diogenes Laërtius
Dionyſius Medicus Luſitanus
Dioſcorides
Dodonaus
Dominicus à Melgutia Medicus Romanus
Donatus ab Alto mari
Elideus Medicus Bononienſis
Eraſiſtratus
Euryphon
Fernelius
Galenus
Gerardus Cremonenſis
Gisbertus Horſtius
Gordonius
Gregorius
Guainerius
Halyabbas
Herodotus
Hippocrates
Hieremias Thriuerius
Holerius
Iacchinus
Iſaac
Ioannes Tiengius
Leonellus
Leonardus Fuchſius
Matthaus de Gradi
Matthaus Curtius
Manardus Ferrariẽſis medicus
Meſue
Nicolaus Monardus Hiſpalenſis Medicus
Oribaſius
Paulus Ægineta
Philotheus
Plinius
Prodicus
Rhaſes
Rondeletius
Sebaſtianus Auſtrius
Soranus
Syluius
Theodorus Priſcianus
Valeſcus
Zoar

ERRATA.

Amice Lector hæc menda, priuſquam legas, emenda.

ERRATA.

pag. lin.

24. 18. (adiectos) *lege* adiecto.
29. 14. (beniuini) benzuini.
69. 11. (ner) per.
74. 23. (branchi) bronchi.
89. *In Obſeruat.* XVI. (rupa) rupta.
92. 24. (vrinæ) vrticæ,
129. 13. (gargariſſiuis) gargariſmis.
157. 28. & quod non admodum tardè, *dele* non. *& lege*, quod admodum tardè procedit
129. 7. (pertinet) pertinent.
224. 2. (poſſe incidere) *lege*, poſſe tandem incidere.
268. 5. (pleuritis) *lege*, peripneumonia.
274. 12. (decimo quinto Decembris) *lege*, decimo quinto Septembris.
377. 22. oſſis de corde, *adde*, cerui,
378. 28. (conſuluit) conſului.
385. 13. (accederent) accederet.
392. 14. (augeretur) angeretur.
427. 30. (media) inedia.
428. 27. (digeſto) digito.
451. 12. (contritus) nutritus.
452. 2. (imaginatioae) imaginatione.
486. 3. inodor: *dele*.